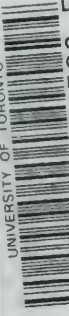

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01061580 5

~~1616~~
G

DIE GRIECHISCHEN
CHRISTLICHEN SCHRIFTSTELLER

DER
ERSTEN DREI JAHRHUNDERTE

HERAUSGEGEBEN VON DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION
DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

509199
5. 7. 50

LEIPZIG
J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG
1918

IN DER REIHENFOLGE DES ERSCHEINENS BAND 28

Druck von August Pries in Leipzig.

HERMANN UND ELISE GEB. HECKMANN
WENTZEL-STIFTUNG

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

HERAUSGEGEBEN

IM AUFTRAGE DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION

DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

AUF GRUND DER NACHGELASSENEN PAPIERE VON

PROF. LIC. GERHARD LOESCHCKE

DURCH

DR. MARGRET HEINEMANN

LEIPZIG

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1915

BR
65
G35
1918

INHALT VON GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

	Seite
Vorwort	IX
Einleitung	
I. Handschriften	XI
II. Gruppierung der Handschriften	XVI
III. Capitelindices	XXV
IV. Ausgaben	XXVI
V. Gelasius, sein Werk und seine Quellen	XXVIII
VI. Quellenübersicht	XXX
Text	1—202
Register	
I. Biblischer Index	203
1. Altes Testament	203
2. Neues Testament	204
II. Quellen- und Parallelschriftsteller	206
III. Namenregister	208
IV. Wortregister	222—262

Vorwort.

Länger als es in menschlicher Berechnung lag, hat die Ausgabe des Gelasius von Cyzicus auf sich warten lassen. Durch die täglichen Aufgaben des Lehrberufes in Anspruch genommen, durch seine geschwächte Gesundheit gehemmt, hat Gerhard Loeschke sie, obwohl die Arbeit nie völlig geruht hat, nicht selbst vollenden können. Als sein Vermächtnis habe ich sie im Jahre 1912 übernommen, nachdem ich ihn schon seit 1908 bei den Vorarbeiten hatte unterstützen dürfen.

Wenn ich seinen letzten Wunsch, daß ich das gemeinsame Werk zu Ende führen möchte, erfüllen konnte, so habe ich es vornehmlich der selbstlosen Mitarbeit seines treuen Freundes Hans Lietzmann zu danken. Ihm haben Manuscript und Correcturbogen in jeder Phase vorgelegen; durch Rat und Tat hat er mehr geholfen, als aus den Anmerkungen abzulesen ist; ohne seine Ermutigung hätte ich nicht gewagt, die Verantwortung für die Ausgabe zu übernehmen.

Neben ihm danke ich K. Holl für unschätzbare Unterstützung und reiche Förderung bei Durchsicht der Correcturen.

C. Schmidt und E. Klostermann haben die zweite Correctur ganz, A. Brinkmann und P. Friedländer sowie G. Pasquali, ehe sie durch Kriegsdienst verhindert wurden, einige Bogen gelesen und manche Verbesserung vorgeschlagen. Noch in den letzten Wochen hat Professor Stroux die Mühe auf sich genommen, die Collationen für einen größeren Abschnitt in einer Baseler Handschrift nachzuprüfen und zu ergänzen. Ihnen allen sei herzlicher Dank gesagt.

Ferner habe ich in G. Loeschkes Namen alte Dankesschuld an alle abzutragen, die vordem die Arbeit gefördert haben: die Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften hat auf Fürsprache ihres einstigen Sekretärs Ed. Schwartz die Mittel zur Beschaffung von Handschriftenphotographien bewilligt, G. Mercati hat die Handschriften der Vaticana, Ratti den Ambrosianus, G. Dalman den Hierosolymitanus nachgeschlagen

und photographieren lassen, P. Glaue die Klassifizierung der Codices von Madrid, F. C. Burkitt die der Codices von Cambridge ermöglicht. Parmentier seinerzeit die Aushängebogen von Theodoret zur Verfügung gestellt.

Die Herausgabe des Bandes übernahm auf Empfehlung P. Wendlands die Berliner Kirchenväter-Commission. Der Krieg hat das Arbeitstempo zu meinem Bedauern verlangsamt.

Cassel, im August 1917.

M. HEINEMANN

I. Handschriften.

A $\left\{ \begin{array}{l} \mathbf{A}^1 = \text{Codex Ambrosianus 534 (M 88 sup.)}, \text{ ältere Hand s. XII} \\ \text{oder XIII.} \end{array} \right.$

$\mathbf{A}^2 = \text{Codex Ambrosianus 534, jüngere Hand s. XIII.}$

Da wir die Handschrift im Original nie gesehen haben und bei der Collation allein auf Photographien angewiesen waren, gebe ich die Beschreibung nach dem Katalog von Martini e Bassi: »cod. chartac. em. 29, 5 \times 19, 4; ff. II + 297 (paene omnia margg. a tineis corrosa, nunc nova charta refecta; complura humiditate foedata; partim vacua 36^v, 197^v, 250^r; quaedam lacera; ff. exciderunt post 117 et 297, alia fortasse aliis locis etc.) s. XIII.«¹

Der Schreiber erster Hand ist zufolge seiner Unterschrift fol. 274^r ein gewisser Johannes.² Der Codex gehörte ursprünglich Manuelis Sophianus und kam im Jahre 1606 von der Insel Chios nach Mailand.

Er enthält fol. 1—72 die Kirchengeschichte des Gelasius von Cyzicus, jedoch in gestörter Reihenfolge, indem fol. 1—23^r einen Nachtrag von \mathbf{A}^2 darstellen: 1—19^r Buch III, das aber nur achtzehn der in dem vorausgehenden Pinax aufgezählten Capitel umfaßt, während die letzten vier fehlen. Eins davon, Cap. 19, folgt im Codex mit zwei weiteren Constantinbriefen zusammen (s. Anhang I. II S. 192 ff) nach Schluß des zweiten Buches, und es findet sich daneben fol. 67^v ein Zeichen, das auf das dritte Buch zurückverweist, mit der Randbemerkung: $\xi\eta\tau\epsilon\iota\langle\tau\alpha\upsilon\tau\alpha\rangle$ (die Schrift ist hier zerstört) $\tau\omicron\upsilon\tilde{\nu}$ $\tau\rho\acute{\iota}\tau\omicron\upsilon$ $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\upsilon$ $\epsilon\nu$ $\tau\eta$ $\acute{\alpha}\rho\chi\eta\tilde{\nu}$ $\lambda\epsilon\acute{\iota}\pi\epsilon\tau\alpha\ \gamma\acute{\alpha}\rho$ $\acute{\alpha}\pi'$ $\acute{\alpha}\rho\chi\eta\tilde{\nu}$ $\mu\acute{\epsilon}\chi\rho\iota$ $\tau\tilde{\omega}\nu$ $\acute{\omicron}\delta\epsilon$ (so) $\sigma\eta\mu\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu$ $\tau\acute{\omicron}\delta\epsilon$. Im Druck ist der Brief an seinen Ort gerückt (vgl. S. 183 ff). 19^r (am Ende) — 22^v ist sodann die Rede Constantins nachgetragen. Ein Randzeichen und die Capitelzahl $\iota\theta$ leiten auf die Stelle, wo sie einzufügen ist, d. h. auf fol. 38^r. Dort findet sich denn auch eine Notiz von späterer

1) Ob wirklich die HS durchgehends auf Papier geschrieben ist, erscheint nach der Photographie zweifelhaft. Man glaubt bisweilen — zum mindesten wo es sich um \mathbf{A}^1 handelt — die Structur des Pergaments zu erkennen.

2) Die Unterschrift lautet:

$\gamma\rho\alpha\phi\eta\tilde{\nu}\ \tau\acute{\omicron}\ \tau\acute{\epsilon}\rho\mu\alpha\ \tau\omicron\tilde{\nu}$ $\pi\alpha\rho\acute{\omicron}\nu\tau\omicron\tilde{\nu}$ $\beta\iota\beta\lambda\acute{\iota}\omicron\nu$ $\phi\theta\acute{\alpha}\sigma\alpha\tilde{\nu}$ $\acute{\omicron}$ $\gamma\rho\acute{\alpha}\psi\alpha\tilde{\nu}$, $\tau\tilde{\omega}$ $\theta\epsilon\tilde{\omega}$ $\chi\acute{\epsilon}\rho\iota\tilde{\nu}$ $\lambda\acute{\epsilon}\gamma\omega$ $\omicron\acute{\iota}\kappa\tau\omicron\delta\tilde{\nu}$ $\mu\omicron\nu\alpha\chi\acute{\omicron}\varsigma$ $\epsilon\upsilon\tau\epsilon\lambda\eta\tilde{\nu}$ $\iota\omega\acute{\alpha}\nu\eta\tilde{\nu}$:

Hand: *ἤτις ἐν τῇ ἀρχῇ μετὰ β' τετραδία εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρίτου, κεφ. ιθ' σημειὸν τόδε.* Doch nicht genug damit, folgt Ende 22^v noch einmal und zwar von derselben Hand A² in vierzehn Zeilen der Anfang derselben Rede mit der ausführlich motivierenden Überschrift: *ἔλλειμμα*

ἐκ τῆς πρώτ^{ῆς} πραγματείας τῆς παρούσης ἐκκλησιαστικῆς εἴτε ἱστορίας
χρὴ εἰπεῖν εἴτε πρακτικῆς εἰδήσεως κεφάλαιον ιθ'¹ und am Rand außerdem *καὶ τοῦτο εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐλλείψεως.* Nachträglich ist die Wiederholung durch kreuzweis hindurchgezogene Striche ungültig gemacht. Daraus ergibt sich für A folgendes Bild:

A ² fol. 1—19 ^r :	Buch III 1—18	S. 138—182
„ „ 19 ^r —22 ^v :	Buch II 7, 1—44 (Oratio Constantini)	S. 46, 5—54, 24
„ „ 22 ^v (am Ende):	Buch II 7, 1—3 (Or. Const. Anfang wiederholt und getilgt)	S. 46, 5—46, 20
A ² „ 23:	Buch I Prooem. 1—13	S. 1, 23—4, 10
A ¹ „ 24 ^r —32 ^v :	Buch I Prooem. 13—II 1, 1	S. 4, 10—31, 7
A ² „ 33 ^r —36 ^v :	Buch II 1, 1—4, 5	S. 31, 7—42, 9
A ¹ „ 37 ^r —67 ^v :	Buch II 4, 5—38 mit zwei Lücken (II 7, 1— 44 = S. 46, 5—54, 24 und II 8, 8—12, 5 = S. 56, 17 — 60, 12 fehlt)	S. 42, 9—137
A ¹ „ 67 ^v —72 ^v :	Buch III 19 und An- hang I. II	S. 183—200.

Oder wenn wir den Druck zugrunde legen, ist der Text folgendermaßen auf die beiden Schreiber zu verteilen:

S. 1, 23—4, 10 = A ²	S. 4, 10—31, 7 = A ¹
31, 7—42, 9 = A ²	42, 9—46, 4 = A ¹
46, 5—54, 24 = A ²	54, 25—137, 7 = A ¹ (56, 17—60, 12 >)
138—182, 36 = A ²	183—200, 19 = A ¹

Da A² enger (ca. 42 Zeilen) schreibt als A¹ (ca. 37 Zeilen), so ist fol. 36^v (nach S. 42, 9) fast leer geblieben. Aus dem Verhältnis von A² zu A¹ ergibt sich jedenfalls der Schluß, daß A² instande war, die in A¹ vorhandenen Lücken aus einem vollständigeren Exemplar des Gelasius-textes anzufüllen. Bei der Sorgfalt, mit welcher der Corrector gear-

1) vgl. Photius Bibl.: *ἀνεγνώσθη καὶ πρακτικὸν τῆς πρώτης συνόδου ἐν τριῶν τόμοις. Γελασίον δὲ ἔφερε τὸ βιβλίον ἐπιγραφήν· οὐ μᾶλλον ἐπίσχεον πρακτικὸν ἢ ἱστορικόν.*

beitet hat, wäre ihm schwerlich die Lücke 56.17—60,12 entgangen; daher erscheint es wohl möglich, sie erst in späterer Zeit entstanden zu denken. Was es mit der fol. 38^r in der Randnotiz erwähnten Quaternionenzählung auf sich hat, ist weder aus dem Katalog der Ambrosiana noch aus den Photographien ersichtlich; Ceriani¹ gibt an, daß sich fol. 18^v die Quaternionenzahl β' finde. Genaueres ließe sich, wenn es bei der Zerstörung der Ränder überhaupt möglich sein sollte, nur an dem Originaleodex feststellen. Von Capitelzählung sind wenige Spuren vorhanden, und zwar nur von der Hand A²; fol. 33^v steht $\iota\delta$, 34^r $\iota\epsilon$, 37^v $\iota\zeta$, 38^r $\iota\eta$, 19^r $\iota\theta$, innerhalb des 3. Buches fol. 3^v ζ , 5^r η , 8^v $\iota\alpha$, 12^r $\iota\delta$ und $\iota\epsilon$.

In dem sehr umfangreichen Codex folgt auf Gelasius zunächst von fol. 72^v an Athanasii Alexandrini de Dionysio episc. Alexandr.

Die Handschrift ist für Gelasius von grundlegender Bedeutung, da nur in ihr der größte Teil des dritten Buches enthalten ist; aber sie ist nicht Archetypus für die späteren HSS.

R = Codex Vaticanus graecus 1142. s. XIII, nachgewiesen von G. Mercati. collationiert nach Photographie. Die Handschrift enthält fol. 58^r—66^v ein Fragment des Buches II, beginnt mitten im Zusammenhang S. 58, 29, umfaßt den Philosophendialog und bricht nach den auf das Glaubensbekenntnis folgenden Sätzen S. 104, 19 ab unter Hinzufügung der Worte: *τέλος τῶν διαλέξεων τῆς πρώτης συνόδου*. Capitelzählung fehlt. Die Überlieferung ist der des Ambrosianus nächstverwandt, wofür der Apparat hinreichend zeugt.

H = Codex Hierosolymitanus 111. chart., a. 1588—1591, γραφὴν ὑπὸ Ἱεροθέου μητροπολίτου Μονεμβασίας. fol. 9—42 enthalten den Text des Balforeus, d. h. Buch I und II, dazu die drei Briefe Constantinus S. 183 ff. Collationiert nach Photographie, die der gütigen Vermittlung G. Dalmans verdankt wird. Capitelzählung fehlt. Nur im Philosophendialog treten unvermittelt Zahlzeichen am Rande auf, die von ζ' — $\xi\zeta'$ reichen. An mehreren Stellen finden sich Randbemerkungen dogmatischen Inhalts; vgl. Apparat zu 32, 21—74, 10. Hinzuzufügen ist S. 184, 15 eine schwer zu entziffernde Bemerkung, die etwa lautet: *κακοσύνητατον καὶ ἔννοιαν μὴ ἐμφαίνον ὄλον τὸ χωρίον* und zu 127, 16 ein langer Erguß, der sich über die Hälfte des seitlichen und einen Teil des unteren Randes erstreckt, dessen Entzifferung — die Buchstaben sind in der Photographie winzig klein — mir aber die Mühe nicht zu lohnen schien; der Anfang lautet: *καινόν*

1) Ceriani in Monumenta sacra et profana t. I fasc. II p. VII.

μοι δοξεῖ εἶναι τὸ λεγόμενον μὴ ἐνεργεῖς γεγενῆσθαι ποτε τὸν υἱόν.
ἀλλὰ δυνάμει εἶναι ἐν τῷ πατρὶ ἀγεννήτως. εἰ γὰρ τοῦτο, πῶς
συναίδιος καὶ συναναρχος τῷ γεννήτορι, ἔπειρ δυνάμει ἀνεπόστατός
ἐστιν κτλ.

V¹ = Codex Vaticanus graecus S30 a. 1446; fol. 105^v steht der Vermerk:
ἀπὸ βιβλίον μεμβράνου τοῦ μοναστηρίου τῆς χόρας. Nachgewiesen
von G. Mercati, collationiert nach Photographie. Fol. 1^v—S9 enthalten
den Text des Balforeus.

P³ = Codex Parisinus Suppl. gr. 516 a. 1572 enthält den Text des
Balforeus. Auf Gelasius folgt zunächst Athanasius de sententia Dionysii,
was in Omonts Beschreibung übersehen ist. Vorn finden sich ausführ-
liche Ausleihevermerke, um deren Lesung sich W. Levison in Bonn
freundlich bemüht hat. Der eine lautet: »Ce p(rése)nt livre a esté
consigné a Monsieur de Montaignac Conseiller du Roy en sa court de
parlement de Bordeaux à . . . po(ur) le service de sa Maj^{te} en court.
pour estre mis entre les mains de Monsieur du ferrier du Conseil privé
du Roy et son Ambassadeur a Venize lequel le jouira s'il luy plaist
et le gardera jusques au retour de Monsieur de Noailles evesque
d'Aqs a qui le d(it) livre appartient faist au Port de Gravoza
l(e)z Raguze ce jourduy xxe jo(ur) de novembre 1572.

Die Zeilen der HS sind von je fünf zu fünf am Rande gezählt.
Alles ist von einer Hand geschrieben, doch haben verschiedene Hände
gelegentlich Correcturen vorgenommen. Sinnlose Lesarten sind, wohl
schon von erster Hand, durch . . . ausgezeichnet worden. Die nahe
Verwandtschaft mit V¹ ist handgreiflich. Collationiert ist die HS in
Bonn von G. Loeschcke allein.

M² = Codex Monacensis graecus 43, chart., s. XVI. Der Codex ist aus
2 HSS zusammengesetzt. Die erste umfaßt die Acten der nicaenischen
und ephesinischen Synode (bis fol. 429^v), die zweite enthält Schriften
des Georgius Scholarius, einsetzend mit der *πρὸς τὴν ἀνατολικὴν
σύνοδον*, ferner (fol. 484^r) einen Brief Papst Nikolaus' V. in der Über-
setzung des Theodorus von Gaza und (fol. 488) einen Brief des Bessarion
von Nicaea und bietet am Schluß den Vermerk: *κάλλιον μετεγράφη
ἢ εἶχε τὸ πρωτότυπον*. Die Capitelzählung ist, wie im Apparat ver-
merkt, in weitem Umfang durchgeführt. Collationiert ist die HS von
G. Loeschcke und mir gemeinsam in Bonn.

P¹ = Codex Parisinus graecus 413, chart., s. XVI. Die HS trägt vorn
den Vermerk: transcriptum ex vetusto exemplari Bibliothecae Grima-
nae, Venetiis anno 1561. Recognoverunt Joh. et Andreas Huraultii
fratres. Sie ist sehr sorgfältig und peinlich von einem offenbar geübten
Schreiber geschrieben. P¹ ist mit M² auf das allernächste verwandt:

auch M² wird aus dem Grimmanischen Codex abgeschrieben sein. Was die Güte der beiden Abschriften angeht, so ist P¹ vorzuziehen, da er kaum einen Fehler enthält. Beachtenswert ist, daß in der Vorlage von P¹, wenn M² auch aus ihr stammt, eine Blattversetzung stattgefunden haben muß, nachdem M² abgeschrieben war (vgl. S. 117, 24). Die Capiteileinteilung stimmt im allgemeinen mit der von M² überein. Collationiert ist die HS von G. Loeschke und mir gemeinsam in Bonn.

P² — Codex Parisinus graecus 414, s. XVI nach Omont von Nicolas Sophianos¹ geschrieben, was heute aber nicht mehr aus der HS zu entnehmen ist. Von Eusebs Kg I enthält sie den Anfang bis 46, 12, ferner die Vita Constantini (vgl. Heikel p. XVII) und Oratio ad sanctum coetum. Der Gelasius-Text hat drei Lücken: a) es fehlt der Anfang bis 9, 32. Diese Lücke ist nachträglich entstanden; die Quaternionen-zählung erweist, daß der ganze erste Quaternio verloren gegangen ist. — b) Es fehlt 132, 6—133, 20 und c) 137, 4—7 sowie 183, 1—184, 22. Die beiden letzten Lücken sind in der Vorlage begründet, was das beigeschriebene *λείπει* beweist. Es fehlt jedesmal eine Seite. Die Capitelzählung ist die gleiche wie in M² P¹. Die HS gehört eng zu der Grimani-Klasse. Sie ist collationiert von G. Loeschke in Bonn.

Außer diesen für die Textconstitution benutzten HSS sind eine größere Reihe nachgewiesen und die meisten entweder collationiert oder zum mindesten durch Stichproben klassifiziert, aber als wertlos außer acht gelassen worden. An der Spitze stehe Codex Vindobonensis ms. histor. Graec. nr. 127 olim 56, pergam., s. XIII oder XIV. Größe des Codex 12, 8 × 19, des Schriftraumes 8, 5 × 13, 5. Der erste Quaternio ist verloren. Die HS enthält auf den ersten Blättern ein Stück des Philosophendialoges von 68, 6—99, 13. Trotz ihres Alters erwies sie sich leider als wertlos, da der Text durch atticistische Correcturen, durch willkürliche Kürzungen und Veränderungen sowie durch Emendationsversuche verfälscht ist. Ich bezeichne die Lesarten in den Beispielen mit W: 68, 22 *ἐκδώσαντος*] *ἐκδεδοκότος* W — 68, 25 *ἐξθρησάντων*] *ἀποφρηναμένων* W — 70, 25 *ἴνα . . . γνώσῃ*] *ἴνα . . . γνώσῃ* W — 71, 16 *φῆσον*] *δειξον* W — 71, 25 *διατιτρούσκεις*] *διαδιδούσκεις* W — 83, 1 *βλέμματι*] *ὄμματι* W — 89, 24 *πάν γάρ* — 90, 1 *ἀθανάτος*] *καὶ μετ' ὀλίγα* W — 93, 15 *ἀλλὰ* — 94, 7 *τὸ ἄγιον*] *καὶ τὰ ἐξῆς* W. Dies möge zur Charakteristik genügen. Die übrigen HSS sollen nur kurz aufgezählt werden:

Codex Berolinensis 1498 Phil. = 177 Meerm., s. XVI.

1) Ein Manuelis Sophianus war der Besitzer von A (vgl. S. XI).

Codex der Bibliothek von Bordeaux = Omont Inventaire sommaire D 23. s. XVI (blieb uns unbekannt).

Codex B 3. 18. 305 des Trinity College zu Cambridge, s. XV/XVI.

Codex B 9. 5. 315 des Trinity College zu Cambridge, s. XVI. Probephotographien sind der gütigen Vermittelung von F. C. Burkitt zu danken.

Codex der bischöflichen Bibliothek von Évreux, s. XVI = Omont Inventaire sommaire D 48 (nähere Angaben waren nicht zu erhalten).

Vier Codices Matritenses, und zwar National Bibl. Ms. gr. 4672, 4791, 4807, Königl. Bibl. VII. B. 1, alle s. XVI, hat P. Glaue die Güte gehabt an den entscheidenden Stellen zu vergleichen oder zu photographieren.

Codex Monacensis graecus 40, Apographon von M².

Codex von Utrecht 7 (Gr. 3 antea 279d), saec. XVI, Apographon von V¹.

Codex X von Turin (Pasinus p. 75) blieb unzugänglich.

Vaticanus graecus 1163, s. XVI, nachgewiesen von G. Mercati.

Vaticanus Reg. gr. 73, s. XVI.

Vaticanus Ottob. gr. 261. s. XVI, nachgewiesen von G. Mercati.

Codex Vallicellianus 3. 192 enthält fol. 130—134 den Brief Constantins an Arius und die Arianer (S. 183 ff), ist aber ebenfalls Apographon von V¹, s. XVI.

Eine lateinische Übersetzung des landläufigen Textes im British Museum Nero DX, s. XVII ist angeblich nach einer vaticanischen HS von H. Cuffius angefertigt, ist aber wertlos.

II. Gruppierung der Handschriften.

A¹ In der Reihenfolge der Handschriften nimmt der Ambrosianus A
 A² unstreitig die erste Stelle ein. Trotzdem geht es nicht an, den Text auf ihm allein aufzubauen; denn A enthält Lücken, willkürliche Änderungen und Interpolationen. Wie wertvoll die Kontrolle durch die übrigen HSS ist, läßt sich aus der Überlieferung des dritten Buches lernen. Wo wir auf A allein angewiesen sind, müssen wir häufig die Parallelüberlieferung heranziehen oder zur Conjectur greifen, um Mißverständnisse oder Fehler der HS zu beseitigen. Die Fälle hingegen, wo A allein das Richtige im Widerspruch zu den übrigen Zeugen bietet, sind selten. Bei der Gestaltung des Textes wurde deshalb eklektisch verfahren. Wir unterscheiden drei Klassen von Handschriften:

AHR

V¹P³

M²P¹P²

AHR

AHR

Zunächst mögen A und H einzeln charakterisiert werden. R gehört so eng zu A, daß sich eine eigene Behandlung erübrigt; es teilt mit ihm Lücken und eine auffallende Neigung zur Umstellung von Wörtern.

A

A

Lücken finden sich z. B. an folgenden Stellen: S. 3, 19 *ἐκκλήσιας* > A² — 4, 14 *τοῦ* > A¹ — 15, 15 *τὸ πανόστατον* > A¹ — 32, 17 *πληρώσας δὲ εἰς τοῦσδε τοὺς χρόνους, οὐκ ἀπόνως* > A² — 34, 14 *ἀπὸ* — 16 *κακὸν* > A² — 36, 14 f *τραπήναι* > A² — 52, 7 *ταύτης* — 8 *ἡμετέρας* > A² — 56, 17 — 60, 12 > A¹, also eine Lücke von vier Druckseiten — 84, 10 *ἐπισκόπου* > A¹R — 94, 29 *ἅπαντες* > A¹R — 102, 2 *γὰρ* > A¹R — 115, 17 *καὶ* — 18 *στρατεύεσθαι* > A¹ — 119, 12 *ψήφῳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως* > A¹ — 183, 7 *τρόπον* > A¹ — 192, 5 *σαντῶ πιστεύεις καὶ* > A¹.

Zusätze, besonders des Artikels, enthalten u. a. folgende Stellen: 22, 28 *τῆς* + *τοῦ* A¹ — 31, 8 *ἡ* + *τῶν* A² — 34, 8 *θεότητος* + *καὶ* A² — 38, 13 *ὁ καρὸς* + *μου* A² — 42, 22 *μὲν* + *οὖν* A¹ — 46, 28 *κριακοῦ* + *οἴζου* A² — 55, 19 *τούτῳ* + *καὶ* A¹ — 82, 24 *βουλῆσει* + *τοῦ* A¹R — 87, 22 *ἀποστόλων* + *ὁ* A¹R — 92, 29 *καὶ* + *τὰ* A¹R — 95, 10 *σοὶ* + *ἡ* A¹R — 98, 9 *προσλήψεως* + *τε* A¹ u. ä. oft.

Fehler sind beobachtet 3, 11 *ἐκείνη]* *ἐκεῖσε* A² — 5, 10 *τῆς]* *τὰς* A¹ — 15, 20 *ἀναπέφηνεν]* *ἐναπέφηνεν* A¹ — 142, 5 *γραμμάτων* Thdt.] *πρωμάτων* A² — 142, 11 *καταφαίνεσθαι* Thdt.] *καταφαίνεται* A² — 147, 4 *καὶ* > A² — 150, 2 (*εἴη*) *εἶναι* A² | *ἔργον θεῖον*] *ἔργον θεόν* A² — 156, 33 *ὁμολογῶν* Thdt.] *ὁμολογῶ* A² — 160, 22 *ἦδη* Soer.] *ἔδει* A² — 170, 21 *Πρωτογένους]* *ἔρμογένους* A² — 155, 7 *Ἀγάχοις* Soer.] *ἀφάτοις* A² u. a., doch kommen gewöhnliche Schreibfehler sehr selten vor.

Umstellung der Worte ist eine bemerkenswerte Eigentümlichkeit von A. Sie scheint nicht selten rein willkürlich vorgenommen zu sein, während sie bisweilen aus dem Wunsch des Schreibers, den Hiatus zu vermeiden, zu erklären ist. Rhythmischer Zwang ist nicht sicher zu erweisen. Aus der im Apparat verzeichneten Menge der Umstellungen seien folgende angeführt: 2, 9 (*πατρῶς*) *διάγων οἰκία* (zur Vermeidung des Hiats) ∼ A² — 10, 29 *διὰ φωνῆς δαιμόνιον* ∼ A¹ — 15, 16 *ταῦτα ἐνδίκως* (trotz Hiatus) ∼ A¹ — 16, 7 *τὴν σύνταξιν ἐγκαράττω* (cursus Byzantinus?) ∼ A¹ — 16, 30 f *ὁ λόγος ἀποδείξει* (zur Vermeidung des Hiats) ∼ A¹ — 115, 5 f *προζῆνει τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι* (mit attributiver, statt praedicatorischer Wortstellung) ∼ A¹ — 115, 22 f *τὸν ὀρισμένον χρόνον* (attributive Wortstellung) ∼ A¹ — 116, 24

εἰδότες ζανόνα (Vermeidung des Hiats) $\sim A^1$ — 117,6 *ἔσται τοῦ ζανόνο* (ohne ersichtlichen Grund) $\sim A^1$ — 195,15 f *εὐζωμία συνέστηγεν* (mit besserem Rhythmus) $\sim A^1$.

Willkürliche Änderungen, Vertauschung von sinnverwandten Worten, Kürzungen und dgl. lassen darauf schließen, daß der Schreiber von A bzw. dessen Vorlage nicht mechanisch gearbeitet, sondern der Lust, Eigenes hinzuzutun, nicht immer widerstanden hat. So findet sich z. B. 2,7 *ἐναρέτω*] *ἀρίστη* A^2 — 3,20 *ἀποστολικῆς* (sc. *πίστεως*) *ἐλλικρινοῦς* A^2 — 7,22 *οἶδε*] *οὔτοι* A^1 — 13,6 *θεοφιλοῦς*] *θεοφιλεστάτου* (sc. *βασιλέως*) A^1 — 14,2S *τὰ τῆς καταστροφῆς*] *ἡ καταστροφή* A^1 — 15,13 *λήξεως*] *ἔδρας* (geg. Eus.) A^1 — 81,7 *ἀσωμάτου*] *αὐτομάτου* A^1R — 42,15 *διχονοία*] *διανοία* A^1 — 92,30 *ἄκτιστον*] *ἄσπεκτον* (sc. *τοῦ θεοῦ οὐσίαν*) A^1RP^3 — 10S,16 f *ἐν ταπεινοφροσύνῃ*] *μετὰ ταπεινοφροσύνης* A^1 — 12S,16 *συνταγὴν*] *συντεταγμένον* A^1 — 3,14 f *ἐν τοῖς ἐκεῖ ἀναγεγραμμένοις περὶ τῆς ἀπίλου καὶ ἀμωμήτου, ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς πίστεως*] *τὰ ἐκεῖσε περὶ πίστεως ἀναγεγραμμένα* A^2 — 15.S scheint ein durch Conjectur gewonnener Text zu sein in A^1 .

Das Richtige steht allein in A z. B. an folgenden Stellen: 3,16 *ἐν* A^2 > d. übr. HSS — 9,2S *τε* nur A^1 , ebenso 22,3 — 11,3 *με* nur A^1 — 46,21 *ὁ τεργίτης* (statt des sinnlosen *οὐ τέγνη τις* d. übr. HSS) A^2 — 6S,13 ff scheint der Urtext gegeben bei A^1 — 83,3 *τοίνυν* in Übereinstimmung mit dem Sprachgebrauch (statt *οὖν* d. übr. HSS) A^1R — 114,2S statt *χωρεπισκοπῆς* richtig *χωρεπισκόπου* A^1 .

Interpolationen: Neben solchen Fällen, in denen das Richtige entweder in der Vorlage von A erhalten war oder der philologischen Tüchtigkeit seines Schreibers zu danken ist, stehen andere, bei denen Interpolation aus Parallelschriftstellern, wenn nicht zu erweisen, so doch zu erwägen ist. Abgesehen sei hier von den Stellen, die bei Besprechung der Gruppe AH zu behandeln sind. In Betracht kommen für A allein beispielsweise 17,27, wo *εἶδος* dem Sinne der Worte Eusebs entspricht, 22,27, wo *δὲ* sich auch bei Thdt. findet, 35,16, wo *μὴ* aus Soer. übernommen sein kann, 45,21, wo *οἱ* wie bei Soer. hinzugefügt ist. Doch handelt es sich hierbei stets um so geringfügige Änderungen, daß sie leicht auch auf Conjectur beruhen können.

H

H

Der Wert des Hierosolymitanus H ist nicht leicht zu bestimmen. Man trifft mehrmals in ihm auf einzigartige, aber so überzeugende Lesarten, daß man schwankt, ob man sie aus einer besonders guten Vorlage ableiten oder als glänzende Conjecturen eines tüchtigen Philo-

logen buchen soll. Da die Handschrift im übrigen ebensowenig wie A frei ist von willkürlichen Eingriffen in das Gefüge des Urtextes, da auch Interpolationen einwandfrei nachzuweisen sind, so werden wohl auch die Stellen, die anscheinend allein Richtiges bieten, als Conjecturen anzusprechen sein. Es kommen vor allem die fünf folgenden Stellen in Betracht: 5,12 wäre ohne die allein von H eingesetzten Worte *παρὰθεῖραι σπονδάζων* unverständlich — 9,3 befriedigt erst nach Einfügung des Relativums *οὗς* aus H — 11,3 liefert nur H das Verbum finitum des Nebensatzes *ἐξιστόρησαν* — 50,29 ist *παντοίων* nach H in den Text einzufügen und 98,17 tritt wiederum nur in H das notwendige Verbum des Nebensatzes *ἀνασώση* auf. Während in diesen Fällen die Güte der Conjecturen die Aufnahme der Lesarten von H in den Text gerechtfertigt erscheinen ließ, wurden als willkürliche Änderungen in den Apparat verwiesen 3,18 *ἀνταρσίας*] *ἀντιλογίας* H — 4,27 *λέγων* > H — 4,32 *ἐμοῦ*] *τοῦ υἱοῦ* H — 6,22 *εὐσεβεστάτῳ*] *εὐλαβεστάτῳ* H — 13,15 *προθυμίᾳ*] *προμηθείᾳ* H — 18,15 *εὐφροαινομένης* (Eus. *εὖ φερομένης*)] *εὐθννουμένης* H — 45,18 *διεξήλθεν*] *φησὶν* H — 46,28 *τετιμημένη*] *πεποικιλμένη* H — 129,6 *θεοῦ*] *κυρίου* H u. a.

Zusätze kleiner Wörter, des Artikels, einer Partikel u. ä., sind nicht selten; vgl. z. B. 3,14 *ἁμομήτου* + *καὶ* H — 48,22 *ἀλλὰ* + *καὶ* H — 4,16 *θεατὸς* + *ἦν* H — 9,10 *τῆν* + *τῶν* H — 11,23 *τῆν* + *τοῦ* H — 14,19 *ἔργοις* + *οὖν* H — 42,15 *ἀποστῶμεν* + *οὖν* H — 24,12 *βλέπειν* + *ἐν* H — 34,7 *ἐπιχειρήσας* + *γὰρ* H — 42,7 *εἰ* + *δὲ* H — 43,21 *συγχωρήσατε* + *μοι* H — 71,2 *βολλῆς* + *τῆς* *τοῦ πατρὸς* H — 122,4 *τιμώτατον* + *ἡμῶν* H.

Lücken sind gleichfalls häufig festzustellen. Wenn es sich auch um verhältnismäßig kurze Auslassungen handelt, so sind sie um so auffälliger, da sie meist in Urkunden vorkommen. Vgl. unter andern 17,13 *ὁ μεγαλονογὸς* und ebd. 17—19 ein weiteres Stück des Bibelcitates > H — 22,12 *ὅδε* — 13 *ἐστιν* (Überleitung zu e. Brief Constantins) > H — 35,25 *οὐκ ἀεὶ ἦν* (in e. Urkunde) > H — 74,23 *ὄντος* — 25 *ἐνθυμήσει* (Homoioteleuton) > H — 80,29 *ἢ μεταγεγεννημένος* > H — 82,9 *πολλάκις* > H — 84,18 *ἐπὶ* — *συνανεστράφη* (Schluß d. Bibelcitates) > H — 86,2 *Ἐλιούμ* — 3 *Ἰωβ* (Homoioteleuton) > H — 115,3—6 Canon X > H — 115,19 *προσῆκει* > H — 132,26 *συμφώνῳ* (in e. Brief Constantins) > H — 135,6 *ἀναγκαῖον* > H — 184,17 *δὴ* (in e. Brief Constantins) > H — 190,27 *κακοῦ* (ebd.) > H.

Interpolationen sind mit größerer Sicherheit nachzuweisen, als es bei A möglich war. Aus Euseb stammt 6.24 *ἔτι* H — 7,1 *τετι-*

μημένον H — 15,21 τοῦ > H — 19,11 θεοφιλεῖ + βασιλεῖ H — 19,21 συναγάγοιτο H — 21,3 πρόεισιν H u. a., aus Socrates 37,29 ἀνετρέψαμεν H — 126,26 ἀντῶ H u. a., aus Theodoret 22,18 γὰρ + περὶ H — 125,22 ἢ πιστὸν > H. Anderes wird bei Behandlung der Handschriftengruppen zur Sprache kommen.

Umstellung der Worte hingegen ist viel seltener als in A; sie kommt vor 17,21 εἶδὼν μονογενῆ ∼ H — 32,18 ἀναδεξάμενον τοσάτην ∼ H — 48,19 πᾶσι λαβεῖν ∼ H u. ö., doch ist es zwecklos, die Beispiele zu häufen.

Schreib- oder Lesefehler mögen z. T. auf falsche Auflösung von Abkürzungen der Vorlage zurückzuführen sein; vgl. z. B. 3,24 παρὰ für περὶ — 31,1 τῆς für καὶ — 91,14 δὴ für διὰ. Schwerwiegender sind wohl 49,4 διαχέων] διὰ βραχέων H — 51,26 ἀρχεῖν] ἔχειν H — 188,5 οἷστρος] ἴστρος H; i. ü. ist alles Auffällige im Apparat notiert.

AHR

AHR

Die Zusammengehörigkeit von AHR erweisen gemeinsame Lücken und Fehler, von denen ich einige charakteristische herausgreife. So 2,8 καὶ διατυπωθέντα > A²H — 2,17 ἂν > A²H — 3,10 ἐν] καὶ A²H — 4,33 τριάς² > A¹H — 11,12 ἐν οὐρανῶ > A¹H — 17,9 καὶ (im Bibleitat) > A¹H — 21,8 διελθόντες (geg. Eus: διελόντες) A¹H — 35,1 εἴτε²] ἢ A²H — 38,23 τε > A²H — 76,12 εἰς ἔργα αὐτοῦ (Homoioteleuton in e. Bibleitat) > A¹HR — 88,26 συμφύεσθαι (falsch) A¹HR — 109,16 ἀνέναι > A¹H — 113,30 καὶ > A¹H — 200,2 ἡ ἰσχὺς (in e. Brief Constantins) > A¹H. Besonders lehrreich ist 99,11. Hier haben die II. und III. Klasse den vollen Text: ταῦτα ἴσμεν· ὁ δὲ τρόπος, πῶς ταῦτα γηγένται, [πάσης λογικῆς φύσεως ὑπερβαίνει δύνανται], während im Archetypus von AHR die eingeklammerten Worte fehlten. Jede der drei Handschriften bietet einen Versuch, die störende Lücke anzufüllen, und zwar findet sich in A¹ von späterer Hand am Rande ἀκατάληπτος, in H innerhalb des Textes ἀγροεῖται. in R, wo auch noch die Worte ταῦτα γηγένται fehlen, im Texte ἀκατάληπτος. Auch 120,9 verdient Beachtung: Klasse II und III überliefern übereinstimmend mit Socr. und Thdt. ἔστερξε, dafür ἔστεξε A¹, ἐδέξατο H. Die Erklärung liegt nahe, daß der Archetypus von AH die Corruptel ἔστεξε enthielt, woran A keinen Anstoß nahm, während H das seltenere Wort στέγειν durch das gebräuchlichere δέχεσθαι ersetzte.¹

1) 3,5 θεοῦ > A²HP³ — 36,4 γενόμενος — 5 σοφία > A²HV¹, d. h. die Lücken des Archetypus von AH sind von P³ bzw. V¹ selbständig geschaffen.

Als Eigentümlichkeit in der Wortbildung fallen auf: 6,25 *ζηλωτόν* A¹H statt *ζηλωτήν* d. übr. HSS und Eus. — 33,18 *μικρομέγεθος* A²H statt *μικρομεγέθης* und 19,21 statt *μισόθεον*] *θεομισῆ* A¹ *θεόμισον* H.

Was die Interpolationen angeht, so können sie für die Gruppe AHR, also ihren Archetypus, so sicher angenommen werden, wie es zweifelhaft bleibt, ob A für sich allein aus der Parallelüberlieferung ergänzt ist. Aus Euseb geflossen ist 7,3 *πολέμω* — *παρὰταξαμένου* A¹H — 12,20 *μηδὲ* — *ἐπαίνοιοι* A¹H — 14,16 *δυσγενῶς* A¹H statt *δυσμενῶς* d. übr. HSS — 14,24 *τοὺς φοβουμένους* A¹H für den Dativ d. übr. — 19,10 *αὐτῷ* A¹H > d. übr. — 133,16 *διατάττειν* A¹H für *διαπράττειν* d. übr. u. a. m., auf Socrates gehen zurück 38,13 *ὅτι* > A²H — 41,20 *προστίθῃσι* A²H — 42,8 *συμπνέουσιν* A²H — 127,5. wo die Überlieferung in zwei Zweige gespalten ist und A¹H durch V¹P³ gestützt wird.

Innerhalb der Urkunden ist die Überlieferung besonders compliciert, sie sind daher mit größter Vorsicht zu behandeln. Doch ist zunächst die Besprechung der beiden übrigen Handschriftengruppen erforderlich.

V¹P³V¹P³

Der Vaticanus V¹ und der Parisinus P³ sind auf Grund analoger Erwägungen, wie sie für AH gelten, als verwandt anzusprechen. Eine Menge gemeinsamer Lücken und Fehler lassen sich ohne weiteres aus dem kritischen Apparat zusammenstellen; vgl. z. B. 97,14 — 102,10 — 106,12f — 117,29 — 121,3. 25 u. v. a. Selbständiger Wert kommt der Gruppe nicht zu, doch ist sie herangezogen worden 1) weil dem Drucke Balfores P³ zugrunde zu liegen scheint (s. u. S. XXVII) und sich der Benutzer der neuen Ausgabe bei Beachtung des für P³ bzw. V¹P³ Angemerkten eine Vorstellung machen kann, wie wenig der alte Text der tatsächlichen Überlieferung entspricht, 2) weil V¹P³ in der Regel an den Stellen den Ausschlag geben, wo A und H auseinandergehen. und 3) weil durch die Gegenüberstellung von AH mit der Gesamtheit der übrigen Zeugen die Annahme, daß die Gruppe AH dem Urtext im allgemeinen am nächsten kommt, erhärtet wird.

M²P¹P²M²P¹P²

Auch die Verwandtschaft von M²P¹P² braucht nicht eingehend bewiesen zu werden. Es genügt ein Hinweis auf gemeinsame Lücken und Fehler wie 111,8 — 115,26 — 117,7 — 137,2f — 190,9 — 194,12 — 200,4 u. a. m. Sehr stark tritt in dieser Gruppe die Neigung zur

Interpolation aus der Parallelüberlieferung hervor, wofür sich S. 130ff charakteristische Proben finden; vgl. bes. 132, 2. 7. 8. 18. Vorlage für $M^2P^1P^2$ ist das S. XIV bei der Beschreibung von P^1 erwähnte Exemplar der Bibliothek Grimani; die Gruppe ist am weitesten von dem Originaltext des Gelasius entfernt.

Bisweilen leistet jedoch die Verbindung $V^1P^3 + M^2P^1P^2$ nützliche Dienste, so 88,26, wo P^3 wohl nur durch einen Schreibfehler entsteht ist, ferner 99,11 (vgl. S. XX), wo AHR versagen, und an den übrigen Stellen, wo AH Lücken aufweisen, oder 101,11, wo zum mindesten ein Schreibfehler von AHR corrigiert wird; auch 184,20 scheint $\mu\eta$ richtig, desgleichen 192,12 $\sigma\nu\nu\eta\sigma\theta\acute{\eta}\sigma\omicron\mu\alpha\iota$, doch können die beiden letztgenannten Stellen interpoliert sein.

Als fehlerhaft erweist sich die Gruppe $V^1P^3M^2P^1P^2$ 2,10. 13 — 3,26 — 36,10 — 120,18 — 121,4. 20 u. ö., eine Aufzählung, die hier nicht verlängert zu werden braucht, da sie genügt, um die Nachprüfung des Urteils über den Wert von AH zu ermöglichen.

A (bzw. H) V^1P^3 gegen H (bzw. A) $M^2P^1P^2$

Wie aussichtslos der Versuch ist, die Handschriften in einen Stammbaum einzuordnen, geht daraus hervor, daß sowohl AV^1P^3 wie $AM^2P^1P^2$ verbunden sein und den richtigen Text bieten können. Obwohl in der Regel die Stellung von V^1P^3 bei einem Auseingehen von A und H die Auswahl der Lesart bestimmt, so lassen sich doch die Fälle, wo $AM^2P^1P^2$ das Richtige haben, nicht aus der Welt schaffen. Die tabellarisch geordnete Nebeneinanderstellung der wesentlichen Erscheinungen möge dies erläutern:

	$AV^1P^3 =$ Urtext	gegen	$HM^2P^1P^2$
*32,2	$\psi\mu\nu\nu\omicron\iota$ (Überlieferung) ¹	. . .	$\psi\mu\nu\nu\omicron\iota\varsigma$ (Conjectur; vgl. Euseb)
48,27	$\acute{\eta}\acute{\alpha}\beta\delta\phi$	$\acute{\eta}\acute{\eta}\sigma\epsilon\iota$
49,29	$\xi\theta\nu\omega\nu$	$\xi\chi\theta\rho\omega\nu$
52,15	$\beta\epsilon\beta\omicron\upsilon\lambda\eta\tau\alpha\iota$	$\beta\omicron\upsilon\lambda\epsilon\tau\alpha\iota$
53,11	$\xi\alpha\nu\tau\tilde{\omega}$	$\acute{\eta}\tilde{\alpha}\sigma\tau\alpha\text{H}\xi\alpha\nu\tau\tilde{\omega} + \acute{\eta}\tilde{\alpha}\sigma\tau\alpha\text{M}^2\text{P}^1\text{P}^2$
82,27	$\delta\epsilon\iota\kappa\nu\nu\acute{\omicron}\varsigma$ (besser)	$\delta\epsilon\iota\kappa\nu\nu\omicron\iota$
90,10	$\omicron\upsilon\delta\grave{\epsilon}$	$\omicron\upsilon\tau\epsilon$
93,6	$\acute{\alpha}\pi\lambda\eta\nu$ (sc. $\theta\epsilon\acute{\omicron}\tau\eta\tau\alpha$)	$\acute{\alpha}\pi\lambda\omicron\delta\acute{\nu}$
94,5	$\acute{\epsilon}\nu\ \pi\nu\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\iota$ (wohl besser)	. . .	$\acute{\epsilon}\nu + \tau\tilde{\omega}$
94,26	$\beta\omicron\omega\nu$ A ¹ R $\beta\omicron\tilde{\alpha}$ V^1P^3	$\beta\omicron\omega\nu >$
106,18	$\acute{\omicron}\rho\theta\tilde{\eta}\varsigma$ (sc. $\pi\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\omega\varsigma$)	$\acute{\omicron}\rho\theta\omicron\delta\acute{\omicron}\xi\omicron\nu$

1) Der Stern bezeichnet, daß Interpolation bei einer oder bei beiden Gruppen im Spiel sein kann. Bei den übrigen Stellen fehlt uns die Parallelüberlieferung.

(AV ¹ P ³)	(HM ² P ¹ P ²)
*106,26 δῆτα (= Thdt.) ¹	δὲ τῶν (vgl. δῆ τῶν Socr.)
*107,6 γλυκερός (= Thdt. Eus.) ¹	γλυκύτερος (= Socr.) ¹
111,28 συγγραφή	γραφή
*113,2 ἀξίαν (= Canon 3)	ἐξουσίαν
*113,6 τρεῖς (= vulg. Text d. Canons 4)	τριῶν (Urtext d. Gel.?)
*113,28 λαβύαις (= Canon 6)	λιβύη
118,40 ἐγράψατο	ἐγράφατο
*125,6 προσήκειν (= Socr.)	προσῆκει (= Thdt. codd. AHN)
*126,6 συντετιθέμεθα	συντιθέμεθα (= Socr.)
*186,16 οὐδέποτε (= Athan.)	οὐδέποτε
*187,11 εἶναι νῦν (= Athan.)	νῦν >

Die Sammlung der Stellen ließe sich mit leichter Mühe speciell aus den Urkunden vermehren; doch ist ein klares Bild der Überlieferungsverhältnisse erst zu gewinnen, wenn die kritische Ausgabe des Socrates fertig ist: für unsere Zwecke genügt es, zu dem oben Angeführten eine ergänzende Übersicht der weiteren Möglichkeiten der Gruppierung hinzuzufügen:

HV ¹ P ³ = Urtext	gegen	AM ² P ¹ P ²
53,9 ἀνάσχησθε		ἀνάσχοισθε
*63,7 εἴποισ (= Georg. Mon.)		εἴπησ
*61,23 πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ ἀγὼν		ὁ >
93,24f τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας (sc. Ἀρείου)		τὰ αὐτὰ
119,17 τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ		τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶν
*189,18f συννέρχειν (= Athan.)		συνέρχειν

An wenigen Stellen wurde die Entscheidung aus inneren Gründen anders getroffen:

AM ² P ¹ P ² = Urtext	gegen	HV ¹ P ³
*38,28 ὁς (Urkunde)		ὁς
52,19 ἀθλίαις (sc. ψυχαῖς)		ἀθλίως
*115,21f ἐπιστροφῆν (= Canon 12)		ἐπιστρέφειαν
*116,6 οὕτινος οὕν (= Canon 13)		οὕν > [βάνομεν P ³
*125,27 καταλιμπάνομεν (n. Thdt.)		καταλιμπάνομεν HV ¹ καταλιμ-
*189,29 ἦγον Α ¹ ἦτον Μ ² P ¹ P ² (= Athan. R)		εἶτον (= Athan. B)
*194,11 διδασκαλίαν καὶ (= Athan.)		καὶ >

1) Da Socrates an dieser Stelle als Vorlage des Gelasius zu gelten hat, ist anzunehmen, daß A¹V¹P³ nach Thdt. Eus. corrigiert sind.

Um das Maß der Verwirrung voll zu machen, erscheint vereinzelt auch in

	HM ² P ¹ P ² das Richtige	gegen	AV ¹ P ³
*41,20	εἰ δὲ καὶ (= Socr.)		δὲ >
*42,8	δόγματος (= Socr.)		σώματος (= Socr. FM)
49,30	εἰσάγουσιν		εἰσάγει
134,26	ἐκαστος		ἐκαστον

Hiernach darf die Annahme begründet erscheinen, daß keine der erhaltenen Handschriften bzw. deren Vorlage frei ist von Versuchen, die verderbte Überlieferung zu bessern, sei es durch eigene Conjecturen, die oft ihren Urhebern alle Ehre machen, sei es durch Correcturen aus einer Parallelüberlieferung. Wenn trotzdem zahlreiche Fehler stehen geblieben sind¹, so darf man daraus schließen, daß der unserer gesamten Überlieferung zugrunde liegende Text bereits vielfach entstellt und unverständlich war. Dies gilt in gleichem Maße für die erzählenden Abschnitte wie für die Urkunden. Die Aufgabe des Herausgebers kann nur sein, diesen Urtext des Gelasius, soweit er für uns erreichbar, zu rekonstruieren. Es handelt sich in dieser Ausgabe also auch nicht darum, den Urtext der eingelegten Aktenstücke herzustellen. Deshalb und weil es außerdem unangebracht erschien, die für heutige Bedürfnisse nicht mehr ausreichenden textkritischen Angaben etwa des Husseyschen Socrates oder Sozomenus heranzuziehen, sind die Citate aus den Quellen bzw. der Parallelüberlieferung im kritischen Apparat auf das für die Feststellung des von Gelasius gelesenen Textes erforderliche Mindestmaß beschränkt worden. Die an sich vortreffliche Theodoret Ausgabe Parmentiers zeigt deutlich, wie wenig zurzeit noch stetige Hinweise auf Parallelschriftsteller fördern. Wer sich die Mühe machen will, die Gelasiusnotate im kritischen Apparat Parmentiers zu dem Briefe des Euseb an seine Gemeinde (Thdt. I 12) mit der tatsächlichen Gelasiusüberlieferung zu vergleichen, wird sich leicht davon überzeugen können. Erst wenn kritische Ausgaben aller Kirchenhistoriker und sonstigen Einzelquellen vorliegen, wird eine Ausgabe der Urkunden möglich sein, die deren Urtext festlegt und im Apparat zuverlässige Angaben über alle Sonderzeugen bucht.

1) Vgl. 7,17 — 9,30 — 15,5 (wo eine Correctur nach Euseb nahegelegen hätte!) — 32,6 — 46,27 — 47,20 — 50,9 — 52,13 — 53,14 — 97,28 — 191,4 u. a. m. Auffälligerweise sind die Fehler häufig an solchen Stellen zu finden, wo sie leicht aus der Parallelüberlieferung hätten verbessert werden können.

III. Capitelindices.

Erhalten ist nur der Capitelindex zum dritten Buche ohne beigeschriebene Zahlzeichen. Daß ihn der Schreiber von A² in seiner Vorlage vorgefunden habe, hindert nichts anzunehmen. Da das erste und zweite Buch augenscheinlich als Einheit aufgefaßt worden sind — in ihnen ist τὰ κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἐγίαν σύνοδον πραχθέντα (S. 1, 25), im dritten Buch aber τὰ μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον behandelt — und ihre Capitel, wie die Überreste der Zählung in den HSS beweisen (vgl. S. 26, 2), ohne Unterbrechung durchgezählt wurden, so ist nicht verwunderlich, daß ein Index vor dem zweiten Buch fehlt. Er fehlt allerdings in den uns vorliegenden HSS auch vor dem ersten; doch da A¹ im Anfang verstümmelt ist, so bleibt die Annahme, daß er nur nachträglich verlorengegangen ist, als Möglichkeit bestehen. Daß ein unvollständiger Gelasius-Text im Umlauf gewesen ist, eben der von Balforeus gedruckte, beweist der Inhalt aller jüngeren HSS.

Von der Wiederholung der Capitelüberschriften innerhalb des Textes durfte nicht abgesehen werden, so störend sie sein mag, da sie durch das einheitliche Zeugnis der HSS geboten erschien. Ob sie auf Gelasius selbst zurückgehen, vermag ich weder zu erweisen noch zu bestreiten. Die kleinen Verschiedenheiten zwischen der Fassung des Index im Buch III Cap. δ' ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ περὶ κτλ. gegenüber S. 142, 6 ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ κτλ. und ε' ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μακάριον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων κτλ. gegenüber S. 143, 14 f ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τῷ <ἐπισκόπῳ> Ἱεροσολύμων κτλ. erscheinen nicht ausreichend, um auf verschiedene Herkunft resp. Echtheit oder Unechtheit der einen oder der andern Fassung schließen zu lassen.

Es mag bemerkt werden, daß sich z. B. die Überschrift S. 10S, 12 περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός in der Form stützen läßt durch den Ausdruck 165, 34 ἡβούλετο λόγον αὐτοῖς διδασκαλικὸν προσεργεῖν.

Das erste Buch ist in unserer Ausgabe im Vergleich zu Balforeus um ein Capitel vermehrt. Den HSS, P³ ausgenommen, zufolge mußte nämlich Cap. 2 S. 7 selbständig gezählt werden; nur so wird im ersten Buche die Gesamtzahl 12 erreicht, die in den erhaltenen Randziffern des zweiten vorausgesetzt ist. Innerhalb des zweiten Buches stimmt die Capitelzählung mit der bisherigen von 1—14 überein, von 15—18 bleibt sie um 1 hinter ihr zurück, 19 ist kürzer angesetzt, 20 eingeschoben, weshalb von 21 an die neue Zählung um 1 voraus ist. Die Paragraphenzählung ist neu hinzugefügt.

IV. Ausgaben.¹

Die beiden ersten Bücher des Gelasius wurden zugleich mit drei Briefen Constantins (S. 183ff) zum erstenmal von R. Balforeus bei F. Morellus in Paris 1599 gedruckt. Ein Nachdruck dieser Ausgabe erschien 1604 bei Commelin. Der Text ging sodann in die Concilien-sammlungen über und findet sich bei Mansi im zweiten Bande p. 760ff, bisher am bequemsten zugänglich bei Migne, *Patrol. Graec.* LXXXV, 1179 ff. Eine Separatausgabe von Constantins Brief an Arius und die Arianer (B. III Cap. 19) war bereits 1595, ebenfalls bei Morelli, erfolgt zusammen mit einer lateinischen Übersetzung des P. Morinus aus Baroniuss *Annales* zum Jahre 319.

Weitere Fragmente des dritten Buches publicierte nach dem Codex Ambrosianus 534(A) zunächst A. Mai in seinem *Spicilegium Romanum* VI, 603 ff, über den Inhalt des Buches berichtete 1861 Fr. Oehler in der Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie. Gedruckt wurde der Text in demselben Jahre von Ceriani in den *Monumenta sacra et profana* t. I fasc. II p. 129sq. zugleich mit einer Auswahl der Lesarten von A zu den ersten Büchern. Seine Ausgabe hat sich der Nachprüfung als zuverlässig erwiesen, kleine Versehen sind stillschweigend verbessert. Den Satz, den Ceriani an das Ende seiner Vorrede setzt: „*Ceterum manum medicam alicubi desiderat adhuc noster liber linguam quod attinet, et magis etiam in iis quae narrationis veritatem tangunt*“, möchten wir auch heute der ersten Gesamtausgabe mit auf den Weg geben.

Seit im Jahre 1906 Gerhard Loeschke den verachteten Gelasius einer eindringenden Untersuchung gewürdigt hatte, die unter dem Titel: 'Das Syntagma des Gelasius Cyzicenus' im Rheinischen Museum LX und LXI erschien, ist der Wunsch nach einer vollständigen Neuausgabe laut geworden². Er hat die Vorarbeiten dazu bald nach Erscheinen seiner Studie in Angriff genommen und den philologischen Teil der Aufgabe insoweit zu einem gewissen Abschluß gebracht, als

1) Die Ausgaben G. Loeschkes im Rhein. Mus. LX, 594ff und LXI, 34ff werden, soweit sie zur Orientierung des Lesers notwendig sind, wiederholt resp. aus Notizen, die sich im Handexemplar des Verfassers nachgetragen finden, ergänzt, ohne daß jedesmal auf diese Arbeit verwiesen oder der Zusatz bezeichnet wird.

2) Vgl. Ad. Jülicher in seiner Recension *Theol. Lit.-Ztg.* 1906, Nr. 24, S. 654ff, C. Weymann in *Berl. Phil. Wochenschr.* 1907, Nr. 2, S. 33ff und in *Byz. Zeitschr.* 1906, S. 676f. — Recensionen finden sich ferner von J. Sickenberger in *D. Lit.-Ztg.* 1906, Nr. 28, S. 1754ff, von S. Rogala in *Theol. Revue* 1906, Nr. 15, S. 451ff, von P. Lejay in *Revue d'hist. et de lit. rel.* 1906, S. 279f.

er die Collationen beendet und die recensio in der Hauptsache durchgeführt hatte. Der gebotene Text ruht durchaus auf der von ihm gewollten Grundlage; wenn ich in Einzelfällen von seiner im Manuscript der Collationen angedeuteten Entscheidung abgewichen bin, so durfte ich es in der Gewißheit tun, daß er seine Entscheidung keineswegs als endgültig ansah. Bis in die letzten Tage seines Lebens haben ihn die textkritischen Probleme des Gelasius beschäftigt.

Um zu ermesen, wie stark der Text unserer Ausgabe sich von dem bisher allein maßgebenden des Balforeus unterscheidet, braucht man, wie erwähnt, nur auf das Vorkommen von P³ im Apparat zu achten. Laut Vorrede hat Balforeus zunächst auf Wunsch des älteren Herrn de Noailles eine lateinische Übersetzung des Gelasius angefertigt. In dem Begleitschreiben sagt er: 'In parato et ad manum unicum illud exemplar tuum fuit, quod in Chio Aegeici maris insula¹, a Graecis Monachis, in quorum monasterio iam diu magna cura asservabatur, Franciscus frater tuus, volente et favente Patriarcha Constantinopolitano, ingenti pretio redemit et Byzantium ad se perferri iussit.' Von Konstantinopel ist die HS nach Frankreich gekommen, und nach dem Tode des älteren Herrn de Noailles hat sein Neffe den Balforeus mit der Herausgabe des griechischen Textes betraut. Der einleitende Geleitbrief des Balforeus beginnt: 'Patrus tuus Aegidius Noalius Episcopus Aquensis . . . nihil . . . tam enixe voluit . . . quam acta concilii Nicaeni, quae ipsius iussu Latina feci, in aspectum lucemque proferri'. Es handelt sich also zweifellos um P³, dessen Eigentümer ja zufolge dem erhaltenen Ausleihevermerk (vgl. S. XIV) M. de Noailles, evesque d'Aqs, war. Von Morellus erfahren wir noch, daß er einen Codex des Petrus Stella verglichen habe. Auch dieser scheint nachweisbar; wahrscheinlich ist es, worauf Randlesarten im Druck des Balforeus schließen lassen, der Utrechter Codex, der wieder nichts anderes ist als ein Apographon von V¹.

Um ein schlagendes Beispiel anzuführen, wieviel durch Ausnützung der Überlieferung zu gewinnen ist, verweise ich auf 73,9: *τὰς δύο φύσεις προδήσαντες* erregte so starken Anstoß, daß G. Loescheke² die Stelle für interpoliert hielt. Tatsächlich ist *φράσεις* überliefert, *φύσεις* steht nur in P³.

Wäre es G. Loescheke vergönnt gewesen, diese Ausgabe selbst zu vollenden, so hätte er zweifellos auch den historischen Gehalt des Werkes und seine eigene Studie einer erneuten Prüfung unterworfen.

1) Auch A stammt aus Chios (vgl. S. XI).

2) Rhein. Mus. LXI, 73 Anm.

Da ein Wiederabdruck seiner Erstlingsarbeit nicht in seinem Sinne wäre, möge nur das für die Benutzung des Buches unerlässlich Notwendige aus ihr angeführt werden.

V. Gelasius, sein Werk und seine Quellen.¹

Der Name der Gelasius ist allein durch Photius (cod. 15 und 88) überliefert², über seine Persönlichkeit wissen wir nach wie vor mit Sicherheit nur das, was er in der Vorrede zu seinem Buch (S. 2 ff) erzählt. Er sei der Sohn eines Presbyters von Cyzicus, weile jetzt in Bithynien und schreibe zur Zeit des Aufstandes des Basiliscus gegen Zenon, also etwa 475, um die Behauptung der Eutychianer, die nicäischen Väter hätten monophysitisch gelehrt, zu widerlegen.

Der Titel seines Buches lautet in der landläufigen Citierung 'Synagma'. Daß er zum mindesten als Bezeichnung des Ganzen nicht ursprünglich ist, läßt sich mit Sicherheit beweisen. Die Unterschrift des ersten (vgl. S. 25 zu 12), die Überschrift und Unterschrift des zweiten (vgl. S. 26 zu 1; 137 zu 7) sowie die Überschrift des dritten Buches (vgl. S. 135,1; 139,23) sichern den Titel 'Kirchengeschichte'. Beweiskräftiger noch sind die innerhalb des Textes vorkommenden Bezeichnungen. Das dritte Buch beginnt (S. 140) mit den Worten: *τὸν μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον λόγον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καθ' ἑξῆς ὁ λόγος ἡμῶν ἐποιήσατο*, S. 155,11 ff leitet Gelasius einen neuen Abschnitt der Erzählung mit den Worten ein: *παραθήσω δὲ καὶ ἕτερον τεκμήριον τῆδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας*, und an einer späteren Stelle (S. 168,5) entschuldigt er sich: *ἀλλ' ἐμοὶ μηδεὶς . . . διαμέμνηται ὡς τὴν ὅλην ἐπιστολὴν τῶ τῆσδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγῳ μὴ συνάψαντι*³. Dagegen erscheint *σύνταγμα* als Untertitel S. 1,23 und als Bezeichnung nur des dritten Buches, also eines Abschnittes des Ganzen, S. 135,4f in den Worten: *ἐνταῦθα καταπάσσω τὸν λόγον, τὰ λοιπὰ . . . ἐν τρίτῳ κατατάξαι συνιδὼν συντάγματι . . .*

Daß uns auch in A die Kirchengeschichte nicht vollständig erhalten ist, wurde bereits (S. XI f) bemerkt. Der Text bricht in der Schilderung der Synode von Tyrus ab. Über den ursprünglichen Umfang des dritten Buches berichtet Photius (cod. 88), es schließe mit einer Darstellung vom Ende des Kaisers Constantin und seiner Taufe; Gelasius

1) Vgl. S. XXVI Anm. 1.

2) Die Angabe Loeschkes S. 594 über die Überschrift des 3. Buches beruht auf dem hier irreführenden Druck Cerianis.

3) Vgl. auch 147,21 ff *καὶ ταῦτα . . . τῶ ἱστορικῶ παρατίθεικα γράμματι*.

erzähle, daß Constantin orthodox und nicht, wie einige behaupten, von einem Häretiker getauft sei.

Das Verhältnis des Gelasius zu seinen Quellen wird neu untersucht werden müssen. Das letzte Urteil G. Loeschkes¹ über das Werk des Gelasius lautet: „Sein Werk ist durchaus Compilation; Eusebius, Socrates, Theodoret, Rufin werden abwechselnd ungefähr wörtlich ausgeschrieben. Aber daneben werden andere uns verlorene Quellen benutzt: die Kirchengeschichte eines gewissen Johannes und ein Urkundenbuch zur nicaenischen Synode, das wir nach dem einstigen Besitzer des von Gelasius benutzten Exemplars, dem Bischof Dalmatius von Cyzicus, nennen müssen; aus ihm stammt vor allem eine Rede, mit der Constantin die nicaenische Synode begrüßt haben soll. und Protokollstücke eines Dialogs zwischen den nicaenischen Vätern und einem arianischen Philosophen Phaidon. Besonders der Protokolle Echtheit ist oft und bestimmt bestritten: mir ist sie nach wie vor wahrscheinlich.“

Unter die verlorenen Quellen des Gelasius ist, wie A. Glas in seiner Abhandlung Die Kirchengeschichte des Gelasius von Kaisareia² einleuchtend erwiesen hat, auch Gelasius von Caesarea zu zählen, und man darf wohl annehmen, daß dies nicht nur an den Stellen der Fall ist, wo das Zusammengehen des Gelasius mit Rufin oder Georgius Monachus die Vermutung zur Sicherheit erhebt. Die Capitel I 3—7, die sich schon durch den Stil der Erzählung von den umgebenden Stücken abheben, werden gleichfalls auf Gelasius von Caesarea zurückgehen und dessen Name statt Rufin³ zu stehen haben. Damit findet auch die chronologische Notiz S. 10, 15 ihre Erklärung: Gelasius von Caesarea hat die Sonnenfinsternis von 360 wirklich erlebt; nur so wird im Zusammenhang der Ausdruck *ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς* verständlich. Daß Gelasius von Cyzicus die Quellenangabe seiner Vorlage kritiklos übernimmt, ist nicht selten⁴.

Somit lichtet sich das Dunkel, das über den unbenannten Quellen des Gelasius von Cyzicus waltete. Wenn er S. 134, 24 von *παλαιὰ δηγήματα* redet und sich 104, 15 auf seine Gewährsmänner mit den Worten beruft: *καθὰ Ἐὐστάθιος τε ὁ τῆς Ἀντιοχείων καὶ Ἐὐσέβιος ὁ Παμφίλων Ἀθανάσιος τε ὁ μέγας καὶ πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραφέμενοι δηγοῦνται*, so dürfen wir als einen der Ungenannten Gelasius von Caesarea einsetzen. Nicht geklärt aber ist noch immer die Frage nach dem von ihm genannten⁵, im übrigen aber unbekanntem

1) Zwei kirchengeschichtliche Entwürfe S. 33f.

2) Byz. Arch. 1914 Heft 5.

3) S. 8 Anm.

4) Vgl. S. 150, 20—154, 14 und die Bemerkungen von Glas S. 74f.

5) S. 5, 20.

Johannes. Solange nicht erwiesen ist, daß dieser Name fingiert ist, mag er sozusagen als Deckblatt für den oder die Verfasser derjenigen Stücke dienen, die Gelasius aus andern als den uns bekannt gewordenen oder durch die Quellenforschung erschlossenen Vorlagen entnommen hat. In diesem Sinne sind die folgenden Angaben zu verstehen.

VI. Quellenübersicht.¹

Buch I.

	S. 2, 2—6, 7	Vorrede.
1.	S. 6, 11—26	= Eus. H. E. VIII 13 p. 776, 3—775, 2.
	6, 27—7, 12	= Eus. H. E. IX 9 p. S26, 20—S28, 8.
2.	S. 7, 15 ff	Rufin citiert (vgl. Apparat). vgl. Eus. H. E. Bd. III p. CCLVIII Anm. 1. Socr. I 2 p. 3.
	S, 3	= Eus. H. E. IX 9, 12 p. S32, 20.
3—7, 3.	S. S, 5—12, 5	= Gelasius von Caesarea.
	12, 5—13, 2	= Eus. H. E. IX 9 p. S30, 17—S32, 14.
8.	S. S, 13, 5—19	Mit den Worten <i>Πουγκίνος ἤγγον Γελάσιου</i> (13, 5) scheint die Kirchengeschichte des Gelasius von Caesarea citiert zu sein ² . Socr. I 2, S. 9; 3, 1.
9. 10.	S. 13, 22—14, 26	= Eus. H. E. IX 10 p. S38, 16—S40, 19.
	14, 26—16, 3	= Eus. H. E. IX 10 p. S46, 11—S48, 15.
	16, 4—31	Eigenes Fabrikat. Nur Gerede! Die Rückkehr zu Euseb ³ bezeichnet 17, 1: <i>ἀλλ' ἐπὶ τὴν προκειμένην ἡμῶν τῆς ἐκκλ. ἰστ. ὑπόθεσιν ἐπαπέλωμεν</i> . Auch das Verlassen der Quelle war 16, 4 deutlich bezeichnet: <i>ταῦτα συντέταχεν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιου</i> .
	17, 6—18, 2	= Eus. H. E. X 4 p. S65—S66, 7.

1) Die tabellarische Übersicht ist ein Nachdruck aus Rhein. Mus. LX, 604 ff. Die Citate sind mit den Neuausgaben der angeführten Schriftsteller in Einklang gebracht. Es ist stillschweigend hinzugefügt oder geändert, was handschriftliche Notizen G. Loeschekes oder die neue Fassung des Apparates forderten.

2) Vgl. A. Glas: Die Kirchengeschichte des Gelasius von Kaisaricia S. 2, 11, 14, 18.

3) Ähnlich ist die Rückkehr zur Quelle betont S. 168, 11—170, 4 u. ö. Zur Bezeichnung von Kürzungen dienen folgende Ausdrücke: *μικρὰ* (oder *συμκρὰ*) *ἐκ πολλῶν*: 111, 28—147, 22 u. ö.; *ἐν ἐκ πολλῶν* 57, 20; *εἰ καὶ μὴ πάσα; . . . ἀλλ' ὄν τὴς συμφεστόρας* (*ἐπαναλαβεῖν*) 95, 23 — eine Kürzung wird ausdrücklich motiviert 166, 23.

11. S. 18, 11—26 = Eus. H. E. X 8 p. 892, 1—16.
 18, 26—19, 2 = Eus. H. E. X 8 p. 892, 20—23.
 19, 3—16 = Eus. H. E. X 8 p. 892, 25—894, 10.
 19, 16—20, 2 = Eus. H. E. X 8 p. 896, 31—898, 9.
 20, 2—10 = Eus. H. E. X 8 p. 898, 12—19.
 20, 12—21, 11 = Eus. H. E. X 8 p. 898, 22—900, 16.
 21, 12 = Soer. I 3, 1. 2 p. 7 f und I 4, 1 p. 9; aber
 Gel. citiert ausdrücklich Rufin.
 21, 24 ff Es werden inhaltlich als mit Euseb gegen
 Rufin gehend citiert *οἱ λοιποὶ*. Die Inhalts-
 angabe paßt nicht auf Soer. und Thdt. Ob
 Johannes gemeint ist?
 22, 13—24, 18 Fragment eines Constantinbriefes. Die Ab-
 trennung wie bei Theodoret H. E. I 20 ff p. 66 ff.
 Die Textgestaltung anders und z. T. ursprüng-
 licher.
 24, 19—24 Abschluß des vorhergehenden Abschnittes.
12. S. 24, 26—25, 12 Von 25, 2 an bei Soer. I 4, 2—4 p. 9.

Buch II.

1. S. 31, 3—8 = Soer. I 4, 5 p. 9 f.
 31, 11—32, 11 = Eus. H. E. X 9 p. 900, 22—902, 20.
 32, 12—33, 2 Lob des Euseb. Seine Rechtgläubigkeit.
 33, 4—27 = Rufin X 1 p. 960. Soer. I 4, 5 p. 9 f, aber
 reichhaltiger. Thdt. I 28.
 33, 24 = Thdt. I 1, 5 p. 5.
 2. S. 34, 2—13 = Rufin X 1 p. 960¹.
 34, 13—17 Z. T. wörtlich Soer. I 5, 6 p. 11 f.
 3. S. 34, 24—40, 18 Alexandrinisches Synodalschreiben von 324
 wie bei Soer. anschließend, aber mit den dort
 fehlenden Unterschriften. Johannes? Oder
 sollte die Namenliste auch bei Soer. ur-
 sprünglich gestanden und erst in unserer
 Überlieferung ausgefallen sein? Vgl. zu einem
 ähnlichen Fall Rhein. Mus. LIX, 453 f und
 Ed. Schwartz in den Göttinger Nachrichten
 1904, 395 ff.
 40, 19—41, 2 Abschluß wie bei Soer. I 6, 31 p. 22 und
 I 7, 1 p. 26.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 20.

4. S. 41,3—43,24
43,25—27
Fragment eines Constantinbriefes (gekürzt).
Umgebung und Abtrennung beweist, daß
Soer. I 7 Quelle ist. Der vollständige Brief
bei Eus. V. C. II c. 64 ff.
= Soer. I 8, 1 p. 35.
5. S. 44,3—45,18
= Soer. I 8 p. 36 ff abgesehen von einem ein-
geschobenen Satz aus Johannes: ἦν δὲ αὐτῷ
ἕξκαιδέκατον ἔτος καὶ μῆνες ἕξ τῆς βασιλείας,
ὅτε ταῦτα αὐτῷ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
εἰρήνης ἐσπούδαστο. Gel. schöpft, wie Ab-
trennung und Einkleidung zeigt, aus Soer.,
nicht aus dem von ihm (S. 44,9) citierten
Originalbericht des Eus. V. C. III c. 7. S.
= Soer. I 8, 12 p. 39 und I 8, 17 p. 40.
Überleitung zu der Rede.
6. S. 45,19—46,1
46,1—4
Eröffnungsrede Constantins. Nach ausdrück-
licher Angabe der Vorrede (S. 3,9 ff) aus dem
Buch des Dalmatius¹. Die Schlußsätze
z. T. in directer, z. T. in indirecter Rede
auch bei Thdt. I 7, 11. 12 p. 32.
7. S. 46,6—53,29
53,21—29
54,1—24
= Thdt. I 7, 13. 14 p. 32 f z. T. wörtlich, aber
vermischt mit Elementen aus Soer. I 8, 31
p. 46 und Rufin X 5 p. 964.
8. S. 54,25—55,18
55,5 f
55,19—56,8
56,9—18
= Rufin X 2 p. 961. Soer. I, 8, 18 ff p. 41.
Vgl. für den Ausdruck Soer. I 8, 18 p. 41
und Sozom. I 17, 3—5.
= Thdt. I 11, 4—6 p. 47.
= Rufin X 2 am Ende p. 961.
9. S. 56,20—57,7
= Rufin X 4 p. 963. Zum Schluß im grie-
chischen Ausdruck mit Soer. I 11 p. 88 zu-
sammentreffend. Vgl. auch Philostorgius III 12
p. 43 (Bidez), Georgios Monachos II p. 517, 15 ff
(de Boor). Quelle ist Gelasius von Caesarea².
- 10—11, 10 ff. S. 57,9—59,2
= Rufin X 5 p. 963 f kürzend. Vgl. auch Soer.
I 12 p. 90 ff. Soz. I 11, 1—5. Quelle ist Ge-
lasius von Caesarea³.

1) An die Echtheit der von Gelasius überlieferten Actenstücke glaubt J. A. Heikel und benutzt sie in seiner Schrift Kritische Beiträge zu den Constantin-Schriften des Eusebius (= Texte und Untersuchungen 36. Bd. Heft 4), um die Unechtheit der Oratio ad sanctum coetum nachzuweisen.

2) Vgl. Glas a. a. O. S. 42 u. 80. 3) Vgl. Glas a. a. O. S. 43.

- 11, 11 ff. 12. S. 59, 3—61, 11 60, 30 ff. Unbekannte Quelle. Buch des Dalmatius? Vgl. zur Sache Socr. I S, 13 p. 39. Sozom. I 17, 3.
13. S. 61, 14—64, 8 Vgl. Rufin X 3 p. 961—963. Im Anfang und am Schluß frei erweitert. Vgl. auch Soz. I 18, 1—7 und Georgios Mon. Chron. II 505, 18—507, 15 (de Boor). Quelle ist Gelasius von Caesarea¹.
- 14—24. S. 64, 11—101, 23 Philosophendialog. Buch des Dalmatius?
25. S. 101, 24—102, 2 Abschluß des vorigen Abschnittes. Buch des Dalmatius?
- 102, 3—17 = Rufin X 5 p. 965 erweitert. Vgl. auch Georg. Mon. II p. 507, 21—508, 3. Quelle ist Gelasius von Caesarea².
- 102, 19—103, 4 Quelle? Wahrscheinlich von Gelasius selbst componiert. Nichts Neues.
27. S. 103, 9—104, 3 Nicaenisches Symbol. Quelle?
- 104, 4—14 = Rufin X 5 p. 965.
- 104, 14—19 Zusatz des Gelasius.
28. S. 104, 21—106, 7 Unterschriften der Bischöfe. Nach Johannes? Oder ist der Abschnitt hier überhaupt interpoliert? Vgl. S. 135 ff. Die Überschrift des Abschnittes paßt nicht zu seinem Schlußsatz³.
- 106, 9—26 Quelle unsicher. Johannes?
29. S. 106, 26—107, 17 Eus. V. C. III, 13. 14 ausdrücklich citiert. Wie Citat und Abtrennung beweisen, aus Socr. I S, 21 geschöpft, aber zum Schluß interpoliert. Der letzte Satz scheint von Gelasius im Hinblick auf Cap. 31 f zugesetzt; aber vgl. Rufin X 5 am Schluß und Thdt. I 13, 2.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 19 u. 36 ff.

2) Vgl. Glas a. a. O. S. 19 u. 44 f.

3) Die Zusätze 105, 7 *Λεόντιος Καισαρείας τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου καλλιόπισμα* und 105, 20 *Πρωτογένης ὁ θαναμάσιος πόλεως Σαρδικῆς* beweisen ebenso wie 105, 13 *ὁν Ἐῤσεβίῳ τῷ Παμφίλου ἐπισκόπῳ Καισαρείας*, 105, 1 *Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας ὁν Ἀθανάσιῳ τότε ἀρχιεπισκόπῳ ὄντι* und 105, 27 *Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἔτι ὄν*, daß die Liste nicht in einer officiellen Synodalpublication gestanden hat. Sie ist daher bis auf weiteres Johannes zuzuweisen und kann der Trennung der Macedonien entsprechend (vgl. 105, 16) ruhig in der ersten Hälfte des 5. Jahrhunderts redigiert gelten. Die Frage ist dann nur, ob der Redactor damals eine alte zuverlässige Liste benutzt hat. Dafür spricht, daß die in der Liste vorausgesetzten Rechtsverhältnisse auf die erste Hälfte des 5. Jahrhunderts kaum zutreffen. Sie scheinen älter und die Liste derart entstanden zu sein, daß eine alte Liste notdürftig zugestutzt ist. G. L.

30. S. 107,19—108,9 = Socr. I 10 p. 86 f. Socr. versichert, die Geschichte sei nirgends überliefert; er habe sie persönlich von einem glaubwürdigen alten Manne gehört.
31. S. 108,13—111,30 Diatyposeis. Buch des Dalmatius?
32. S. 112,1—118,7 Canoneshandschriften? Johannes?
118,8—13 Abschluß und Überleitung.
33. S. 118,13—119,6 = Socr. I 11 p. 88 ff: vgl. Sozom. I. 23,3f.
119,7—120,4 Selbständige Zusammenfassung von Bekanntem unter Verweis auf Thdt. I 20, 11 p. 69 und Überleitung zum Folgenden.
34. S. 120,6—123,13 Socr. I 9, 1—14 p. 57 ff oder Thdt. I 9. Das Synodalschreiben 120,15 ff findet sich auch in den Athanas.-HSS (vgl. G. Loeschke im Rh. Mus. LIX, 461 ff und Parmentiers Theodorettausgabe S. 38) und bis 122,27 lateinisch S. Leonis opera III 587 f. Es schließt ebenso unmittelbar an wie bei Thdt.¹
35. S. 123,14—128,2 Brief des Euseb an seine Gemeinde in der bei Thdt. I 12 p. 48 ff gegen Socr. I 8, 35—54 p. 48 ff erhaltenen ursprünglichen Gestalt: vgl. Parmentier p. LVIII.
36. S. 128,3—19 = Socr. I 9, 30 f p. 69. Brief des Constantin inc. *τοὺς πονηροῦς*. Auch im Veronensis 60, f. 113v.
128,20—22 = Socr. I 9, 64 p. 85. Abschlußformel.
37. S. 128,25—130,6 = Socr. I 9, 17—25 p. 64. Brief des Constantin inc. *τελείαν παρά*; auch in den Athanas.-HSS überliefert (vgl. Rh. Mus. LIX, 459) und im Veronensis 60, f. 112v. Die lateinische Übersetzung des cod. Paris. lat. 1682 ist von Ed. Schwartz Acta conciliorum IV 2 p. 101 ediert.
130,9—133,24 = Thdt. I 10 p. 42 ff. Brief des Constantin inc. *πεῖραν λαβών*. Vgl. auch Eus. V. C. III 17—20. Socr. I 9,32—46 p. 70 ff.
133,25—134,12 = Thdt. I 11,1—2 p. 46 f, d. h. der unmittelbar anschließende Abschnitt.

1) Beachtenswert erscheint, daß in Cap. 34—37 die Urkunden ohne verbindenden Text aneinandergereiht sind.

- 134,12 Gelasius citiert Eus.V.C.III 21 (am Ende). 22. benutzt aber 15—23 Thdt. I 13,3 f p. 55 als Vorlage. Im Anfang interpoliert.
 134,23 f Datierung wie 44,5 (vgl.S.XXXII). Johannes?
 134,27—135,16 Eigene das Buch abschließende Bemerkungen.
 135,20—137,7 Bischofsliste = 104,21—106,6 (Gel.¹).

Buch III.

- 138,1—139,24 Handschriftlich überlieferter Pinax.
 1. S. 140,1—27 Einleitung.
 2—6. S. 141,1—145,7 = Thdt. I 14,12 p. 58,17 — I 18,1 p. 64,3. Ein Satz vorausgeschoben.
 141,13—142,5 Brief des Constantin inc. *ἕως τοῦ παρόντος*.
 142,8—28 Brief des Constantin inc. *κατὰ τὴν ἐπιώνυμον*.
 143,16—144,29 Brief des Constantin inc. *τοσαύτη τοῦ σωτηῆρος*.
 6. S. 144,30—145,7 = Thdt. I 18,1 p. 63. Rufin X 6. Quelle ist Gelasius von Caesarea¹.
 7. S. 145,12—26 = Thdt. I 18,2—4 p. 64,3—17.
 145,26—146,21 = Rufin X 7 a. E. und S p. 970,7 ff, etwas erweitert. Quelle ist Gelasius von Caesarea².
 146,22—147,19 = Thdt. I 18,5—9 p. 64 f. Auch hier ist Gelasius von Caesarea als Quelle wahrscheinlich. Zunächst die Notiz: *Θυγατέρα δὲ καταλέλοιπεν* (scil. Helena), *ὀνόματι Κωνσταντίαν, τὴν τοῦ ἄσεβοῦς Αἰζωνίου γενομένην γενναῖα*, wozu zu vergleichen Ruf. X 12 p. 976. Socr. I 25 p. 136. Thdt. II 3 p. 96⁴. Dann ein abschließender Satz.
 8. S. 147,29—34 = Socr. I 17,8 p. 106 f; vgl. auch S. 12,18 ff. Die Überleitung zu der Socratesstelle stammt von Gelasius selbst.
 9. S. 148,2—7 = Ruf. X S p. 971,5 ff⁵.
 148,8—150,22 = Ruf. X 9 f p. 971 ff; aber nicht unbedeutend erweitert. Quelle ist wieder Gelasius von Caesarea⁶. Die Notiz des Rufin. daß er die Geschichte persönlich von Aidesios gehört habe, ist von Gelasius unverändert übernommen.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 45 f.

2) Vgl. Glas a. a. O. S. 47 f.

3) Vgl. ebd.

4) Vgl. Glas a. a. O. S. 48.

5) Vgl. ebd.

6) Vgl. Glas a. a. O. S. 50 ff.

10. S. 150,24—154,19 = Ruf. X 11 p. 973 ff, erweitert¹. Die Quellenangabe des Rufin (er hat die Geschichte von Bakkurios gehört) ist wieder übernommen.
- 154,20—155,11 = Soer. I 18,5 ff p. 110. Etwas umgearbeitet.
- 155,11—21 Johannes?
- 155,22—28 = Thdt. I 24,12 f p. 76.
11. S. 155,31—157,11 = Thdt. I 25,1—13 p. 76 ff. Brief des Constantin inc. *τὴν θείαν πίστιν*.
- 156,9 Interpolation des Gelasius.
12. S. 158,15—160,7 Johannes?² Gelasius bietet mehr als die Parallelrecensionen Soer. I 25, Thdt. II 3,2, Ruf. X 12; vor allem kennt er den dort nicht genannten Namen des Presbyters, der Constantia für Arius einnahm: Eutocius (158,24 f).
- 159,12—17 = Thdt. II 3,2 f p. 96.
- 160,4—6 = Thdt. II 3,6 p. 97.
- 160,8—20 = Soer. I 14,1 p. 97, obwohl wortreicher. Vgl. auch Philostorg. I 9 p. 10,2 ff (Bidez).
13. S. 160,22—161,26 = Soer. I 14,2 ff p. 97 ff. Schrift des Euseb. v. Nicomedien und Theognis v. Nicaea.
- 161,26—162,20 Ohne wirkliche Parallele bei Soer. Thdt. Ruf. Quelle Johannes?
- 162,21—163,26 Teilweise bei Soer. I 25,5 f. 9—11 p. 137 ff. Wahrscheinlich mit Stücken aus Johannes durchsetzt. Oder sollte alles aus Johannes stammen und Johannes zu den Quellen des Soer. zählen?
- 163,23—164,12 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^b Montf.
- 163,26—164,10 = Soer. I 27,1—4 p. 143 f.
14. S. 164,5—12 = Soer. I 27,4 p. 143. Fragment eines Constantinbriefes inc. *ἔχων τοίνυν*.
15. S. 164,15—165,6 Brief des Constantin inc. *καὶ νῦν ἔρα*. Johannes?
- 165,7—17 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^d Montf.
- 165,7—9 = Soer. I 27,5 p. 144.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 53.

2) Auch Glas a. a. O. S. 54 hebt die Verschiedenheiten zwischen Gelasius und den Parallelrecensionen hervor und scheint hier Gelas. Caes. als Vorlage auszu-schließen.

- 165,10—22 Datierung der nicaenischen Synode und des Lebens des Alexander von Alex. abweichend von Soer. Thdt. und Ruf., aber übereinstimmend mit Buch II S. 44,5 und 134,24. Quelle Johannes?
- 165,23—166,29 = Ruf. X 15 p. 980 ff, jedoch ziemlich frei. Ob wieder Johannes benutzt ist?¹ Vgl. auch Vita Athan. 1 p. CXXXVII^b Montf.
- 166,28—167,32 vgl. Vita Athan. III 2 p. CXXXVIII^e Montf.
- 166,30—167,25 = Soer. I 27,6 ff p. 145 ff, aber zeitweilig ziemlich stark umgearbeitet, gekürzt, auch wohl etwas erweitert. Ob immer noch Johannes benutzt ist?
- 167,25—32 Johannes?
- 167,32—168,3 = Thdt. I 26,5 p. 81.
- 168,4—11 Zwischenbemerkung des Autors².
16. S. 168,16—29 = Thdt. I 27 p. 82. Fragment eines Constantinbriefes. Zum Schluß ist ein Segenswunsch angehängt, fälschlich, wie Athan. Apol. c. Ar. 62 Montf. I 180 E beweist.
- 168,30—169,14 Johannes?
- 169,15—33 Thdt. 21,1 f p. 70 ausdrücklich zitiert.
- 169,33—170,3 Zwischenbemerkung des Autors.
- 170,4—11 Thdt. I 21,3 erweitert.
- 170,13—27 Polemik gegen Thdt. I 21,4 p. 70.
- 170,27—171,34 = Thdt. I 21,4 ff p. 70 ff, wenn nicht aus dessen Quelle: die stilistischen Abweichungen sind ziemlich stark. Sollte Johannes hier benutzt sein und zu den Quellen des Thdt. zählen?
- 171,35—172,4 Johannes?
- 172,4—21 = Thdt. I 22,1 ff p. 72.
- 172,22—173,15 = Thdt. I 28,1 ff p. 82 f. Aber als Ort der Synode wird nicht *Καυσάρεια τῆς Παλαιστίνης*, sondern *Ἀντιόχεια τῆς Συρίας* (172,33) genannt. Ob nach Johannes?

1) Glas a. a. O. S. 57 nimmt auch hier Gelas. Caes. als Quelle an und führt die Unterschiede zwischen Gel. Cyz. und Rufin auf individuelle stilistische Redactionen beider zurück.

2) Vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LX, 613 und Parmentier in der Vorrede zu Theodoret p. LXIV f.

17. S. 173,20—174,23 = Thdt. I 29 p. 83 ff. Brief des Constantin inc. *ἦν μὲν Ἰσως*.
 174,24—175,19 Johannes? Vgl. Vita Athan. 3 p. CXXXIX^c Montf.
 175,19—23 = Thdt. I 29,7 p. 85.
 175,23—34 Johannes? Vgl. Ruf. X 18 p. 983.
 175,34—179,10 = Thdt. I 30—31,3 p. 85 ff. Zeitweilig etwas erweitert und scheinbar nach anderer Quelle ergänzt; beachte bes. 176,7 ff (vgl. o. S. XXXVII).
 178,27—179,2 Johannes?
 179,3—10 = Thdt. I 31,3 p. 88.
18. S. 179,29—181,34 Brief des Constantin inc. *ἐγὼ μὲν ἄγνοῶ*. Ausführlicher als Athan. apol. ad Ar. 86, der Quelle ist für Socr. I 34 p. 158 ff. Soz. II 28. Johannes?¹
 182,1 f = Socr. I 35,1 p. 163.
 182,3—35 Johannes?
19. S. 183,1—192,12 Brief des Constantin an Arius und die Arianer inc. *κατὸς ἐρμηρεύς*. Johannes? Als Fragment des 3. Buches gedruckt von Balforeus. Der Brief ist vollständig außer bei Gelasius nur in der Urkundensammlung der Athanas.-HSS überliefert².

Anhang.

- I 192,18—199,16 Brief des Constantin an die Gemeinde zu Nicomedien inc. *τὸν δεσπότην θεόν*. Erhalten in der Urkundensammlung der Athanas.-HSS und von S. 196,4 an bereits S. 22 ff nach Thdt. I 20 citiert.
- II 200,1—19 Brief des Constantin an Theodot von Laodicea inc. *ὅση τῆς θείας ὀργῆς*, gleichfalls in den Athanas.-HSS. Im Pinax werden noch erwähnt:
Προσευχὴ τοῦ νιζηγόρου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς αἰσχίστης τελευτῆς Ἀρείου.
Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Πίστον ἐπίσκοπον Μαρκιανουπόλεως.
Ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον.

1) Vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LXI, 34 ff.

2) Vgl. G. Loeschke ebd.

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

Verzeichnis der Handschriften

- A¹ = Codex Ambrosianus 534 ältere Hand, s. XII XIII
A² = Codex Ambrosianus 534 jüngere Hand, s. XIII
H = Codex Hierosolymitanus 111, a. 1588—1591
R = Codex Vat. graec. 1142, s. XIII
V¹ = Codex Vat. graec. 830, a. 1146
P³ = Codex Paris. Suppl. graec. 516, a. 1572
M² = Codex Monacensis graec. 43, s. XVI
P¹ = Codex Paris. graec. 413, s. XVI
P² = Codex Paris. graec. 418, s. XVI

Erläuterung der Zeichen und Abkürzungen

∨ = läßt aus	[] = zu beseitigender Einschub
+ = fügt hinzu	* = vermutete Lücke
ℒ = stellt um	† = nicht sicher zu heilende Textver-
⟨ ⟩ = auf Conjectur beruhender Zusatz	derbnis

G.L. = Gerhard Loeschke

Hei = Heinemann

Ltz. = Lietzmann

ΓΕΛΑΣΙΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ Ᾱ

- α' *Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου.*
- 5 β' *Περὶ τῶν ὁμοχρόνων βασιλέων Κωνσταντίνου Μαξεντίου καὶ Μαξιμίνου.*
- γ' *Περὶ τῆς τυραννίδος Μαξεντίου.*
- δ' *Περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ὅπως κατὰ τοῦ τυράννου Μαξεντίου ἐστρατοπεδεύσατο.*
- 10 ε' *Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ὀφθέντος ἐν οὐρανῷ τῷ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ.*
- ς' *Περὶ τοῦ σίγνου ὃν ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος ἀντίτυπον τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ.*
- ζ' *Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Μαξεντίου νίκης τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.*
- 15 η' *Περὶ Αἰκιννίου πεμπομένου παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ ἐπ' ἀνατολῆς τυράννου.*
- θ' *Περὶ τῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὴν τυράννου Μαξιμίνου ἀπονοίας.*
- ι' *Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως.*
- 20 ια' *Περὶ τῆς Αἰκιννίου κακοτροπίας.*
- ιβ' *Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Αἰκιννίου νίκης τοῦ Θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.)*
- σύνταγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ ἀγίας συνόδου περὶ ὧν διημφισβήτησαν πρὸς τοὺς ἀγίους πατέρας οἱ αἵρετικοὶ καὶ ἐκφώνησις τοῦ κρατήσαντος*
- 25 *ὀρθοδόξου δόγματος. προοίμιον περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἀγίαν σὺνοδον πραχθέντων.*

1—22 Der Name des Verfassers ist nicht direkt überliefert, der Buchtitel aus der Subscription zu Buch I und den Überschriften zu II und III erschlossen, der Capitelfindex nach den Capitellüberschriften innerhalb des Textes zusammengestellt.

23 σύνταγμα — 26 πραχθέντων A² 23—26 σύνταγμα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἀγίαν σὺνοδον πραχθέντων M²P¹P²V¹P³. Am Rand von anderer Hand Γελασίου τοῦ Κυζικηνοῦ V¹. Am Kopf der Seite von späterer Hand ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου ἔνθεν ἐστίν A² 25 περὶ τῶν] εἰς τὰ H | ἀγίαν > H 26 πραχθέντα H Gelasius.

Τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην καὶ οἰκουμηνικήν τῶν ἐπισκόπων Prooem.
 συναθροισθεῖσαν σύνοδον ἐν τῇ Νικαέων ἐκ πασῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν,
 τῶν τοῦ Ῥωμαίων κόσμου ἐπαρχιῶν καὶ Περσίδος, ἐκ τε τῆς τοῦ θεοῦ
 χάριτος καὶ θεοπίσματος τοῦ θεοφιλοῦς καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως Κων-
 5 σταντίνου τοῦ ἡμετέρου ὑπὲρ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως
 κατὰ τῶν μοχθηρῶν καὶ ἀσεβῶν δογμάτων τοῦ θεομάχου Ἀρείου·
 πάντα τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐναρέτῳ καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ λεχθέντα τε καὶ 2
 πραχθέντα καὶ διατυπωθέντα πάσαι τε καὶ πρόπαισι ἀναγνοὺς ἔτι
 ἐν τῇ πατρῴᾳ οἰκίᾳ διάγων, εὐρηκῶς αὐτὰ ἐν βίβλῳ ἀρχαιοτάτῃ
 10 ἐγγεγραμμένα ἐν μεμβράναις ἅπαντα ἀπαραλείπτως ἐχούσαις, γενο-
 μέναις μὲν τοῦ θεοῦ καὶ ἀοιδίμου Δαλματίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 γενομένου τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς τῶν Κυζικηνῶν
 λαμπρᾶς μητροπόλεως, περιελθούσαις δὲ εἰς τὸν τοῦ ποτε ἡμετέρου
 οἴκου δεσπότην, λέγω δὴ τὸν κατὰ σάρκα πατέρα ἐμόν, τῆς αὐτῆς
 15 ἀγιωτάτης ἐκκλησίας πρεσβυτερίου ἡξιωμένον· ἦτιμι ἱεροῦ βίβλῳ ἐν- 3
 τυχῶν καὶ σχολῆν πολλὴν ἐν αὐτῇ ποιησάμενος ἐπὶ μνήμης μὲν
 φέρειν πάντα οὐχ οἴος τε ἦμην (οὐδὲ γὰρ ἂν τις ἀνθρώπων τὸ
 ἄφατον ἐκεῖνο πέλαγος τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκειμένων ἐπὶ μνήμης (ἦ) διὰ
 στόματος φέρειν δυναθῆι) πλεῖστα δὲ ὅσα ἐπεσημηνάμην, τὰ τε 4
 20 τῶν ἡμετέρων ἁγίων πατέρων καὶ ἐπισκόπων τῆς τοῦ ὑγαίροντος
 λόγου διδασκαλίας αὐτῶν δόγματα τὰς τε πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας
 αὐτῶν ἀντιθέσεις καὶ τοὺς κατὰ τῆς ἐκείνων βλασφημίας ἐγγράφους
 ἐλέγχους, ἧς ἐβλασφήμησαν οἱ μικροὶ Ἀρειομανῖται κατὰ τοῦ υἱοῦ
 τοῦ θεοῦ, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὰς 5
 25 τε τῶν μισθωτῶν Ἀρείου τῶν φιλοσόφων πρὸς τοὺς ἐπισκόπους

23 vgl. Luk. 12, 10

A²H V¹P³ M²P¹

2 ἐν τῇ] τῆς H 3 Ῥωμαίων V¹P³M²P¹ 6 καὶ > M² 7 ἐναρέτῳ] ἀρίστη A²
 8 καὶ διατυπωθέντα > A²H 9 διάγων οἰκία ~ A² 10 βεμβράναις A²HP³ βε-
 βράναις V¹ 10 f γενομένης M²P¹V¹P³ 11 f γενομένον ἀρχιεπισκόπου ~ M²P¹
 13 περιελθοῦσης M²P¹V¹P³ 15 ἡξιωμένον P³ 17 ἂν > A²H | τ[ς] εἰς H
 19 δυνήσεται A² | δέ] τε HSS 21 ἀρειανίτας H (aber am Rand γρ. ἀρειο-
 μανίτας), M² 23 ἀρειανῖται M² 24 γὰρ A²V¹ > HM²P¹P³

ἀντιρρήσεις, τὰς τε τῶν ἡμετέρων πρὸς ἐκείνους διὰ γραφικῶν δι-
 6 δαγμάτων κατὰ τῶν αὐτῶν σοφισμάτων ἐναργεῖς ἐπιλύσεις, περὶ τε
 τῆς ἀνάρχου καὶ ἀεὶ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ συναρχούσης τοῦ υἱοῦ αὐ-
 5 τοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος προαιωνίου μιᾶς θεότητος, περὶ τε τῆς
 σωτηρίας ἐκ τῆς θεοτόκου παρθένου Μαρίας ἀπορρήτου σαρκώσεως
 καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικῶν διατυπώσεων πᾶσαν ἀπλῶς τὴν
 ἐκεῖσε γεγενημένην πραγματείαν ἐνιστορήσας ἐν τῇ προορηθείσῃ ἱερᾷ
 βίβλῳ, πρό γε πάντων τὰς τοῦ πιστοτάτου βασιλέως Κωνσταντίνου 7
 10 τοῦ ἐν τῇ συνόδῳ συνεδρεύσαντος θείας καὶ ἀληθῶς ἀποστολικᾶς
 ἐννοίας, ἥσθην εἰς τοσοῦτον τοῖς τῇ βίβλῳ ἐκείνῃ τῇ ἱερᾷ περιεχο-
 μένοις, ὥστε εἰπεῖν με πρὸς τὸν κύριον· ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί
 μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου· οὕτως ὑπερ- 8
 15 μῆτου, ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς πίστεως.

Μετὰ δὲ καιρούς τινας φθάσας ἐνταῦθα, ἐν τῇ τῶν Βιθυνῶν ἐπαρ- 9
 χία λέγω, κατ' εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ, κινήσεώς τε καὶ συζητήσεως πλείστης
 ὄσης γεγενημένης ἐπὶ τῆς ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίου Βασιλίσκου κατὰ
 τῆς ἀποστολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ
 20 πολιτενομένης ἀποστολικῆς πίστεως, ὑπεκκαίωντων μάλιστα καὶ κι- 10
 νούντων τὰ βασίλεια τῆς τῶν τοῦ αἰρετικοῦ Εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων
 συμμορίας, προβαλλομένων ἡμῖν ὑπόβλως τὴν * ἐν Νικαίᾳ φημί ὑπὸ
 τῶν πατέρων * κρατεῖν πίστιν· οἱ διηλέγγοντο πρὸς ἡμῶν πολέμιοι 11
 ἐκείνης ὑπάρχοντες· οὐ γὰρ ἤδewisαν τί λέγουσιν, ἢ περὶ τίνων δια-
 25 βεβαιοῦνται· προσφέροντος γάρ μου τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγίᾳ χορεία
 τῶν ὀρθοδόξων τοῦ θεοῦ ἱερέων ἐν πνεύματι ἁγίῳ παρὰ τοῦ

12 Psal. 118, 103 — 24 vgl. I Tim. 1, 7

A²H V¹P³ M²P¹

4 τοῦ > M² 5 θεοῦ² > A²HP³ (aber vgl. S. 6, 2) 8 ἐκεῖ^{σε} H | γε-
 νομένην A² | ἱστορήσας H 10 ἐν] καὶ A²H | ἀληθεῖς A² 11 ἐκείνῃ] ἐκεῖσε A² |
 τοῖς τῇ ἱερᾷ βίβλῳ ἐκείνῃ ~ V¹ 11 f περιεπομένης P¹ 14 ἐν τοῖς — 15 πί-
 στεως] τὰ ἐκεῖσε περὶ πίστεως ἀναγεγραμμένα A² 14 f ἀμωμήτου + καὶ H
 16 ἐν A² > d. übr. HSS 18 ὄσης aber ὁ aus ou corr. H οὔσης d. übr. HSS | ἀνταρ-
 σίας] ἀντιλογία H 19 ἐκκλησίας > A² 20 ἀποστολικῆς] εἰλικρινοῦς A² 21 f βα-
 σίλεια τῆς συμμορίας τῶν τοῦ αἰρετικοῦ εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων A² 21 τῶν > M²P¹
 | ὁμοφρόνος M² (aber am Rand von 2. Hd. ὁμοφρόνων), im Text ὁμοφρόνος, am
 Rand von einem der Correctoren γρ. ὁμοφρόνων^{ος} P¹ 22 <ὀρθόδοξον, τὴν>
 Holl | φησὶν M²P¹V¹P³ 23 scheint ein Participium ausgefallen, etwa ὀρισθεῖσαν
 (s. S. 4, 2) | διελέγγονται H 24 περὶ] παρὰ H 26 παρὰ A²H, τὰ M²P¹V¹P³
 1*

κυρίου δι' αὐτῶν ἐκφωνηθέντα, ἀπεπήδων ἀφ' ἡμῶν, χείρονα τῶν
 Ἀρείου βλασφημιῶν κατὰ τῶν ἐκεῖσε ὀρισθέντων διὰ γλώττης προ-
 φερόντες καὶ ἀναθεματισμὸν ῥίπτοντες κατὰ τῶν ταῦτα οὕτως
 φρονοῦντων οἱ ἄθλιοι· διὰ ταῦτα καὶ δι' ἄλλα πολλὰ κινήθεντα 12
 5 κατὰ τῆς ἀγίας καὶ ὀρθοδόξου πίστεως ἡμῶν τῆς ἀνεκαθεν ἐκ τε
 τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν προρρηθέντων ἁγίων ἡμῶν πατέρων
 τῶν ἐν τῇ Νικαέων συνειλεγμένων ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ μητρὶ
 ἡμῶν πολιτενομένης, πλείστην ὄσσην ἔρευραν ἐποιησάμην πάντη τε
 καὶ πανταχοῦ, τὸ δὴ λεγόμενον πάντα κάλων κινήσας, ἀνερευνησαί 13
 10 τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ πεπραγμένα ὑπὲρ τοῦ τῆς αὐτῆς ἀγίας
 καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ὅρου, ἦν οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὔτε δι'
 ἀνθρώπων· ἢ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία παρείληφεν, ἀλλ' ἢ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
 πάντων ἡμῶν σωτῆρος καὶ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 τοῦ ζῶντος· ὃς μετὰ τὴν τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας οἰκονομίαν, 14
 15 τὸ μέγα ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας μυστήριον, καθὼς γέγραπται, φανερω-
 θείς τε σαρκὶ καὶ ἀγγέλοις ὄφθεις (οὔτε γὰρ ἀγγέλοις θεατὸς ὁ μο-
 νογενῆς κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν, εἰ μὴ ἐσαρκώθη) τὰ πάντα
 πληρώσας τὰ κατὰ τὴν οἰκονομίαν τό τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐξουσίον πάθος
 καὶ τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν τῇ ἀγίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἀναμαρτήτῳ
 20 σαρκὶ αὐτοῦ παραχωρήσας, δι' ἧς τὸ ἡμέτερον ἀπεθανάτισε γένος,
 ἀναβαίνων εἰς τοὺς οὐρανοὺς ταύτης τῆς ἀγίας καὶ ἀμωμήτου πίστεως
 τὸν θεῖον καὶ προσκνητὸν ὅρον δι' ἑαυτοῦ ἔπηξε, καὶ μέγα βρον-
 τήσας κατὰ τὸ γεγραμμένον »κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς καὶ
 ἐβρόντησε« καὶ ἐν ἑτέρῳ »ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ κύριος, 16
 25 καὶ ὁ ὑψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ«. καὶ τί ἐβρόντησε; ποίαν
 δὲ φωνὴν ἔδωκεν ὁ ὑψιστος; »πορευθέντες, φησὶ πρὸς τοὺς ἀπο-
 στόλους λέγων, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-
 τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος«. εἰ γὰρ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν τὴν ὑμῶν σάρκα ἔμ- 17
 30 ψυχον καὶ ἔννον ἐκ τῆς πασέμνον καὶ ἀγίας παρθένου Μαρίας
 προσείληφα, ἀλλ' ἢ τῆς σαρκὸς πρόσληψις προσθήκην τῇ τοῦ πατρὸς
 καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τριάδι οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ μένει ἢ
 τριάς τριάς. »πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη,

7 vgl. Gal. 4, 26 — 11 Gal. 1, 1 — 15 vgl. I Tim. 3, 16 — 23 I Kōn.
 2, 10 — 24 Psal. 17, 14 — 26 Matth. 28, 19. 20

A² (A¹ von Z. 10 ὑπὲρ an) H V¹P³ M²P¹

1 τῶν + τοῦ A² 5 ἀγίας — ἡμῶν > P³ 14 τοῦ > A¹ 16 ἀγγέ-
 λους² + ἦν (viell. von 2. Hd.) A¹ | θεατὸς + ἦν H 21 ἀγίας] ὁρθῆς M²P¹
 27 λέγων > H 29 ὑμῶν] ἡμῶν HM²P³ 31 προσείληφεν H (aber corr. aus
 προσείληφα), P³ 32 ἐμοῦ] τοῦ υἱοῦ H 33 τριάς² > A¹H

βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος».

Τοῦτον τὸν ἅγιον καὶ προσκνητὸν ὄρον τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου 18
πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου λαβόντες οἱ ἱεροὶ ἀπόστολοι πάση τῇ ὑπὸ
5 τὸν οὐρανὸν τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ἐκήρυσσαν, ὡς πληρωθῆναι ἐπ' αὐτοῦ
τὸ προφητικὸν λόγιον τὸ φάσκον· »εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ
φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥή-
ματα αὐτῶν». ὄντινα ὄρον καὶ τὴν προσκνητὴν ταύτην δωρεάν, 19
τὴν εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν θείων ἀποστόλων παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
10 δεδομένην, μετὰ πλείστους ὅσους καιροὺς πανσαμένου τοῦ κατὰ τῆς
ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ διωγμοῦ διὰ Ἀρείου πάλιν ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμε-
τέρας σωτηρίας παραφθεῖραι σπουδάζων κατὰ τῆς αὐτῆς ἀγίας καὶ
ἀμωμήτου ὀπλίζεται πίστεως, ξένα τινὰ παρεισφέρων κατὰ τοῦ σω-
τῆρος βλάσφημα ῥήματα, δι' ὧν τὴν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκ-
15 κλησίαν τοῦ κυρίου ἐτάραξεν.

Ὁ δὲ χάριν καὶ τὴν πολυάνθρωπον ἐκείνην ἐπὶ τὴν τῶν Νικαίων 20
πόλιν ὁ πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος συνήγαγε σύνοδον, ἣς
τὰ πεπραγμένα πάντα προεγνωκώς, ὡς ἀνωτέρω ἔφην, καὶ διερευνη-
σάμενος μόλις ἐδυνήθηεν εὑρεῖν φανερὰ τῶν ἐκεῖσε ἔσκαμμένων καὶ
20 ἐγγραφέντων παρὰ τισὶ διαφόροις φιλομαθέσιν ἀνδράσιν, Ἰωάννη
μέν τινι πρεσβυτέρῳ ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῷ, ἐν τετραδίοις
παλαιαῖς λίαν, οὐ μὴν ὄλα· καὶ ἐξ ἄλλων δὲ συγγραφέντων διαφόρων,
Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐπισκόπου Καισαρείας καὶ Ρουφίνου πρεσβυ- 22
τέρου Ρώμης τῶν καὶ τῇ ἀγία ἐκείνη κοινωνησάντων συνόδῳ καὶ
25 ἄλλων πλείστων ὄσων. οὐ μὴν τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὅλης ἁρμοῖας 23
εὔρον κατὰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην βίβλον, ἣ προενέτυχον, ὡς ἀνωτέρω
μοι εἴρηται. μόνος γὰρ Εὐσέβιος ὁ θαναμάσιος ὁ Παμφίλου ἀτρεπὶ
τῇ λεωφόρῳ τῆς ἀληθείας ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου παρουσίας ἕως τῶν
τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου χρόνων διώδευσεν.

30 Ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὄλα εὑρεῖν ἠδυνήθηεν, πλην ὅσα γνώριμά μοι καὶ τῆς 24
ἀληθείας ἴδια κατὰ τὴν προαναγνωσθεῖσάν μοι βίβλον εὔρον. καὶ ἐξ ἑκα-
τέρων ἀναλεξάμενος ἀναγκαῖον ῥῆθην ἐγγράφαι τῷδε τῷ βιβλίῳ πρὸς
ὠφέλειαν κοινὴν καὶ στήριγμα τῶν ἐντευξομένων τῷδε τῷ γράμματι.

6 Psal. 18, 5

A¹H V¹P³ M²P¹

2 τοῦ > M² 5 τοῦ θεοῦ > M²P¹ 10 τῆς] τὰς A¹ 12 παραφθεῖραι σπον-
δάζων sinngemäß H > d. übr. HSS | αὐτῆς] αὐτοῦ H 13f σωτῆρος + ἡμῶν M²P¹
15 ἐτάραξεν V¹P³ 18f διερευνησάμην H 19 ff Gel. sucht hist. Erläuterung des bei
Dalmatius (ἐκεῖσε) Berichteten: nur Euseb gibte. vollständ. geschichtliche Einführung
21 ἄγαν γραφικῷ ἄγαν H 31f ἐκατέρων: Dalmatius und die andern Quellen

"Αρξεται δὴ μοι λοιπὸν ὁ λόγος προοδοποιουντός μοι καὶ ποδη- 25
 γοῦντος τοῦ ἀεὶ ζῶντος θεοῦ λόγου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας
 τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ χριστοφόρου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ καὶ
 τὴν σύνοδον τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ Νικαέων συναθροισθῆναι προσ-
 5 τάξαντος πόλει· ἐν ἑτέρῳ γάρ, εἰ τῷ θεῷ φίλον, τὰ τῆς γενέ- 26
 σεως αὐτοῦ καὶ τῶν χρόνων τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίου
 τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλείας τὴν διαγωγὴν ἐντάξω συγγράμματι.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου.

Μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς βασιλικῆς ἀλουργίδος τῆς τῶν τυράννων 11
 10 Διοκκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, τὸν ἰδιωτικὸν ἀπειληφότων αὐτῶν
 βίον, καθά φησιν ὁ Εὐσέβιος, χρόνου οὐ πλείστου μεταξὺ γενομένου
 βασιλεὺς Κωνσταντίος, τὸν πάντα βίον πραότατος καὶ τοῖς ὑπῆκοῖς
 εὐνοϊκώτατος τῷ τε θείῳ λόγῳ προσφιλέστατον ἑαυτὸν διαθέμενος,
 παῖδα γνήσιον Κωνσταντίνον αὐτοκράτορα καὶ Σεβαστὸν ἀνθ' ἑαυτοῦ
 15 καταλιπὼν, κοινῷ φύσεως νόμῳ τελευτῆ τὸν βίον, ἀπάσης μετὰ θά-
 νατον, ὅση βασιλεῖ τις ἂν ὀφείλετο, τιμῆς ἠξιωμένος, χρηστότατος
 καὶ ἡπιώτατος βασιλεὺς γεγονώς· ὅς δὴ καὶ μόνος τῶν καθ' ἡμᾶς 2
 ἐπαξίως τοῖς ἡγεμονίας τὸν πάντα τῆς ἀρχῆς διατελέσας χρόνον καὶ
 τὰ ἄλλα τῆς πάσι δεξιότατον καὶ ἐνεργητικώτατον παρασχὼν ἑαυτόν,
 20 τέλος εὐδόκιμον καὶ τρισμακάριον ἀπέληψε τοῦ βίου, μόνος ἐπὶ τῆς
 αὐτοῦ βασιλείας εὐμενῶς καὶ ἐπιδόξως ἐπὶ διαδόχῳ γνήσιῳ παιδί τὰ
 πάντα σώφρονι καὶ εὐσεβεστάτῳ τελευτήσας. τούτου παῖς Κων- 3
 σταντίνος εὐθὺς ἀρχόμενος βασιλεὺς τελειώτατος καὶ Σεβαστὸς πρὸς
 τῶν στρατοπέδων καὶ ἐπὶ πολὺν τούτων πρότερον παρ' αὐτοῦ τοῦ
 25 ταμβασιλέως θεοῦ ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ
 τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας κατεστήσατο.

Καὶ μεθ' ἕτερα· οὕτω δὴ Κωνσταντίνου, ὃν βασιλέα ἐκ βασιλέως 4
 εὐσεβῆ τε ἐξ εὐσεβεστάτου καὶ τὰ πάντα σωφρονεστάτου γεγονέναι

11—26 vgl. Eus. H. E. VIII 13 p. 776, 3—778, 2 — 27—S. 7, 12 vgl. Eus.
 H. E. IX 9 p. 826, 20—828, 8

A¹H V¹P³ M²P¹

6 Κωνσταντίνου P³ κωνσταντίνου V¹ 7 βασιλείας + καὶ H 8 Die Über-
 schrift findet sich in A¹HM²V¹, in P³ ist eine Zeile für sie freigelassen, sie fehlt
 in P¹ 11 ὁ > P³ 12 τὸν πάντα βίον πραότατος > P³ | πραότατα A¹ Eus.
 πραότα¹ H 13 εὐνοϊκώτατα A¹ Eus. εὐνοϊκώ¹ H 15 μετὰ] μὲν P³ 20 τρισμα-
 κάριστον M²P¹V¹P³ | εὐδόκιμον wie Eus. A¹ E^{1m} εὐδαιμον d. übrig. Eus.-HSS
 22 σώφρονι] σωφρονεστάτῳ Eus. nach σώφρονι + τε V¹ Eus. ABDM | εὐσε-
 βεστάτῳ] εὐλαβεστάτῳ H 24 ἐπὶ A¹M²P¹V¹P³ wie Eus. T¹, ἔτι H Eus. 25 ἀνη-
 γορευθεὶς P³ | ζηλωτὸν A¹H 27 δὴ wie Eus. ATER δῆτα Eus. BD δῆτα M

εἰρήκαμεν, συνέσει τε καὶ εὐσεβείᾳ τετιμημένον, παρὰ τοῦ παμβα-
 σιλέως θεοῦ τῶν ὄλων καὶ σωτῆρος κατὰ τῶν δυσσεβεστάτων τυράν-
 νων ἀνεγηγερόμενον πολέμῳ τε ἐννόμῳ παραταξαμένου θεοῦ συμμα-
 χούντος αὐτῷ παραδοξότατα, πίπτει μὲν ἐπὶ Ῥώμῃς ὑπὸ Κωνσταν-
 5 τίνου Μαξέντιος, ὁ δ' ἐπ' ἀνατολῆς οὐ πολὺν ἐπιζήσας ἐκείνῳ χρόνον
 αἰσχίστῳ καὶ αὐτὸς θανάτῳ ὑπὸ Λικιννίου οὕτω τότε μανέντος
 πεμφθέντος κατ' αὐτοῦ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλεστάτου βα-
 σιλέως, καταστρέφει τὸν βίον. πρότερός γε μὴν ὁ τῇ τιμῇ καὶ 5
 τάξει τῆς βασιλείας πρῶτος Κωνσταντίνος τῶν ἐπὶ Ῥώμῃς κατα-
 10 τυραννομένων φειδῶ λαβῶν, θεὸν τὸν οὐράνιον τὸν τε τούτου
 λόγον, αὐτὸν δὴ τὸν πάντων σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστόν, σύμμαχον δι'
 εὐχῶν ἐπικαλεσάμενος, πρόεισι πανστρατιᾷ τὰ τῆς ἐκ προγόνων ἑλευ-
 θερίας Ῥωμαίοις προμνόμενος. ταῦτα ὁ Εὐσέβιος.

Περὶ τῶν ὁμοχρόνων βασιλέων Κωνσταντίνου Μαξεντίου καὶ Μαξιμίνου.

15 Ὁ δὲ Ρουφίνος — εἰ καὶ μὴ κατὰ τάξιν τὴν ἀκολουθίαν καὶ 21
 τὴν τῆς ἀληθείας ἀρμονίαν Εὐσέβιου τοῦ πάντῳ τοῦ Παμφίλου
 τῇ ἱστορίᾳ ἐνέθηκεν, ἀλλ' ὅμως ὅσα συγγενῇ τῆς Εὐσέβιου πραγ-
 ματείας εὐροίμι ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ρουφίνου καὶ τῶν ἄλλων συγγρα-
 20 φέων ἀναλεξάμενος ἐνθήσω, καθὰ ἀνωτέρω εἶρηκα, τῷδε τῷ βι-
 βλίῳ — λέγει δὲ καὶ οὗτος· μετὰ γοῦν τὴν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ 2
 Μαξιμιανοῦ ἀπόθεςιν καὶ τὴν τελευταίαν Κωνσταντίνου ὑπολείπονται
 τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὁμόχρονοι βασιλεῖς οἶδε· Κωνσταντίνος μὲν τὴν
 τοῦ πατρὸς μοῖραν εἰληφώς· αὕτη δὲ ἦν ἀπὸ τε τῆς καλουμένης Εὐ-
 25 ρώπης ἀρχομένη ἐπὶ τε τὸν Ἰστρον διήκουσα Σκυθίαν τε ἐκατέραν
 καὶ Κελτοὺς ἅπαντας Ἰλλυριοὺς τε καὶ Σαυρομάτας καὶ τὴν ἐπὶ
 τὸν Ῥῆνον ποταμὸν καθήκουσαν τῶν βαρβάρων γῆν τὴν τε Μακεδο-
 νίαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν θάλασσαν Θεσσαλίαν τε καὶ Ἀχαΐαν καὶ ὅσα

19 vgl. S. 5, 23 — 20ff das Citat im lat. Text nicht zu identificieren. Vgl.
 Eus. H. E. Bd. III S. CCLVIII Anm. 1. Soer. I 2 p. 3 (Hussey)

A¹H V¹P³ M²P¹

1 *τετιμημένον* H vgl. d. krit. Apparat zu Euseb an dieser Stelle 3 *πολέμῳ*
 — *παραταξαμένου* > V¹P³M²P¹ 4f *Κωνσταντίνου* wie Eus. ATER *κωνσταντίνου*
 Eus. BDM 5 *ὁ* | *ἐπιζήσας* P³ | *χρόνῳ* H 6 hier und sonst *λικιννίου*
 A¹ Eus. *λικινίου* d. übr. HSS | *λικιννίου* — *μανέντος* wie Eus. ATRe *λικιν-
 νιον* — *μανέντα* Eus. T¹ER¹BDM 7 *πεμφθέντος* HM²P¹ *πεμφθησομένου* A¹V¹P³
 8 *τῇ* > H καὶ Eus. 12 *εὐχῆς* corr. aus *εὐχῆν* H | *πανστρατι* A¹ Eus. R
 14 Capitelüberschrift > P³ 13 *ὁ* > HP³ 17 *τὴν ἱστορίαν* HSS 18 *τοῦ* | *τῶν* M²P¹
 19f *βιβλίδῳ* M²P¹ 20 *τὴν* > M²P¹V¹P³ 21 *ὑπολείποντας* P³ 22 *οἶδε* | *οἴτοι* A¹

πρὸς ἥλιον δυόμενον ἐπιστρέφοντα τὸ Ἴόνιον ὀρίζει πέλαγος· καὶ 3
Μαξιμίμος δὲ ὁ Διοκλητιανοῦ παῖς ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν
ἔθνη, καθά φησιν ὁ Εὐδέβιος, Μαξιέντιός τε τὴν Ῥώμην καὶ τὰ ἀπὸ
τῆς Ἰταλίας εἰς αὐτὸν καθήγοντα τὸν ὠκεανὸν διεῖπον.

5

Περὶ τῆς τυραννίδος Μαξιεντίου.

Κωνσταντῖνος οὖν μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἔννομον κηδεῖαν καὶ 3 1
τὰς νομιζομένας τιμὰς ζημίαν ἠγγήσατο τῆς Ῥωμαίων συμφορᾶς τὴν
ἡσυχίαν. ἤκουε γὰρ τὴν Ῥωμαίων πόλιν κάμνουσαν τοῖς Μαξιεντίου 2
κακοῖς· εἰς γὰρ ὠμότητα τυραννίδος ὁ τῆς βασιλείας αὐτῷ μετεβάλ-
10 λετο τρόπος. πολλοὺς τε γὰρ ἀκρίτως τῶν ἐν τέλει θανάτῳ παρα-
διδούς, ζημίας τε καὶ φυγὰς καὶ τῆς γῆς ἀναδασμὸν καὶ προτιμήσεις
ἀνεξετάστως ἐπέβαλλεν, ἥδη δὲ καὶ γυναικῶν ἀλλοτριῶν ἐρῶν ἢ
κακίᾳ διέφθειρεν ἢ τοῖς ἐπιτάγμασιν ἐβιάζετο· καὶ λοιπὸν ἀνασφαλές
ἦν γυναικὰ ἔχειν εὐπρεπῆ καὶ διὰ σωφροσύνης φυλακὴν πολλή τις
15 ἦν κατὰ τὴν πόλιν μαιφονία. ταῦτα καὶ πλείστα ἕτερα ἀκούων 3
ὁ θεοφιλέστατος Κωνσταντῖνος, ἃ μὴ τῆς παρουσίας ἐστὶ συντάξεως,
παρωξύνετο· ποιεῖ γὰρ οἰκειάν λύπην τοῖς φιλοθείοις ἀνδράσιν ἢ
τῶν ἀλλοτριῶν πραγμάτων ἀδικία.

20

Περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντῖνου, ὅπως κατὰ τοῦ τυράννου Μαξιεντίου
ἐστρατοπεδεύσατο.

Ἐδόκει δὴ αὐτῷ λοιπὸν τῶν ὄπλων ἄπτεσθαι καὶ τοῖς τοιαῦτα 4 1
πάσχουσι Ῥωμαίοις ἐπαμῦναι· τὸ γὰρ ἐκείνους τῶν κακῶν ἐξελέσθαι
ἴσον ἦν εἰπεῖν καὶ πάντας ἀνθρώπους διασῶσαι. βουλὴν δὲ λαμ- 2
βάνει πρότερον τὰς ἀποστατούσας πόλεις τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας
25 ἀνακαλέσασθαι, τὰς μὲν τοῖς λόγοις τὰς δὲ τοῖς ὄπλοις τὰς δὲ τῆ
τῆς φιλάνθρωπίας εὐποιία. τοὺς τε γὰρ φόρους αὐτοῖς κουφοτέρους
ἀπέφηνε καὶ τὴν τῆς ἀκροάσεως ἰσότητα παρεῖχε, τὰς δὲ νεωτεροποιίας
καὶ ἀπονοίας συνετῶς διέλυε, σιωπῶν μᾶλλον ἢ φοβῶν, εἰδὼς τὰ
Σάρων καὶ τὰ Φράγγων καὶ τὰ Γερμανῶν ἔθνη φιλόκαινά τε εἶναι
30 καὶ πρὸς τὰς τῶν βασιλέων ἐπαναστάσεις εὐρίπιστον ἔχειν ὀρμὴν

3 Vgl. Eus. H. E. IX 9, 12 p. 832, 20 — Capp. 3—7, 4 gehen vermutlich auf
den oben (S. 7, 14) genannten Rufin zurück

A¹H V¹P³ M²P¹

5 Capitelüberschrift fehlt, doch ist wieder eine Zeile für sie freigelassen P³
11 καὶ² > M² | προτιμήσεις H 12 ἐπέβαλεν HP¹M² 13 ἀνασφαλές] οὐκ
ἀσφαλές, aber οὐκ auf Rasur A¹ 14 σωφροσύνην P³ 20 ἐστρατεύσατο M²P¹
24 τῆς + τῶν H 25 ἀνακαλέσασθαι V¹ | beidemale τὰς δὲ corr. aus
τὰ δὲ H 27 δὲ Brinkmann τε Wendland, Pasquali: γε HSS

καὶ νόμον πολλάκις τὴν γνώμην ποιῆσθαι. ὑπεράγεται δὲ καὶ Σπά- 3
 5 ρους καὶ Βρεττανοὺς καὶ τὰς αὐτόθι νήσους καὶ τὰ λοιπὰ γένη καὶ
 ἅπαντας τοὺς τῶν τοῦ ἡλίου ὀσμῶν γινομένους μάρτυρας, οὓς
 εἶδέναι φασίν, εἴτε ἀληθῶς τῷ ὠκεανῷ καταδέεται εἴτε καὶ περὶ τὸ
 10 ὕδωρ φθάσας πάλιν δι' ἑτέρας ὁδοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀνακάμπτει· εἶλε δὲ
 καὶ τῷ κράτει τῶν ὄπλων τὰ αὐτόθι βάρβαρα φύλα, παρέργω τῆς
 μάχης πρὸς τὸ ἔργον συγγορησάμενος. τοὺς μὲν γὰρ ὑποτάξας, τοὺς 4
 δὲ μισθοδοτήσας, τοὺς δὲ φίλους ἀντὶ πολέμιων καὶ συνήθεις ἀντὶ
 15 παλαιῶν ἐχθρῶν καταστήσας, ἐπανήγαγε πάντας συμμέχους, οὐδένα
 20 λυπήσας οὐδὲ πολιορκήσας καὶ ἐπὶ τὴν ἑτέρων σωτηρίαν ἐπει-
 χθεῖς. ὅπου γὰρ ὁ θεὸς συμμαχεῖ, πάντα κατενθύνεται καὶ τὸν 5
 ἀνθρώπινον λόγον ὑπεραίρει.

Μετὰ τοιαύτης φιλοθείου γνώμης ὁ πάντα πιστότατος Κωνσταν-
 15 τίνος τὸν Ῥῆνον ἐπὶ δεξιᾷ διαβάς καὶ πολλὰ μὲν ὄρη πολλοὺς δὲ
 ποταμοὺς ἀνωρύμους ὀλίγω στρατῷ περαιοθεῖς, πολλὰ τε βάρβαρα
 ἔθνη χειρωσάμενος Γάλλων τε καὶ Φράγγων καὶ Σπάνων δέκα
 ἔθνη προσ(αγ)αγόμενος, προσῆγε λοιπὸν τοῖς Ἰταλίας ὄρεσι τὸ στρα-
 20 τευμα. ταῦτα ἀκούσαντι τῷ Μαξεντίῳ ταραχὴ τις ἦν ἀδόκητος· οὐ
 γὰρ ἄν ποτε τοσαύτην χώραν διαβῆναι προσεδόκα ὄρεσι καὶ ποτα-
 25 μοῖς καὶ ποικίλοις βαρβάροις πεφραγμένην καὶ ταῖς αὐτοφνέσι τῆς
 ἐρημίας δυσχερεῖαις· μέγιστον γὰρ γίνεται πολλάκις ἐπιτείχιμα βα-
 σιλείας ἢ τῶν τόπων ἐρημία. καὶ δὴ ἐδόκει σὺν πολλῶν τάχει τῆς 7
 Ῥώμης ὑπεξελθόντα τὸν στρατὸν ἀνθυπεξάγειν καὶ τῆς Ἰταλίας πον
 προανακρούσασθαι. ὡς δὲ ἀντεπαρετάττοντο καὶ τὰ σημεῖα εἶδον
 25 ἀλλήλων, ἐνταῦθα ἡ μάχη λοιπὸν ἄρισον εἶχε τὴν ἐλπίδα. οἱ μὲν
 γὰρ ἀπὸ Ῥώμης προεκτεθέντες καὶ κατὰ φάλαγγας ἐκχεόμενοι καὶ ἐκ
 πολλῆς ἐκχειρίας καὶ διαναπαύσεως ὄντες ἐδόκουν ἀξιόμαχοι κατα-
 φαινεσθαι φρόνημά τε φέρειν ἄξιον τῆς πόλεως ἐφάμιλλον. οἱ 8
 30 δὲ μετὰ Κωνσταντίνου παραταττόμενοι πολλὴν μὲν κατειλήφεσαν
 γῆν, πολλὰ δὲ λάφυρα καὶ σκῦλα τοῦ πολέμου συνήγοντο πόθῳ·
 δρόμῳ δὲ μᾶλλον τῆς νίκης ἢ ἀπολαύσει τῶν εἰλημμένων χρησάμενοι
 ἤδη λοιπὸν ἦσαν πρὸς τὸν κάματον ἀπαγορεύοντες καὶ πρὸς τὴν
 πυκνότητα τῶν πόνων ἐνδιδόντες.

A¹H V¹P³ M²P¹

1f Σπάνους καὶ > V¹ 2 Βρεττανοὺς A¹ Βρεττανοὺς d, ūbr. HSS 3 οὓς
 H > i. d. ūbr. HSS 10 οὐδὲ πολιορκήσας > P³ | τὴν + τῶν H | ἑτέραν M²
 12 λόγον] λογισμὸν P³ 17 corr. Wendland, Friedländer 21 δυσχερεῖαις aber
 am Rand von l. Hd. δυσχωρεῖαις P¹ 24 ἀντιπαρετάττοντο A¹ 26 προεκθόντες H
 27 ἐκχειρίας A¹HV¹P³ 28 τε nur A¹ > i. d. ūbr. HSS 30 πόθῳ [δρόμῳ]
 δὲ Holl 32 ἦδη + δὲ M²P¹V¹P³

Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ὁφθέντος ἐν οὐρανῷ τῷ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ.

Ὁὕτω δὲ κεκοιμένης τῆς μάχης καὶ τῆς παρατάξεως ἰσορροποῦ 5 1
οὔσης οὐρανόθεν ὁ θεὸς Κωνσταντίνον ὀπλίξει, δείξας αὐτῷ τὸ σω-
τήριον τοῦ σταυροῦ σύμβολον φωτοειδῶς ἐν οὐρανῷ· γράμματα δὲ
5 ἐμίμνηε τῆς ὄψεως τὴν δύναμιν λέγοντα· τούτῳ νίκα.

Τοῦτο τὸ διήγημα τοῖς μὲν ἀπίστοις μῦθος εἶναι δοκεῖ καὶ πλάσμα 2
τοῖς [δὲ] ἡμετέροις δόγμασι κεχαρισμένον, τοῖς δὲ τάληθῆ πιστεύειν
συνειθισμένοις ἐναργῆς τοῦ πράγματος ἢ ἀπόδειξις. ὁ γὰρ τούτου τοῦ
συμβόλου ζωγράφος θεὸς ἔδειξεν ἔργῳ μετὰ ταῦτα τὴν ἀληθεύσασαν
10 τοῦ γράμματος χάριν.

Εἰ δὲ μήπω πείθομεν ἢ γράφομεν· πρότερον γὰρ ἱστορίας γρά- 3
φομεν διὰ τὸ μικρὸν ἄνωθεν ἡμᾶς τὰ χρησίμα συλλέγειν τῶν ἐκείνῳ
βεβιωμένων· ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀπιστεῖν δεῖ, ἢ καὶ ἐπὶ τῆς
ἡμετέρας γενεᾶς οἱ Κωνσταντίῳ τῷ Κωνσταντίνου παιδὶ συμπαρα-
ταξάμενοι καὶ αὐτοπήσαντες τὴν παλαιὰν ἀπιστίαν νεαρᾶς ὄψεσιν
15 ἐθεράπευσαν. εἴτε γὰρ Ἑβραῖοι εἶεν οἱ τούτοις ἀντιλέγοντες, πολλῶ 4
τούτων ἀπιθανώτερα τὰ ἐν ταῖς ἐκείνων βίβλοις πιστευόμενα· θά-
λασσα πεζυνομένη καὶ ὕδωρ τειχίζον καὶ πέλαιος ὁδοιπορούμενον καὶ
θεὸς ἐν βάτῳ φθεγγόμενος καὶ φλόξ νομοθετοῦσα καὶ σάλπιγξ ἄνευ
20 ὀργάνου τὴν ἔρημον συνηχοῦσα καὶ ἄγγελοι παραταττόμενοι καὶ
ἀρχιστράτηγοι δυνάμειος κυρίου τῆς φάλαγγος ὑπερμαχοῦντες καὶ
λίθοι χαλάζης καὶ βέλη πυρὸς ἀντὶ τῶν συνήθων δοράτων βαλλό-
μενα· καὶ ὅμως ἀνεξετάστως πάντες οἱ εὖ φρονοῦντες συντιθέμεθα.
θεοῦ γὰρ βουλομένου οὐδὲν ἀνήνυτον. εἴτε Ἕλληνες εἶεν οἱ τὸ 5
25 θαῦμα μὴ παραδεχόμενοι, πολλὰ ἔχομεν εἰπεῖν, ἢ μὴ βουλόμεθα λέγειν.
πόσα Ἀλεξάνδρῳ μέλλοντι περαιοῦσθαι τὸν ἐπὶ Γρανικῷ πόλεμον
καὶ τὴν ἐπὶ Δαρείου παράταξιν ἐπεθείασαν οἱ χρησιμολόγοι; καίτοι τὰ
ἐκείνων πλάσματα τὴν φαινομένην ἀπόδειξιν οὐκ ἔχει. πῶς τε Σω-
30 κράτει τῷ φιλοσόφῳ δαιμόνιον διὰ φωνῆς προεμήμνηε τῶν μὴ πρα-
κτέων τὴν ἐκβασιν καὶ τὰ περὶ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου ὑπὸ τῶν
ἐκείνου μαθητῶν συνταχθέντα;

15 νεαρᾶς ὄψεσι: wohl die Sonnenfinsternis vom 28. Aug. 360 vgl. Ammian.
Marc. XX, 3 — 18 vgl. Exod. 14, 29 — 19 vgl. Exod. 3, 4. 19, 16 — 21 Jos. 5, 14
— 22 Jos. 10, 11 — 26 vgl. Plutarch[Alexand. c. 16 — 28 vgl. Plutarch de genio
Socr. — 30 vgl. Diog. Laërt. VIII 3ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 1 περι an)

2 οὕτω M²P¹ οὕτω d. übr. HSS 4 φωτοειδῆς M²P¹P² 7 δὲ tilgen Brinkm.
Friedl. 9 ἔργον V¹ | ἀληθεύσαν M²P¹P², ἀληθεύσασαν corr. aus ἀληθεύου-
σαν II 11 εἰ — γράφομεν > P³ | lies πιστότερον? Lietzmann 14 κωνσταντίνω
A¹H 18 καὶ³ + ὁ P¹ 20 συμπαραταττόμενοι V¹P³M²P¹P² 29 διὰ φωνῆς
δαιμόνιον ∼ A¹ | μὴ > H 30 περι + τοῦ M²P¹P²

Ἐὼ λέγειν καὶ τὰ τῶν ποιητῶν πλάσματα, καὶ ὅπως τινες τῶν 6
 παρ' αὐτοῖς εὐδοκίμων καὶ συμπολεμεῖν αὐτοῖς τινὰς τῶν παρ' αὐ-
 τοῖς νομισθέντων θεῶν ἐξιστόρησαν, ἵνα μὴ τις μετὰ μινθώδη
 τοῖς ἀληθεῖσι καὶ τὰ μηδαμῶςπραχθέντα τοῖςπραχθεῖσιν ἀντεξε-
 5 τάξειν νομίση. τὴν γὰρ πολυδύναμον τοῦ Χριστοῦ χάριν, ἀφ' οὗ 7
 περ εἰς ἀνθρώπους ἤνθησε, καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν θα-
 λάσσῃ καὶ ἐν φυτοῖς καὶ ἐν ξύλοις καὶ ἐν ἱματίοις καὶ ἐν νόσῳ καὶ
 ἐν ὑγείᾳ καὶ ἐν βρωτοῖς καὶ ἐν ποτοῖς ἀλεξιφάρμακόν τε γενομένην
 καὶ γινομένην καὶ ἐσομένην θεραπείαν καὶ οἱ πεπραθέντες μὲν ἴσασι,
 10 καὶ ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν προοιούσης τῆς ἱστορίας ἐκθησόμεθα.

Περὶ τοῦ σίγνου οὗ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀντίτιπον τοῦ ὑφθέντος
 αὐτῷ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ.

Ὁ δ' οὖν Κωνσταντῖνος τὴν τοῦ θαύματος ὄψιν εἰς τροπαίον 6 1
 σχῆμα μεταβαλὼν καὶ χρυσοκολλήτοις λίθοις συναρμόσας εἰς δόρατός
 15 τε ἀπαρτίσας ὑψηλοτάτου ὄψιν, ἐδίδου φέρεσθαι τοῖς προῖπαεῦσι, τὴν
 τῶν γραμμάτων ὑπόσχεσιν διὰ τῶν ἔργων λοιπὸν ἐπιζητῶν. καὶ 2
 τῆς ἐλπίδος οὐ διήμαρτε, θᾶπτον μὲν οἷς τεθέεται πιστεύσας, ταχυ-
 τέραν δὲ τῆς ὄψεως τὴν νίκην ὑποδεξάμενος.

Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἄσεβοῦς Μαξεντίου νίκης τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως
 Κωνσταντίνου.

Ὁ μὲν οὖν Κωνσταντῖνος τὸν πολὺν τοῦ πολέμου κάματον τῇ 7 1
 πίστει ὑποτεμνόμενος καὶ τὸν ἀπὸ τῆς Ρώμης στρατὸν οὐχ ὑφορώμενος
 γενναίως ἀντιπαρετάττετο. Μαξέντιος δὲ τὴν Κωνσταντίνου ἀκλὴν
 25 δεισας ἔτι τε καὶ τὸ μῖσος Ῥωμαίων ὑφορώμενος (πρὸς γὰρ τοὺς
 πλείστους διὰ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ διεβέβλητο) ἐσκέπαστο δόλῳ τὴν
 ἐπιβουλήν μετελθεῖν. ὁ δὲ δόλος γέφυρα ἦν εἰς μηχανῆς εἶδος ἢ ἐπὶ
 τῶν τοιούτων συμπαγεῖσα. τὸ μὲν γὰρ φαινόμενον ἄνωθεν διά- 2
 βασις ἦν τὸν Κωνσταντῖνον ὑποδεξομένη, τὸ δὲ λαυθάνον παγίς
 ἦν πλάνης τοῖς ἐκείνου βήμασι συντεθεισα. διαβῆναι γὰρ μικρὸν
 30 ἔδει, καὶ τὸ μηχανήμα λέλυτο καὶ ὁ πολέμιος εἴληπτο τάφον ἀδόκητον
 τῆς ἀπωλείας τὸν τόπον λαβών. ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἐσκεύασε τῆς 3
 ἐπιβάσεως τὰ θήρατρα· θεῖα δὲ χάρις τοῖς οἰκείοις σοφίσμασι τὸν
 τῶν κακῶν τεχνίτην περιβάλλει. πρὶν γὰρ Κωνσταντῖνον ἀλῶναι,

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὅπως A¹H πῶς d. ūbr. HSS 3 ἐξιστόρησαν H > i. d. ūbr. HSS | με nur
 A¹ > d. ūbr. HSS 9 θεραπείαν tilgt Holl 12 ἐν οὐρανῷ > A¹H 15 ἀναρ-
 τήσας H | φέρειν V¹P³M²P¹P² 16 λοιπὸν > H 18 τὴν > A¹ 23 ἀντε-
 παρετάττετο V¹P³ | τὴν + τοῦ H 25 αὐτοῦ > M²P¹P² 26f τροπὸν τὸν
 τοιοῦτον Wendland 28 ὑποδεξαμένη (auf Rasur corr. in ὑποδεξομένη) M²P²

φθάσας αὐτὸς ὑποπίπτει ταῖς οἰκείαις τέχναις ὁ τύραννος, καὶ κε
 τυραννοκτόνος ἑαυτοῦ γεγονὼς καὶ χρηστὴν ἐπιβουλὴν καθ' ἑαυτοῦ
 σκευάσας, πρὸ τῆς Ῥώμης περὶ τὴν καλουμένην Μουλβίαν γέφυραν
 5 ὄλετο· ὥστε τὸν δῆμον ὅλον Ῥωμαίων βοῆσαι λέγοντα· »ἄσωμεν 4
 τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται, καθὰ φησιν Εὐσέβιος ὁ
 Παμφίλου, ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν.
 βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν. καὶ τίς
 ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς. κύριε, τίς ὁμοίός σοι; δεδοξασμένος ἐν
 10 ἀγίοις, θαυμαστὸς ἐν δόξῃ, ποιῶν τέρατα».

Οἷς ἐπιλέγει ὁ αὐτός· ταῦτα καὶ ὅσα τούτοις ἀδελφά τε καὶ 5
 ἔμφερόν Κωνσταντίνος [δὲ] τὸν πανηγεμόνα καὶ τῆς νίκης αἰτιῶν
 θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν αὐτοῖς ἔργοις
 ἀνυμνήσας, ἐπὶ Ῥώμῃ μετ' ἐπινικίων εἰσήλαυνε, πάντων ἀθρόως
 15 αὐτὸν ἅμα κομιδῇ νηπίοις καὶ γυναιξὶ τῶν τε ἀπὸ τῆς συγκλήτου
 βουλῆς καὶ τῶν ἄλλως διασημοτάτων σὺν παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων
 φαιδροῖς ὁμῶσιν αὐταῖς ψυχαῖς οἷα λυτρωτὴν σωτῆρά τε καὶ
 εὐεργέτην μετ' εὐφημιῶν καὶ ἀπλήστου χαρᾶς ὑποδεχομένων· ὃ 6
 δὲ ἔμφρον τὴν εἰς τὸν θεὸν εὐσέβειαν κεκτημένος, μηδ' ὅλως ἐπὶ
 20 ταῖς βουαῖς ὑποσαλευόμενος μηδὲ ἐπαϊρόμενος ταῖς ἐπαίνοις εὐ μάλα
 τῆς ἐκ θεοῦ συναισθόμενος βοηθείας, αὐτίκα τὸ τοῦ σωτηρίου πά-
 θους τρόπαιον ὑπὸ χεῖρα ἰδίας εἰκόνοιο ἀνατεθῆναι προστάττει. καὶ
 δὴ σταυροῦ σημεῖον ἐν τῇ δεξιᾷ κατέχοντα αὐτὸν ἐν τῷ μάλιστα τῶν
 ἐπὶ Ῥώμῃ δεδημοσιευμένων τόπῳ στήσαντες, αὐτὴν δὴ ταύτην
 25 προγραφὴν ἐνταχθῆναι ρήμασιν αὐτοῖς ἐγκελεύεται τῇ Ῥωμαίων φωνῇ·
 »τούτῳ τῷ σωτηριώδει σημεῖῳ, τῷ ἀληθινῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀνδρείας, 7
 τὴν πόλιν ὑμῶν ἀπὸ ζυγοῦ τοῦ τυράννου διασώσας ἡλευθέρωσα, ἔτι

5—S. 13, 2 vgl. Eus. H. E. IX 9 p. 830, 17—832, 14 — 5—8 Exod. 15, 1. 2
 — 8—10 Exod. 15, 11

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 μουλβίαν A¹ βονλβίαν H μουλαίαν d. übr. HSS. In M² ist das Wort am
 Rand von 1. Hd. rot wiederholt 4 ὁ — ἀποπνιγείς > V¹ 10 ἐν δόξαις od. ἐνδό-
 ξως Eus. 12 δὲ tilgt Klostermann 12 τῷ — 13 θεῷ Eus. 19 εἰς + τὴν M²
 20 παρσαυλεύόμενος, aber μηδὲ — ἐπαίνοις > V¹P³M²P¹P² 21 f πάθος P³ 22 ἰδία
 P³ 24 τόπων H | στήσαντες corr. aus στήσαντας A¹ (die Eusebüberlieferung
 gespalten: στήσαντας BDM, Vita Const. 26, 21 στήσαντες ATER, aber alle ἐντάξαι)
 27 τῶν τυράννων V¹P³M²P¹P²

μὴν καὶ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον Ῥωμαίων τῇ ἀρχαίᾳ ἐπιφανείᾳ
καὶ λαμπρότητι ἔλευθερώσας ἀποκατέστησα». τοσαῦτα Εὐσέβιος.

Περὶ Λικινίου πεμπομένου παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ ἐπ'
ἀνατολῆς τυράννου.

5 Ὅ γε μὴν Ῥουφίνος ἤγουν Γελάσιος ταῦτα ὧδε λέγει· μετὰ 8 1
ταῦτα Λικίνιον γαμβρὸν τυγχάνοντα τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου
ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ Κωνσταντία συμβασιλεύειν τῷ Κωνσταντίνῳ ἢ
Ῥωμαίων ἡτήσατο σύγκλητος· ὄντινα αὐτίς ἐπὶ τὴν ἐφῶν ἐξέπεμψε
κατὰ τοῦ ἐκείσε τυράννου, τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκείσε Χριστιανῶν
10 προμηθεύμενος. ἀπολαύσας γὰρ τῶν τηλικούτων εὐεργεσιῶν τοῦ
θεοῦ ὁ εὐσεβὴς Κωνσταντίνος εὐχαριστήρια τῷ εὐεργετῇ προσφέρειν
ἐσπούδαξε. ταῦτα δὲ ἦν τὸ ἀνείναι τοὺς Χριστιανούς τοῦ διώκε- 2
σθαι καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄντας ἀνακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἐν δεσμωτηρίοις
ἀφίεσθαι καὶ τοῖς δημευθεῖσι τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποκαθίστασθαι
15 τὰς τε ἐκκλησίας ἀνορθοῦσθαι· καὶ πάντα ἐποίηε σὺν προθυμίᾳ
πολλῇ τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονῶν. τὰ πάντα Χριστιανὸς ὢν ὡς
Χριστιανὸς πάντα ἔπραττεν ἀνεγείρων τὰς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καὶ
πολυτελεῖσι τιμῶν ἀναθήμασιν, ἔτι δὲ καὶ τοὺς Ἑλλήνων ναοὺς
καθαιεῖσθαι καὶ πνρὶ διαφθεῖρεσθαι προστάτων.

20 Περὶ τῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὴν τυράννου Μαξιμίνου ἀπονοίας.

Ὁ μέντοι κατὰ τὴν ἀνατολὴν τύραννος τὰς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας 9 1
ἐπόρθει. ἐπεριῆλθε δὲ αὐτὸν τοιαύτη τις αἰτία· τὸ μέγεθος τῆς
οὐ κατ' ἀξίαν αὐτῷ ἐπιτραπέισης ἡγεμονίας μήτε οἷός τε φέρειν ὄν.
ἀλλὰ δι' ἀπειρίαν σώφρονος καὶ βασιλικοῦ λογισμοῦ ἀπειροκάλως
25 τοῖς πράγμασιν ἐγχειρῶν, ἐπὶ πᾶσι δὲ ὑπερηφανίας μεγαλαυχία τὴν
ψυχὴν ἀλόγως ἀρθεῖς, ἥδη καὶ κατὰ τῶν τῆς βασιλείας κοινωνῶν
καὶ τοῦ πάντα αὐτοῦ μάλιστα Κωνσταντίνου διαφέροντος, γένει τε

5—19 vgl. Soer. I 2, S. 9 (s. o. S. 7, 20); 3, 1 — 22—S. 14, 26 vgl. Eus.
H. E. IX 10 p. 838, 16—840, 19

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἔλευθέρω A¹ ἐλευθέρων H | ἀπεκατέστησα M²P¹P²V¹P³ 3 πεμ-
πομένου > H | τοῦ] τοῖς P¹ 4 τυράνον M² 5 λέγει ὧδε ∞ V¹P³M²P¹P² |
μετὰ + δὲ P² 6 θεοφιλεστάτου A¹ 8 ἦντινα H 12 δὲ > V¹ 13 ἐξω-
ρία H | καί > P³ 15 προθυμίᾳ] προμηθειᾷ H 16 [τὰ πάντα] <μῆπω δὲ>
Χριστιανὸς Friedl. 19 καθαιεῖσθάντως aber ~τως von späterer Hd. A¹ 20 τοῦ
> A¹ | κατὰ ἀνατολὴν τοῦ H | Μαξιμιανοῦ M²P¹P² μαξιμινοῦ P³ 23 ἐπι-
τραπέισης αὐτῷ ∞ M²P¹P² 27 f am Rand von späterer Hd. ἐτέρῳ A¹

καὶ τροφῇ καὶ παιδείᾳ ἀξιωματί τε καὶ συνέσει καὶ τό γε πάντων
 κορυφαίωτατον σωφροσύνη καὶ τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ
 διαλάμποντος, τολμῶν ὄρητο Μαξιμίνοσ θρασύνεσθαι καὶ πρῶτον
 ἐαυτὸν ταῖς τιμαῖς ὑπαγορεύειν. ἐπιτείνας δὲ εἰς ἀπόνοϊαν μαρίας 2
 5 τὰς τε συνθήκας, ἅς πρὸς Λικίννιον πεποιήτο, παρασπονδήσας,
 πόλεμον ἄσπονδον αἶρεται. εἶτα ἐν βραχεὶ τὰ πάντα κνήσας πᾶσαν
 τε πόλιν ἐκταράξας καὶ πᾶν στρατόπεδον μυριάνδρον τὸ πλῆθος
 συναγαγὼν, ἕξεισιν εἰς μάχην πρὸς Λικίννιον, κατὰ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ
 αὐτὸν στείλαντος Κωνσταντίνου. καὶ δὴ συμβαλὼν εἰς χεῖρας, ἔρημος
 10 τῆς ἐκ θεοῦ καθίσταται ἐπισκοπῆς, ἐξ αὐτοῦ τῆς νίκης τοῦ πάντων
 μόνου θεοῦ πρωτανευθείσης τῷ τότε κρατοῦντι Κωνσταντίνῳ. ἀπ-
 ὀλλυσι μὲν πρῶτον τὸ ἐφ' ᾧ ἐπεποιθεὶ ὀλιτικὸν πλῆθος ὁ 3
 ἀλιτήριος, τῶν τε ἄμφ' αὐτὸν δορυφόρων γυμνωθεὶς καὶ πάντων
 ἔρημον αὐτὸν καταλελοιπότην τῷ τε κρατοῦντι προσπεφηνότων,
 15 ὑπεκθὺς ὁ δείλαιος ὡς τάχιστα τὸν οὐ πρόεποντα αὐτῷ βασιλικὸν
 κόσμον, θειλῶς καὶ δυσγενῶς καὶ ἀνάνδρως ἀποδύς, ὑποδύνει τὸ
 πλῆθος, καὶ ἔπειτα διαδιδράσκει κρυπταζόμενός τε ἀνὰ τοὺς ἀγρούς
 καὶ τὰς κόμας μόλις τῶν πολεμιστῶν τὰς χεῖρας διέξεισι, τὰ τῆς
 σωτηρίας αὐτῷ προμνόμενος. ἔργοις αὐτοῖς εὖ μάλα πιστοὺς καὶ 4
 20 ἀληθεῖς τοὺς θεῖους ἀποφῆναι ἔνεστιν ὧδε χρησμούς, ἐν οἷς εἴρηται
 »οὐ σφύζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ γίγας οὐ
 σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ. ψευδῆς ἵππος εἰς
 σωτηρίαν, ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται.
 ἰδοὺ οἱ ὄφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, τοὺς
 25 ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς
 ψυχὰς αὐτῶν.« ὁ δὲ δυσσεβῆς ἀθρόα θεοῦ πληγῆς μάλιστα ἐν
 δευτέρῳ πολέμῳ συμβολῇ καταστρέφει τὸν βίον.
 Γίνεται δὲ αὐτῷ τὰ τῆς καταστροφῆς, οὐχ οἷα στρατηγῶν 5
 πολεμάρχαις ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ γνωρίμων πολλάκις ἀνδριζόμενοις

21 Psal. 32, 16—19 — 26—S. 16, 3 vgl. Eus. H. E. IX 10 p. 846, 11—848, 15

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 f τῷ γε πάντων κορυφαιωτάτῳ Eus. 4 ἀναγορεύειν Eus. 6 αἶρεται Eus.]
 αἶρει A¹H αἰρεῖται d. übr. HSS | τὰ > M² | κνήσας] συνήσας M² 6 f πᾶσαν
 τε] καὶ πᾶσαν A¹ (gegen Eus.) 12 ᾧπερ V¹ 13 ἄμφ' αὐτόν] ὑπ oder ὑφ
 αὐτοῦ H 14 τε > P² | προσπεφηνότων M² 16 δυσγενῶς A¹H (Eus.) δυσμε-
 νῶς d. übr. HSS 17 διαδράσκει HA¹ (aber von späterer Hd. corr. in διαδιδρά-
 σκει A¹) 19 αὐτῷ von späterer Hd. corr. in ἐαυτῷ A¹ | ἔργοις + οὖν H 24 τοὺς
 φοβουμένους (aber corr. aus τοῖς φοβουμένοις) A¹H Eus. τοῖς φοβουμένοις M²P¹P²
 V¹P³ 27 πολέμῳ > V¹ 28 τὰ > A¹H | ἡ καταστροφῆ A¹ 29 πολεμάρχαις H

ἐν πολέμῳ τὴν εὐκλεῖν τελευτήν εὐθαρσῶς ὑπομείναι, ἀλλὰ γὰρ ἀπαξ
 ὦν δυσσεβῆς καὶ θεομάχος, τῆς παρατάξεως ἐν ταύτῳ πρὸ τοῦ πεδίου
 συνεστῶσης οἴκοι μένων αὐτὸς καὶ κρυπταζόμενος τὴν προσήκουσαν
 τιμωρίαν ὑπέχει, ἀθρόως θεοῦ πληγῆς μάστιγι, ὡς ἀληθῶς δεινῶς
 5 καὶ περιωδυνίαις ἐλαινόμονον πρηνῆ καταπεσεῖν λιμῷ τε δια-
 φθείρεσθαι τὰς τε σάρκας αὐτοῦ ὅλας ἀοράτω καὶ θεηλάτω πνυὶ
 κατατήκεσθαι ὡς διαφρεύσαντα τὸ μὲν πᾶν εἶδος τῆς παλαιᾶς
 μορφῆς ἀφανισθῆναι, ξηρῶν δ' αὐτὸ μόνον ὀστέων οἷόν τι μακροῦ
 χρόνῳ κατεσκελετενυμένον εἶδωλον ὑπολειφθῆναι ὡς μηδὲν ἄλλο τι
 10 νομίζειν τοὺς παρόντας ἢ τάφον αὐτῷ τῆς ψυχῆς γεγενῆσθαι τὸ σῶμα
 ἐν εἶδει νεκροῦ καὶ παντελῶς ἀποφρεύσαντι κατορωρυγμένης· σφο- 6
 δρότερον δὲ ἔτι μᾶλλον τῆς θέρμης αὐτὸν ἐκ βάθους μυελῶν
 καταφλεγούσης, προπηδῶσι τε αὐτοῦ τὰ ὄμματα καὶ τῆς ἰδίας λήξεως
 ἀποπεσόντα πηρὸν αὐτὸν ἀφιαῖν. ὃ δὲ ἐπὶ τούτοις ἀναπνέων
 15 ἀνθρομολογούμενος τῷ κυρίῳ θάνατον ἐπεκαλεῖτο· καὶ τὸ πανύστατον
 ἐνδίκως ταῦτα τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ παροιρίας ἕνεκα πεπονθέναι
 ὁμολογῆσας ἀφήσιν τὴν ψυχὴν.

Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως

Οὕτω δῆτα Μαξιμίνου ἐκποδῶν γενομένου, ὃς μόνος ἔτι λείπων 10 1
 20 τῶν τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν, ἀπάντων χεῖριστος ἀναπέφηνεν, τὰ μὲν
 τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως ἐκ θεμελιῶν αὐτῶν χάριτι τοῦ

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐν πολέμῳ > M²P¹P² πολέμοις corr. mit roter Tinte in πολέμῳ V¹
 4 ἀθρόω Brinkm. ἀθρόα Eus. | πληγῆς θεοῦ ~ H | δεινῶς A¹H δειναῖς d. übr. HSS
 Eus. 5 περιωδυνίαις P²V¹P³ | ἐλαινόμονον A¹ ἐλαινόμονος d. übr. HSS | πρηνῆ A¹
 Eus. A¹TrRBDr πρηνῆς H πρὶν ἢ M² (wo corr. in πρὶνῆς) P¹P²V¹P³ Eus. T^u 8 ξηρῶν
 — ὀστέων nach Text des Euseb (vgl. d. complicierten Apparat dort). Alle Gelasiusshs.
 corrupt: ξηρὸν δ' αὐτὸν μόνον ὀστέον γεγενῆσθαι M²P¹P²V¹P³ ebenso + καὶ H (Eus. A)
 | ξηρῶν δ' αὐτῶν ὀστέον τοῦ σαρκίου ὑπολειμμένων εἶδωλον οἷά τι ὑπολειφθῆναι A¹
 S^f μακροῦ χρόνῳ Eus. νόσω μακροῦ H μακροῦ ohne χρόνον M²P¹P²V¹P³ 9 κατεσκη-
 τενυμένον HM²P¹P²V¹P³ (Eus. A¹TeEM) 11 κατορωρυγμένης M²P¹ (aber P¹ von 1. Hd.
 corr. aus κατορωρυγμένοις) die meisten Eus. HSS, κατορωρυγμένης HV¹P³ Eus. T¹BD
 κατορωρυγμένης A¹ (die Correctur von späterer Hd.) 13 τε] δὲ P²V¹P³ (Eus. μὲν)
 | λήξεως] ἔδρας A¹ 15 τὸ πανύστατον > A¹ 16 ταῦτα ἐνδίκως ~ A¹ | τοῦ
 > H 18 Die Capitellüberschrift fehlt in sämtlichen HSS an dieser Stelle und ist
 erst Z. 20 irrthümlich nach ἀναπέφηνεν eingeschoben, aber ἀνέσεως statt ἀνανεώ-
 σεως (Eus.) 19 μαξιμιανῶ H | ἔτι λείπων Eus. ABDM ἐπιλείπων A¹HV¹P³ Eus.
 TeER ἐπιλείποντων M²P¹P² 20 ἀναπέφηνεν A¹ 21 ἀνανεώσεως Eus. ἀνέσεως
 HSS | τοῦ > H Eus. (mit Ausnahme von M)

θεοῦ τοῦ παντοκράτορος ἡγείρετο· ὁ τε τοῦ Χριστοῦ λόγος εἰς δόξαν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ διαλάμπων, μείζονα τῆς ἔμπροσθεν ἀπελάμβανε παρρησίαν.

Ταῦτα ἐν ἐνάτῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ὁ πάντα 2
 5 ἄριστος συντέταχεν ὁ Παμφίλον Εὐσέβιος· τῶν γὰρ αὐτοῦ πόνων, ὡς ἄνωτέρω μοι εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων τὴν ἀνάλεξιν ποιούμενος τοῦ βιβλιδίου τούτου διὰ βραχέων ἐγχαράττω τὴν σύνταξιν, πλείστη ὅση σπουδῇ τὴν πορείαν τοῦ λόγου ποιούμενος ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ λαμπροφανὲς ἅγιον καὶ θεῖον ὄρος τῆς κατὰ Νιζαίαν ἀποστολικῆς
 10 καὶ ἐναρέτου τῶν τοῦ θεοῦ ἱερέων συνόδου· ὁρῶν μάλιστα τὸν προφήτην κρατοῦντά με τῆς χειρὸς καὶ προτρέποντά· »δεῦρο, 3
 φησί, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ. ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται νόμος καὶ
 15 λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ«. ἀληθῶς γὰρ Σιών καὶ Ἱερου- 4
 σαλήμ καὶ ὄρος κυρίου ὑψηλότατον καὶ οἶκος τοῦ θεοῦ Ἰακώβ ὁ θεῖος ἐκεῖνος τῶν τοῦ θεοῦ ὀρθοδόξων ἱερέων ὁμιλος, πνεύματι ἁγίῳ διασκεψαμένων καὶ παραστησάντων διὰ τε γραφῶν προφητικῶν καὶ εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν »περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς«
 20 τοῦτ' ἔστι τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς ἀληθῶς ἄκτιστος τῆ τῆς θεότητος φύσει καὶ οὐ κτίσμα, καθὼς ὁ θεομάχος καὶ ἀσεβέστατος κατ' αὐτοῦ ἐβλασφήμησεν Ἄρειος, καὶ ὅτι τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἧς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἀπάντων ὑπάρχει πατήρ καὶ τοῦ αὐτοῦ χρημάτος· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς θεότητος
 25 καὶ οὐσίας, ἧς ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός, σαφέστατα ἔδειξαν. καὶ ἀληθῶς 5
 ὑψηλὸν ὄρος θεοῦ ἄνωθεν ἡμῖν, καθὰ προεδήλωσεν ὁ λόγος παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἀποστόλων δοθεὶς καὶ νῦν διὰ τῶν αὐτοῦ ἱερέων κατὰ τὴν Νιζαίων γραφικαῖς μαρτυραῖς τρανωθεὶς ὁ προσκυνητὸς οὗτος καὶ ἅγιος τῆς ἀμοιμήτου πίστεως ὄρος· περὶ οὗ
 30 σαφέστερον ἡμῖν συνεργεῖα τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος προϊῶν ἀποδείξει ὁ λόγος.

11 vgl. Psal. 72, 23. Jes. 2, 3 — 19 I Joh. 1, 1

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 μείζονος H 3 παρ^{90η}ούσιας H παρρησίας Eus. D 5 συντεταχώς P³
 7 τὴν σύνταξιν ἐγχαράττω ∼ A¹ 8 ποιῶμαι H 9 καὶ θεῖον am Rand nach ὄρος eingefügt H 10 συνόδου P³ 11 με] μετὰ M²P¹P²P³ 14 πορευσόμεθα P²P³ 15 κυρίου] καὶ P³ > M² 25 καὶ ὁ υἱός > V¹ | ὁ² > M² 26 καθὰ] καθὼς H 30 f ὁ λόγος ἀποδείξει ∼ A¹

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν προκειμένην ἡμῖν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 6
 ὑπόθεσιν ἐπανέλθωμεν, ἐπαναλαμβάνοντες τὰ περὶ τῆς τοῦ βασιλέως
 θεοῦ εἰς τὸν αὐτοῦ λαὸν ἀντιλήψεως καὶ τῆς τῶν τυράννων
 καταστροφῆς διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταν-
 5 τίνου τοῦ βασιλέως, ἣν δι' αὐτοῦ εἰρήμην ἐπουράνευσε ταῖς κατὰ
 τὴν οἰκουμένην αὐτοῦ ἐκκλησίαις ὁ μόνος ἠμέγας κύριος ὁ ποιῶν 7
 θαυμάσια μεγάλα μόνος καὶ ἀνεξιχνίαστα, ὧν οὐκ ἔστιν
 ἀριθμὸς· ὁ ἀλλοιωῶν καιροὺς καὶ χρόνους, μεθιστῶν βασι-
 λεῖς τε καὶ καθιστῶν, ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ
 10 κοπρίας ἀνυψῶν πένητα. καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων,
 καὶ ὑψωσε ταπεινοὺς· πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ
 πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς, καὶ βραχίονας ὑπερηγά-
 νων συνέτριψεν· ὁ θαυματουργός, ὁ μεγαλοουργός, ὁ τῶν ὅλων
 δεσπότης, ὁ τοῦ σύμπαντος κόσμου δημιουργός, ὁ παρτοκράτωρ, ὁ
 15 παράγαστος, ὁ εἷς καὶ μόνος θεός, ᾧ τὸ καινὸν ἔσχατον ἀναπέμπομεν
 προσευπακούοντες ἡμῶν ποιῶντι θαυμάσια μεγάλα μόνος, ὅτι εἰς
 τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγά-
 λους καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιούς, ὅτι εἰς τὸν
 αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη
 20 ἡμῶν ὁ κύριος. Ἐφ' οἷς ἅπασιν ἀνεμνούντες μὴ διαλείψωμεν τὸν 8
 τῶν ὅλων θεόν, καὶ τὸν τούτου μονογενῆ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν
 κύριον ἡμῶν, τὸν σὺν τῷ πατρὶ πάντων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν αἴτιον,
 τὸν τῆς θεογνωσίας αὐτοῦ εἰσηγητὴν ἡμῶν, τὸν τῆς εἰς αὐτὸν
 εὐσεβείας διδάσκαλον, τὸν τῶν ἀσεβῶν ὀλετήρα, τὸν τυραννοκτόνον,
 25 τὸν τοῦ βίου διορθωτήν, τὸν τῶν ἀπεγνωσμένων σωτήρα Ἰησοῦν
 ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ πάντες δοξάζομεν, ὅτι δὴ μόνος, οἷα 9
 παραγάθον πατὴρ * * * βουλῇ τῆς πατρικῆς καὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος φιλανθρωπίας τῶν κάτω που κειμένων ἐν θορᾷ

6—S. 18, 2 vgl. Eus. H. E. X 4 p. 865, 5—866, 7 — 6 Psal. 47, 2. 71, 18 —
 7 Hiob 5, 9. 9, 10 — 8 Dan. 2, 21 — 9 Psal. 112, 7 — 10—12 Luk. 1, 52—53 —
 12 Hiob 38, 15 — 15 Psal. 97, 1 — 16—20 Psal. 135, 4. 17. 18. 23

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1—3 nicht alles mehr von 1. Hd. A¹ 3 αὐτὸν V¹P³ 6 μέγας nachträgl.
 eingefügt H 9 καὶ¹ > A¹H 10 ἀνυψῶν] ἀριστῶν M²P¹P² (Eus. ἀριστῶν ATFRMΣ
 ἀνυψῶν BD) | πένητας + ὅς A¹ 13 ὁ μεγαλοουργός > H 17 τῷ — 19 αὐ-
 τοῦ > H 20 ἡμῶν > H 21 υἱὸν μονογενῆ ~ H 22 τῷ > H 26 ἐν > V¹
 | δοξάζοντες H 27 In den HSS eine Lücke anzunehmen; bei Eus. steht πατὴρ
 + μονότατος ἐπίρχων παράγαστος καὶς. In A¹ von später Hd. interpoliert εὐδῶς
 βουλῆς P²

Gelasius.

2

τὴν σωτηρίαν ἡμῶν προμηθεύμενος, εὖ μάλα τὴν ἡμετέραν ὑποδὸς φύσιν, καθάπερ τις ἄριστος ἰατρός τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀναλαβὼν καὶ τὰς νόσους φέρων, καὶ τότε καὶ αἰεὶ σωτηρίαν καὶ ζοὴν τῷ τῶν ἀνθρώπων κατειργάσατο γένει. ὃς δὴ βασιλεὺς βασιλέων καὶ τοῦ 10
5 ἰδίου λαοῦ αἰεὶ προμηθεύμενος τὸν αὐτῷ φίλον καὶ θεράποντα ἴδιον Κωνσταντῖνον τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας καὶ πίστεως ὅπλοις φράξας κατὰ τῶν ἀσεβῶν τυράννων, τοῦ τε κατὰ Ῥώμην Μαξεντίου καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀνατολὴν Μαξιμίνου, ἀεγγήγεγκεν· οὓς δὲ αὐτοῦ ἀνελῶν φαιδρὰν καὶ βαθειὰν εἰρήνην τῷ οἰκείῳ λαῷ ἀποδέδωκεν.

10

Περὶ τῆς Λικιννίου κακοτροπίας.

Οὐκ ἦν δὲ ἄρα, φησὶν ὁ Παμφίλου Εὐδόκιμος, τῷ μισοκάλῳ φθόνῳ 11 1
τῷ τε φιλοπονήρῳ δαίμορι φορητὸς ἢ τῶν ὀρωμένων θεία, ὥσπερ οὖν οὐδὲ Λικιννίῳ μετατραπέντι [ὥσπερ] ἐτύγγανεν ἀτάρκτη πρὸς σώφρονα λογισμὸν τὰ τοῖς ἔμπροσθεν δεδηλωμένοις τυράννοις συμβεβηκότα,
15 ὃς εὐφραινομένης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, τῆς βασιλείως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου δευτερεύων τιμῆς ἐπιγαμβρίας τε καὶ συγγενείας ἠξιωμένος, μιμήσεως μὲν τῆς τῶν καλῶν ἀπελιμπάνετο, τῆς δὲ τῶν ἀσεβῶν τυράννων μοχθηρίας ἐξήλθον τὴν κακοτροπίαν καὶ ὦν τοῦ βίου τὴν καταστροφὴν ἐπέιδεν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς, τούτων ἐπεσθαι
20 τῇ γνώμῃ μᾶλλον ἢ τῇ τοῦ κρείττονος φιλίᾳ τε καὶ διαθέσει ἠβούλετο. διαφθορηθεὶς τοιγαροῦν τῷ πανευρογέτῃ, πόλεμον δυσαγῆ 2 καὶ δεινότατον πρὸς αὐτὸν ἐκφέρει, οὐ φύσεως νόμων φειδόμενος, οὐκ ὀρκωμοσιῶν οὐκ αἵματος οὐ συνθηκῶν μνήμην ἐν διανοίᾳ λαβῶν. ὁ 3 μὲν γὰρ αὐτῷ οἷα παράγαθος βασιλεὺς εὐνοίας παρέχων ἀληθοῦς 25 σύμβολα, συγγενείας τῆς πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐφθόνησε γάμων τε λαμπρῶν ἀδελφῆς μετουσίαν οὐκ ἀπληρήσατο. καὶ μεθ' ἕτερα· ἀλλὰ 4 τούτοις τὰναντία Λικίννιος διεπράττετο, παντοίας ὀσημέραι κατὰ

2 vgl. Jes. 53, 4 — 11—26 vgl. Eus. H. E. X S p. S92, 1—16 — 26—S. 19, 2 vgl. Eus. a. a. O. 20—23

A⁴H V¹P³ M²P¹P²

1 μάλα + προθύμως Eus. 6 εὐσεβείας καὶ am Rand nachträglich eingefügt H | πίστεως καὶ εὐσεβείας ~ V¹ 7 vgl. S. 19, 7. 22, 7 12 φορητὴ H wie Eus. R [Vita Const. 30, 23] 13 μετατραπέντι ὥσπερ > Eus. 15 εὐφραινομένης A⁴M²P¹P²V¹P³ εὐθινομένης H (Eus. εὖ φερομένης) 20 τὴν γνώμην V¹P³ 22 νόμον H νόμον P³ 23 ὀρκωμοσιῶν M²P¹P²V¹P³ | οὐ] οὐχὶ H 25 σύμβολον H | αὐτὸν von 1. Hd. corr. aus αὐτὸ P² | τε] τὰς P³ 27 τὰναντία > P² | ὀσημέραι] ὡς ἡμέραι V¹

τοῦ κρείττονος μηχανὰς ἐπιτεχνώμενος ὁ μισόθεος, πάντας ἐπινοῶν ἐπιβουλῆς τρόπους, ὡς ἂν κακοῖς τὸν εὐεργέτην ἀμείψηται.

Οἷς ἐπιλέγει τῷ δὲ ἄρα ἦν ὁ θεὸς φίλος κηδεμῶν καὶ φύλαξ, 5
τῷ Κωνσταντίνῳ λέγω, ὅς αὐτῷ τὰς ἐν ἀπορρήτῳ καὶ σκοτεινῷ
5 μηχανευομένας ὑπὸ τοῦ τυράννου συμβουλίας εἰς φῶς ἄγων διήλεγε. τοσοῦτον ἀρετῆ, τὸ μέγα τῆς θεοσεβείας ὄπλον, πρὸς ἄμνην μὲν ἐχθρῶν, οἰκείας δὲ φυλακῆν σωτηρίας ἰσχύει. ὦν δὲ πεφραγμένος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς Κωνσταντίνος τῇ ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείᾳ τὰς τοῦ δυσωνύμου πολυπλόχου ἐπιβουλὰς διεδίδρασκεν. ὁ δὲ 6
10 τυράννος τὴν λαθραίαν συσκευὴν ὡς οὐδαμῶς ἕώρα κατὰ γνώμην αὐτῷ χωροῦσαν, τοῦ θεοῦ πάντα δόλον τε καὶ ῥηιδιουργίαν τῷ θεοφιλεῖ κατὰ φθορα ποιοῦντος, οὐκ ἔτι οἶός τε ὦν ἐπικρύπτεσθαι, προφανῆ λοιπὸν πόλεμον αἰρεῖται. ὁμοίως δὲ κατὰ Κωνσταντίνου πολέμιν διαγνοῦς, 7
ἦδη καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων ὡς φρουροῦ Κωνσταντίνου, ὦν 15
ἡπίστατο κέβειν αὐτόν, παρατάττεσθαι ὠρμηται καὶ ἔπειτα τοὺς ὑπ' αὐτῷ θεοσεβεῖς ἤλανε. καὶ μεθ' ἕτερα καὶ ὁ τρόπος δὲ τοῦ κατ' 8
αὐτῶν φθόρου ξένος τις ἦν καὶ οἷος οὐδέποτε ἠκούσθη. τὰς γοῦν ἀμφὶ τὴν Ἀμάσειαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Πόντου πόλεις ὅσοις κακοῖς πιέζεσθαι προσέταξε, πᾶσαν ὑπερβολὴν ὁμότητος ὑπερηκότισεν. 20
ἐνθα τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἕδαφος αὐθις κατερρίπτοντο, τὰς δὲ ἀποκλείεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν μὴ συναγοιτό τις τῶν εἰωθότων μηδὲ τῷ θεῷ τὰς ὀφειλομένας εὐχὰς καὶ λατρείας ἀποδίδωσι. συντελεῖσθαι γὰρ οὐκ ἠγγίετο ὑπὲρ αὐτοῦ ταύτας — πῶς 9
γὰρ οἷόν τε ἦν τοῦτο ἐννοεῖν τὸν μισόθεον — φανῶν συνειδότη τοῦτο 25
λογιζόμενος, ὑπὲρ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως πράττειν

3—16 vgl. Eus. a. a. O. p. 892, 25—894, 10 — 16—S. 20, 2 vgl. Eus. a. a. O. p. 896, 31—898, 9

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἄρα ἦν ὁ θεὸς A¹H ἄρα ὁ θεὸς ἦν Eus. ἦν ἄρα ὁ θεὸς d. übr. HSS 4 λέγω, aber durch Rasur corr. aus λέγων A¹ λέγω H λέγων d. übr. HSS 6 ἀρετῆ, τὸ wie Eus. T^c ἀρετῆς τὸ die meisten Eus. HSS | θεοσεβείας| εὐσεβείας M²P¹P² | μὲν > P² 7 ὦν δὲ wie Eus. B, nur H hat φ̄ δὴ wie Eus. AM τῶν δὲ P³ 8 τοῦ > V¹ 10 αὐτῷ A¹H Eus. > die übr. HSS 11 θεοφιλεῖ + βασιλεῖ H Eus. 12 κατὰ φθορα P³ Eus. BDM | λοιπὸν > V¹P³M²P¹P² Eus. 13 αἰρεῖται| αἰρεται Eus. | ὁμοίως ἔδει κατὰ A¹ (wo aber erst im Text und dann auch am Rand von späterer Hd. corr. in ὁμοίως δὴ κατὰ), M²P¹P²V¹P³ ὁμοίως ἦδη κατὰ H ὁμοίως δὴτα Eus. | Κωνσταντίνῳ V¹ Eus. Κωνσταντίνου d. übr. HSS 17 αὐτόν M²P¹P²V¹ (aber viell. in Correctur), P³ Eus. TER Me | φθόρου HSS geg. Eus. φόνου 20 τοῦ θεοῦ > V¹ 21 συναγόγαιτο H Eus. BD 23 ἀποδίδωσι HSS (ἀποδιδῶσι A¹) ἀποδιδῶ Eus. 24 θεομισῆ A¹ θεόμισον H 25 λογιζόμενος corr. in λογιζόμενον A¹

ἡμᾶς καὶ τὸν θεὸν ἰλεοῦσθαι ἐπέειστο. ὅθεν, ἐκ τούτου παρορ-
μηθεῖς, τὸν θυμὸν καθ' ἡμῶν ἐπισκῆπτει. καὶ μετὰ βραχεία· καὶ 10
δὴ ἀπήγοντο πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐκολοῶζοντο ἀπροφασίστως
ὁμοίως τοῖς μαιφόνοις οἱ μὴδὲν ἡδικοκότες, καινότεραν ὑπομένοντες
5 τελευτήν, ξίφει τὸ σῶμα εἰς πολλὰ τμήματα κατακρουροῦμενοι καὶ
μετὰ τὴν ἀπηνῆ ταύτην καὶ φρικτοτάτην θείαν τοῖς τῆς θαλάσσης
βυθοῖς τοῖς ἰχθύσιν εἰς βορὰν ἐρρίπτοντο. φυγαὶ δὲ αὐτοῖς ἐπὶ 11
τούτοις τῶν θεοσεβῶν ἀπάντων ὁμόσε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σὺν
κομιδῇ νηπίοις ἐγίνοντο, καὶ πάλιν ἀγοὶ καὶ πάλιν ἐρημίαι νάπαι
10 τε καὶ ὄρη τοὺς τοῦ Χριστοῦ θεράποντας ὑπεδέχοντο, κατὰ πάντων
ἀνακινήσαντος τοῦ δυσσεβοῦς τὸν πόλεμον.

Καὶ μετὰ βραχεία· εἰ μὴ τάχιστα τὸ μέλλον ἔσεσθαι προλαβὼν ὁ 12
τῶν ψυχῶν ὑπεράγαθος θεὸς ὡς ἐν βαθεῖ σκοτῶ καὶ νυκτὶ ζοφωδε-
στάτη φωστῆρα μέγαν ἀδρόως καὶ σωτῆρα τοῖς πᾶσιν ἐξέλαμψε, τὸν
15 αὐτοῦ θεράποντα Κωνσταντῖνον ὑψηλῶ βραχίονι γενναιοτάτη δὲ
χειρὶ χειραγωγήσας.

Τούτῳ μὲν οὖν ἀνωθεν ἐξ οὐρανῶν καρπὸν εὐσεβείας ἐπάξιον 13
τρόπαια κατὰ τῶν ἀσεβῶν παρείχε ρίχης, τὸν δὲ ἀλιτήριον αὐτοῖς
συμβούλοις ἅπασι καὶ φίλοις ὑπὸ τοῖς Κωνσταντῖνου ποσὶ πρηνῆ
20 κατέβαλεν ὁ Κωνσταντῖνον καὶ πάντων ἡμῶν θεός. ὡς γὰρ εἰς 14
ἔσχατα μανίας τὰ κατ' αὐτὸν ἤλανε, οὐκ ἀρεκτὸν εἶναι λογισά-
μενος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ τῷ θεῷ φίλος τὸν ἔμψυτον σάφρονα
καὶ εὐσεβῆ συναγαρῶν λογισμὸν καὶ τὸ στερρὸν τοῦ δικαίου τρόπαιον
φιλανθρωπία κερασάμενος, ἐπαμῦναι κρίνει τοῖς ὑπὸ τῷ τυράννῳ
25 ταλαιπωρουμένοις, καὶ τό γε πλεῖστον ἀνθρώπων γένος, βραχεῖς
λυμεῶνας ἐκποδὸν ποιησάμενος, ἀνασώσασθαι ὁρμᾶται. μόνη γὰρ 15
αὐτῷ χρωμένον φιλανθρωπία τῷ δυσσεβεῖ τοῦ φιλανθρωποτάτου
βασιλέως Κωνσταντῖνον τὸν πρό τούτου χρόνον καὶ τὸν οὐ συμ-
παθείας ἄξιον ἐλεοῦντος, τῷ μὲν ἐγίνετο πλέον οὐδέν, τῆς κακίας οὐκ
30 ἀπαλλαττομένη, αὐξοῦντι δὲ μᾶλλον τὴν κατὰ τῶν ὑποχειρίων ἐθνῶν

2—10 vgl. Eus. a. a. O. p. 898, 12—19 — 12—8. 21, 11 vgl. Eus. a. a. O.
p. 898, 22—900, 16

A¹H V¹P³ M²P¹P²

5 κρουροῦμενοι M²P¹P² 6 φρικτοτάτην HP² 9 πάλιν² > M²P¹P²
11 δυσσεβοῦς M² δυσσεβοῦς corr. von 1. Hd. in δυσσεβοῦς P² 13 τῶν + οὐκείων
Eus. | ἐπεράγαθος HSS (viell. durch Lesefehler aus) ἐπέραγος Eus. 15 δὲ|
δὴ H 17 οὖν > P² 19 πρηνῆ] πρηνῆ V¹ Eus. T¹BD corr. T^c πρην ἦν P³
23 τὸν στερρὸν τοῦ δικ. τρόπον Eus. 26 ὁρμηται M²P¹P² 27 χρωμένῳ Eus.
| τῷ — 28 Κωνσταντῖνον > Eus. 29 ἐλεοῦντι Eus. | οὐκ > V¹

λύτται, τοῖς δὲ κακουμένοις οὐδεμία ἦν σωτηρίας ἐλλείψ, ὑπὸ δεινοῦ
 θηρίου καταπορευόμενοις. διὸ δὴ τῷ φιλανθρωπῷ μίξας τὸ μισο- 16
 πόνηρον ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς πρόεισεν ἅμα παιδὶ Κρίσπῳ βασιλεῖ
 φιλανθρωποτάτῳ ἀπὸ τῆς ἐσπερίων [τῆς] μεγίστης Ῥώμης ἐπὶ τὴν
 5 ἔφωσαν κατὰ τοῦ τυράννου, σωτηρίας δεξιὰν ἅπασιν τοῖς ἀπολλυμένοις
 ἐκτείνας· παμβασιλεῖ θεῷ καὶ παιδὶ Χριστῷ σωτῆρι ποδηγῷ καὶ
 συμμάχῳ χρώμενοι, πατὴρ Κωνσταντῖνος βασιλεὺς ἅμα υἱῷ βασιλεῖ
 Κρίσπῳ ἄμφω κύχλω διελόντες τὴν κατὰ τῶν θεομισῶν παρὰτάξι,
 ὁσθίαν τὴν ρίζην ἀποφέρουσαι, τῶν κατὰ τὴν συμβολὴν πάντων
 10 ἔξευμαρισθέντων αὐτοῖς καὶ κατὰ γνώμην τοῦ παμβασιλέως θεοῦ,
 καθὰ φησιν ὁ φιλαληθέστατος Εὐδῆβιος ὁ τοῦ πανευφήμου Παμφίλου.

Ῥουφῖνος δὲ φησὶν — εἰ καὶ μηδεμίαν μοῖραν τῶν γεγεννημένων ἐπὶ 17
 Λικιννίου πραγμάτων ἐμνημόνευσε, ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ λεξίδια τοῦ
 προσηθέντος ἀναλεξάμενος ἐνθήσω τῇ συγγραφῇ — φησὶ δὲ οὗτος·
 15 Λικίννιος μὲν οὖν ὁ συμβασιλεύων αὐτῷ, δηλονότι τῷ Θεοφιλεῖ Κων-
 σταντῖνῳ, τὰς Ἑλληνικὰς ἔχων δόξας εἰμίσει Χριστιανούς· καὶ διωγμὸν
 μὲν προφανῆ κατ' αὐτῶν φόβῳ τοῦ βασιλέως Κωνσταντῖνου κινεῖν
 ὑπεστέλλετο, λεληθότως δὲ πολλοὺς ἐσκενωρεῖτο. προῖων δὲ φανε- 18
 ρῶς τὸν κατὰ πάντων διωγμὸν ἀνεκίρει ἐν τοῖς τῆς ἀνατολῆς τόποις,
 20 ὡς καὶ πολλοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀναδειχθῆναι ἐν διαφόροις
 τόποις· ἐκ δὴ τούτου εἰς ἀπέχθειαν τὴν πρὸς αὐτὸν μεγίστην τὸν
 βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐκίνησεν. ἦσαν δὲ πρὸς ἀλλήλους πολέμιοι.
 ταῦτα μὲν οὗτος.

Οἱ δὲ λοιποὶ, ὅσοι τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἀληθείας συν- 19
 25 ἤγοροι, διελόντες, φασίν, ἄμφω τὴν στρατιὰν πατὴρ Κωνσταντῖνος
 βασιλεὺς καὶ υἱὸς Κρίσπος βασιλεὺς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου
 ὄρμητο, ὁ μὲν οὖν υἱὸς Κρίσπος ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν μέρη τῆ
 σὺν αὐτῷ στρατιᾷ τὴν πορείαν ποιούμενος, ὁ δὲ πατὴρ Κωνσταν-
 τῖνος κατὰ τῆς Εὐρώπης τοῖς ἄμφ' αὐτὸν δορυφόροις τὴν ὁδὸν
 30 διήνυνεν. ὁ δὲ μισόθεος καὶ πάσης ἀσεβείας καὶ μαιφονίας ἔμπλεως 20

12 vgl. Soer. I 3, 1. 2 p. 7f und I 4, 1 p. 9; s. o. S. 7, 20 — 30 Über das
 Verhältnis von Licinius und Euseb vgl. auch die Vita Constantini des Cod. An-
 gelic. A in Philostorgius ed. Bidez p. 180 und XCVI

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 πρόεισιν H Eus. πρόσεισιν die übr. HSS 5 σωτηρίαν P² 6 Χριστῷ] χορηστῷ
 P² κρηίῳ M² 8 διελθόντες A¹H geg. Eus. 10 καὶ tilgt Pasquali 11 πανευφήμου
 > P² 12 φησὶν > H 15 οὖν > P² | Θεοφιλεῖ A¹ βασιλεῖ Θεοφιλεῖ H βασιλεῖ d.
 übrigen HSS 17 κωνεῖν] κωνὴν P² 18 λεληθότως M²P¹ 19 τὸν] τῶν M²
 25 φασὶν] κατὰ A¹ (Ceriani: φασίν — sic per compendium 1. m., 2. m. κατὰ), φησὶν
 HM²P¹P²V¹P³ | στρατιὰν A¹ 27 υἱὸς > P² 27f σὺν τῇ αὐτῷ ∞ M²P¹P²V¹P³

ἐξ ἀνατολῶν μετὰ πλείστου ὅσον στρατοῦ κατ' αὐτῶν παρατατιό-
 μενος καὶ μεγαλαυχῶν ἤρχετο· θθάσας δὲ ἐν τῇ Νικομηδέων, ἐγνωκώς
 τε καὶ εἰδὼς τὴν τοῦ Θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου ψυχὴν σέβουσαν τοὺς
 5 τοῦ Θεοῦ ἱερεῖς καὶ ὅτι διὰ πάσης ἄγροι τιμῆς, μισθοδοτεῖ τὸν τῆς
 Νικομηδέων ἐπίσκοπον Εὐσέβιον πάλαι προσφύγα αὐτοῦ ὄντα κατὰ
 τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου, οἰόμενος δι' αὐτοῦ καὶ τῶν
 ἀμφ' αὐτὸν ἀνελεῖν τὸν τοῖς τοῦ Θεοῦ πεφραγμένον ἀκαταμαχίτοις
 ὄλοις Κωνσταντίνου. συντίθεται οὖν αὐτῷ ὁ θαυμασίος Εὐσέ- 21
 βιος, ἐπαγγελίας λιπαρηθεὶς παρὰ τοῦ συνασεβοῦς αὐτοῦ Αἰκιωνίου.
 10 Καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, ἐξ αὐτῆς τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως
 ἐπιστολῆς ἔνεστι πληροφορηθῆναι, ἧς τοῖς Νικομηδεῦσιν ἐπέστειλεν,
 ὧδέ πως λέγων πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς·
 »Τίς ἐστὶν ὁ ταῦτα διδάξας οὕτως ἄκακον πλῆθος; Εὐσέβιος 22
 >δηλαδὴ ὁ τῆς τυραννικῆς ὀμότητος συμμύστης. ὅτι γὰρ πανταχοῦ
 15 >τοῦ τυράννου γεγένηται προσφύλαξ, πολλαχόθεν ἐστὶ συνορᾶν. τοῦτο
 >μὲν αἱ τῶν ἐπισκόπων σφαγαὶ διαμερτύρονται, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς
 >ἐπισκόπων, τοῦτο δὲ ἡ χαλεπωτάτη τῶν Χριστιανῶν ἐκδίωξις διαρ-
 >ρήθην βοῶ. οὐδὲν γὰρ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημένων παρ' αὐτοῦ νῦν 23
 >ἐρῶ, δι' ὧν, ὅτε μάλιστα αἱ τῶν ἐναντίων μερῶν καθ' ἡμῶν ἐπραγ-
 20 >ματεύοντο συνδρομαί, οὗτος καὶ ὀφθαλμοὺς κατασκόπους ἔπεμπε
 >κατ' ἐμοῦ καὶ μόνου οὐκ ἐνόπλους τῷ τυράντῳ συνεισέφερεν
 >ὑπουργίας αὐτῷ χάριν. μηδ' ἐμὲ τις οἰέσθω εἶναι πρὸς τὴν τούτων 24
 >ἀπόδειξις ἀπαράσκευον· ἔλεγχος γάρ ἐστιν ἀκριβής, ὅτι τοὺς πρεσβυ-
 >τέρους καὶ τοὺς διακόνους τοὺς Εὐσέβιου παραπεμπομένους φανερῶς
 25 >ὑπ' ἐμοῦ συνειληφθαι συνέστηκεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν
 >νῦν οὐκ ἀγανακτῆσεως ἔνεκεν, ἀλλ' εἰς αἰσχύνην ἐκείνων προσηή-
 >νεκται. ἐκεῖνο μόνον δέδρα, ἐκεῖνο διαλογίζομαι, ὅτι ὑμᾶς ὁρῶ πρὸς
 >τὴν τοῦ ἐγκλήματος καλεῖσθαι κοινωνίαν· διὰ γὰρ τῆς Εὐσέβιου

13--S. 24, 18 vgl. unten Anhang Nr. I (= Gel.²) und Theodoret H. E. I 20 ff p. 66 ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 τε A¹ > die übr. HSS 4 Γ τῶν — ἐπισκόπων A¹ 6 τῶν] τὸν P² 8 θα-
 μασίος A¹H θαυμαστός d. übr. HSS 9 ἐπαγγελίας M² | αὐτοῦ] αὐτῷ M²P¹P²
 11 ἧς] ἦν corr. in ἦν M² ἦν P¹ | ἐπέστειλεν P³ 12 ὧδέ — 13 ἐστὶν > H
 aber am Rand ⚭ (viell. ζῆτι Holl) 14 ὁ Thdt. Gel.² > HSS 15 προσφύξ Thdt.
 16 αἱ τῶν] αὐτῶν H 18 οὐδὲ H | γὰρ + περὶ H Thdt. 20 συνδρομέναι
 P³ | οὔτως corr. aus οὔτως A¹ 22 αὐτῷ χάριν > Thdt. Gel.² 24 εὐσε-
 βίου A¹ | παραπεμπομένους HSS, παρεπομένους Thdt. Gel.² 25 παρόστηκεν
 V¹ | ἀλλὰ — 26 ἔνεκεν > M²P¹P² 25 f μὲν παρὶ ἡμῶν ἢ νῦν Thdt. Gel.²
 27 ἐκεῖνο¹ + δὲ A¹ Thdt. T 28 τῆς + τοῦ A¹

>διαγωγῆς τε καὶ διαστροφῆς συνείδησιν κηρωρισμένην τῆς ἀληθείας
 >ἐλήφρατε. ἀλλ' ἔστιν οὐ βραδεία θεραπεία, εἴγε ἐπίσκοπον πιστόν 25
 >τε καὶ ἀξίαιον νῦν γοῦν λαβόντες πρὸς θεὸν ἀπίδητε. ὅπερ ἐπὶ
 >τοῦ παρόντος ἐν ὑμῖν ἔστιν, ὃ καὶ πάλαι ἐχοῖν τῆς ὑμετέρας κρίσεως
 5 >ἠρτήσθαι, εἰ μὴ ὁ προειρημένος Εὐσέβιος δεινῇ τῶν τότε συλλα-
 >βομένων αὐτῷ προαιρέσει ἐνταῦθα ἐληλύθει καὶ τὴν τῆς τάξεως
 >ὀρθότητα ἀναισχύντως ἢ συνεπεπράξει.
 >Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ Εὐσέβιον πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην 26
 >ὀλίγα προσῆκε φράσαι, μακροθύμως ἀκούσατε. μέμνηται ἡ ὑμετέρα
 10 >ἀνεξικακία ἐπὶ τῆς Νικαέων πόλεως γεγενῆσθαι σύνοδον ἐπισκόπων,
 >ἣ καὶ αὐτὸς ἐγὼ προεπόντως τῇ τῆς ἐμῆς συνειδήσεως λατρείᾳ
 >παρηγήμην, οὐδὲν ἕτερον βουλόμενος ἢ ὁμόνοιαν ἅπασιν ἐργάσασθαι,
 >καὶ πρὸ πάντων ἐλέγξαι καὶ ἀποσιέσασθαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ὃ τὴν
 >μὲν ἀρχὴν εἰλήφει διὰ τῆς Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀπονοίας,
 15 >ἰσχυροποιεῖτο δὲ παραχρῆμα διὰ τῆς Εὐσέβιον ἀτόπου τε καὶ ὀλεθρίας
 >σπονδῆς. ἀλλ' αὐτὸς οὗτος Εὐσέβιος, προσφιλέστατος καὶ τιμιώτα- 27
 >τοι, μεθ' ὅσης νομίζετε συνδρομῆς ἄτε δὴ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως
 >αὐτῆς ἠττώμενος, μεθ' ὅσης δὲ αἰσχύνῃς τῇ πανταχόθεν ἐλληλεγμένη
 >ψευδολογίᾳ αὐτοῦ συνίσταται, ὑποπέμπων μὲν μοι διαφόρους τοὺς
 20 >ὑπὲρ αὐτοῦ ἀξιούοντας, ἐξαιτούμενος δὲ παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν τινά,
 >ὅπως μὴ ἐπὶ τοσοῦτω ἐλεγχθεὶς πλημιμελήματι τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ
 >ἐκπέσοι τιμῆς; μάρτυς ἐστὶ μοι τούτων αὐτὸς ὁ θεός, ὃς ἐμοὶ τε 28
 >καὶ ὑμῖν φιλαγάθως ἐπιμένει, ὅτι καὶ ἐμὲ αὐτὸς ἐκεῖνος Εὐσέβιος
 >περιέτριψε καὶ ἀπρεπῶς ὑφήρασεν· ἀλλ' ἡ θεία με πρόνοια ἐπὶ τὴν
 25 >ἀληθεστάτην αὐτῆς ὁδὸν ἐπανήγαγεν· ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπέγνωτε καὶ ἐπι-
 >γνώσεσθε. πάντα μὲν γὰρ ἐπράχθη παρ' αὐτοῦ τότε, Εὐσέβιου τοῦ
 >ἀνοοίου λέγω, καθὼς αὐτὸς ἐπόθει πᾶν ὀτιοῦν κακὸν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ
 >διανοίας ἀποκορυπτόμενος.

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 ἡμῖν P²V¹ | ἡμετέρας M²P¹P²P³ 5 ἠρτήσθαι H | τότε] τε A¹H τότε V¹
 6 αὐτῷ > M²P¹P² vgl. die Thdt.-Überlieferung 7 συνεπεπράξει die Corruptel
 der Thdt.-Überlieferung von Gel. übernommen; vgl. Parmentier zu der Stelle.
 Balforeus emendiert συνετεπράξει 8 αὐτοῦ > M² (αὐτοῦ τοῦ Gel.²Thdt. nsz/2
 αὐτοῦ τούτου AT) | ἡμετέραν HP² 11 am Rand ὅρα ζῆλον ἀνδρός εὐσεβοῦς H
 12 ἅπασιν > P¹ | ἐργάζεσθαι P² 17 νομίζεται P³ 18 τῇ] ἡ und das
 folgende ἐλληλεγμένη ψευδολογία ohne iota subser. P² 19 μὲν μοι] μέντοι H Thdt. T
 23 φιλάγαθος H 24 ἀλλ' — 25 ἐπανήγαγεν > Thdt. Gel.² 26 ἐπράχθη τότε
 παρὰ εὐσεβίου H 27 ἐπεπόθει H | ὀτιοῦν M²P¹

Ἐπιπλήρωμα τῆς ἀνοσίᾳ αὐτοῦ προαιρέσεως ἔχει
 5 >κοινωνόν, διεπράξατο, ἀκούσατε, παρακαλῶ. Ἀλεξανδρείας τιὰς τῆς
 >ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας ἐνταῦθα κεκελεύειν ἀποστα-
 >λῆναι, ἐπειδὴ διὰ τῆς τούτων ὑπερησίας διχονοίας ἠγείρετο πυρ-
 >ρός. ἀλλ' οὗτοι οἱ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι, οὓς ἀπαξ ἢ τῆς 30
 >συνόδου ἀλήθεια πρὸς μετάνοιαν τετηρήκει, οὐ μόνον ἐδέξαντο ἐκεί-
 >ρους καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἠσφαλίσαντο, ἀλλὰ καὶ ἐκοινωνήσαν αὐτοῖς τῆς
 10 >τῶν τρόπων κακοηθείας. διὸ τοῦτο περὶ τοὺς ἀχαρίστους τούτους
 >ἔχρινα πρᾶξι. ἀρπαγέντας γὰρ αὐτοὺς ἐκέλευσα ὡς πορρωτάτω
 >ἐξορισθῆναι. νῦν ὑμέτερόν ἐστι πρὸς τὸν θεὸν ἐκείνη τῇ πίστει 31
 >βλέπειν ἢ πάντοτε καὶ γεγενῆσθαι ὑμᾶς καὶ εἶναι πρέπει. καὶ δια-
 >πράξασθαι οὕτως, ἵνα ἐπισκόπους ἀγνοῦς τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ
 >φιλανθρωποὺς ἔχοντες χαίρωμεν. εἰ τις δὲ πρὸς μνήμην τῶν
 15 >λυμεῶνων ἐκείνων ἢ πρὸς ἔλαιον ἀπρονοήτως ἐξαφθῆναι τολμήσει,
 >παραχρησάμενος τῆς ἰδίας τόλμης διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ θεοῦ,
 >τοῦτ' ἐστὶν ἐμοῦ, ἐνεργείας ἀνασταλήσεται. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει
 >ἀδελφοὶ ἀγαπητοί«.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἢ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου 32
 20 ἐπιστολῇ σαφέστατα ἔδειξε περὶ τοῦ ἀσεβοῦς Εὐσεβίου τοῦ Νικο-
 μηδείας, ὅς προσφύλαξ οὐ μόνον γέγονε τοῦ θεομισοῦς Λικωνίου
 ἀλλὰ καὶ συμμύστης καὶ ὑπουργὸς τῆς ἐκείνου τυραννίδος καὶ ἀσεβείας.
 βαδιῶ δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν προκειμένην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας
 ὑπόθεσιν.

25 Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Λικωνίου νίκης τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.

Λικωνίου τοίνυν σὺν στρατιῇ τῇ σὺν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Νικομηδέων 12 1
 ἐξορησάμενος ἐπὶ τὸ Βυζάντιον κατὰ τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου
 τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε τότε παρόντος, τῶν δὲ θατέρων στρατιωτικῶν
 φαλάγγων τὸν χριστοφόρον βασιλέα ἐν κύκλῳ αὐτῶν ἐχόντων, ἰδὼν
 30 ὁ ἀλιτήριος καὶ τῶν οἰκείων δὲ στρατῶν ἔρημον ἑαυτὸν θεασάμενος

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 τοῖτου] αὐτοῦ A¹ Thdt. n 2 ἀνοσίῳ H 3 ἀλεξανδρείας P³ 4 κε-
 κελεύει P² καὶ κελεύειν P³ 6 ἀγαθοὶ τε καὶ καλοὶ ∞ H 7 ἐδέξατο P³ 8 καὶ
 · παρ' αὐτοῖς im Text · καὶ παρ' ἑαυτοῖς am Rand V¹ | ἠσφαλίσατο P³ 9 τῶν
 > P² 11 ἡμέτερον M²P¹P²V¹P³ 12 βλέπειν + ἐν H | ἡμᾶς P²P³ 13 ἀγνοῦς]
 ἐγνοῦς P³ 16 τοῦ² > P² 17 διαφυλάξαι M²P¹P² 20 ἀσεβοῦς] εὐσεβοῦς,
 aber von späterer Hand corr. V¹ 28 δὲ θατέρων A¹H δ' ἐκατέρων d. übr. HSS
 29 αὐτὸν H¹P² | ἐχόντων A¹H (vgl. Index s. v. partic.) ἐχουσῶν d. übr. HSS

ἐπὶ τὴν τῶν κρειττόνων ἀσπίδα προσπεφενγύτων, τὰ μὲν πρῶτα
 κρουπτάζεσθαι ἐσπούδαζεν ἐν Χρυσοπόλει τῆς Βιθυνῶν (ἐπίγειον δὲ
 τοῦτο τῆς Καλιχθόνης ἐστὶ) μὴ δυνηθεῖς δέ, ἰδὼν ἑαυτὸν ἤδη
 5 πρηρῆ κείμενον ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ποσίν, ἐξέδωκεν
 βασιλεὺς φιλανθρωπεύεται καὶ κτείνει μὲν οὐδαμῶς, οἰκεῖν δὲ τὴν
 Θεσσαλονίκην προσέταξεν ἡσυχάζοντα. ὁ δὲ πρὸς ὀλίγον χρόνον
 ἡσυχάζειν ἐδόκει· μετὰ δὲ ταῦτα βαρβάρους τινας προσκαλούμενος
 καὶ σὺν αὐτοῖς διασκεπτόμενος, ἀναμάχεσθαι τὴν ἡτταν ἐσπού-
 10 दाζε. τοῦτο γνοὺς βασιλεὺς ὁ πιστότατος, ἀναιρεθῆναι τὸν θεο-
 μιῶν ἐκέλευσε· καὶ ἀνηρέθη ὁ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ θερά-
 ποντος † τύραννος.

2 vgl. Soer. I 4, 2—4 p. 9

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἐσπούδαζεν P² 3 καλιχθόνης A¹V¹ (wo aber χ mit roter Tinte in χ corr.)
 P³, am Rand von späterer Hd. καλιχθόν' M² 4 τοῖς] τῆς V¹, τοῖς, aber corr.
 aus τῆς von 1. Hd. P³ | τοῦ > P² 5 συλλαβῶν] λαβῶν M²P¹P² 8 προσ-
 καλεσάμενος H, προσκαλεσάμενος mit roter Tinte corr. in προσκαλούμενος V¹
 11 ὁ (κατὰ) τοῦ Χρ. Friedl. (ἐπὶ) τοῦ Χρ. Balf. oder 12 (ἔχθιστος) τύραννος Ltz.
 Nach 12 τέλος τοῦ πρώτου λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας H ἐπληρώθη λόγος
 πρώτος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας V¹P³

ΛΟΓΟΣ Β̄

- ιγ' Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἄσεβοῦς Λικινίου καὶ αὐτο-
 κρατορίας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ εἰρήνης τῶν τοῦ
 θεοῦ ἐκκλησιῶν.
- 5 ιδ' Περὶ τῆς ἐφευρεθείσης αἰρέσεως ὑπὸ τοῦ θεομάχου Ἀρείου.
 ιε' Καθαιρετικὸν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαπεμφθὲν παρὰ Ἀλε-
 ξάνδρου ἐπισκόπου τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις.
- ις' Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειον
 διαπεμφθεῖσα διὰ Ὁσίου ἐπισκόπου Κουρδούβης.
- 10 ιζ' Ὅπου ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντίνος σύνοδον ἐπισκό-
 πων ἐπὶ τῆς Νικαίῶν κελεύει γενέσθαι.
- ιη' Ὅπου ὁ βασιλεὺς συνεδρεῖν τοῖς ἐπισκόποις.
- ιθ' Λόγος Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ προσφωνητικὸς πρὸς τὴν ἁγίαν
 σύνοδον.
- 15 κ' Ὅπου τοὺς λιβέλλων τῶν ἐπισκόπων ὁ βασιλεὺς δέχεται.
- κα' Περὶ τοῦ ἁγίου Παρνουτίου.
- κβ' Περὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.
- κγ' Ὅπου τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τεθνεῶσαν ἐγείρει διὰ τὸν ἔμπορον.
- κδ' Περὶ τοῦ δεῖν τρεῖς ὑποστάσεις νοεῖν καὶ πιστεῦναι ἀχωρίστως
 20 ἐπὶ τῆς ἀρρήτου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος μιᾶς θεότητος.
- κε' Ὅπου εἷς τῶν φιλοσόφων ὑπὲρ Ἀρείου κατὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης
 τῶν ἀποστολικῶν τοῦ θεοῦ ἱερέων συνόδου πλεῖστα ὅσα ἀπο-
 φθέγγεται.
- 25 κς' Ἀντίρρησις ἐτέρου φιλοσόφου τοῦ ὄνομα Φαίδωνος ποιουμένου
 καὶ αὐτοῦ τοὺς λόγους ὑπὲρ τοῦ θεομάχου Ἀρείου καὶ τῆς

1 λόγος β̄ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Δ¹ Μ² Ρ¹ Ρ² V¹ Ρ³ (nur daß in all
 diesen Zeugen außer Δ¹ δεύτερος statt β̄- ausgeschrieben ist), λόγος β̄ am Rand H.
 Die Capitel sind ohne Berücksichtigung der Bucheinteilung weiter gezählt und
 beginnen mit ιγ'. Im übrigen vgl. das zu S. 1, 1 Bemerkte.

ἐφευρεθείσης ὑπ' αὐτοῦ βλασφημίας. πρότασις τοῦ φιλοσόφου
πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἰς τὸ »ποιήσωμεν ἄνθρωπον«.

κζ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντι-
οχείας.

5 κη' Ἐπι ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου
Εὐσταθίου.

κθ' Ἀπόκρισις σύμφωνος τῶν ἁγίων πατέρων.

λ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου ὑπὲρ Ἀρείου.

λα' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ Ὁσίου ἐπισκόπου πόλεως Κορυδούβης
10 ἐρημηγούρου αὐτὸν ἑτέρου εἶπον.

λβ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

λγ' Ἀπόκρισις τῆς ἁγίας συνόδου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Ὁσίου
πόλεως Κορυδούβης.

λδ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

15 λε' Ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Λεοντίου ἐπισκόπου
Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐψυχίου ἐπισκόπου Τυάνων.

λς' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

λς' Ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ἐπισκόπων
Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου.

20 λη' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου.

λθ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ὀσιωτάτων ἐπι-
σκόπων Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου.

μ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ »Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν
ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ« ἐκ τῶν παροιμιῶν Σολομῶντος.

25 μα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐπισκόπων διὰ Εὐσεβίου τοῦ
Παμφίλου ἐπισκόπου Καισαρείας Παλαιστίνης.

μβ' Ὁ φιλόσοφος.

μγ' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι οἱ ἡμέτεροι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσε-
βίου τοῦ Παμφίλου εἶπον.

30 μδ' Ἐτέρα ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

με' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ
ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

μς' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

μς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐ-
35 σεβίου τοῦ Παμφίλου.

μη' Ἀντεπερώτησις τοῦ φιλοσόφου.

μθ' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου Παμφίλου εἶπον.

ν' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

να' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐ-
40 σεβίου τοῦ Παμφίλου.

νβ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

- νγ' Ἀνταπόκρισις τῶν πατέρων διὰ Πρωτογένους ἐπισκόπου Σαρ-
 διζῆς.
 νδ' Ὁ φιλόσοφος.
 νε' Ἐτι οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον διὰ Λεοντίου ἐπισκόπου Καισαρείας
 5 Καππαδοκίας.
 ς' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τοὺς ἅγιους ἡμῶν πατέρας.
 νς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου
 Λεοντίου πρὸς τὸν φιλόσοφον.
 νη' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸ κοινὸν τῶν ἁγίων ἐπισκόπων.
 10 νθ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ
 αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου.
 ςα' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου.
 ςβ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων ὑποθετικῆ πρὸς τὸν φιλόσοφον
 περὶ πυρὸς καὶ ἀπαντάσματος καὶ φωτὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου
 15 ἐπισκόπου.
 ςβ' Ὅπου πιστεύει ὁ φιλόσοφος εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα.
 ςγ' Προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον πρὸς τὸν φιλόσοφον περὶ
 πηγῆς καὶ ποταμοῦ καὶ ὕδατος διὰ τοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου.
 ςδ' Καὶ ὁ φιλόσοφος.
 20 ςε' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου.
 ςς' Εὐχαριστία τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐπερώτησις περὶ τῆς τοῦ κυρίου
 ἐνανθρωπήσεως.
 ςς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ
 ἐπισκόπου Λεοντίου.
 25 ςη' Ἐπερώτησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 ςθ' Ἀπόκρισις παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου
 Ἱεροσολύμων.
 ο' Ὁ φιλόσοφος.
 30 οα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ Μακαρίου ἐπισκό-
 που Ἱεροσολύμων.
 οβ' Περὶ τῆς τῶν πάντων ὁμοφωνίας τῆς εἰς τὸ ὁμοούσιον.
 ογ' Ὅπου ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς συνόδου ἐκκηρύττεται ὁ ἀσεβὴς Ἄρειος
 καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.
 οδ' Ἐκθεσις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐκτεθείσης ὑπὸ
 35 τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐπὶ τοῦ θεοσιγεστάτου βασιλέως Κων-
 σταντίνου ἐν ὑπατεία Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ τῶν λαμπρῶν
 ἔτους ἀπὸ Ἀλεξάνδρου χλς' ἐν μηνὶ Δεσίου ιθ' τῆς πρὸ δεκατριῶν
 Καλανθῶν Ἰουλίου ἰνδ' ιγ' ἐν Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας.
 οε' Αἱ περὶ τῆς πίστεως ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων.
 40 ος' Ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀναστάς ἐκ τοῦ θρόνου εὐχαριστήριους φωνὰς
 ἀναπέμπει τῷ θεῷ.

- οζ' Περὶ Ἀγεσίτου ἐπισκόπου τῶν Ναυάτων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
οη' Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός.
οθ' Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν Χριστιανοὺς ἐργάζεσθαι.
π' Περὶ τῶν ἱερομένων.
5 πα' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀρίναι ἐν τῷ ἄμβωνι.
πβ' Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.
πγ' Περὶ τῆς θείας τραπέζης καὶ τοῦ ἐπ' αὐτὴν μυστηρίου τοῦ σώ-
ματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.
πδ' Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως.
10 πε' Ὅτι μία ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ.
πς' Περὶ τῆς τοῦ θεοῦ προορώσεως καὶ τοῦ κόσμου.
πς' Ὅροι ἐκκλησιαστικοὶ συναχθείσης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου
ἐν Νικαίᾳ. Περὶ εὐνούχων ἀποκοψάντων ἑαυτοὺς.
πι' Περὶ τῶν ἀπὸ ἐθνικῶν εἰς χειροτονίαν προαχθέντων.
15 πθ' Περὶ τῶν τὰς συνεισάκτους ἐχόντων.
ζ' Περὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.
ζα' Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων.
ζβ' Περὶ τῶν ἐξαρέτων τιμῶν, αἱ τοῖς μίξονας κυβερνῶσιν ἐπισκο-
πὰς ἐκκλησιαστικῶς ἐκαυονίσθησαν.
20 ζγ' Περὶ τοῦ ἐν Αἰλία ἐπισκόπου.
ζδ' Περὶ τῶν ὀνομαζομένων Καθαρῶν.
ζε' Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων.
ζς' Περὶ τῶν πταιόντων καὶ προχειρισθέντων κατὰ ἄγνοιαν.
ζς' Περὶ παραβάτων χωρὶς ἀνάγκης.
25 ζη' Περὶ τῶν ἀποταξαμένων καὶ πάλιν εἰς κόσμον ἀναδραμόντων.
ζθ' Περὶ τῶν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν κοινωρίαν ἐπιζητούντων.
ρ' Περὶ τῶν κατηγουμένων παραπεσόντων δέ.
ρα' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μετατίθεσθαι ἀπὸ ἐτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν.
ρβ' Περὶ τῶν ἐν αἷς προεβλήθησαν ἐκκλησίαις οὐκ ἐμμενόντων.
30 ργ' Περὶ κληρικῶν τοκίζόντων.
ρδ' Περὶ πρεσβυτέρων λαμβανόντων παρὰ διακόνων τὴν εὐχαρι-
στίαν.
ρε' Περὶ τῶν ἐκ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως προσελθόντων ἢ προσ-
ιόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.
35 ρς' Περὶ τῶν ἐν κριακῇ γόνυ κλινόντων.
ρς' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερομένους ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν
ἐκβάλλειν.
ρη' Περὶ τοῦ ἀνοσίτου Μελιτίου.
ρθ' Συνοδικὴ ἐπιστολὴ γραφεῖσα τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ Αἴγυ-
πτον καὶ Πεντάπολιν καὶ Λιβύην καὶ ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ἐπ'
40 οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις κληροῖς τε καὶ λαοῖς τῆς

ὀρθοδόξου πίστεως παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου τῶν ἐπισκόπων.

ρι' Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ γραφεῖσα παρὰ Εὐσεβίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ.

5 ρια' Ἦ ἐν τῇ συνόδῳ ὑπαγορευθεῖσα πίστις.

ριβ' Νικητῆς Κωνσταντῖνος μέγιστος Σεβαστὸς ἐπισκόποις καὶ λαοῖς.

ριγ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλεξανδροεῖς κατὰ Ἀρείου καὶ πρὸς πάντας ὀρθοδόξους.

ριδ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἣν ἀπὸ τῆς Νικαίων ἀπέστειλε τοῖς ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπισκόποις.

10

ριε' Κατάλογος τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, δι' ὧν ἡ σὺν αὐτοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ταῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ διεπέμψατο τὰ ἐν αὐτῇ δι' αὐτῶν κεκριμένα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος.)

Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἄσεβοῦς Λικινίου καὶ αὐτοκρατορίας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ εἰρήνης τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν.

Κωνσταντίνος τοίνυν πάντων γενόμενος ἐγκρατὴς διὰ τῆς ἐκ 1 1
 Θεοῦ δοθείσης αὐτῷ συνάρσεως αὐτοκράτωρ βασιλεὺς ἀναδει-
 5 χθεὶς, τὰ Χριστιανῶν ἀΐξειν εἰσέτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐσπούδα-
 ζεν. ἐποίει τε τοῦτο διαφόροις τοῖς τρόποις, ἔμπυρον ἔχων πίστιν
 καὶ ἔμφυτον τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν πιστοτάτην εὐδέβειαν, καὶ
 ἦν πᾶσα ἢ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησία ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ. ἀκού- 2
 σωμεν δὴ, τί ἐνταῦθα λέγει καὶ ὁ ἀροτὴρ ὁ κάλλιστος τῆς ἐκκλη-
 10 σιαστικῆς γεωργίας ὁ φιλαληθέστατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ παμφήμου
 Παμφίλου. ὁ μὲν οὖν Λικίνιος, φησί, τὴν ὁμοίαν τοῖς ἀθίοις τυράν- 3
 νοις τῆς ἀσεβείας μετελθὼν ὁδόν, ἐπὶ τὸν ἴσον αὐτοῖς ἐνδίκως περι-
 ηνέχθη κορημόν. ἀλλ' οὗτος μὲν ταύτῃ πῃ βεβλημένος ἔκειτο· ὁ δὲ 4
 ἀρετῇ πάσῃ τῆς θεοσεβείας ἐκπρέπων μέγιστος νικητὴς Ἀύγουστος
 15 Κωνσταντίνος σὺν παιδί Κρίσπῳ, βασιλεῖ θεοφιλεστάτῳ κατὰ πάντα
 τῷ πατρὶ ὁμοιοτάτῳ, τὴν οἰκείαν ἐφάν ἀπελάμβανε, καὶ μίαν ἠνωμέ-
 νην τὴν Ῥωμαίων κατὰ τὸ παλαιὸν παρεῖχον ἀρχήν, τὴν ἀπ' ἀνίσχον-
 τος ἡλίου πᾶσαν ἐγκύκλιον καθ' ἑκάτερα τῆς οἰκουμένης ἄροτον
 τε ὁμοῦ καὶ μεσημβριαν εἰς ἔσχατα δυομένης ἡμέρας ὑπὸ τὴν
 20 αὐτὴν ἄγοντες εἰρήνην. ἀφηρείτο δ' οὖν ἐξ ἀνθρώπων πᾶν δέος 5
 τῶν αὐτῶν πιεζόντων, λαμπρὰς δὲ ἐτέλουν καὶ παιηγυρικὰς ἐορτῶν
 ἡμέρας, ἦν δὲ φωτὸς ἔμπλεα τὰ πάντα, καὶ μειδιῶσι προσώποις ὀμμασί

3—8 vgl. Soer. I 4, 5 p. 9f — 11—S. 32, 11 vgl. Eus. H. E. X 9 p. 900, 22—902, 20

A¹ A² (von Z. 7 πιστοτάτην an) H V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ] τῆς H 6 τε] δὲ P² | ἔμπυρον P² S ἢ + τῶν A² | τὸν corr. aus τῶν A² | ἐκκλησιῶν A² | εἰρήνη + ἐκ τοῦ δεκάτου τόμου εὐσεβίου τοῦ παμφίλου A²HM²P¹P²V¹ 10 παμφήμου] παρεμφήμου M²P¹P² > V¹ 12 εὐσεβείας H 13 πῃ βεβλημένος] περιβεβλημένος P³ 18 ἐν κύκλῳ Eus. 20 αὐτὴν A²H αὐτῶν d. übr. HSS 21 τῶν πρὶν αὐτοὺς πιεζόντων Eus.

τε φαιδροῖς οἱ πρὶν κατηφείς ἀλλήλους ἔβλεπον, παρῆσαν δὲ αὐτοῖς
 καὶ ὕμνοι κατὰ πόλιν ὁμοῦ καὶ ἀγρούς, τὸν βασιλέα θεὸν καὶ τὸν
 τούτου γνήσιον παῖδα Χριστὸν πρῶτιστα πάντων, ὅτι δὴ τοῦτο ἐδι-
 5 δάχθησαν, ἐγέραιρον, καὶ ἔπειτα τὸν εὐσεβῆ βασιλέα ἅμα παισὶ θεο-
 φυλέσιν εὐφῆμον, κακῶν δὲ ἀμνηστία παλαιῶν ἦν καὶ λήθη πάσης 6
 δυσσεβείας, τῶν δὲ ἀγαθῶν <παρόντων> ἀπόλαυσις καὶ προσέτι μελ-
 λόντων προσδοκία. ἤπλωντο οὖν κατὰ πάντα τόπον τῆς τοῦ νικη-
 τοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας ἔμπλεοι διατάξεις νόμοι τε μεγαλοδορεῶς
 καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας γνωρίσματα ἔχοντες. οὕτω δὴτα πάσης τυ- 7
 10 ρανίδος ἐκκαθαρείσης, μόνοις ἐφυλάττετο τὰ τῆς προσηκούσης
 βασιλείας βέβαιά τε καὶ ἀνεπίφθονα Κωνσταντίνῳ καὶ τοῖς τούτου παισὶ.
 Τοσαῦτα οὖν ὁ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἀξιο- 8
 πιστότατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου πλείστους ὅσους ἀγῶνας θέμε-
 νος καὶ διερευνησάμενος ἐκ <τε> τῶν ἀπλῶς ἐχόντων τὴν ἀναλογίην
 15 ποιησάμενος, ἐν δέκα τόμοις ὅλοις τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῖν ἱστο-
 ρίας ἀκριβοῶς καταλέλοιπεν, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου παρ- 9
 ουσίας, πληρώσας δὲ εἰς τούσδε τοὺς χρόνους, οὐκ ἀπόνως — πῶς γὰρ
 οἷόν τε ἦν τοσαύτην ἀναδεξάμενον φροντίδα τοῦ διασώσασθαι τῆς
 τοιαῦδε συλλογῆς τὴν ἀρμονίαν — ἀλλ', ὡς ἀρτίως ἔφη, πολλὴν
 20 εἰσενεγκάμενος τὴν σπουδὴν καὶ πλοῦτον ἄφατον πόνον· ἀλλὰ 10
 μηδὲς οἰέσθω τὸν ἄνδρα ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ἐπιπεφημισμένων, ὡς
 τῆς Ἀρείου βλασφημίου μοχθηρίας ποτέ τι πεφρονήκει, ἀλλὰ πεπεισθῶ,
 ὡς εἰ καὶ τινα ἢ ἐλάλησεν ἢ ἔγραψε μικρὸν τι τῶν Ἀρείου ὑπονοού-
 μενα, οὐ μὴν κατὰ τὴν ἀσεβῆ ἐκείνου ἔννοιαν ἀλλ' ἐξ ἀπεριόργου
 25 ἀπλότητος, καθὼς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀπολογητικῷ αὐτοῦ λόγῳ, ᾧ
 διεπέμψατο πρὸς τὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων κοινόν, μαρτυράμενος
 ταῦτα ἐπληροφόρησε. καὶ ἀληθεύειν τὸν ἄνδρα ὑπολάβοι πᾶς τις 11
 εὐφρονῶν ὅποτε σύνεστι καὶ ἐξ ἐκείνου πεισθῆναι μήπω τότε πού-
 ποτε τὰ Ἀρείου ἀκουσθησόμενα. δείξει δὲ τὰ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 παρῆσαν A², παρὸν aber am Rand ff παρῆν H, παρὸν M²P¹P² παρῆν V¹P³
 > Eus. 2 ὕμνοι A²V¹P³ ὕμνοις HM²P¹P² Eus. 6 παρόντων nach Euseb zugesetzt
 > HSS 12 οὖν > V¹P³ 14 corr. Ltz. 15 ἡμῖν > M² 17 πληρώσας — ἀπόνως
 > A² 18 ἀναδεξ. τοσαύτην ~ H 21 περὶ > P² | ἐπιπεφημισμένων A², ἐπι-
 φημισμένων H, ἐπιπεφημισμένων P² | Randnotiz: οὗτος μὲν φησι τὸν παμφίλου
 μὴ ἀρειογνώμονα εἶναι, ἐν πολλοῖς δὲ τοῖς αὐτοῦ λόγοις φρονῶν φαίνεται τὰ τοῦ
 ἀρείου H 22 βλασφημίου μοχθηρίας] βλασφημίας V¹P³ βλασφημίου corr. aus
 βλασφημίας A² 23 τινα ἢ] τιν' ἂν V¹P³ | τῶν] τοῦ H 27 ἀληθεύει P³
 29 ποτε nachträgl. eingefügt A²

τὴν Δικαίον αὐτῷ ἡγωνισμένα κατὰ τῆς ἀσεβείας Ἀρείου ἐπὲρ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως.

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολοθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐπανίσταμεν. 12
 τῆς οὖν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
 5 εἰρήνην βαθεῖαν ἐχοῦσης, πρυτανευθείσης αὐτῇ ταύτης παρὰ τοῦ
 παμβασιλέως Θεοῦ διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν
 αὐτοῦ παίδων, μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ θεσπεσίου Πέτρου τοῦ τῆς 13
 Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπου γενομένου, τελειωθέντος αὐτοῦ
 ἐν αὐτῷ τῷ μαρτυρίῳ καὶ τὸν τῆς ἀθλήσεως ἄσφατον στέφανον
 10 ἀναδησαμένον, χηρεύει ἢ ἐκέισε ἐκκλησία ἐνιαυτὸν ἕνα· μετὰ δὲ 14
 τὸν ἐνιαυτὸν χειροτονεῖται εἰς τὸν θρόνον τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μάρτυρος
 Πέτρου Ἀχιλλᾶς, ἀνὴρ στιβαρὸς καὶ μεγαλοφυῆς ἀγίῳφρων εὐλαβείᾳ
 ὁμοῦ καὶ σοφίᾳ πλείστη ὄση διαπρέπων, καθὼς ἡμῖν τὰ παλαιὰ καὶ
 ἀπλανῶς ἔχοντα διηγοῦνται συγγράμματα, ὃς πολλὰ παρακληθεὶς
 15 ὑπεδέξατο τὸν Ἀρείον εἰς τὴν διακονίαν. τούτου δὲ ἐπιβιώσαντος 15
 μῆρας πέντε μόνον ὑποδέχεται τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀρχὴν τῆς αὐτόθι
 τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος, ἀνὴρ τίμιος ἐν πᾶσι παντὶ
 τῷ τῆς ἐκκλησίας κλήρῳ καὶ λαῷ, μικρομεγέθης εὐμετάδοτος εὐλαλὸς
 ἐπιεικῆς φιλόθεος φιλόανθρωπος φιλόπρωτος χρηστὸς προσήνης πρὸς
 20 πάντας εἴπερ τις ἄλλος, ὃς καὶ αὐτὸς κατέστησε τὸν Ἀρείον προσβύ-
 τερον ἔγγιστα ἑαυτοῦ. ἐπὶ τούτου τῆς εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν 16
 ὁσημέραι ὡς ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον λαμπρυνομένης καὶ εἰς μίαν
 ὁμόνοιαν συνεστώσης καὶ τοῖς ἐπάθλοις τῶν ἁγίων μαρτύρων παντα-
 χοῦ γῆς σεμνυνομένης, οὐκ ἐνεγκῶν ὁ διάβολος τὴν τοσαύτην τοῦ
 25 πιστοτάτου τῆς ἐκκλησίας λαοῦ ἐπὶ τῇ ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν θεὸν οὐρα-
 νίῳ θρησκείᾳ ἀΐξιαν πάλιν ἐκ τινος γιλονεικίας τῶν ἐν αὐτῇ ταρα-
 χῆν ὑφίσταται.

4—27 vgl. Rufin X 1 p. 960. Soer. a. a. O. — 24 vgl. Thdt. I 1, 5 p. 5

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τῆν] τῶν H 5 πρυτανευθείσης A² 6 βασιλέως H 7 παίδων] πάν-
 των P³ 10 ἀναδησαμένον corr. aus ἀναδυσσαμένον A² ἀναδυσσαμένον P² | ἢ
 > P³ | ἐκέισε am Rand und wohl von anderer Hd. eingefügt A² 11 τοῦ
 αὐτοῦ HM²P¹P² τοῦ ἑαυτοῦ A² αὐτοῦ τοῦ V¹P³ 12 ἀχιλλᾶς A² ἀχιλλᾶς HM²P¹
 V¹P³ ἀχιλλᾶς aber wohl corr. P² | εὐλαβείᾳ durch Corr. H εὐσεβείᾳ M² 14 γράμ-
 ματα V¹ 15 τὸν > V¹ 16 ἀρχιερωσύνης A²H ἱερωσύνης d. übr. H²S
 18 μικρομεγέθης A²H 19 φιλόθεος > M²P¹P² 21 τοῦτου] τοῦτο A²
 25 πληρώματος H | ἐν nachträgl., aber von 1. Hd. eingefügt P³ 27 ὑφί-
 σταται Text, aber am Rand (wohl von anderer Hd.) ὑφίστησαν A²

Gelasius.

Περὶ τῆς ἑγενεθεύσεως αἰρέσεως ἐπὶ τοῦ Θεομάχου Ἀρείου.

Ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἐκείνος, ὃν ἔγραμεν τῆς τοιαύτου ἡξιῶσθαι τιμῆς 2 1
 ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Ἄρειος τοῦνομα, ἀνήρ
 προσχίματι μᾶλλον εὐσεβῆς τὰ δὲ ἄλλα δόξης καὶ κενότητος θερμοῦς
 5 ἔραστής, ἠροῦσατο προσφέρειν τινα ξένα περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως,
 ἃ τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις οὐδεὶς πώποτε ἐξήτησεν ἢ παρεισῆνεγκεν·
 ἐπιχειρήσας τὸν μοιρογενῆ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διελεῖν 2
 τῆς τοῦ πατρὸς ἀρρήτου καὶ αἰδίου θεότητος, πολλῆς κατὰ τὴν
 ἐκκλησίαν παραίτιος ταραχῆς γέγονεν. ἀλλὰ δὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου 3
 10 προαύτη φύσεως τὸν Ἄρειον ἐπὶ τὸ ἄμεινον θέλοντος μεταβαλεῖν
 πρεπούσαις παραινέσεσι, μηδέπω δὲ κρινόντος ἀποφάσει χρῆσασθαι
 τέως, ἐπιπέμειν διὰ τοῦτο πολλοὺς τὴν λοιμικὴν περίστασιν τῆς
 αἰρέσεως γέγονεν, ἔπειτα ὡς ἀπὸ μικροῦ σπινθῆρος μέγα πῦρ ἐξαφθῆ-
 ναι. ἀρξάμενον δὲ τὸ κακὸν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας 4
 15 καὶ κατὰ πόλεις ἄλλας καὶ ἐπαρχίας διέτρεχε. τέλος ὡς ἐνείδεν 5
 ἐπὶ τὸ χειρὸν τὸ κακὸν προῖναι, σύνοδον τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων
 συστήσάμενος καὶ καθελὼν τὸν Ἄρειον, δίδωσιν εἰς τοὺς συλλειτουργ-
 οὺς τὴν ὑπόθεσιν ὁ Ἀλέξανδρος, πλατύτερόν τε τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον
 20 ἐκτεθεικὸς σπουδῆν τε ἐνεῖς πρὸς ἀναίρεσιν τῆς αἰρέσεως, εἰς παρα-
 σκευὴν τῆς διαγνώσεως αὐτοὺς ἐτοιμάζεσθαι παρακελεύεται, γράψας
 πρὸς αὐτοὺς τοιάδε·

Καθαιρωτικὸν Ἄρειον καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαπεμφθῆν παρὰ Ἀλεξάνδρου ἐπισκόπου
 τοῖς ἅπανταχοῦ ἐπισκόποις·

»Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ τιμιωτάτοις συλλειτουργοῖς τοῖς ἅπανταχοῦ 3 1
 25 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ἐνὸς σώματος ὄντος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐντολῆς τε οὔσης 2
 ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς τηρεῖν τὸν σύνδεσμον τῆς ὁμονοίας καὶ εἰρή-
 νης ἀκόλουθόν ἐστι γράφειν ἡμᾶς καὶ σημαίνειν ἀλλήλοις τὰ παρ'

2—13 vgl. Rufin a. a. O. — 13—17 vgl. Socr. I 5, 6 p. 11f — 22 Das
 Schreiben ist erhalten in den Athanasius-HSS (vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LIX,
 45Sff u. E. Schwartz Gött. Nachr. 1904, 291f) und bei Socr. I 6 p. 12ff, aber bei
 diesem fehlen die Unterschriften — 26 vgl. Ephes. 4, 4, 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 ἡξιῶσθαι V¹P³ 5 προσφέρειν H 7 ἐπιχειρήσας + γὰρ H
 8 θεότητος + καὶ A² 9 ταραχῆς παραίτιος ~ H 14 δὲ] τε HSS > P² |
 ἀπὸ — 16 κακὸν > A² 16 αὐτὸν corr. aus αὐτῶν A² 18 ὁ > M²
 21 τοιάδε πρὸς αὐτοὺς ~ A²

>ἐκάστοις γίνομενα, ἵνα εἴτε πάσχει εἴτε χαίρει ἐν μέλῳς, ἢ συμπάσχω-
 >μεν ἢ συγχαίρωμεν ἀλλήλοις. ἐν τῇ ἡμετέρῳ τοίνυν παροιμία ἐξῆλ- 3
 >θον ῥῆν ἄνδρες παράνομοι καὶ χριστομάχοι, διδάσκοντες ἀποστασίαν,
 >ἦν εἰκότως ἂν τις πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου ὑπονοήσειε καὶ κα-
 5 >λέσειε. καὶ ἐβουλόμην μὲν σιωπῇ παραδοῦναι τὸ τοιοῦτον, ὅπως 4
 >ἐν τοῖς ἀποστάταις μόνοις ἀναλωθῇ τὸ κακὸν καὶ μὴ εἰς ἑτέροις
 >τόπους διαβῆναι τὸ τοιοῦτον ὑπώσῃ τινῶν ἀκεραίων τὰς ἀκοάς.
 >ἐπειδὴ δὲ Εὐσέβιος <ὁ> ῥῆν ἐν τῇ Νικομηδείᾳ, νομίσας ἐπ' αὐτῷ κεῖσθαι
 >τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι καταλείψας τὴν Βηρυτὸν καὶ ἐποφθαλμίσας
 10 >τῇ ἐκκλησίᾳ Νικομηδέων οὐκ ἐκδεδίχεται τὰ κατ' αὐτόν, προίσταται
 >καὶ τούτων τῶν ἀποστατῶν καὶ γράφειν ἐπεχείρησε πανταχοῦ συν-
 >ιστῶν αὐτούς, ὅπως ὑποσύρῃ τινὰς ἀγροῦντας εἰς τὴν ἐσχάτην
 >ταύτην καὶ χριστομάχον αἴρεσιν, ἀνάγκην ἔσχον, εἰδὼς τὸ ἐν τῷ
 >ρόμῳ γεγραμμένον μηκέτι μὲν σιωπῆσαι, ἀναγγεῖλαι δὲ λοιπὸν πᾶσιν
 15 >ῥῆν, ἵνα γινώσκητε τοὺς τε ἀποστάτας γενομένους καὶ τὰ τῆς αἰρέ-
 >σεως αὐτῶν δύστηνα ῥημάτια καί, ἐὰν γράφῃ Εὐσέβιος, μὴ προσέ-
 >χητε. παλαιὰν γὰρ αὐτοῦ κακόνοιαν τὴν χρόνον σιωπηθεῖσαν ῥῆν 5
 >διὰ τούτων ἀνανεῶσαι βουλόμενος, σχηματίζεται μὲν ὡς ὑπὲρ τούτων
 >γράφειν, ἔργῳ δὲ δείκνυσιν ὅτι ὑπὲρ αὐτοῦ σπουδάζων τοῦτο ποιῆι.
 20 >Οἱ μὲν οὖν ἀποστάται γενόμενοί εἰσιν Ἄρειος καὶ Ἀχιλλεὺς καὶ 6
 >Θαλῆς καὶ Καρπώνης καὶ ἕτερος Ἄρειος καὶ Σαρμάτης καὶ Εὐζώϊος
 >καὶ Λούκιος καὶ Ἰούλιος καὶ Μηνᾶς καὶ Ἑλλάδιος καὶ Γάϊος καὶ σὺν
 >αὐτοῖς Σεκούνδος καὶ Θεωνᾶς οἱ ποτὲ λεχθέντες ἐπίσκοποι. ποῖα 7
 >δὲ παρὰ τὰς γραφὰς ἐφευρόντες λαλοῦσιν, ἔστι ταῦτα. οὐκ αἰὶ ὁ
 25 >θεὸς πατὴρ ἦν, ἀλλ' ἦν ὅτε ὁ θεὸς πατὴρ οὐκ ἦν. οὐκ αἰὶ ἦν ὁ
 >τοῦ θεοῦ λόγος, ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων γέγονεν. ὁ γὰρ ὢν θεὸς τὸν
 >μὴ ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πεποίηκεν. διὸ καὶ ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν.

1 vgl. I Kor. 12, 26 — 14 vgl. Matth. 18, 17. Röm. 16, 17 — 20—24 vgl. Thdt. I 4, 61 (dazu G. Loescheke in Zeitschr. f. Kirchengesch. XXXI (1910), S. 584)

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 εἴτε¹ τε P² | εἴτε² ἢ A²H 4 ἦν] ἢ corr. in ἦ und überdies am Rand von
 anderer Hd. ἦν M² | ὑπονοήσει H 7 ἀκεραίων > A² ἀκαιροῦ P² 8 ῥῆν] μὲν P²
 11 τῶν nachträgl. eingefügt A² 13 ταύτην nachträgl. eingefügt P² 14 λοιπὸν
 > P² 15 γινώσκητε, aber τε corr. aus ται A², γινώσκητ^ε P² | γινώσκητε τοί-
 >τους γενομένους und am Rand τοίς τε ἀποστάτας H 16 μὴ A² > d. übr. HSS
 17 αὐτοῦ] ἐαυτοῦ H 18 διὰ τούτων] τοῦτον A² | ἀνανεώσας P² 20 ἀχιλλεὺς A²
 ἀχιλλεύς H 21 σαρμάτος V¹ 22 ἐλλάδιος A²H ἐλάδιος d. übr. HSS 23 Θεο-
 ρᾶς V¹ 24 ταῦτα + δόγμα Ἀρείου rot geschrieben V¹, am Rand von 1. Hd. M²P¹
 25 οὐκ αἰὶ ἦν > H 26 τὸν] τὰ H

>κτίσμα γάρ ἐστι καὶ ποιήμα ὁ υἱός· οὔτε δὲ ὁμοιος κατ' οὐσίαν τῷ
 >πατρὶ ἐστὶν οὔτε ἀληθινός καὶ φύσει τοῦ πατρὸς λόγος ἐστὶν οὔτε
 >ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ ἐστίν, ἀλλὰ εἰς μὲν τῶν ποιημάτων καὶ γενη-
 >τῶν ἐστι, καταχρηστικῶς δὲ λέγεται λόγος καὶ σοφία, γενόμενος 8
 5 >καὶ αὐτὸς τῷ ἰδίῳ τοῦ θεοῦ λόγῳ καὶ τῇ ἐν τῷ θεῷ σοφίᾳ. ἐν ἣ
 >καὶ τὰ πάντα καὶ αὐτὸν πεποίηκεν ὁ θεός. διὸ καὶ τρεπτός ἐστι
 >καὶ ἀλλοιωτός τὴν φύσιν ὡς καὶ πάντα τὰ λογικά. ξένος τε καὶ 9
 >ἀλλότριος καὶ ἀπεσχοινισμένος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας
 >καὶ ἄρρητός ἐστιν ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ. οὔτε γὰρ τελείως καὶ ἀκριβῶς
 10 >γνωσκει ὁ λόγος τὸν πατέρα οὔτε τελείως ὁρᾶν αὐτὸν δύναται.
 >καὶ γὰρ καὶ ἑαυτοῦ τὴν οὐσίαν οὐκ οἶδεν ὁ υἱός ὡς ἐστι. δι' ἡμᾶς
 >γὰρ πεποιήται, ἵνα ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι' ὀργάνου κτίσῃ ὁ θεός. καὶ
 >οὐκ ἂν ὑπέστη, εἰ μὴ ἡμᾶς ὁ θεός ἠθέλε ποιῆσαι.

>Ἡρώτησε γοῦν τις αὐτούς, εἰ δύναται ὁ τοῦ θεοῦ λόγος τρα- 10
 15 >πῆραι, ὡς ὁ διάβολος ἐτρέπη. καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν εἰπεῖν ὅτι >καὶ
 >δύναται, τρεπτῆς γὰρ φύσεός ἐστι, γενητός καὶ κτιστός ἐπάρ-
 >χων«. ταῦτα λέγοντας τοὺς περὶ Ἄρειον καὶ ἐπὶ τούτοις ἀναι-
 >σχηντοῦντας αὐτούς τε καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας αὐτοῖς ἡμεῖς
 >μὲν μετὰ τῶν κατ' Αἴγυπτον καὶ τὰς Αἰθῶνας ἐπισκόπων ἐγγὺς
 20 >ἐκατὸν ὄντων συνελθόντες ἀνεθεματίσαμεν. οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον 11
 >προσεδέξαντο, σπουδάζοντες ἐγκαταμίξαι τὸ ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ καὶ
 >τῇ εὐσεβείᾳ τὴν ἀσέβειαν, ἀλλ' οὐκ ἰσχύσουσι, νικᾷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
 >καὶ οὐδεμία ἐστὶ >κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος· οὐδὲ >συμφώ-
 >νησις Χριστοῦ πρὸς Βελίαν«. τίς γὰρ ἤκουσε ποῖποτε τοιαῦτα; 12
 25 >ἢ τίς νῦν ἀκούων οὐ ξενίζεται καὶ τὰς ἀκοὰς βύει ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν
 >τύπον τούτων τῶν ῥημάτων ψαῦσαι τῆς ἀκοῆς; τίς γὰρ ἀκούων
 >Ἰωάννου λέγοντος >ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος· οὐ καταγινώσκει τούτων
 >λεγόντων >ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν«, ἢ τίς ἀκούων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ
 >μυρογενῆς υἱός, καὶ δι' αὐτοῦ ἐγένετο πάντα· οὐ μισήσει

22 I Esra 3, 12 — 23f II Kor. 6, 14, 15 — 25 vgl. Ignatius Ephes. 9, 1 —
 27 Joh. 1, 1 — 29 Joh. 3, 18, 1, 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 καὶ nachträgl. eingefügt H 2f οὔτε ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ ἐστίν > M²
 P¹P²V¹P³ 4 γενόμενος — 5 σοφία > A²HV¹ 6 καὶ¹ > M²P¹P² 7 καὶ²
 + τὰ aber wohl erst verschrieben A² 9 καὶ ἀκριβῶς — 10 τελείως > M²P¹P²
 V¹P³ 10 λόγος] υἱός M²P¹P²V¹P³ 11 ἑαυτοῦ A² (Socr.) αὐτοῦ d. übr. HSS |
 οἶδεν corr. aus εἶδεν A² 12 γὰρ > P² 14 τις corr. aus τι P² 14f τρα-
 πῆραι > A² 20 δὲ] δι' V¹ 27 Ἰωάννου — 28 ἀκούων > V¹ 28 εὐαγγελίῳ
 + ὁ M²P¹P²

>τούτους φθεγγομένους ὅτι »εἷς ἐστὶ τῶν ποιημάτων; πῶς γὰρ
 >δύναται εἷς εἶναι τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων, ἢ πῶς μονογενῆς ὁ τοῖς
 >πᾶσι κατ' ἐκείνους συναριθμοῦμενος; πῶς δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἂν εἴη
 >τοῦ πατρὸς λέγοντος »ἐξηγερέξαστο ἡ καρδιά μου λόγον ἀγαθόν·
 5 >καὶ »ἐκ γαστροῦ πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε; ἢ πῶς ἄν- 13
 >όμοιος τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς ὁ ὢν εἰκὼν τελεία καὶ ἀπαύγασμα τοῦ
 >πατρὸς καὶ λέγων »ὁ ἐμὲ ἑωρακώς ἐώρακε τὸν πατέρα; πῶς
 >δέ, εἰ λόγος καὶ σοφία ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, »ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν;
 >ἴσον γάρ ἐστιν αὐτοῦ λέγειν ἄλογον καὶ ἄσοφόν ποτε τὸν θεόν. πῶς 14
 10 >δὲ τρεπτός καὶ ἀλλοιωτός ὁ λέγων δι' ἑαυτοῦ μὲν »ἐγὼ ἐν τῷ
 >πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοῖς καὶ »ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν·
 >διὰ δὲ τοῦ προφήτου »Ἴδετέ με ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἡλλοίω-
 >μαι; εἰ γὰρ καὶ ἐπ' αὐτόν τις τὸν πατέρα δύναται τὸ ῥητὸν ἀνα-
 >φέρειν, ἀλλὰ ἀρμοδιώτερον ἂν εἴη περὶ τοῦ λόγου νῦν λεγόμενον
 15 >ὅτι καὶ γενόμενος ἄνθρωπος οὐκ ἡλλοίωται, ἀλλ' ὡς εἶπεν ὁ ἀπό-
 >στολος »Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἷς
 >τοὺς αἰῶνας. τί δὲ ἄρα εἶπεν αὐτοῦς ἔπεισεν ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονε,
 >καίτοι τοῦ Παύλου λέγοντος »δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ
 >πάντα; περὶ γὰρ τοῦ βλασφημεῖν αὐτοῦς ὅτι οὐκ οἶδε τελείως 15
 20 >ὁ υἱὸς τὸν πατέρα, οὐ δεῖ θανατᾶζειν. ἅπαξ γὰρ προθέμενοι χριστο-
 >μαχεῖν, παρακρούονται καὶ τὰς φωνὰς αὐτοῦ λέγοντος »καθὼς
 >γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ γινώσκω τὸν πατέρα. εἰ μὲν
 >οὖν ἐκ μέρους ὁ πατήρ γινώσκει τὸν υἱόν, δηλὸν ὅτι καὶ ὁ υἱὸς οὐ
 >τελείως γινώσκει τὸν πατέρα· εἰ δὲ τοῦτο λέγειν οὐ θέμις, οἶδε δὲ
 25 >τελείως ὁ πατήρ τὸν υἱόν, δηλὸν ὅτι καθὼς γινώσκει ὁ πατήρ τὸν
 >ἑαυτοῦ λόγον, οὕτως καὶ ὁ λόγος γινώσκει τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, οὐ
 >καὶ ἔστι λόγος.

>Ταῦτα λέγοντες καὶ ἀναπτύσσοντες τὰς θείας γραφὰς πολλάκις 16
 >ἐνετρέψαμεν αὐτούς, καὶ πάλιν ὡς χαμαιλέοντες μετεβάλλοντο,
 30 >φιλονεικοῦντες εἰς ἑαυτοὺς ἐφελκύσαι τὸ γεγραμμένον »ὅταν ἔλθῃ
 >ἀσεβῆς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ. πολλὰ γοῦν αἰρέσεις

4 Psal. 44, 1 — 5 Psal. 109, 3 — 6 vgl. Weish. Sal. 7, 26 — 7 Joh. 14, 9
 — 8 vgl. Joh. 1, 1. I Kor. 1, 24 — 10 Joh. 14, 11 — 11 Joh. 10, 30 — 12 Mal.
 3, 6 — 16 Hebr. 13, 8 — 18 Hebr. 2, 10 — 21 Joh. 10, 15 — 30 Prov. 18, 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

8 ἐστὶ τοῦ θεοῦ ὁ υἱὸς ~ V¹P³M²P¹P² 14 νῦν > H 23 οὐ] μὴ V¹P³
 24 τοῦτον P³ | οἶδε] εἶδε V¹ 29 ἀνετρέψαμεν H (Soer.) 30f ἀσεβῆς
 ἔλθῃ ~ V¹

>πρὸ αὐτῶν γεγόνασιν, αἵτινες πλέον τοῦ δέοντος τολμήσασαι πεπιώ-
 >κασιν εἰς ἀφροσύνην, οὗτοι δὲ διὰ πάντων ἑαυτῶν τῶν ῥηματίων
 >ἐπιχειρήσαντες τὰ εἰς ἀναίρεσιν τῆς τοῦ λόγου θεότητος, ἐδικαίω-
 >σαν ἐξ ἑαυτῶν ἐκείνας ὡς ἐγγύτεροι τοῦ ἀντιχρίστου γενόμενοι. διὸ
 5 >καὶ ἀπεκηρύχθησαν καὶ ἀνεθεματίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. λυ- 17
 >πούμεθα μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τούτων καὶ μάλιστα ὅτι μαθόν-
 >τες ποτὲ καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας νῦν ἀπεπήδησαν, οὐ ξενίζό-
 >μεθα δέ. τοῦτο γὰρ καὶ Ἰγμέναιος καὶ Φιλητὸς πεπόνθασι καὶ πρὸ
 >αὐτῶν Ἰούδας ὁ(ς) ἀκολουθήσας τῷ σωτῆρι ὑστερον προδότης καὶ
 10 >ἀποστάτης γέγονε. καὶ περὶ τούτων δὲ αὐτῶν οὐκ ἀδίδακτοι 18
 >μεμενῆκαμεν, ἀλλ' ὁ μὲν κύριος προείρηκε >βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς
 >>πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέ-
 >γοντες ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε, καὶ πολλοὺς
 >πλανήσουσι. μὴ πορευθῆτε οὖν ὀπίσω αὐτῶν, ὁ δὲ Παῦλος
 15 >μαθὼν ταῦτα παρὰ τοῦ σωτῆρος ἔγραψεν >ὅτι ἐν ὑστέροις και-
 >ροῖς ἀποστήσονται τινες ἀπὸ τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως.
 >προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων
 >ἀποστρεφόμενων τὴν ἀλήθειαν. τοῦ τοίνυν κυρίου καὶ σωτῆ- 19
 >ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τε ἑαυτοῦ παραγγείλαντος καὶ διὰ τοῦ
 20 >ἀποστόλου σημίναντος περὶ τῶν τοιούτων ἀκολουθῶς ἡμεῖς αὐτή-
 >κοι τῆς ἀσεβείας αὐτῶν γενόμενοι ἀνεθεματίσαμεν, καθὰ προείπομεν,
 >τοὺς τοιούτους, ἀποδείξαντες αὐτοὺς ἄλλοτριους τῆς καθολικῆς
 >ἐκκλησίας τε καὶ πίστεως. ἐδηλώσαμεν οὖν καὶ τῇ ὑμετέρᾳ θεο- 20
 >σεβείᾳ, ἀγαπητοὶ καὶ τιμιώτατοι συλλειτουργοί, ἵνα μήτε τινὰς ἐξ
 25 >αὐτῶν, εἰ προπετεύσαντο καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν, προσδέξῃσθε μήτε
 >Εὐσεβίῳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ γράφοντι περὶ αὐτῶν πεισθῆτε. πρέπει γὰρ
 >ἡμᾶς Χριστιανὸς ὄντας πάντας τοὺς κατὰ Χριστοῦ λέγοντάς τε
 >καὶ φρονοῦντας ὡς θεομάχους καὶ φθορέας τῶν ψυχῶν ἀποστρέ-
 >φεσθαι, καὶ μηδὲ κἂν χαίρειν τοῖς τοιούτοις λέγειν, ἵνα μήποτε καὶ
 30 >ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν κοινωνοὶ γενώμεθα, ὡς παρήγγειλεν ὁ μακά-

8 vgl. II Timoth. 2, 17 — 11 Matth. 24, 4. 5. Luk. 21, 8 — 15 I Timoth. 4, 1 —
 18 Tit. 1, 14 — 29 vgl. II Joh. 10

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τολμήσαι A² 4 ἐγγύτεροι P³ 5 ἀπεκηρύχθησαν H 6 μὲν > P²
 8 γὰρ] δὲ V¹P³ γὰρ δὲ P¹ | καὶ] > V¹ 9 αὐτοῦ A² | ὁ(ς) corr. Holl 10 περὶ]
 ἐπὶ P² 13 οὗτι > A²H (Soer.) | ὁ καιρὸς + μου A² 14 οὖν > V¹P³ (Soer.
 Athanas.) 18 ἀποστρεφόμενοι H 19 αὐτοῦ H 22 ἀποδείξαντες + τε A²M²P¹P²
 | αὐτοὺς > H 23 τε > A²H | ἡμετέρα P³ 25 ἡμᾶς P³ | προσδέξῃσθε,
 aber η aus α corr. A² 28 φρονοῦντας ὡς > A² | ὡς] ὡς HV¹P³

>ριος Ἰωάννης. προσέειπτε τοὺς παρ' ἡμῖν ἀδελφοὺς, ὑμᾶς οἱ σὺν
>ἐμοὶ προσαγορεύουσιν.

>Ἀλεξανδρείας πρεσβύτεροι

>Κόλλουθος πρεσβύτερος σύμφηγός εἰμι τοῖς γεγραμμένοις καὶ 21
5 >τῇ καθαιρέσει Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀσεβησάντων.

>Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως	Διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως	Εὐσέβιος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως	Σίλας πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀρποκρατίων πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἰγνάθων πρεσβύτερος ὁμοίως
10 >Νεμείσιος πρεσβύτερος ὁμοίως	Λόγγος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Σιλβανὸς πρεσβύτερος ὁμοίως	Πιρωὸς πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀπὶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Προτέριος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Παῦλος πρεσβύτερος ὁμοίως	Κῆρος πρεσβύτερος ὁμοίως

>διάκονοι

15 >Ἀμμώνιος διάκονος ὁμοίως	Μακάριος διάκονος ὁμοίως
>Πιστὸς διάκονος ὁμοίως	Ἀθανάσιος διάκονος ὁμοίως
>Εὐμένης διάκονος ὁμοίως	Ἀπολλώνιος διάκονος ὁμοίως
>Θλύμπιος διάκονος ὁμοίως	Ἀφθόνιος διάκονος ὁμοίως
>Ἀθανάσιος διάκονος ὁμοίως	Μακάριος διάκονος ὁμοίως
20 >Παῦλος διάκονος ὁμοίως	Πέτρος διάκονος ὁμοίως
>Ἀμυντιανὸς διάκονος ὁμοίως	Γάϊος διάκονος ὁμοίως

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 ἰδὲ A²HP³ 4 Κόλουθος M²P¹P², ὄλλουθος d. h. es ist wie öfter K rot vorzusetzen vergessen P³ 6 πρεσβ.² > (aus Räumangel) A² 6—8 ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως, εὐσέβιος πρεσβύτερος ὁμοίως, ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως, διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως, διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως, σίλας πρεσβύτερος ὁμοίως ∼ H 6f διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως, διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως ∼ M²P² (von den Athanas.-HSS hat R Διόσκορος Διονύσιος, B erst umgekehrt, dann aber umgeordnet) 7 εὐσέβειος A² 8 ὁμοίως¹ > (am Zeilenende) A² 9 ἀγαθὸς V¹P³ (Athlan.) | πρεσβ.² > A² 10 λογγῖνος H 11 πιρωὸς corr. aus πιρωῶς A² 12 πρεσβ.² > A² 15—21 In der Vorlage von A² waren die Columnen offenbar vertauscht. Daher erscheinen die Namen in A² paarweise umgeordnet; also: μακάριος διακ. ὁμ. ἀμμώνιος διακ. ὁμ. ἀθανάσιος διακ. ὁμ. πιστὸς usw. 17 Die Namen ∼ P³ 19 Ἀθανάσιος > P³ 21 ἀμυντιανὸς H ἀμυντιανὸς P² > M² | hier fügt P² Ἀπολλῶς ein und läßt ihn S. 40, 2 aus

>Μαρεώτου πρεσβύτεροι

>Ἀπολλῶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἰγγένιος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Σωστράως πρεσβύτερος ὁμοίως	Θέων πρεσβύτερος ὁμοίως
5 >Τύραννος πρεσβύτερος ὁμοίως	Κόπρης πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Ῥορίων πρεσβύτερος ὁμοίως
>Σερῆνος πρεσβύτερος ὁμοίως	Δίδυμος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Πρακλῆς πρεσβύτερος ὁμοίως	Βόκκων πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀγάθων πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἀχιλλᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως

10

>διάκονοι

>Σαραπίων διάκονος ὁμοίως	Ἰουστὸς διάκονος ὁμοίως
>Δίδυμος διάκονος ὁμοίως	Δημήτριος διάκονος ὁμοίως
>Μαῦρος διάκονος ὁμοίως	Μάρκος διάκονος ὁμοίως
>Κομῶν διάκονος ὁμοίως	Ἀλέξανδρος διάκονος ὁμοίως
15 >Τρύφων διάκονος ὁμοίως	Ἀμμώνιος διάκονος ὁμοίως
>Δίδυμος διάκονος ὁμοίως	Πτολαρίων διάκονος ὁμοίως
>Σέρας διάκονος ὁμοίως	Γάιος διάκονος ὁμοίως
>Ἰέραξ διάκονος ὁμοίως	Μάρκος διάκονος ὁμοίωςε.

Τοιαῦτα τοῖς ἀπανταχοῦ κατὰ πόλιν Ἀλεξάνδρον γράφοντος 22
 20 χεῖρον ἐγίνετο τὸ κακόν. ταῦτα γνοὺς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος,
 καὶ τὴν ψυχὴν ὑπεραλγῆσας συμφορὰν τε οἰκείαν τὸ πρᾶγμα ἠγού-
 μειος. παραχοῆμα τὸ ἀναφθῆν κακὸν κατασβέσαι σπουδάζων, γράμ-
 ματα πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειον διαπέμπεται δι' ἀνδρὸς ἀξιολίτου,

19—S. 41, 2 vgl. Socr. I 6, 31 p. 22 und I 7, 1 p. 26

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 πρεσβύτερος und am Rand von dem Corrector Π^2 πρεσβύτεροι P¹
 2 ἀπολλῶς A² ἀπολλῶς H | ἰγγένιος HP²P³ πρεσβύτερος² > A² 4. 6. 8 πρεσβ.¹
 > A² 7 σερῆνος A²H 8 βοκῶν HP² κόκκων V¹ 9 ἀγάθωνος aber der Cor-
 rector am Rand Π^2 ἀγαθός P¹ ἀγαθός V¹ Athan. | ἀχιλλᾶς H | nach ἀχιλλᾶς
 eingefügt σαρραπίων (so!) πρεσβ. ὁμ., dafür fehlt d. Name Z. 11 unter den Dia-
 konen P² 10 διάκονοι > H 11 σαρραπίων A²HM²P¹P² 11 u. 12 Die Namen
 ∼ M² 13 μαῦρος διακ. ὁμ. > P³ 14 κομῶν V¹P³ 14—18 κομῶν διάκονος
 ὁμοίως τρύφων διακ. ὁμ. δίδυμος διακ. ὁμ. σέρας διακ. ὁμ. ἰρξ διακ. ὁμ. μάρκος
 διακ. ὁμ. ἀλέξανδρος διακ. ὁμ. ἀμμώνιος διακ. ὁμ. πτολαρίων διακ. ὁμ. γάιος διακ.
 ὁμ. μάρκος διακ. ὁμ. P² (d. h. der Schreiber hat von κομῶν an vertikal gelesen)
 14 διακ.² > A² 15 Die Namen ∼ V¹ | τρύφων A²H 16 πτολαρίων V¹P³
 18 σέρας A² σέρας H ἰρξ M² ἰρξ P¹(P²) ἰέραξ V¹P³ (Athan.)

ἐπισκόπου πόλεως μᾶς τῶν Σπαρίων Κορδούβης, ἐπεὶ αὐτὸν ἠγάπα
καὶ διὰ τιμῆς ἦγεν ὁ βασιλεύς.

Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειοῦ διαπεμφθεῖσα
διὰ Ὁσίου ἐπισκόπου Κορδούβης.

- 5 » Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος Σεβαστὸς Ἀλεξάνδρῳ καὶ Ἀρειῷ. 4 1
 » Μαρθάνω ἐκείθην ὑπῆρχθαι τοῦ παρόντος ζητήματος τὴν κατα-
 » βολήν, ὅτε σὺ αὐτόξ, ὁ πάτερ Ἀλέξανδρε, παρὰ τῶν πρεσβυτέρων
 » ἐζήτεις, τί δὴ ποτε αὐτῶν ἕκαστος φρονεῖ ὑπὲρ τινος τόπου τῶν
 » ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένων, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ματαίου τινὸς ζητήματος
 10 » μέρους πνθάνοιτο, σὺ τε, ὦ Ἀρειε, ὅπερ ἢ μήτε τὴν ἀρχὴν ἐνθυ-
 » μιηθῆναι σε ἴδει ἢ ἐνθυμηθέντα σιωπῇ παραδοῦναι προσῆκον ἦν.
 » ἀπροόπτως ἀντέθηκας. ὅθεν τῆς ἐν ὑμῖν διχονοίας ἐγευθείσης 2
 » ἢ μὲν σύνοδος ἠρηθήθῃ, ὁ δὲ ἀγιώτατος λαὸς εἰς ἀμφοτέρας
 » σχισθεὶς ἐκ τῆς τοῦ κοινῶν σώματος ἀρμονίας ἐχωρίσθῃ. οὐκοῦν
 15 » ἐκείτερος ὑμῶν ἐξ ἴσου τὴν γνώμην παρασχών, ὅπερ ἂν ὑμῖν ὁ συν-
 » θεράπων ὑμῶν δικαίως παραινῇ, δεξάσθω. τί δὲ τοῦτό ἐστιν; 3
 » οὔτε ἐρωτῶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐξ ἀρχῆς προσῆκον ἦν οὔτε ἐπε-
 » ρωτώμενον ἀποκρίνασθαι. τὰς γὰρ τοιαύτας ζητήσεις πάσας οὐ
 » νόμον τινὸς ἀνάγκη προστάττει, ἀλλὰ ἀνωφελοῦς ἀργίας ἐρεσχελία
 20 » προτίθησιν· εἰ δὲ καὶ φυσικῆς τινος γυμνασίας ἕνεκα γίνοιτο,
 » ὅμως ὀφείλομεν εἶσω τῆς διανοίας ἐγκλείειν καὶ μὴ προχείρως εἰς
 » δημοσίας συνόδους ἐκφέρειν, μηδὲ ταῖς πάντων ἀκοαῖς ἀπρονοήτως
 » πιστεύειν. πόσος γὰρ ἐστὶν ἕκαστος, ὡς πραγμάτων οὕτω μεγάλων
 » καὶ λίαν δυσχερῶν δύναμιν ἢ πρὸς τὸ ἀκριβὲς συνιδεῖν ἢ κατ' ἀξίαν
 25 » ἐρμηνεῦσαι; καὶ μετὰ βραχέα· οὐκοῦν γενετέον ἐν τοῖς τοιούτοις 4
 » τὴν πολυλογίαν, ἵνα μήπως, ἡμῶν ἀσθενεία τῆς φύσεως τὸ προ-
 » τεθὲν ἐρμηνεῦσαι μὴ δυναθέντων, ἢ τῶν διδασκομένων ἀκροατῶν
 » βραδυτέρα σύνεσις πρὸς ἀκριβῆ τοῦ ῥηθέντος κατάληψιν ἐλθεῖν μὴ

3 Das Brieffragment nach Socr. I, 7 (Gelasius kürzt), der vollständige Brief
bei Eus. V. C. II c. 64ff

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 κορδούβης am Rand von anderer Hand A²Socr. κορδούβης M² κορδοῦ-
βης corr. in κορδοῦβης P³ 4 κορδοῦβης M² κορδοῦβα (so!) von späterer Hd.
corr. in κορδοῦβα P³ 10 τε] δὲ M² | ὕπερ] ὁ P² 11 σε > M²P¹P² 12 προ-
όπτως P³ 13 ἢ μὲν σύνοδος ἠρηθήθῃ > P³ 16 τί] ὅτι M² 20 προστίθησιν
A²H Socr. | δὲ > A²V¹P³ 23 πιστεύειν V¹ | ἕκαστον P¹ 24 συνιδεῖν M²P¹
25 ff Der Text der Vorlage geändert; ἢ σύνεσις . . . χωρήσασα ist nom. absol. 26 μή-
πως + ἢ Eus. Socr. 27 ἢ] ἢ Eus. Socr. > P³ 28 βραδυτέρα συνέσει Eus. Socr.

>χωρήσασα, αὐθις ἐξ ἑκατέρου τούτων ἢ βλασφημίας ἢ σχίσματος
>εἰς ἀνάγκην ὁ δῆμος περισταίη. καὶ μεθ' ἕτερα· τὸ γὰρ διχονοεῖν
>οὔτε πρόπον οὔτε ὄλως θεμιτὸν εἶναι πιστεύεται.

5 Ὡσαυτὰ δὲ μικρῶ παραδείγματι τὴν ὑμετέραν σύνεσιν ὑπομνήσαιμι, 5
>ἵστε δῆπου καὶ τοὺς φιλοσόφους αὐτούς, ὡς ἐν ἐνὶ μὲν ἅπαντες
>δόγματι συντίθενται, πολλάκις δὲ ἐπειδὴν ἐν τινι τῶν ἀποφάσεων
>μέρει διαφωνῶσιν, εἰ καὶ τῇ τῆς ἐπιστήμης ἀρετῇ χωρίζονται, τῇ
>μέντοι τοῦ δόγματος ἐνώσει πάλιν εἰς ἀλλήλους ἐμπνεύουσιν. εἰ
>δὲ τοῦτο ἔστι, πῶς οὐ πολλῶ δικαιοτέρον ὑμᾶς τοὺς τοῦ μεγά-
10 >λου θεοῦ θεράποντας καθεστῶτας, ἐν τοιαύτῃ προαιρέσει θρη-
>σκείας ὁμοψήφους ἀλλήλοις εἶναι: ἐπισκεπώμεθα δὴ λογισμῶ 6
>μείζονι, καὶ πλείονι συνέσει τὸ ῥηθὲν ἐνθυμηθῶμεν, εἴτερον ὀρθῶς
>ἔχει δι' ὀλίγας καὶ ματαίων ῥημάτων ἐν ὑμῖν φιλονεικίας ἀδελφούς
>ἀδελφοῖς ἀντικεῖσθαι καὶ τέκνα πατρῶσι καὶ τὸ τῆς συνόδου τίμιον
15 >ἀσεβεῖ διχονοίᾳ χωρίζεσθαι δι' ὑμῶν. ἀποστῶμεν ἐκόντες τῶν 7
>διαβολικῶν πειρασμῶν. ὁ μέγας ἡμῶν θεός, ὁ σωτὴρ πάντων, κοινὸν
>ἅπασι τὸ φῶς ἐξέτεινεν. ὑφ' οὗ τῇ προνοίᾳ ταύτῃν ἕμοι τῶ θερα-
>πεντῇ τοῦ κρείττονος τὴν σπουδὴν εἰς τέλος ἐνεργεῖν συγχωρήσατε,
>ὅπως ὑμᾶς τοὺς ἐκεῖνου δῆμους ἐμῇ προσφωνήσει καὶ ὑπηρεσία καὶ
20 >νουθεσίας ἐνστάσει πρὸς τὴν τῆς συνόδου ἀγίαν κοινωνίαν ἐπαγά-
>γοιμι.

Καὶ μεθ' ἕτερα· περὶ μὲν τῆς θείας προνοίας μία τις ἐν ὑμῖν 8
>ἔστω πίστις, μία σύνεσις, μία συνθήκη τοῦ κρείττονος, ἃ δὲ ὑπὸ τῶν
>ἐλαχίστων τούτων ζητήσεων ἐν ἀλλήλοις ἀκριβολογεῖσθε, καὶ μὴ
25 >πρὸς μίαν γνώμην συμφέριτε, μένειν εἴσω λογισμοῦ προσήκει τῶ
>τῆς διανοίας ἀπορρήτῳ τηρούμενα. τὸ μέντοι τῆς κοινῆς φιλίας
>ἐξαίρετον καὶ ἢ τῆς ἀληθείας πίστις ἢ τε περὶ τὸν θεὸν καὶ τοῦ

A² A¹ (von Z. 9 τὸς an = fol. 37^r) H V¹P³ M²P¹P²

1 χωρησάντων Eus. Soer. 2 ἀνάγκην] die Endung -xην heute nicht mehr
zu sehen A² 4 ἡμετέραν M²P¹ 5 τοῖς φιλοσόφοις P² | ἐν > H 6 ἐν] ἄν P³
7 εἰ + δὲ H 8 δόγματος] σώματος A²V¹P³ Soer. FM | συμπνεύουσιν A²H
Soer. Eus. 9 ὑμᾶς ||| τοῖς Seitenwechsel A², gleichzeitig setzt wieder A¹ ein
10 f ἐν τῇ τῆς τοιαύτῃ προαιρέσει θρησκείας HM²P¹ ἐν τῇ ταύτης προαιρέσει θρη-
σκείας P² 11 ὁμοψήφους] ὁμοψήφους P³ Soer. Eus. | ἀλλήλους V¹ 13 ὀλί-
γων P² | ματαίων > P² | ὑμῖν aus ἡμῖν corr. P² 15 διχονοίᾳ] διανοία A¹ |
ἀποστῶμεν + οὖν H 17 ἔφ'] ἔφ' A¹HP³ (ἔφ' Soer. ὑφ' Eus.) 19 ὑμᾶς]
ἡμᾶς P³ | προσφωνήσει P³ Soer. Eus. προσφωνήσει HSS 22 μὲν + οὖν A¹
24 καὶ] καὶ P³ 25 λογισμῶν A¹ λογισμῶ P³ 27 f τὸν νόμον P²

>νόμου θρησκεία καὶ τιμὴ μενέτω παρ' ὑμῖν ἀσάλευτος. ἐπανέλ- 9
 >θετε δὴ πρὸς τὴν ἀλλήλων φιλίαν τε καὶ χάριν, ἀπόδοτε τῷ σύμ-
 >παντι λαῷ τὰς οἰκείας περιπλοκάς, ὑμεῖς τε αὐτοὶ καθάπερ τὰς
 >ἑαυτῶν ψυχὰς ἐκκαθάραντες αὐθις ἀλλήλους ἐπίγνωτε· ἡδέϊα γὰρ
 5 >πολλάκις γίνεται φιλία μετὰ τὴν τῆς ἐχθρας ἀπόθεσιν αὐθις εἰς
 >καταλλαγὴν ἐπανελθοῦσα. ἀπόδοτε οὖν μοι γαληνὰς μὲν ἡμέρας 10
 >νύκτας δὲ ἀμερίμους, ἵνα καί μοι τις ἡδονὴ καθαροῦ φωτός καὶ βίου
 >λοιπὸν ἡσύχου εὐφροσύνη σφύζῃται. εἰ δὲ μὴ, στένειν ἀνάγκη καὶ 11
 >δακρύοις δι' ὅλου συνεχέσθαι καὶ μηδὲ τὸν τοῦ ζῆν αἰῶνα πρῶτος
 10 >ὑφίστασθαι. τῶν γάρ τοι τοῦ θεοῦ λαῶν, τῶν συνθεραπόντων
 >λέγω τῶν ἐμῶν, οὕτως ἀδίκῳ καὶ βλαβερῷ πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίᾳ
 >κεχωρισμένων ἐμὲ πῶς ἐγγωρεῖ τῷ λογισμῷ συνεστάναι λοιπόν; ἵνα 12
 >δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ λύπης τὴν ὑπερβολὴν αἰσθήσασθε, ἀκούσατε.
 >πρώτῃ ἐπιστὰς τῇ Νικομηθεῖον πόλει παραχοῆμα εἰς τὴν ἐφῶν
 15 >ἡπειρόμην τῇ γνώμῃ. σπεύδοντι δὲ μοι πρὸς ὑμᾶς ἡδη καὶ τῷ
 >πλείονι μέρει σὺν ὑμῖν ὄντι ἢ τοῦδε τοῦ πράγματος ἀγγελία πρὸς
 >τὸ ἔμπαλιν τὸν λογισμὸν ἀνχαίτισεν, ἵνα μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὄραν
 >ἀναγκασθῆιν, ἀ μηδὲ ταῖς ἀκοαῖς προσέσθαι δυνατὸν ἡγοῦμην. ἀνοί- 13
 >ξατε δὴ μοι λοιπὸν ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς ὁμοσίᾳ τῆς ἐφῶς τὴν ὁδόν,
 20 >ἣν ταῖς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαις ἀπεκλείσατέ μοι, καὶ συγγορή-
 >σατε θάπτον ὑμᾶς τε ὁμοῦ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας δήμους ἐπιθεῖν
 >χαίροντα καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀπάντων ὁμοσιᾶς τε καὶ ἐλευ-
 >θερίας ὀφειλομένην χάριν ὑπ' ἐνφῆμοις λόγων συνθήμασιν ὁμολογή-
 >σαι τῷ κρείττονι«.

25 Τοιαῦτα μὲν θαναμαστὰ καὶ σοφίας μεστὰ παρήνει ἡ τοῦ βασιλέως 14
 ἐπιστολή. τὸ δὲ κακὸν ἐπικρατέστερον ἦν καὶ τῆς βασιλέως σπονδῆς
 καὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ διακονησαμένου τοῖς γράμμασιν.

25—27 = Socr. I 8, 1 p. 35

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ > V¹P³ | ἡμῖν P³ 4 εἰσκαθάραντες A¹M²P¹P²V¹P³ | am Rand
 γνώμη A¹HP² 5 ἀπόθεσιν M²P¹P²V¹ ἐπόθεσιν A¹P³ Eus. ἀπόθεσιν H 10 τῶν¹]
 τὸν P² 13 τούτου P² | αἰσθήσασθε H αἰσθησθε Socr. 15 ἡμᾶς P³
 ἡμῖν P³ 18 προσέσθαι Socr. M²P¹P² προσεῖσθαι H V¹P³. Das Wort am Zeilen-
 anfang zerstört, aber unter der Zeile von spät. Hd. προσεῖσθαι A¹ 19 ἡμᾶς HP³
 20 μοι > V¹ 21 συγγορήσατέ + μοι H 23f ὁμολογεῖσθαι H 25 καὶ
 σοφίας μεστὰ > P³

Ὅπου ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος σύνοδον ἐπισκόπων ἐπὶ τῆς Νικαίων κελεῖει γενέσθαι.

Ὅρων τοίνυν ὁ βασιλεὺς ταραττομένην τὴν ἐκκλησίαν σύνοδον 5 1 οἰκουμένην συγκροτεῖ, τοὺς πανταχόθεν ἐπισκόπους διὰ γραμμάτων εἰς Νικαίαν τῆς Βιθυνίας ἀπαντῆσαι παρακαλῶν. ἦν δὲ αὐτῷ ἕξ- 5 καιδέκατον ἔτος καὶ μῆνες ἕξ τῆς βασιλείας, ὅτε ταῦτα αὐτῷ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἐπορεύαστο. παρήσαν τε ἐκ πολλῶν 2 ἐπαρχιῶν τε καὶ πόλεων οἱ ἐπίσκοποι, περὶ ὧν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν εἰς τὸν Κωνσταντίνου βίον τάδε κατὰ 10 λέξιν φησίν· τῶν γούν ἐκκλησιῶν ἀπασῶν, αἱ τὴν Εὐρώπην ἀπασαν, Λιβύην τε καὶ τὴν Ἀσίαν ἐπλήρουν, ὁμοῦ συνήκτο τῶν τοῦ θεοῦ λειτουργῶν τὰ ἀκροθίνια· εἷς τε οἶκος εὐκτίριος, ὥσπερ ἐκ θεοῦ 3 πλατυνόμενος, ἔνδον ἐχώρει κατὰ τὸ αὐτὸ Σέρονος τε ἅμα καὶ Κίλικας Φοινίκας τε καὶ Ἀραβας καὶ Παλαιστινοὺς καὶ ἐπὶ τούτοις 15 Αἰγυπτίους Θηβαίους Λίβας τοὺς τε ἐκ Μέσης τῶν ποταμῶν ὀρωμένους. ἦδη δὲ καὶ Πέρσης ἐπίσκοπος τῇ συνόδῳ παρήν, οὐδὲ Σκύθης ἀπελιμπάνετο τῆς χορείας· Πόντος τε καὶ Ἀσία Φρυγία τε καὶ Παμφυλία τοὺς παρ' αὐτοῖς παρείχον ἐκκρίτους. ἀλλὰ καὶ Θράκες καὶ Μακεδόνες Ἀχαιοὶ τε καὶ Ἑπειῶται οἱ (δ') ἔτι προσωτάτω οἰκοῦν- 20 τεζ ἀπήντων, αὐτοὺς τε Σπάνων ὁ πάνυ βοώμενος Ὅσιος, ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς μεγίστης Ῥώμης ἐπισκόπου Σιλβέστρου σὺν πρεσβυτέροις Ῥώμης Βίτωνι καὶ Βικεντίῳ τοῖς πολλοῖς ἅμα συνεδρεύων. τῆς δὲ νῦν βασιλευούσης πόλεως ὁ μὲν προεστὼς Μητρο- 4 γάνης τούνομα διὰ γῆρας ὑστέρει, πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ παρόντες 25 τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐτέλουν, ὧν ὁ εἷς Ἀλέξανδρος ἦν, ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γερονῶς πόλεως. τοιοῦτον μόνος ἕξ αἰῶνος 5

3—S. 45, 18 vgl. Soer. I S p. 36 ff. Aus ihm schöpft Gelasius, nicht aus dem von ihm zitierten Originalbericht des Euseb V. C. III c. 7. S — 5 Die Zeitangabe, die bei Soer. fehlt, unter Rückverweisung wiederholt S. 134, 24, wo als Quelle τὰ παλαιὰ διηγήματα (s. a. S. 33, 13) angeführt werden. Etwa der S. 5, 20 genannte Johannes?

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Eine von späterer Hd. geschriebene verstümmelte Randlesart scheint die Capitelüberschrift in anderer Form zu enthalten (fol. 37^v) A¹ | θεοφιλέστατος > M²P¹P² | τῆς] τῆ H 4 πανταχόθεν aus πανταχοῦ corr. M² 7 ἐκκλησιαστικῆς + ἰστορίας A¹ 10 ἀπασῶν] πασῶν V¹ ἐκπασῶν P³ 13 τε καὶ ἅμα ∞ M² 14 ἄραβας A¹ 14 f Αἰγυπτίους ἐπὶ τούτοις ∞ HM²P¹P² 18 ἐκκρίτους Soer. ἐγκρίτους HSS 19 ἡπειῶται] οἱ πειῶται P³ 20 ἀπήντων] ἀπάντων H | σπάνων] πάντων H | βοώμενος + ὁ V¹P³ 23 δὲ Soer.] τε HSS 24 ἰστέρει] ἡσθένει A¹ 25 Ἀλέξανδρος — S. 45, 1 εἷς am Rand nachgetragen H 26 πόλεως γερονῶς ∞ P²

εἰς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Χριστῶ στέφανον δεσμῶ συνάφας εἰρή-
 νης, τῷ αὐτοῦ σωτῆρι τῆς κατ' ἐθνῶν πολεμίων νίκης θεοπροπέας
 ἀντίθει χαριστήριον, εἰκόνα χορείας ἀποστολικῆς ταύτην καθ' ἡμᾶς
 συστησάμενος. ἐπεὶ καὶ κατ' ἐκείνους συνήχθη λόγος ἀπὸ παντὸς 6
 5 ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἄνδρας εὐλαβεῖς, καθὼς ἐν ταῖς
 πράξεσι τῶν ἀποστόλων, ἐν οἷς ἐτέγγον »Πάρθοι καὶ Μῆδοι
 καὶ Ἑλαμίται«. πλὴν ὅσον ἐκείνοις μὲν ὑστέρει τὸ μὴ ἐκ θεοῦ λει-
 τουργῶν συνεστάναι τοὺς πάντας, ἐπὶ δὲ τῆς παρουσίας χορείας ἐπι-
 σκόπων μὲν πληθὺς ἦν τριακοσίων ἀριθμὸν ὑπεραγορτίζουσα, ἐπο-
 10 μένων δὲ τούτοις πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀκολουθῶν τε πλείστον
 ὅσων ἑτέρων οὐδ' ἦν ἀριθμὸς εἰς κατάληψιν. τῶν δὲ τοῦ θεοῦ 7
 λειτουργῶν οἱ μὲν διέπρεπον σοφίας λόγῳ, οἱ δὲ βίου στερορότητι καὶ
 καρτερίας ὑπομονῇ, οἱ δὲ τῷ μέσῳ τρόπῳ κατεχομοῦντο. ἦσαν δὲ
 τούτων οἱ μὲν χρόνων μήκει τιμημένοι, οἱ δὲ νεότητι καὶ ψυχῆς
 15 ἀκμῇ διαλάμποντες, οἱ δὲ ἄρτι παρελθόντες ἐπὶ τὸν τῆς λειτουργίας
 δρόμον. οἷς δὴ πᾶσιν ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας τὰ σιτηρέσια 8
 δαφιλωῶς χορηγεῖσθαι προσέτατε. τοιαῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκεῖ συνελ-
 θόντων ὁ Παμφίλου διεξῆλθεν Εὐσέβιος.

Ὅπου ὁ βασιλεὺς συνεθερεῖ τοῖς ἐπισκόποις.

20 Ἐπιτελέσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπινίκιον κατὰ Λικιννίου ἑορτήν. 6 1
 ἀπῆντα καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Νίκαιαν. τῇ δὲ ἑξῆς πάντες ἅμα οἱ ἐπί-
 σκοποι εἰς ἓνα τόπον συνήρχοντο, παρήει δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μετ'
 αὐτούς, καὶ ἐπεὶ παρήλθεν, εἰς μέσον ἕστη καὶ οὐ πρότερον καθίζων
 ἤρειτο, πρὶν ἂν οἱ ἐπίσκοποι ἐπινεύσειαν· τοσαύτη τις εὐλάβεια καὶ

4 Act. 2, 5 — 6 Act. 2, 9 — 19—S. 46, 1 vgl. Soer. 1 S, 12 p. 39 u. 1 S, 17 p. 40

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 Die Zeilenanfänge in A¹ oft nicht mehr zu lesen. Das Unleserliche wird
 im Folgenden durch [] markiert | [λόγος] A¹ 5 τῶν] τῶν V¹P³ | [ἐν ταῖς] A¹
 6 πράξεις] + δηλοῦται HM²P¹P² | ἐν οἷς > M², aber am Rand von 2. Hd. ein-
 gefügt 7 ὑστέρει τὸ] M²P¹P² ὑστερεῖτο HV¹P³ ὑστερεῖται A¹ 8 [συν]εστάναι A¹
 8f ἐπι[σκό]πων A¹ 9 ὑπεραγορτίζῶν ἐπομένων P³ [ἐπομ]ένων A¹ 10 πλεί-
 [στων] A¹ 11 [9ε]οῦ A¹ 12 [καὶ] A¹ 13 [ἦ]σαν A¹ | δὲ A¹ τε HM²P¹P²V¹
 τε corr. aus δὲ P³ 14 νεότητος HM²P¹P² | [ψυ]χῆς A¹ 15 [λειτ]ουργίας A¹
 16 [τὰ] A¹ 17 [μ]έν A¹ > M²P¹P² | ἐκεῖσε HM²P¹P² 17f συνελθόντων]
 συναθρόντων V¹ 18 διεξῆλθεν] φησὶν H 19 [ῶ]πον A¹ 20 [ἐπι]τελέσας A¹ |
 ἐπινίκια H 21 ἅμα πάντες ∞ M²P¹P² | οἱ A¹ (Soer.) > in den übr. HSS
 24 πρὶν] πλὴν A¹ | ἐπινεύσειν P³

αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν τὸν βασιλέα κατείχε. πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς ὁ 2
 παρευέφημος παραινετικὸν καὶ διδασκαλικὸν προσενηνόχε λόγον εἰς
 ἔμφησιν καὶ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ τῶν πάντων θεοῦ τοῦ
 τσαῦτα αὐτῷ χαρισαμένου, ὧδέ πως λέγων·

5 Λόγος Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ προσφωνητικὸς πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον.

» Πολλὰς μὲν πρὸς εὐποσίαν τῶ τῶν ἀνθρώπων γένει ἐπιφανε- 7 1
 >στάτας ὁδοὺς ἢ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ τρόφιμος δικαιοσύνη ἐπέ-
 >στρωσεν, οὐχ ἥμιστά δὲ ἐκείνην τὴν ἐπισημοτέραν καὶ μάλιστα
 >ἀστροάπτουσαν, ἣν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἀγνωτάτου νόμου τῆς καθο-
 10 >λικῆς ἐκκλησίας πᾶσιν ἡμῖν παντὸς θαύματος μείζον ἤθροισε, τῆς
 >πίστεως τὸ κυριακὸν οἰκητήριον. τούτου δὲ τὴν μὲν κορυφὴν 2
 >μέχρι τοῦ γέγγουε τῶν ἄστρον ἐληλυθῆναι ὀρωῶμεν, τοὺς δὲ θεμε-
 >λίους ἔτι ἀρχομένον τοῦ ἔργου οὕτως βαθέως καὶ πιστῶς ἐρριζῶ-
 >σθαι θεῖον γένεματι γινώσκουμεν, ὡς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην αἰσθησιν
 15 >τούτου λαβεῖν. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοίνυν τῆς προειρημένης ἀπα- 3
 >σῶν τῶν λοιπῶν ὅλων ὑπερχειμένης ἄκρι τοῦ τέλουε τῆς ἐξόδου
 >φαίνεται ὁμαλὴ καὶ ἰσόπεδος πορεία τῇ λαμπρότητι τοῦ φωτὸς χρο-
 >μένη, ἣς καὶ τὸ μέτωπον ἀστροειδεῖ σφραγίδι κεκοσμημένον δυοκαί-
 >δεκα τὸν ἀριθμὸν χιόνεε χιόνεε λαμπρότεροι, ἀκίνητοι τῇ θέσει τῆς
 20 >πίστεωε αἰδίωε τῇ τῆς θεότητοε τοῦ ἡμετέρου σωτήροε δυνάμει
 >βαστάζουε. τούτου τοίνυν τοῦ τηλικούτου ἔργου ὁ τεχνίτηε 4
 >προσλαμβάνουε ἡμῖν καὶ τὴν ἀπὸ ψυχῆε δικαίαν πίστιν τοῦ ἀθανάτου
 >αὐτοῦ νόμου εἰε ροῦν ἔδωκεν ἡμῖν τὴν σεμνότητα· οὐπερ πρὸε τοὺε
 >πυλῶναε οὐδὲν ἔτερον εἰ μὴ ἀγνῆε καὶ εὐσεβοὺε ἐπιθυμῆε ἐπειγου-
 25 >σηε, μόνῃ καθαρῆε διανοῆε πεποιθήσει προσειεε ὁ βουλόμε-
 >νοε. τούτω δὲ αὐτῷ θαυμαστῇν τινα κόσμον λαμπρότητα σωτή- 5
 >ριοε προσήγαγε λογισμὸε· λέγω δὲ, ἐνδοθεν πίστιε ἀνθρώπων διὰ
 >παντὸε τοῦ περιβόλου τοῦ κυριακοῦ ἀνθοῦεε στεφάνοεε τετιμημένη

6 ff aus dem Buch des Dalmatios; vgl. oben S. 2, 11 — 11 ff vgl. die Schilderung
 der Grabeskirche Eus. V. C. III c. 34ff — 27 vgl. Constantins Rede a. d. heil.
 Versammlung (= Or) p. 187, 19 (Heikel)

A¹ A² (von Z. 5 λόγος an) H V¹P³ M²P¹P²

1 f ὁ παρευέφημος βασιλεὺς A¹ 4 ὧδέ — S. 54, 24 > A¹ ist aber von A²
 nach Schluß von Buch III nachgetragen (vgl. für die näheren Angaben die Be-
 schreibung der HS) 5 ἁγίαν > H 6 ἀποιῶν P³ | ἐποσίαν τῶν ἀνθρώπων
 τῷ γένει P² 11 τὸ > V¹P³ | τοῦτου] τοῦτο P³ 13 ἀρχομένονε M²P¹P²
 17 πορείαιε M² 18 f δίο καὶ δέκατον P¹ δίο καὶ δέκα τὸν M² 21 ὁ τεχνίτηε A²
 οὐ τέχνηε τιε d. übr. HSS 22 πίστιν] κρίσιν M²P¹P² 24 ἀγνωε H 26 τούτω V¹
 τοῦτο d. übr. HSS | αὐτὸ HM²P¹P² 26 f σωτηρίου H 27 λέγω Balf.] λόγω
 HSS 28 κυριακοῦ + οἶκον A² | τετιμημένη] πεποιτικμένη H

>ἀθανασία· καρπὸν ἀθροίζουσα ἄγρους τόνους τῆς ζωῆς τῆς
 >ἀνθρωπείας εἰς φανερόν ἄγουσα ἐπιφανεῖς καθίστησιν. αὐθις
 >ἐντεῦθεν ἢ ἕξωθεν οὐράνιος δόξα ἐστεμμένη τοῦ αἰῶνος ἀεὶ τικτο-
 5 >μένου μαλλον δὲ φρομένου βραβεῖα ὑπογράφει, καὶ τραφέντα μετὰ
 >τοῦ προσήκουτος ἐπαίνου ἅπασαν τοῦ αὐτοῦ ἔργον τὴν τελεσιουργίαν
 >κοσμεῖ. ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ κυριακὸς οἶκος ὑπὸ δύο μόνων 6
 >φυλάξων φρουρεῖται· καὶ φόβος μὲν θεῖος πρόσκειται τῇ ἐνίῳν ἐννοίᾳ
 >σωφρονιστήριον. πάρεστι δὲ ἀεὶ καὶ τοῖς εὐ φρονοῦσιν ὁ πρὸς τὸ
 >θεῖον ἔπαινος τῆς συνέσεως βραβεῖον· τοῦτων γὰρ ἐκατέρων ἐπιχει-
 10 >μένων τοῖς προθέροις τοῦ ἀγχιωτάτου τόπου δικαιοσύνην μὲν αἰ θύρα
 >ἀναπεπταμένα δέχονται, αὐτῇ τε εἴσω οἰκισθεῖσα μένει ἀκήρατος, τῇ
 >δὲ ἀδικίᾳ οὐδὲ θέμις ταῖς θύραις προσελθεῖν, ἀλλὰ ἐξόριστος τούτου
 >τοῦ τόπου ἐκκλείεται. ταῦτά με, ὃ τιμιώτατοι καὶ παρτὸς ἐπαίνου 7
 >ἄξιοι ἀδελφοί, τὰ πράγματα οὕτω σαφῆ εἰς τὴν τοῦ αἰδίου καὶ ἀθα-
 15 >νάτου φωτὸς λαμπρότητα ἤγαγεν, ἵνα μὴ πόρος με ἐστὼτα ἀμφιβολύς
 >τις ἴσως τῆς ψυχῆς πίστις ἀπεργάσῃται τῆς ἀληθείας ἀνάγκοστον.
 >Ἀλλὰ τί πρῶτον διαβεβαιώσομαι; πότερον τῆς εὐδαιμονίας τὸν 8
 >τύπον, ἢ τις εἴσω τοῦ στήθους τοῦ ἐμοῦ συνειλημμένη λανθάνει, ἢ
 >τὰς θείας ἐνεργεσίας τὰς περὶ ἐμὲ ὑπὸ τοῦ παρτοδυνάμου θεοῦ, ἐξ
 20 >ᾧ τὸν ἀριθμὸν πολλῶν ἔργων ἱκανὸν γοῦν λέγειν † φανεῖν ἤδη,
 >ὡς τὴν ἐμὴν μετριότητα ὁ αὐτὸς ἡμέτερος θεὸς καὶ πάντων πραγ-
 >μάτων πατήρ εἰκότως ἐαντῶ κατεδουλώσατο. πιστεύετε, ὃ τι- 9
 >μιώτατοι ἀδελφοί, προσλαμβάνοντες ἀκέραιοι πίστιν τοῖς λεγομένοις,
 >εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἢ ἐμὴ διάνοια τῶν θεῶν ἐνεργητημάτων κορε-
 25 >σθεῖσα εὐδαιμονεῖν δοκεῖ καὶ ἀπὸ τ(οι)ούτου πράγματος ἐξόχους ἐπαί-
 >ρους πληροῦσαι δύνασθαι φαίνεται, ὅμως, ὅπερ τῆς ἀληθείας ἢ πίστις
 >ἐναργῶς δείκνυσιν, οὔτε φωνὴ οὔτε γλῶττα τῶ προστάγματι τῆς
 >διανοίας ὑποურγησαι ἀροῦσι καὶ μάλα εἰκότως. ἀμέτρον γὰρ 10

17 vgl. Or p. 187, 28. 192, 7 — 28 vgl. Or p. 169, 10

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 φανερόν] φῶς M²P¹P² | ἄγουσαν M² 4 τραφέντα Subjekt von κοσμεῖ
 8 καὶ > V¹ 9 ἔπαινος aus ἔπαινον corr. A²M² | συνέσεως V¹P³ 12 τοῦτων] τοῦτοις P³
 13 ἐκκλείεται H | με] μὲν H 16 ἴσως > P² | ἀπεργάσῃται P³ 17 διαβεβαιώσο-
 μεν P² 18 ἦτις] εἴτις A² | συνειλημμένου A² (wo aber corr. in συνειλημμένη), M²P¹
 19 ἐπὶ > V¹ 20 πολλῶν + ὄντων M²P¹P² | ἱκανὸν γοῦν A² ἱκανὸν οὐρ HV¹P³
 εἰ καὶ ἐν ᾧ M² εἰ καὶ ἐν ᾧ P² εἰ καὶ ἐν ᾧ P¹ | λέγομεν HSS. Die Stelle scheint
 schwer verdorben. Viell. ἱκανὸν γοῦν λέγομεν (ἐν, ἵνα ἢ εὐπλάγχθος δύναμις αὐτοῦ)
 φανεῖν ἤδη καὶ . . . καταδουλώσασατο G. L. θεοῦ ἐξ(ενεργεσίας, ὡς τὸν ἀριθμὸν πολ-
 λῶν (οὐσῶν) ἔργων ἱκανὸν γοῦν λέγειν) φανεῖν ἤδη, (δι' ᾧν) κτέ. Holl λέγειν (ἐν
 ᾧ) φανεῖν ἤδη, ὡς τὴν Pasquali 21 ὡς Pasq.] καὶ HSS 24 εἰ] ἢ P³ | εἰ + γὰρ
 HM²P¹P² | τὰ > M²P¹V¹P³ 26 ὅμως > P² ὁ μὲν P³ 28 ἀροῦσαι P³

>όντος τοῦ μεγέθους τῶν ἐδεργεσιῶν ἢ μὲν διάνοια ὄψηλὴ τις οὖσα
 >τοὺς ἀνωτέρω τοῦ σώματος τόπους καταλαμβάνει, ἢ δὲ τῆς γλώττης
 >πορεία εἰς στενὸν κομιδῆ τόπον συγκλεισθεῖσα, ἀδόκιμος σχεδὸν (τοῦ) λέ-
 >γ(ειν) οὖσα, παντάπασι σιωπᾶ. τίς γὰρ ἡμῶν οὕτω προπετῆς λογισμῶ,
 5 >ἵνα τοιαύτης πεποιθήσεως ἀπορρίψῃ λόγον, δι' οὗ φάται ἂν τοιμή-
 >σειε πᾶν εὐκόλως τῶ τὰ πάντα δυναμένῳ θεῷ ἢ καὶ πάντων τῶν
 >καλλίστων δημιουργῶ ἐνδόξους ἐπαίνους καὶ ἐπαξιούς ἐντελῶς εἰ-
 >πεῖν; ὅποτε εἴ τις μόνην τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ αὐτὸν τετέχθει 11
 >νομοθετήσαντος λογίσαιτο, εἰδὼς ἂν σκοπήσειε μηδὲν δύνασθαι εὐρε-
 10 >θῆναι, ὅπερ ἄξιον θεοῦ λεχθῆναι δυνήσεται. τί τοίνυν τῆς ἐμῆς 12
 >μετριότητος τὴν καθοσίωσιν λέγειν ἐχρήν, εἰ μὴ τοῦτο, ὅπερ ὁ θεὸς
 >λόγος τῆς ἀληθείας δεικνυσιν; οὗ τὸ μέγεθος ἦτις μεγίστη προσ-
 >κύνησις σκοπησάτω σαφῶς, εἰ καταντῆσαι δυνήσεται ἐν αὐτοῖς τοῖς
 >περὶ αὐτοῦ λεγομένοις καὶ οὐδεμία πλάνη αὐτὸν ὀλισθήσει.
 15 >Καὶ εἴθε μοι τῷ ἡμετέρῳ συνδιακόνῳ σαυιλῆς εὐπορία τοῦ λέγειν 13
 >ἄρξέσειεν, ἵνα ἐκεῖνα ἄξια ὄντα τοῦ κηρύττεσθαι ἐγκωμιάσω, ἅπερ ὁ
 >θεὸς σωτὴρ ὁ ἡμέτερος πάντων τε πραγμάτων φύλαξ τοῖς προου-
 >μίοις τῆς αὐτοῦ παρουσίας, ὅποτε τῆς ἡμετέρας λυσιτελείας ἕνεκα
 >ἀγνοῦ σώματος οἰκητήριον κατηξίωσεν ἐκ παρθένου λαβεῖν, πᾶσιν
 20 >ἀνθρώποις δίδαγμα τοῦ παρ' αὐτοῦ οἴκτου δηλῶν, γαληνῶ νέματι
 >τῆς αὐτοῦ θεότητος ἔδειξε. τίνας ἄρξομαι ἄρα; ἀπὸ τῆς αὐτοῦ 14
 >διδασχῆς καὶ σεμνότητος; ἀλλὰ ἀπὸ θείων διδασκαλιῶν, ὧν αὐτὸς δι'
 >ἑαυτοῦ μηδενὸς διδάσκοντος μόνος διδάσκαλος πέφηεν; ἀλλ' ὅπως
 >ἀνέπνευσαν διὰ τῆς αὐτοῦ προνοίας τοσοῦτοι δῆμοι, ὅσους οὐδὲ
 25 >ἀριθμῶ περιλαβεῖν οἷόν τε, μικρᾶ τινι τροφῇ καὶ ἐλαχίστοις σιτίοις
 >καὶ μόνοις δύο ἰχθύσι τῇ τοῦτου θείᾳ προνοίᾳ, καὶ Λαζάρου μετὰ 15
 >τὴν τελευτὴν βραχέως τινὲ ῥάβδῳ ἀνάστασιν πεποίηκε καὶ εἰς τὴν
 >τοῦ φωτὸς λαμπρότητα αὐτῆς ἀνήγαγε; πῶς δ' ἂν εἴποιμι τὴν 16
 >ἀγνὴν αὐτοῦ θεότητα, δι' ἧς γυναικά τινα ἀπορρητοτέρως (ροσοῦσαν)
 30 >θεασάμενος καὶ τῆς ἑαυτοῦ ὀμιλίας μόνης καταξιώσας, ὑγῖα τε αὐτῆς
 >καὶ παντὸς νοσήματος ἔλευθέραν ἔδειξε; τίς δ' ἂν κατ' ἄξιαν εἴποι 17

21 vgl. Luk. 2, 47. Or a. a. O. — 23 vgl. Joh. 6, 9 — 26 vgl. Joh. 11, 43 —
 28 vgl. Mark. 5, 25

A²H V¹P³ M²P¹P²

3 ἀδόκιμος mit M²P¹P² δόκιμος d. übr. HSS 3f λέγουσι H λέγονσα d. übr. HSS
 corr. Holl 4 σιωπᾶν A² 8 μόνην > P² 9 νομοθετήσαι HM²P¹P² | μηδὲν] μὴ
 δὲ M² μὴ V¹ 10 ὅπερ] ἄξπερ A² | δυνήσεται 13 ebenso A² 14 αὐτὸν (sc. τὸν
 προσκυνῶντα) dem Sinne nach statt αὐτὴν (sc. τὴν προσκύνουσαν) 15 ἡμετέρω
 A²M²P²V¹P³ 19 πᾶσι λαβεῖν ~ H 22 ἀλλὰ + καὶ H 26 τῆ τοῦ θείου προ-
 νοίας H 27 ῥάβδῳ] ῥήσει HM²P¹P² 29 corr. Holl 30 τε > M² 31 καὶ > P²

>αὐτοῦ τὸ ἀθάνατον ἔργον, δι' οὗ τις συνεχεῖ καὶ μακροῦ νόσου τηρε-
 >θόνι ἀναλωθεὶς καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ χυθέντων καὶ διασπασθέντων
 >ὄλων κείμενος ἄφρω θείῳ ἰάματι ὥσπερ αὐτὸ τὸ σκιμπόδιον, ἐφ'
 >ᾧ ἔκειτο, τοῖς ὤμοις ἐπέθηκε καὶ εὐχαριστίας ἐπαίνους διαχέων διὰ
 5 >τε τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐνορίας διέδοραμεν; ἀλλὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ 18
 >καὶ σταθρὸν βάδισμα, ὡς ἐπιβαίνων τὴν ἀγρίαν θάλατταν κατα-
 >πατήσας ἐπέξενσε καὶ τοῖς θείοις ἴχνεσι τῆς βαθυτάτης θαλάττης
 >τὴν ὑγρότητα ἐπῆξε καὶ διὰ μέσου πελάγους οὐδενὶ μέτρῳ βαθύτητος
 >περιοριζομένου ὥσπερ διὰ γῆς τὴν πορείαν ἐποιήσατο; ἀλλὰ τὴν 19
 10 >ἠπίαν αὐτοῦ ἀνεξικακίαν, δι' ἧς νικητῆς ὢν ἐν πᾶσι τῶν ἀνοήτων
 >δῆμων τὴν ἀσθάδειαν ἐδάμασε καὶ δαμασθεύσαν πόρρω ἀπ' αὐτῶν
 >διαχωρίζων τὴν ἀγριότητα τῷ νόμῳ ὑπέταξεν; ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ 20
 >ὑπέρολαμπρα καὶ μέγιστα τῆς αὐτοῦ θεότητος, οἷς ζῶμεν, οἷς εὐδο-
 >κοῦμεν οἵτινες τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα οὐ μόνον
 15 >προσδοκῶμεν ἀλλ' ὥσπερ τινὶ τρόπῳ ἤδη κατέχομεν; τί πλέον 21
 >τολμῶ λέγειν καὶ μετ' αὐτῆς τῆς μικρᾶς τοῦ λόγου παρασκευῆς, εἰ
 >μὴ μόνον τοῦτο, ὅπερ τῆς ἐμῆς καθωσιωμένης ψυχῆς συνεῖναι χρῆ,
 >τὴν καθαρότητα, ὁποῖος τοίνυν ἐστὶν ὁ πατροδύναμος θεός, ὁ τὸν
 >οὐρανὸν οἰκῶν, καὶ περὶ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος, μάλιστα δὲ καὶ
 20 >ἐξαιρέτως περὶ τὴν καλλίστην καὶ παντὸς ἐπαίνου μείζονα δικαιοσύ-
 >νην, ὅποτε καὶ τοῦ ἰδίου θείου πνεύματος τὸ ἀγιώτατον κατ' ἀξίαν
 >σῶμα ἐνοικεῖν τε αὐτῷ καὶ οὕτω σωτηριῶδες τοῖς ἀνθρώποις
 >σώμασιν εἶναι κατηξίωσεν.

>Ἐπειδὴ οὖν περὶ τῆς οὕτω ἀγιωτάτης καὶ σωτηρίου τῆς πάντα 22
 25 >δυναμένης θεοῦ τάξεως ἄμετρος τῶν ἐχθρῶν μανία ὥσπερ ἀγλήϊ
 >τινὶ συγκεχυμένη ἐπολεθρίου σκαιότητος ἐρημείαν ποιεῖσθαι οὐκ
 >ἀμφιβάλλει, διὰ βραχείων, εἰς ὅσον ἢ πίστις καὶ ἢ καθοσίωσις τῆς
 >ψυχῆς τῆς ἐμῆς τοῦ λέγειν εὐπορίαν δαψιλεύεται, διηγῆσασθαι πει-
 >ράσομαι. καὶ γὰρ αἱ τούτων τῶν ἐθνῶν κακόνοια τοιοῦτον γένος 23
 30 >εἰσάγουσιν ἀναισχυντίας, ὥστε ἀσεβεῖ στόματι μὴ φοβηθῆναι εἰπεῖν
 >τὸν θεὸν τὸν πάντα δυνάμενον πάντα τὰ τῷ θεῷ νόμῳ δηλούμενα

1 vgl. Joh. 5, 5ff — 5 vgl. Joh. 6, 16ff. Or p. 175, 9

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 μικρᾶ P³ | νόσου corr. aus νόσω H 4 ἐπαίνου A² | διαχέων] διὰ
 βραχείων H 6f καταποντήσας V¹ 7 ἐπέξενσε conl. Heikel Krit. Beitr. S. 22
 10 ἠπίαν] ὁποῖαν M²P¹P² 11 πόρρω αὐτῶν, aber am Rand ἀπ' αὐτῶν H
 13 οἷς²] ὡς H 17 καθοσιωμένης HP² 19 περὶ > P³ 22 ἐνοικοῖν τε αὐτῷ
 HSS, corr. Friedl. 29 αἱ corr. in ἡ A² | ἐθνῶν A²V¹P³ ἐχθρῶν HM²P¹P²
 30 εἰσάγει A²V¹P³ 31 πατροδυνάμενον HV¹ | πάντα² > M²P¹P²
 Gelasius.

>μήτε πεποιηθέναι μήτε ποιῆσαι βεβουλήσθαι. ὡ τῆς τοιαύτης ἀσε- 24
 >βοῦς φωνῆς τῆς κατ' ἀξίαν ἅπασαν ὑπερβολὴν τιμωρίας καθ' ἑαυτῆς
 >ἀπαιτούσης· ὁπῶς ἐμμανῶς καὶ τολμηρῶς τῆς θείας ταύτης εὐ-
 >εργεσίας τὴν δόξαν τὴν μηδεὶ τῶν ἀνθρώπων περιληφθῆναι δυνα-
 5 >μένην ἀφανῆ καταστῆσαι ἐπιθυμεῖ. τί γὰρ μᾶλλον ἢ ἀγνότης ἀξίον 25
 >τοῦ θεοῦ; ἥτις ἐκ τῆς ἀγνοιάτης ὁμιλίας μετὰ τῆς πηγῆς τῆς
 >δικαιοσύνης προσελήλυθε καὶ διὰ πάσης τῆς περιόδου τῆς οἰκουμένης
 >ἐπλήμμυρε καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἀγιοτάτων ἀρετῶν τοῖς ἀνθρώ-
 >ποις ἐπέδειξεν, ἄσπερ ἑαυτοῖς πρώτον ἐχθρὰς νομίσαντες (ἐπαθον τὰ)
 10 >τῶν Ἀσσορίων· οἷς προηγουμένου τοῦ θαύλου παραδείγματος καὶ τὰ
 >λοιπὰ ἔδνη συνθέσθαι αὐτοῖς ἀνεπίσθη. ἐν οἷς, ὅσπερ ἡμεῖς 26
 >ἰδίᾳ θεωρία δοκιμίζομεν, τὸν τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ θεῖον ὁρῶ-
 >μεν ενεργεῖν οἶκτον, ὅποτε καὶ καθ' ἡμέραν καὶ κατὰ χρόνους
 >πολλοὺς ἐξ αὐτῶν περὶ δόξου μανίας οἴστο(ν) ἔλανομένους) ὁ αὐτὸς
 15 >εἰς τὴν τοῦ σωτηριώδους ἰάματος ἀνεξικακίαν ἐκέλευσεν ἀη-
 >κεν. καὶ οὐδὲ οὕτως τοῖς λοιποῖς τῆς τοιαύτης ἐνεργεσίας τὸ
 >μέγεθος δύναται πρὸς χάριν ἐλθεῖν (διὰ) τὴν παρὰ ἀνθρώπων
 >ἄγνοιαν τὴν θείαν δυναστείαν δύνασθαι πάντα λόγον ὑψῶσαι καὶ εἰς
 >ὑψος ἀρθέντα βεβαιώσασθαι (καὶ) αὐθις καθελεῖν καὶ διαλύσαι. ἀλλὰ 27
 20 >μᾶλλον τοῖς ἀνθρωπίνους πράγμασιν ἐναντίως ἂν ἀπέβη, εἰ (μὴ) ὁ θεὸς
 >ὁ τὰ πάντα δυνάμενος σιωπηρῶ τῆς αὐτοῦ θεότητος νεύματι πάντα
 >πράττειν προέδειτο. μᾶλλον γὰρ ἂν ἢ τῶν ἀνθρώπων μαρία ἐγένετο
 >συχρή, καὶ ἢ ἀνθρωπεῖα (αὐθάδεια) οὐκ ἔχουσα πέρας πάσας ἂν τὰς
 >ψυχὰς ἐπόρθησεν. οὐδὲ ἂν τὰ ἄλλα πλεῖστα ὄντα, ἄσπερ ἐν τῇ τοῦ κόσμου
 25 >ἀναστροφῇ τὴν ἰδίαν λειτουργεῖ τάξιν, ἀφανῆναι δεδύνηται· ἀλλ' 28
 >ὁμοῦ πάντα μετὰ τῆς ἀγνοίας τοῦ θεοῦ ταχέως ἂν ἀπωλώλει, τοῦ
 >δὲ φθόρου καὶ τῆς βασκανίας τὸ ἄδικον οὐχ ὡς ἐν ὀλίγοις μεμενή-
 >κει. ἀλλ' οὐδεὶς ἂν ἠρέθη ταύτης τῆς βασκανίας ἀλλότριος, τῶν θρη-
 >σκευῶν τὰ γένη παντοίων εἰς τοσοῦτον μεγάλως τε καὶ πλατέως εἰς
 30 >τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων διαχυθέντων, ὡς ἀξίως τῇ τούτων αἰσχρό-

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τῆς > A² 3 ἐπαιτούσης P³ | ὁπῶς] ὁπῶς V¹ οὕτως P³ 4 δόξαν τὴν > P²
 5 ἢ] ἦν M² 7 ἅσασιν P³ 9 ἐπέδειξεν HM²V¹P² | ἐχθρὰς πρώτων ~ A² | πρό-
 >τερον H | πάθει HSS 10 ἀσσορίων H 14 οἰστρομένης HSS (viell. οἰστρομένον A²
 zu der Änderung vgl. Eus. V. C. p. 134, 7) 15 ἀνεξικακία P³ 17 (διὰ) G. L. 18 δύνα-
 >σθαι von ἀγνοιαν abhängig? Oder Lücke hinter ἀγνοιαν? 19 (καὶ) G. L. 20 (μὴ)
 Ltz. 21 σιωπηρῶ] vielleicht σωτηριῶ Ltz. 22 ἢ > P³ | ἐγένετο HP² 23 (αὐθά-
 >δεια) G. L. 25 δύναται A² 26 μετὰ] μετὰ V¹ μὲν P³ | τῆς > H | ἀπωλώλει A²
 ἀπωλώλει d. übr. HSS 27 τὸ — 28 βασκανίας > aber am Rand nachgetragen A² |
 ὁπῶς ἐν A²HM²P¹P² οὕτως ἐν V¹P³ οὐχ ὡς ἐν corr. Friedl. 29 παντοίων H
 > d. übr. HSS 30 zu διαχυθέντων vgl. das zu 24, 29 Angemerkte

- >τητι τὸ ἡμετέρας λαμπρότητος ἐπισκιασθῆναι
 >αὐτοῖς αἰ τ' αὐτῆς αὐτοὺς στεροῦσεσθαι. οὐδεὶς οὖν λόγος θυγῆ- 29
 >σεται τῶν εἰρημνῶν τὴν ἐμὴν πίστιν ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐξέλκειν ψυχῆς.
 >ἔπεται γὰρ αὐτῇ μηδενος γαύλον ἐμποδὸν ὄντος δύναμις τελεία, ὁ
 5 >ζῶν τῆς ἀληθείας λόγος, εἰς πάντα δυνάμενος, γέλαξ πάντων πραγ-
 >μάτων, τῆς ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών. οὗτος οὖν δοκεῖ τιμι
 >τρόπῳ τοῦ ἀγνωτάτου αὐτοῦ λόγον δαφυλείεσθαι τὴν ὀμιλίαν * τοῦ
 >ἔλευθεροῦντος διασφλάττειν καὶ τοῦ φωτὸς τὴν λαμπρότητα ἡμῖν
 >παρέχειν.
- 10 >Τίτος τοίνυν ἔνεκα καὶ νῦν πάντων τῶν ἐθνῶν οἱ δῆμοι τὸ 30
 >οὐράνιον μὴ καθορῶντες ἡμῶς καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ὀσίου ὑπερρο-
 >ροῦντες, τὸ γήϊνον ἐπιζητοῦσιν οὐδεμίαν ἔχον ὑπόστασιν ἀληθείας
 >οὐδὲ γαυρότητα ἀγνῆς λαμπρότητος οὐδὲ δυναστείαν τῆς οὐραίου
 >θεότητος; ὡ ἀναξίου δράματος· ἔτι καὶ νῦν μηδὲν ἐλλείποντες 31
 15 >τῆς ἀσβετίας μηδὲ πρὸς τὸ δέον ἀγορῶντες, ὑπὸ τῆς ἀθλίας πλάνης
 >καταπίπτοντες οὐχ ὀρῶσι καὶ τοῖς ὑπάροις τούτοις ἔργοις τοῖς
 >τοῦ κόσμου τὴν λαμπρότητα οὐ παύονται μιαινόντες, δηλαδὴ ξύλον
 >καὶ λίθον καὶ χαλκὸν καὶ ἄργυρον καὶ χρυσὸν καὶ ταύτας τὰς γῆϊνας
 >(ἔλας) εἰς τὸ προσκυνεῖν καθιδρύντες καὶ ἀπὸ τούτων ἐλπίδα τῆς
 20 >ζωῆς ἐπαγγελλλόμενοι, ναοὺς αὐτοῖς μετὰ ἐπισήμου κόσμου οἰκοδο-
 >μοῦντες καὶ ἀπὸ τούτου οὕτως ἀξιοῦντες αὐτῶν τῆς προσκυνήσεως
 >τὰς προσθήκας, ἐπειδήπερ τὸ μέγεθος τῶν οἰκοδομημάτων ἐπ' αὐτῶν
 >γενομένων ἀξίον τῆς ἑαυτῶν ὄψεως παρέχεται τὸ θαῦμα. ὁπότε 32
 >τοίνυν ταῦτα ποιεῖν δοκοῦσι, σαφῶς νοεῖται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα αὐτοῖ
 25 >οὐκ αἰσθάνονται οὐδὲ ὀρῶσιν ὑπερηφάνως, ὅτι τοῖς ἑαυτῶν ἔργοις
 >αὐχεῖν δοκοῦντες ἀλίσκονται. ἡλίκος τοίνυν καὶ πόσος τε ὁ θεός
 >ἔστιν ὁ πάντων δυνάστης οὐχ † ὀρῶμενος, τίς καὶ πάντων αὐθέν-
 >της ἔστι καὶ κριτής, ὃν τινες αὐτῇ τῇ πεποιθήσει τῆς ἰδίας, ὡς
 >νομίζουσιν, ἀρετῆς (ὑβρίζοντες ἑαυτοὺς) λανθάνουσιν. αὐτοῦ γὰρ τῆ 33
 30 >διατυπῶσει καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἡμετέρον σώματος ἔλαβε τὸν ὀφειλόμενον

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπισκιασθῆν HSS 2 τ' αὐτῆς] ταύτης HSS 5 εἰς] εἰς H | δυνάμενα
 H | πάντων + τῶν H 6 οὕτως HSS 7 τρόπῳ τοῦ αὐτοῦ λόγον τοῦ ἀγνω-
 τάτου ~ A² | etwa ὀμιλίαν, τὴν γνώσιν) τοῦ Ltz. 9 παρέχει P³ 15 ἐπὶ
 ἀπὸ P² | τῆς > V¹ 18 καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν ~ A² 19 (ἔλας) G. L.
 20 ἀπαγγελλλόμενοι A²P³ 23 γενόμενον HSS | τὸ nachträglich eingefügt H
 24 αὐτοῖ] αὐτοῦ M² 26 αὐχεῖν] ἔχειν H 27 ἔστιν ὁ θεός ~ P² | ὁ
 πάντα δυνάστης M²·P¹P²V¹A² (wo aber corr. in ὁ πάντων δυνάστης), P³ ὁ τοῦ παν-
 τὸς δυνάστης und am Rand ὀπάντων H | † etwa οὐχ (ὀρῶσιν οὐδὲ γινώσκουσιν)
 G. L. οὐχ ὀρῶσιν, ὅστις καὶ Ltz. 29 corr. Ltz.

>τύπον, καὶ ἵνα σχῶμεν τῆς ἁρμονίας τὴν ἀκμὴν, ὁ αὐτὸς τῶν πάντων
 >μελῶν τὴν συζυγίαν ἰσχυροτάτοις νεύροις συνέδησεν, ἵνα ἐν πάσῃ πρά-
 >ξει τῆς ἡμετέρας σπουδῆς ἀκάματον ἔχοιμεν τὴν ἀκμὴν τῆς οἰκείας
 >ἁρμονίας. τούτων τοίνυν σωτηριώδει διατυπώσει τελεσιουργηθέν-
 5 >των καὶ πνεῦμα ἡμῶν, ἵνα ταῦτα πάντα κινεῖσθαι δύναίτο καὶ ἀκμά-
 >ζειν, ἐνέπνευσε καὶ θείαν τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς συνεχώρησε καὶ
 >πρὸς σύνεσιν τῇ ἡμετέρῃ κεφαλῇ δέδωκε καὶ εἶσω τῆς χώρας ταύτης
 >πάσης τῆς διανοίας τῆς ἡμετέρας τὸν λογισμὸν συνέκλεισε. τοι- 34
 >γαροῦν εἴ τις εὖ φρονῶν ταύτης τῆς διατυπώσεως τὸν λογισμὸν
 10 >σκοπήσειε, τὰ δὲ λοιπὰ παύσειεν, ἃ μῆτε λόγῳ μῆτε ἀριθμῷ περι-
 >ληφθῆναι δύναται, ταχεῖα ἐνθυμήσει καὶ ἰδεῖν καὶ συνιέναι δυνήσεται
 >τὴν αἰώνιον καὶ σωτηριώδη τοῦ ἀθανάτου θεοῦ ἕξουσιν καὶ οὐ
 >δυνήσεται ἐκείνων πλάνης τινὸς χωρὶς ἢ ἄνθρωπος ἐνδηῖσαι, ὅποτε
 >σαφῶς αὐτῷ ἕξεσσι καὶ ἰδεῖν πάντα τὰ γεγονότα εἶναι δυνάμει τοῦ
 15 >θεοῦ, ὡς αὐτὸς πάντα ταῦτα εἶναι βεβούληται.

Ἴνα δὲ εἴη ἰδεῖν, ὅτι τις ἀθέμιτος κόσμου πολιτεία τὴν τοῦ 35
 >θεοῦ ἀγνωσίαν τοῖς ἀνθρώποις ἀπειργάσατο, λογισμοῦ ἁμαρτήματος
 >προτέρον τεχθέντος ἐκ πλάνης τοῦ ἐχθροῦ ἐν ταῖς τῶν σκαιῶν
 >ἀνθρώπων ἀθλίαις ψυχαῖς, ἐκ τοῦ θείου νόμου λαβεῖν ἡμᾶς ἔνεστι
 20 >σαφῆ τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν. ἕξ ἐκείνου γὰρ καιροῦ, ἕξ οὗ 36
 >ὑπὸ τῶν δύο ἐκείνων τῶν ἐν ἀρχῇ κατασταθέντων τὸ θεῖον καὶ
 >ἅγιον πρόσταγμα μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας οὐκ ἐφνύλαθη,
 >ἐτέχθη μετὰ ταῦτα τῆς προσηγορίας ταύτης τὸ ἄνθος· γέγονε δὲ
 >συνεχῆς καὶ μᾶλλον ἐπηύξησεν, ἕξ οὗ καὶ οἱ προσηρημένοι δύο θείῳ
 25 >νεύματι ἀπεβλήθησαν· ἕως δὲ τοσοῦτου ἡ ὕλη αὐτῇ μετὰ τῆς σκαι- 37
 >ότητος τῶν ἀνθρώπων προήχθη, ὥστε τῆς τε ἐφώας καὶ τῶν πρὸς
 >δύσιν κρηπίδων κατεψηφίσατο· αὐτῇ τε ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐναντίας
 >δυνάμεως τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων κατέλαβε καὶ ἡμαρτώσεν.
 > * ἐν ᾧ μέντοι προστάγματι ἅγιος καὶ ἀθάνατός ἐστι τοῦ τὰ πάντα 38
 30 >δυναμένου θεοῦ ὁ ἀκάματος οἶκος· πάσαις γὰρ ταῖς ἡμέραις καὶ
 >τοῖς χρόνοις τοῖς παρεληλυθόσιν ἀναριθμήτους τῶν δόμων πολυ-

A²H V¹P³ M²P¹P²

3 οἰκίας A²HV¹P³ 5 πάντα ταῦτα ~ H 5f καὶ ἀκμάζειν δύναίτο
 ~ M²P¹P²V¹P³ 7 πρὸς = Adv. dazu | ταύτης — 8 ἡμετέρας > A² 10 δέ]
 δὴ P³ 11 συνιέναι V¹ συνίειν P³ | δύναται P³ δύνηται V¹ 12 σωτηριώδει A²
 13 χωρὶς] lies etwa seiраts oder схои́иоис Ltz. | ὅποτε] A²HM²P¹P² σέ ποτε V¹
 σέπειται P³ (σκέπεισθαι Balf.) 15 ταῦτα πάντα ~ P² | βούλεται HM²P¹P²
 19 ἀθλίως HV¹P³ 23 ταῦτα > M²P¹P² | προσηγορίας nämlich ἁμαρτήματος
 vgl. Z. 17 24 δύο nachträglich eingefügt A² 26 τε > HP² | τῶν] τῆς H

>πληθείας ἀπὸ τοῦ βάρους τούτου δι' ἐμοῦ τοῦ αὐτοῦ θεοτόκουτος ὁ
>θεὸς δεδουλωμένας ἐλευθεροῖ. καὶ εἰς ἐντελῆ αἰωνίου φωτὸς ἐξέλξει
>λαμπρότητα. ἀπὸ τούτων τοιγαροῦν ἐγώ, ἀδελφοὶ ποθεινότατοι,
>οἰκειοτέρα τινὶ προνοίᾳ καὶ ἐνδόξοις ἐνεργεσίαις τοῦ ἀθανάτου καὶ
5 >ἡμετέρου θεοῦ τὸ λοιπὸν ἐπισημότερος εἶναι τῇ πρὸς αὐτὸν καθά-
>ρωτάτη πίστει πέποιθα.

>Δεξάσθω τοιγαροῦν με ἡ ἀγροτάτη σύνοδος τῆς ὑμετέρας ἀγίω- 39
>τητος, καὶ μὴ μοι τὴν σφραγιστάτην ἐκκλησίαν καὶ τῆς ἀγνῆς
>κοινης τε πάντων ἡμῶν μητρὸς τὰς θύρας ἀντιτεθῆναι ἀνάσχοιθε.
10 >εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ νῦν ὁ λογισμὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἐντελῆ τὴν
>καθαρότητα τῆς καθολικῆς πίστεως ἐπιζητῶν. τοῦτο ἐντῶ γενέσθαι
>οὐκ οἶεται εἶναι ἄξιον. ὅμως προτρέπει καὶ ὑπομιμνήσκει, καὶ τὸ
>μέτωπον τῆς οικείας αἰδοῦς πασῶν τῶν καλλίστων ἀρετῶν ἐξενή-
>νοχε σφραγίδα, καὶ τῶν πυλών(ων) τῆς ἀθανασίας ἤρξατο ἄπτεσθαι
15 >καὶ τοὺτους κρούειν, ὅπως καὶ ὑμεῖς τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος εὐθὺς
>συγχωρηῆσαι τὴν εὐνοίαν καταξιώσητε εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην
>τῆς καθολικῆς πίστεως βλέψαντες. τοῦτο γὰρ τῶ θεῶ προεπῶδες 40
>καὶ τῇ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστει ἀρμόδιον καὶ τῶ κοινῶ τῶν
>πραγμάτων συμφέρον, ἵνα τῆς θεοῦ ἡμῖν παρασχεθείσης ἐντιμο-
20 >τάτης εἰρήνης ἄξιαν ἀμοιβὴν τῶ ταύτην ἡμῖν χαρισάμενθ' κοινῶς
>ἅπαντες προσεγγέζωμεν. δεινὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἂν εἴη καὶ ἄγαν 41
>δεινὸν καταλυθέντων τῶν πολεμίων καὶ μηθενὸς ἀντιτείνειν ἔτι
>τολμῶντος, βάλλειν ἡμᾶς ἀλλήλους καὶ τοῖς δυσμενέσιν ἡδονὴν καὶ
>γέλωτα προσερεῖν. ἄλλως τε [δὲ] καὶ περὶ θείων διαλεγομένους
25 >πραγμάτων καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος τὴν διδασκαλίαν ἀνάγραπτον
>ἔχοντας. εὐαγγελικαὶ γὰρ βίβλοι καὶ ἀποστολικαὶ καὶ τῶν παλαιῶν
>προφητῶν τὰ θεοπύματα σαφῶς ἡμᾶς, ἅπερ χρῆ περὶ τοῦ θείου
>φρονεῖν, ἐκπαιδεύουσι. τὴν πολεμοποιὸν οὖν ἀπελάσαντες ἔριν, ἐκ
>τῶν θεοπνεύστων λόγων λάβωμεν τῶν ζητουμένων τὴν λύσιν.

9 vgl. Gal. 4, 26 — 21—29 vgl. Thdt. I 7, 11, 12 p. 32

A²H V¹P³ M²P¹P²

4f ἡμετέρου καὶ ἀθανάτου ∞ V¹ 7 με > M² | ἀγιοτάτη P³ | ἡμετέρας H
9 κοινης > M²P¹P² | τε] καὶ A² | ἀνάσχοιθε A²M²P¹P² | wohl ἀντιτεθῆναι Itz.
11 ἐντῶ] ῥᾶστα H | ἐατῶ + ῥᾶστα M²P¹P² 14 πυλώνων wegen des folgenden
τούτους G. L.; πυλών HSS 15 ἡμεῖς A² | ἡμετέρας corr. in ὑμετέρας A² ἡμε-
τέρας P¹P²V¹ ἡμετέρας d. übr. HSS 16 ἄνοιαν P² | καταξιώσητε — ὁμόνοιαν > P³
22 μηθενὸς] μηδὲν V¹ 24 διαλεγόμενον P³ 28 πολεμοποιὸν A²V¹ πολεμο-
ποιοῦν P³ | οὖν > P³

Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ὁ πάνσοφος βασιλεὺς, οἷα δὴ 42
 παῖς φιλοπάτωρ, τοῖς ἱερεῦσιν ὡς πατράσι προσέφερε, τῶν ἀποστο-
 λικῶν δογμάτων τὴν συμφωνίαν πραγματευόμενος. τῆς δὲ συνόδου
 τῶν συνεληθόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπισκόπων — τριακόσιοι δὲ ἦσαν δέκα
 5 καὶ ὀκτώ· ἀλλ' οἱ μὲν τριακόσιοι καὶ πρὸς τοῖς λεγομένοις ἐπέιθοντο
 καὶ τὴν τε πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν τὴν τε τῶν δογμάτων ὑγίειαν
 ἠσπάζοντο· οἱ δὲ λοιποὶ, καθὼς καὶ πάλα εἰρήκαμεν, τοῖς ἀποστο- 43
 λικοῖς ἀντεμάχοντο δόγμασιν, οἵτινες τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν μεγα-
 λοφυνῶς συγκροτεῖν ἐσπούδαζον, δέκα καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν ὄντες,
 10 Εὐσέβιος τε ὁ Νικομηθεύς, ὡς καὶ πρότερον εἰρηται, Θεόγνης ὁ τῆς
 Νικαίας, Μάρης Χαλκηδόνος, Θεόδωρος Ἡρακλείας Θράκης, Μηρό-
 φαντος Ἐφέσου, Πατρόφιλος Σκυθοπόλεως, Νάρκισσος Νερωσιάδος
 Κιλικίας δευτέρως, ἦν νῦν Εἰρηνούπολιν ὀνομάζομεν, Θεωνᾶς ὁ Μαρ-
 μαρίτης, Σεκοῦνδος Πτολεμαίδος Αἰγύπτου καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι
 15 ὀκτὼ οἵτινες ἑαυτοὺς τῶ τῶν τριακοσίων ἀγίων χορῶ ἐπιμιζάντες
 ὡς δῆθεν ὀρθόδοξοι τοῖς ἀποστολικοῖς ἀντέπραττον δόγμασιν Ἀρείου
 συνηγοροῦντες· τούτοις δὲ γενναίως ἀντηγωνίζοντο οἱ ἐν ἀγίοις 44
 πατέρες ἡμῶν Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε προεβύτερος
 ὢν καὶ Ἀθανάσιος ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας· διὸ
 20 καὶ φθόνος ὄπισθο κατ' αὐτῶν, ὡς ὕστερον λέξομεν. οἱ δὲ ἡμέ-
 τεροι ἄγιοι ἐπίσκοποι καλοῦσι τὸν Ἀρείου εἰς τὴν σύνοδον, ἐπιτρέ-
 ποντες αὐτῶ συστήναι τοῖς ἰδίοις δόγμασι νεύματι τοῦ τὰ πάντα
 νικηφόρου βασιλέως· ἐπέπερ, ὡς ἀρτίως εἰρήκαμεν, καὶ αὐτὸς τῇ
 συνόδῳ συνήδρευεν.

25 Ὅπου τοὺς λιβέλλους τῶν ἐπισκόπων ὁ βασιλεὺς δέχεται.

Ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν σύνοδον γερονὸς θαναμαστὸν παρὰ τοῦ τὰ 81
 πάντα νικηφόρου βασιλέως οὐκ ἄξιον σιωπῆ παραπέμψασθαι. καὶ
 γὰρ ἐπισυναχθέντων πάντων τῶν ἐπισκόπων καί, καθὼς ἔθος ἐστὶ,
 γενομένων ζητήσεών τε καὶ συγκρίσεων παρὰ τινῶν τῶν ἐπισκόπων
 30 ἑρεσχειλιῶν ἔνεκα ἄλλου πρὸς ἄλλον ἔχοντος, λιβέλλων τε ἐπιδομαέ-

1—24 vgl. Thdt. I 7, 13. 14 p. 32f. Soer. I 8, 31 p. 46. Rufin. X 5 p. 964
 — 25—S. 55, 18 vgl. Rufin. X 2 p. 961. Soer. I 8, 18ff p. 41

A²A¹ (von Z. 25 ὅπου an) H V¹P³ M²P¹P²

1 τὰ > H 2 προσέφερε] φέρων A² 4 δὲ > P² es ist ein Anacoluth. Pasquali.
 5 πρὸς — 6 τε > V¹ 7 πάλα εἰρήκαμεν] προειρήκαμεν M²P¹P² 8 ἀντεμάχοντο]
 ἀντέχον P³ 10 θεόγνης A² θεόγνης V¹P³ θέογνης HM²P¹P² 11 Μάρης χαλκηδό-
 νος A² 12 πατρόφιλος HM²P¹P² | νάρκισσος HM²P¹P²V¹P³ 16 ἀντεπράττοντο A²
 17 δὲ > V¹P³ 18 Ἀλέξ. + ὁ HM²P¹P² 28 ἐπισυναχθέντων M² | ἔστιν ἔθος ∞ P²

ρων ἕπ' αὐτῶν καὶ ἐγκλημάτων συζηροτουμένων παρὰ τῷ εὐσεβεῖ
 βασιλεῖ, δεξάμενος τοὺς λιβέλλους σφραγίσας τε τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ
 ἐκέλευσε φυλάττεσθαι· ἐνορῶν τε τῶν τοιούτων ἐπισκόπων τὴν ²
 πρὸς ἀλλήλους ζυγομαχίαν, εἶπεν, ὅτι χρὴ πάντας ὁμοῦ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ
 5 συνελθόντας περὶ τούτων διαλαβεῖν. καὶ ἐνστάσης τῆς προθεσμίας
 εἰς μέσον καθίσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἡσυχίας γενομένης τῷ καιρῷ
 προπούσης πάντων τοὺς λιβέλλους προσέταξεν ἐνεχθῆναι· καὶ δὴ
 δεξάμενος καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ κόλπῳ θέμενος μήτε ἐγκόψαι τοῖς
 ἐμφερομένοις ἐθελήσας, λέγει· »τοῦ θεοῦ ἡμᾶς προχειρισμένον ἱερεῖς ³
 10 τε καὶ ἄρχοντας κρίνειν τε καὶ διακρίνειν τὰ πλήθη καὶ θεοὺς εἶναι
 ἅτε δὴ ἀνθρώπων ἀπάντων ὑπερέχοντας ὁρισσάμενον κατὰ τὸ εἰρη-
 μένον· »ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἔστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· καὶ τό· ὁ
 θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν· χρὴ τῶν μὲν κοινῶν ὀλιγορεῖν
 πραγμάτων, πᾶσαν δὲ τὴν σπουδὴν περὶ τὰ θεῖα ποιεῖσθαι«. καὶ ⁴
 15 κελεύσας ἐνεχθῆναι πῦρ, ἐμπορηθῆναι τοὺς λιβέλλους προσέταξεν.
 ἔσπευδε γὰρ μηδὲν τῶν ἔξω ἐπιγινῶναι τῶν τοιούτων ἐπισκόπων
 τὴν ἀνόμαλον ἐπιχείρησιν· τοσαύτη γὰρ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς ἱερεῖς
 τοῦ θεοῦ εὐλάβεια, ἣν θανατάσειεν ἅπαντες οἱ εὐ φρονοῦντες.
 Καίκεῖνο δὲ ὁμοίωτρόπον τούτῳ ἕπ' αὐτοῦ γεγενημένον οὐ δίκαιον ⁵
 20 ἡγοῦμαι παραδοῦναι σιγῇ. φιλαπεχθήμονες γὰρ ἄνδρες καὶ φιλολο-
 δοροὶ λαϊκοὶ ἐγράψαντο τῶν ἐπισκόπων τινὰς καὶ τῷ βασιλεῖ τὰς
 ἐγγράφους κατηγορίας ἐπέδωκαν καὶ ταῦτα πρὸ τῆς γεγενημένης
 ὁμοιοῖας. ὁ δὲ καὶ ταύτας δεξάμενος, εἶτα δεσμὸν ἐπιθείς καὶ τῷ ⁶
 25 δακτυλίῳ σημηνάμενος, φυλαχθῆναι καὶ ταύτας ἐκέλευσεν. εἶτα τὴν
 σύμβασιν τῆς ὁμοιοῖας ἐργασάμενος, ταύτας κομισθῆναι προστά-

5f vgl. für den Ausdruck Socr. I 8, 18 p. 41 und Sozom. I 17, 3—5 —

12f Psal. 81, 6. ebd. 1 — 19—S. 56, 8 vgl. Theod. I 11, 4—6 p. 47

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 σφραγίσας τε] σφραγίσασθαι P² 4 [πάν]τας A¹ 5 [δια]λαβεῖν
 A¹ | [καὶ ἐνστά]σης A¹ | προθεσμίας A¹ 7 [καὶ] A¹ 8 θέ[με]ος] A¹ |
 am Rand ὄρα τοῦ ἁγίου βασιλέως περὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν H 10 διακρ[ί]νειν]
 A¹ 11 ὑπερέχοντας ἀπάντων ∞ A¹ 12 [ὑψίστου] A¹ 13 κο[ι]νῶν] A¹
 14 [ποι]εῖσθαι A¹ 15 ἀνεχθῆναι, am Rand von späterer Hd. ἐνεχθῆναι M²
 16 το[ιούτων] A¹ 17 β[α]σιλέως A¹ 18 εὐλάβειαν P² | θανατάσειεν A¹
 HP³ | ἀ[π]αντες] A¹ | εὐ φρονοῦντες] ἐδημοῦντες H 19 τοῦτῳ + καὶ A¹ |
 αὐτ[οῦ] A¹ 21 ἐγράψαντ[ο] A¹ 22 κατ[η]γορίας A¹ 23 εἶτα — 24 σημηνά-
 μενος > V¹ 24 δακτυ[λί]ῳ A¹ 25 σύμβασιν unleserlich A¹ | ταύτας nach-
 träglich hinter κομισθῆναι eingeschoben H | προκομισθῆναι V¹ προσκομισθῆ-
 ναι P³ 25f προσ[τά]ξας] A¹

ξας, παρόντων ἀπάντων τῶν ἐπισκόπων πρὸς καὶ ταύτας κατέκα-
 σαν, ὁμομοκῶς μηδὲν τῶν ἐγγεγραμμένων ἀνεγνωσκέαι. οὐ γὰρ ἔφη 7
 χοῖναι τῶν ἱερέων τὰ πλημμελήματα δῆλα τοῖς πολλοῖς γίνεσθαι,
 ἵνα μὴ σκανδάλον πρόφασιν ἐντεῦθεν λαμβάνοντες ἀδεῶς ἀμαρτά-
 5 νουσι. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τοῦτο προσθεῖναι, ὡς εἰ αὐτόπτης ἐπισκό-
 που ἐγεγόνει γάμον ἀλλότριον διορῶντος, συγκαλύψαι ἂν τῇ πορ-
 φροῖδι τὸ παρανόμως γινόμενον, ὡς ἂν μὴ βλάψαι τοὺς θεωμένους
 τῶν δρωμένων ἢ ὄψει. τοσαύτη ἢ τοῦ βασιλέως θεοφιλῆς καὶ
 ἀξιόγαστος σύνεσις. ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ και- 8
 10 ροὺς ἐφεξῆς συνερχόμενος τοῖς ἐπισκόποις ὁ βασιλεὺς, ἅμα αὐτοῖς τὰ
 περὶ τῆς πίστεως διελάμβανε τὰς τε διαφοροὺς αὐτῶν γνώμας ἀνε-
 λέγετο. ἦσαν γάρ, καθὼς πολλὰκις εἰρήκαμεν, ἐν αὐτοῖς τινες τοῖς
 ἀθεμίτοις Ἀρείου δόγμασι συμφερόμενοι καὶ τῷ πλήθει τῶν ἁγίων
 ἐπισκόπων, τῶν τῆς ἀληθείας ὑπερμαχοῦντων, ἀντιπράττοντες. ἀλλ'
 15 οἱ ἄριστοι καὶ τὰ πάντα ἱερώτατοι πατέρες ἡμῶν τῷ τῆς ἀληθείας
 ὀπλῷ ἠσφαλισμένοι τὴν λαμπρὰν καὶ ἀμώμητον πίστιν μετὰ παρη-
 σίας ἐκήρυττον· μεθ' ὧν ἦν καὶ ὁμολογητῶν πολλὸς ἀριθμὸς, ἀνδιστα-
 μένων τοῖς ἐθέλουσι περιποιεῖσθαι τὰ μοχθηρὰ τοῦ Ἀρείου δόγματα.

Περὶ τοῦ ἁγίου Παφροῦτιου.

2) Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ μέγας καὶ ἅγιος Παφροῦτιος τὸν τῶν 9 1
 ὁμολογητῶν καὶ ἐπισκόπων κατακοσμῶν χορὸν, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, θεοῦ
 δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῆς ὀμηγύρεως ἐκείνης, οὗ Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς
 τὸν δεξιὸν ἐξώρυσεν ὀφθαλμὸν καὶ τὰς λαιὰς ἐνευροκόπησεν ἀγκύλας
 παραδόνς τοῖς μετέλλοις συνέχεσθαι, ἐν ᾧ τοσαύτη ἦν ἢ τοῦ θεοῦ 2
 25 χάρις, ὥστε σημεῖα αὐτὸν ποιεῖν μηδὲν ἐλάττω τῶν πάλαι ὑπὸ τῶν

9—18 vgl. Rufin. X 2 am Ende, p. 961 — 20—S. 57, 7 vgl. Rufin. X 4
 p. 963; s. auch Soer. I 11 p. 88. Philostorgius III 12 p. 43 Bidez. Georgios Mo-
 nachos II p. 507, 15ff de Boor

A¹ (bis Z. 17 ἐκήρυττον) H V¹P³ M²P¹P²

1 τῶν > A¹P³ 2 ἔφη HP³, in A¹ ist nur noch ἔφ zu lesen, eine spätere
 Hd. fügt hinzu ζέ(?) 4f ἀμαρτάνουσι HV¹P³ 5 προσθήναι V¹ 6 ἐγεγό-
 νειν A¹HM²P¹ ἐγεγόνειν P² ἐγεγόνει V¹ γέγονει P³ 7 ἂν > P³ | βλάψη
 M²P¹P² (Thdt) 8 [ἡ²] A¹ 9 ἡ[μέρας] A¹ | δέ² + ἡμέρας A¹H | καὶ > P³
 10 συνερχόμεν[ος] A¹ 13 ἀρε[ίον] A¹ 15 ἄ[ριστοι] A¹ 16 ἠσφαλισ[μένοι] A¹
 17 ἐκ[ήρυττον] A¹ (eine spätere Hd. hat ergänzt οἷτ⁻; damit endet fol. 38V)
 17 μεθ' — S. 60, 12 μακαρίας > A¹ 18 θέλουσι M²P¹P² 20 καί² > M²
 22 Μαξιμῖνος; V¹P³ 23 ἐξώρυσεν V¹P³

ἀποστόλων γεγενημένων. λόγῳ γὰρ μόνῳ τοὺς δαίμονας ἐφηνάδενε
καὶ εὐχῇ διαφόρους ἀσθενούντας ἐθεράπευε τυγλοῖς τε τὸ βλέπειν
τὸν θεὸν ἐξαιτούμενος παρείχεται καὶ παρεθέντας πρὸς τὴν κατὰ
φύσιν ἤγειν ἀκμὴν τὰ μέλη ἐνεργεῖν ποιῶν ἕγιστος. ὃν ὁ βασιλεὺς 3
5 σφόδρα διὰ τιμῆς ἤγει συνεχῶς τε ἐπὶ τὰ βασίλεια μετεπέμπετο καὶ
τὸν ἐξορωρυγμένον ὀφθαλμὸν κατεφίλει τοσαύτη προσῆν τῷ εὐσεβεῖ
βασιλεῖ πρὸς τοὺς ἁγίους πίστεις.

Περὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

Καὶ δὴ καὶ Σπυρίδων Κύπριός τις ἀνὴρ ἐπίσημος ἐν κυρίῳ καὶ 10 1
10 τὴν ἐκ παιδὸς ποιμενικὴν πείραν τῇ τοῦ Χριστοῦ ποιμνῇ καθιερω-
μένος, προφητικῶ βίῳ διαγιγνώμενος ἐγνωρίζετο, ὅς καί γε διέπων τὴν
ἐπίσκοπὴν τοῦ ποιμαίνειν τὰ ἴδια πρόβατα οὐκ ἐπαύετο. οὕτω δὲ 2
ἦν χρηστός καὶ ἀνεξίκακος, ὅτι ληστῶν ἐφόδον δόλῳ προσβαλόντων
τῇ ποιμνῇ ἰσραήλ τοις δεσμοῖς κρατουμένων κινήθηναί τε μὴ δυνα-
15 μένων ἕως προεῖ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν κριῶν τὸν κρείττιστον ἀποικο-
25 μένοις δίδωσιν, εἰπὼν· ἄλαβετε, ὧ νεαρίσκοι, πρὸς ἀπόκρησιν ταῦτον.
μὴ ἄπρακτοι ἀπιόντες τῇ νεκτὶ ταύτῃ δι' ἐμὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπο-
ρίας καταμήμεψθηθε. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα θαυμαστὰ περὶ τοῦ 3
20 ἁγίου τούτου ἀκηκόαμεν, ἐν δὲ ἐκ πολλῶν παραθήσομεν.

Ὅπου τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τεθνεῶσαν ἐγείρει διὰ τὸν ἔμπορον.

Θυγατέρα ἔσχεν ὁ θαυμασίος καὶ αἰοιδιμος οὗτος τοῦ θεοῦ ἄνθρω- 11 1
πος, Εἰρήνην τοῦνομα, ἣ τῷ γέροντι προσφόρος διακονήσασα ἐν παρ-
θενίᾳ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὑπεξέρχεται. ταύτης μετὰ θάνατον 2
25 ἐξ ἀποδημίας τις ἀναστάς ἔμπορος παρακαταθήκην ἀπήτει τὸν γέροντα,

9—S. 59, 2 vgl. Rufin. X 5 p. 963f s. a. Soer. I 12 p. 90ff. Soz. I 11, 1—5

H V¹P³ M²P¹P²

2 τε > H 3 παραθέντας M² 4 ποιῶν (vielleicht von 1. Hd. unter-
strichen) P³ 5 σφόδρα nachträglich hinter τιμῆς eingefügt H 6 ἐξορωγ-
μένον H, ἐξορωγμὸν V¹P³ | προσῆν] ἐξῆν P² 12 ποιμέειν + εἰς V¹
13 προσβαλόντων HV¹P³ 16 τὸν κρείττιστον τῶν κριῶν ~ H 19 οὖν > V¹P³
| θαύματα V¹P³ 19f ταύτον τοῦ ἁγίου ~ V¹ 20 δὲ > P³ 22 θαυμασίος]
μακάριος V¹P³ | οὗτος > H 24 διεξέρχεται P³ | μετὰ] μὲν P³ 25 παρα-
θήκη V¹P³

- ἦν τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ τῇ παρθένῳ ἦν παραθέμενος. ὁ δὲ μακάριος 3
 Σπυρίδων ἠγρόνησε παντελῶς τὴν ὑπόθεσιν· ὡς δὲ πολὺς ἦν ἐπιχεί-
 μενος αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος, πολλὰ ἄνω καὶ κάτω τὸν οἶκον διερευνήσας
 ὁ γέρον καὶ μὴ εὐρῶν ἠνιάτο σφόδρα καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα ἔλεγε
 5 μῆτε εἰδέναι μῆτε εἶναι τι ἐν τῷ οἴκῳ. ὁ δὲ ἔμπορος ἐκβοῶν 4
 δάκρυοί τε συνεχόμενος καὶ ὀλοφυρόμενος ἤτει τὴν παρακαταθήκην,
 λέγων αὐτὸν διαχειρίσεσθαι τῆς ἀπωλείας χάριν, εἰ μὴ λάβοι τὰ
 παρακατατεθέντα, γράσων ἕνεκα γήρως αὐτῷ ταύτην τὴν παραμυθίαν
 πεφυλάχθαι παρ' αὐτῇ τῇ παρθένῳ παραθέμενος. ἀναγκάζεται 5
 10 τοίνυν ὁ γέρον ὁ ἅγιος ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ μνήμα τῆς θυγατρὸς ἅμα τῷ
 ἐμπόρῳ ὀρμηθεὶς πρὸς πεῦσιν τοῦ πράγματος· ὁ δὲ ἐλθὼν καλεῖ τὴν
 θυγατέρα ἐξ ὀνόματος καὶ φησι πρὸς αὐτήν· »τέκνον μου Εἰρήνηε,
 ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα ἀπὸ τοῦ τάφου λέγει πρὸς αὐτόν· »τί θέλεις, ὦ
 15 πάτερ; ὁ δὲ γέρον πρὸς αὐτήν· »ποῦ ἀπέθου τὴν τοῦδε τοῦ ἀνθρώ-
 16 που παραθήκην, ὦ θυγατερ; κακείνη πρὸς αὐτὸν ἔφη· »ἐν τῷδε
 κεῖται τῷ τόπῳ, πάτερ; σαφῶς τὸν τόπον ἐπισημάνασα τῷ πατρί.
 ὁ δὲ πρὸς αὐτήν· »πορεύου ἐν εἰρήνῃ, τέκνον μου Εἰρήνηε. ὁ οὖν 6
 γέρον ἐπιστρέφας οἶκοι καὶ εὐρῶν οὐπερ εἶπεν ἡ παρθένος κείσθαι
 τὴν παραθήκην, ἀπέδωκε τῷ ἄνδρι.
- 20 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς ἄδονται θαύματα καὶ παρα- 7
 δοξοποιαίαι πολλαί, αἵ καὶ μέχρι δεῦρο πρὸς τῶν ἐγγχωρίων δεί-
 κνυνται τοῖς ἐγρισταμένοις πρὸς πληροσορίαν τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν
 εἰς Χριστὸν πίστεως, τοιούτοις τοιγαροῦν μέχρι τῶν καιρῶν
 ἐκείνων ἁγίοις ἀνδράσιν ἡ ἐκκλησία διέπρεπεν, ἐξ ὧν πολλοὶ
 25 παρῆσαν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον. ἀλλὰ μὴν καὶ Ἀθανάσιος, 8
 περὶ οὗ καὶ πρώην εἰρήκαμεν, τηρικάδε διάκονος ὢν, οὐκ ἄμοιρος
 τοῦ τῶν ἁγίων ἐκείνων χοροῦ εἶναι ὑπὸ πάντων ὁμολόγητο·
 συνῆν δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ,
 βοηθὸς ἄριστος ὑπάρχων αὐτῷ. ἀνεκίνουν γοῦν ὁσημέραι οἱ ἡμέ- 9
 30 τεραι ἅγιοι ἐπίσκοποι ἐπὶ πλείστον ὅσον χρόνον ἀμύπολλα περὶ τῆς
 πίστεως, οἰόμενοι δεῖν μηδὲν εὐχερὲς ἢ τολμηρὸν περὶ τηλικαύτης
 ζητήσεως διαπραττεσθαι, συχνῶς τε τὸν Ἄρειον μετεπέμποντο καὶ 10
 πυκνῇ ἀνακρίσει τὰς προτάσεις αὐτοῦ ἀναπτύσσοντες διέλλον· πλείστη

HR (von Z. 29 -rouν γοῦν an) V¹P³ M²P¹P²

4 ὁ — ἐξὸν am Rand nachgetragen, aber von 1. Hd. P² 7 διαχειρίσεσθαι
 M²A¹ διαχειρίσεσθαι die übr. HSS corr. Pasquali. vitae suae quoque iudicium se
 esse certium Rufin. | λίβοιε V¹P³ 10 τοίνυν > P² 11 τοῦ — καλεῖ > P³
 13 ἀπὸ τοῦ τάφου > P² 15 παρακαταθήκην M²P¹P² 16 σαφῶς — πατρί > V¹
 19 παρακαταθήκην M²P¹P² 25 καὶ + ὁ H 27 ἐκείνον V¹P³ 29 αὐτῷ > P²
 | [rouν γοῦν setzt ein R | γοῦν] οὖν HM²P¹P²

τε ὅση σπουδὴ καὶ φροντίς ἦν αὐτοῖς, πῶς ἐχοῖν πρὸς τὴν ἀνατρο-
πὴν τῶν ἀθέσεων αὐτοῦ δογματῶν ψηφίσασθαι καὶ ἀνθροῖσα-
σθαι. μετὰ πολλῆς οὖν τῆς σκέψεως καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἐκείας **11**
ταῦτα διελαμβάνον. διὸ καὶ σφόδρα σοφῶς καὶ λίαν ἀρμοδίως τοὺς
5 κατὰ τῶν ἀθεμίτων δογματῶν Ἰαρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐλέγχους
ἀντέθηκαν, πρόοριζον ἀνασπάσαντες τὰς κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
μαρὰς αὐτῶν βλασφημίας καὶ ἐξαφανίσαντες. καὶ τῷ μὲν οὐκ ἐκ **12**
τοῦ θεοῦ λέγειν ἐκείνους τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀντέθηκαν οἱ ἡμέτεροι τὸ
»θεὸν ἐκ θεοῦ«, καὶ τῷ »μὴ ἀληθινὸν θεὸν« κατ' ἐκείνους ἀπέγραψαν
10 οἱ ἡμέτεροι »θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ«, καὶ τῷ »κτίσμα«
αὐτὸν λέγειν ἐκείνους ἀνθροῖσαντο οἱ ἡμέτεροι »γεννηθέντα οὐ
ποιηθέντα«, καὶ τῷ »ετερουσίῳ« ὑπ' ἐκείνων προβαλλομένῳ ἀντέθηκαν
οἱ ἡμέτεροι ἐπίσκοποι τὸ »μοουσίον εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ τοῦτ'
ἔστι γεννηθέντα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός· κτίστην τε αὐτὸν καὶ
15 δημιουργὸν ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων« ἐκίηον κατὰ τὴν ἀρέσασθαι
παραδοθεῖσαν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἀποστολικὴν πίστιν, γραφικαῖς
μαρτυρίας τὰς ἀποδείξεις ἐκδώσαντες, καθὼς προῖόν ὁ λόγος ἀπο-
δείξειε. ταύτῃ τῇ ἀντιδότῳ τὰ θανάσιμα φάρμακα ἀνατρέψαντες **13**
ἄρα τραυτέραν ἐντεῦθεν ἤδη λοιπὸν τὴν ἀποστολικὴν συμφώνως
20 ἐγγράφονται πίστιν.

Περὶ τοῦ δεῖν τοῖς ὑποστάσεις ροεῖν καὶ πιστεῖν ἀχωρίτως ἐπὶ τῆς ἀροῖτου
τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος μιᾶς θεότητος.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν ἐν Νικαίᾳ συν- **121**
αχθέντων ἁγίων πατέρων ἡμῶν διὰ τοῦ μακαρίου καὶ ἁγίου ἐπι-
25 σκόπου Ὄσιου πόλεως Κουρδούβης τῆς τῶν Σπάνων ἐπαρχίας, ἐπέ-
χοντος καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἐπισκόπου σὺν τοῖς ἐκ τοῦ
αὐτοῦ θρόνου προαναφανηθεῖσι πρεσβυτέροις, ἐρμηνεύοντος αὐτὸν
ἐτέρου εἶπεν· »ἡ θεότης οὐκ ἔν πρόσωπόν ἐστι κατὰ τὴν Ἰου- **2**
δαίων ὑπόληψιν, ἀλλὰ τρία πρόσωπα καθ' ὑπόστασιν ἀληθινῆν, οὐκ
30 ὀνόματι ψιλῶ, καὶ τοῦτο μαρτυρίας πολλὰς ἀπὸ τε παλαιῶς καὶ
νέας διαθήκης κηρύττεται. ἡ μὲν παλαιὰ κατὰ τὸν σωματικώτερον **3**

HR V¹P³ M²P¹P²

3 τὸν > HR **6** προορίζοντες HM²P¹P² **9** τῷ] τὸ V¹P³ | μὴ] μὲν P³ | θεὸν²
> V¹ | ἀπέγραψαν H ἐγράφαντο RV¹P³ **10** τῷ] τὸ V¹P³ **12** ἔτερουσίῳ
HP³ **13** τὸν υἱὸν > H **15** τε > M² **17** ἐκδώσαντες M²P¹P²V¹ | ἐκδώ-
σαντες—**17f** ἀποδείξειε > P³ **19** ἄρα > P³ | ἐνταῦθα P² **20** ἔγραψαν R
22 μιᾶς θεότητος > H **23f** συνεχθέντων M²P³ **25** Ὄσιον > R **26** τοῦ > P³

ἔτι τρόπον διαλεγομένη λόγον ὡς λαλούμενον παρέστησεν, ἡ δὲ καινὴ
τὸν λόγον θεὸν ἀπέδειξε κατὰ τὸ »ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος
ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος«· καὶ πρόσωπον τέλειον
ἐκ τελείου· θεὸς γὰρ οὐ μέρος ὁ υἱός, ἀλλὰ τέλειος ὡσπερ ὁ πατήρ,
5 τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄν, ἧς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν ἀφράστως πατήρ. συν- 4
υπάρχει δὲ ὡσαύτως τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα
τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ τοῦ αὐτοῦ χρήματος ὄν, ὡσπερ ὁ πατήρ καὶ ὁ
υἱός. μίαν τοίνυν βουλήν μίαν βασιλείαν μίαν ἀδελφίαν μίαν 5
δεσποτείαν ἐπὶ πάντων τῶν κτιστῶν φύσεων ὁρωμένων τε καὶ
10 νοουμένων, μίαν θεότητα καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ὁμολογητέον πρὸς
ἡμῶν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐ σύγχυσιν
ἢ διαίρεσιν τῶν τῆς ἀρρήτου ἐκείνης καὶ μακαρίας τριάδος ὑποστά-
σεων κηρυττόντων ἡμῶν, ἀλλὰ πατέρα αἰεὶ ἀληθῶς πατέρα ἀληθινοῦ 6
υἱοῦ αἰεὶ ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ υἱὸν ἀληθῶς υἱὸν ἀληθινοῦ πατρὸς
15 αἰεὶ ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς πνεῦμα ἅγιον αἰεὶ
ὄν καὶ ὑφεστός, τριάδα ἀχώριστον ἀρρητον καὶ ἀληθῶς ἀπερινόητον
καὶ ἀρέφραστον, μίαν θεότητα καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ταύτης εἶναι
πιστεύοντες. καὶ ταύτην ὁμολογοῦμεν κατὰ τὴν ἀνεκαθεν παρὰ 7
τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἀποστόλων καὶ τῶν τὴν ἐκείνων
20 ἁγίαν πίστιν φυλαξάντων ἀσπίλων ἀρχαίων ἁγίων ἡμῶν πατέρων
παραδοθεῖσαν ἡμῖν τῆς αὐτῆς πίστεως ἀληθῆς δογμάτων ἀκρίβειαν,
ἑτοιμῶς ἐχόντων ἡμῶν σὺν εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ πλεί-
στων ὅσων μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν δεῖξει ταῦτα
οὕτως ἔχειν.«
25 Τούτων παρ' αὐτῶν μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἁγίου 8
πνεύματος ἐκφωνουμένων, οἱ τῆς ἀσεβείας Ἀρειοῦ ἀντιποιούμενοι
ὑπεγόγγυζον λίαν τρυχόμενοι· ἦσαν δὲ οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικο-
μηθείας καὶ Θεόγνιν τὸν τῆς Νικαίας, οὓς ἔμπροσθεν ἤδη ἐδηλώ-
σαμεν· ἀπέβλεπον δὲ ὅμως εἰς τοὺς μισθωτοὺς Ἀρειοῦ φιλοσόφους
30 τινὰς λογίους ὑπεράγαν, οὓς σννηγόρους τῆς οἰκείας μοχθηρίας μισθω-

2 Joh. 1, 1 — 28 vgl. S. 54, 10 — 30ff zur Sache vgl. Soer. I S, 13 p. 39.
Sozom. I 17, 3

A¹ (von Z. 12 τριάδος an) HR V¹P³ M²P¹P²

5 τῆς αὐτῆς — πατήρ > P² 9f νοουμένων τε καὶ ὁρωμένων ∼ R
12 τριάδος > R 13 ἀληθῶς] ἀληθῆ R 14 καὶ υἱὸν — 15 ὑφεστῶτα
> R | υἱόν² nachträgl. eingefügt P² 16 ὑφεστῶς HRM²P¹P²P³ 19 τοῦ
> P³ | ἱερῶν] ἁγίων R 23 δεῖξει > (aber am Rand von späterer Hd. ἀπο-
δειξει) A¹ > R 25f ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' αὐτῶν ∼ R 27 ἐπεγόγγυζον
λίαν τρυχόμενοι > P³ | οἱ περὶ] ἐπὲρ P³ | τὸν > R 29 ὁμοίως HR³

σάμενος Ἄρειος σὺν αὐτοῖς ἤκεν εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην καὶ οἰκουμένην
 κῆν σύνοδον. παρῆσαν γὰρ πλείστοι ὅσοι φιλόσοφοι, εἰς οὓς 9
 ἠλπιότες, ὡς ἄρτίως εἰρήκαμεν, οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι εἰκότως
 ἐάλωντο μετὰ τοῦ καὶ τῆς βλασφημίας αὐτῶν διδασκάλου, πληρου-
 5 μένης ἐπ' αὐτοῦ καὶ αὐτῶν τῆς ἱερᾶς γραφῆς λεγούσης· »ἐπικατά-
 ρατος πᾶς ἄνθρωπος, ὅς ἔχει τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ ἐπ' ἄνθρω-
 πον καὶ ἀπὸ κυρίου ἀπέστη ἡ καρδία αὐτοῦ«. ἀπέστη γὰρ 10
 ὄντως ἀπὸ κυρίου ἡ βλάσφημος καρδία τοῦ θεομάχου Ἄρειου καὶ
 τῶν κοινωνῶν τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, κρίσμα καὶ ποίημα τολμησάντων
 10 λέγειν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν πάντων κτίστην καὶ δημιουργὸν ἀορά-
 των καὶ ὁρατῶν κτιστῶν φύσεων.

Ἔσπον εἰς τῶν φιλοσόφων ὑπὲρ Ἄρειου κατὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης τῶν ἀποστολικῶν
 τοῦ θεοῦ ἱερῶν συνόδου πλείστα ὕσα ἀποφθέγγεται.

Εἷς δέ τις τῶν μισθωτῶν Ἄρειου φιλόσοφος, λίαν παρὰ πάντας 13 1
 15 τοὺς ἄλλους θαυμαζόμενος, πολλὰ καὶ πάμπολλα ὑπὲρ Ἄρειου πρὸς
 τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἡμετέρους διετεινετο ἐπὶ πλείστας ὕσας ἡμέρας,
 ὅστε γίνεσθαι ἐφ' ἐκάστης ἐκ τῆς διὰ τῶν λόγων συμβολῆς μεγάλης
 ἀκρόασις, τοῦ πλήθους τῶν συνερχομένων ἐπισυγγέοντος, τοῦ δὲ φιλο-
 20 σόφου κατὰ τῶν παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου λεγομένων τὰς ἀσεβεῖς
 Ἄρειου βλασφημίας προβαλλομένου, λέγοντος περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 τὸ »ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν« καὶ ὅτι »κρίσμα καὶ ποίημα ἐξ οὐκ ὄντων
 καὶ ἐξ ἑτέρας οὐσίας καὶ ὑποστάσεώς ἐστι·« καὶ ὑπὲρ τούτων τῶν 2
 25 μαρῶν δογμάτων Ἄρειου πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ ἄγων καὶ αἱ τῶν λόγων
 νιφάδες, λυτῶντος αὐτοῦ κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ κατατρέχον-
 25 τος τοῦ τῶν ἁγίων ἱερῶν ἐκείνων χοροῦ, λαλοῦντος ἐν αὐτῷ καὶ
 δι' αὐτοῦ τοῦ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἐχθροῦ· οἱ δὲ τῆς ἀλη- 3

5 Jerem. 17, 5 — 14f vgl. Rufin. X 3 p. 961—963. Soz. I 18, 1—7 —
 14—S. 64, 8 vgl. Georgios Mon. Chron. II 505, 18—507, 15 de Boor

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 σύνοδον > P³ 4 ἐάλωντο A¹R ἐάλων H ἐαλώκασι M²P¹P² ἐάλονται V¹P³
 | μετὰ τοῦ καὶ A¹V¹P³ μετὰ καὶ τοῦ HM²P¹P² καὶ μετὰ τοῦ P³ 5 αὐτοῦ] αὐτῷ
 A¹RV¹P³ 6f ὁ ἐλπίζων ἐπ' ἄνθρωπον R 8 ὄντος M² | ἀπὸ + τοῦ HV¹P³
 | τοῦ θεομάχου] καὶ θεομάχος R 10 τὸν²] τῶν M² 10f ὁρατῶν καὶ ἀοράτων
 ∼ A¹R 12 εἷς > P³ | ὑπὲρ > V¹P³ 15f πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἐπισκόπους A¹R
 17 διὰ τῆς ἐκ τῶν ∼ A¹R 18 ἐπισυντρέχοντος Georg. Mon. | τοῦδε HSS corr.
 Ltz. 19 [παρὰ] A¹ περὶ HM²P¹P² 20 βλα[σφη]μίας A¹ aber am Rand von
 späterer Hd. ergänzt φη) | προβαλλομένου > H 21 καὶ ποίημα > R | ὄν-
 25 τος A¹ 22 ὑποστάσεως καὶ οὐσίας ∼ R 23 ὁ > A¹RM²P¹P² 26 τῶν > P²

θείας ὑπέρομαχοι, οἱ ἡμέτεροι ἐπίσκοποι, τὰς ὀφειλομένας καὶ πρεπού-
 σασ ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀντιθέσεις ἀταράχως τῷ
 φιλοσόφῳ προσέφερον, τὸν μέγαν προφήτην ὁμοῦ καὶ βασιλεῖα Δαυὶδ
 μιμούμενοι λέγοντα· »ἤτοιμάσθην, καὶ οὐκ ἔταράχθην«, πάσας
 5 γὰρ τὰς τοῦ φιλοσόφου πολυπλόκουσ προτάσεις ὡς πρὸς τῷ θείῳ
 λόγῳ στυπλείου δίκην κατανήλισκον. ἀλλὰ καὶ οὕτως ὁ φιλόσο- 4
 φος τῇ τῶν λόγων διαβολικῇ εὐτεργίᾳ θαρρῶν τὴν διὰ τῶν ἐπι-
 σκόπων ἀλήθειαν κηρυττομένην ἀντιτοξεύειν ἐνίστατο, εὖ μάλα ἤῤῥστα
 πᾶσι τοῖς ἐπαγομένοις αὐτῷ, ὡς ἦτο, προσφερόμενος, ἐπιλύειν τε
 10 ἐβιάζετο τὰ κινούμενα δίκην ἐγγέλους· ἐν οἷς γὰρ ἐδόκει ἑαυτῷ
 συνίστασθαι, διολισθαίνων τῶν ἐπικρατεστέρων αὐτῷ προσφερομέ-
 νων νοημάτων ἐκ τῶν οἰκείων ῥημάτων ἐλισζόμενος συγκατέπι-
 πτεν. ἀλλὰ καὶ οὕτως κορυβαντιῶν ἀλαζονικῶς κατὰ τῆς εἰρηνι- 5
 κωτάτης συνόδου ἐφέρετο, ἐλπίζων νικᾶν τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀητιήτου
 15 πνεύματος Χριστοῦ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν· ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὁ 6
 θεὸς »ὁ δρασώμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανοργίᾳ αὐτῶν«,
 ὅτι »οὐκ ἐν λόγῳ ἢ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἀλλ' ἐν δυνάμει« συνίσταται,
 δι' ἐνὸς τῶν ἐκείσε δούλων αὐτοῦ τὸν ἐν τῷ φιλοσόφῳ κελοῦντα
 20 πονηρὸν δαίμονα ἰσχυρῶς κατεσίγασεν οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξέβα-
 λεν. ἀνὴρ γάρ τις ἐκ τῶν παρόντων τῇ συνόδῳ ἀγίων ὁμολογη- 7
 τῶν ἀπλοῦς τὴν φύσιν εἶπερ τις ἄλλος τῶν ἀγίων καὶ μηδὲν ἕτερον
 εἰδὼς »εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον« σαρκὶ
 κατὰ τὰς γραφάς, συνὼν τοῖς ἐπισκόποις καὶ ὄρων τὸν φιλόσοφον κατεπι-
 25 συζητήσει καταλαξομένον, αἰτεῖ παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῶν τοῦ
 θεοῦ ἱερέων χώραν αὐτῷ συνομιλίας παρ' αὐτῶν πρὸς τὸν φιλό-

4 Psal. 118, 60 — 16 I Kor. 3, 19 — 17 I Kor. 4, 20 — 22 I Kor. 2, 2

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 ἀντιθέσεις] καὶ πρεπούσας wiederholt R 3 ὁμοῦ καὶ βασιλεῖα > V¹ |
 Δαυὶδ > R 5 προφ' = προφάσεις R 6 οὕτως] οὕτος M²P¹P²V¹P³ 8 κηρυτ-
 τομένην ἀλήθειαν ∞ M²P¹P² 9 προσφερόμενος A¹ 10 κινούμενα + καὶ M²P¹P²
 | γὰρ > M²P¹P² 11 ἐπικρατέστερον HM²P¹P² | αὐτοῦ V¹ 14 ἀητιήτου]
 ἀκτίστον P³ 14f νικᾶν τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοῦ ἐν αὐτοῖς (R αὐτῇ)
 ἀητιήτου πνεύματος ∞ A¹R 16 δρασώμενος P²V¹ 19 κατεσίγασεν A¹HR
 δαίμονον ἰσχυρῶς κατεσίγασεν ||||| ἀλλὰ (bei || wechselt die Zeile und ist am
 Rand zugefügt mona οὐ, nach κατεσίγασεν etwa 6 Buchstaben wegradiert) A¹
 δαίμονα οὐ μόνον ἰσχυρῶς κατεσίγασεν ἀλλὰ καὶ ∞ R 20 γάρ] δέ R 22 ἐστα-
 ρωμένων A¹HR 25 ζητήσει P² | κατηλαξομένον V¹ 26 ὁμιλίας A¹R

σοφον δοθῆναι. τότε οἱ καθ' ἡμᾶς ἄγιοι ἐπίσκοποι θεωροῦντες 8
 τοῦ ἀνδρός τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ ἄπειρον αὐτὸν εἶναι γραμμάτων
 ἔπειθον μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον, μὴ ποτε παρὰ τοῖς μοχθηροῖς 9
 καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθροῖς γέλωσ γένηται. ὁ δὲ μὴ ἀνασχόμενος 9
 5 πρόσεισι τῷ φιλοσόφῳ καὶ φησι πρὸς αὐτόν· »ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ
 Χριστοῦ τοῦ αἰὶ σὺν τῷ πατρὶ ὄντος θεοῦ λόγου ἄκονσον τὰ τῆς
 ἀληθείας δόγματα, ᾧ φιλόσοφε«. ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· »ἐὰν εἴποις«. 10
 καὶ ὁ ἅγιος πρὸς αὐτόν· »εἷς ἐστὶν ὁ θεός, φησὶν, ὁ τὸν οὐρανὸν
 καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα δημιουργήσας, 10
 10 ὃς καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς διαπλάσας ὑπεστήσατο τὰ πάντα τῷ
 λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. τοῦτον τὸν λόγον, ᾧ φιλό- 10
 σοφε, θεοῦ υἱὸν ἡμεῖς εἰδότες προσκυνοῦμεν, πιστεύοντες διὰ τὴν
 ἡμετέραν ἀπολύτρωσιν ἐκ παρθένου αὐτὸν σεσαρκῶσθαι καὶ τετέχθαι
 καὶ ἐνηρθρωπικῆναι καὶ διὰ τοῦ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πάθους τοῦ ἐν 15
 15 τῷ σταυρῷ καὶ τοῦ θανάτου ἐλευθερωθῆναι αὐτὸν ἡμᾶς ἐκ τῆς
 αἰώνιου κατακρίσεως διὰ τε τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ζῶν ἡμῖν αὐτὸν
 αἰώνιον περιποιεῖσθαι ὃν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθόντα ἐλπίζομεν πάλιν
 ἐλεύσεσθαι κριτὴν τε ἕσεσθαι περὶ πάντων ὧν διεπραξάμεθα. πιστεύ- 11
 εις τούτοις, ᾧ φιλόσοφε; ὁ δὲ φιλόσοφος ὡς ἂν μηδεπώποτε 11
 20 πείραν λόγων εἰς ἀντίθεσιν ἐσχηκώς ἀπηνεώθη, καὶ ὡς κωφὸς ἢ
 ἄλαλος οὕτως ἀπεσιώπησε· τοῦτο μόνον οἰκτρῶ λίαν τῇ φωνῇ πρὸς
 αὐτὸν εἰρηκώς ὅτι »κάμοι ταῦτα οὕτως ἔχειν δοκεῖ καὶ μηδὲν ἕτερον
 εἶναι ἢ πάντα καθὼς προεἰρηκας«. ὁ δὲ γέρον πρὸς αὐτὸν ἔφη· 12
 »εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει πιστεύεις, ᾧ φιλόσοφε, ἀναστὰς ἀκολούθει μοι 12
 25 καὶ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπουδάσωμεν, ἐν ἣ ἡγήσῃ τὸ σημεῖον ταύτης
 τῆς πίστεως«. ὁ δὲ φιλόσοφος μεταβαλὼν ὅλον ἑαυτὸν πρὸς τὴν 13
 13 ἀληθῆ εἰς τὸν τῶν ὄλων θεὸν εὐσέβειαν, ἀναστὰς ἡκολούθει τῷ
 γέροντι καὶ ἐπιστραφεὶς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς
 συνελθοῦσιν εἰς τὴν ἀκρόασιν »ἀκούσατε, φησὶν, ᾧ ἄνδρες, ἕως ὅτε 30
 30 λόγων ἐπιουούμην σπουδῆν, λόγους λόγοις ἀντετίθουν καὶ τὰ προσ-

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 τῆς] τοῖς P²V¹ 7 ἀλ[ηθείας] A¹ | εἴποις HRV¹P³ (Georg. Mon.?) εἴπης
 A¹M²P¹P² 9 θάλατταν H | αὐτοῖς] τοῖς H 10 ὅς] ὁ A¹HM²P¹P² | ἐκ + τῆς H
 | διαπλάσας + οὕτως A¹R | ὑπεστήσατο + τε V¹ 11 καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι
 > V¹ 12 ἡμεῖς > H 14 ἐνανθρωπικῆναι R 16f αἰώνιον αὐτὸν ~ R
 18 κριτὴν τε περὶ || περὶ πάντων (ἕσεσθαι >) V¹ 20 ἢ] καὶ Georg. Mon. 22 καὶ
 > V¹P³ 23 πάντα καθὼς] ὡς M²P¹P² 25 σπουδάσωμεν] βαδισομεν R
 26 αὐτὸν M² 27 ἀληθῆ — εὐσέβειαν] ἀληθειαν R | ἡκολοίθησε R 29 ἀκρόασιν
 + αὐτοῦ P² 30 λόγοις λόγους ~ A¹R λόγους > P³

γερόμενα τέχνη τοῦ λέγειν ἀνέτρεπον· ὅτε δὲ ἀντὶ λόγων δύναμις 14
 τις θεία ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ζητοῦντος προελήλυθεν, οὐκ ἰσχυσαν
 οἱ λόγοι λοιπὸν τῇ δυνάμει ἀντιτάξασθαι — οὔτε γὰρ ἄνθρωπος
 θεῶ οἴός τε ἔστιν ἀντιστήσεσθαι. διὰ τοι τοῦτο εἰ τις ὑμῶν δύναται
 5 συνιέναι, ὡς ἐγὼ γενόμενα, πιστεύσει εἰς Χριστὸν καὶ ἀκολουθησάτω
 τούτῳ τῷ γέροντι, ἐν ᾧ ἐλάλησεν ὁ θεός. τοῦτον τὸν τρόπον 15
 ἀναλαβὼν ὁ φιλόσοφος φωτισθεὶς τε καὶ γενόμενος Χριστιανὸς ἔχαιρεν
 ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ γέροντος· τούτου δὲ τοῦ φιλοσόφου βαπτισθέντος
 καὶ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ συναφθέντος καὶ διαναπαυομένου καὶ
 10 ἀγαλλιωόντος ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ, ἡ σύνοδος ἔχαιρεν.

Ἀντίρροησις ἑτέρου φιλοσόφου τοῦνομα Φαίδωνος ποιουμένων καὶ αὐτοῦ τοὺς λόγους
 ὑπὲρ τοῦ θεομίχρον Ἀρείου καὶ τῆς ἐφευρεθείσης ὑπ' αὐτοῦ βλασφημίας.

Πρότασις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἰς τὸ 14 1
 «ποιήσωμεν ἄνθρωπον»· «καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄν-
 15 θρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». εἰ οὖν,
 ὡς ἡ φωνὴ δηλοῖ, ἢ καὶ ὁ νοῦς ἐξαπαχθείς, ἀνθρωπόμορφον ἂν
 λέξοι τὸν θεόν. τὸν δὲ θεὸν ἴσμεν ἀπλοῦν καὶ ἀσχημάτιστον. τί
 οὖν βούλονται αἱ σημασίαι τῶν προσηγοριῶν τούτων; γατὲ, μὴ ἄρα
 ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον; ἀποκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ κς'
 20 Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας· οὐχ οὕτως, ὃ φιλόσοφε, ἀλλ' ἢ 2
 τὸ εἰπεῖν τὸν θεόν· «ἀρχέτωσαν πάσης τῆς γῆς» καὶ τὸ «κατα-
 κυριευσάτωσαν αὐτῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ» τοῦτο τὸ
 κύριόν ἐστι τοῦ ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ ἄρχειν
 αὐτὸν πάσης τῆς γῆς. ἐπεὶπερ, ὡς ἄρχει ὁ θεὸς ἀπάσης τῆς γῆς 3
 25 καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων, οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον δεύτερον ἄρχοντα
 πάσης τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατέστησε, τοῦτο εἶναι τὸ «κατ'
 εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν» γενέσθαι τὸν ἄνθρωπόν
 γημι. ἔτι ἀνταποκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ κη'

14 Gen. 1, 26 — 17 vgl. S. 15, 22; Theodoret quaest. in Genes. 20 t. 1 p. 25, 30
 Schulze | 21 Theodoret ebd. p. 26. Gen. 1, 26. 2S — 26 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 τοῦ¹ > HV¹P³ 3 οὐδὲ Georg. Mon. | οὔτε — 4 ἀντιστήσεσθαι > M²P¹P²
 5 ἔγωγε HM²P¹P² | καγὼ γενόμην Georg. Mon. 7 τε A¹R > d. übr. HSS 9 ἐκκλησίᾳ
 τοῦ θεοῦ ∼ R 12 ἐφευρεθείσης A¹R 13 ἡ πρότασις A¹R | φιλοσόφου] λόγου H
 16 ἐπαχθείς H | ἂν τις ἀνθρωπόμορφον ∼ A¹R 17 λέξι A¹ λέξει R | ἴμεν, aber am
 Rand von späterer Hd. ἴσμεν M² 21 τὸν θεόν > R, nachträglich eingefügt V¹ | τὸ²
 > M² 23 εἰκόνα + τοῦ H | καὶ > H 24 ἐπεὶπερ — 26 γῆς > M²P¹P² 24 ἀπάσης]
 πάσης R

ἐπισκόπου Εὐσταθίου εἰς αὐτό· καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσω- 4
 μὲν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν·
 ἀλλὰ πρὸς τίνα ἔφη, ζητήσωμεν, φιλόσοφε. ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν καὶ
 εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν
 5 καὶ καθ' ὁμοίωσιν· ζήτημα ἐνέβαλε νοῆσαι ἡμᾶς, πρὸς τίνα ἔλεγε
 τὸ ποιήσωμεν· εἰπὼν γὰρ καὶ εἶπεν ὁ θεός ποιήσωμεν ἄν-
 θρωπον· ἐπήγαγε λέγων καὶ ἐποίησεν ὁ θεός τὸν ἄνθρωπον,
 κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν
 αὐτούς· ἡ οὖν τοῦ ποιήσωμεν δημασία τὸ εἶναι πρόσωπον 5
 10 συνδημιουργὸν σημαίνει καὶ συνιστορησῆγορον εἰσάγει. ὡς γὰρ
 θεός ὁ πατήρ ἐστιν ὁ εἰπὼν ποιήσωμεν ἄνθρωπον· οὕτω
 θεός ἐστι καὶ πρὸς ὃν τὸ ποιήσωμεν εἶρηκε, μιᾶς οὐσῆς τῆς τῶν
 ἀμφοτέρων προσώπων θεότητος, τοῦ τε εἰπόντος ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ τοῦ
 15 ποιήσαντος τὸν ἄνθρωπον. τὸ γὰρ ποιήσωμεν τὸ παρέχον καὶ 6
 ἀπαράλλακτον τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεότητος περιστησιν ἢ φωνή.
 ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ εἰκὼν ἀπλή καὶ ἀσύνθετος ἐστι πῦρ οὐσα τῇ φύσει.
 ἀπόκρισις σύμφωνος τῶν ἁγίων πατέρων· φῶς ἀπρόσιτον καὶ 7
 ἀστεκτός ἐστι φύσις ἢ τῆς ἁγίας τριάδος οὐσία. αὕτη ἐστὶν ἡ διάνοια
 20 τοῦ ποιήσωμεν.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου ὑπὲρ Ἀρείου· πάλιν ἐρῶ τὸ τὸν 15 1
 θεὸν ἄπλοον εἶναι καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀσύνθετον. πῶς οὖν ἄρα
 νοητέον τὸ κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ
 τὸ μὴ προϋπάρχειν τὸν εἰπόντα τοῦ πρὸς ὃν ἔλεγε ποιήσωμεν
 25 ἄνθρωπον· καὶ τὰ ἐξῆς, φατέ ἡμῖν σαφῆ τὴν περὶ τούτων ἀπό-
 δεξιμ, εἰ δύνασθε. οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ Ὁσίον ἐπίσκοπον λα'
 πόλεως Κουρδοῦβης ἐρμηνεύοντες αὐτὸν ἑτέρον εἶπον· εἰ προῦπ- 2
 ἦρχεν, ὡς σὺ φῆς, τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ καὶ μεταγενέστερος ὁ υἱὸς μετὰ

1. 3 Gen. 1, 26 — 7 Gen. 1, 27 — 18 I Tim. 6, 16 — 19 Ode S (Gebet
 Manasses), 5

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 Εὐσταθίου ἐπισκόπου ~ R | εἰς τὸ αὐτὸ H > P²P³ 3 καὶ—4 θεός
 > R 4 κατ' εἰκόνα—6f ἄνθρωπον > V¹P³ (Balfor.) 8 ἄρρεν] ἄρρεν R 9 ἢ]
 εἰ P² | ποιήσωμεν + ἐν P² 15 τὸ¹] = quod ad illud attinet vgl. 6S, 1, 3
 19 ἄκτιστός· aber am Rand ꝥ ἄστεκτος H 21 ἐρῶ τὸ] ἐρωτῶ HM²P¹ ἐρῶ
 τῷ P² 24 [μὴ] A¹ | ἔλεγε] ὁ λόγος R 25 τὰ > M² | σαφῆ > R | τοῦτον H
 26 δύνασθε corr. aus δύνασθαι R, δύνασθαι P² 27 πόλεως > H | κορδοῦβης
 im Text, κορδοῦβης am Rand von anderer Hd. A¹, κορδοῦβης R | εἶπον ἐρμη-
 νεύοντες αὐτὸν ἑτέρον ~ R | εἶπεν HP³ εἶπαν M²P¹P²V¹ 28 μετὰ] μὲν P³
 Gelasius.

χρόνους τινὰς χρισθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ εἰς νῖδον αὐτοῦ μετὰ ταῦτα
 ἔπ' αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἀναγορευθεὶς, καθά φατε ἀσεβῶς βλασφη-
 μούντες εἰς ποιήσῃ τῶν χριστῶν φύσεων προκεκτίσθαι αὐτὸν ἔπ'
 5 τὸν χριστὸν θεὸν καθ' ἑμᾶς· »ποιήσόν μοι ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα
 ξύην καὶ ὁμοίωσιν«. ἀλλ' ἐπέπερ αἰὶ πατὴρ ὁ θεός, ὡς προαπε- 3
 δείξαμεν, καὶ αἰὶ συνπαύχει τῷ πατρὶ ὁ νῖός, οὐ μεταγενέστερος
 χρόνοις, οὐκ ἐλάσσων δυνάμει, οὐ περιγραπτὸς τόπῳ, ἀλλ' αἰὶ καὶ
 10 ὁσαύτως αἰδίως συνπαύχων τῷ πατρὶ, γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ἀπε-
 ρινοήτως καὶ ἀνεκφράστως, καθὰ προειρήκαμεν, θεὸς ἀληθινὸς ὢν
 αἰὶ ἐκ τοῦ αἰὶ ὄντος ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, συνπαύχος τῷ
 πατρὶ, συναΐδιος τῷ πατρὶ, συμβασιλεύων αἰὶ τῷ πατρὶ, ὁμοούσιος
 τῷ πατρὶ, ἰσοδύναμος· τῷ πατρὶ, συνδημιουργὸς τῷ πατρὶ. εἰ γὰρ 4
 καὶ πάντα διὰ τοῦ νῖου γεγενῆσθαι λέγει ἡ θεία τῶν εὐαγγελίων
 15 φωνὴ καὶ ὅτι »χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«, ἀλλ'
 ὅμως οὐ δίχα τοῦ πατρὸς ἰδημιούργησεν, ἐπέπερ μία θεότης καὶ
 βουλὴ μία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ νῖου καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀχω-
 ρίστως αἰὶ ὄντος τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν νῖον καὶ τοῦ νῖου πρὸς τὸν
 πατέρα, νοητέον οὖν, ὡ φιλόσοφε, ὅτι ἓν κατὰ τὴν τῆς θεότητος 5
 20 οὐσίαν ὁ πατὴρ καὶ ὁ νῖός, καθὰ καὶ ἐν εὐαγγελίοις ὁ αὐτὸς νῖός
 βοᾷ »ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἔσμεν«· πρὸς ὃν ἔλεγε »ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν«,
 ἀντίφρησις τοῦ φιλοσόφου· καὶ ἤδη ἐν ταῖς προτέραις ἐπερωτήσεσιν 1β' 6
 ἔφαμεν μὴ εἶναι τὸν θεὸν ἀνθρωπόμορφον· τίνα οὖν ἔχει τὴν σημα-
 25 σίαν ἢ ὅλῃσις αὐτῆ, τὸ »κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίω-
 σιν«, φατὲ ἡμῖν. οὐ γὰρ μικρὸν ἡμῖν ἡ λέξις παρέχει ἀγῶνα· τέως
 τοῦτο λεκτέον. ἀπόκρισις τῆς ἁγίας συνόδου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπι- 1γ'
 σκόπου Ὁσίου πόλεως Κουρδούβης· τὸ »κατ' εἰκόνα«, ὡ φιλό- 7

6f vgl. S. 60, 13 — 10 vgl. S. 60, 16f — 14f Joh. 1, 3 — 21 Joh. 10, 30 —
 Gen. 1, 26 — 25. 28 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 φύσεως M² | προκεκτίσθαι HRP³ προεκτίσται V¹ προεκτίσθαι (aber aus
 προεκτίσθαι corr.) A¹, M²P¹P² 5 θεὸν] νῖον RM²P¹P²V¹P³ 7 ἑπάρχει M²
 S χρόνῳ M²P¹P² 9 συνπαύχων] συνὸν R | γεγεννημένος P¹P³ 10 ὢν ἀλη-
 θινός ~ P² 11 ὄντος > R 12 συναΐδιος — 13 πατρι³ am Rand nachträglich
 zugefügt H 12 ὁμοούσιος aus ὁμοιοῦσιος corr. P³ 14f τῶν εὐαγγελίων
 φωνῆ] γραφῆ R 15 οὐδὲ ἓν] οὐδὲν M² 16 ἰδημιούργησεν + ἀλλ' M²P¹P²
 V¹P³ 19 ὡ > V¹P³ 20f ὁ αὐτὸς βοᾷ νῖός ~ H αὐτὸς βοᾷ ὁ νῖός ~ M²P¹P²
 21 ἔλεγεν + ὅτι R 24 τὴν > R 28 ὁσίου ἐπισκόπου ~ A¹R | χορ-
 δοῦβης R

σοφει, νοητέον οὐ κατὰ τὴν τῶν σωμάτων σύνθεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοερὸν ἐντετυπῶσθαι ὁ τῆς ἀληθείας παρίστησι λόγος. ἄκουε τοίνυν καὶ σύνεσ' ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς τῇ φύσει ἐνέπηξε τῇ νοερῷ τοῦ 8 ἀνθρώπου οὐσίᾳ τὸ »κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν« οἷον τὴν 5 ἀγαθότητα τὴν ἀπλότητα τὴν ἀγιότητα τὴν καθαρότητα τὴν ἀφθονίαν τὴν χρηστότητα τὴν μακαριότητα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· ἵν' ἄπερ ἐστὶν ὁ θεὸς τῇ φύσει, ταῦτα κατὰ τὴν αὐτοῦ χάριν ἔχειν δυνηθῆναι καὶ ὁ ἕπ' αὐτοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος, τοῦτ' ἐστὶ τὸ νοερὸν αὐτοῦ. καὶ ὅσπερ οἱ τῶν ζωγράφων ἐπιστήμονες γράφοντες ἐν 9 σαρίσι τὰς ὁμοιώσεις τῶν εἰκόνων, ἐκ διαφόρων καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς χρώματος τὰς εἰκόνας ἀπαραλείπτως γράφουσιν, οὕτω δέδωκεν ὁ θεὸς καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἕπ' αὐτοῦ κτισθέντι ἐν τῷ νοερῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς. τοῦτ' ἐστὶ τῷ νῶ, ἔχειν διὰ τῶν ἀρετῶν τὸ »κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν«, τῆς εἰκότος ἀπαραλείπτως εὐρι- 10 σκομένης ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διὰ τῶν προορηθέντων θείων πραγμάτων, ὧν ἐνέθηκεν αὐτῷ ὁ θεὸς εἰπὼν »ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν«.

Ἀντίρρησις τοῦ γιλοσόγου· ὑπερκεῖσθαι μοι ταῦτα ἐπὶ τοῦ 18' 16 1 παρόντος καιροῦ· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἐπερωτητέον περὶ τοῦ δι' οὗ 20 ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πάντα τὰ τε ὁρώμενα τὰ τε μὴ ὁρώμενα. οὐ γὰρ μοι δοκεῖ εὐ ἔχειν, ἄπερ εἰρήκατε, ὅτι ἐν κατὰ τὸ αὐτὸ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἀδίδως ἅμα καὶ ὅτι θεὸς αἰεὶ συμπροϋπάρχων τῷ πατρὶ ὁ υἱός. ἐγὼ δὲ φαίην ὑποουργὸν ἐν τοῖς κτίσμασι γεγενῆ- 2 σθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἰδεῖτο γὰρ ὁ θεὸς ὑποουργοῦ εἰς τὴν τοῦ 25 ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου κατασκευήν. διὸ μέλλον ὁ δημιουργὸς θεὸς κτίζειν τὰς κτιστὰς φύσεις ὑπεστήσατο ἑαυτῷ ἐργαλεῖον, δι' οὗ κτίσει πάσας τὰς φύσεις. ὅσπερ γὰρ ὁ τέκτων προϋφιστᾷ ἐργαλεῖα 3 εἰς τὴν τῶν ἕπ' αὐτοῦ μελλόντων γίνεσθαι κατασκευήν, οὕτως ἐστὶ νοῆσαι καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ, ὅτι ὑποστήσας ἑαυτῷ ὡς ἐργαλεῖον τὸν

4. 13. 16 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 τὴν — τὸ > P³ | τῶν > RV¹ | τὸ > V¹ 2 ἐκτετυπῶσθαι HM²P¹P² 3 ἀνέπηξε P² 4 καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ καὶ κατ' εἰκόνα ~ R 4ff τὴν ἀγαθότητα τὴν καθαρότητα τὴν ἀφθονίαν τὴν ἀπλότητα τὴν ἀγιότητα (so!) τὴν χρηστότητα ~ V¹ 10 τὰς τῶν εἰκόνων ὁμοιώσεις ~ R 12 τῷ¹ — 13 ἐστὶ > R 14f ἐφοσκομένης] σωζομένης R 15 προειρημένων H | θείων] δύο A¹R > H 16 ἀνέθηκεν A¹RV¹P³ 17 ὁμοίωσιν] ὁμοίων P¹ 20f μὴ ὁρώμενα] ^{μὴ ὁρώμενα} ὁράτα P² 21f τὸ αὐτὸ] ταυτὸ R 22 συμπάρχων aber am Rand ff συμπροϋπάρχων H συμπροϋπάρχει R 29 ὡς > H

υἱὸν ἔκτισε δι' αὐτοῦ τὸν κόσμον. τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων 4
 ῥηθὲν ὅτι »πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«, ὡς δι' ἐργαλείου ἐκτί-
 σθησαν αἱ δι' αὐτοῦ φύσεις, καὶ τὸ »κατ' εἰκόνα δὲ ἡμετέραν
 καὶ καθ' ὁμοίωσιν« εἰπεῖν τὸν θεὸν κτισθῆναι τὸν ἄνθρωπον διὰ
 5 τοῦ ἐργαλείου, τοῦτ' ἔστι διὰ τοῦ υἱοῦ, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα καὶ
 ὁμοίωσιν εἶπεν ὁ θεός. ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ 1ε'
 Λεοντίου ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐψυχίου ἐπι-
 σκόπου Τυάρων· εἰ οὖν, ὡς σὺ φῆς, ἐργαλεῖον ὁ υἱὸς εἰς ποιήσιν 5
 τῶν κτιστῶν φύσεων ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐκτίσθη, ἐκ τῶν σεαυτοῦ
 10 καταπίπτεις λόγων, ὃ φιλόσοφε. λέγει γὰρ ἡ τοῦ εὐαγγελίου φωνή.
 ὡς καὶ αὐτὸς ἀρτίως ἐμνήσθη »πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«, καὶ
 ἐπάγει »καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«. εἰ οὖν 6
 πᾶν τὸ κτιστὸν δι' αὐτοῦ γέγονε καὶ χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ἓν,
 ὁ κόσμος δὲ κτίσμα καὶ ὁ υἱός, ὡς αὐτὸς φῆς. ἑαυτὸν ἄρα ἔκτισεν
 15 καὶ οὐχ ὁ πατήρ. ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· ἅπασι εἶπον, ὅτι ὡς 1ε' 7
 δι' ἐργαλείου πάντα δι' αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ θεὸς εἰς αὐτὸ τοῦτο ποιήσας
 αὐτὸν πρὸ πάσης κτίσεως, πρὸς ποιήσιν τῶν κτιστῶν φύσεων ἐργα-
 λεῖον εὐτρεπίσας αὐτόν. ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ 1ε'
 20 τῶν αὐτῶν ἐπισκόπων Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου· εἰπέ, ὃ βέλτιστε, 8
 ποῦ σοὶ τις ἐργαλεῖα ἀνεβόησε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἢ τὸ ἅγιον αὐτοῦ
 πνεῦμα; παράσχον ἡμῖν τὰς μαρτυρίας τῶν ὑποθέσεων. τίνας πνευ-
 ματοφόρον ἔχεις τὰς ὑπογραφὰς ἐκδώσαντος ἐργαλεῖον τὸν υἱὸν τοῦ
 θεοῦ, τὸν κτίστην πάντων τῶν αἰῶνων καὶ πασῶν στρατιῶν ἐπουρα-
 νίων καὶ πάντων ἐπιγείων; ἐπάκουσον τοίνυν, ὃ φιλόσοφε, τῶν 9
 25 μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν τῶν ἐκθησάντων θεὸν συνα-
 ἰδίον τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, κτίστην τε καὶ δημιουργὸν πασῶν

2 Joh. 1, 3 — 3 Gen. 1, 26 — 11 Joh. 1, 3

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 δι' αὐτοῦ αἱ ~ R 5 διὰ > V¹ 11f καὶ ἐπάγει > R 12 ἐγένετο
 γέγονεν R 13 γέγονεν — 15 πατήρ Text nach A¹ 13f γέγονεν οὐδὲ ὁ
 κόσμος· κτίσμα δὲ καὶ ὁ υἱός κτλ. HM²P¹P² γέγονεν οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε κτίσμα δὲ ὁ
 κόσμος καὶ ὁ υἱός R γέγονεν οὐδὲ ὃ γέγονε, κτίσμα δὲ καὶ ὁ υἱός V¹P³ 14f ἔκ-
 τισεν + ὁ υἱός R ἔκτισεν ἄρα ~ HV¹P³ 15 ὡς > V¹P³ 17 πρὸ > P³ |
 κτίσεως + καὶ HP³ 19 λέοντος R 20 ἐργαλεῖον R | ἢ] τί P³ 22 ἐκ-
 δώσαντος > R ἐκδύσαντος M²P¹P²V¹P³ | ἐργαλεῖα A¹ 23 τὸν] καὶ R | ἀπί-
 των II | τῶν > V¹ 25 καὶ ἐκθησάντων vgl. 24, 29, 50, 30 25f συναίδιον]
 ὡς αἰδίον P³ 26 πασῶν] πάντων R

τῶν πιστῶν γύσειον. ἐν μὲν βίβλῳ κτίσεως ἔχεις Μωσῆν τὸν 10
 προφήτην, ὃς συνδημιουργὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν ἐξέδωκε,
 λέγων καθὰ προειρήκαμέν σοι, ὃ βέλτιστε, »εἶπεν ὁ θεός· ποιή-
 σωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν·
 5 πρόσωπον συνδημιουργὸν συγκαλεῖν πέφκεν ἀλλ' οὐχὶ ἐργαλεῖον. τὸ
 γὰρ εἶπειν »καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα
 θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς·
 ἀθθεντιαν προσώπων σημαίνει. ἐν τῷ γὰρ εἶπειν »ποιήσωμεν 11
 ἄνθρωπον· ἀναίρει τὴν τῶν ἐργαλείων ἐπίνοιαν. τρανοτέραν <δὲ>
 10 δέχου μαρτυρίαν ἀθθεντικὴν εἰς μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἐκτε-
 θεῖσαν δεικνύσαν αὐτὸν δημιουργὸν πασῶν τῶν γεννητῶν γύσειον,
 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ Βαρουὺχ ἐκ στόματος Ἱερεμίου προφήτου
 λέγοντος »ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον 12
 ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων, ὁ ἀποστέλλων τὸ
 15 φῶς καὶ πορεύεται ἐκάλεσεν αὐτό, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ
 τρόμφ. οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν
 καὶ ὑψοφράνθησαν. ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ εἶπαν· πάροσμεν·
 ἔλαμψαν μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ
 θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρε
 20 πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί
 αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἐπὶ
 τῆς γῆς ὠφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη· καὶ ὁ 13
 Ἡσαΐας λέγει τῷ Ἰσραὴλ »καὶ νῦν οὐκ ἔγνως, εἰ μὴ ἤκουσας;
 θεὸς αἰώνιος, θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς· τίς
 25 οὖν οὗτος ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος, ὃ φιλόσοφε, ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα
 τῆς γῆς. ὁ καὶ ἐπὶ γῆς ὄφθεις καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφεῖς;
 τὸν υἱὸν λέγεις συναναστράφθαι τοῖς ἀνθρώποις ἢ τὸν πατέρα;

3. 6 Gen. 1, 26f — 13 Baruch 3, 32ff — 23 Jes. 40, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 μωσῆν R 2 συνδημιουργὸν τὸν υἱὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ∞ R 5 ἐργα-
 λεῖον A¹R ἐργαλεῖα die übr. HSS | τὸ] τῷ HM²P¹ 7 ἄρρεν R 8 προσώπων A¹
 προσώπους P² προσώπου d. übr. HSS | σημαίνει προσώπους ∞ P² 9 τὴν > P³
 10 δέχου] δὲ ἔχω A¹R | ἀθθεντικὴν + εἶπειν R | μόνον τὸ > A¹R 11 δει-
 κνύσαν A¹ | γεννητῶν A¹HV¹ γεννητῶν d. übr. HSS 12 Ἱερεμίον + τοῦ A¹R
 13 χρόνον > R 17 εἶπ. = εἶπον A¹R 20f τῷ παιδί αὐτοῦ Ἰακώβ ∞ R
 21 τῷ ἡγαπημένῳ + ἐπ' P³ 22 τῆς > HM²P¹P²P³ 23 εἰ] ἢ RM²P¹ 24 θεός·
 + ὁ M² 24f τίς οὖν > R 25 ὁ² > M² 27 λέγει R

ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου· ὁ υἱὸς, φησί, συνανέστραπται, καθὼς λη' 14
 εἶρηξαν αἱ θεῖαι γραφαὶ γὰρ πιστωθεὶς ἐξ αὐτῶν ἀποδέδειγμαί.
 ἀλλ' ἔστι μοι ἔτι δυνατωτάτη καὶ ἀναντίρρητος ἀντίθεσις περὶ αὐτοῦ.
 ὅτι πρὸ πάσης κτίσεως ἔκτισεν αὐτὸν ὁ θεός, ἵνα δι' αὐτοῦ τὰ
 5 πάντα κτίσῃ. καὶ ταῦτα ἀποδείξω ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀγώνων.
 ἀπόκρισις τῶν ἀγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ὁσιωτάτων ἐπι- 14'
 σκόπων Λεοντίου καὶ Εὐφρηζίου· οὐχ οὕτως, φιλόσοφε, οὐκ ἔνεστι 15
 δεῖξαι σε ταῦτα ἄπερ φῆς. γέννημα γάρ ἐστι τοῦ θεοῦ καὶ οὐ ποίημα.
 καθάπερ διὰ πλειόνων ἀπεδείξαμεν. καὶ τίς γάρ, ὦ φιλόσοφε, τῶν
 10 ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγχινοῖα πλουτούντων ἀνδρῶν οὐκ ἐκπλήττεται ἐπι
 ταῖς τοσαύταις αὐτοῦ ἰνεργείαις τῶν ἐπ' αὐτοῦ δημιουργηθεῖσων
 φύσεων ὡς ὑπὸ θεοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἐπ' αὐτοῦ, κτισθειῶν, τῆς γραφῆς
 βοώσης »ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον« καὶ »εἶδεν ὁ θεὸς
 τὰ πάντα ὅσα ἐποίησε. καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν«. Ἰωάννης δὲ ὁ 16
 15 εὐαγγελιστῆς σαφέστατα δείκνυσιν αὐτὸν αἰεὶ συνυπάρχοντα τῷ πατρὶ
 συναΐδιόν τε καὶ συνάναρχον τῷ πατρὶ, »ἐν ἀρχῇ γάρ φησιν ἦν ὁ
 λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος·
 οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο
 καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«. ἰδοὺ σαφέστατα 17
 20 δέδεικται, ὦ φιλόσοφε, ὅτι πάσης γεννητῆς φύσεως δημιουργὸς ὁ υἱὸς·
 εἰ οὐκ δημιουργὸς τῶν ὄλων κτισμάτων ἐστίν, ὥσπερ οὐκ καὶ ἔστιν,
 ὄρωμένων τε καὶ νοουμένων, δῆλον ὅτι θεὸς ἀληθῶς φύσει καὶ οὐκ
 ἐργαλεῖον, ὡς φῆς, οὐδὲ κτίσμα οὔτε ποίημα οὔτε μεταγενέστερος
 τοῦ πατρὸς. τὸ γὰρ ἦν τετράκις λεχθὲν ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ 18
 25 τὸ προϋπάρχον οὐκ ἔχει. ἵνα δὲ τελειότατα γνώσῃ ὅτι οὐκ ὑπεξούσιος
 ἀλλ' αὐτεξούσιος ὡς καὶ ὁ πατήρ, δέχον καὶ ἄλλην ἑναρρηστάτην
 μαρτυρίαν. ἄκουε τοίνυν τοῦ θεοπεσίου Ἰσαίου βοῶντος »καὶ 19
 θελήσουσι, φησὶν, εἰ ἐγεννήθησαν πυρὶ ζανστοὶ« τοὺς Ἰουδαίους
 προσαναφωνῶν »ὅτι παιδίον ἐγεννήθη υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν.

13 Gen. 1, 27. 31 — 17 Joh. 1, 1—3 — 27 ff Jes. 9, 5. 6

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 *συναεστράφθαι* A¹V¹P³ *συναεστραφται* R *συναεστράφη* H (wo aber η wohl auf Rasur) M²P¹P² | *καθὰ* H 2 *ἀποδέδειγμαί* R 3 *ἔτι* > R | *ἀναντίρρητος* (so!) + *ἔτι* R 4 *δι' αὐτῶν τῶν* P² 6 *ὁσιωτάτων* H 8 *ἔφη* V¹P³ 13 *βοώσης* + *καὶ* M²P¹P² 14 *τὰ* > P² 18 *nach ἦν* Rasur A¹ 19 *ἐγένετο*] οὐ γέγοιεν H 19 *σαφέστατα* > R 20 *γεννητῆς*, aber *v* corrig. A¹, R *γενετῆς* durch Rasur aus *γεννητῆς* P² *γεννητῆς* P³ | *υἱὸς*] *θεός* R 25 *γνώ* R 26 *καί*² > R 28 *φησὶν* > P² | *ἐγεννήθησαν* P¹ 29 *προσαναφωνῶν* H *προσαναφωνῶν* d. übr. HSS, aber corr. aus *προσαναφωνῶν* in A¹

οὐδ' ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 μεγάλης βουλής ἄγγελος θαυμαστός σύμβουλος θεὸς ἰσχυ-
 ρὸς ἐξουσιαστής. ἄκουε, φιλόσοφε, ἐξουσιαστὴν αὐτὸν προκη-
 ριζόμενον καὶ οὐχ ὑπεξουσίον, καθὼς ἔμελλε φάτι. ἀλλὰ πάλιν 20
 5 ἐπαλαληπτέον τὴν λέξιν· »θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἄρχων
 εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος«. ἐν δὲ μιᾷ τῶν αὐτοῦ
 εὐεργεσιῶν παρίστηεν ἑαυτὸν ὁ αὐτὸς μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ
 αὐτεξουσίον τε καὶ κτίστην τοῦ ἀνθρώπου, ἐπὶ τῇ τοῦ ἐκ γενετῆς
 τυφλοῦ ἀναπληρώσει ἐπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γεννη-
 10 μένη. ἀπαύγασμα γάρ ἐστι τοῦ πατρὸς σεναίδιον καὶ χαρακτῆρ 21
 ἀπαράλλακτος τῆς ὄλης αὐτοῦ ὑποστάσεως, καθά φησι Παῦλος ὁ
 ἀπόστολος, τὸ »σκεῦος τῆς ἐκλογῆς«. ἰδοὺ, φιλόσοφε, τοσοῦτοι 22
 ἄναρχον, ἐπίπερ καὶ σενάκτιστον τῷ πατρὶ κτίστην τε πασῶν τῶν
 κτιστῶν φύσεων, καθὼς πλειστάκις εἰρήκαμεν, τῶν τε ὄρωμένων τῶν
 15 τε ρουμένων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀπέδειξαν. ποῦ δὲ καὶ οἱ μάρτυρες 23
 τῶν ἐργαλείων, φῆσον εἰ ἔχεις· τάχα οὐ καὶ εἰς ἐργαλεῖα πιστεύσας
 ἐβαπτίσθη, ἔπερ, ὡς φῆς, πιστὸς ὑπάρχεις τῷ θεῷ.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν μ' 17 1
 ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· ἐκ τῶν παροιμιῶν Σολομῶντος·
 20 ἐπεὶ, φησί, τοσοῦτον βιάξεσθε ὑμεῖς τὴν ἀλήθειαν, τί εἶπωμεν
 περὶ ταύτης τῆς φανεράς λέξεως τῆς »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν
 ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ·; ἀπόκρισις τῶν ἀγίων πατέρων μα'
 τῶν ἐπισκόπων διὰ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐπισκόπου Καισα-
 ρείας Παλαιστίνης· τί πιθανῶς καὶ ἡσθίως ὡς οἶσθαι τοὺς βυθοὺς 2
 25 διατιτρώσκεις; μὴ σαυτῷ, ὦ φιλόσοφε, ἀφορμὰς ἀγάνδρον ἐπισώρειε,
 ὅρα μὴ πως δυσεπιβάτοις κρημνοῖς ἀπαραφυλάκτως ἐπιβίς κρημ-

8 vgl. Joh. 9, 1 — 10 vgl. Hebr. 1, 3 — 12 Act. 9, 15 — 18. 21 u. ö. Prov.
 8, 22 — 24 Über das Verhältniß dieser Rede zu Eusebs Schriften vgl. G. Loescheke
 im Rhein. Mus. LXI 68ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 βουλῆς + τῆς τοῦ πατρὸς H 3 ἐξουσιαστής + ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ
 τοῦ μέλλοντος αἰῶνος V¹P³ (Balf.) 4 ἀλλὰ — 6 αἰῶνος > V¹P³ ἰσχυρὸς, ἄρχων εἰ-
 ρήνης, ἐξουσιαστής ~ R 8 γενετῆς RM²P¹P² γεννητοῖς A¹ γεννητῆς HV¹P³ 9f γε-
 γεννημένη M² 11f φησι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ~ A¹ (wo aber ὁ fehlt) R
 13f τῶν κτιστῶν πασῶν φύσεων ~ A¹R 15 ἀπέδειξαν corr. aus ἀπεδείξαμεν
 A¹ ἀπεδείξαμεν R 19 Σολομῶντος > M²P¹P² 20—24 am Rand nach-
 getragen, aber 20 εἶπωμεν 23 τῶν ἐπισκόπων und ἐπισκόπον Καισαρείας Πα-
 λαιστίνης > H 20 ὑμεῖς > R 23f καισαρείας + τῆς R 24 οἶσθαι A¹HR
 οἷη die übr. HSS 25 ὦ > A¹R 26f κρημισθήση R

νισθῆς. ἀλλ' εἰς τὸ «κύριος ἔκτισέ με» νῦν φήσομεν· οἱ πρὸ 3
 ἡμῶν ἐξέδοσαν περὶ τῆς λέξεως ταύτης, τῆς ὅτι «κύριος ἔκτισέ
 με» πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα καὶ εἰς τὴν κατὰ σάρκα δὲ οἰκονομίαν τῆς
 ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅπως διείληφان,
 5 πάντως ἴστε τὰς ἐκδόσεις. ἡμεῖς δὲ καὶ ἐπ' ἄλλαις ἱστορίαις τὴν 4
 ἐκδοσὶν νῦν ποιησόμεθα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ συνεργοῦντος,
 καὶ εἰ θέλεις, φιλόσοφε, αὐτὴν ὅλην τὴν λέξιν προτεινώμεν μετὰ
 καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. λέγει γὰρ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς· «ἐὰν ἀναγγείλω 5
 ἔμιν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος
 10 ἀριθμῆσαι»· εἶτα ἐπάγει λέγων «κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν
 αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν
 ἀρχῇ, πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ προελθεῖν τὰς
 πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρασθῆναι, πρὸ δὲ
 15 πάντων βουνῶν γεννᾶ με». ὅθεν κατασκευάζων τὸ ὅτι «κύριος
 ἔκτισέ με» ἐπισυνάφας εἶπε «κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοική-
 6 τους». ζητῶμεν λοιπὸν κύριον τὸν κτίσαντα αὐτὸν τὸν καὶ 6
 ποιῆσαντα χώρας καὶ ἀοικήτους· νυγματισθεῖς γὰρ ὁ Σολομῶν ἐκ
 τῶν τοῦ πρὸς Ἰωβ εἰπόντος «ποῦ ἦσθα ἐν τῷ θεμελιούῃ με τὴν
 γῆν»; εἶπε «κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους». ἐν δὲ 7
 20 βίβλῳ Βαρουχ ἐκ στόματος Ἱερειμίου τοῦ προσφίτου, καθὼς προσαπε-
 δείξαμεν, περὶ τοῦ ποιῆσαντος χώρας καὶ ἀοικήτους λέγει· «υἱοὶ
 Ἀγὰρ ἐκζητοῦντες τὴν σύνεσιν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἔμποροι καὶ
 οἱ ἐκζητηταὶ τῆς συνέσεως· ὁδὸν δὲ σοφίας οὐκ ἔγνωσαν
 οὐδὲ ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς». καὶ μετ' ὀλίγα· «ἀλλ' 8
 25 ὁ εἰδὼς τὰ πάντα γινώσκει αὐτήν, ἐξεῦρεν αὐτήν τῇ συνέσει
 αὐτοῦ»· εἰπὼν περὶ τοῦ ἐξευρόντος τὴν σοφίαν τῇ συνέσει αὐτοῦ
 ἐπάγει αὐτοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας, λέγων «ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν
 εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον ἐνέπλησεν αὐτήν κτηνῶν τετραπόδων,
 ὁ ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύεται». οὐ παραβλεπτέον 9
 30 γάρ, ὃ φιλόσοφε, τὰ αὐτὰ πάλιν διαγορευῆσαι πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν

8 Prov. 8, 21a — 10 Prov. 8, 22—25 — 14f Prov. 8, 22, 26 — 18 Hiob 38, 4 —
 21 Baruch 3, 23 (gekürzt) — 24 Baruch 3, 32 — 27 Baruch 3, 32f

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 φήσωμεν HR φήσομεν + ὁ M²P¹P²V¹P³ 6 χριστοῦ > M²P¹P² 7 θέλεις + ὁ
 A¹RM²P¹P² 8 τῆς αὐτῆς ἀρχ[ῆς] ~ R 11 εἰς ἔργα αὐτοῦ > P² 13 ἐδρασθῆναι
 τὰ ὄρη ~ P² 14 κατασκευάζων — 15 με > V¹ 16 καὶ > HM²P¹P² 17 νυγ-
 ματισθεῖς] γυμνασθεῖς H 18 τῶν > RM²P¹P² | πρὸς] πατρὸς P²P³ 20 καθά
 HM²P¹P² 23 ὁδῶν M²P¹P² 26 αὐτοῦ² > H

τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. ὁ ἀποστέλλων, φησί, τὸ φῶς καὶ πορεύεται, ἐκάλεσεν αὐτό, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμφ· οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν καὶ ἠψοράνθησαν· ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ εἶπαν· πάρεσμεν· ἔλαμψαν 5 μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν. οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἔξευρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη· τὰς δύο φράσεις 10 προθήσαντες κυρίως τοῦ ποιήσαντος χώρας καὶ ἀοικήτους, ἃς εἶπε Σολομὼν καὶ Βαροὺχ ἦτοι Ἱερεμίας — εἰπὼν γὰρ »ἐκτισέ με« ἐπήγαγεν αὐτοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας λέγων »κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους« — συλλογισώμεθα, ὡς βέλτιστε, τὸ τίς κύριος ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους, καὶ νοήσομεν ὅτι οὐκ ἄλλος ἀλλ' ἢ πάντως ὁ 11 κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον· ἐν τῷ γὰρ κατασκευάζειν τὴν γῆν »ποιεῖν ἐστὶ χώρας καὶ ἀοικήτους· ὁ καὶ ἐμπλήσας αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων, ὁ καὶ καλέσας τὸ φῶς, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμφ καὶ τὰ ἐξῆς, περὶ οὗ λέγει, ὅτι »ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη· νοητέον 12 οὖν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κύριος ὁ κτίσας τὴν λογιστικὴν σοφίαν εἰς ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, ἣν ἠντιέπεισε τῷ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἀνθρώπῳ, ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους, ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ἴδωμεν »ἐὰν ἀναγγείλω 13 ὑμῖν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα«, ἀλλ' οὐκ εἶπε τὰ μέλλοντα, καὶ πάλιν λέγει »μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος ἐξαριθμηῆσαι« ἀλλ' οὐ τὰ πρὸ αἰῶνος. ἐγνώσθη ἡμῖν, ὅτι ὁ εἶδος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ καὶ 14 τὴν λογιστικὴν σοφίαν κτίσας, ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους, ὁ καὶ τῷ Ἰὼβ εἰπὼν 30 »ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα, ἤνεσάν με πάντες ἄγγελοί μου«,

1 Baruch 3, 33ff — 10 vgl. Prov. 8, 26 — 11 Prov. 8, 22 — 12 Prov. 8, 26 — 18 Baruch 3, 38 — 24ff Prov. 8, 21a — 28 Baruch 3, 32 — 30 Hiob 38, 7

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 φησί > R 3f εὐφροσύνης A¹R 4 αὐτούς > P³ | εἶπον R 8 ἠγαπημένον + ἐπ' HSS außer A¹ (vgl. 69, 21) | τῆς > M²P¹P³ 9 φράσεις] φήσεις P³ (Balf.) 10 προσήσαντες H 11 γὰρ + κύριος A¹R 12 καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ∼ R | λέγων > H 13 τὸ > HM²P¹P² 14 καὶ > A¹RV¹P³ | νοήσομεν A¹HRP²V¹P³ | ἄλλος] ἄλλας P² 15 τὸν > M² | ἐν γὰρ τῷ ∼ V¹P³ 15f κατασκευάσαι R 20 λογικὴν P² 27 ὑμῖν V¹P³ 28 λογικὴν P²

Μωσῆς δὲ λέγει περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸ φῶς »καὶ εἶπεν ὁ θεός·
 γεννηθήτω φῶς« καὶ ἐπήγαγε λέγων »καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς
 τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς ἀστέρας« καὶ
 τὰ ἕξῃς. ἵκανά εἶναι μοι δοκεῖ τὰ λεγθέντα, ἃ αἱ ἀποδείξεις παρέ- 15
 5 σθησαν, ὧ γιλόσοφε, ὅτι ὁ νῦς τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ καὶ τὴν ἐν Σολο-
 μῶντι λογιστικὴν σοφίαν κτίσας καὶ πάντα τὰ κτιστά, καὶ οὐκ ἐργα-
 λειῶν. ἵνα δέ σοι σαφεστέραν τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν 16
 παραστήσωμεν καὶ τάχιον ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ πράγματος καὶ
 τῆς θεωρίας αὐτοῦ, τὰ ἐκ τῆς γραφῆς λέξωμεν. μέλλων ὁ προ- 17
 10 φήτης Μωσῆς ἐξιέναι τὸν βίον, ὧς γέγραπται ἐν βίβλῳ ἀναλήψεως
 Μωσέως, προσκαλεσάμενος Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ καὶ διαλεγόμενος πρὸς
 αὐτὸν ἔφη »καὶ προεθεάσατό με ὁ θεὸς πρὸ καταβολῆς
 κόσμου εἶναι με τῆς διαθήκης αὐτοῦ μεσίτην« καὶ ἐν βίβλῳ
 λόγων μυστικῶν Μωσέως αὐτὸς Μωσῆς προεἶπε περὶ τοῦ Δαυὶδ καὶ
 15 Σολομῶντος. περὶ οὗ Σολομῶντος οὕτω προεἶπε »καὶ διαδοχεύ- 18
 σει (ἐπ') αὐτὸν ὁ θεὸς σοφίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἐπιστή-
 μην πλήρη, αὐτὸς οἰκοδομήσει τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ« καὶ τὰ
 ἕξῃς. ἵνα δὲ σαφεστέρον εἴῃ ὁ φημι, οὕτως ἐξετάσωμεν τὸν νοῦν· ὁ 19
 20 ἄνθρωπος διὰ τὸν κόσμον, ἢ ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον; ὁ γιλό-
 25 σοφος· πάντως ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον. οἱ ἄγιοι ἐπισκόποι μυ'
 οἱ ἡμέτεροι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Πιερσίλου
 εἶπον· καὶ εἰ ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον πάντως ὧς προγενεστέρου 20
 τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει ὄντος, ὁ δὲ κόσμος μετα-
 γενεστέρος ἦν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς λογιστικῆς σοφίας ἐν τῇ τοῦ
 25 θεοῦ ἐνθυμήσει, ὁ ἄνθρωπος οὖν προγενεστέρος ἐστὶ τοῦ κόσμου καὶ
 ἢ σοφία· ὁ οὖν προγενεστέρος ὢν τοῦ κόσμου προὑπάρχει καὶ τῶν
 τοῦ κόσμου φύσεων, οἷον οὐρανοῦ καὶ γῆς ἡμέρας νυκτὸς νεφῶν
 ἀέμων ἀβύσσων πηγῶν ὀρέων βουνῶν. τούτων πάντων προ- 21
 30 γενεστέρα ἐστὶν ἢ σοφία καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει,
 30 δι' ὃν ὁ κόσμος· προγενεσβύτερος οὖν τῶν τοῦ κόσμου φύσεων ὁ

1 Gen. 1, 3 — 2 Gen. 1, 16 — 11 vgl. Himmelfahrt d. Mose ed. Clemen I 6. 14
 — 13f unbekannte Quelle

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 γεννηθήτω R | ὁ > RV¹ 4 ἄ] ἄ καὶ P² αἰ P³ 6 λογικὴν P² 9 τὰ > H
 10 τοῦ βίου (corr. aus τὸν βίου) H | am Rand ὅρα βίβλον ἀναλήψεως Μωσέως· τὴν
 μὴ ἐνδοξομεν H 14 λόγῳ P³ | τοῦ > R 15 διαγέσει M²P¹ 16 (ἐπ') erg. nach
 S. 76, 29 | ὁ' > R 19 vgl. S. 77, 22 21 τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου > H | ἐπισκόπου
 > V¹ 22 εἶπον A¹RH εἶπαν d. übr. HSS 23 ὄντος — 25 ἐνθυμήσει > H 24 καὶ
 τῆς] καὶ, aber i. Text corr. in κατὰ, am Rand in μετὶ M² καὶ P¹ καίτοι P² 25 καὶ
 — 26 κόσμον > RV¹P³ 27 οἷον nicht mehr deutlich R | καὶ + τῆς P³ 28 τοί-
 των > V¹ 30 δι' ὃν — S. 75, 1 ἐνθυμήσει > V¹P³, am Rand nachgetragenen H

ἄνθρωπος καὶ ἡ σοφία ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει ἤδη προὔπαρχει
 τοῦ κόσμου. ἀλλ' οὗτος μὲν οὖν μεταγενέστερος κτισθεὶς ἠρέχθη 22
 ἐν τῇ τῆς κτίσεως παρόδῳ, ὁ δὲ μεταγενέστερος τοῦ ἀνθρώπου ἐν
 τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει οὗτος προγενέστερος παρηρέχθη ἐν τῇ τῆς
 5 κτίσεως παρόδῳ. ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ σοφία, ἣν ἐξεῦρε τῇ συνέσει αὐτοῦ 23
 ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἣν δίδωκε τῷ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἀνθρώπῳ, καὶ
 αὐτῇ προὔπαρξε τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ
 ἐνθυμήσει — εἰδὼς οὖν ἐν ἑαυτῷ ὁ Σολομὼν, διδαχθ εἰς ἐκ τῆς τοῦ 24
 θεοῦ δοθείσης αὐτῷ σοφίας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ σοφία προὔπαρξαν
 10 τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει, βασι-
 νίδας * τὸ ἤδη προὔπαρχον τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει πρὸ
 καταβολῆς κόσμου, ὃ ἐξεῦρε τῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ κύριος, τοῦτο ἤδη
 ἔκτισεν ὁ αὐτὸς κύριος μεταγενέστερον τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων
 αὐτοῦ· λέγει οὖν ὁ Σολομὼν ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἐν ἀνθρώπῳ 25
 15 σοφίας τῆς προὔπαρξάσης τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει
 »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ« τῇ 26
 ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σοφία ἀνῆκεν ἐκφωνεῖν τῇ λογιστικῇ, τῇ εὐτρε-
 πισθείσῃ τῶν ἀνθρώπων ταῦτα, τῷ κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ γενομένῳ·
 τὸ οὖν »κύριος ἔκτισε«, τῷ προὔπαρξαντι τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ
 20 θεοῦ ἐνθυμήσει, τοῦτο τούτῳ προσέρριψε· τὸ δὲ »γεννᾷ με« συνεῖς
 πάλιν εἰς τὰς μετὰ ταῦτα ἐκ φύσεως παιδοποιίας ἐκδιδόμενον εἶπε·
 τὸ »γεννᾷ με« νόει τοίνυν, φιλόσοφε, τῆς αὐτῆς φύσεως παλαιονμέ-
 νης καὶ ἀνανεουμένης ἄχρι συντελείας, τὸ οὖν »κύριος ἔκτισέ 27
 25 με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ« εἰς τὴν τῷ ἀνθρώπῳ
 δοθείσαν λογιστικὴν σοφίαν διαληπτέον, τὸ δὲ »γεννᾷ με« (εἰς) τὸ
 κατὰ πρόγνωσιν τοῦ θεοῦ αὐτῆς τῆς φύσεως, τὸ ἐξ αὐτῆς, ἐξ εἰκότων, ὡς
 τροχὸν εἰλιπτόμενον ἐπ' αὐτὸν τὸν καμπτήρα, ἐπανιὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς

16 u. ö. Prov. 8, 22 ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 ὁ δὲ — 5 παρόδῳ > P² 4 προγενέστερος] μεταγενέστερος V¹P³ 5 τῇ
 > HP²V¹ | ἐξεῦρεν ἐν τῇ R 6 ἑαυτοῦ] αὐτοῦ A¹R 8 Anakoluth oder
 Lücke: (δῆλον). erg. Holl | εἰδὼς — 11 ἐνθυμήσει > P² 9 προὔπαρξε H
 11 erg. etwa (ἔγνω ὅτι) Ltz. | προὔπαρξαν A¹R | κόσμον + καὶ V¹P³ 13 ob
 μεταγενέστερον (ὄν)? Ltz. 14 ἐκ > P³ | ἀνθρώπῳ + προὔπαρξάσης R
 15 [τῆς προὔπαρξάσης A¹ | θεοῦ + σοφία R 18 τοῦ > R 19 οὖν + ἦν HP³
 21 παιδοποιή P³ (παιδοποιήσεις Balf.) | ἐκδιδόμενον HP³ ἐκδεδομένον V¹ 22 τῆς
 corr. aus τῇ P² | αὐτῆς] αὐτὸς R 24 τῶν ἀνθρώπων A¹P²P³ 25 corr. Holl
 | λογικὴν P² | διαληπτέον νοητέον R 26 τὸ] τοῦ A¹R | ἐξ αὐτῆς] ἐξ αὐτοῦ R

τοῦ πρωτοκτίστου ἀνθρώπου τοῦ κατ' εἰκόνα θεοῦ κτισθέντος, ἐν
 ᾧ τὴν λογιστικὴν σοφίαν τὴν κτιστὴν ἐνέθηκεν, ἐν ᾧ τὴν εἰλικρινῆ
 αὐτοῦ ἀγάπην ἐνετέλωσεν ὁ θεός. οὐπερ τὴν ἀνάκτισιν ἐν ἑαυτῷ 28
 ποιούμενος ὁ σωτὴρ ἔλεγε πρὸς τὸν πατέρα οἰκονομικῶς· »ὅτι
 5 ἡγάπησάς με, φησί, πρὸ καταβολῆς κόσμου«. τὸ δὲ »πρὸ τοῦ
 αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ« ἱστορήσας ὁ Σολομών, ὅτι οἱ
 αἰῶνες οἱ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς
 νυκτὸς τὴν σύστασιν ἔχουσι, τὸ δὲ προϋπάρξει τῆς ἡμέρας καὶ τῆς
 10 νυκτὸς, προϋπάρξει ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου — ταύταις ταῖς ἱστορίαις
 θεωρήσας ὁ Σολομών ἤρμωσεν ἐναρμόστως τῷ τε ἀνθρώπῳ καὶ τῇ
 σοφίᾳ. διὸ ἐκ προσώπου αὐτῆς ἐκφωνήσας λέγει τὸ »κύριος 29
 ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος
 ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ, συλλογισάμενος ἐν ἑαυτῷ πάλιν, ὅτι
 μέλλοντος τοῦ θεοῦ παράγειν ταύτας τὰς φύσεις τὰς ἐγκοσμίους
 15 προγενεστέρως τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τῆς σοφίας εἰς τὸ εἶναι, καὶ
 ὅτι δεῖ τοὺς προγενεστέρους παρεῖναι, παραγενομένων δὲ τῶν φύσεων
 ἱστορεῖν κατὰ τάξιν τὰς φύσεις παραγενομένας, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος
 καὶ ἡ σοφία ἠγέσθαι τῶν ἔργων ἐτάχθησαν, ἡ οὖν τῷ ἀνθρώπῳ 30
 δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ λογιστικὴ καὶ κριτικὴ σοφία, (ἢ διαδοχέουσα
 20 ἐπὶ Σολομῶντα, καθά φησιν ὁ μέγας Μωσῆς) λέγει ἐν Σολομῶντι
 »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ« καὶ
 τὰ ἑξῆς. ἦς ἐκ προσώπου, τῆς προγενεστέρως οὖν τῷ ἀνθρώπῳ 31
 τοῦ κόσμου, διηγούμενος τὰς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τὰς ἐν τῷ κόσμῳ
 παράγοντας τὰς φύσεις φησὶν (ὁ) αὐτός· »κύριος ἐποίησε χώρας
 25 καὶ αἰοικήτους, ἄκρα οἰκούμενα τῆς ἐπ' οὐρανόν. ἠνίκα
 ἠτοίμασε τὸν οὐρανόν, συμπαραῆμην αὐτῷ· ὅτε ἀχώριζε τὸν
 ἑαυτοῦ θρόνον ἐπ' ἀνέμων, ἠνίκα ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ ἄνω
 νέφη, καὶ ὡς ἀσφαλεῖς ἐτίθει πηγὰς τῆς ἐπ' οὐρανόν, ἐν

4 Joh. 17, 24 — 5. 11. 21. 24 Prov. 8, 22ff — 19 vgl. S. 74, 13

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 πρωτοκτίστου] ἀκτίστου (vgl. S. 83, 19 [a ist Zahl]) R 2 λογιστικὴν corr. aus
 λογικὴν P² | ἐνέθηκεν P² 3 ἐτέλωσεν H | οὐπερ] ὑπερ HP³ 5 τὸ] τοῦ P²
 7 τῷ > RV¹ | καὶ > P² 10 ἡρμῶ = ἤρμωσεν R 11 ἀναφωνήσας P²
 12 εἰς ἔργα αὐτοῦ > A¹HR 15 καὶ² — 16 παρεῖναι > A¹R 16 δέ] τε V¹P³
 17 ἱστορεῖ durch Rasur aus ἱστορεῖν A¹ | παραγενομένας V¹P³ 18 ἐτάχθησαν
 A¹R ἐτέθησαν V¹P³ ἐσώθησαν d. übr. HSS 19 δοθεῖσα λογιστικὴ σοφία ὑπὸ τοῦ θεοῦ
 καὶ κριτικὴ ~ R 20 ἐν] ἐπὶ A¹HR 24 αὐτοῦ A¹H 25 καὶ nachträglich eingefügt H
 | αἰοικήτους + καὶ P³ | ἠνίκα — 26 οὐρανόν > P³ 27 θρόνον > R 28 τῆς]
 τῇ H, unleserlich am Zeilenanfang, darüber von anderer Hand γὰρ κατ' οὐρανόν A¹

τῶ τιθέναι τῇ θαλάσῃ ἀκριβασμὸν αὐτοῦ, καὶ ὕδατα οὐ παρελεύσονται λόγον στόματος αὐτοῦ, καὶ ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ἤμην παρ' αὐτῶ ἀρμόζουσα, ἐγὼ ἤμην ἢ προσέχαιρα.

- 5 Ταῦτα ἐκ προσώπου τῆς σοφίας, καὶ δείκνυσιν ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ 32
 προὔπαρξας τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει, δι' ὃν καὶ ὁ
 κόσμος εὐτρεπίσθη, δηλονότι καὶ τῶν τοῦ κόσμου φύσεων προὔ-
 πῆρξεν. Ἰστωρ οὖν γενόμενος τῆς παρόδου τῶν φύσεων ὑπαριθμῆι 33
 τὴν τάξιν αὐτῶν ὁ προγενέστερος αὐτῶν, ἡ σοφία, ἣν ἐξεῦρε τῇ
 10 συνέσει αὐτοῦ, ἣν ἠδύρεπίσε τῶ ἀνθρώπῳ. τίς οὖν ὁ ταύτην 34
 τὴν σοφίαν προεντρεπίσας καὶ δεδωκὼς τῶ ἀνθρώπῳ, ἡ ὑψηγήσατο
 αὐτοῦ τὰς ἐνεργείας; ὅτι οὐκ ἄλλος ἀλλ' ἡ πᾶντως ὁ κατασκευάσας
 τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, ὁ καὶ ἐμπλήσας αὐτὴν κτηνῶν
 τετραπόδων, ὁ καλέσας τὸ φῶς, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῶ τρύμφ·
 15 ὁ ἐπὶ γῆς ὀφθεῖς καὶ συναναστραφεῖς ἀνθρώποις. τούτῳ 35
 κεκλήρονται αἱ ἐνεργοὶ τῶν φύσεων πάροδοι· ὅτι δὲ εἰς τὸ πρόσω-
 πον εἴρηται τῆς σοφίας οὐχὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὸ κύριος ἔκτισέ
 με, ἀλλ' ἡ τῆς λογιστικῆς σοφίας, τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου εὐτρε-
 πισθείσης καὶ δοθείσης τῶ ἀνθρώπῳ, δι' ὃν ὁ κόσμος ἐγένετο, σα- 36
 20 φέστατα διὰ πάντων δέδεικται, ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον εἴρηται τῆς
 λογιστικῆς σοφίας· βεβαίῳ δὲ τὰ προειρημένα ὁ κύριος ἐν τῶ εὐαγ-
 γελίῳ λέγων »τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ
 ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον«, προσωποποιήσας τὸν κόσμον εἰς
 25 ἀλλ' οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν κόσμον.

- Ἐτέρα ἀντίγραφος τοῦ φιλοσόφου· ἀλλά, φησὶν, ἡ σοφία ἡ μδ' 18 1
 ἐν Σολομῶντι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστι. τοῦτ' ἔστιν ἡ σοφία τοῦ θεοῦ,
 ὁ εἰπὼν· κύριος ἔκτισέ με καὶ τὰ ἐξῆς. ἀπόκρισις τῶν ἀγίων με'
 ἐπισκόπων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου
 30 τοῦ Παμφίλου· εἰπέ, ὦ φιλόσοφε, ἡ σοφία ἡ ἐν Σολομῶντι, ὡς φῆς, 2

9. 12 Baruch 3, 32 — 15 Baruch 3, 38 — 22 Mark. 2, 27 — 24 vgl. S. 74, 19

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 ἤμην aber darüber von anderer Hand ἦν A¹ | ἀρμόζουσα + καὶ R
 4 παρέχαιρα V¹P³ 6 δι' ὃν] διὸ P³ 7 εὐτρεπίσε R 12 αὐτῶ R
 15 τούτῳ] τοῦτο R 16 αἱ — 17 εἴρηται > P³ (Balf.) 18 λογικῆς V¹P³
 | τῆς²] καὶ P² 19 καὶ δοθείσης > P² 20 πάντων A¹RV¹P³ τούτων d.
 übr. HSS 21 λογικῆς V¹ 23 προσωποποιήσας — εἰς > P³ 24 ἀντὶ + δὲ H
 25 ἀλλ' > R 29f διὰ εὐσεβίου τοῦ παμφίλου ἐπισκόπου καισαρείας παλαισι-
 νης H 30 παμφίλου R | ἡ ἐν Σολομῶντι σοφία² R | ὡς + σὺ M²P¹P²V¹P³

ἢ τοῦ θεοῦ ἐστὶ σοφία; ὁ φιλόσοφος· ναί φησιν, οὕτως ἔχει. ὁ
 ἐπίσκοπος· εἶπέ, ἢ σοφία τοῦ θεοῦ πρόγνωσιν ἔχει ἢ οὐ; ὁ φιλό-
 σοφος· ναί ἔχει. ὁ ἐπίσκοπος· ἢ σοφία τοῦ θεοῦ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
 ἐστίν, ἢν φῆς ἐν Σολομῶντι; ὁ φιλόσοφος· ναί φησιν. ὁ ἐπίσκοπος·
 5 πῶς κρίνει ὁ κρίνων, κατὰ πρόγνωσιν ἢ οὐ; ὁ φιλόσοφος· ναί
 φησιν. ἀλλὰ πῶς; ὁ ἐπίσκοπος· ὁ οὖν κρίνων κατὰ πρόγνωσιν,
 κρίνει καὶ κατὰ τὰ ἔργα ὡς προγνωστής; ὁ φιλόσοφος· ναί εἶπον.
 ὁ ἐπίσκοπος· πῶς οὖν ἢ σοφία ἢ ἐν Σολομῶντι λέγει· τρία ἐστὶν 3
 ἀδύνατά μοι νοῆσαι, καὶ τὸ τέταρτον οὐκ ἐπιγινώσκω; τὰ
 10 τρία εἰρηκῆα ἢ ἐν Σολομῶντι σοφία ἀδυνατεῖν αὐτὴν νοῆσαι περὶ
 τοῦ τετάρτου εἶπε μὴ ἐπιγινώσκω· καὶ ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεό-
 τητι. εἰ οὖν ἢ σοφία τοῦ θεοῦ ἐστίν ἢ ἐν Σολομῶντι, πῶς 4
 κρίνει τὸν κόσμον μὴ εἰδῆτα ἀνδρῶς ὁδοὺς ἐν νεότητι; καὶ πῶς
 τοῦτο ἀληθές, ὅτι ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ, τοῦτ'
 15 ἐστίν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καθὼς φησὶ Μωσῆς ὁ προφήτης ἔτι δὲ καὶ
 Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς· πάντα δι' αὐτοῦ, φησὶν, ἐγένετο· οὐκ
 ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; ὁ πλάσας κατὰ μόνας 5
 τὰς καρδίας αὐτῶν, ὁ συνιεὶς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν, ὁ
 ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς· κατὰ τὸν προφήτην τὸν εἰπόντα·
 20 σὺ ἔγνως τὴν καθέδραν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου· σὺ
 συνῆκας πάντα τοὺς διαλογισμοὺς μου, φησὶν, ἀπὸ μακρό-
 θεν· τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοιρὸν μου σὺ ἐξιχνίασας
 καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προεΐδες· καὶ ἐν ἑτέρῳ πάλιν ὁ 6
 παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσιν;
 25 κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ
 μάταιοι. ὁ οὖν ταῦτα ἐπιστάμενος καὶ πάντα προγινώσκων οὐκ 7
 ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; καὶ πολλὰ ἐστὶν εὑρεῖν ἐκ τῶν
 γραφῶν τὰ ἐλέγχοντα τὴν ἄνοιαν τῶν κακῶς ὑπειληφότων περὶ τοῦ
 ῥητοῦ τούτου. πῶς γὰρ ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσιν αὐτὸς 8

8 Prov. 24, 53 (30, 18) — 11 Prov. 24, 54 — 13 Röm. 3, 6 — 16 Joh.
 1, 3 — 17 Psal. 32, 15. 7, 10 — 20 Psal. 138, 2ff — 23 Psal. 93, 10f

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δ² > M² 3 δ¹ > M² 4 φῆς] φωνεῖ A¹R φησιν H 6 δ¹ > M²
 10 ἢ—σοφία > R | ἀδυνατεῖ P² ἀδύνατον A¹ 11 εἶπε οὐ P³ | γινώσκειν
 RP³ 14 θεοῦ] αὐτοῦ A¹R 15 δ¹ unleserlich in A¹ | κατὰ H | καὶ > P²
 16 φησὶν > R 20 καθέδραν] καρδίαν M²P¹P² | μου¹ > A¹ 21 πάντα
 > A¹R | φησὶν > R 21f μακρόθεν + σὺ συνῆκας πάντα τοὺς διαλογισμοὺς
 μου R 26 γινώσκων HM²P¹P² 27 εὑρεῖν + ἐν τῷ εὐαγγελίῳ καὶ P²

- οὐκ ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; εὐ ἴσθι οὖν, ὃ φιλόσοφε, ὅτι Σολομὼν κριτικὴν ἔλαβε σοφίαν, ἣν ἐξεύρε τῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἣν ἠντρείπισε τῷ κατ' ἐικόνα αὐτοῦ ἀνθρώπῳ συλλογιστικῇν. ἀμέλει δε ἐπιβεβαιοῖ τὰ ῥηθέντα ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις 9
- 5 λέγων τὸ »καὶ ἰδοὺ πλείον Σολομῶντος ὧδε«· ἀντρέφε τοὺς λέγοντας αὐτὸν εἶναι τὴν ἐν Σολομῶντι σοφίαν· εἰ γὰρ τῷ ψόφῳ τῆς φωνῆς ἰσοπροσῆγορός ἐστιν ὅτι σοφία, ἣ γὰρ τοῦ θεοῦ σοφία ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, θεὸς προγενώστης ἐστὶ καὶ κατὰ πρόγνωσιν κρίνει καὶ κατὰ τὰ ἔργα ὡς κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἀπάντων, καθὼς
- 10 φησὶ ὁ Παῦλος τὸ »κευθὸς τῆς ἐκλογῆς«· Ἑβραίοις γράφων. ὧδέ πως 10 λέγει περὶ αὐτοῦ »ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ διικνούμενος ἄχρη μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας· καὶ οὐκ ἔστι κτίσις
- 15 ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος«. καὶ πρὸς 11 Ῥωμαίους δὲ ὁ αὐτὸς γράφει λέγων »ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ὁ ὧν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν«. δείκνυσσι δὲ ὧδε, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ καὶ 12
- 20 πατρὸς σοφία θεὸς ἐστὶν ἀληθῶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, αἰδιος ἐξ αἰδίου καὶ ἀληθινὸς ἐξ ἀληθινοῦ, φύσει ὧν αἰεὶ υἱὸς τοῦ αἰεὶ ὄντος θεοῦ καὶ πατρὸς.
- Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· τί οὖν ἐστὶν ὁ φῆς ὁδὸν δὲ μζ' 19 1 σοφίας οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς»
- 25 καὶ τὰ ἐξῆς; ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ μζ' ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφύλου· πολλάκις πρὸς τὰ ῥήματα 2 τῆς σοφίας ἀπιδῶν, ὃ φιλόσοφε, ἐθαύμασας τῆς σοφίας τὴν δύναμιν, ὅτι δὴ μεγίστην νοημάτων ἀλήθειαν ἔστιν εὔρειν ἐν αὐτῇ βραχυτάταις ταῖς λέξεσι. καὶ τάχα δικαίως ἂν τις παρεικάσειε τὰ ῥήματα 3

5 Matth. 12, 42 — 10 Act. 9, 15 — 11 Hebr. 4, 12f — 17 Röm. 9, 5 — 23 Baruch 3, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 κριτικῆν] κριτικὴν P³ | ἔλαβε] ἔλεγε M²P¹P² 5 καὶ > H | πλείονα A¹H πλείονα von späterer Hd. corr. in πλείων P³ 6 γὰρ A¹RV¹P³ καὶ d. übr. HSS 9 τὰ > P³ 10 ὁ A¹RV¹P³ καὶ d. übr. HSS | Ἑβραίοις + γὰρ M²P¹P² 11 λέγων R 20 ἀληθῆς R 24 αὐτοῦ RM²P¹P² 25 ἁγίων > H | τοῦ — 26 ἐπισκόπου > H 26 τοῦ > V¹ | παμφύλου R 28 ἀντὶ] ἀνταῖς ταῖς R 29 ταῖς > V¹R | τὰ > P³

τῆς γραφῆς τῆ εὐαγγελικῆ παραβολῆ τῆ διαγορευούσῃ εἰκέναι τὴν βασι-
 λείαν τῶν οὐρανῶν νόκκω σινάπεως, ὅπερ βραχύτερον μὲν ἔστι
 πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, φνὲν δὲ καὶ ἀναπληρωθὲν
 ἱκανὴν σκέπην τοῖς πετεινοῖς δίδωσιν. οὕτως ὁρῶμεν τὴν τῶν 4
 5 θεῶν ῥημάτων δύναμιν ἐν βραχείῳ σπειρομένην λέξεσιν, ἀναπλη-
 ρομένην δὲ τῶν νοημάτων καὶ ὡσπερ κλάδων ἐπὶ τὴν διάνοιαν
 τῶν πετεινῶν ἐπεκτεινομένων, τοῦτ' ἔστι τῶν ἀνθρώπων, τοσαύτη
 τις εὐρίσκεται δύναμις, ὥστε μὴ μόνοις τοῖς γεωργοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς
 παρεστῶσι πετεινοῖς ἱκανὴν παρέχειν τὴν σκέπην. πόθεν οὖν 5
 10 ἐκινήθη ἡ πρός ταύτην τὴν ἔννοιαν ἢ ἐκ τοῦ λόγου τῆς ἱερᾶς γραφῆς
 τοῦ ἱεροψάλτου Δαυὶδ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ σύστασιν οὐ τῆς λογιστι-
 κῆς σοφίας, ὡς αὐτὸς ὑπέιληφας, ἀλλὰ τῆς καὶ ταύτην καὶ πάντα
 τὰ γενητὰ δημιουργησάσης ἀκαταλήπτου σοφίας τῆς ἀκτίστου καὶ
 ἀνάρχου, τοῦτ' ἔστι Χριστοῦ· ἐπέιπερ Χριστὸς θεοῦ δύναμις καὶ 6
 15 θεοῦ σοφία κατὰ τὸν τῆς ἀρρήτου καὶ ἀπερινοήτου θεότητος αὐτοῦ
 τρόπον, ὁ ἀληθὴς τοῦ θεοῦ θεὸς λόγος. >τῷ γὰρ λόγῳ κυρίου
 οἱ οὐρανοί, φησὶν, ἔστειρωθήσαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στό-
 ματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν«. ἤκουσας λόγον κυρίου, 7
 ἤκουσας πνεῦμα τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἄκουε τοίνυν καὶ πάλιν περὶ
 20 τῆς συστάσεως τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῆς εὐσεβῶς ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν
 νοουμένης τε καὶ κηρυττομένης, ἐπέιπερ, οἶμαι, οὐδὲν τῶν προανα-
 φωνηθέντων σοι παρὰ τοσαύτης ἀγίων ἀρχιερέων πνευματικῆς χο-
 ρείας τὴν αἰσθησὶν δέδεξαι. ἄκουε τοίνυν εὐσεβῶς, καὶ μὴ 8
 25 >τέλειος οὐτε μειοῦται οὐτε αὔξει. εἰς ἀγέννητος ὁ θεὸς
 >καὶ πατήρ. εἰς καὶ ὁ γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ μονογενὴς υἱὸς
 >θεὸς λόγος· ὡσπερ οὖν οὐκ ἔστι συναγέννητος τῷ θεῷ 9
 >καὶ πατρὶ θεὸς ἕτερος, οὕτως οὐδὲ συγγεγεννημένος ἢ
 >προγεγεννημένος ἢ μεταγεγεννημένος υἱὸς ἕτερος τοῦ θεοῦ

1 ff vgl. Matth. 13, 32 — 14 vgl. I Kor. 1, 24 — 16 Psal. 32, 6 — 25 vgl. Apol-
 linaris I 188, 3f. 300, 11 ff Lietzmann

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 >περ] ὅτι V¹P³ | μὲν > M² 3 τῆς > R 5 βραχείῳ A¹RV¹P³
 βραχείαις HM²P¹P² vgl. 68, 25 6 κλάδος R | τὴν > M²P¹P² 7 ἀπεκτει-
 νομένην M² 9 παρέχει HP² 10 ἐκ + τῆς V¹P³ 11 τοῦ > V¹P³
 11 f λογικῆς H λογικῆς P² 12 καὶ > V¹ 13 γενητὰ RP²P³ 16 θεὸς
 > P¹P² υἱὸς verm. Holl 16 f κυρίου φησὶν ^αοἱ οὐρανοὶ ἔστειρωθήσαν P²
 17 φησὶν > V¹P³ 19 αὐτοῦ > P² 20 εὐσεβοῦς H 21 οὐδὲν > H
 22 παρὰ] περὶ R 25 ἀγέννητος A¹HR 26 γεγεννημένος M² 27 οὖν > A¹R
 27 f τῷ πατρὶ καὶ θεῷ ∞ R 29 ἢ μεταγεγεννημένος > H

>τῷ μονογενεὶ υἱῷ αὐτοῦ θεῷ λόγῳ. εἰς ὄντως θεὸς καὶ
 >πατὴρ, εἰς ὄντως καὶ ὁ γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ἀφράστως
 >υἱὸς θεὸς λόγος. ὡσπερ οὖν οὐ λόγῳ μόνῳ πατὴρ ὁ θεός, 10
 >οὕτως οὐδὲ λόγῳ μόνῳ υἱὸς (ὁ υἱός,) ἀλλὰ ἀληθῶς υἱός· γνήσιος ὁ
 5 >πατὴρ, γνήσιος ὁ υἱός· θεὸς ὁ πατὴρ, θεὸς καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ
 >γεγεννημένος υἱός· τέλειος ὁ πατὴρ, τέλειος αὐτοῦ καὶ ὁ υἱός·
 >ἄσωματος ὁ πατὴρ, ἄσωματος καὶ ὁ υἱός. ἄσωμάτου γὰρ χα-
 >ρακτήρ καὶ εἰκὼν ἄσωματος δηλοῦσι. πιστεύεις τοῦτο, ὃ 11
 φιλόσοφε, ὅτι γεγέννηται ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ὁ μονογενὴς
 10 υἱὸς αὐτοῦ, καθάπερ ἐξ ὑπαρχῆς τῶν λόγων διὰ πλείστων
 ὅσων γραφικῶν μαρτυριῶν ἀπεδείξαμεν, ἢ οὐ; ἀντεπερώτησις τοῦ μη-
 φιλοσόφου· πῶς καὶ τίνι τρόπῳ, φράσον. οἱ ἄγιοι ἐπίσκοποι μὲν
 διὰ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου Παμφίλου εἶπον· μὴ ζῆτει πῶς, φιλό- 12
 σοφε· εἰ δὲ μή, καθὰ ἤδη διὰ πλείονων εἴρηται σοι καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς
 15 διαλέξεως διεμαρτυράμεθα, ὅτι κοημιῖσαι σεαυτὸν σπουδάξεις διερευ-
 νᾶν πειρώμενος τὰ ἀνεξερεύνητα. εἰ μὲν γὰρ ἐνδέχεται ζητεῖν 13
 πῶς ὁ ἀγέννητος, ἐνδέχεται ζητεῖν πῶς καὶ ὁ γεγεννημένος· εἰ δὲ
 οὐ καταλείπει ζήτησιν ὁ ἀγέννητος πῶς ἀγέννητος, οὕτως οὐδὲ ὁ
 γεγεννημένος καταλείπει ζήτησιν πῶς γεγέννηται· μὴ ζῆτει τὰ ἀνε-
 20 ρεύνητα, οὐ γὰρ εὐρίσκεις, τὰ εὐρίσκόμενα ζῆτει, καὶ εὐρίσκεις. εἴαν 14
 γὰρ ζητῆς, παρὰ τίνος ἔχεις μαθεῖν; παρὰ τῆς γῆς; οὐκ ὑφίστατο.
 παρὰ θαλάσσης; οὐδέπω ἐκέκτιστο ἢ ὑγρά. παρὰ οὐρανοῦ; οὐκ ἦν
 ποιηθείς. παρὰ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον; οὐδέπω δεδημιούρ-
 25 γηντο. παρὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων; οὐδέπω ἦσαν, ἐπέπερ καὶ
 αὐτῶν ποιητῆς ὁ υἱός. ἀλλὰ παρὰ αἰώνων; πρὸ αἰώνων ὁ μονο-
 γενής. μὴ ἐξέταξε τὰ μὴ αἰεὶ ὄντα περὶ τοῦ αἰεὶ ὄντος. ἄρρητος, 15
 (ἄρρητως) ἀγέννητος ὁ πατὴρ· ἄρρητος, ἄρρητως γεγεννημένος ἐξ
 αὐτοῦ ὁ υἱός. σιώπησον περὶ τοῦ πῶς, καὶ παραχώρει τοῦτο τῷ 16

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 corr. Holl 5 γνήσιος + καὶ (aber wohl nachträglich eingefügt) A¹, R
 5f γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ∼ R 6 καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ∼ A¹R | υἱὸς + καὶ V¹
 7 ἄσωμάτου] αὐτομάτου A¹R | γὰρ > R 7f χαρακτήρος R 8 καὶ + ἢ
 V¹P³M²P¹P² ἢ durch Rasur getilgt A¹ | τοῦτο R 13 αὐτοῦ > R, nach τοῦ
 Rasur A¹ | Εὐσεβίου + τοῦ M²P¹ | παμφίλου R > HP² | εἶπον A¹ >
 HRP¹ εἶπαν d. übr. HSS 15 διεμαρτυράμεθα + σοι R 17 ἀγέννητος — καὶ
 ὁ > P³ | ἐνδέχεται + καὶ HV¹ | καὶ πῶς ∼ A¹R | καὶ > P² 18 ὁ ἀγέν-
 νητος — 19 ζήτησιν > V¹P³ 18f οὕτως οὐδ' ὁ γεγεννημένος πῶς γεγέννηται
 καταλείπει ζήτησιν ∼ R 21 ὑφίσταται R 22 ἐκτιστο durch Rasur aus ἐκέκτιστο
 A¹ ἐκτιστο H κέκτιστο P³ 27 corr. G. L.

Gelasius.

γεγεννηκότι καὶ τῷ γεγεννημένῳ. ὁ γὰρ πατήρ ὁ μόνος γινώσκει τὸν
 υἱὸν τίς ἐστι καὶ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα καὶ ᾧ ἔαν βούληται ὁ υἱὸς
 ἀποκαλύψαι, καθά φησι αὐτοῦ τὸ εὐαγγέλιον. εἰ δὲ μὴ θέλεις 17
 παύσασθαι τὸ πῶς, ἀλλὰ φιλορριζικῶς διερευνᾷν τὰ ἀνεξερεύνητα,
 5 καταγελωμέν σου τὴν τόλμαν, μᾶλλον δὲ καὶ περθουμέν σε, ὅτι οὐ
 πίστει θέλεις νοεῖν τὸν θεὸν αἰεὶ πατέρα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τὸν
 μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ αἰεὶ υἱὸν αὐτοῦ, συνυπάρχοντα αἰεὶ τῷ πατρὶ
 καὶ οὐ μεταγενέστερον, καθὼς οὐ ἀσεβῶς φῆς. ἀλλὰ νόει πίστει 18
 καὶ ὁμολόγει τέλειον ἐκ τελείου τὸν υἱόν, ὡς πολλάκις ἤκουσας,
 10 φῶς αἰδίου ἐκ φωτὸς αἰδίου, θεὸν ἀληθινὸν ἐξ ἀληθινοῦ
 θεοῦ καὶ πατρός, ἀκτίστον ἐξ ἀκτίστου, ἀσύνθετον ἐξ ἀσυν-
 θέτου, αἰεὶ ὄντα πρὸς τὸν πατέρα· ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ λόγος,
 καθά φησιν Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν
 θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. τὸ ἦν, φιλόσοφε, τὸ προϋπάρχον 19
 15 οὐκ ἔχει, τὸ ἦν, φιλόσοφε, περιγράφει τὸ οὐκ ἦν, καθὰ προαπειδεί-
 ξαμεν, καὶ τὸ θεὸς περιγράφει τὸ οὐ θεός. τοῖς γεγραμμένοις πίστευε,
 τὰ μὴ γεγραμμένα μὴ ἐννόει μηδὲ ζήτη. πίστευε ὅτι πάντα αὐτὸς 20
 ἐδημιούργησεν ὁ υἱὸς τὰ γεγεννημένα νεύματι πατρικῷ οὐκ ὀφθαλμῶν
 βλέμματι, ἀσύνθετος γὰρ ὁ θεός, ὡς προειρήκαμεν, ἀλλὰ νεύματι,
 20 ὡς αὐτὸς οἶδε μόνος, ὅπερ ἡμεῖς πίστευι νοουῦντες κηρύττομεν κατὰ
 τὴν διδασκαλίαν τῶν ἱερῶν γραφῶν, ὅτι βουλῇ τοῦ πατρὸς καὶ ἑαυ-
 τοῦ δεδημιούργηκε πᾶσαν τὴν κτίσιν τὴν τε ἐπουράνιον καὶ ἐπίγειον
 τὴν τε ὀρωμένην καὶ νοουμένην οὐκ ὀργανοῖς οὔτε μηχαναῖς οὐδὲ
 25 συνεργίᾳ τινὸς ἑτέρου, ἀλλὰ βουλήσει πατρός, καθὰ ἀρτίως εἰρήκαμεν,
 τοῦ εἰπόντος πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον «ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». οὐκ 21
 εἶπε ποιήσον ἢ ποιήσατε, ἀλλὰ ποιήσωμεν, δεικνὺς τὸ ὁμοούσιον καὶ
 ὁμότιμον ἐπὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀφράστου τριάδος. μὴ ὑπο- 22
 γόγγυξε, ὦ φιλόσοφε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνακίνει, ἀλλὰ ὄρα τῷ τῆς

1 vgl. Matth. 11, 27 — 12 Joh. 1, 1f — 25 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 θέλεις V¹P³ 4 τὸ A¹HV¹P³ τοῦ RM²P¹P² 5 καὶ > H | περθωμέν
 σε V¹P³ 6 καὶ — 7 αὐτοῦ² > aber συνυπάρχοντά τε αἰεὶ τῷ πατρὶ + τοῦ
 τον τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ R 8 πίστευι + νόει H 9 πολλάκις > H
 10f ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ RP³ (wo aber am Rand ἐξ ἀληθινοῦ κτλ.) 13 Ἰωάννης
 > H 14 προυπάρχειν RV¹ 18 ὀφθαλμοῦ R 23 οἶδ[ε] οὔτε A¹R 24 βου-
 λήσει + τοῦ A¹R | καθὼς R 27 δείκνυσι HP¹P²M² (am Rand; im Text
 δείκνυσι) 28 τριάδος + καὶ P³

διανοίας βλέμματι τὴν τῶν ἀποστολικῶν δογματικῶν ἀκρίβειαν καὶ δέχου
 πιστῶς μὴ ἐπὶ πλεῖον γινόμενος ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. ἄκουε **23**
 τοῖνυν καὶ οὐρες· ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ πρὸ αἰῶνων αὐτοῦ νόος, πρὸς
 ὃν εἶπε ποιήσωμεν ἄνθρωπον· καὶ τὰ ἐξῆς αὐτὸς πάλιν ἐπ'
 5 ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν βουλῇ πατρικῇ καὶ οἰκείᾳ ἄνθρωπος γέγονε,
 σαρκωθεὶς ἐκ παρθένου διὰ τὸν ἐκπεσόντα ἄνθρωπον Ἀδάμ, ὁ ἀσώ- **24**
 ματος ἐν σῶματι κειώσας ἑαυτὸν, ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος,
 διὰ τὸ σῶμα, ἔλαβε νέφος ὁ θεὸς λόγος τὸ σῶμα, ἵνα μὴ καταφλέξῃ
 τὰς κτιστὰς φύσεις τὰς ἐν τῷ κόσμῳ· ἦθ' οὐδὲν γὰρ οὐδεὶς ἐώρακε
 10 πώποτε. ἐκρατήθη σαρκί, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν **25**
 ἀτρέπτου ἐνώσεως ἐλευθερωθῇ τοῦ θανάτου, ἀόρατος ἐν ὄρατῷ, ἵνα
 ὑπομείνῃ τὰ ὀρώμενα, ὡς ἄνθρωπος ὑπὸ χρόνον, ἀλλ' ἀληθεὶς κατ'
 ἀμφότερα θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἄνθρωπος καὶ θεὸς ὁ αὐτός· εἷς γὰρ
 15 ἐξ ἀμφοῖν Χριστός, νοουμένης καὶ γνωριζομένης τῆς διαφορᾶς τῶν
 οὐσιῶν, τῆς τε θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκός· θεὸς ἦν καὶ ἔστι,
 γέγονεν ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν. δι' αὐτὸν προφητῆται, δι' αὐτὸν **26**
 ἀπόστολοι, δι' αὐτὸν μάρτυρες· προφητῆται διὰ τὸν προφητευθέντα,
 ἀπόστολοι διὰ τὸν ἀπεσταλμένον οἰκονομικῶς, μάρτυρες διὰ τὸν
 πρωτομάρτυρα. ἦλθε θεὸς ἐπὶ γῆς ὁ νόος, σαρκὶ κρούσας, ὡς ἦβου-
 20 λήθη, τὸ τῆς αὐτοῦ θεότητος μέγεθος, οὐκ ἐρημώσας τὰ ἐν οὐρανοῖς
 (οὐδὲ γὰρ πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι ἐρημος αὐτοῦ ὁ κόσμος). θεὸς ἦν καὶ **27**
 ἔστι, γέγονε καὶ ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν, σαρκωθεὶς καὶ τεχθεὶς ἐκ
 παρθένου δι' οἰκείαν φιλανθρωπίαν. ἄξιον ἑαυτοῦ καὶ ἴσον νῖον **28**
 25 ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος νόος, ὃ φιλόσοφε.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· μὴ ἐπὶ πλεῖστον ὅσον ἐπίμενε βια- **20 1**
 ζόμενος τὴν ἀλήθειαν καὶ τῇ τῶν λόγων εὐτεχνία ἐπισκιάζειν ὡς
 νέφος πειρῶ τὸ τῆς γραφῆς ἀάμαυρον φέγγος, ἀλλὰ εἰς τὸ προφανές

2 vgl. Joh. 20, 27 — 4 Gen. 1, 26 — 7 vgl. Phil. 2, 7 — 9 Joh. 1, 18 —
 11 vgl. Irenaeus Ephes. inser.

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 τοῖνυν A¹R οὖν d. übr. HSS S καταφλέξας (oder -ai?) M²P¹P² 10 και
 > H 11 ἐνώσεως > R | ἐλευθερωθῆ A¹HV¹P³ 12 ὑπομένη P²P³ 14 νοού-
 μενος καὶ γνωριζόμενος V¹ 15 τε > M²P¹P² | ἔστι] ἔσται A¹R 16f ἀ-
 τοῦ dreimal R 17 δι' αὐτὸν — 18 ἀπόστολοι erst ausgelassen, dann (von 1. Hd.?)
 nachgetragen M² 19 πρωτομάρτυρα] ἁμαρ¹⁰ R (vgl. S. 76, 1) 20 τὸ nach
 θεότητος M²P¹P² 25 ὁ > RM² 26 πλεῖον P³ 28 τὸ > V¹P³ | φέγγος
 P³ | ἑμφανές R

τῆς γραφῆς ἐλθὲ τὸ προτεθέν σοι καὶ μὴ φεῦγε τὸ κύριος ἔκτισέ
 με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ καὶ τὸ κύριος ἐποίησε
 χώρας καὶ ἀοικήτους, ἄκρα οἰκούμενα τῆς ὑπ' οὐρανόν.
 μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει ἔννοιαν περὶ τοῦ ἐνός κυρίου, ταῦτα ἔστι 2
 5 τοῦ θεοῦ τοῦ καὶ πρωτόκτιστον κτίσαντος εἰς ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ
 εἰς ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ νῦν αὐτοῦ προσηγόρευσε τοῦ καὶ κτίσαντος
 δι' αὐτοῦ ὡς δι' ἐργαλείου χώρας καὶ ἀοικήτους. εἰ γὰρ καὶ ἡ 3
 κτιστὴ τοῦ θεοῦ σοφία, τοῦτ' ἔστιν ὁ νῖός, ἐργάζεται, ἀλλ' ὁ θεὸς ἦν
 ὁ κτίζων δι' αὐτοῦ τὰ μὴ ὄντα ὡς δι' ἐργαλείου. ἀπόκρισις τῶν κα'
 10 ἀγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμ-
 φίλου· πολὺ διαστήκων τῆς βασιλικῆς λεωφόρου, τοῦτ' ἔστι τῆς 4
 ἀποστολικῆς πίστεως, ἔξω πον ταύτης φέρεσθαι ἀνέχῃ κρημνίσαι
 σεαυτὸν ἅπασι ἔλομενος καὶ μικρὸν ἀνανεύσας ἐκ τοῦ περιέχοντός σε
 τῆς ἀσεβείας βυθοῦ, ὅταν ἤκουσας παρὰ τῆς ἀγίας συνόδου ταύτης
 15 τὴν προφητείαν τοῦ μεγάλου Ἰερεμίου δακτυλοδεικτοῦντος, ὡς ἂν
 εἶποι τις, καὶ λέγοντος· οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται
 ἕτερος πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ ἑξῆς. οἷς ἐπιλέγει μετὰ ταῦτα 5
 ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστράφη καὶ
 οἶσθα, ὦ φιλόσοφε, ἐπερωτηθεὶς παρὰ τῶν ἀγίων ἐπισκόπων· τίς ὁ
 20 ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθεις καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστραφεῖς, ὁ πατὴρ ἢ ὁ
 νῖός; καὶ ὁμολογήσας ὅτι ὁ νῖός, καθὼς αἱ θεῖαι γραφαὶ λέγου-
 σιν· οὐ ταῦτα εἶρηκας; πῶς πάλιν ἐπὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας 6
 Ἰερείου ἑαυτὸν ἀκοντίζεις, μᾶλλον δὲ βυθίζεις; οὐ γὰρ ἀνέξενσας
 25 ἀποστολικῶν δογμάτων τὰ Ἰερείου βλάσφημα ῥήματα, κτίσμα καὶ
 ἐργαλεῖον τὸν νῖον τοῦ θεοῦ ἀποκαλῶν. ἄκουε τίνυνν πρὸς ἡμῶν, 7
 ὦ φιλόσοφε, εἴπερ φιλόσοφος εἶ, καὶ πείθου μὴ αὐτὸν εἶναι τὸν
 νῖον τοῦ θεοῦ τὴν κτιστὴν σοφίαν τὴν λογιστικὴν τὴν τῷ ἀνθρώπῳ

1 Prov. 8, 22 — 2 Prov. 8, 26 — 14 vgl. S. 69, 18. 73, 5 — 16 Baruch 3, 26 — 17 Baruch 3, 28

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 τῆς γραφῆς > P² 2 ἐποίησε] ἔκτισε H 6 προσηγόρευσε M² | καὶ²
 > H 7 δι' αὐτοῦ > H | δι'² > H | καὶ² > P² 8 θεοῦ] ἀνθρώπου V¹
 | ἐργάζετο A¹HP² 9 ὡς δι' ἐργαλείου > V¹ 10 ἐπισκόπων] πατέρων R |
 ἐπισκόπου > A¹R 10f παμφίλου R 12 ἔξω πον] ἔξω πρὸ A¹R ἔξω πῶς· P³
 πῶς ἔξω V¹ 17 ἐπιλέγει] ἐπάγει V¹ 18 ἐπὶ — συναεστράφη > H 19 οἶ-
 δας A¹R 20 τῆς > V¹ 21 ὁμολόγησας RHM²P¹ 24 ὡς] ᾧ aus ᾧ corr.
 M² ᾧ P¹V¹ 27 φιλόσοφε] φιλόσοφος M²P¹P² 28 οὐσίαν H | τῆν³ > P³

ἐπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν τοῦ κτίσαντος χώρας καὶ
 αἰοικήτους. ἐπίστηθόν σου τὸν νοῦν, μὴ πρὸς ἀπέχθειαν βλέπων, 8
 ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν καὶ ὀδηγήσει σε αὐτὴ ἢ ἀλήθεια, καὶ γνώσῃ
 5 ὅτι οὐ κτίσμα ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ αὐτὸς κτίστης καὶ
 διαβλέψας γενόηκας καὶ νοήσεις, ὡς γε ἐγὼ πεπίστευκα, εἴπερ σω-
 θῆναι ποθεῖς.

Ἀντίρροησις τοῦ φιλοσόφου κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἔστω, νβ' 21 1
 φησί, πιστὰ περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἀναμφίλεκτα, ὡς φατε, ὅτι ἔκτισεν
 10 ἢ ὅτι συνέκτισε τῷ θεῷ καὶ πατρί, ὡς αἱ μαρτυρίαι δηλοῦσι, καὶ ὅτι
 οὐ ποίημα ἀλλὰ γέννημα τοῦ θεοῦ φύσει ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος καὶ
 ἰσοῦς ἐχόμεθα. μὴ καὶ περὶ τοῦ πνεύματος ἔχετέ τι λέγειν; τίς 2
 γὰρ τολμήσειε φῆσαι τὸ ἅγιον πνεῦμα κτίστην τινῶν γεννητῶν φύ-
 σεων; ποῦ δὲ καὶ μαρτυρίαι περὶ αὐτοῦ λέγουσι δεδημιουργηκέναι
 15 αὐτό τι τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων κτισμάτων; τίς δὲ ὅλως ἀε-
 γρατάτω περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ τοῦ υἱοῦ; ἐκβολήσῃ τις ὑμῶν, εἰ ἔχοι
 ἀνταπόκρισις τῶν πατέρων διὰ Πρωτογένους ἐπισκόπου Σαρ-
 νγ' 20
 δικῆς· οὐκ ἔστι δυσχερές, ὧ φιλόσοφε, ἐπιδειξάί σοι τὰς μαρτυρίας 3
 τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἅς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξέθεντο
 20 περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἔκτισε. πάλιν φήσωμεν τὸ περὶ τῆς κτίσεως ῥηθῆναι
 «καὶ εἶπεν ὁ θεός, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμε-
 τέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν» καὶ ἐπήγαγε λέγων «καὶ ἐποίησεν ὁ
 θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν,
 ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς». ὡς οὖν θεὸς ἐστὶν ὁ πα- 4
 25 τὴρ ὁ εἰπὼν τῷ υἱῷ «ποιήσωμεν», ὁ δὲ υἱὸς θεὸς ὡν ἐποίησε τὸν
 ἄνθρωπον, εἰ οὖν θεὸν λέγομεν τὸν εἰπόντα καὶ τὸν ποιήσαντα τὸν
 Ἀδάμ καὶ τὴν Εὐάν, λοιπὸν ἀκούσον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁ

21 Gen. 1, 26. 27

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ δοθεῖσαν τοῦ θεοῦ ~ A¹ δοθεῖσαν τοῦ υἱοῦ ~ R 2 σου]
 μοι A¹R σου aus μοι corr. H (vgl. 87, 10) 4 αὐτός + ὁ H 6 γε > V¹ 9 περὶ
 τοῦ υἱοῦ πιστὰ ~ M²P¹P² | ἀμφίλεκτα A¹ 11 γεγεννημένους R 13 τὸ ἅγιον
 πνεῦμα φῆσαι ~ R | γεννητῶν P² 14 λέγουσι (danach Rasur) περὶ αὐτοῦ ~ A¹
 | μαρτυρία λέγει περὶ αὐτοῦ R 15 αὐτῷ V¹P³ | ὅλως] λόγος R 16 ὑμῶν
 > R | ἔχει R 17 ἀπόκρισις M²P¹P² | πρωτογένου A¹R 17f σεραδικῆς
 V¹P³ 20 φήσωμεν RP²V¹ ἐρήσωμεν P³ 21f ἡμετέρα A¹ 24 ἄρρεν R |
 αὐτοῖς] αὐτόν A¹R 25 ὁ εἰπὼν ποιήσωμεν τῷ υἱῷ (aber ὁ εἰπὼν nachträgl.
 eingefügt) R | ποιήσωμεν + ἄνθρωπον M²P¹P² 26 λέγει R

ποιήσας τὸν Ἀδὰμ θεὸς ἦν, ἢ οὐ; ὁ φιλόσοφος· καὶ θεὸς ἐστίν. 10^δ 5
ὁ ἐπίσκοπος· ἐν τῇ βίβλῳ Ἰωβ Ἐλιούμ ὁ Βουζανίτης λέγει πρὸς
Ἰωβ »πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με«. εἰ οὖν θεὸς ἐστίν ὁ ποιή-
5 σας τὸν Ἀδὰμ, τί εἶποις τὸν ποιήσαντα τὸν Ἐλιούμ; ἢ ἑτεροούσιος
δοκεῖ σοι εἶναι ὁ Ἐλιούμ τοῦ Ἀδάμ; τῶν γὰρ δημιουργῶν ἐπὶ τῆς
Ἰσῆς ἐπιστήμης τὸ ἰσοσχέδιον τοῦ συμπεράσματος φανεροῦσθαι πέφυνεν
ἐπὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου πρόσωπον. τί οὖν λέξεις, φιλόσοφε, τὸν 6
ποιήσαντα τὸν Ἐλιούμ; ἄρα οὐχὶ θεὸν καὶ ποιητὴν ἀνθρώπου; ὡς
γὰρ ἔφη περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν Ἀδὰμ »καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς
10 τὸν Ἀδὰμ«, οὕτως εἶπεν ἡμᾶς δίκαιον καὶ περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν
Ἐλιούμ, ὅτι θεὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα· ὧν γὰρ ἴση τῆς δημιουργίας ἡ
πλάσις, ἴση καὶ ἡ τῶν δημιουργῶν προσηγορία, εἶπερ μία θεότης τῆς
ἀγίας τριάδος ἐν τρισὶν ὑποστάσει τελείαις καὶ ἴσαις ροουμένη. ἐν 7
βίβλῳ δὲ ἀναλήψεως Μωσέως Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος διαλεγόμενος
15 τῷ διαβόλῳ λέγει »ἀπὸ γὰρ πνεύματος ἁγίου αὐτοῦ πάντες
ἐκτίσθημεν« καὶ πάλιν λέγει »ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ ἐξῆλθε
τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὁ κόσμος ἐγένετο«. ἵσον ἐστὶ τοῦτο τοῦ
»πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«. ἀχώριστος γὰρ αἰὲν ἡ θεία καὶ ἄρρητος 8
τριάς, ὅ τε πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, δημιουργήσασα
20 ἅμα πᾶσαν τὴν κτίσιν τὴν τε νοητὴν καὶ αἰσθητὴν. λέγει γὰρ 9
καὶ ἐν τῷ λβ' ψαλμῷ· »τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώ-
θησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις
αὐτῶν«. ἄκουε δὴ τοῦ θεοῦ ἐν Ἰσαΐας λέγοντος »ἐγὼ κύριος ὁ
θεὸς σου, ἐπακούσομαί σου θεὸς Ἰσραὴλ«. εἰπὼν δὲ περὶ τῶν 10
25 εὐεργεσιῶν τὰ πρὸς τὸν λαὸν ἐπάγει λέγων »ἵνα ἴδωσι καὶ νοή-
σωσι καὶ ἐπίστανται ἅμα, ὅτι χεὶρ κυρίου ἐποίησε πάντα
ταῦτα, καὶ ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ κατέδειξεν αὐτά«, χεῖρα φή-
σας τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ, ἅγιον δὲ τοῦ Ἰσραὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ,

3 Hiob 33, 4 — 9 Gen. 1, 27 — 14 vgl. Lueken, Michael 120ff — 18 Joh.
1, 3 — 21 Psal. 32, 6 — 23 Jes. 61, 14 — 25 ebd. 20

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 Ἐλιούμ A¹R | Ἐλιούμ — 3 Ἰωβ > H 4 ἢ — 5 Ἐλιούμ > P³ | ἑτεροού-
σιος P³ (Balf.) 5 τὸν γὰρ δημιουργόν P² 11 ὧν] ὧν V¹P³ | γὰρ M²P¹P² >
d. ūbr. HSS | ἴση — 13 τριάδος > R 13 ροουμένη + τὸ ὅτι καὶ ἐποίησεν ὁ
θεὸς τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸ θεῖον πνεῦμα τὸ ποιήσαν τὸν Ἐλιούμ V¹P³M²P¹P²
15 τῷ διαβόλῳ > R | ἔλεγεν R 17 ἵσον — 18 ἐγένετο > P³ 19 καὶ¹
> A¹R 20 καὶ + τὴν V¹P³ 21 λβ'] τριακοστῷ δευτέρῳ M²P¹P² 24 δὲ + τὰ R
25 τὰ > R 26 ἐπίστανται H 26f ταῦτα πάντα ∞ A¹M²P¹P² πάντα > R

καὶ πάλιν πρὸς Ἰακώβ εἶπεν ἡ χεὶρ μου ἐθμελίωσε τὴν γῆν 11
καὶ ἡ δεξιὰ μου ἐστερέωσε τὸν οὐρανόν, καθὰ καὶ Ἰεζεκιὴλ
λέγει ἠέγενετο χεὶρ κυρίου ἐπ' ἐμέ. εἶωθεν ἡ γραφή. ὁ φι- 12
λόσοφε, ἢ χεῖρα ἢ βραχίονα καλεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ,
5 δεξιὰν δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ἔτι οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον διὰ Λεον- νε'
τίου ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας· ἰκανὰ μὲν τὰ λεχθέντα 13
περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος πείσαι σε, φιλόσοφε, ὅτι
συνδημιουργὸν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ πασῶν τῶν χριστῶν φύσεων καὶ
τῆς αὐτῆς θεότητος καὶ οὐσίας. ἦς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. ἐπιστήσας 14
10 οὖν τὸν νοῦν σου ἐκ τῶν προλεχθέντων σοι ἄκουε καὶ νῦν σαφε-
στέρως ἀποδείξεις περὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν. λέγει ὁ προ-
φήτης Δαυὶδ ἐν τῷ ζ' ψαλμῷ ἄσατε τῷ κυρίῳ ἕσμα και-
νόν. διὰ τί; ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ κύριος, ἔσωσεν
αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ — ἀντὶ τοῦ ὁ υἱός αὐτοῦ — καὶ ὁ
15 βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ — τὸ πνεῦμα λέγων τὸ ἅγιον. καὶ 15
ἐν καθολικαῖς δὲ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς βοᾷ περὶ τοῦ πνεύματος
τοῦ ἁγίου θεολογῶν αὐτὸ καὶ αὐτὸς καθὰ καὶ πάντες· τὸ πνεῦμά
ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια καὶ μετ'
ὀλίγα ὁ πιστεύων, φησὶν. εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔχει τὴν
20 μαρτυρίαν τοῦ θεοῦ ἐν ἑαυτῷ — ἀντὶ τοῦ τὸ πνεῦμα τοῦ
θεοῦ — ὁ δὲ μὴ πιστεύων τῷ υἱῷ ψεύστην πεποίηκεν αὐ-
τόν. καὶ ὁ μέγας δὲ τῶν ἀποστόλων πρόβολος ὁ θεὸς Πέτρος 16
φησὶ πρὸς Ἀναρίαν· εἰς τί ἐπλήρωσεν ὁ σαταναῆς τὴν καρδίαν
σου ψεύσασθαι σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; καὶ μετ' ὀλίγα· οὐκ
25 ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πέλαι
τὸν οὐρανόν. φησὶ, καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος.
καὶ ὁ Σολομὼν δὲ δεικνύς, τίς ὁ πληρῶν, λέγει· πνεῦμα κυρίου

1 Jes. 48, 12f — 3 Ezech. 3, 22 — 12ff Psal. 97, 1 — 17ff I Joh. 5, 6. 10 —
23f Act. 5, 3. 4 — 26 Jerem. 23, 24 — 27 Weish. Sal. 1, 7

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 εἶ^δ + γῆν A¹R 4 ἦ¹ > A¹R 5 υἱὸν + τοῦ υἱοῦ P³ | ἔτι] ὅτι P³ |
εἶπον A¹HR εἶπαν d. übr. HSS 5f λέοντ^ο (= Λεόντος) R 7 σε + ὦ HM²P¹P² 8 υἱῷ
+ τὸ ἅγιον πνεῦμα R 11 ἀποδείξεις > R 12 ζ' A¹H ἐνενηκοστῷ ἐβδόμῳ d. übr.
HSS 15 λέγει R 16 καθολικαῖς] καθαρῶ R 17 τοῦ + αὐτοῦ τὸ πνεῦμα λέγων
τὸ ἅγιον aber wieder gestrichen H | καὶ αὐτὸς > M²P¹P² 18 τὸ¹ > M² |
τὸ¹ — ἐστιν > V¹ 19 τοῦ θεοῦ > R 20 αὐτῷ M²P¹P² | τὸ > P² 22 δὲ >
H | ἀποστόλων + ὁ A¹R 23 εἰς > HM²P¹P² 26 φησὶ > R. nach γῆν V¹

πεπλήρωσε τὴν οἰκουμένην. πείθου τοίνυν καὶ περὶ τῆς τοῦ 17
 ἁγίου πνεύματος δεσποτείας καὶ δέχου καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ μαρτυρίας,
 πιστεύων ὅτι τῆς αὐτῆς θεότητος καὶ οὐσίας καὶ τοῦ αὐτοῦ χοήμα-
 τος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐπερ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός, συνυπάρχον ἀεὶ
 5 τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. ἀκούεις, φιλόσοφε; ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου 18
 πρὸς τοὺς ἁγίους ἡμῶν πατέρας· οὐκ οὖν, καθὼς φατε καὶ αἱ μαρτυρία 18
 δὲ τῶν γραφῶν ὧν παρηγάγετε δηλοῦσι, θεολογεῖν δεῖ καὶ τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον· καὶ μοι δοκεῖ βεβιασμένην εἶναι τὴν ἔννοιαν, εἰ μὴ τὰ
 τῶν γραφῶν ὑφ' ἑμῶν παρήχθη. πλὴν τὸ μὲν περὶ Ἐλιοῦ τοῦ 19
 10 Βουζαντίτου σαφῆς ἢ ἀποδείξις, περὶ δὲ τῆς ῥηθείης ἀναλήψεως
 Μωσέως περὶ ἧς ἀρτίως εἰρήκατε οὐδὲ ἀκηζόμεν ποτὲ εἰ μὴ νῦν·
 ὅθεν αὐτῷ ἡμᾶς σαφεστέραν μοι τῶν λεχθέντων παραστήσαι τὴν
 σύστασιν. οὐδὲ γὰρ μοι αὐτάρκη τὰ ἤδη παρ' ἑμῶν λεχθέντα πρὸς 20
 ἐντελεστάτην πληροφοροῖαν περὶ τοῦ πνεύματος, λευκοτέρας (δὲ) δεῖ-
 15 ται φράσεως καὶ γενναιοτέρας ἢ ὑπόθεσις. οὐ γὰρ περὶ τῶν τυχόν-
 των ἢ ζήτησις. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων διὰ τοῦ 21
 αὐτοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου πρὸς τὸν φιλόσοφον· πολλῆς οὐσης 21
 τῆς τῶν εἰσηγηθέντων σοι ἀποδείξεως καὶ ἐναργεστάτων τῶν μαρ-
 τυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν πείσαι σε δυναμένων περὶ τῆς
 20 προκειμένης ὑποθέσεως, ὃ φιλόσοφε, θαυμάζομεν, πῶς τοσαύτης
 συνέσεως δοκῶν ἔμπλεως εἶναι ἔτι ἀμφιβάλλεις. ἀλλ' ἐπειδὴ σε 22
 πρὸς τὴν ἀλήθειαν βλέπειν ἐθέλομεν καὶ τοῦτο εὐχόμεθα, παραινου-
 μέν σου τῇ συνέσει ἀρξασθαι πίστει νοεῖν τὴν ἀκτιστον φύσιν ἐκείνην
 καὶ ἄτρεπτον, καὶ μὴ ἀνθρωπίνους λογισμοῖς, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν,
 25 πολυπραγομεῖν κατατόλμα τὰ ὑπὲρ νοῦν, μηδὲ ταῖς κακοδόξοις καὶ
 ἀσεβείαις ἐννοίας Ἀρείου συμφέρεσθαι ἐπὶ πλεῖστον ὅσον ἀνέχου
 φιλόσοφος ὢν, ὡς γῆς, φιλόσοφε, ἀλλὰ δέχου πιστῶς, ὡς ἀρτίως
 εἰρήκαμεν, τὰ τε νῦν ῥηθέντα σοι τὰ τε μέλλοντα ῥηθήσεσθαι. δέ- 23
 χου μίαν θεότητα τοῦ πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν υἱὸν ἀνεκφρά-
 30 στως καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ γεγεννημένου ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς, ἰδίον δὲ ὄντος τοῦ

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1f τοῦ ἁγίου πνεύματος τῆς δεσποτείας ~ H 3f καὶ — χοήματος > P³
 4 συνυπάρχει R συνυπάρχον P² 6 ἡμῶν > R 7 καὶ > R 9 ἡμῶν
 RV¹P³ | τὸ corr. in τοῦ A¹ τοῦ R 11 ἠκηζόμεν HRM²P¹P² 12 μοι nach
 λεχθέντων M²P¹P² 13—14 πρὸς ἐντελεστάτην γὰρ πληροφοροῖαν περὶ τοῦ πνεύ-
 ματος οὐκ αὐτάρκη τὰ—λεχθέντα ~ V¹P³ 14 λευκοτέρας] λεπτωτέρας R | λει-
 ποτέρας + γὰρ V¹P³ 16 ἡμῶν > P³ 17 λέοντος R 25 μηδὲ] μὴ A¹RP³
 26 συμφέρεσθαι V¹M²P¹P² συμφέρεσθαι A¹HR συμφέρεσθαι P³ | ὅσον > M²P¹P²

εἰοῦ, καθά φησιν ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος »εἰ τις πνεῦμα Χρι- 24
 στοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ« καὶ ἀλλαγῶ ὁ αὐτὸς
 »ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστι« καὶ πάλιν »διαίρεσεις δὲ χα-
 ρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ διαίρεσεις διακονιῶν
 5 εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος· καὶ διαίρεσεις ἐνεργημάτων εἰσίν,
 ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι καὶ μετ' οὐ
 πολλὰ »πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα,
 διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστω καθὼς βούλεται«. Ἰδοῦ, ὃ φιλόσοφε, 25
 σαφειοτάτη καὶ τραυτοτέρα ἀποδείξεις θεολογοῦσα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
 10 δεικνύουσα αὐτοῦ τὴν αὐτεξουσιότητα. ὄρα πῶς ὧδε λέγει »διαίρε-
 σεις δὲ ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ
 πάντα ἐν πᾶσι καὶ τὸ »πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ
 τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστω καθὼς βούλε-
 ται«. καὶ ὁ κύριος δὲ ἐν εὐαγγελίοις, ὡς οἶσθα, σαφῶς διαλεγό- 26
 15 μενος πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, τί φησι; »πνεῦμα ὁ θεός· εἰ οὖν
 πνεῦμα ὁ θεός, πάντως θεός καὶ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' οὐκ ἄλλος καὶ
 ἄλλος, ἀλλὰ μία θεότης τῶν θατέρων προσώπων κατὰ τὴν τῶν
 ὑποστάσεων ἔννοϊαν. ἀλλὰ πρόσωπον ἀκούοντες, μὴ ἀνθρωπόμορ- 27
 φον τὸ θεῖον ὑπολάβωμεν. ἀσύνθετον γὰρ καὶ ἀσχημάτιστον, καθὼς
 20 καὶ ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων καὶ αὐτὸς ὡς καὶ ἡμεῖς καθωμολόγησαζ. καὶ 28
 γὰρ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πρόσωπον ἔχειν μεμαρτύρηται, καθὰ
 αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους
 διαλεγόμενος ἔφη »ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 τῆς γῆς οἴδατε δοκιμάζειν« καὶ τὰ ἐξῆς. πᾶν γὰρ τὸ ὑφεστός 29
 25 ἐφ' ὅσον ὑψίσταται, πρόσωπον ἔχειν λέγεται τῆς οὐκείας φύσεως ἤτοι
 σχήμα. ἀλλὰ μὴν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ κτιστά, καθὰ καὶ πᾶσα ἡ τῶν
 γεννητῶν φύσις, ἡ δὲ θεία καὶ ἄρρητος οὐσία ἀκτιστος, ἐπέπερ ἀπλῆ

1 Röm. 8, 9 — 3. 10 II Kor. 3, 17 I Kor. 12, 4, 6 — 7. 12 ebd. 11 —
 15 Joh. 4, 24 — 20 vgl. S. 64, 17, 65, 22 — 23 Luk. 12, 56

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 διαίρεσις M² 4 εἰσὶ — 5 ἐνεργημάτων > H 4. 5. 10f διαίρεσις M²
 (am Rand von anderer Hd. διαίρεσις) 5 αὐτὸς δὲ ∞ R 6f μετ' οὐ πολλὰ
 P³ μετὰ πολλὰ d. übr. HSS 7 ταῦτα δὲ πάντα ∞ A¹R 9 τραυτοτέρα A¹RV¹
 12 δὲ > P² | ταῦτα > M²P¹P² 13 διαιροῦν + τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα R
 14 ἐν > aber vor εὐαγγελίοις Correcturvermerk P³ 15 τί > H 16 ὁ > P³
 16f ἄλλως καὶ ἄλλως P² 17 μία + ἡ R 19 γὰρ] δὲ HM²P¹P² 21 καὶ¹
 > M²P¹P² 23f καὶ τῆς γῆς > H 25 ἐψίσταται P³ 27 γεννητόρων H
 γεννητῶν P³ γενητῶν corr. aus γεννητῶν P² | ἀποῖς R

καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσχημάτιστος ἀδίδος τε καὶ ἀθάνατος. ἀλλ' ἐπὶ 30
 τὸ προκείμενον ἐπανέλωμεν. ἀπεδείξαμεν διὰ πλείονων τῶν ἐκ τῶν
 θείων γραφῶν μαρτυριῶν συνδημιουργὸν τῷ πατρὶ καὶ τῷ νιῷ πά-
 σης κτίσεως ὁρωμένης τε καὶ νοουμένης εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
 5 ἐπιπέτρ καὶ ἀχώριστον αἰεῖ ἔστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καθὰ καὶ
 ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς καὶ ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ. δεῦρο δέ, εἰ δοκεῖ, λάμ- 31
 βανε καὶ δι' ὑποδειγματίων εἰ καὶ ἀσθενεστέρων χρηστὰς ὑποθήκας·
 ὁ λόγος ὁ σὸς καθὰ καὶ παντὸς ἀνθρώπου προφορικός μὲν ἔστι,
 γεννᾶται δὲ ἀμήτως ἐκ τοῦ σοῦ νοῦ. ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμά σου
 10 καὶ ἐκπορεύεται ἐκ σοῦ· καὶ οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν λόγον σου οὔτε τὸ
 πνεῦμά σου εἴποις ἀλλότριόν σου. καὶ ταῦτα μὲν οὐκ ἂν ἀπα- 32
 ξιώσης ἐπ' ἀνθρώπων νοεῖν, ἐπὶ δὲ τῆς ἀρρήτου καὶ ἀπεριωήτου καὶ
 ἀκαταλήπτου οὐσίας ἐκεινης τοῦ θεοῦ ἀλλότριον (ἐρεῖς) τὸν οὐ προφο-
 ρικὸν αὐτοῦ λόγον ἀλλὰ ζῶντα αἰεὶ καὶ ἐνεργῆ καὶ τομώτερον
 15 ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον κριτήν τε πάντων ὄντα ἐπιπέτρ
 καὶ δημιουργόν; ᾧ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ,
 πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.
 καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον τὸ ἐρευνητὸν καὶ τὰ βύθη τοῦ 33
 θεοῦ τολμᾷ τις ἀλλότριον εἶναι εἰπεῖν ἢ τὸν λόγον ἢ τὸ πνεῦμα
 20 τοῦ θεοῦ ἢ τοὺς ταῦτα λέγοντας προσέειπαι; ναί, φιλόσοφε.

Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸ κοινὸν τῶν ἁγίων ἐπι- 34
 σκόπων· ἐπειδὴ εἰς ὑψηλοτέραν ἔννοιάν με ἠγάγετε φήσαντες δεῖν 22 1
 μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεύεσθαι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
 καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐπιμύνημαι δὲ τῶν παρ' ἑμῶν ἔμπροσθεν
 25 ῥηθέντων, ὅτι θεὸς ὁ πατὴρ καὶ θεὸς ὁ υἱὸς καὶ θεὸς τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, νῦν δέ φατε μίαν θεότητα τῶν τριῶν τελείων ὑποστά- 2
 σεων τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, λευκότερον

14 ff vgl. Hebr. 4, 12f — 18 vgl. I Kor. 2, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ² > M² 4 νοουμένης τε καὶ ὁρωμένης ∼ A¹R 5 ἔστιν αἰεὶ ∼ A¹R
 7 καὶ¹ > R 8 μὲν > R 9 ἀμήτως + καὶ A¹HRP³ | σοῦ¹ > P³ | ὁμοίως
 + δὲ H 10 οὐδὲ A¹RV¹P³ οὔτε d. ūbr. HSS | οὔτε| οὐδὲ R 11 εἴπης A¹R
 11f ἀπαξιώσεις M²P¹P² 12f καὶ ἀκαταλήπτου > R | ἐκεινης οὐσίας ∼ A¹ |
 ἐκεινης > R 13 corr. Holl, Itz. 15 κριτήν τε] καὶ τήν τε (am Rand von späterer
 Hd. das Richtige) M² 16 ᾧ] ὡν M²P¹P² 18 τὸ ἅγιον αὐτοῦ ∼ A¹R | καὶ²
 > P³ 19 εἶναι > R 21f ἐπισκόπων] πατέρων M²P¹P² 24 ἐπιμύνηται P³
 | δὲ > A¹R | τῶν > R | ἑμῶν P¹V¹P³ 25 καὶ¹ > RM²P¹P² | καὶ² > R

σαρηνίσαιτέ μοι τὰς ῥήσεις, παρακαλῶ. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πα-
 1 τέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου·
 ἀέκφραστός ἐστιν ἐπίπερος καὶ ἀπεριώητος καὶ ἀνεπιλόγιτος καὶ 3
 πάντη ἀνεξιχνίαστος ἢ θεία καὶ ἄρητος οὐδία ἐκείνη ἢ τὰ πάντα
 5 ὑπερέχουσα καὶ τὰ πάντα περιέχουσα. πλὴν ἄκουε πρὸς ἡμῶν· 4
 οὐκ ἄλλον σοι θεὸν καὶ ἄλλον εἰρήκαμεν, καθάπερ ὁ ἀσεβὴς ἐβλασφή-
 μησεν Ἄρειος ἕνα θεὸν ἄκτιστον καὶ ἄλλον κτιστὸν εἰρηκῶς καὶ τὸ
 πνεῦμα τοῦ θεοῦ ὁμοίως κτιστὸν κεκηρυχῶς — μὴ γένοιτο —, ἀλλὰ
 μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεῦσθαι εἰρήκαμεν μίαν οὐσίαν κυρι-
 10 ὄτητα τε καὶ βουλήν μίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος, εἶδέναι τε τὰς τῆς ἁγίας τριάδος ὑποστάσεις οὐ διεξενγμέ- 5
 νας οὐδὲ τολικάς, ἀλλὰ πιστεῖν μόνῃ μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πι-
 στεῦσθαι, καθὰ καὶ πολλάκις εἰρήκαμεν, τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίον
 καὶ προσκυνητῆς τριάδος. Ἰδοὺ διὰ πάντων ἔδειξεν ἡ ἀληθὴς πί- 6
 15 στις μὴ δεῖν ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος νοεῖν διαφοράν. ὧδε δὲ μικρόν
 σου τὸν νοῦν δοῦναι ἡμῖν ἐθέλῃσον καὶ πιστωθῆσῃ ἐπὶ πλεον. δεχό-
 μενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ἡμῶν σωτηριώδεις ὑποθήκας, ἵνα
 γνῶς τῆς ἁγίας τριάδος μίαν θεότητα ἀεὶ οὐσαν καὶ ὑφ'εστῶσαν,
 τριάδα ἀληθῶς τριάδα καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ προϋπάρχον ποτέ, ἀλλὰ
 20 αἰεὶ καὶ ὡσαύτως οὐσαν ἀδιαίρετον καὶ ὁμοουσίον τριάδα. ἀπόκρισις 7
 τοῦ φιλοσόφου· μὴ με οἴεσθε ἀποστρέφασθαι τὰ τῆς ἀληθείας
 δόγματα, ἣ γὰρ ἂν ἐκ πρώτης καταρχῆς τῶν λόγων παρωδάμην
 ὑμῶν τοὺς λόγους, ἀλλὰ διὰ τοῦτο διερευνῶ τὰς τῶν νοημάτων
 ὑμῶν σημασίας, ἵνα σαφ'εστέρα μοι καὶ διευκρινῆς γένηται ἡ τῶν
 25 λεγομένων παρ' ὑμῶν ὑπόθεσις. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων 8
 ἔπιθετικῆ πρὸς τὸν φιλόσοφον περὶ πυχρῶς καὶ ἀπαργάσματος
 καὶ φωτὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου· ἄκουε δὴ καὶ νῦν, 8
 ἄκουε, ὦ φιλόσοφε. ἤδη προῦπεθέμεθά σου τῇ διαορίᾳ διὰ πλείστον

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1f πατέρων] ἐπισκόπων R 2 ἐπισκόπου λεοντίου ~ M²P¹P² ἐπισκόπον > H
 5 πρὸς] παρ' P² 6 σοι + τὸν H | καθάπερ + καὶ V¹P³ 7 ἄλλοι] ἕνα R
 9 Nach εἰρήκαμεν größerer Raum A¹ 10 τε > R | τοῦ πατρὸς] οὐσίαν P³
 13 καὶ¹ > M²P¹P² 14 διὰ] δὴ H 16 θέλῃσον P² 17 ἀπὸ Holl | ἐμῶν R
 20 καὶ¹ > H | οὐσαν ἀπλῆν καὶ ἀδιαίρετον τριάδα καὶ ὁμοουσίον R 22 ἣ]
 οὐ RP² | ἐκ πρώτης κατ' ἀρχὴν A¹R 23 ἐρευνῶ V¹P³ 24 μοι σαφ-
 εστέρα ~ R | μοι > A¹ 26 περὶ + τοῦ M² (wo es aber von 1. Hd. wieder ge-
 strichen), P¹ 27 λέοντος R | καὶ² > (kann aber ursprüngl. gestanden haben) A¹
 28 ὦ φιλόσοφε ἄκουε ~ R | προῦπεθέμεθα Balfor. προαπεθέμεθα HSS

ὄσων τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, ὅτι ἡ θεότης ἀπλῆ τίς ἐστι καὶ
 ἀσύνθετος, ὡς καὶ αὐτὸς καθωμολόγησας ἐν ἀρχῇ σου τῶν προτά-
 σεων, καὶ ὅτι πῦρ ἀθάνατόν τε καὶ αἰδίου καὶ ἄκτιστον οὕσα 9
 τῇ φύσει φῶς τε ἀχώρητον καὶ ἀκατάληπτον καὶ οὐκ ἐν ἐνὶ
 5 προσώπῳ κατὰ τὸ δοκοῦν Ἰουδαίοις νοουμένη, ἀλλ' ἐν τριάδι
 αἰὲ ἀχωρίστοις οὕσι προσώποις παρὰ πᾶσι Χριστιανοῖς πεπίστενται
 καὶ κηρύττεται ἡ ἀχώριστος τριάς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος, καθάπερ ἀποδέδεικται. μάνθανε δὲ καὶ νῦν, ὃ 10
 φιλόσοφε — εἰ καὶ τολμηρὸν ποιοῦμεν, ἀλλὰ Ἰλεως ἡμῖν ἡ θεία με-
 10 γαλειότης· ὑπὲρ γὰρ τῆς σῆς καὶ τῶν λοιπῶν σωτηρίας ὁ πόρος ἡμῖν
 διανύεται — μάνθανε τοίνυν ἐκ τῶν αἰσθητῶν περὶ τῶν νοητῶν
 καὶ ἐκ τῶν κατὰ νοῦν περὶ τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ
 τῶν ὑπὲρ λόγον, εἰ καὶ ἀσύγκριτα πάντα τὰ τε ὁρώμενα τὰ τε νοούμενα 11
 τῶν τε »ἐπουραρίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων« κτισμά-
 15 των πρὸς τὴν ἄκτιστον ἐκείνην καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀθάνατον τοῦ
 θεοῦ οὐσίαν· πλὴν τὸ ἐμπιστὸν ὑπόδειγμα οὐ μέτριον πρὸς ὠφέλειαν
 τοῖς πιστοῖς δεχομένοις, ἀλλ' ἱκανὴν εἰκόνα παρέχον τῆς εὐσεβείας
 τοῖς εὐσεβῶς ἐθέλουσι νοεῖν λέξομεν. τὸ αἰσθητὸν τοῦτο πῦρ φύ- 12
 σις μία ὃν ἦτοι οὐσία τριάς ἐστι κατὰ ταυτό, πῦρ ἀπαύγασμα φῶς.
 20 καὶ οὐδὲν τούτων προὔπαρχον τοῦ θατέρου εἰρίζεται. ἀλλ' ἔστιν
 ἀχωρίστως ἀλλήλων τὰ τρία, τὸ πῦρ, τὸ ἕξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα καὶ τὸ
 φῶς. διαχωρίσον τοίνυν, εἰ δύνῃ, ὃ φιλόσοφε, τὰ τρία καὶ δεῖξον 13
 ἡμῖν θάτερον τοῦ θατέρου προὔπαρχον· ἢ τοῦ ἀπαυγάσματος τὸ πῦρ
 καθ' ἑαυτὸ προὔπαρχον καὶ μεταγενέστερον μετὰ χρόνους τινὰς τοῦ
 25 πυρὸς τὸ ἀπαύγασμα, ἢ μεταγενέστερον πάλιν ἢ μεταχρόνιον τοῦ
 πυρὸς καὶ τοῦ ἀπαυγάσματος τὸ φῶς ἢ προχρόνιον. δεῖξον ἡμῖν, 14
 εἰ δύνῃ, διαχωρίσας ἀπ' ἀλλήλων τὰ τρία καὶ μὴ οὐχὶ ὡσαύτως ὃν
 πῦρ ἀπαύγασμα φῶς. μιᾶς οὕσης τῆς τοῦ πυρὸς φύσεως. ταῦτα 15
 30 κατὰ νοῦν λαβὼν τὰ αἰσθητὰ καὶ κτιστά, εἰ καὶ ἀσύγκριτα, ὡς ἀρ-
 τίως εἰρήκαμεν, πρὸς τὴν αἰδίου καὶ ἄκτιστον τοῦ θεοῦ οὐσίαν, πλὴν

2 vgl. S. 64, 17. 65, 22 — 14 Phil. 2, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 ἀσύνθετος P¹ 4 οὐκ > P² | ἐν > HP² 5 τρισὶν Hein. 6 πιστεύεται P³
 8 δὲ > R | ὃ > H 13 ἀσύγκριτα + τὰ A¹RP² 14 οὐραρίων V¹P³
 15 ἀθάνατον] ἀθέατον R 17 ἀσεβείας P³ 19 κατ' αὐτὸ A¹R | ἀπαύγασμα +
 καὶ H 20 τοῦ > RM²P¹P² 21 ἀλλήλων > M²P¹P² | καὶ > A¹R 22 τοίνυν
 οὖν R 23 τοῦ¹ > M²P¹P² | ἢ — 24 προὔπαρχον > A¹R 24f τοῦ πυρὸς
 > M²P¹P² 25 τοῦ¹ τὸ M² 29 κατ' + τὰ A¹R 29f ἄρι R 30 ἄκτιστον]
 ἄσπεκτον A¹RP³

δέχου ἐκ τούτων ἀφορμὰς σωτηρίους καὶ περὶούσας τῇ πίστει τὸ τῆς
 διανοίας σου ὄμμα ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσιν·
 καὶ ἀπαντήσῃ σοι, ὅς γε εὐχόμεθα καὶ πιστεύομεν, ἐναστράπτουσά 16
 σοι ἢ χάρις ἢ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
 5 δεικνύουσά σοι μίαν θεότητα, πῶρ οὐσαν ἀθάνατον καὶ ἀπαύγασμα
 καὶ φῶς, ἀπλῆν καὶ ἀσύνθετον ἀχώριστον ἀδιάρητον ἀπερινόητον
 καὶ ἀνέκφραστον, τριάδα ἀληθῶς ὁμοούσιον τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
 υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

“Ὅπου πιστεῖται ὁ φιλόσοφος εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα. ταῦτα ξβ’ 17
 10 ἀκούσας ὁ φιλόσοφος καὶ ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος ἀπνεώθη ἐπὶ
 πλεῖστον ὅσον καὶ «οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτὸν»
 φόβος τε πολὺς ἐπέπεσεν ἐπ’ αὐτόν· εἶτα εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ἀνεκρούρασε
 μέγα, εἰπὼν· δόξα σοι, ὁ θεὸς ὁ ἐμπνεύσας τούτοις τοῖς ἁγίοις σου 18
 τὸ ὑπὲρ πάντα νοῦν μυστήριον τῆς ἀχράντου καὶ ἀχωρίστου καὶ ἀκτί-
 15 στον θεότητος· ἀλλὰ δέομαί σου, Χριστέ, ὡς παναγάθου πατρὸς παν-
 ἀγαθος υἱός, πάρες ἅπερ εἰς σὲ ὑπαρχεῖς ταῖς ἀσεβεῖσι παρὰ τοῦ
 Ἰσραίου δόξαις ἤμαρτον, καὶ μὴ εἰσπραχθήσομαι δίκας παρὰ σοὶ τῶ
 δικαίῳ κριτῇ ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν ῥημάτων ἐκείνων, ὧν κατὰ σοῦ ἀπέ-
 20 φηνα ὁ τάλας. οὐαὶ Ἰσραὴλ καὶ τῇ συμμορίᾳ αὐτοῦ τῇ ἀσεβεῖ, 19
 20 βλασφημησασιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ [λέγουσιν] ἤν ποτε ὅτε οὐκ ἦν
 καὶ ὅτι κτίσμα καὶ ποιῆμα καὶ ἐξ ἑτέρας οὐσίας ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
 καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μὴ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἧς ὁ πατὴρ εἰρη-
 κόσι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀναθεματίζω 20
 25 νῦν καὶ πάντοτε Ἰσραὴλ καὶ τὰς ἀσεβεῖς αὐτοῦ δόξαις καὶ τοὺς τὰ
 αὐτοῦ φρονοῦντας πάντας καὶ τοὺς βλασφημοῦντας κατὰ τε τοῦ
 πατρὸς κατὰ τε τοῦ υἱοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁ γὰρ τὸν
 υἱὸν μὴ ἔχων οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει· καὶ ὁ εἰς τὸν υἱὸν καὶ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημήσας εἰς τὸν πατέρα ἐβλασφήμησε. καθικε- 21
 30 τεύω τὴν ὑμετέραν ἱερὰν γερονσίαν, βοηθήσατέ μοι διὰ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ
 πρὸς τὸν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἰερεσιῶν ὑμῶν ἀζολουθοῦντι
 μάλιστα τοῖς δι’ ὑμῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκτεθεῖσι καὶ ὀρι-

11 Dan. 5, 6 (Th.) — 15f vgl. S. 17, 27 — 26 vgl. I Joh. 2, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 σοι > M²P² | [γε] A¹ 4 ἡ² > M²P¹P² 6 ἀπλοῦν HM²P¹P² 9 mit ξβ’
 hört die Zählung auf in M² 13 σου > H 15 ἄπερ] ἅ A¹R | ταῖς] τοῖς H
 18 ἐκείνων ῥημάτων ~ A¹R 18f ἀπέφηκα (aber a. Rand ἀπέφηρα) M² 19 τῇ
 ἀσεβεῖ αὐτοῦ συμμορίας A¹R 21 ὁ υἱός — 22 οὐσίας] καὶ οὐχ R 24 πάντοτε
 + τὸν H | αὐτοῦ ἀσεβεῖς ~ P² 24f τὰ αὐτὰ A¹M²P¹P² 26 καὶ κατὰ] κατὰ
 τε R 29 ἱερὰν > M²P¹P² | βοηθήσατέ μοι > R 31f διοριζομένοις A¹R

ζομένοις, καὶ ὁμολογῶ ταῦτα ἀληθῆ εἶναι καὶ βέβαια. τοῦτο γὰρ 22
πιστεύω εἶναι ὅπερ ὁ ἱεροφάντης εἶπε Παῦλος ἐπὶ τοῦ μυστήριον τοῦ
ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, ὃ
νῦν ἀπεκαλύφθη, καθὼς εἴρηται τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστό-
5 λοις καὶ προφήταις· καὶ ὑμῖν, ἐν πνεύματι ἀεὶ ὄντα καὶ συν-
υπάρχοντα καὶ συνδιαμέροντα τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ
τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἄγιον.

Προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον πρὸς τὸν φιλόσοφον 5γ'
περὶ πηγῆς καὶ ποταμοῦ καὶ ὕδατος διὰ τοῦ ἐπισκόπου Λεον-
10 τίου· κάκεινο δὲ νοητέον ὡς γίλε λοιπὸν τῆς ἀληθείας, φιλόσοφε. 231
πηγὴν νοήσωμεν γεννωσάν ποταμὸν ὕδατος· πᾶς γὰρ ποταμός, ὡς
οἴσθα, πηγὴν ἔχει γεννήτορα, εἶτα προέρχεται μὲν ὁ ποταμὸς ἐκ τῆς
πηγῆς τοῦ ὕδατος, ἀλλ' οὐδεὶς καλεῖ τὸν ποταμὸν πηγὴν ἢ τὴν
πηγὴν ποταμὸν, ἀλλ' ἢ πηγὴ πηγὴ καλεῖται καὶ ὁ ποταμὸς ποταμὸς
15 καὶ ἀμφότερα ἐν ὕδωρ. ἐπὶ δὲ τις ἐθέλει ἀρτίσασθαι ἐκ τοῦ πο- 2
ταμοῦ ἢ τῆς πηγῆς ὕδωρ, μεταβάλλει τὴν προσηγορίαν. οὐκ ἔρεῖ
γὰρ ᾠπελθε, πορευθεὶς ἀντλησον καὶ φέρε μοι τὴν πηγὴν ἢ τὸν
ποταμὸν· ἀλλ' ὕδωρ, καὶ μία μὲν ἡ φύσις, τρία δὲ πρόσωπα λεκτέα
πηγὴ ποταμὸς ὕδωρ. ἀλλὰ καὶ ἡ θεία γραφὴ ταῦτα φράζουσα 3
20 δείκνυται — οὐ γὰρ ἀλλότρια ταύτης ἡμεῖς σοι φθεγγόμεθα, γνήσιον
λοιπὸν τέκνον τῆς χάριτος, εἰ καὶ ὡς ἐν ὑποδείγμασι καὶ τύποις
καὶ εἰκόσι τῆς ἀληθείας τὸν λόγον εἰσηγησάμεθα — λέγει οὖν περὶ τοῦ 4
υἱοῦ ἢ θείας γραφῆ· «κλινεῖ, φησὶν, ἐπ' αὐτοὺς ὡς ποταμὸς εἰρή-
νης· ἐκπορευόμενος δηλοῖ ὅτι ἐκ τῆς ἀληθοῦς πηγῆς τῆς ζωῆς τῆς
25 τοῦ πατρὸς θεότητος, καθά φησιν αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις
βοῶν «ἐγὼ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἤκω», κάκεινο δὲ ὅπερ
ἔφη λευκότερα «ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐσμεν», καὶ τὸ «ἐγὼ ἐν
τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί» καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἄγιον, ὅτι 5
ἐξ αὐτοῦ λαμβάνομεν ἅπαντες οἱ πιστοί, τῆς αὐτῆς ὄν οὐσίας ἧς ὁ

2 Kol. 1, 26 — 23 Jes. 66, 12 — 26 Joh. 8, 42 — 27 Joh. 10, 30 —
27f Joh. 14, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 πιστεύων P³ | εἶπε] ἔφη R 3 τῶν² > V¹ 5 ἐν + τῷ HM²P¹P² |
ὄντα] ὄν M² 9 καὶ¹ > H | τοῦ + αὐτοῦ V¹ 9f λεοντίου ἐπισκόπου ~ V¹
10 λοιπὸν ὡς γίλε ~ R 12 γεννήτορα R γεννητ^ο P³ 12f ἐκ τῆς πηγῆς
> V¹P³ 15 ἐπὶ] ἐάν R | ἀρτίσασθαι RM²P¹ 20 σοι > M²P¹P² 21 τῆς
χάριτος > V¹ 23 υἱοῦ + τοῦ θεοῦ M²P¹P² | φησὶν > R 24 τῆς² > R
26 βοῶν A¹R βοᾷ V¹P³ > HM²P¹P² 29 ἅπαντες > A¹R

πατήρ καὶ ὁ υἱός, ἐκπορευόμενον μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς ἴδιον δὲ ὄν τοῦ
 υἱοῦ, καθάπερ ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν, ὅτι δὲ ἐξ αὐτοῦ ἡμῖν ἀναβλύζον
 ἐστὶ, σαφέστατα ἐν εὐαγγελίοις ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ κέριος εἰπών· «ἐάν
 5 τὶς διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ,
 5 καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύ-
 σουσιν ὕδατος ζῶντος», οἷς ὁ εὐαγγελιστὴς θεόθεν ἐμπνευσθεὶς
 τὸ ῥήθην ἐξημερεύων ἐπιφέρει λέγων· «τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ
 πνεύματος οὗ ἡμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐ-
 τόν». καὶ ὁ προφήτης δὲ Δαυὶδ ὅρα τί περὶ ταύτης τῆς πηγῆς 6
 10 τῆς ὄντως ζῶης, τῆς ἀγίας τριάδος βαῶ ὅτι «παρὰ σοὶ πηγὴ ζῶης,
 ἐν τῷ φωτὶ σου ὀψόμεθα φῶς», πηγὴν ζῶης τὸν θεὸν καὶ πατέρα
 καλῶν πρὸς τὸν υἱὸν λέγων, ἐπεὶ περὶ ὁ πατήρ ἐν τῷ υἱῷ καὶ ὁ υἱὸς
 ἐν τῷ πατρὶ· φῶς δὲ τὸν υἱὸν προσαγορεύει, ἐν ᾧ φωτὶ λέγει ὄψεσθαι
 15 φῶς· πηγὴ γὰρ ὄντως τῆς ζῶης καὶ φωτός ὁ πατήρ, φῶς καὶ ὁ 7
 υἱὸς ἐκ φωτός τοῦ πατρὸς, φῶς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ αὐτοῦ
 τοῦ φωτός. ἐπεὶ περὶ, ὡς πολλάκις ἡμῖν λεκτέον, μία θεότης τοῦ 8
 πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθὰ αὐτὸς βαῶ διὰ
 τῶν προφητικῶν λόγων «ἐγὼ εἰμι θεός, οὐκ ἔστιν ἄλλος· καὶ
 20 ἐγὼ θεός πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
 ἐγὼ εἰμι» καὶ πάλιν «ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι καὶ εἰς τὸν
 αἰῶνα ἐγὼ εἰμι» καὶ τὰ ἐξῆς καὶ κατὰ τὰ προαποδειχθέντα. ἀναγ- 9
 καίον γὰρ οἶμαι ἐπαναλαβεῖν τὰς ῥήσεις, εἰ καὶ μὴ πάσας διὰ τὸ
 πληθός, ἀλλ' οὖν τὰς σαφετέρας πρὸς τὸ βεβαιοτέραν τὴν σύστασιν
 25 ἔχειν τὰ εἰρημένα. τὰ οὖν ἐκ στόματος Ἱερεμίου τοῦ προφήτου 10
 παραθήσομεν· «ὁ κατασκευάσας, φησὶ, τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα

2 vgl. S. 88, 31 — 3 Joh. 7, 37f — 7 Joh. 7, 39 — 10 Psal. 35, 10 —
 12 vgl. Joh. 14, 10 — 14 Psal. 35, 10 — 19 Jes. 41, 4; 45, 21 — 21 Mal. 3, 6
 — 26 Baruch 3, 32ff vgl. S. 69, 13ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 ὁ > P³ 2 ἡμῖν > P² | ἀναβλύζον ἡμῖν ~ V¹ 3 αὐτὸς > H
 7 τὸ ῥήθην] τάληθες A¹ τάληθῆ R | ἔλεγε] ἔλεγον R εἶπε V¹ 9 δὲ > H |
 ταύτης + τῆς γραφῆς ἢ ὡς (καὶ?) περὶ P² 10 σοὶ + ἡ A¹R 12 λέγει R
 13 ἐπαγορεύει V¹P³ | ᾧ] τῷ H 14 φῶς > R 14f ἐν τῷ φωτὶ
 σου γὰρ ὀψόμεθα φησὶ φῶς ~ R | ὀψόμεθα φησὶ φῶς ~ A¹ 15 πηγὴν H
 18 καθὼς R 19 προφητικῶν + ἀλλοῦ R | λέγων V¹ | θεός + καὶ M²P¹P²
 21 καὶ πάλιν ἐγὼ εἰμι auf d. Rand nachgetragen V¹ | καὶ¹ — 22 εἰμὶ > M²P¹P²
 22 ἀποδειχθέντα V¹ ἀπροαποδειχθέντα P³ 26 παραθήσομαι P²

χρόνον ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων. ὁ ἀποστέλ-
 λων τὸ φῶς καὶ πορεύεται, ἐκάλεσεν αὐτὸ καὶ ὑπήκουσεν
 αὐτῷ τρώμφ· οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν
 καὶ ἠὺφθράνθησαν· ἐκάλεσεν αὐτούς καὶ εἶπαν· πάρεσμεν·
 5 ἔλαμψαν μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ
 θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· καὶ τὰ
 ἐξῆς. ἀναγκαῖον οὖν, θεοφιλέστατε φιλόσοφε, ἐπιστῆσαι ὧδε τὸν 11
 νοῦν καὶ ἀναπτύξαι τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν. ἔδειξε γάρ, καθὰ καὶ
 αὐτὸς συνωμολόγησας, ὅτι περὶ τοῦ νιού ταῦτα προεῖρηται. ἔμετὰ
 10 ταῦτα γάρ, φησίν, ἐπὶ τῆς γῆς ὠφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις
 συνανεστράφη. εἰ οὖν κατὰ τὴν ἀσεβῆ μοχθηρίαν Ἀρείου ἄλλη 12
 τις οὐσία κτιστὴ ἐστὶ τοῦ νιού καὶ μεταγενέστερος τοῦ πατρὸς θεός,
 λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ἡ γραφή· οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθή-
 σεται ἕτερος πρὸς αὐτόν·, οὐ θεὸς ὁ πατὴρ κατὰ τὴν Ἀρείου
 15 ἀσέβειαν, ἐπεὶ περ λέγει περὶ τοῦ νιού· οὐ λογισθήσεται ἕτερος
 πρὸς αὐτόν·, καὶ ἐλέγχονται οἱ ἀσεβεῖς Ἀρειομανῆται σὺν τῷ τῆς
 βλασφημίας αὐτῶν ἀνθέντη πρὸ τῆς περὶ τοῦ νιού ἀρνήσεως αὐτὸν
 τὸν πατέρα ἐκβαλόντες τῆς θεότητος, καὶ ἄθειο παντελῶς ἐπίσκοπον
 οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι. ὁ γὰρ τὸν νιὸν μὴ ἔχων, καθὰ 13
 20 φησιν ἐν καθολικαῖς, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει, ἡ δὲ καθολικὴ
 πίστις μίαν θεότητα οἶδε καὶ ταύτην προσβέβει τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
 νιού καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, παρ' ἣν οὐ λογισθήσεται ἕτερον. τὸ
 δὲ μυστήριον τοῦτο τῆς ἁγίας καὶ προσκνητῆς καὶ ὁμοουσίου τριάδος
 ἀπερινόητον καὶ ἀνέκφραστον καὶ πάντη ἀκατάληπτον ὑπάρχει πιστεῖ
 25 μόνη νοεῖσθαι δυναμένον.

Καὶ ὁ φιλόσοφος· θεῖα ὡς ἀληθῶς καὶ φωτὸς ἐμπλεα τὰ παρὰ 24
 τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ὑμῶν ἐκφωνηθέντα. δέομαι δὲ ὑμῶν, ἐρασ-
 μίων μοι ὄντων τῶν ἱερῶν τῆς διδασκαλίας ὑμῶν λόγων, ὑπόσχετέ
 μοι τὰς εὐαγείας ὑμῶν ἀκοὰς καὶ πρὸς ἃ ἐπερωτῶ διδάξατε, ἵνα
 30 πληροεστάτην λήψωσθε παρὰ τοῦ θεοῦ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας
 ἀμοιβήν. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου

9 Baruch 3, 38 — 13 Baruch 3, 36 — 20 I Joh. 2, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 αὐτὸ] τὸ φῶς R 4 εἶπον R 7 ἀναγκαῖον H ἀναγκαιὸς d. ūbr.
 HSS | οἶν + ὧ V¹P³ | φιλόσοφε > H | ἐπίστησον H 8 καθῶς R 9 ἔτι
 ἔτι R 14 οὐ — 16 καὶ > A¹R, καὶ scheint durch Rasur getilgt A¹ 18 ἐκ-
 βάλλοντες HR 22 παρ'] καθ' R 26 Mit 25' hört die Zählung in P² und
 damit überhaupt i. d. HSS auf 29 εὐαγείας ὑμῶν > R 30 λήψωσθε HM²P¹
 31 ἁγιωτάτων A¹M²P¹V¹

Λεοντίον· εἰπέ ὁ βούλει, ἐπιθυμητὸν γὰρ ἡμῖν πληροσορῆσαι σε, ἐν 2
 πᾶσιν εὐμαρῶς δυναμένου σου νῦν μάλιστα δέχεσθαι τὰς ἀποδείξεις
 τῶν ῥήσεων ἐλαμφθέντος σου ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εὐχαριστία
 τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐπερώτησις περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐνανθρω-
 5 πῆσεως· χάρις ὑμῶν τῇ ἱερᾷ κεφαλῇ. γατὲ δέ μοι, ὃ ἱερώτατοι, 3
 πῶς νοητέον τὸ τὸν θεὸν λόγον τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθαι
 καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστράφθαι ἀθάτον ὄντα πάση κτιστῇ φύσει
 ὁρωμένη τε καὶ νοουμένη, καὶ τίς ἢ αἰτία, δι' ἣν ταῦτα ἐπραγμα-
 τεύσατο, διδάξατε, παρακαλῶ. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς
 10 τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ ἐπισκόπου Λεοντίον· ἡ μὲν αἰτία τῆς 4
 αὐτοῦ παρουσίας ὁκονομήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ
 τῶν πρωτοκτίστων ἀνθρώπων τοῦ τε Ἀδὰμ καὶ τῆς Ἐύας γεγενημέ-
 νην ἀπόπτωσιν, ἣτις ἅπαν τὸ αὐτῶν ἐπενέμετο γένος. ἐπεὶ οὖν 5
 παραβάντες τὴν ἐντολὴν τοῦ θείου χαρίσματος ἐγυμνώθησαν, τοῦτο
 15 ἀποδοῦναι ἠθέλησεν ὁ δημιουργὸς τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει. καὶ
 νοητέον ἐνταῦθα, ὅτι ὡσπερ εἶπεν ὁ θεὸς »ποιήσωμεν ἄνθρωπον
 κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν· καὶ ἐποίησεν ὁ
 θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατὰ τὰς προρρηθείσας ἀποδείξεις. ὁ αὐτὸς
 πάλιν εἶπε, σῶσωμεν τὸν ἀπολωλότα ἄνθρωπον, ὃν κατ' εἰκόνα
 20 ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν ἐποίησαμεν. καὶ ὡσπερ ὁ θεὸς καὶ 6
 πατὴρ εἶπε τὸ ποιήσωμεν καὶ ὁ υἱὸς ἐδημιούργησε, θεὸς ὢν ἐκ
 θεοῦ, ὁ αὐτὸς πάλιν βουλῇ πατρικῇ ἀνασῶσαι ἐν ἑαυτῷ ἠβουλήθη
 τὸν ἄνθρωπον. ἐπερώτησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ αὐτοῦ· καὶ 7
 πῶς ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθῃ καὶ συναεστράφῃ ὡς ἄνθρωπος τοῖς ἀν-
 25 θρώποις θεὸς ὢν ἀναλλοίωτος; ἀπόκρισις παρὰ τῶν ἁγίων πατέ-
 ρων διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων· κατὰ τὴν φωνὴν 8
 τοῦ θεσπεσίου Παύλου »μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον,
 θεὸς ἐφανερῶθῃ ἐν σαρκί, τοῦτ' ἐστὶν ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς τότε
 αὐτὸς ὄφθῃ καὶ ἀγγέλοις· οὐδὲ γὰρ ἀγγέλοις ἢ ἀρχαγγέλοις ἢ τισὶ
 30 τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων θεατὸς ὁ μονογενῆς, ἐπέπερ θεὸν οὐδεὶς

6f. 24 vgl. Baruch 3, 38 — 16 Gen. 1, 26f — 27 1 Tim. 3, 16 — 30 vgl.

Joh. 1, 18

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δ] ὦ R 2 εὐμαρῶς + ὡς P² | σου > R 3 λαμφθέντος P¹ ἐλαμφθέν-
 τος P² 4 κυρίου + ἡμῶν R 5 δὲ] δὴ P² 6 τῆς > R 9f πρὸς τὸν φιλό-
 σοφον > R 10 τοῦ + αὐτοῦ M²P¹ 11 τῆς M²P¹P² 14 ἐγυμνώθησαν] ἐστε-
 ρήθησαν V¹P³ ἐγυμνώθη R 22 πατρικῇ βουλῇ ∞ H | αὐτῷ P² 23 ἀπερώτησις M²
 24 τῆς > M²P¹P² | καὶ + τοῖς ἀνθρώποις ∞ P² 25 παρὰ > M²P¹P² 28 θεὸς
 Holl] θες HSS (ὁ P³ Balf.) | ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ∞ H 29 ὄφθῃ (ἀνθρώποις) Holl |
 ἢ ἀρχαγγέλοις > P² 30 οὐδεὶς θεὸν ∞ H

Gelasius.

ξόρακε πώποτε. οὐπερ τὴν ἐξ οὐρανῶν καταφοίτησιν ἀκούων 9
 μὴ τοπικὴν μετέστασιν τῆς ἀχωρήτου αὐτοῦ ὑποπτεύσης θεότητος,
 οἰκονομίαν δὲ νόει τὸ ὅλον τοῦτο τὸ μέγα ὡς ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας
 μυστήριον, ἐν ᾧ ἀνεκαινίσθημεν. ἀνακαινίσις γὰρ γέγονε καινότη- 10
 5 τος ἐπανάληψις· διὰ δὴ τοῦτο ἀποδιδούς ἡμῖν τὴν πρὸς ἑαυτὸν
 ὁμοίωσιν ὁ αὐτὸς τοῦ θεοῦ λόγος εἰς ὁμοίωσιν ἡμῶν κατήλθεν. ἀδύ- 11
 νατον δὲ ἦν θεὸν ὁμοιωθῆναι ἡμῖν μὴ σαρκωθέντα — οὐ γὰρ ἀσώ-
 ματον εἶδος αὐτῷ ἀσώματου οὐσίας προσεγίνετο, ὅπερ ἦν αὐτός,
 ἀλλὰ τὸ σωματικόν — σωματικὴ δὲ οὐσία ἄνευ προσλήψεως οὐκ
 10 ἐγίνετο· διὰ τοῦτο σῶμα ἀληθῶς προσέλαβεν, ἵνα οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς
 ἀδελφότητος ἐκπεσόντες διὰ τὴν τοῦ ἀσώματου εἶδους ἀλλαγὴν, τοῦτ'
 ἔστι τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος, ἧς διὰ τῶν πρώτων ἀνθρώπων
 τοῦ τε Ἀδάμ καὶ τῆς Ἐῤῥας ἀπωλέσαμεν, εἰς ἀδελφότητα εἰσαχθῶμεν
 διὰ τῆς σωματικῆς προσλήψεως καὶ πάλιν τὸ ἀσώματον εἶδος τὸ
 15 θεῖον ἀπολάβωμεν. λαμβάνει δὲ σάρκα ἐκ γυναικός· οὕτως γὰρ 12
 καὶ ὁμογενῆς ἡμῖν καθίσταται, ἵνα καὶ ὡς ὁμογενέσιν ἡμῖν μεταδῶ
 τῆς δόξης τῆς ἑαυτοῦ, ἵνα καὶ τὴν γυναῖκα διὰ τῆς γεννήσεως ἀνασώσῃ·
 ἀνασωθῆσεται γὰρ, φησὶν, ἡ γυνὴ διὰ τῆς τεκνογονίας. σὰρξ 13
 δὲ προσείληπτο τὸ κατὰ φύσιν ἔχουσα ζωτικόν· οὐδεμία γὰρ σὰρξ ἄνευ
 20 τοῦ ζωοποιοῦ, ὃ καὶ ψυχὴν ἰδίως ἢ γραφὴν καλεῖ. ὁ φιλόσοφος· τίς 14
 οὐκ ἂν ἐκπλαγῆ ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ τούτοις, ὡς ἔφατε;
 πλὴν πῶς λαμβάνει σάρκα ἐκ γυναικός, καθὼς ἀρτίως εἰρήκατε;
 ἀπόκρισις τῶν ἀγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ Μακαρίου ἐπι-
 25 σκόπου Ἱεροσολύμων· ἤδη εἰρήκαμέν σοι, ὅ βέλτιστε, μηδαμῶς 15
 ἐπὶ τῶν τοῦ θεοῦ μυστηρίων λέγειν τὸ ὅπως· ἀπόρητα γὰρ εἰσι
 καὶ ἀνεπιλόγιστα· ὡς δὲ ἐκ τῶν ἱερῶν λόγων ἐδιδάχθημεν, ἐροῦμεν
 ὅσον ὁ λόγος παραστῆσαι δυνήσεται. τὸ γὰρ παντελῶς καταληπτι- 16
 κὸν τοῦ μυστηρίου ἐκείνου, τῆς τοῦ κυρίου ἐνσάρκου οἰκονομίας, πῶς
 γέγονεν, οἶδεν ἀνθρώπων οὐδὲ ἀγγέλων οὐδεὶς, οὐδὲ αὐτὸς Γαβριὴλ
 30 ὁ διακονησάμενος τῷ μυστηρίῳ ἐκείνῳ, οὐδὲ ἡ πάναγρος καὶ καθαρὰ
 καὶ ἀγία παρθένος Μαρία παραστῆσαι δυνήσεται τὴν ὅλην τῆς αὐτῆς

3f I Tim. 3, 16 — 18 I Tim. 2, 15

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

9 ἄνευ + τῆς R | προσλήψεως + τε A¹ 11 ἀλλαγῆ[ν] A¹ 12 τὸν πρῶ-
 τον ἄνθρωπον P² 15 σάρκα] σῶμα V¹ 16 ὁ μονογενῆς P³, ὁμογενῆς corr.
 aus ὁμοιογενῆς HR 17 τῆς ἑαυτοῦ δόξης A¹R | ἀνασώσῃ H > d. ūbr. HSS
 20 ζωοποιοῦ A¹HR ζωτικοῦ d. ūbr. HSS 21 ἐκπλαγείη M²P¹P² | φατέ R
 30 τὸ μυστήριον ἐκείνο A¹R

τοῦ θεοῦ λόγον σαρκώσεως κατάληψιν — αὐτὸς γὰρ ὁ μόνος ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱὸς τὸ ἀκριβὲς οἶδε τῆς ἑαυτοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσεως — εἰ γὰρ καὶ »παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται 17 καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ λόγου« καθά φησιν ὁ Δουκᾶς, περὶ 5 τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ οἰκονομίας ὅτι »ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραὰμ τὸ κατὰ σάρκα« καὶ τὸ »ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς«, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς παρθένου, »ὁ λεγόμενος Χριστός«, καὶ ὅτι »ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα«, καὶ ὅτι »οὐκ ἀγγέλων, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπελάβετο«, καὶ ὅτι »κατὰ πάντα 10 ὁμοιώθη ἡμῖν, πλὴν τῆς ἁμαρτίας«. ταῦτα ἴσμεν· ὁ δὲ 18 τρόπος, πῶς ταῦτα γεγνηται, πάσης λογικῆς φύσεως ὑπερβαίνει διάνοιαν. λέγει γὰρ καὶ περὶ τούτου Ἰερεμίας ὁ προφήτης »καὶ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώσεται αὐτόν;

Θαυμάζοντες δὲ τοῦ φιλοσόφου καὶ παντὸς τοῦ συναθροισθέντος 15 πλήθους εἰς τὴν ἀκρόασιν προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων εἶπον· ἤδη διὰ πλείστων ὄσων 19 ἀπέδειξαμεν, ὅτι θεὸς ὧν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος διὰ φιλανθρωπίαν, σαρκωθείς καὶ γεννηθεὶς ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας ἀπορρήτω γεννήσει. ἐπειδὴ γὰρ ἠβουλήθη, ὡς προ- 20 ἀπέδειξεν ὁ λόγος, ἀνακαινίσαι τὰ διὰ τὴν ἀπόπτωσιν τῶν πρωτοπλάστων λυθέντα, γέγονεν ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἵνα ἡμᾶς ποιήσῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ, συγκαταβάς ὡς ἱατρὸς ἄριστος τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν. πάλιν 21 ἐροῦμεν τὸ συγκαταβῆναι καὶ τὸ κατελθεῖν καὶ τὸ ἀπεστάλθαι κατὰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ τρόπον διαληπτέον, ὡς προαπεδείξα- 25 μεν· τῇ γὰρ θεότητι αὐτοῦ τὰ πάντα σὺν τῷ πατρὶ πληροῖ ἀεὶ κατὰ τὰς προαποδοθείσας ἐννοίας. ἄκουε τοίνυν· γεννώμεθα ἐκ γυναικός· 22

3 Luk. 1, 2 — 5 Röm. 1, 3 — 6 Matth. 1, 16 — 7 Röm. 9, 5 — 8 Hebr. 2, 16 — 9 Hebr. 4, 15 — 12 Jerem. 17, 9

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 δι' ἡμᾶς ἑαυτοῦ ~ R 4 γενομένου P³ | ὁ > R 6 Nach σάρκα etwas getilgt R | τὸ ἐξ ἧς V¹P³ ἔτι ἐξ ἧς HM²P¹P² καὶ τὰ ἐξῆς A¹R 11 γέννηται von 2. Hd. corr. in γεγέννηται M² | πάσης — 12 διάνοιαν > A¹HR mit dem Unterschied, daß A¹ am Rand u. schwerlich von 1. Hd. einfügt ἀκατάληπτος, H im Text einfügt ἀγνωεῖται, R auch noch die vorhergehenden Worte ταῦτα γεγέννηται fortläßt und statt dessen ἀκατάληπτος im Text hat 14f πλήθους τοῦ συναθροισθέντος ~ M²P¹P² 15f διὰ Μακαρίον ἐπισκόπου scheint schon in alter Zeit von 2. Hd. wiederholt zu sein (unleserlich) A¹ 16 [ἡ]θ[η] A¹ 17 ὧν] ἦν V¹P³ | θεοῦ + καὶ V¹ 20 ἀπόστασιν A¹H 23 συγκαταβᾶν A¹HRV¹P³ συγκαταβῆναι M²P¹P² | ἀπεστάλθαι] ἀπελθεῖν R

ἦλθε διὰ φιλανθρωπίαν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἐξ ἡδονῆς ὕπνου
καὶ σπέρματος ἀνδρός, αὐτὸς δὲ μόνος ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ
Μαρίας τῆς παρθένου. γαλακτοτροφοῦμεθα· ἦλθε καὶ εἰς τοῦτο
σαρκὶ ὁ τῆ θεότητι αὐτοῦ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί. γνωόμεθα εἰς
5 προκοπὴν καὶ αὐξησθῆναι ἡλικίας· οὐκ ἀπηξίωσε γενέσθαι καὶ αὐτὸς
τοῦτο σωματικῶς, καθὼς γέγραπται ὅτι »Ἰησοῦς προέκοπτε
σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῶν καὶ ἀνθρώποις«· καὶ 23
ἕως τριακοστοετοῦς χρόνον διανύσας, ἵνα πᾶσαν ἡλικίαν ἐυλόγησῃ,
τότε ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται, κηρύσσοντος Ἰωάννου υἱοῦ Ζαχαρίου
10 τῷ λαῷ βάπτισμα μετανοίας, οὐκ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν οὔτε νόθε-
σίας δῶρον διδόντος· οὐ γὰρ ἦν Ἰωάννου ταῦτα δοῦναι [ἀλλ'] οὔτε
ἀγγέλου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος καὶ ἐνανθρωπήσαντος θεοῦ
λόγον. καὶ ἀνέχεται τὸ ὑπὲρ ἡμῶν βάπτισμα, καὶ θεὸς ὢν ἀνα- 24
μάρτητος ἐβαπτίσθη σωματικῶς ὡς ἄνθρωπος, οὐκ αὐτὸς δεόμενος
15 βαπτίσματος, ἀλλ' ἵνα τὸ ἡμέτερον βάπτισμα δοξάσῃ, ἵνα πιστεύσωμεν,
ὅτι ὡσπερ ἐπ' αὐτὸν κατήλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτως καὶ ἐφ'
ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν βαπτιζομένους. εἶτα συναστραφεῖς τοῖς 25
ἀνθρώποις τὰς τε τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν παραδοὺς ἐκδόσεις τὰς
τε τῶν σημείων ἐργασάμενος θαυματουργίας, ἐπὶ τριετῆ χρόνον καὶ
20 τετάρτον ἀρξάμενος οὕτως ἐπὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον αὐτοῦ σωμα-
τικὸν ἔρχεται πάθος· ἡμῖν γὰρ κεχρεώσθητο τιμωρία σταυροῦ· ἀλλ'
εἰ πάντες ἐσταυρώθημεν, οὔτε ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ θανάτου ἀρπάσαι
ἰσχύσαμεν. »ἐβασίλευσε γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι 26
Μωσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας«. πολλοὶ ἅγιοι, πολλοὶ
25 προφῆται, πολλοὶ δίκαιοι· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν τῆς τοῦ θανάτου ἐξου-
σίας ἑατὸν ἡδυνήθη λυτρώσασθαι, ἀλλὰ ἦλθεν αὐτὸς ὁ τῶν πάντων
σωτῆρ καὶ τὰς ἡμῖν χρεωστομένας τιμωρίας εἰς τὴν ἐξ ἡμῶν ἀνθ'
ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναμάρτητον αὐτοῦ ὑπεδέξατο σάρκα. καταφερό- 27
μεθα μετὰ τὸν θάνατον εἰς τὸν Ἄϊδην· ἀνεδέξατο καὶ τοῦτο καὶ

1f vgl. Weish. Sal. 7, 2 — 6 Luk. 2, 52 — 9 vgl. Mark. 1, 4 — 17 vgl.
Baruch 3, 38 — 23 Röm. 5, 14

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 πάσῃ σαρκὶ τροφὴν ∼ R 5 καὶ αὐτὸς γενέσθαι ∼ HM²P¹P² 6 τοῦτο
> V¹ | καθὰ R 8 ἐυλόγησῃ ἡλικίαν ∼ R 9 ἔρχεται] ἦλθε R 11 corr. Hei.
12 ἐνανθρωπήσαντος + τοῦ P² 17 συναστραφεῖς M² 20 τετάρτον HM²P¹P²
τεταρτ¹ R | ὑπὲρ ἡμῶν > P² 22f ἰσχύσαμεν ἀρπάσαι ∼ H ἰσχύαμεν A ἰσχύο-
μεν R 23 μέχρι] ἕως A¹ 25 προλήτῃ V¹ | αὐτῶν nachträglich, aber
wohl von 1. Hd. eingefügt A¹ 26 ἑατὸν bis λυτρώσασθαι am Seitenschluß un-
leserlich, von späterer Hd. auf der folgenden Seite am oberen Rand ... τρωσαι. α A¹
27 τὰς + ἐξ ἁμαρτιῶν R 28f καταφερόμεθα R

κατήλθεν ἐκουσίως εἰς αὐτόν· οὐ κατηρέχθη καθάπερ ἡμεῖς ἀλλὰ
κατήλθεν, οὐ γὰρ ἦν ὑποκείμενος τῷ θανάτῳ, ἀλλ' ἐξουσιαστὴς τοῦ
θανάτου καὶ μόνος κατελθὼν μετὰ πλήθους ἀνελήλυθεν. αὐτὸς 28
γὰρ ἦν ὁ νεκρὸς κόκκος τοῦ σίτου ὁ ὑπὲρ ἡμῶν πεσὼν εἰς τὴν γῆν
5 καὶ ἀποθανὼν σαρκί, ὃς τῇ τῆς θεότητος αὐτοῦ δυνάμει ἀνέστησε
τὸν σωματικὸν αὐτοῦ ναὸν κατὰ τὰς γραφὰς καρποφορήσαντα τὴν
τοῦ παντὸς ἀνθρωπίνου γένους ἀνάστασιν, καὶ ἐμφανίσας τοῖς μαθηταῖς
μετὰ τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ἐπέδειξεν
αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ σώματος αὐτοῦ πάθη, εἰπὼν· »ψηλα-
10 γήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι, ὁ θαυματουργῶν,
ὁ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ὑμετέρου γένους ἐν τῇ σαρκί μου καταδεξιόμενος
πάθη«. εἶτα ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συναυλιζόμενος αὐτοῖς δούς τε 29
αὐτοῖς σωτηρίων ἐντολῶν ὑποθήκας, ἀνελήλυθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς
βλεπόντων αὐτῶν, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ πατρὸς κεκαθικέναι αὐτὸν οἱ
15 ἱεροὶ ἐδίδαξαν λόγοι. ὃν καὶ ἤξειν προσδοκῶμεν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ
αἰῶνος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς αἰδίως ὡς αἰεὶ συμβασιλεύοντα τῷ
πατρὶ εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας. αὕτη ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικὴ 30
καὶ ἀμώμητος πίστις, ἣντινα ἄνωθεν παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου διὰ
τῶν ἀποστόλων ἐκ προγόνων εἰς ἐκγόρους παραδοθεῖσαν ἡ ἐκκλησία
20 πρεσβεύει καὶ ἄχρι καὶ νῦν καὶ εἰς αἰεὶ ταύτην κρατεῖ, εἰπόντος τοῦ
κυρίου τοῖς μαθηταῖς· »πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ
ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος«.

Περὶ τῆς τῶν πάντων ὁμοφωνίας τῆς εἰς τὸ ὁμοῖον.

25 Τούτων οὕτως ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν 25 1
πατέρων τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγία συνόδῳ συνειλεγμένων ἐκφωνηθέντων,
ἐμεγάλυνε τὸν θεὸν ἅπαν τὸ πλήθος ἐκεῖνο τὸ εἰς τὴν ἀκρόασιν
ἐκείνην συνελθόν. ἐπηκροῶτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεοφιλέστατος βασι- 2
λεὺς συμπαρόν καὶ αὐτὸς τὰ πλεῖστα τῇ συνόδῳ καὶ ὑπεραγασθεῖς
30 ἐδόξαζε τὸν θεὸν τοιούτων ἐπακούσας θείων δογμάτων· χαίρων δῆτα

4 vgl. Joh. 12, 24 — 5 vgl. I Pe. 3, 18 — 5 ff vgl. Joh. 2, 21f — 9 Luk. 24, 39 —
12 ff vgl. Act. 1, 3—11 — 21 Matth. 28, 19, 20

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

6 κατὰ ^{τὰς} στίχους V¹ 7 ἀνθρωπίνου γένους] ἀνθρώπου R ἀνθρωπείου γένους
V¹P³ 8 τῆν² > M² 11 ὑμετέρου V¹P³M²P¹P² ἡμετέρου A¹HR 12f δούς
τε αὐτοῖς > V¹ 16 συμβασιλεύοντα] συμβουλεύοντα P³ 19 ἐγγόνους A¹HR
20 και² > M²P¹P² 24 τῶν > HM²P¹P² | πάντων] πατέρων R 25 ἡμῶν > H
26 τῇ > M² 30 ἐδόξαζε V¹ | θείων > H

ἐπὶ τῇ τῶν ἡμετέρων ἐπισκόπων συμφωνίᾳ, ἡγαλλιᾶτο τῷ πνεύματι·
 ἔσπευδε γὰρ μηδένα μὴ μέγαν μὴ μικρὸν διαφωνῆσαι ταύτης τῆς
 σωτηρίου ὁμολογίας. μετὰ γοῦν τὴν πολλὴν ταύτην καὶ χρονίαν 3
 τῆς προσκυνητῆς σκέψεως ἐκπλήρωσιν ἔδοξε πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἡμε-
 5 τέροις τὸ ὁμοούσιον δεῖν ὀρίσασθαι ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως,
 ὃν τρόπον καὶ οἱ μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ταύτην
 παρέδοσαν τὴν πίστιν, τοῦτ' ἔστι τῆς αὐτῆς οὐσίας τῆς τοῦ πατρὸς
 ὁμολογεῖν τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἦντινα πίστιν πάντες 4
 οἱ ἐν τῇ Νικαίᾳ συναθροισθέντες ἅγιοι ἐπίσκοποι ἐβεβαίωσαν, τό τε
 10 τῶν ἱερατικῶν καὶ ὁμολογητῶν ἁγίων ἀνδρῶν πλῆθος αὐτός τε ὁ
 πανεῖφημος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς καὶ ἅπαν τὸ ἐκείσε τῶν
 πιστῶν συνελλυθὸς πλῆθος χαίροντες ἀπεδέξαντο τὴν ὁμολογίαν 5
 τῆς πίστεως, παρεκτός ἐπτακαίδεκα ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν περὶ ὧν
 καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, οἷς ὁ Ἄρειος ἐπιτέρεσθαι δοκῶν σὺν αὐτοῖς
 15 ἐάλω, συμφώνοις αὐτοῦ οὐσί, λεγόντων αὐτῶν σὺν αὐτῷ ἔξωθεν τὸν
 υἱὸν δεδημιουργῆσθαι τῷ θεῷ ἐκ μὴ ὄντων τινῶν ὑποστάσεων καὶ
 οὐκ ἂπ' αὐτῆς τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος γεννηθέντα.

Ἄπειρον ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς συνόδου ἐκκηρύττεται ὁ ἀσεβὴς Ἄρειος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.

Διὸ ἐκκηρύκτους αὐτοὺς καὶ αὐθις γενέσθαι σὺν Ἀρείῳ τῆς καθο- 26 1
 20 λικῆς ἐκκλησίας παμψηφί πάντες οἱ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ὠρίσαντο,
 ἀναθεματίσαντες αὐτούς τε καὶ τὴν ἀσεβῆ αὐτῶν δόξαν καὶ τὰ ῥήματα
 καὶ τὰ νοήματα αὐτῶν τὰ βλάβημα, οἷς ἐκέχρητο κατὰ τοῦ υἱοῦ
 τοῦ θεοῦ λέγοντες ἔξ οὐκ ὄντων αὐτὸν εἶναι καὶ ὅτι ἦν ποτε ὅτε
 25 τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κτίσμα λέγοντες αὐτὸν εἶναι καὶ ποιήμα. ἀνε- 2
 θεμάτισεν ἅπαντα ταῦτα καὶ αὐτοὺς ἢ ἅγια σύνοδος οὐδὲ ὅσον
 ἀκοῦσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης αὐτῶν καὶ ἀπονοίας καὶ τῶν βλασφημῶν
 αὐτῶν ῥημάτων ἀνασχομένη. ἀλλὰ καὶ τὸ πιττάκιον δὲ αὐτῶν. 3
 30 διέρορξαν. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκείνους τοιοῦτον εἴληψε παρὰ τῆς ἁγίας

3—17 vgl. Rufin X 5 p. 965 — 22 ff vgl. Philostorg. I 9a S. 10 (Bidez) und
 oben S. 35, 24 ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 συμφωνία > P² 2 γὰρ > A¹R 4f πᾶσι τοῖς ἡμετέροις ὁμοῦ ~ R
 5 δεῖν — πίστεως] ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δεῖν ὀρίσασθαι R 7 αὐτῆς] αὐτοῦ H
 8 ἅπαντες M²P¹P² 10 ἁγίων > V¹P³ | τε > H 27 καὶ ἀπονοίας — 28 ῥη-
 μάτων am Rand von 1. Hd. V¹ 27 τῶν > R 28 δὲ > RM²

συνόδου τέλος. τὰ δὲ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως συμφώνως 4
ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν ὀλίγοις ῥήμασι διὰ τὴν τοῦ πιστοῦ πλήθους
τῶν λαῶν ἀπλότητα τὸ ὅλον περιλαβόντες ὡδὲ πως ἐγγράφως ἐκτι-
θενται τὸ τῆς καθολικῆς πίστεως σύμβολον.

5 Ἐκθεσις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐκτιθείσης ἐπὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ
συνόδου ἐπὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου ἐν ὑπατεία Πανλίνου καὶ
Ἰουλιανοῦ τῶν λαμπρῶν ἔτους ἀπὸ Ἀλεξάνδρου χλζ' ἐν μηνὶ Δεσίοφ ἰθ' τῆ προδ δεκα-
τριῶν Καλαρῶν Ἰουλίου ἰνδ. ιγ' ἐν Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα ὁρατῶν τε πάν- 27 1
των καὶ ἀοράτων ποιητῆν. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν 2
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν
ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀλη-
θινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ
πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ,
15 τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελ- 3
θόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα ταφέντα καὶ 4
ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ
καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας
καὶ νεκρούς, καὶ εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα. 5

20 Τοὺς δὲ λέγοντας· ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ 6
ἦν καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας
φάσκοντας εἶναι ἢ κτιστὸν ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ* τοὺς τοιούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ
ἐκκλησία.

25 Αὕτη ἔστιν ἡ πίστις, ἣν ἐξέθεντο οἱ ἐν Νικαίᾳ ἅγιοι ἡμῶν 7
πατέρες οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι πρῶτον μὲν κατὰ Ἀρείου βλασφη-
μοῦντος καὶ λέγοντος κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ κατὰ Σαβελλίου 8
τε καὶ Φωτεινοῦ καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ Μανιχαίου καὶ
Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκιωνος καὶ κατὰ πάσης δὲ αἰρέσεως, ἣτις ἐπαν-

20—24 vgl. Philostorg. a. a. O.

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δὲ > H 2 ἐν ὀλίγοις ῥήμασι nach 3 ἀπλότητα ~ A¹R | τὴν > R
3f ἐκτίθεται P² 5 νικαίας P³ 6 ἐπὶ] ἐπὶ P² | βασιλέως] μεγάλου R
7 χλζ] χλΓ P³ | δισίω (so!) A¹ | ἰθ' > V¹P³ 7f δεκατριῶν unleserlich A¹
8 τῶν βιθυνῶν H τῶν βιθυνίων R 18 ἐρχόμενον + ἐρχόμενον H 19 πνεῦμα
αὐτοῦ ~ R αὐτοῦ > V¹ 20 ποτε > V¹ 20f καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν > P³
21 ὅτι nach ὄντων ~ R | ἑτέρας] ἡμετέρας A¹ (wo aber ημ wieder radiert), R
22 ἢ κτιστὸν > M²P¹P²P³ 23 καὶ ἀποστολικὴ > H 25 ἅγιοι > R 27 σα-
βελλίου A¹ 28 σαμοσατέως R 29 δὲ > H

έστη τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ· οὗς κατέκρινεν ἡ ἐν 9
τῇ Νικαίου πόλει συνηγμένη τῶν ἀγίων ὀρθοδόξων σύνοδος, ὧν τὰ
ὀνόματα καὶ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐστὶν ὑποτεταγμένα.

Ἀναφέρεται τοίνυν ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ καὶ πανεύφημον βασιλέα τὰ 10
5 ὑπὸ τῆς συνόδου κεκοιμένα ἢ τε κατὰ τῶν θεομάχων ἀπόφασις καὶ
ἢ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἔκθεσις, ἣν ὡς θεόθεν προενηχθεῖσαν
ἀσμένως προσεδέξατο μετὰ πλείστης ὄσης σεβασμιότητος· τοὺς δὲ
ταύτης πολεμίους ὡς ἅτε θεῶ ἐναντιομένους ἔξορίαν ὑποστῆναι
ψηφίζεταί. ἔξ τοίνυν ἐκ τῶν μετὰ Ἀρείου ἐπισκόπων σὺν αὐτῶ 11
10 Ἀρείῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν συναποστῆναι ἠνέσχοντο. οἱ δὲ γὰρ 12
ἔνδεκα δέισαντες τοῦ τε θεοφιλοῦς βασιλέως τὴν παρουσίαν καὶ τῆς
συνόδου τῶν ἐπισκόπων τὸ πλῆθος, μὴ ἔξοστρακισθεῖν, ὑποκρινά-
μενοι ὑπογράφουσιν εἰς τὸ ὁμοούσιον χειρὶ οὐ προθέσει. ταύτης 13
15 τῆς ὑπουλίας ἔξαρχος ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος, ὃς καὶ μέχρι τέλους
δείκνυται τῇ ἐφ' ἐξάτερα κεκοιμένος γνώμη, καθὰ Εὐστάθιος τε ὁ
τῆς Ἀντιοχείων καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου Ἀθανάσιός τε ὁ μέγας καὶ
πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραφάμενοι διηγούνται τῇ τε πρὸς
ἡμᾶς δι' ὑποκρίσεως τὸν ἄνδρα τοῦ δοκεῖν εἶναι καὶ τῆς τῶν ἐναν-
τίων σιμμορίας γενναίως ὑπερμαχοῦντα.

20

Αἱ περὶ τῆς πίστεως ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων.

Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κουρδούβης ταῖς κατὰ Ῥώμην καὶ 28 1
Σπαρίαν καὶ Ἰταλίαν πᾶσαν καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς
ἐπέκεινα κατ' ἐμὲ οὖσιν ἕως τοῦ ὠκεανοῦ ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας
διὰ τῶν σὺν αὐτῶ πρεσβυτέρων Ῥώμης Βίτωνος καὶ Βιεντίου.

4—14 vgl. Rufin X 5 p. 965

A¹H R (bis Z. 19 ἐπερμαχοῦντα) V¹P³ M²P¹P²

1 ἡ > H 3 ἐστὶ τεταγμένα H 5 κεκοιμένα P¹ 8 ὡς — ἐναντιο-
μένους > V¹ | ἔξορίαν] ἔξουσίαν P² 10 συναποστῆναι HP² | γὰρ > M²P¹P²
γὰρ + ὁ A¹ + οἱ R 11 ἔνδεκα] τὰ A¹HR | τε > RM²P¹P² 12f ὑποκρινόμε-
νοι H 14 Νικομηδείων A¹ 15 τῆι ausnahmsweise mit iota adscriptum A¹ |
τῆς — γνώμης H, τὴν ἐφ' ἐξάτερα κεκοιμένος γνώμην M²P¹P² | κεκοιμέν[ος] A¹ |
[καθ]α A¹ 17 τῆς HM²P¹P² 17ff (sie erzählen) daß der Mann auf unserer
Seite stehe (τῇ πρὸς ἡμᾶς... εἶναι) aus Heuchelei, um zu scheinen, und daß er für
die Gegenpartei aufrichtig kämpfe'. Doch scheint der Text verderbt Ltz. 18 δοκεῖν
A¹ δοκεῖ P³ 19 ἐπερμαχοῦντα HRM²P¹P² ἐπερμαχοῦ[] A¹ ἐπερμαχοῦντες V¹P³ |
Nach Hinzufügung von τέλος τῶν διαλέξεων τῆς πρώτης συνόδου
bricht ab R 20 περὶ > V¹P³ 21 κουρδούβης M² | ταῖς Holl] τῆς HV¹P³M²P¹P²
τοῖς A¹ (vgl. S. 135, 20) | [κατὰ] A¹ 22 ἰσπανίαν A¹ | τοῖς¹] ταῖς H ἐν τοῖς >
P² | λοιπαῖς P² 23 zu οὖσιν vgl. 24, 29, 50, 30, 68, 25, 80, 5

Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας σὺν Ἀθαρσιῶ τὸτε ἀρχιεπισκόπῳ ὄντι 2
ταῖς κατ' Αἴγυπτον πᾶσαν καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν καὶ τὰ ὄμορα
τούτοις ἕως τῶν τῆς Ἰνδίας ἐπαρχιῶν.

Εὐστάθιος Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ταῖς κατὰ Συρίαν κοίλην καὶ 3
5 Μεσοποταμίαν πᾶσαν καὶ Κιλικίαν ἑκατέραν.

Ἰωάννης Πέσης ταῖς ἐν Περσίδι πάση καὶ τῇ μεγάλῃ Ἰνδία. 4

Λεόντιος Καισαρείας Καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κενρίου 5
καλλώπισμα, ταῖς κατ' αὐτὴν Καππαδοκίαν Γαλατίαν Πόντον Διοσπόν-
του Παφλαγονίαν Πόντον Πολεμειζὸν Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ μεγάλην.

10 Θεωνᾶς Κυζίκου ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἑλλάσποντον Λυδίαν 6
τε καὶ Καρίαν διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων Εὐτυχίου Σμύρνης καὶ
Μαρίνου Τρωάδος.

Μακέριος Ἱεροσολύμων σὺν Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου ἐπισκόπῳ 7
Καισαρείας ταῖς κατὰ Παλαιστίνην καὶ Ἀραβίαν καὶ Φοινίκην.

15 Ἀλέξανδρος Θεσσαλονίκης διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων ταῖς 8
κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν τῇ Ἑλλάδι τὴν τε Εὐρώπην
πᾶσαν Σκυθίαν ἑκατέραν καὶ ταῖς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπάσαις Θεσσα-
λίαν τε καὶ Ἀχαιίαν.

Νουνήμιος Λαοδικείας ταῖς κατὰ τὴν Φρυγίαν πρώτην καὶ δευτέραν. 9

20 Πρωτογένης ὁ θαυμασιὸς πόλεως Σαρδικῆς ταῖς ἐν Δακίᾳ Καλα- 10
βρία Δαρδανίς καὶ ταῖς ὁμόροις τούτοις.

Κεκιλιανὸς Καρθαγένης ταῖς κατὰ πάσας τὰς ἐπαρχίας τὰς τε 11
Ἀσρικὰς καὶ τὰς Νουμηδίας καὶ Μαυριτανίας ἀμφοτέρως οὐσας
ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας.

25 Πιστὸς Μαρκιανουπόλεως ταῖς κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ τὰ τῶν 12
Ἀθηνῶν καὶ Γάλλων ἔθνη καὶ ταῖς πλησιοχώροις τούτων πόλειςιν.

Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἔτι ὢν εἰς 13

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Ἀλέξανδρος > P³ | τότε] τε H τῷ M²P¹P² 2 τοῖς A¹ 4 u. ὁ. ταῖς
corr. Harduin τῆς HSS 5 ἑκατέρας A¹ 8 αὐτὴν + τὴν H 9 παφλαγο-
νίας M² | πόντου πολεμειζοῦ A¹HV¹P³ πόντου πολεμειζοῦ M²P¹P² 10 λεωνᾶς
A¹ | τοῖς A¹ | ἐλλάσποντον A¹V¹ 11 αὐτῶν P² 14 ἀραβίαν HM²P¹
15 αὐτῶν H 16 μακεδονίαν + καὶ H 17 ἰλλυρικὸν A¹ 19 τὴν > H
20 σαρδικοῖς A¹ | ταῖς] τῆς HM²P¹P²P³ 20f καλαβρία] καὶ λαβρία H καλαν-
ρία RV¹P³ 22 κικιλιανὸς H | καρθαγοίνης A¹ καρθαγένης P³ 22f ταῖς
κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν τῆς τε ἀφρικῆς καὶ τῆς νομηδίας καὶ μαυριτανίας ἀμφοτέ-
ρας HM²P¹P² 23 ἀμφοτέρως V¹P³ ἀμφοτέρας d. übr. HSS (vgl. S. 136, 22)
25 τὴν > HV¹ 26 γάλλων A¹HM²P¹P² Ἀθηνῶν ist gesagt, weil die Nicaenische
Liste (ed. Gelzer p. LXIV n. 212) auch einen Πιστὸς Ἀθηνῶν nennt Ltz.

ὑστερον δὲ καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἱερατείας τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας λαχὼν
σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀναγνώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ αὐτοῦ ταῖς ἐν ταῖς
νήσοις πάσαις κυκλάσιν.

Ὅντοι πάντες οἱ ἄγιοι καὶ ἀποστολικοὶ ἄνδρες πάσαις ταῖς ὑπὸ 14
5 τὸν οὐρανὸν ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις τὰ ἐν τῇ Νικαέων ἀγία
μεγάλῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κεκριμένα διαπορθμεύσαντες πανταχοῦ
γῆς παρέδωκαν.

Ἐποῦ ὁ βασιλεὺς ἀναστάς ἐκ τοῦ θρόνου εὐχαριστήριους φωνὰς ἀναπέμπει τῷ θεῷ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τῆς ὀρθῆς καὶ 29 1
10 ἀποστολικῆς πίστεως τῆς ἐκ πνεύματος ἁγίου διὰ τῶν τριακοσίων
ἀγίων ἡμῶν πατέρων ἐκφωνηθείσης ὡσπερ δι' ἐνὸς στόματος καὶ
κνωθεισης παρὰ πάντων ἡσθεῖς ἀνέστη ἐκ τοῦ θρόνου ἐπὶ παρουσίᾳ
παντὸς τοῦ πλήθους τῶν τε ἀγίων ἀρχιερέων καὶ πάντων τῶν
συνδραμόντων εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην τῆς πίστεως ἀκρόασιν καὶ τὰς 2
15 χεῖρας ἀπλώσας καὶ τὸ ὄμμα τείνας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν θεόν,
εὐφρήμοις ῥήμασιν ἀνύμνησε τὸν τῶν πάντων ἡμῶν σωτῆρα καὶ
εὐεργέτην θεόν, ὅτι τὴν ποθομένην αὐτῷ τῶν ἐπισκόπων ὁμόνοιαν
καὶ τὴν περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ σωτηρίου πίστεως αὐτῶν ὁμοφωνίαν
αὐτῷ ἐπρυτάνευσε. τοσοῦτος ἦν ὁ πάντα ἄριστος ἐκεῖνος καὶ 3
20 θεοφιλὴς βασιλεὺς περὶ τὴν τῶν τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν φροντίδα καὶ
τὴν τῶν ποιμένων εἰρηνικωτάτην ὁμόνοιαν.

Οὐκ ἄτοπον δὲ ἡγοῦμαι καὶ τὰ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, ἄτερ 4
περὶ τούτων (τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραγματευθέντων λέγω) ποιῆσθαι
τὸν λόγον ἀρχόμενος καλῶς διελάβετο ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ
25 τῷ εἰς τὸν βίον Κωνσταντῖνου τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως, ἐντάξει τῆδε
τῇ συγγραφῇ. ἔστι δὲ ταῦτα· πλείστον δῆτα ὑφ' ἐκατέρου τάγματος 5
προτεινομένων πολλῆς τε ἀμφιβολίας τὰ πρῶτα παρὰ τινων γινο-

26—S. 107, 15 vgl. Eus. VC III, 13. 14. Soer. I S, 21. Thdt. I 13, 2

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπισκοπῆς A¹H 2 ὄντι ἀναγνώστη τότε ∞ A¹ | αὐτοῦ > H 4 [οἱ
ἄγιοι] A¹ 7 γῆς > M²P¹P² 11 ἀγίων > H 12 ἡσθεῖς — 13 πάντων > V¹P³
(Balf.) 13 ἀγίων übergeschrieben H > M²P¹ | παντὸς — ἀρχιερέων] πάντων
τῶν ἀρχιερέων P² 15 ἀπλώσας > P² 16 τῶν > M² | ὄλων H | ἡμῶν H
18 ὀρθῆς] ὀρθοδόξου HM²P¹P² 20 τῶν > A¹ | ἐκκλησίαν A¹ 22 τὰ] τὴν
M²P¹P² 24 ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου P² 25 ἐντάξας P³ 26 δῆτα
A¹V¹P³ Thdt δὲ τῶν HM²P¹P² δὴ τῶν Soer. δὴ ταῦθ' Eus.-HSS | nach ἐκατέρου,
wie es scheint, Rasur A¹

μένης, ἐπηκροῶτο πάντων ὁ βασιλεὺς ὁ πανεύφημος σχολῆ τε εὐτονω-
 τάτη τὰς προτάσεις θατέρων τῶν μερῶν ὑπεδέχετο· ἐν μέρει τε 6
 ἀντιλαμβανόμενος τῶν παρ' ἐκατέρου τάγματος λεγομένων ἡρέμα τε
 συνῆγε τοὺς φιλονείκως ἐνισταμένους πρῶτος τε ποιούμενος τὰς πρὸς
 5 ἕκαστον ὁμιλίας ἐλληνίζων τε τῇ φωνῇ. ἐπειδὴ μηδὲ ταύτης ἀμαθῶς
 εἶχε, γλυκερός τις ἦν καὶ ἡδύς, τοὺς μὲν συμπεῖθων τοὺς δὲ κατα- 7
 δυσωπῶν τῷ λόγῳ τοὺς δὲ εὖ λέγοντας ἐπαιρῶν πάντας τε εἰς
 ὁμόνοιαν ἐλαύνων ἕως ὅτε ὁμογνώμονας καὶ ὁμοδόξους ἐπ' αὐτῷ
 10 κρατερθῆναι τε τὴν ἀληθῶς ἐκ πνεύματος ἁγίου παρὰ πάντων
 τῶν προορηθέντων ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἐκφωνηθεῖσαν σωτή-
 ριον πίστιν, ἐν τ' αὐτῷ δὲ καὶ περὶ τῆς σωτηρίου ἑορτῆς τοῦ 8
 πάσχα ἕνα παρὰ πᾶσιν ὁμολογηθῆναι καιρὸν ἐνομοθέτησε. τότε 9
 δὴ καὶ ἐγγράφως δι' ἕποσημειώσεως ἕκαστου τὰ κοινῇ δεδογμένα
 15 κρυφθῆναι ὠρίσατο, καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἐκκλησιαστικῶν
 διατυπώσεων καὶ κανόνων ἐγγράφως ἐκθεῖναι τοὺς ἐπισκόπους
 παρεγγυῖ.

Περὶ Ἀκείσιον ἐπισκόπου τῶν Ναυατιανῶν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Κινεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ τοῦ βασιλέως πίστις καὶ ἕτερον πρᾶγματος 30 1
 20 ἐπιμνησθῆναι, ὅς τὴν σπουδὴν καὶ πρόνοιαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 εἰρήνης ἐποιεῖτο, ὡς μηδὲ τὰ ἐλάχιστα αὐτὸν παραλιπεῖν. καὶ Ἀκείσιον
 γὰρ τῆς τῶν Ναυατιανῶν θρησκείας ἐπίσκοπον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ
 κεκλήκει εἰς τὴν σύνοδον ὡς καὶ αὐτοὺς τὸ ὁμοούσιον καὶ τὴν τριάδα
 δοξάζοντας. μετὰ σὺν τὸ ἐκτεθῆναι καὶ ὑπογραφῆναι παρὰ τε τῆς 2
 25 συνόδου καὶ τοῦ βασιλέως τὸν ὅρον τῆς πίστεως, ἡρώτα τὸν Ἀκείσιον
 Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς, εἰ καὶ αὐτὸς τῇ πίστει συντίθεται καὶ τῷ
 ὀρισμῷ τῆς περὶ τοῦ πάσχα ἑορτῆς. ὁ δὲ Ἀκείσιος πρὸς αὐτόν· 3
 οὐδὲν καιρὸν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, ἡ σύνοδος ὤρισεν· οὕτω γὰρ ἄνωθεν
 ἅπαντες ἐκ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων παρελήφραμεν καὶ τὸν ὅρον

15—17 vgl. Rufin X 5 am Schluß p. 965 — 19—S. 108, 9 vgl. Soer. I 10 p. 86f

A¹H V¹P³ M²P¹P²

6 γλυκερός A¹V¹P³ Thdt Eus. γλυκύτερος HM²P¹P² S ὅτε + εἰς M²P¹P²
 9 ὁμοφρόνως V¹P³ 9 εἰσεβῆ—11f σωτήριον Interpolation des Gel. 19 κινεῖ]
 αἰνεῖ P³ 20f ἐποιεῖτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ∼ M²P¹P² 21 αὐτῶν P²
 22 τοῦ νανά^{ov} A¹ ναυατιανῶν d. ūbr. HSS 23 ἐκεκλήκει V¹ | ὁμοιούσιον P³
 25 καὶ τοῦ βασιλέως > Soer. 27 περὶ > P² 28 βασιλεὺς P² 29 χρό-
 νων Soer.] θρόνων HSS

τῆς πίστεως καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς. καὶ ὁ βασι- 4
 λεὺς πρὸς αὐτόν· τί οὖν τῆς κοινωνίας ἡμῶν χωρίζῃ; ὁ δὲ Ἀκεσίος
 τὰ ἐπὶ Δεξίου κατὰ τὸν διωγμὸν γινόμενα περὶ τῶν ἐν τῷ μαρτυρίῳ
 μὴ δυνηθέντων ἀγωνίσασθαι ἀλλὰ ἀρνησαμένων διηγείτο καὶ ἀκρίβειαν
 5 αὐστηροῦ κανόνος προεβίβλετο λέγων ὡς ἄρα οὐ χρὴ τοὺς μετὰ τὸ
 βάπτισμα ἡμαρτηκότας δέχεσθαι μετανοοῦντας ἢ τῆς κοινωνίας τοῦ
 μυστηρίου τοῦ λοιποῦ ἀξιοῦσθαι. ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀκεσίου 5
 ἔφη πρὸς αὐτόν ὁ βασιλεὺς· ἔθές, ὦ Ἀκέσιε, κλίμακα μόνος καὶ
 ἀνάβηθι εἰς τὸν οὐρανόν.
 10 Μετὰ ταῦτα πάντες οἱ ἐπίσκοποι διατυπώσεις ἐκκλησιαστικὰς 6
 διαφόρους ἐκτίθενται.

Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός.

Ὁμιλήσωμεν τῷ φωτί, ὃ ἔστιν ὁ Χριστός, ὡς πλησίον αὐτοῦ 31 1
 ἔστωτες· ὡς ὀρῶντες αὐτὸν οὕτως πολιτευσόμεθα ταῖς εὐχαῖς ταῖς
 15 ἁγιαζούσαις. εὐχαὶ γὰρ ἁγιάζουσιν, ἐὰν λόγῳ θείῳ προσενχόμεθα,
 λόγος δὲ θεὸς πάρεστιν, ἔνθα καρδία καὶ πολιτεία καθαρὰ ἐν ταπει-
 νοφροσύνῃ φυλάττεται. ἔκαμην ὁ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας ἐπιτελῶν·
 ἔκραζον οἱ προφῆται πρὸς τὸν θεόν· ἔξαπόστειλον τὸ φῶς σου
 καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. ἐκεῖνοι ἔκραζον καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν·
 20 ἄλλοι κεκοπιάκασιν, καθὼς εἶπεν ὁ κύριος, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν
 κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθαμεν. ἦλθε γὰρ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος
 λέγων ἔγώ εἰμι τὸ φῶς, ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια. ἀκαμάτως
 ἐλάβομεν τὴν χάριν, ἀλλὰ διὰ καμάτου δεῖ ἡμᾶς φυλάξαι τὴν χάριν.
 Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν Χριστιανοὺς ἐργάζεσθαι. ἐπέπερ 2
 25 τινὲς οὐκ ἐργάζεσθαι βουλόμενοι, ἀλλὰ περιεργάζεσθαι ἐκλαμβάνουσι
 κακῶς τὰς τοῦ κυρίου ἱεράς φωνὰς εἰπόντος ἢ μὴ μεριμνᾶτε τῇ
 ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε ὡς οὐ χρῆναι λέγοντες ἀκολουθοῦντας

18 Psal. 42, 3 — 20 vgl. Joh. 4, 38 — 22 Joh. 8, 12. 14, 6 — 26 Matth. 6, 25

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 γινόμενα H γινόμενα d. ūbr. HSS 4 ἀγωνίζεσθαι H 6f τῶν μυστη-
 ρίων A¹ 7 ταῦτα — Ἀκεσίου > P² 12 περὶ] ἐκ, aber am Rand corr. ff̄ περὶ P¹
 14 πολιτευσόμεθα A¹ 15 προσενχόμεθα M² 16f μετὰ ταπεινοφροσύνης A¹
 17 ἔκαμην HM²P¹ ἔκαμην, aber über v¹ wohl · A¹ ἔκαμψεν P³ | ὁ > M²P¹P²
 21 κόπον] τόπον A¹ τόπον αὐτόν M²P¹ 22 [τὸ φῶς] A¹ 24 μὴ > M²P²
 27 φάγητε A¹V¹ φάγετε HM²P¹P²P³ 27f ὑμῶν τί φάγετε ὡς οὐ χρῆναι λέγοντες
 ἀκολουθοῦντες (so!) τῇ φωνῇ am Rand von 1. Hd. eingefügt P¹ 27 ἀκολου-
 θοῦντ A¹ ἀκολουθοῦντες HM²P¹ > P²

τῇ φωνῇ ταύτῃ ἐργάζεσθαι εἰς τὴν γῆν Χριστιανούς, ἀποδεικτέον ἡμῖν μὴ οὕτως εἰρηκέναι τὸν κύριον. ἐγγωρεῖ γὰρ καὶ ἐργάζεσθαι καὶ μὴ μεριμνᾶν, εἰδότες ἡμᾶς καὶ πιστεύοντας, ὅτι τῶν ἔργων ἡμῶν τὴν ἀΐξῃσιν καὶ τοὺς καρποὺς αὐτὸς ὁ κύριος δίδωσιν εἰπών·
 5 οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρεται νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὁ σπόρος βλαστάνει καὶ μηκύνεται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός·.

Περὶ τῶν ἱερωμένων. τοὺς ἱερωμένους εἰς τύπον καὶ εἰκόνα 3
 10 ὁρῆ εἶναι τῶν ἐπουρανίων, καὶ τὸν μὲν ἐπίσκοπον (θρόνον) ἐπέχειν αὐτοῦ τοῦ κυρίου ὡς κεφαλὴν μετ' αὐτὸν ὄντα τῆς ἐκκλησίας, ἥς παρείληψε, τὸν δὲ πρεσβύτερον τὸν σεραφικὸν ἐπέχειν θρόνον, τὸν δὲ διάκονον τὸν χερουβικόν· τὸν ὑψηρότην εἰς διακονίαν τούτων εἶναι προσήκει.

15 Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν τῷ ἄμβωνι. περὶ τοῦ 4
 μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν τῷ ἄμβωνι, πλὴν τῶν τεταγμένων ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν ἐν ταῖς διφθέροις.

Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. τὸ βάπτισμα ἡμῶν οὐ τοῖς 5
 αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς κατανοητέον, ἀλλὰ τοῖς νοεροῖς. ὕδωρ ὄρεῖς, ἕως
 20 νόησον τὴν ἐν τοῖς ὕδασι κρυπτομένην τοῦ θεοῦ δύναμιν. ἐν γὰρ πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ βαπτίζεσθαι ἡμᾶς· οἱ ἱεροὶ διδάσκουσι λόγοι· ἐν γὰρ πίστει τοῦ βαπτίζοντος καὶ ἐν πίστει τοῦ βαπτιζομένου διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως πλήρη τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ
 25 θείου πυρὸς νόει τὰ ὕδατα· αὐτὸς γὰρ, φησί, βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. κατέρχεται μὲν οὖν ὁ βαπτιζόμενος ὑπεύθυνος ἁμαρτημάτων καὶ τῇ τῆς φθορᾶς δουλείᾳ ἐνεχόμενος· ἀνέρχεται δὲ ἐλευθερωθεὶς τῆς τε τοιαύτης δουλείας καὶ τῆς ἁμαρτίας, υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ κληρονόμος χάριτι αὐτοῦ γεγονώς, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ, αὐτὸν ἐνδυσάμενος τὸν Χριστόν, καθὼς γέγραπται
 30 ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.

5 Mark. 4, 26f — 21.24 Matth. 3, 11 — 24 vgl. Röm. 8, 21 — 28 vgl. Röm. 8, 16 — 30 Gal. 3, 27

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἐδότας M² 4 αὐτὸς] αὐτὸς HM²P¹P² 6 καθείδει HP² 9 ἱερω-
 μένων, ἱερουμένων V¹P³ 10f ἐπέχειν + τὸν τύπον M²P¹P² + τὸν τόπον P³
 (Balf.), am Rand von späterer Hd. τύπον, das nach ἐπίσκοπον eingeschoben
 werden soll A¹ corr. Itz. 12 παρείληφε] παρῆλθε P² 15 ἀνιέναι] ἀναβαίνειν
 HM²P¹P² 16 ἀνιέναι > A¹H 24 αὐτὸς γὰρ — ἐν > P³ | βαπτίσει, φησὶν
 P² | βαπτίσει + ἡμᾶς M²P¹P² 29 Χριστόν + συγκληρονόμος καὶ τῆς βασι-
 λείας αὐτοῦ P² 30 ἐνδύσασθε M²

Περὶ τῆς θείας τραπέζης καὶ τοῦ ἐπ' αὐτὴν μυστηρίου τοῦ 6
 σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης
 πάλιν κἀνταῦθα μὴ τῷ προκειμένῳ ἄρτῳ καὶ τῷ ποτηρίῳ ταπεινῶς
 προσέχωμεν. ἀλλ' ὑψώσαντες ἡμῶν τὴν διάνοιαν, πίστει νοήσωμεν
 5 κείσθαι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἄμνον τοῦ θεοῦ, τὸν
 αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θνόμε-
 νον, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς λαμβάνοντας ἡμᾶς,
 πιστεύειν ταῦτα εἶναι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως σύμβολα. διὰ
 τοῦτο γὰρ οὔτε πολὺ λαμβάνομεν, ἀλλ' ὀλίγον, ἵνα γινώσκωμεν ὅτι οὐκ
 10 εἰς πλησμονὴν, ἀλλ' εἰς ἀγιασμόν.

Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. οὐκ ἀπλῶς ὁ κύριος τὴν 7
 ἑαυτοῦ σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν εἰς πάθος καὶ θάνατον, ἀλλ'
 ἵνα τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματεύσῃται, καίπερ ἐλεύθερος ὢν
 τοῦ θανάτου, καθὼς ἀνωτέρω ὁ λόγος ἀπέδειξε. βοᾷ ὁ προφήτης
 15 ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ, προαναφωνῶν τὸ μέλλον τῆς κατὰ σάρκα
 αὐτοῦ οἰκονομίας μυστήριον »ἐγενήθην, φησίν, ὡσεὶ ἄνθρωπος
 ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος«. τίς δὲ ἐλεύθερος θανάτου,
 εἰ μὴ θεός; ἀλλὰ κατὰ τὰς προαποδειχθείσας ἀποδείξεις σαρκωθείς
 διὰ φιλανθρωπίαν, γέγονεν ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ταπει-
 20 νώσας τὴν ἑαυτοῦ σάρκα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταν-
 ροῦ, ἣ καὶ ἐγγεῖρθαι κηρύττεται, ἵνα ἡμᾶς ἀπαθανάτισας πρὸς
 ἀνεύση ἡμῖν τοῖς ἀπεγνωσμένοις δι' αὐτῆς τῆς ἡμετέρας ἀπαρχῆς τὴν
 τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐλπίδα· ὅπως μηκέτι ὦμεν δοῦλοι τῷ αἰωνίῳ
 θανάτῳ, ἀλλ' ἐλεύθεροι, καθάπερ καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἡμῶν Χριστός, καθά
 25 φησιν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος· »ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα
 οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ«. ὃν καὶ σωτῆρα αὐτὸν
 δὴ τοῦτον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ θεοῦ καὶ πατρός
 υἱὸν μονογενῆ ἀπεκδέχεσθαι ἡμᾶς ἐξ οὐρανῶν, ἀναστήσοντα ἡμῶν ἐκ
 τῶν τάφων τὰ σώματα, ἐπιμαρτύρεται λέγων »ἡμῶν τὸ πολί-
 30 τευμα, φησίν, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδε-
 χόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίζει τὸ
 σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς

5 Joh. 1, 29 — 7 vgl. I Pe. 1, 19 — 10 vgl. Kol. 2, 23 — 14 vgl. S. 101, 2 —
 16 Psal. 87, 5f — 19 vgl. Phil. 2, 8 — 25 I Kor. 15, 23 — 29 Phil. 3, 20

A⁴H V¹P³ M²P¹P²

3 [μὴ] A¹ 4 προσέχωμεν M² 9 ὅτι > P³ 13 καίπερ] καθάπερ P³
 14 ἀπέδειξε + καὶ A¹ 16 ἐγεννήθην P² 18 προαποδειχθείσας + ἀνωτέρω
 M²P¹P² 21 ἀπαθανάτισας A¹ 32 ἡμῶν H

δόξης αὐτοῦ». οὕτως γὰρ δεῖ τὸ σῶμα ἡμῶν δοξασθῆναι, ὡς τὸ
 τοῦ δεσπότου, ἀρεπίδεκτον κακίας καὶ πάντων τῶν νῦν παθῶν,
 ἐλεύθερον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας. ἅγιον, ἵνα ἐν καινότητι
 ζῶῃς σὺν αὐτῷ περιπατῆσαι δυναθῶμεν ἐν φωτὶ ἐπουρανόφ, συμ-
 5 βασιλεύοντες ἀεὶ αὐτῷ τῷ Χριστῷ. ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ἐλπίδι καὶ τὸ
 ἅγιον εἰλήφαμεν βάπτισμα, καὶ τὴν σωτήριον τῶν ἁγίων αὐτοῦ μελῶν
 μετουσίαν ὑποδεχόμεθα. ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα.

Ἔστι μίᾳ ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. μίᾳ ἡ ἐκκλησία ἐν οὐρανοῖς, ἡ 8
 αὐτὴ καὶ ἐπὶ γῆς· ἐν ταύτῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπαναπαύεται. αἱ
 10 ἕξω ταύτης οὐσαι αἰρέσεις, αἷς ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐκ εἰσὶ διδα-
 σκαλία τοῦ σωτῆρος ἡμῶν οὐδὲ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τοῦ σατανᾶ,
 καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου. τὰ γὰρ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων
 ἑτέρω σχήματι ἐκδιδάσκουσιν, ἵνα ἀφέλονται τῶν ἀνθρώπων τὴν
 ὄντως ζωὴν.

Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προγενέσεως καὶ τοῦ κόσμου. μικρότερος 9
 ὁ κόσμος ἐγένετο διὰ τὴν πρόγνωση· προέγνω γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι ἁμαρ-
 τήσει ὁ ἄνθρωπος. διὰ τοῦτο καινοὺς οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν
 προσδοκῶμεν, κατὰ τὰ ἱερὰ γράμματα, φαινομένης ἡμῖν τῆς ἐπιφα-
 νείας καὶ βασιλείας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 20 Χριστοῦ. »καὶ παραλήφονται τότε, καθά φησι Δαυὶδ, τὴν
 βασιλείαν ἅγιοι ὑψίστου«, καὶ ἔσται ἡ γῆ καθαρὰ, ἅγια, γῆ ζών-
 των, καὶ οὐ νεκρῶν· ἦν προεωρακὸς Δαυὶδ τῷ τῆς πίστεως ὀφθαλμῷ
 βοῶ· »πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ κυρίου ἐν γῆ ζώντων«,
 γῆ πραέων καὶ ταπειῶν. »μακάριοι γάρ, φησιν, οἱ πραεῖς, ὅτι
 25 αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν«. καὶ ὁ προφήτης· »καὶ πατή-
 σουσιν αὐτήν, φησι, πόδες πραέων καὶ ταπεινῶν«.

Ταῦτα ἐκ τῶν σπουδασθέντων τοῖς ἁγίοις ἡμῶν πατέρεσιν ἐκκλη- 10
 σιαστικῶν διατυπώσεων, μικρὰ ἐκ πολλῶν, τῆδε τῆς συγγραφῆς συνετάξα-
 μεν. ἐξέθεντο δὲ καὶ ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας εἰκοσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἐν
 30 Νικαίᾳ συνόδῳ, οὓς καὶ αὐτοὺς ἀναγκαῖον ῥήθηθην ἐντάξαι τῷ γράμματι.

3f vgl. Röm. 6, 4 — 4f vgl. II Tim. 2, 12 — 14 vgl. I Tim. 6, 19 — 17 ff vgl.
 Jes. 65, 17. Tit. 2, 13 — 20 Dan. 7, 18 — 23 Psal. 26, 13 — 24 Matth. 5, 4 —
 25 Jes. 26, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἵνα + καὶ P² 4f In A¹ manches unleserlich S μίᾳ > P³ | ἡ¹
 > M²P¹P² | ἡ² > HP² 9 αἱ > H 13 ἑτέρων (aber wohl von 2. Hd. aus
 unleserlich gewordenen Buchstaben hergestellt) A¹ 15 καὶ > H 18 κατὰ
 πῦ = κυρίου P³ 22 προεωρακὸς H 28 γραφῆ HM²P¹P²

Ἵεροὶ ἐκκλησιαστικοί. συναχθείσης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ἐν Νικαίᾳ ὁρίσθη
τὰ ὑποτεταγμένα.

Περὶ εὐνούχων ἀποκοψάντων ἑαυτούς. εἴ τις ἐκ νόσου ὑπὸ 32 1
ἰατροῦ χειρονογήθη ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετιμήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ
5 κλήρῳ. εἰ δέ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ
ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν
τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. Ὅσπερ δὲ τοῦτο πρόδηλον, ὅτι περὶ
τῶν ἐπιτηδευόντων τὸ πρᾶγμα καὶ τολμώντων ἑαυτοὺς ἐκτέμνειν
εἴρηται, οὕτως εἴ τινες ὑπὸ βαρβάρων ἢ δεσποτῶν εὐνοχησίθησαν,
10 εὐρίσκωντο δὲ ἄλλως ἄξιοι, τούτους εἰς κλήρον προσίεται ὁ κανὼν.

Περὶ τῶν ἀπὸ ἐθνικῶν εἰς χειροτομίαν προαχθέντων. ἐπειδὴ 2
πολλὰ εἴτε ὑπὸ ἀνάγκης ἢ ἄλλως πως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων
ἐγένετο παρὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν, ὥστε ἀνθρώπους ἀπὸ
ἐθνικοῦ βίου ἄρτι προσελθόντας τῇ πίστει καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
15 κατηχηθέντας, εὐθὺς ἐπὶ τὸ πνευματικὸν λουτρὸν ἄγειν, καὶ ἅμα τῷ
βαπτισθῆναι προάγειν εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον, καλῶς ἔχειν
ἔδοξε τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτον γίνεσθαι· καὶ γὰρ καὶ χρόνου δεῖ
τῷ κατηχουμένῳ καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμασίας πλείονος. σαφές
γάρ τὸ ἀποστολικὸν γράμμα τὸ λέγον «μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ
20 τυφωθεῖς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου». εἰ
δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ψυχικόν τι ἁμάρτημα εὐρεθεῖη περὶ τὸ
πρόσωπον, καὶ ἐλέγχωτο ὑπὸ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων, παύσεται ὁ
τοιοῦτος τοῦ κλήρου· ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς ὑπεναντία τῇ
μεγάλῃ συνόδῳ θρασυνόμενος, αὐτὸς κινδυνεύσει περὶ τοῦ κλήρου.

25 Περὶ τῶν τὰς συνεισάκτους ἐχόντων. περὶ τῶν συνεισάκτων 3
ἀπηγόρευσε καθόλου ἢ μεγάλη σύνοδος, μὴ ἐπισκόπων μηδὲ πρεσβυ-
τέρων μήτε διακόνων μήτε ὁλῶς τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τινὲ ἐξεῖναι συνεισ-
ακτων ἔχειν. πλὴν εἰ μὴ ἄρα μήτηρ ἢ ἀδελφὴ ἢ θεία ἢ ἅ μόνα

19 I Tim. 3, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ὑποτεταγμένῃ P³ 3 Diese und die folgenden entsprechenden Über-
schriften am Rand H | ἀποκοπιόντων M²P¹P²V¹ | ἑαυτούς + περὶ τῶν ἀπο-
κοπιόντων καὶ εὐνοχησάντων ἑαυτούς A¹HV¹P³ 7 προάγεσθαι A¹H 10 εὐ-
ρίσκωνται HP² εὐρίσκοντο P³ | δὲ > P² | τοῖτοις M² 11 ἀπὸ > P² |
προαχθέντων] προαχθέντων V¹P³ 16 ἔχειν > H 25 τὰς > M²P¹P² 27 ὅλως]
ἄλλως M²P¹P² 28 μητέρα, ἀδελφὴν, θείαν P³

πρόσωπα διαλέφευγε πᾶσαν ὑποψίαν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν κινδυνεύσει περὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν.

Περὶ καταστάσεως ἐπισκόπων. ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα 4
μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων καθίστασθαι· εἰ δὲ
5 δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον ἢ διὰ κατελείγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ μῆκος
ὁδοῦ, ἐξάπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμπήφων γενο-
μένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν
χειροτονίαν ποιῆσθαι· τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι εἰς
ἐκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ ἐπισκόπῳ.
10 Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων. περὶ τῶν ἀκοινωνήτων 5
γινομένων, εἴτε τῶν ἐν τῷ κλήρῳ εἴτε τῶν ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι,
ὑπὸ τῶν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖται ἢ γνώμη κατὰ
τὸν κανόνα, τοὺς ὑφ' ἐτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἐτέρων μὴ προσ-
ἰεῖσθαι. ἐξεταξέσθω δέ, μὴ μικροψυχία ἢ φιλονεικία ἢ τινι τοιαύτῃ
15 ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γεγένηται. ἵνα οὖν τοῦτο τὴν
πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνῃ, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐνιαυτοῦ
καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι, ἵνα κοινῇ
πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων τὰ
τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο· καὶ οὕτως οἱ ὁμολογομένως προσκε-
20 κρονκότες τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον ἀκοινωνήτοι παρὰ πάντων εἶναι
δοκῶσι, μέχρις ἂν τῷ κοινῷ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ δόξη τὴν φιλανθρωπο-
τέραν περὶ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον. αἱ δὲ σύνοδοι γινέσθωσαν μία
μὲν πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ
δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, δευτέρα δὲ περὶ τὸν τοῦ
25 μετοπώρου καιρῶν.

Περὶ τῶν ἐξαιρέτων τιμῶν, αἱ τοῖς μελίζοις κυβερνώσιν 6
ἐπισκοπὰς ἐκκλησιαστικῶς ἐκανονίσθησαν. τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρα-
τεῖται, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Αἰβύαις καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν
Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν
30 Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν
Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἀξίαν A¹V¹P³ ἐξουσίαν d. übr. HSS 6 τριῶν HM²P¹P² | συναγομένους
Ltz. nach d. vulg. Text d. Kanones] συναγομένων HSS 7 συνθεμένων HM²P¹P²
9 μητροπολίτη + ἢ HM²P¹P² 10 γενομένων P² 11 τῶν² > P² |
λαϊκῶν H 15 τοῦ] τὰ P² | γεγένηται M² 18 αὐτὸς M² 19 καὶ
(fol. 33^v) οὕτως aber darüber steht am Kopf der Seite die Überschrift von
Kanon VI, die später am Rand noch einmal folgt H | οἱ > P² 25 μεθοπόρου A¹
26f corr. Harduin τοὺς—ἐπισκόπους A¹H πρὸς τοὺς—ἐπισκόπους d. übr. HSS, aber
τοῦ μελίζοις P³ κυβερνοῦσαν H 28 λιβύη HM²P¹P² 30 καὶ > A¹H

Gelasius.

8

ἐκκλησίαις. καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκείνο, ὅτι εἰ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἢ σύνοδος ἢ μεγάλη ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον· ἐὰν μὲντοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ εὐλόγῳ οὕσῃ καὶ κατὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικὸν δύο ἢ 5 τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονεικίαν ἀντιλέγῳσι, κρατεῖται ἢ τῶν πλειόνων ψήφους.

Περὶ τοῦ ἐν Αἰλία ἐπισκόπου. ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ 7 παράδοσις ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλία ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῇ μητροπόλει σωζομένον τοῦ οἰκείου ἀξιώ- 10 ματος.

Περὶ τῶν ὀνομαζομένων Καθαρῶν. περὶ τῶν ἐαυτοὺς μὲν 8 ὀνομαζόντων Καθαροὺς ποτε, προσερχομένων δὲ τῇ ἀγιωτάτῃ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς οὕτως μένειν ἐν τῷ κλήρῳ. πρὸ 15 ἀπάντων δὲ τούτων ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τοῦτ' ἔστι καὶ διγάμοις κοινωνεῖν καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραλεπτωκόσιν, ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται καὶ καιρὸς ὥριστα, ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς 20 ἐκκλησίας. ἔνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κόμαις εἴτε ἐν πόλεσιν αὐτοὶ μόνοι ἐδρίσκοντο χειροθετηθέντες, ἐδρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. ὅσοι δὲ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὄντος προσέρχονται, πρόδηλον ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας ἔξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου, ὁ δὲ ὀνομα- 25 ζόμενος παρὰ τοῖς Καθαροῖς ἐπίσκοπος τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἔξει, πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίῃ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετέχειν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτῷ ἀρέσκει, ἐπινοήσει τόπον ἢ χωρεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅπως δοκεῖν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ᾦσιν.

30 Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων. εἰ τινες ἀνεξετάστως προ- 9 ἤχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὁμολογῆσαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων παρὰ κανόνα κινούμενοι ἄνθρωποι χειρας

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 καὶ > P² 11 τῶν¹ > P³ 12f καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ A¹ ἀποστο-
λικῇ > H ἀποστ. καὶ καθολ. d. ūbr. HSS 14 χειροτονοῦμένους V¹P³ 17 καὶ¹
> V¹P³ 18 καὶ² > V¹P³ 19 αὐτοὺς > P² 21 ἐδρίσκονται P² ἐδρίσκοντο P³
23 προσέρχεται P³ 25 ἐπισκόποις P² 26 δοκεῖ A¹ δοκεῖ H 27 αὐτῷ > H |
ἀρέσκει A¹H 28 χωρεπισκόπου A¹ χωρεπισκοπῆς d. ūbr. HSS | σκλήρῳ P³
30 πρεσβυτέρων] ἐπισκόπων M²P¹P²

ἐπιτεθείκασι, τοὺς τοιοῦτους ὁ κανὼν οὐ προσίεται. τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικήσει ἢ καθολικὴ ἐκκλησία.

Περὶ τῶν πταιόντων καὶ προχειρισθέντων κατὰ ἄγνοιαν. 10 ὅσοι προχειρισθῆσαν τῶν παραπεπιτωκότων κατὰ ἄγνοιαν ἢ καὶ 5 προειδόντων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται.

Περὶ παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης. περὶ τῶν παραβαινόντων 11 χωρὶς ἀνάγκης ἢ ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων ἢ χωρὶς κινδύνων ἢ τινος τοιοῦτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικιννίου, ἔδοξε τῇ συνόδῳ, 10 εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμέλονται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσι καὶ ἐπὶ ἔτη ὑποπεσοῦνται, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορῶν κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν εὐχῶν.

Περὶ τῶν ἀποταξαμένων καὶ πάλιν εἰς κόσμον ἀναδραμόντων. 12 15 οἱ προσκληθέντες ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξάμενοι καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες, ὡς τινες καὶ ἀργύρια προΐεσθαι καὶ βενεφικαίως κατορθῶσαι τὸ στρατεύεσθαι, οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπτόωσαν μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις προσήκει 20 ἐξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοίας. ὅσοι μὲν γὰρ καὶ φόβῳ καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ, οὐ σῆματι ἐπιδείκνυνται, οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὠρισμένον τῆς ἀκροάσεως, τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλευσάσθαι. 25 ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤνεγκαν καὶ τὸ σῆμα τοῦ εἰσεῖναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκεῖν ἑαυτοῖς ἠγάσαντο πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν, ἐξάπαντος πληροῦτως τὸν χρόνον.

17f vgl. Prov. 26, 11

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπιτεθείκασι (so!) überdies erst verschrieben etwa in ἐπιτεθείκασι H ἐπιτεθείκασι V¹ 3 περὶ — 6 καθαιροῦνται > H 3 πταιόντων] παινόντων V¹P³ (Balf.) 4 καὶ > P² 5f προκρίνει τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι A¹ 7 Die Überschrift ausnahmsweise im Text H | περὶ¹ + τῶν P³ 10 χηρῆσασθαι H 11 μεταμέλονται M²P¹P² 12 καὶ ἐπὶ — 12f κοινωνήσουσι vom Corrector am Rand nachgetragen P¹ | δὲ > M²P¹P² 14 Die Überschrift wieder im Text H | εἰς + τὸν A¹M²P¹P² 17 καὶ — 18 στρατεύεσθαι > A¹ 19 προσήκει > H 20 ἐξετάζει H 21f ἐπιστροφὴν A¹M²P¹P² ἐπιστρέφειαν d. übr. HSS 22f τὸν ὠρισμένον χρόνον A¹ 24 τῷ] αὐτῷ M² | βουλευσάσθαι (fol. 34^r) ὅσοι aber am Kopf d. Seite vorgeschoben die Überschrift des folgenden Kanons 13; am Beginn dieses Kanons fehlt sie dann H 25 διαφόρως V¹P³ 26 τὴν > M²P¹P²

Περὶ τῶν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν κοινωρίας ἐπιζητούντων. περὶ 13
τῶν ἐξοδευόντων ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται
καὶ νῦν, ὥστε εἴ τις ἐξοδεύοι, τοῦ δεσποτικοῦ ἐφοδίου μὴ ἀποστε-
ρεῖσθω. εἰ δὲ ἀπογνωσθεῖς καὶ κοινωρίας τυχὼν καὶ προσφορᾶς
5 μετασχὼν πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθεῖη, ἔστω μετὰ τῶν κοινω-
ρούντων τῆς εὐχῆς μόνης. καθόλου δὲ καὶ περὶ παντὸς οὕτινος οὖν
ἐξοδεύοντος αἰτουῦντος μετασχεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκι-
μασίας μεταδίδωτω τῆς προσφορᾶς.

Περὶ τῶν κατηγορουμένων, παραπεσόντων δέ. περὶ τῶν κατη- 14
10 γορευμένων καὶ παραπεσόντων ἐν τῇ κατηχήσει ἔδοξε τῇ ἀγία καὶ
μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τριῶν ἐτῶν αὐτοὺς ἀκροασαμένους μόνον μετὰ
ταῦτα εὐχεσθαι μετὰ τῶν κατηγορουμένων.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μετατιθέσθαι ἀπὸ ἑτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν. 15
διὰ τὸν πολὺν τάραχον καὶ στάσεις τὰς γινομένας ἔδοξε παντάπασι
15 περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὐρεθεῖσαν ἐν
τισὶ μέρεσιν, ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε
ἐπίσκοπον μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον. εἰ δὲ τις μετὰ τὸν
τῆς ἀγίας συνόδου ὅρον τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσειεν ἢ ἐπιδῶ ἑαυτὸν
πράγματι, ἀκρωσθήσεται ἐξάπαντος τὸ κατασκέασμα καὶ ἀποκατα-
20 σταθῆσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος
ἐχειροτονήθη.

Περὶ τῶν ἐν αἷς προεβλήθησαν ἐκκλησίαις οὐκ ἐμμερόντων. 16
ὅσοι ἡψοκινδύνως, μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες
μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωροῦσι τῆς ἐκκλησίας,
25 πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι ἢ ὅλως ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενοι, οὗτοι
οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ πᾶσαν
αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρὴ ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας·
ἐπιμένοντας δὲ ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. εἰ δὲ καὶ τολμήσειέ
τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα καὶ χειροθετήσει ἐν τῇ
30 αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἐπισκόπου, οὗ ἀνακεχώρηκεν
ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος, ἄκυρος ἔστω ἢ χειροθεσία.

Περὶ κληρικῶν τοκιζόντων. ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξετα- 17
ζόμενοι τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν διώκοντες ἐπελά-

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 κοινωρίας ἐπιζητούντων μετασχεῖν M²P¹P² 3 ἐξοδεύει A¹ 4 καὶ² — 5 με-
τασχὼν > M²P¹P² so auch vulg. Text 6 οὖν > HV¹P³ 7 μετασχεῖν + δοκι-
μασίας A¹ 13 ἑτέραν] πόλιν H 15 παρὸ] περὶ HP³ 16 μὴ > HP²
19 πράγματι + τοιοῦτο Balf. nach vulg. Text 19f ἀποκαταστήσεται P²
24 εἰδότες κανόνα ~ A¹ 29 τις > P³ | τὸν + ἐν P² 30 ἑαυτοῦ V¹P³ |
συγκατατιθεμένου V¹ 31 ὁ > M² 32 πειδὴ (die Initiale vergessen) A¹

θοντο τοῦ θείου γραμματος λέγοντος· ἐπὶ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ
 ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ· καὶ δανείζοντες ἐκατοστάς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν
 ἢ ἄγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἴ τις εὐφραδέη μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον
 τόκου λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα,
 5 ἢ ἡμιολίας ἀπαιτῶν ἢ ἕτερόν τι ἐπινοῶν ἀσχροῦ κέρδους ἕνεκα,
 καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.

Περὶ πρεσβυτέρων λαμβανόντων παρὰ διακόνων τὴν εὐχαρι- 18
 στίαν. ἦλθεν εἰς τὴν ἄγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἕν τισι τόποις
 ἢ πόλεσι πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν· ὅπερ
 10 οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε, τοὺς ἕξουσίαν μὴ ἔχοντας
 προσφέρειν τούτους τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.
 κάκεινο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν
 ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἄπτονται. ταῦτα οὖν πάντα περιηγήσθω,
 καὶ ἐμμετέωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίους μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν
 15 ἐπισκόπου ὑπῆρξαι εἰσί, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι.
 λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέ-
 ρους ἢ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῖς διδόντος ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ
 μήτε καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἕξέστω τοῖς διακόνοις·
 παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἔστι τὸ γινόμενον. εἰ δέ τις μὴ
 20 θέλει πειθαρχεῖν, καὶ μετὰ τοὺς ὄρους πεπαύσθω τῆς διακονίας.

Περὶ τῶν ἐκ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως προσελθόντων ἢ προσ- 19
 ἰόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. περὶ τῶν Παυλιανισόντων, εἴτα
 προσφηνόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι
 αὐτοὺς ἕξάπαντος. εἰ δέ τινες ἐν τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ ἐν τῷ
 25 κλήρῳ ἐξητάσθησαν, εἰ μὲν ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖται, ἀνα-
 βαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου·
 εἰ δὲ ἀνακριθέντες ἀνεπιτήδειοι εὐρίσκονται, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς
 προσήκει. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν διακόνων καὶ ὅλως περὶ τῶν
 ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι ἐξεταζομένων ὁ αὐτὸς τύπος παραφυλαχθήσεται.

1 Psal. 14, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

5 ἡμιολίας] ὀμιλίας P² 6 ἀλλότριον P³ | ἔσται τοῦ κανόνος ~ A¹
 7 τὴν > M²P¹P² 9 πρεσβυτέροις > V¹ 9f ὅπερ οὔτε A¹V¹P³ οὔτε δὲ M²P¹P²
 ὅπερ > H 11 προσφέρειν M² | τούτοις A¹H 13 πάντα δὲ ταῦτα M² πάντα οὖν
 ταῦτα ~ P¹P² 18 ἕξέσται M²P¹P² 20 θέλει A¹ 21f Die Überschrift im Text H
 21 σαμοσατέως P² | προσελθόντων A¹ 23 ἐκτίθεται H 24 αὐτοὺς > P² |
 τινες — S. 120, 6 θειοτάτων > folgt aber innerhalb des folgenden Synodal-
 schreibens nach ἀταξίας ἐμποῦσαι (S. 122, 21f) P¹ | παρεληλυθότι M²P¹ 25 ἐξε-
 τάσθησαν HV¹P³ 29 ἐν > V¹P³ | φυλαχθήσεται V¹P³

ἐμνήσθημεν δὲ καὶ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν αὐτοῖς, τῶν ἐν τῷ σχήματι ἕξετασθεισῶν. ἐπεὶ μήτε χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν, ὡς ἕξ-
ἀπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἕξετάζεσθαι.

Περὶ τῶν ἐν κυριακῇ γόνυ κλινόντων. ἐπειδὴ εἰσὶ τινες ἐν τῇ 20
5 κυριακῇ γόνυ κλίνοντες καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ
τοῦ πάντα ὁμοίως ἐν πάσῃ παροιζία ὁμοφρόνως φυλάττεσθαι ἱστῶτας
ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ κυρίῳ.

Τούτους τοὺς εἴκοσι νόμους τὸ αὐτὸ ἅγιον αὐτῶν συνέδριον ἐπὶ 21
παρουσία τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ πανευφήμου βασιλέως Κωνσταν-
τίνου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας ἐγράψαντο. ἐβουλεύσαντο 22
δὲ καὶ ἕτερον νόμον ἐκθέσθαι τινὲς τῶν ἐπισκόπων, ὃν ὁ θεὸς
ἐκόλυσε Παφνούτιος, περὶ οὗ ἀναγκαῖον φήθην διηγῆσασθαι μεγίστου
θαύματος ἄξιον διήγημα. ἔδoκει τισὶ τῶν ἐπισκόπων νόμον νεαρὸν
εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ συνόδῳ (καὶ) ὡς περὶ τῶν ἄλλων
15 τῆς ἐκκλησίας οὕτω καὶ τοῦτον ὀρίσαι.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γαμετήν ἐκβάλλειν.

Ἐγραφον οὖν περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους, εἴτε ἐπίσκοποι 33 1
εἴτε πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι εἴτε ὑποδιάκονοι εἴτε τις τοῦ ἱερα-
τικοῦ καταλόγου, συγκαθεύδειν ταῖς γαμεταῖς, ἃς ἔτι λαϊκοὶ ὄντες
20 ἠγάγοντο. τούτων οὕτω διατυπωμένων, ἀναστὰς ἐν μέσῳ τοῦ 2
ὄχλου τῶν ἐπισκόπων ὁ θεὸς Παφνούτιος μεγάλη τῇ φωνῇ ἐβόησε
λέγων· «μὴ βαρύνετε τὸν ζυγὸν τῶν ἱερωμένων, τίμιος γάρ, φησὶν,
ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς
ἀκριβείας τὴν ἐκκλησίαν μᾶλλον προσβλάβητε, οὐ γάρ φησι πάντας
25 δύνασθαι φέρειν τῆς ἀπαθείας τὴν ἄσκησιν. οὐδέεις, ὡς οἶμαι, 3
φυλαχθήσεται ἐν τῇ σωφροσύνῃ τῆς ἐκάστου γαμετῆς τοῦ ἀνδρὸς
στερουμένου. σωφροσύνην δὲ καλὴν καὶ τῆς νομίμου γαμετῆς ἐκάστου
τὴν συνέλευσιν λέγω· μὴ μὴν ἀποξενῆσθαι ταύτην, ἣν ὁ θεὸς ἔξευξε.

13—119, 6 vgl. Soer. I 11 p. 88ff. Sozom. I 23, 3f — 22 Hebr. 13, 4 —
25 vgl. Matth. 19, 12 — 28 vgl. Matth. 19, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 διακονισῶν M²P¹ | ἐν² + αὐτῶ M²P¹P² 2 ἕξετασθεισῶν (fol. 34^v) ἐπεὶ,
aber am Kopf d. Seite die Überschrift von Kan. 20, die dann nicht wieder folgt H
(vgl. 115, 24) 4 ἐν + τῇ P³ 6 τοῦτον HSS 8 συνέδριον αὐτῶν ∞ P²
10 ἐγράψαντο HM²P¹P² | ἐβουλεύσαντο M² 11 τινὲς > V¹P³ 13 τῷ M²
14 corr. Ltz. 15 ὀρίσαι V¹P³ ὀρίσθαι A¹ ὀρίσασθαι HM²P¹P² 16 ἕκαστος P²
18 πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι εἴτε > P³ 22 βαρύνετε + λέγων M²P¹P² 23 ἐν
πᾶσι > M²P¹P² 25 ὡς > H 27 übers. 'wenn ihr der Mann geraubt ist'
στερουμένης M²P¹P² | σωφροσύνη H | καλὴν] καλὸν H καλεῖν P² καλὴν von
junger Hd. corr. in καλεῖν P³ 28 τὴν > M²P¹P² | μὴ] οὐ A¹

καὶ ἦν ἅπας ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ λαϊκὸς ὧν ἠγάγετο. καὶ 4
ταῦτα ἔλεγεν ὁ Παφνούτιος ἄπειρος ὧν γάμον διὰ τὸ νηπιόθεν ἐν
ἀσκητηρίοις ἀναστρέφεται αὐτόν. διὸ πεισθεὶς ὁ πᾶς τῶν ἐπισκόπων
σύλλογος τῇ τοῦ ἀνδρὸς συμβουλίᾳ ἀπεισίγησε περὶ τοῦ ζητήματος
5 τούτου, τῇ γνώμῃ καταλείψαντες τῶν βουλομένων κατὰ συμφωνίαν
ἀπέχεσθαι τῆς ἰδίας γαμετῆς.

Ταῦτα ἐπράχθησαν ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς 5
συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συναθροισθείσης. Εὐσέβιος δὲ
καὶ Θεόγνιος καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς Ἀρειανοὶ οὐκ ἐνεγκόντες τὴν τῆς
10 ἀληθοῦς πίστεως κρατυνθείσαν βεβαίωσιν ἔτι μὴν καὶ τὸν Ἀρειον
ἀναθεματίζουσι μὴ ἀνασχόμενοι, φωραθέντες καὶ αὐτίς ἐπὶ τούτῳ
ἐξορία ὑπέπεσον ψήφῳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως καὶ κρίσει τῆς
ἀγίας τῶν ἐπισκόπων συνόδου, ἄλλων ἀντ' αὐτῶν ἐν ταῖς αὐτῶν
παροικίαις καταστάντων ψήφῳ τῆς αὐτῆς συνόδου καὶ τοῦ τῆς
15 ἐκάστου παροικίας κλήρου καὶ λαοῦ. καὶ Ἀμφίων μὲν τὴν τῆς 6
Νικομηδέων ἐκκλησίας ἡγεμονίαν παρέλαβε, Χρῆστος δὲ τὴν αὐτῆς
Νικαίας καὶ ἄλλοι τὰς τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶ. ἀλλὰ καὶ πάλιν ταῖς
ἐξ ἔθους χρησάμενοι μηχαναῖς Εὐσέβιος καὶ Θεόγνιος καὶ τὴν βασιλέως
φιλανθρωπίαν ἐφόδιον ἐξ ἀπάτης εὐρόντες, ἀναπαλαῖσαι πάλιν καὶ
20 τὴν προτέραν δυναστείαν ἀπολαβεῖν ἐπειρῶντο. καὶ τὰ μὲν τούτων 7
κάκιστα μηχανήματα πάμπολλα ὄντα καὶ πάσης ἀσεβείας ἔμπλεα
τυγχάνοντα πρὸς τὴν Θεοδωρήτου καὶ τῶν λοιπῶν συγγραψάντων
ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοὺς βουλομένους καταμαθεῖν παραπέμφοιμι,
βαδιῶ δὲ ἐγὼ ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἐξῆς, περὶ ὧν ἡ τῶν
25 ἐπισκόπων ἐπέστειλε σύνοδος τοῖς ἀπολειφθεῖσιν ἐπισκόποις καὶ ταῖς
ἑαυτῶν παροικίαις, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ νικηφόρος καὶ πιστότατος
βασιλεὺς εἰς σύστασιν τῆς τε ἐκτεθείσης ἀγιωτέτης πίστεως καὶ τῆς
ἀγίας ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰς ἔλεγχον δὲ τῶν τῆς ἀσεβείας προ-
στατῶν. ἐπὶ τούτοις γὰρ πᾶσι μεγαλοφυνῶς συγκροτηθείσης τῆς 8
30 συνόδου καὶ θεολρηπῶς ἐκφωνηθείσης τῆς πίστεως τὰ τε κατὰ τὴν

15—20 vgl. Thdt. I 20, 11 p. 69. Sozom. I 21, 5

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ὁ + μέγας V¹P³ | ἡπειροὶ M² 3 ἀνατρέφεται V¹P³ | πεισθεῖς] προ-
σθεις M²P¹P² 4 συμβουλῇ H 8 ἀθροισθείσης V¹P³ 9 Θεόγνιος H 12 ἐπέ-
πεσον P² | ψήφῳ — βασιλέως > A¹ | θεοφιλεστάτου + καὶ φιλοχρίστον P²
16 ἐκκλησίαν H | ἡγεμονίαν > H | αὐτῆς A¹ τῆς d. übr. HSS 17 αὐτῶ HV¹P³
αὐτῶν d. übr. HSS 18 Θεόγνιος HP³ 19 ἀναπαλάσαι (so) P¹ + δὲ M²
20 ἀναλαβεῖν M²P¹P² 21 πάμπολα HM²P¹P³ 24 ἐγὼ nach λόγῳ A¹
τὰ] τὸ A¹ 25 ἀπέστειλε V¹P³ 26 ἑαυτῶν] αὐτῶν M²P¹P² αὐτῶ H 28 ἔλεγ-
χον] ἔλεγον M² 28f πρωτοστατῶν V¹P³

ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν τυπώσαντες ἅπαντα οἱ ἄγιοι πατέρες δηλώσαι πάντα τὰ ὀρισμένα διὰ γραμμάτων πάσαις ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις ἐδοῦνδασαν, συνάψαντες καὶ τὰ κατὰ Μελίτιον.

5

Περὶ τοῦ ἀνοσίου Μελίτιου.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ Μελίτιός τις ἐπισκοπῆς χειροτονίας ἤξιωμένος οὐ 34 1
πρὸ πολλοῦ τῆς Ἀρείου μαρίας, διελεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ θειοτάτου
Πέτρου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου, τοῦ καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου
στέφανου ἀναδημαμένον, καθαιρεθεὶς ὁ αὐτὸς Μελίτιος οὐκ ἔστρεψε
10 τὴν τῆς καθαιρέσεως ψῆφον, ἀλλὰ τὴν τε Θηβαίδα καὶ τὴν πλά-
ζουσαν Αἴγυπτον θορούβων καὶ ζύλης ἐνέπλησε, τυραννίδι κατὰ τῆς
Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου χρώμενος προεδρίας· ἔγραψε δὲ τὸ κοινὸν
τῆς συνόδου πρὸς τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν, ἅπερ περὶ τῆς
τούτου νεωτεροποιίας ἐνομοθέτησεν·

15 » Συνοδικὴ ἐπιστολὴ γραφείσα τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ 2
> Αἴγυπτον καὶ Πεντάπολιν καὶ Αἰβύην καὶ ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ'
> οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις κλήροις τε καὶ λαοῖς τῆς ὀρθο-
> δόξου πίστεως παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου· τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ
> θεοῦ χάριτι Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ
20 > Πεντάπολιν καὶ Αἰβύην καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀγαπητοῖς
> ἀδελφοῖς, κλήροις τε καὶ λαοῖς ὀρθοδόξοις, οἱ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντες
> καὶ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι ἐν
> κυρίῳ χαίρουν.

25 > Ἐπειδὴ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως 3
> Κωνσταντίνου συναγαγόντος ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων
> ἡ μεγάλη καὶ ἁγία σύνοδος ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖσα τὰ περὶ τῆς
> ἐκκλησιαστικῆς πίστεως διείληφεν, ἅτινα ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐφάνη

6—123, 13 vgl. Socr. I 9, 1—14 p. 57 ff. Thdt I 9. Das Synodalschreiben 15 ff
findet sich auch in den Athanas.-HSS (vgl. G. Loeschke im Rh. Mus. 59, 461 ff und
Parmentiers Theodoret Ausgabe S. 3S), und bis 122, 27 lateinisch S. Leonis opera III 587 f
A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 u. ὁ. Μελίτιον M²P¹P² 5 περὶ Μελίτιου τοῦ ἀνοσίου (am Rand) H
6 ἐπεὶ HV¹P³ 7 διελεγχθεὶς H 8 τοῦ¹ > P² 9 ἔστρεψε] ἔστεξε A¹ ἐδέξατο H
11 τυραννίδος HP³ 12 προεδρίας] παρορησίας P² | δέ] δει (so) A¹ δὴ Klosterm.
14 νεωτερίας V¹ νεωτεροποιίας P³ | ἐνομοθεση^ε V¹ 16 f τῆς . . . ἁγίας . . . ἐκκλη-
σίας A¹ 18 Νικαίας P³ | συνόδου + τῶν τριακοσίων ἐπισκόπων M²P¹P² + τῶν
τ ἐπ. V¹ + τῶν τῶν ἐπ. P³ | ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος steht vor τῇ ἁγίᾳ etc.
M²P¹P²V¹P³ (vgl. G. Loeschke a. a. O. 46 f) | μεγάλῃ + τοῦ H 21 λαοῖς]
τοῖς H | συναχθέντες — 22 μεγάλῃν > P³ 24 θεοῦ] χριστοῦ V¹P³

>ἀποσταλῆναι παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς διὰ γραμμάτων, ἵνα εἰδέναι ἔχοιτε,
 >τίνα μὲν ἐκινήθη καὶ ἐξητάσθῃ, τίνα δὲ ἔδοξε καὶ ἐκρατύνθη· πρῶτον
 >μὲν οὖν ἀπάντων ἐξητάσθῃ τὰ κατὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν παρανο-
 5 >μασίαν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὑπὸ παρουσίᾳ τοῦ θεοσιλεστάτου
 >βασιλέως ἡμῶν Κωνσταντίνου. καὶ παμψηφί ἔδοξεν ἀναθεματι- 4
 >σθῆναι αὐτὸν καὶ τὴν ἀσεβῆ αὐτοῦ δόξαν καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ
 >νοήματα αὐτοῦ τὰ βλάσφημα οἷς ἐκέχρητο βλασφημῶν τὸν υἱὸν
 >τοῦ θεοῦ, λέγων ἐξ οὐκ ὄντων εἶναι καὶ πρὶν γεννηθῆναι μὴ εἶναι
 >καὶ ἦν πότε ὅτε οὐκ ἦν καὶ ἀντεξουσιότητι κακίας καὶ ἀρετῆς
 10 >δεκτικὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λέγοντος καὶ κτίσμα ὀνομάζοντος καὶ
 >ποίημα. ταῦτα πάντα ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία σύνοδος, οὐδὲ ὅσον 5
 >ἀκούσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης καὶ τῆς ἀπονοίας καὶ τῶν βλασφημῶν
 >ῥημάτων αὐτοῦ ἀνασχομένη. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκείνον οἷον τέλος
 >τετύχηκε πάντως ἢ ἀκηκόατε ἢ ἀκούσεσθε, ἵνα μὴ δόξωμεν
 15 >ἐπεμβαίνειν ἀνδρὶ δι' οἰκείαν ἁμαρτίαν ἄξια τάλιχροα κομισα-
 >μένῳ. τοσοῦτον δὲ ἴσχυσεν αὐτοῦ ἡ ἀσέβεια, ὡς καὶ παραπολέσαι 6
 >Θεωπᾶν τὸν ἀπὸ Μαρμαρικής καὶ Σεκοῦνδον τὸν ἀπὸ Πτολεμαίδος·
 >τῶν γὰρ αὐτῶν κακίνοι σὺν τοῖς ἄλλοις τετυχήασιν.
 >Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις τῆς μὲν κακοδοξίας ἐκείνης καὶ
 20 >τῆς βλασφημίας καὶ τῶν προσώπων τῶν τολμησάντων διάστασι καὶ
 >διαίρεσιν ποιήσασθαι τοῦ εἰρηνευομένου ἄνωθεν λαοῦ ἠλενθέρωσε
 >τὴν Αἴγυπτον, ἐλείπετο δὲ τὸ κατὰ τὴν προπέτειαν Μελίτιον καὶ
 >τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων, καὶ περὶ τούτου τοῦ μέρους ἡ
 >ἔδοξε τῇ συνόδῳ ἐμφανίζομεν ὑμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. ἔδοξεν 7
 25 >οὖν Μελίτιον μὲν φιλανθρωπότερον κινήσεισθαι τῆς συνόδου (κατὰ
 >γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν) μένειν ἐν τῇ
 >αὐτοῦ πόλει καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν μήτε χειροτονεῖν μήτε
 >χειροῖζειν μήτε χειροθετεῖν μήτε ἐν χώρῳ μήτε ἐν πόλει ἐτέρῳ
 >φαινεσθαι ταύτης τῆς προσάσεως ἕνεκα, ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τῆς
 30 >τιμῆς κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατασταθέντας μυστικωτέρας 8

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἀπάντων > P² | τῆν² > V¹P³ 4 ὑπὸ A¹H ἐπὶ d. ūbr. HSS 5 βα-
 σιλέως > P³ | ἔδοξαν V¹P³ 5f ἀναθεματίζεῖν HM²P¹P² 8 θεοῦ + καὶ P¹,
 Rasur M², nachträglich eingefügt P² | καὶ πρὶν — εἶναι > P² 10 δεκτι-
 κὸν > P² 10f ὀνομάζοντος καὶποίημα > P³ 13 ἐκείνον M²P¹P². | τέλος
 > A¹ (aber von späterer Hd. nach τετύχηκε Z. 14 nachgetragen) 14 ἀκηκόατε H
 16 ἴσχυσε δὲ (δ corr. aus ν) ∞ H | ἡ > P³ | ὡς > P¹ 17 βαρβαρικῆς V¹
 20 τῆς > M²P¹P²V¹P³ 21 εἰρηνευομένου] εἰρημένου M²P¹P² 22 δὲ + καὶ H
 24 ἡμῖν HV¹ 25 Μελίτιον] βέλτιον V¹P³ | μὲν > P²

>χειροτονία βεβαιωθέντας κοινωνηθῆναι ἐπὶ τούτοις ἐφ' ᾧ τε ἔχειν
 >μὲν αὐτοὺς τὴν τιμὴν καὶ λειτουργεῖν, δευτέρους δὲ εἶναι ἐξάπαντος
 >πάντων τῶν ἐν ἐκάστη παροικία καὶ ἐκκλησίᾳ ἐξεταζομένων τῶν
 >ὑπὸ τὸν τιμιώτατον καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀλέξανδρον προχει-
 5 >ρισμένων. ὡς τούτοις μὲν μηδεμίαν ἐξουσίαν εἶναι τοὺς ἀρέσκοντας
 >αὐτοῖς προχειρίζεσθαι ἢ ὑποβάλλειν ὀνόματα ἢ ὄλως ποιεῖν τι χωρὶς
 >γνώμης τοῦ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου
 >τῶν ὑπὸ Ἀλέξανδρον τελούντων, τὸν ὀσιώτατον συλλειτουργὸν
 >ἡμῶν. τοὺς δὲ χάριτι θεοῦ καὶ εὐχαῖς ὑμετέρας ἐν μηδενὶ σίσι- 9
 10 >ματι εὐρεθέντας, ἀλλὰ ἀκηλιδώτους ἐν τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ
 >ἐκκλησίᾳ ὄντας ἐξουσίαν ἔχειν καὶ προχειρίζεσθαι καὶ ὀνόματα ἐπι-
 >λέγεσθαι τῶν ἀξίων τοῦ κλήρου καὶ ὄλως πάντα ποιεῖν καὶ κατὰ
 >νόμον καὶ θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικόν. εἰ δέ τινα συμβαίῃ ἀνα- 10
 >παίσασθαι τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τηρικᾶντα προσαναβαίνειν εἰς τὴν
 15 >τιμὴν τοῦ τετελευτηκότος τοὺς ἄρτι προσληφθέντας μόνον εἰ ἀξιοί
 >φαίνονται καὶ ὁ λαὸς αἰροῖτο συνεπιψηφίζοντος αὐτῶ καὶ ἐπι-
 >σφραγίζοντος τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου. τοῦτο δὲ τοῖς 11
 >μὲν ἄλλοις ἅπασιν συνεχωρήθη· ἐπὶ δὲ τοῦ Μελιτίου προσόπου
 >οὐκέτι τὰ αὐτὰ ἔδοξε διὰ τὴν ἀνέκαθεν αὐτοῦ ἀταξίαν καὶ διὰ τὸ
 20 >πρόχειρον καὶ προπετὲς τῆς γνώμης, ἵνα μηδεμίαν ἐξουσίαν ἢ ἀυθεντίαν
 >αὐτῶ δοθῆι, ἀνθρώπων δυναμένων πάλιν τὰς αὐτὰς ἀταξίας ἐμ-
 >ποιῆσαι. ταῦτά ἐστι τὰ ἐξαιρέτα καὶ διαφέροντα Αἰγύπτῳ καὶ τῇ 12
 >ἀγιωτάτῃ Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίᾳ. εἰ δέ τι ἄλλο ἢ ἐκανόνισθη ἢ
 >ἐδογματίσθη συμπρόσθεντος τοῦ κυρίου καὶ τιμιωτάτου συλλειτουργοῦ
 25 >καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλεξάνδρου, αὐτὸς παρῶν ἀκριβέστερον ἀνοίσει
 >ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἅτε δὴ καὶ κύριος καὶ κοινωνὸς τῶν γεγενημένων
 >τυγῶνων.

13

>Εὐαγγελιζόμεθα δὲ ὑμᾶς καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἀγιο-
 >τάτου πάσχα, ὅτι ὑμετέρας εὐχαῖς κατορθώθη καὶ τοῦτο τὸ
 30 >μέρος, ὥστε πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐώᾳ ἀδελφούς, τοὺς μετὰ τῶν

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 μὲν > A¹ 3 τῶν²] τὸν V¹ 4 τιμιώτατον + ἡμῶν H 5 μηδεμίαν]
 οὐδὲ μίαν P² | ἐξουσίαν > V¹ 6 ὀνόματα V¹P³ ὀνόματι A¹HM²P¹P² 8 ἀλε-
 ξάνδρου H 9 ἡμετέρας H 9f στήματι P¹V¹P³ (wo aber von späterer Hd.
 corr. in σήματα), σήματα aber ἰσμάτι auf Rasur M² 10 ἀλλὰ + καὶ P²
 + καὶ V¹ 15 προσληφθέντας HM²P¹P² Socr. Thdt. προσληφθέντας A¹ προ-
 ληφθέντας V¹P³ 24 κυρίον A¹ κυροῦ HM²P¹P²V¹P³ 26 τῶν γεγενημένων]
 ἡμῶν M²P¹ ἡμῶν (aber statt v ursprüngl. η) P² 28f ἀγίου V¹P³ 29 κατορθώθη
 HM²P¹P²

Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιούντας, συμφώνως Ῥωμαίοις καὶ ὑμῖν καὶ
 πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ ἄρχαίον μεθ' ὑμῶν φηλάσσοσι τὸ πάσχα ἐκ τοῦ
 δευρο ἄγειν τὴν αὐτὴν ἀγιωτάτην ἑορτὴν τοῦ πάσχα. χαίροντες ¹⁴
 οὖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι καὶ ἐπὶ τῇ κοινῇ εὐφροῇ καὶ συμφωνίᾳ.
⁵ καὶ ἐπὶ τῷ πᾶσαν ἀφῆσιν ἐκκοπῆναι, ἀποδέξασθε μὲν μετὰ μείζονος
 τιμῆς καὶ πλείονος ἀγάπης τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ὑμῶν δὲ ἐπί-
 σκοπον Ἀλέξανδρον τὸν εὐφρόαναντα ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ καὶ
 ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ τοσοῦτον πόρον ὑποστάντα ὑπὲρ τοῦ εὐφροῆν
 γεγεῖσθαι παρὰ τε ὑμῖν καὶ πᾶσιν. εὐχέσθε δὲ καὶ περὶ ἡμῶν ἀπάντων,
¹⁰ ἵνα τὰ καλῶς ἔχειν δόξαντα, ταῦτα βέβαια μένοι κατ' εὐδοκίαν
 γεγενημένα ὡς πιστεύομεν διὰ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ τοῦ
 μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ
 ἀγίου πνεύματος, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν*.

¹⁵ Ἐγκέκλιος ἐπιστολὴ γραφεῖσα παρὰ Εὐσεβίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς ἐν
 Παλαιστίνῃ.

Τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως πραγματευθέντα κατὰ τὴν
 μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ συγκατηθείσαν εἰκὸς μὲν ὑμᾶς, ^{35 1}
 ἀγαπητοί, καὶ ἄλλοθεν μεμαθηκέναι, τῆς σήμερις προτρέχειν εἰσθυσίας
 τὸν περὶ τῶν πραττομένων [πραγμάτων] ἀληθῆ λόγον. ἀλλ' ἵνα μὴ
²⁰ ἐκ τιαυτῆς ἀκοῆς τὰ τῆς ἀληθείας ἑτεροίως ὑμῖν ἀπαγγέλληται,
 ἀναγκαίως διεπεμφάμεθα ὑμῖν πρώτον μὲν τὴν ὑφ' ἡμῶν προτε-
 θέισαν περὶ τῆς πίστεως γραφήν, ἔπειτα δὲ τὴν δευτέραν, ἣν ταῖς
 ἡμετέραις φωναῖς προσθήκασι ἐπιβαλόντες ἐκδεδώκασι. τὸ μὲν οὖν
 παρ' ἡμῶν γράμμα ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν βασιλέως ²
²⁵ ἀναγνωσθὲν εὖ τε ἔχειν καὶ δοκίμως ἀποφανθὲν τοῦτον ἔχει τὸν
 τρόπον*

Ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθεισα πίστις. καθὼς παρελάβομεν παρὰ τῶν
 παρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων καὶ ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ καὶ ὅτε τὸ λουτρὸν ³
 ἐλαμβάνομεν καὶ καθὼς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μεμαθήκαμεν καὶ
³⁰ ὡς ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπισκοπῇ ἐπιστεῦομέν τε καὶ

14—S. 127, 26 vgl. Soer. IS, 35—54p. 48ff. Athanas. (Montfaucon) I 238. Thdt. I 12
 p. 45ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὑμῖν corr. von 1. Hd. aus ἡμῖν A¹ 5 ἀποδέξασθαι M²P³ 8 τῇ > M²
 9 περὶ] ὑπὲρ M²P¹P² 10 ἔχειν] ἄγειν P³ 11 διὰ] παρὰ P²V¹P³ 12 τοῦ κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ~ V¹P³ 14 ἐπισκόπον > H 19 corr. nach Soer. Thdt.
 20 ἡμῖν A¹ 21 ὑφ'] ἐφ' P³ 21f προτεθεῖσαν A¹P³ προταθεῖσαν HM²P¹P²V¹
 Thdt. 23 ἐπιβάλλοντες A¹ ἐπιβαλλόντες (so!) V¹ (Thdt.-Überlieferung gespalten)
 29 καὶ¹ > P² (vgl. Thdt.)

>εδιδάσκομεν, οὕτω καὶ νῦν πιστεύοντες τὴν ἡμετέραν πίστιν ὑμῖν
>προσαναφέρομεν. ἔστι δὲ αὕτη·

>Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν 4
>ἀπάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν
5 >Χριστόν, τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, ζῶν
>ἐκ ζωῆς, γένον μονογενῆ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, πρὸ πάντων
>τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον, δι' οὗ καὶ ἐγένετο τὰ
>πάντα, τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα καὶ ἐν ἀνθρώποις
>πολιτευσάμενον καὶ παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ
10 >ἀνεληθόντα πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἦξοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας
>καὶ νεκρούς. πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς πνεῦμα
>ἅγιον, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἀποστέλλων εἰς τὸ κήρυγμα τοὺς 5
>ἐκείνου μαθητὰς εἶπε· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ
>ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
15 >υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, περὶ ὧν καὶ διαβεβαιούμεθα οὐ-
>τως ἔχειν καὶ οὕτω φρονεῖν καὶ πάλιν οὕτως ἐσχηκέναι καὶ μέχρι
>θανάτου ὑπὲρ ταύτης ἐνίστασθαι τῆς πίστεως, ἀναθεματίζοντες
>πᾶσαν ἄθεον αἵρεσιν· ταῦτα ἀπὸ καρδίας καὶ ψυχῆς πάντοτε πεφρο- 6
>νηκέναι, ἐξ οὗπερ ἴσμεν ἑαυτούς, καὶ νῦν φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἐξ
20 >ἀληθείας ἐπὶ τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν
>Ἰησοῦ Χριστοῦ μαρτυρούμεθα, δεικνύναι ἔχοντες καὶ δι' ἀποδείξεων
>καὶ πείθειν ὑμᾶς, ὅτι καὶ τοὺς παρεληλυθότας χρόνους οὕτως ἐπι-
>στεύομέν τε καὶ ἐκηρύσσομεν.

>Ταύτης ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθείσης τῆς πίστεως οὐδενὶ παρῆν ἀντι- 7
25 >λογίας τόπος. ἀλλ' αὐτὸς τε πρῶτος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς
>ὀρθότατα περιέχειν αὐτὴν ἐμαρτύρησεν οὕτω τε καὶ ἑαυτὸν φρονεῖν
>συνωμολόγησε, καὶ ταύτη τοὺς πάντας συγκατατίθεσθαι ὑπογράφειν
>τε τοῖς δόγμασι καὶ συμφωνεῖν τούτοις αὐτοῖς παρεκελεύετο, ἐνὸς

13 Matth. 28, 19

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 προσαναφέρομεν Soer. Thdt. 9 ἡμέρας > P² 10 καὶ vor ἦξοντα
nachträgl. eingefügt P² 11 καὶ² > H | ἅγιον¹ + τοῦτων ἕκαστον εἶναι καὶ
ἐπάρχειν πιστεύοντες, πατέρα ἀληθῶς πατέρα καὶ γένον ἀληθῶς γένον καὶ πνεῦμα
ἅγιον M²P¹P² nach Thdt. oder Soer. 16 ἔχειν — οὕτως > P³ | πάλιν] πάλαι
Athan. Soer. cod. A 18 πάντως P³ πάντα Soer. > Thdt. 19 ἴσμεν]
ἴωμεν V¹ ἴωμεν, aber am Rand von späterer Hd. ἴσμεν und von einer andern
ἐγνωμεν P³ 21 μαρτυρούμεθα A¹ μαρτυροῦμεθα H | δι'] ἐξ A¹ 22 καὶ¹
> A¹ 25 τόπος] τύπος H | πρῶτος > P²

>μόνον προσεγγραφέντος ῥήματος τοῦ ὁμοουσίου, ὃ καὶ αὐτὸ ἡρμή-
 >νευσε, λέγων, ὅτι μὴ κατὰ τὰ τῶν σωμαίων πάθη λέγοιτο τῷ πατρὶ
 >ὁμοούσιος οὔτε κατὰ διαίρεσιν οὔτε κατὰ τινε ἀποτομῆν ἐκ τοῦ
 >πατρὸς ὑποστῆναι· μηδὲ γὰρ δύνασθαι τὴν ἄλλον καὶ νοερὰν καὶ
 5 >ἄσώματον φύσιν σωματικόν τι πάθος ἐφίστασθαι, θεοῖς δὲ καὶ
 >ἀπορρήτοις λόγοις προσήκειν τὰ τοιαῦτα νοεῖν. καὶ ὁ μὲν σοφώτα-
 >τος ἡμῶν καὶ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ τοιαῦτα ἐφιλοσόφει, οἱ δὲ
 >προφάσει τῆς τοῦ ὁμοουσίου προσθήκης τήνδε τὴν γραφὴν πε-
 >ποιήκασιν.

10 >Ἡ ἐν τῇ συνόδῳ ὑπαγορευθεῖσα πίστις.

>Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν 8
 >τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν
 >υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν ἐκ
 >τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν
 15 >ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ,
 >δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ· τὸν δι'
 >ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα
 >καὶ σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα, ταπείνοντα καὶ ἀναστάντα
 >τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κοῖναι
 20 >ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας ἦν
 >ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν καὶ ὅτι ἕξ οὐκ ὄν-
 >των ἐγένετο· ἢ ἕξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι ἢ
 >κτιστὸν ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀναθεματίζει ἢ
 >ἀποστολικὴν καὶ καθολικὴν ἐκκλησίαν.

25 >Καὶ δὴ ταύτης τῆς γραφῆς ὑπ' αὐτῶν ὑπαγορευθείσης, ὅπως 9
 >εἴρηται αὐτοῖς τὸ ἕκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς· καὶ τὸ «τῷ πατρὶ
 >ὁμοούσιον», οὐκ ἀνεξέταστον αὐτοῖς κατελιμπάνομεν. ἐπερωτήσασι
 >τοιογαροῦν καὶ ἀποκρίσεις ἐντεῦθεν ἀνεκινούντο, ἐβασάνιζέ τε ὁ λόγος
 >τὴν διάνοιαν τῶν εἰρημίων. καὶ δὴ τὸ ἕκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς·

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1f ἡρμήνευσε A¹ 2 σωμαίων] ἄσωμάτων H 3 vor διαίρεσιν ist τὴν
 zugefügt P² | τοῦ > H 5 δέ] τε A¹ 6 προσήκει HM²P¹P² (Thdt. codd. AHN)
 11 πιστεύω A¹H 16 καὶ + τὰ V¹P³ 21 καὶ πρὶν — ἦν > M²P¹P² |
 γεννηθῆναι] γενέσθαι V¹ 22f ἢ κτιστὸν > H Thdt. 23 τὸν τοῦ θεοῦ
 υἱὸν ∞ M² 24 καθολικὴ + ἅγια HM²P¹P² 27 κατελιμπάνομεν A¹M²P¹P²
 (vgl. Thdt.) καταλιμπάνομεν HV¹ καταλαμβάνομεν P³ | ἐπερωτήσεις Athan.
 Socr. ἐρωτήσεις Thdt. 28 καὶ βασάνιζέ (= βασανίζετο), aber eine spätere Hd.
 hat ε vorgesetzt P³

>ὁμολογεῖτο πρὸς αὐτῶν δηλωτικὸν εἶναι τοῦ ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς
>εἶναι, οὐ μὴν ὡς μέρος ὑπάρχειν τοῦ πατρὸς. ταύτη δὲ καὶ ἡμῖν 10
>ἐδόκει καλῶς ἔχειν συγκατατίθεσθαι τῇ διανοίᾳ, τῆς εὐσεβοῦς δι-
>δασκαλίας ὑπαγορευούσης ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱόν, οὐ μὴν
5 >μέρος αὐτοῦ τῆς οὐσίας τυγχάνειν. διόπερ τῇ διανοίᾳ καὶ αὐτοὶ
>συνετιθέμεθα, οὐδὲ τὴν φωνὴν παραιτούμενοι, τοῦ τῆς εἰρηῆς σκο-
>ποῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῖν κειμένου καὶ τοῦ μὴ τῆς ὀρθῆς ἐκπεσεῖν
>διανοίας.

>Κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὸ >γεννηθέντα καὶ οὐ ποιηθέντα« κατε- 11
10 >δεξιόμεθα. ἐπειδὴ τὸ ποιηθὲν κοινὸν ἕφασκον εἶναι πρόσρημα τῶν
>λοιπῶν κτισμάτων τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ γενομένων, ὧν οὐδὲν ὅμοιον
>ἔχειν τὸν υἱόν. διὸ δὴ μὴ εἶναι αὐτὸν ποίημα τοῖς δι' αὐτοῦ γενο-
>μένοις ἔμφερές, κρείττονος δὲ ἢ κατὰ πᾶν ποίημα τυγχάνειν οὐσίας,
>ἦν ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννησθαι τὰ θεῖα διδάσκει λόγια, τοῦ τρόπου
15 >τῆς γεννήσεως ἀνεκφράστου καὶ ἀνεπιλογίστου πάσῃ γεννητῇ φύσει
>τυγχάνοντος.

>Οὗτω δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἐξεταζό- 12
>μενος ὁ λόγος συνίστη, οὐ κατὰ τὸν τῶν σωμάτων τρόπον, οὐδὲ
>τοῖς θνητοῖς ζώοις παραπλησίως· οὔτε γὰρ κατὰ διαίρεσιν τῆς οὐ-
20 >σίας οὔτε κατὰ ἀποτομῆν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τι πάθος ἢ τροπὴν ἢ
>ἀλλοίωσιν τῆς τοῦ πατρὸς δυνάμεως. τούτων γὰρ πάντων ἄλλο-
>τρίαν εἶναι τὴν ἀγέννητον τοῦ πατρὸς φύσιν· παραστατικὸν δὲ εἶναι 13
>τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ τοῦ μηδεμίαν ἔμφερειαν πρὸς τὰ γενητὰ
>κτίσματα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ φέρειν, μόνω δὲ τῷ πατρὶ τῷ γεγεννη-
25 >κότι κατὰ πάντα τρόπον ἀφωμοιωσθαι καὶ μὴ εἶναι ἐξ ἑτέρας τινὸς
>ὑποστάσεώς τε καὶ οὐσίας ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς. ὃ καὶ αὐτὸ τοῦτον
>ἐρμηνευθέντι τὸν τρόπον καλῶς ἔχειν ἐφάνη συγκατατίθεσθαι· ἐπεὶ
>καὶ τῶν παλαιῶν τινες λογίους καὶ ἐπιφανεῖς ἐπισκόπους καὶ συγ-
30 >γραφέας ἔγνωμεν ἐπὶ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεολογίας τῷ τοῦ
>ὁμοουσίου χορησαμένους ὀνόματι· ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς ἐκτε- 14
>θείσης εἰρησθῶ πίστεως ἢ συνεφρονήσαμεν οἱ πάντες οὐκ ἀνεξετά-

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 μὲν fehlt im Text, steht aber am Rand V¹ | τοῦ² > H 6 συνετιθέμεθα
HM²P¹P² Soer., Thdt.-HSS außer A 7 ὀφθαλμοῦ H 9 καὶ² > H 10 τὸ + οὐ H
13 κρείττων A¹ κρείττων H 15 γεννητῇ HM²P¹P² und die Mehrzahl der Thdt.-HSS
18 συνίστησιν M²P¹P² (die Thdt.-Überlieferung gespalten) 23 τοῦ corr. aus τὸ
A¹ (vgl. Thdt.) τὸ d. übr. HSS | γεννητὰ M²P¹P² 25 ἀφωμοιωσθαι H ἀφω-
μοιωσθαι V¹P³ (vgl. Thdt.) 26 αὐτῷ H Soer., Thdt.-HSS außer L | τοῦτο
M² 27 συγκατατίθεσθαι M²P¹P² Thdt.

>στως, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀποδοθείσας διανοίας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεοφιλε-
>στάτου βασιλέως ἐξετασθείσας καὶ τοῖς εἰρημένοις λογισμοῖς συνομο-
>λογηθείσας.

>Καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν δὲ τὸν μετὰ τὴν πίστιν πρὸς αὐτῶν 15
5 >ἐκτεθέντα ἄλυπον εἶναι ἡγησάμεθα διὰ τὸ ἀπείργειν ἀγράφους χρῆσθαι
>φωναῖς, δι' ἃς σχεδὸν ἢ πᾶσα γέγοιτε σύγχυσις καὶ ἀκαταστασία τῆς
>ἐκκλησίας. μηδεμιᾶς γοῦν θεοπνεύστου γραφῆς τῷ ἕξ οὐκ ὄντων
>καὶ τῷ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ τοῖς ἕξ ἑπιλεγόμενοις κεκρομέ-
>νης, οὐκ εὐλογον ἐφάρη ταῦτα λέγειν καὶ διδάσκειν. ᾧ καὶ αὐτῷ 16
10 >καλῶς δόξαντι συνεδέμεθα. ἐπεὶ μηδὲ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ
>τούτοις εἰώθαμεν συγχρησθαι τοῖς ῥήμασι.

>Ἔτι μὲν τὸ ἀναθεματίζεσθαι τὸ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι οὐκ ἦν
>οὐκ ἄτοπον ἐνομίσθη τῷ παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι εἶναι αὐτὸν υἱὸν
>τοῦ θεοῦ πρὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως. ἤδη δὲ ὁ θεοφιλέστα- 17
15 >τος ἡμῶν βασιλεὺς καὶ αὐτὸς τῷ λόγῳ κατεσκεύαζεν, ὡς καὶ κατὰ
>τὴν ἔνθεον αὐτοῦ γέννησιν τὴν πρὸ πάντων αἰώνων εἶναι αὐτόν.
>ἐπεὶ καὶ πρὶν ἐνεργεῖα γεννηθῆναι, δυνάμει ἦν ἐν τῷ πατρὶ ἀγεννή-
>τως, ὄντος τοῦ πατρὸς αἰ πατρὸς ὡς καὶ βασιλέως αἰ καὶ σωτήρος
>αἰ δυνάμει πάντα ὄντος, αἰ τε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον- 18
20 >τος. ταῦτα ἡμῖν ἀναγκαίως διεπεμφάμεθα, ἀγαπητοί, τὸ κεκρομέ-
>νον τῆς ἡμετέρας ἐξετάσεώς τε καὶ συγκαταθέσεως φανερὸν ἡμῖν
>καθιστῶντες, καὶ ὡς εὐλόγως τότε μὲν καὶ μέχρις ὑσάτης ὥρας
>ἐνιστάμεθα, ὅτε ἡμῖν τὰ ἑτεροῖς γραφέντα προσέκοπτε, τότε δὲ
>ἀμιλονεῖσθε τὰ μὴ λυποῦντα κατεδεξάμεθα, ὅτε ἡμῖν εὐγνωμόνως
25 >τῶν λόγων ἐξετάζουσι τὴν διάνοιαν ἐφάρη συντρέχειν τοῖς ὑφ' ἡμῶν
>αὐτῶν ἐν τῇ προεκτεθείσῃ πίστει ὁμολογημένοις.

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2f καὶ — συνομολογηθείσας > A¹HP³ 5 ἄλυπον A¹HV¹P³ Athan. Socr.
ἄλυτον M²P¹P² Socr. cod. T δεκτὸν Thdt. 7. 8 τῷ A¹ corr. aus τό, τὸ HM²P¹P²
V¹P³ 9 αὐτῷ] αὐτὸς A¹ 11 συγχρησθῆναι A¹H χρῆσθαι V¹ 13 πᾶσιν]
πάντων A¹ 14 θεοῦ + καὶ H 16 Am Rand von späterer Hd. ζήτησον περὶ
τοῦτον, οὐ γὰρ δοκεῖ ἔχειν ὁρθῶς M². Am Rand wohl sicher von 1. Hd. ζῆτι
ζήτησι περὶ τοῦτον· οὐδὲ γὰρ δοκεῖ ἔχειν καλῶς P². Entsprechende, nur längere
und z. T. schwer lesbare Randbemerkungen dogmatischen Inhalts in A¹ und H
19 πάντων A¹ | ὄντως P² | τὰ nachträgl. von 2. Hd. eingefügt M² > V¹
αὐτὰ] αὐτοῦ P³ 20f κεκρομένον A¹ 21 τε > A¹ Thdt. SDL | ἐμῶν]
ἡμῖν H 22 τότε] ποτὲ M² 23 ἡμῖν] μὴν H 23 τὰ ἑτεροῖς — 24 ἡμῖν
> V¹ | τότε δὲ] τε καὶ H 26 ὁμολογησαμένοις A¹ ὁμολογησάμενοις H

᾿Ασπαζόμεθα ὑμᾶς σὺν τῇ παρ' ὑμῖν ἀδελφότητι. ἐρρωῶσθαι ὑμᾶς
 ἐν κυρίῳ εὐχόμεθα, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.

»Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς ἐπισκόποις καὶ λαοῖς.

5 >Τὸν πονηρὸν καὶ ἀσεβεῖς μιμησάμενος Ἄρειος δίκαιός ἐστι 36 1
 >τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ὑπέχειν ἀτιμίαν. Ὅπερ τοίνυν Πορφύριος ὁ
 >τῆς θεοσεβείας ἐχθρὸς συντάγματα ἅττα παράνομα κατὰ τῆς θρη-
 >σκείας συστησάμενος ἄξιον εὔρατο μισθόν, καὶ τοιοῦτον ὥστε ἐπο-
 >νείδιστον μὲν αὐτὸν πρὸς τὸν ἕξῃς γενέσθαι χρόνον καὶ πλείστης
 10 >ἀναπλησθῆναι κακοδοξίας, ἀφανισθῆναι δὲ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμ-
 >ματα, οὕτω καὶ νῦν ἔδοξεν Ἄρειόν τε καὶ τοὺς αὐτῶ ὁμογνώμονας
 >Πορφυριανὸς μὲν καλεῖσθαι, ἴν' ὧνπερ τοὺς τρόπους μεμίμηται,
 >τούτων ἔχουσι καὶ τὴν προσηγορίαν· πρὸς δὲ τούτῳ καὶ εἰ τι σύγ-
 >γραμμα ὑπὸ Ἄρειον συντεταγμένον εὐρίσζοιτο, τοῦτο πρὸ παραδί-
 15 >δοσθαι, ἵνα μὴ μόνον τὰ φᾶνλα αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ἀφανισθῆι,
 >ἀλλὰ μηδὲ ὑπόμνημα αὐτοῦ ὅλως ὑπολείποιτο. ἐκείνο μέντοι 2
 >προαγορεύω, ὡς εἰ τις σύγραμμα ὑπὸ Ἄρειον συνταγὴν φωραθῆι
 >κρύψας καὶ μὴ εὐθέως προσενεγκὼν καὶ πρὸ καταναλώσας, τούτῳ
 >θάνατος ἔσται ζημία. παραχρῆμα γὰρ ἀλοὺς ἐπὶ τούτῳ κεφαλῆς
 >ὑποστήσεται τιμωρίαν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.
 20 Καὶ ἄλλας δὲ ἐπιστολάς ὁ βασιλεὺς κατὰ Ἄρειον καὶ τῶν 3
 ὁμοδόξων αὐτοῦ πανηγυρικώτερον γράψας πανταχοῦ κατὰ πόλιν
 προέθιχεν.

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλεξανδροεῖς κατὰ Ἄρειον καὶ
 πρὸς πάντας ὀρθοδόξους.

25 »Κωνσταντίνος Σεβαστὸς τῇ καθολικῇ Ἀλεξανδρέων καὶ πάντων 37 1
 >τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ· χαιρετε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

3—19 vgl. Soer. I 9, 30f p. 69 — 20—22 vgl. Soer. I 9, 64 p. 85 — 25—
 S. 130, 6 vgl. Soer. I 9, 17—25 p. 64. Der Brief ist auch in den Athanas.-HSS
 überliefert (vgl. Rh. Mus. LIX, 459). Die im Auftrag Justinians angefertigte latei-
 nische Übersetzung liegt in Photographie nach cod. Paris. Lat. 16S2 (= Lat.) vor

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὑμῖν] ἡμῖν H 3 λαοῖς A¹HM²P¹P² λαϊκοῖς V¹P³ 6 θεοσεβείας] εἰσε-
 βείας M²P¹P² 9 ἀφανισθῆναι, aber davor kleine Rasur A¹ 10 αὐτῶ > H,
 steht nach ὁμογνώμονας M²P¹P² 11 μὲν nachträglich eingefügt P² 16 συν-
 ταγὴν] συντεταγμένον A¹ 18 ἔσται + ἡ P² 19 διαφυλάξει von späterer Hd.
 corr. in διαφυλάξοι A¹ φυλάξει V¹P³ 23f Als Überschrift am Rand: τοῦ αὐτοῦ
 ἐπιστολὴ πρὸς Ἀλεξανδροεῖς usw. H

>Τελείαν παρὰ τῆς θείας προνοίας εὐλόγησαμεν χάριν, ἵνα πάσης
 >πλάνης ἀπαλλαγέντες μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγνωσώμεθα πί-
 >στιν. οὐδὲν λοιπὸν τῷ διαβόλῳ ἔξῃστι καθ' ἡμῶν· πᾶν ὅτι 2
 >δὴν κακοτεργησάμενος ἐπεχείρησεν, ἐκ βέθρων ἀνήρηται· τὰς διχονοίας
 5 >τὰ σχίσματα τοὺς θορυβούς ἐκείνους καὶ τὰ τῶν διαφωνιῶν, ἵν'
 >οὕτως εἴπω, θανάσιμα φάρμακα ἢ τῆς ἀληθείας κατὰ θεοῦ κέλυσιν
 >ἐνίκησε λαμπρότης. Ἐνα τοιγαροῦν ἅπαντες καὶ τῷ ὀνόματι προσκυ-
 >νοῦμεν καὶ εἶναι πεπιστευθάμεν. ἵνα δὲ τοῦτο γένηται θελήσει 3
 >θεοῦ συνεκάλεσα εἰς τὴν Νικαέων πόλιν τοὺς πλείστους τῶν ἐπισκό-
 10 >πων, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἐγὼ καθάπερ εἰς τις ἐξ ὑμῶν συνθεράπων
 >ὑμέτερος καθ' ὑπεροβὴν εἶναι χαίρων καὶ αὐτὸς τὴν τῆς ἀληθείας
 >ἐξέτασιν ἀνεδεξάμην. ἠλέγχθη γοῦν ἅπαντα καὶ ἀκριβῶς ἐξήτα- 4
 >σται ὅσα ἀμφιβολίας καὶ διχονοίας προσφάσεις ἐδόκει γεννᾶν, καὶ
 >φειδᾶσθω ἡ θεία μεγαλειότης, ἡλίκα καὶ ὡς δεινὰ περὶ τοῦ ἡμετέρου
 15 >σωτήρος, περὶ τῆς ἐλπίδος καὶ ζωῆς ἡμῶν ἀπροεπῶς ἐβλασφήμησάν
 >τινες, τὰναντία ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς καὶ τῇ ἀγίᾳ πίστει φθεγ-
 >γόμενοι τε καὶ πιστεύειν ὁμολογοῦντες.

>Τριακοσίων γοῦν καὶ πρὸς ἐπισκόπων ἐπὶ σωφροσύνη τε καὶ 5
 >ἀγχινοίᾳ θαναταζομένων μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν, ἢ καὶ ταῖς ἀλη-
 20 >θείας ἀκριβῆς τοῦ θείου νόμου πέφυκε πίστις, εἶναι βεβαιούντων,
 >μόνος Ἄρειος ἐφωρόθη τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας ἠττημένος καὶ τὸ
 >κακὸν τοῦτο πρῶτον μὲν παρ' ὑμῖν, ἔπειτα δὲ καὶ παρ' ἑτέροις ἀσε-
 >βεῖ γνώμη διασπείρας. ἀναδεξώμεθα τοιγαροῦν ἦν ὁ παντοκράτωρ 6
 >θεὸς παρέσχε πίστιν, ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἀγαπητοὺς ἡμῶν ἀδελ-
 25 >φούς, ὧν ἡμᾶς τοῦ διαβόλου ἀναιδῆς τις ὑπηρετῆς ἐχώρισεν, ἐπαν-
 >ίσωμεν ἐπὶ τὸ κοινὸν ἡμῶν σῶμα καὶ τὰ γνήσια ἡμῶν μέλη, σπουδῆ
 >πάσῃ ἴωμεν. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ πίστει καὶ τῇ 7
 >δοσιότητι τῇ ὑμετέρᾳ πρέπει, ἵνα τῆς πλάνης ἐλεγχθείσης ἐκείνου, ὃν
 >καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸν εἶναι συνέστηκε, πρὸς τὴν θείαν ἐπανέλθητε
 30 >χάριν. ὃ γὰρ τοῖς ἀγίοις ἤρσεσεν ἐπισκόποις, οὐδὲν ἔστιν ἕτερον ἢ 8
 >μόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γνώμη, μάλιστα ὅπου γε καὶ τὸ ἅγιον
 >πνεῦμα τοιοῦτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν ταῖς διανοίαις ἐγκείμενον

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 καθ' ἡμῶν V¹P³ 5 τὰ > M² 6 θεοῦ] κυρίου H 7 ἅπαντες + θεὸν
 M²P¹P² 14 ὡς δεινὰ] ὠδινὰ H ὅσα δεινὰ M²P¹P² 18 πρὸς (adv.) A¹V¹P³ πλειόνων
 M²P¹P² Soer. pluribus Lat. γοῦν καὶ πρὸς > H 24 ἀγαπητοὺς ἡμῶν > P³
 26 καὶ + ἐπὶ M²P¹P² 27 ἴωμεν] ἴσσωμεν, am Rand von anderer Hd. † καὶ
 ἴωμεν A¹ 29 ἐπανέλθητε] ἐπανεστήθητε P² 30 τοῖς + τριακοσίοις V¹P³ (Soer.,
 wo aber ἀγίοις fehlt) ἕτερόν ἐστιν ~ A¹

τὴν θεῖαν βούλησιν ἐξεφώτισε. διὸ μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω, μηδεὶς 9
 ὑπεριθέσθω, ἀλλὰ προθύμως πάντες εἰς τὴν ἀληθεστάτην ὁδὸν
 ἐπανίητε, ἵν' ἐπειδὴν ὅσον οὐδεπώποτε πρὸς ὑμᾶς ἀφίκομαι, τὰς
 ὀφειλομένας τῷ παντεφόρῳ θεῷ μεθ' ὑμῶν ὁμολογήσω χάριτας,
 5 ὅτιπερὶ τὴν εἰλικρινῆ πίστιν ἐπιδείξας τὴν εὐκταίαν ἡμῖν ἀγάπην
 ἀποδέδωκεν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί».

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἣν ἀπὸ τῆς Νικαίων ἀπέστειλε τοῖς
 ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπισκόποις.

»Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς ἐκκλησίας καὶ ἐπισκόποις τοῖς τῆς ἀγίας 10
 καὶ μεγάλης ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπολειφθεῖσι χαίρειν.

»Πείραν λαβὼν ἐκ τῆς τῶν κοινῶν εὐπραξίας, ὅση τῆς θείας δυνά-
 μεως πέφυκε χάρις, τοῦτον καὶ πρὸ πάντων ἔκριναι εἶναι μοι σκοπὸν προσ-
 ἤκειν, ὅπως παρὰ τοῖς μακαριωτάτοις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πλῆ-
 θεσι πίστις μία καὶ εἰλικρινῆς ἀγάπη ὁμογνώμων τε εὐσέβεια περὶ τὸν
 15 παντοκράτορα θεὸν τηρῆται. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐτέρως οὐχ οἶόν τε 11
 ἦν ἀκλιῆ καὶ βεβαίαν τάξιν λαβεῖν, εἰ μὴ, εἰς ταυτὸν πάντων ὁμοῦ
 ἤγουν τῶν πλειόνων ἐπισκόπων συνελθόντων, ἐκάστου τῶν προση-
 κόντων τῇ ἀγιωτάτῃ θρησκείᾳ διάκρισις γένοιτο, τοῦτου ἕνεκεν
 πλείστον ὅσων συναθροισθέντων ἐν ταύτῃ τῇ Νικαίων πόλει θεο-
 20 φιλεστάτων ἐπισκόπων (καὶ αὐτὸς δὲ ἐγὼ καθάπερ εἰς ἐξ ὑμῶν
 τυγχάνων συμπαρών, οὐ γὰρ ἀρνήσοιμι ἄν, ἐφ' ᾧ μάλιστα χαίρω
 συνθεράπων ὑμέτερος πεφυκέναι) ἄκρι τοσοῦτου ἅπαντα τῆς προση-
 κούσης τετύχηκεν ἐξετάσεως, ἄκρις οὐ ἢ τῷ παντεφόρῳ θεῷ ἀρέ-
 σκουσα γνώμη πρὸς τὴν τῆς ἐνότητος συμφωνίαν εἰς φῶς προήχθη, ὡς
 25 μηδὲν ἔτι πρὸς διχόνοιαν ἢ πίστεως ἀμφισβήτησιν [τι] ὑπολείπεσθαι.

Ἐνθα καὶ περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἀγιωτάτης ἡμέρας γενομένης 12
 ζητήσεως, ἔδοξε κοινῇ γνώμῃ καλῶς ἔχειν ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας ἅπαντας
 τοὺς ἅπανταχόσε Χριστιανούς τὴν σωτήριον ἑορτὴν ἐπιτελεῖν

9—S. 133, 24 vgl. Thdt. I 10 p. 42ff Eus. V. C. III, 17—20. Soer. 19, 32—46 p. 70ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἐπάνιητε A¹ (/// = Rasur), ἐπάνιτε (durch Rasur aus ἐπάνιτε) M², P¹ ἐπαν-
 ἔετε P² | ὑμᾶς] ἡμᾶς P² 4 παντεφόρῳ M²P¹, durch Rasur corr. in παντε-
 φόρῳ P² 5 ὅτιπερὶ] ὅτι περὶ P³ 6 ἀπέδωκεν HM²P¹P² | φυλάξει V¹P³ |
 ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ∞ HM²P¹P² (Soer.) 7 ἀπέστειλεν ἀπὸ τῆς Νικαίων ∞ H ἐπέ-
 στειλε A¹M²P¹ 8 τῇ συνόδῳ V¹P³ 14 τε] δὲ P² 16 ταυτὸ P² 18 ἀγιωτάτῃ
 ἀγία M²P¹P² | τοῦτοι] τοῦτων P² 21 ἀρνήσοιμι A¹HV¹P³ ἀρνησαίμην M²P¹P²
 Eus. Soer. Thdt. 25 [τι] G. L. 27 ἡμέρας bis auf —s auf Rasur P² 28 ἑορ-
 τὴν nachträgl. eingefügt P²

>τοῦ ἀγιοτάτου πάσχα. τί γὰρ ἡμῖν κάλλιον, τί δὲ σεμνότερον
 >ὑπάρξει δυνήσεται τοῦ τὴν ἑορτὴν ταύτην, παρ' ἧς τὴν τῆς
 >ἀληθείας εἰλήφαμεν ἐλπίδα, μὴ τάξει καὶ φανερωῖ λόγῳ παρὰ
 >πᾶσιν ἀδιαπτώτως φυλάττεσθαι; καὶ πρῶτον μὲν ἀνάξιον ἔδοξεν
 5 >εἶναι τὸ τὴν ἀγιοτάτην ἑορτὴν ἐκείνην τῇ τῶν Ἰουδαίων ἐπομένους
 >συνηθεῖα πληροῦν, οἱ τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἀθμίτω πλημμελήματι
 >χρᾶναντες εἰκότως τὰς ψυχὰς οἱ μισροὶ τυφλώττουσιν. ἔξεστι γὰρ
 >τοῦ ἐκείνων ἔθους ἀποβληθέντος ἀληθεστέρα τάξει, ἣν ἐκ πρώτης
 >τοῦ πάθους ἡμέρας μέχρι τοῦ παρόντος ἐφυλάξαμεν, καὶ ἐπὶ τοὺς
 10 >μέλλοντας αἰῶνας τὴν τῆς ἐπιτηρήσεως ταύτης συμπλήρωσιν ἐγγίνε-
 >σθαι. μὴδὲν τοίνυν ἔστω * ἡμῖν μετὰ τοῦ ἐχθίστου τῶν Ἰουδαίων 13
 >ὄχλου. εἰλήφαμεν παρὰ τοῦ σωτήρος ἐτέραν ὁδόν. πρόκειται δρό-
 >μος τῇ ἱεροτάτῃ ἡμῶν θρησκείᾳ καὶ νόμος πρότερον. τούτου συμ-
 >φώνως ἀντιλαμβανόμενοι, τῆς αἰσχρᾶς ἐκείνης συνειδήσεως ἑαυτοὺς
 15 >ἀποσπάσωμεν, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι. ἔστι γὰρ ἀληθῶς ἀτοπώτατον 14
 >ἐκείνους αὐχεῖν καθ' ἡμῶν, ὡς ἄρα παρεκτός τῆς αὐτῶν διδασκαλίας
 >ταῦτα φυλάττειν οὐκ ἡμεῖς ἱκανοί. τί δὲ φρονεῖν ὀρθῶς ἐκείνοι
 >δυνήσονται, οἱ μετὰ τὴν κυριοκτονίαν ἐκείνην ἐκστάντες τῶν φρε-
 >νῶν ἄγονται [οὖν] οὐ λογισμῶ τινι ἀλλ' ὀρυμῇ ἀκατασκέτῳ, ὅπου
 20 >ἂν αὐτοὺς ἢ ἔμφυτος αὐτῶν ἀπάγοι μανία; ἐκεῖθεν τοίνυν καὶ ἐν
 >τούτῳ τῷ μέρει τὴν ἀλήθειαν οὐκ ὀρώσιν, ὡς αἰεὶ κατὰ τὸ πλεῖστον
 >αὐτοὺς πλανωμένους ἀντὶ τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἐν τῷ
 >αὐτῷ ἔτει δευτέρου αὐτοὺς τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. τίνας οὖν χάριν 15
 >τούτοις ἐπόμεθα τοῖς δεινὴν πλάνην ὠμολογημένους ἔχουσι; δευτέρου
 25 >γὰρ τὸ πάσχα ἐν ἐνὶ ἐνιαυτῷ οὐκ ἂν ποτε ποιεῖν ἀνεξόμεθα. ἀλλ'
 >εἰ καὶ ταῦτα μὴ προὔκειτο, τὴν ὑμετέραν ἀγγίνοιαν ἐχορῆν * πάντοτε

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 τί δέ] ἢ τί A¹ 2 ἧς + καὶ P² 3 ἀληθείας] ἀθανασίας Eus. Socr. Thdt.
 6 συνηθεία z. T. auf Rasur P² S ἔθους A¹HM²P¹P²P³ (in diesem von späterer
 Hd. corr. aus ἔθρους) wie Thdt. codd. SL Eus. cod. J ἔθρους nur V¹ wie die Mehr-
 zahl der HSS des Eus. Socr. Thdt. (vgl. u. verb. Parmentiers Apparat) | ἀλη-
 θέστερον P³ 10 ταύτην A¹H ταίτης corr. aus αἴτης (so!) P² 11 ἔστω + κοι-
 νὸν M²P¹P² wie Eus. Socr. und einige Thdt.-HSS (s. u. 26) 14 ἀντιλαμβανόμενος H
 17 ἡμεν] ἴσμεν V¹P³ εἴημεν Thdt. 19 οὖν > M²P¹P² 20 μανία + (19) ἀλλ'
 ὀρυμῇ — (20) αὐτῶν aber von 1. Hd. durch Punkte getilgt P¹ 21 πλεῖον H
 22 πλανωμένους > P² | προσηκούσης + αὐτοῖς M²P¹P² 24 ἐπόμεθα] ἐσό-
 μεθα H 26 ἡμετέραν A¹M²P¹P²P³ | ἐχορῆν + καὶ διὰ σπονδῆς καὶ δι' εὐχῆς
 ἔχεν M²P¹P² = Eus. Socr. Thdt. > A¹HV¹P³ d. h. in der Vorlage des Gel. (s. a.
 S. 132, 7f), M²P¹P² sind interpoliert

ἐν μηδενὸς ὁμοιότητι ἐκείνων τὸ καθαρὸν τῆς ὑμετέρας ψυχῆς κοινο-
νεῖν δοκεῖν ἀνθρώπων αἰσθήσει παγκάκων.

Ἐπὶ τούτοις κάκεινο πάρεστι συνορᾶν, ὡς ἐν τηλικούτῳ πράγ- 16
ματι καὶ τοιαύτης θρησκείας ἑορτῇ διαφωνίαν ὑπάρχειν ἐστὶν ἀθέ-
5 μίτον. μίαν γὰρ ἡμῖν τὴν τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας ἡμέραν, τοῦτ' 17
ἔστι τοῦ ἀγιωτάτου πάθους, ὃ ἡμέτερος παρέδωκε σωτήρ, μίαν εἶναι
τὴν καθολικὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν βεβούληται· εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἰς
πολλοὺς τε καὶ διαφόρους τόπους τὰ μέλη συνάγοιτο, ἀλλ' ὅμως ἐν
ἐνὶ πνεύματι, τοῦτ' ἔστι τῷ θεῷ βουλήματι, θάλπειται. λογισάσθω 18
10 ὅτι ἡ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος ἀγχινοια, ὅπως ἐστὶ δεινὸν τε καὶ
ἀπρεπὲς κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἑτέρους μὲν ταῖς νηστείαις σχολά-
ζειν, ἑτέρους δὲ συμπόσια ἐπιτελεῖν καὶ μετὰ τὰς τοῦ πάσχα ἡμέρας
ἄλλους μὲν ἐν ἑορταῖς καὶ ἀνέσεσιν ἐξετάζεσθαι, ἄλλους δὲ ταῖς
ὄρισμέναις ἐκδίδοσθαι νηστείαις. διὰ τοῦτο γοῦν τῆς προσηκούσης
15 ἐπανορθώσεως τυχεῖν καὶ πρὸς μίαν διατόπισιν ἄγεσθαι τοῦτο ἡ
θεία πρόνοια βούλεται, ὡς ἔγωγε ἅπαντας ἠγοῦμαι συνορᾶν.

Ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτο οὕτως ἐπανορθοῦσθαι προσῆκεν, ὡς μηδὲν 19
μετὰ τῶν πατροκτόνων τε καὶ κριοκτόνων ἐκείνων εἶναι ἡμῖν κοι-
νόν, ἔστι δὲ τάξις εὐπρεπῆς, ἣν ἅπασαι αἱ τῶν δυτικῶν καὶ μεσημ-
20 βρινῶν καὶ ἀρκτώων τῆς οἰκουμένης μερῶν φυλάττουσιν ἐκκλησίαι,
ἣν τινες τῶν κατὰ τὴν ἑῴαν τόπων οὐ προσίενται, ὧν ἕνεκεν ἐπὶ
τοῦ παρόντος καλῶς ἔχειν ἅπαντες ἠγγήσαντο καὶ αὐτὸς δὲ τῇ ὑμε-
τέρῃ ἀγχινοίᾳ ἀρέσκειν ὑπεσχόμην, ἵν' ὅπερ δὴν κατὰ τὴν Ῥωμαίων
πόλιν Ἰταλίαν τε καὶ Ἀφρικὴν πᾶσαν Σπαρίαν τε καὶ Γαλλίαν,
25 Βρεττανίας Αἴγυπτόν τε καὶ Λιβύας Ἑλλάδα τε ὅλην Ἀσιανὴν τε
διοίκησιν καὶ Πορτικὴν καὶ Κιλικίαν μῆ καὶ τῇ αὐτῇ συμφώνῳ φυ-
λάττεται γνώμη, ἀσμένως τοῦτο καὶ ἡ ὑμετέρα προσδέξῃται σύνεσις,
λογιζομένη ὡς οὐ μόνον πλείων ἐστὶν ὁ τῶν κατὰ τοὺς προειρη-

A¹H V¹P³ M²P¹P² (bis Z. 6 τοῦ)

1 ἡμετέρας HSS 2 δοκεῖ P² Thdt. cod. AF | αἰσθήσει A¹HV¹P³ ἤθεσι P²
ἔθεσι M²P¹ = Eus. Soer. Thdt. 5 ἡμετέρας > P² 6 ἀγιωτάτου — S. 133, 20
ὁμότητα > aber zwischen τοῦ und ἐπὶ ein / und am Rand von 1. Hd. λειπει; P²
7 βεβούληται + ἧς M²P¹ = Eus. Soer. 8 μέλη] μέρη Eus. Soer. Thdt. |
συνάγοιτο] διήρηται M²P¹ = Eus. Soer. Thdt. 9 τῷ θεῷ > V¹ 12 ἐπι-
τελεῖν corr. aus τελεῖν H 16 ἔγωγε] ἔγω τε M² 18 ἐκείνων > V¹ |
εἶναι > A¹HV¹P³ | ἡμῖν εἶναι ~ M²P¹ (vgl. Thdt.) 21 οὐ προσίενται Zusatz
des Gel. 22f ἡμετέρας H 23 ὑπεσχόμην ἀρέσκειν ~ M²P¹ | ἵν' ἦν M²P¹
24 ἰσπανίαν A¹ σπανίαν von späterer Hd. corr. in ἰσπανίαν P³ | γαλλίαν M²
γαλίαν d. übr. HSS + καὶ A¹M²P¹ 25 βρεττανίας A¹HV¹ βρεττανίαν M²P¹ |
λι] A¹ λιβὴν HM²P¹ 26 συμφώνῳ > H συμφώνως M²P¹

- >μένους τόπους ἐκκλησιῶν ἀριθμὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦτο μάλιστα κοινῇ
 >πάντας ὁσιώτατόν ἐστι βουλευέσθαι, ὅπερ καὶ ὁ ἀκριβὴς λογισμὸς
 >ἀπαιτεῖν δοκεῖ, τὸ μηδεμίαν μετὰ τῆς Ἰουδαίων ἐπιπορείας σχεῖν κοι-
 >νωνίαν. ἵνα δὲ τὸ κεφαλαιωδέστατον συντόμως εἶπω, κοινῇ πάν- 20
 5 >των ἤρесе κρίσει τὴν ἀγιωτάτην τοῦ πάσχα ἑορτὴν μίξ καὶ τῇ αὐτῇ
 >ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ πρέπει ἐν τοσαύτῃ ἀγιότητι εἶναι τινα
 >διαφορὰν, καὶ κάλλιον ἔπεςθαι τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἐν ἣ οὐδεμία ἐστὶν
 >ἀλλοτριᾶς πλάνης καὶ ἀμαρτήματος ἐπιμιξία.
 >Τούτων οὕτως θεία κρίσει διὰ τῶν τοσοῦτων καὶ τηλικούτων 21
 10 >ἀγίων ἐπισκόπων διατυπωθέντων ἀσμένως δέχεσθε τὴν οὐράνιον
 >χάριν καὶ θείαν ὡς ἀληθῶς ἐντολήν. πᾶν γὰρ ὅ τι δὴν ἐν τοῖς
 >ἀγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις ἐπράχθη, τοῦτο πρὸς τὴν θείαν
 >βούλησιν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. διὸ πᾶσι τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελ-
 >γοῖς ἐμφανίσαντες τὰ προγεγραμμένα ἤδη καὶ τὸν προειρημένον τῆς
 15 >καθολικῆς πίστεως λόγον καὶ τὴν παρατήρησιν τῆς ἀγιωτάτης τοῦ
 >πάσχα ἡμέρας ὑποδέχεσθαι τε καὶ διατάττειν ὀφείλετε, ἵν' ἐπειδὴν
 >πρὸς τὴν πάλαι μοι ποθουμένην τῆς ὑμετέρας διαθέσεως ὄψιν ἀφί-
 >κωμαι, ἐν μίξ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὴν ἀγίαν μεθ' ὑμῶν ἑορτὴν ἐπι- 22
 >τελέσαι δυνηθῶ καὶ πάντων ἕνεκεν μεθ' ὑμῶν εὐδοκήσω, συνορῶν
 20 >τὴν διαβολικὴν ὁμότητα ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως διὰ τῶν ἡμετέρων
 >πράξεων ἀνηρημένην, ἀκμαζούσης δὲ πανταχοῦ τῆς ἡμετέρας πίστεως
 >καὶ εἰρήνης καὶ ὁμοιοῦς, εὐχαριστηρίους ἕμνους μεθ' ὑμῶν ἀνα-
 >πέμψω τῷ πανευρογέτῃ καὶ σωτῆρι θεῷ. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει,
 >ἀδελφοὶ ἀγαπητοί«.
- 25 Ταῦτα μὲν οὖν τοῖς ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπέστειλε· τοὺς 23
 δὲ συνεληλυθότας ἐφιλοσορονήσατο καὶ λόγοις καὶ δόροις, πολλὰς

25—S. 134, 12 vgl. Thdt. I 11, 1—2 p. 46f

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 20 ὑπὸ an)

2 ὁσιώτατον M²P¹ Eus. Soer. Thdt. ὁσιωτάτους A¹HV¹P³ | βουλευέσθαι corr.
 von 1. Hd. aus βούλεσθαι A¹ βουλεύσασθαι V¹ βούλεσθαι Eus. Soer. Thdt. 4 τὸ
 κεφαλαιωδέστατον HP¹M² (wo aber τον auf Rasur), τὸ κεφαλαιωδέστατον A¹ τῷ
 κεφαλαίῳ δεῖτερον V¹ τὸ κεφαλαιωδέτερον P³ (vgl. Thdt.) 7 κάλλιον] κρεῖττον A¹
 9 Anders Eus. Soer. Thdt. 16 διατάττειν A¹H = Eus. Soer. Thdt. διαπραττειν d.
 übr. HSS 17 πρὸς > V¹P³ 18 αὐτῇ] αὐτοῦ P³ | ἡμῶν H | ἑορτὴν μεθ'
 ἡμῶν ∼ M²P¹ 20 ἡμετέρων] ἡμετέρων A¹ Eus. εἰρημέων M²P¹P² ἡμετέρων, aber
 von späterer Hd. corr. in ἡμετέρων P³ 21 δὲ und 22 εὐχαριστηρίους — 23 θεῷ
 > Eus. Soer. Thdt. 22 μεθ' ὑμῶν > V¹ 23 παντευρογέτῃ HM²P¹P² | δια-
 φυλάξει A¹ φυλάξει V¹ 24 ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ∼ M²P¹P² | ἀδελφοὶ + μου A¹
 25 οὖν > P² Thdt. cod. A | ἀπέστειλε A¹

δὲ στιβάδας εὐτρεπισθῆναι κελεύσας, κατὰ ταῦτόν ἐστίασεν ἅπαντας, τοὺς μὲν ἐπισημοτέρους ὁμοτραπέζους λαβών, τοὺς δὲ ἄλλους διελὼν εἰς τὰς ἄλλας τραπέζας. θεασάμενος δὲ τινὰς τοὺς δεξιὸν ὄφθαλ- 24
 5 μὸς οὐκ ἔχοντας, ἀλλ' ἔκκεκομμένους καὶ μαθὼν ὡς τὸ περὶ τὴν εὐσέβειαν τὴν εἰς Χριστὸν ἰδραῖον τοῦ πάθους ἐγένετο αἴτιον, τὰ
 χεῖλη τοῖς τραύμασι προσενηνοχῶς ἐλκύσειν ἐκείθεν τῷ φιλήματι τὴν
 εὐλογίαν ἐπίστευε, τέλος δὲ τοῦ συμποσίου λαβόντος ἕτερα πάλιν
 αὐτοῖς προσενήνοχε δῶρα. καὶ μέντοι καὶ γράμματα πρὸς τοὺς 25
 τῶν ἔθνῶν προστατεύοντας δέδωκεν ἄρχοντας, καθ' ἑκάστην πόλιν
 10 χορηγεῖσθαι παρεγγυῶν ἀειπαρθένοις καὶ χήραις καὶ τοῖς τῇ θείᾳ
 λειτουργίᾳ ἀφιερωμένοις ἐτήσια σιτηρέσια, φιλοτιμίᾳ μᾶλλον ἢ χρεῖα
 ταῦτα μετρήσας. περὶ ὧν καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου διαλαμβάνων 26
 ὧδέ πως λέγει· οὕτω δὴ τοὺς ἀγίους ἐπισκόπους μετὰ πλείστης ὄσης
 εὐλαβείας διαναπαύσας ὁ πανεμφήμος καὶ πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταν-
 15 τίνος συνταξάμενός τε σφᾶς ἐπανίεναι οἴκαδε τοὺς πάντας ἤφει.
 οἱ δὲ ἐπανήεσαν σὺν εὐφροσύνῃ πολλῇ, ἐκράτει τε λοιπὸν μία γνώμη
 παρὰ τοῖς πᾶσι παρ' αὐτῷ βασιλεῖ συμφωνηθεῖσα, συναπτομένων
 ὡσπερ ἓν σῶμα τῶν ἐκ μακροῦ διηρημένων. χαίρων δῆτα ὁ βα- 27
 σιλεὺς ἐπὶ τῷ κατορθώματι, τοῖς μὴ παρατυχοῦσι τῇ συνόδῳ ἐπι-
 20 σκόποις καρπὸν εὐθαλῆ δι' ἐπιστολῶν ἐδωρεῖτο, λαοῖς τε πᾶσι τοῖς
 τε κατ' ἄγρους καὶ τοῖς ἀμφὶ τὰς πόλεις οἰκοῦσι χρημάτων ἀφθόνοισι
 διαδόσεις ποιεῖσθαι παρεκελεύετο, ὧδέ πη γεραίρων τὴν ἑορτὴν τῆς
 εἰκοσαετοῦς αὐτοῦ βασιλείας, ἐξαδικάτω μὲν ἔτει καὶ μηνὶ ἕξ τῆς 28
 βασιλείας αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ὁ λόγος ἀπέδειξε κατὰ τὰ παλαιὰ
 25 διηγήματα, τὴν ἀγίαν τῶν ἐπισκόπων συναθροίσας σύνοδον. εἰκοστῷ
 δὲ ἔτει διαλυσάντων τὸ τῆς συνόδου συνέδριον, ἀνέλυσεν ἕκαστος εἰς
 τὰς ἰδίας παροικίας, καθὼς προανατέτακται.
 Ἐγὼ δὲ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ περὶ τῆς καθολικῆς καὶ 29
 ὀρθοδόξου πίστεως τῆς τε σεβασμίου ἑορτῆς τοῦ ἀγίου πάσχα τῶν

12 Gelasius citiert Eus. VC III 21 (am Ende), 22, benutzt aber 15—23 Thdt. I 13, 3f p. 55 als Vorlage — 24 vgl. S. 44, 5

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐστίασεν A¹V¹P³ εἰστίασεν d. übr. HSS (vgl. Thdt.) 4 καὶ > P² 5 τοῦ
 πάθους ἰδραῖον ∼ A¹ 9 τῶν > M²P¹P² 11 φιλοτιμίας H 12 ταῦτα > M²P¹P²
 16 ἐπανίεσαν H wie Thdt. A n | μία λοιπὸν ∼ A¹ 18 δῆτα] δὲ A¹ 19 τῷ]
 τῶν M² 21 τε > P² 21f διαδόσεις ἀφθόνοισι ∼ A¹ 24 καθὼς] καθὰ
 M²P¹P² 25 συναθροισθεῖσαν M²P¹P² 26 τῆς > M²P¹P² | ἕκαστος HM²P¹P²
 ἕκαστον d. übr. HSS 27 ἰδίας] οἰκίας M²P¹P² 28 αὐτῷ > P²

τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς θείας λειτουργίας διατυπώσεων τῶν τε τῆς
 ἐν αὐτῇ εὐταξίας κανόνων κριθέντα καὶ ὀρισθέντα ἐντάξας κατὰ
 δύναμιν τῆδε τῆ ἐκκλησιαστικῆ ἱστορίας, πρὸς πληροστάτην ἀσφάλειαν
 τῶν ἐντενυχομένων τῶδε τῶ συγγράμματι ἐνταῦθα καταπαύσω τὸν λόγον,
 5 τὰ λοιπὰ τοῦ πανευφήμου καὶ πιστοτάτου βασιλέως εὐσεβῆ ὑπὲρ τῆς 30
 πίστεως σπουδάσματα ἐν τρίτῳ κατατάξαι συνιδὼν συντάγματι, εἰς
 δόξαν τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ καὶ εἰς ἐναρξοστάτην
 ἀπόδειξιν τῆς τοῦ πιστοτάτου βασιλέως εὐσεβείας. Ἐκεῖνο μόνον 31
 προσθεῖναι ἐνταῦθα ἀναγκαῖον φήθη (μὴ πάροργον ἡγησάμενος,
 10 ἀλλὰ καὶ λίαν ἀρμόδιον)· τὰ τῶν ἐπισκόπων ὀνόματα τῶν ὑπὸ τοῦ
 κοινοῦ πάντων τῶν ἐπισκόπων εἰς τὰς ἀπανταχοῦ γῆς ἐπαρχίας
 σταλέντων, δι' ὧν τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου κριθέντα διὰ συνοδικῶν ἐπι-
 στολῶν καὶ τῶν τοῦ πανευφήμου βασιλέως γραμμάτων πάσαις διεπέμ-
 ψατο ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις εἰς δόξαν
 15 τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου
 ἡμῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀμήν.

Κατάλογος τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, δι' ὧν ἡ σὺν αὐτοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγία καὶ μεγάλη
 καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ταῖς ἀπὸ τῆν οἰκουμένην ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ διεπέμψατο
 τὰ ἐν αὐτῇ δι' αὐτῶν κεκρωμένα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

20 Ὅσιος ἐπίσκοπος Κορυδοῦβης ταῖς κατὰ Ῥώμην καὶ Σπανίαν καὶ 38 1
 Ἰταλίαν πᾶσαν καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς ἐπέκεινα κατ'
 ἐμὲ οὖσιν ἕως τοῦ Ὁκεανοῦ ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις διὰ τῶν σὺν
 αὐτῶ προεσβυτέρων Ῥώμης Βίτωνος καὶ Βικεντίου.
 Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας σὺν Ἀθανασίῳ τότε ἀρχidiaκόνῳ ὄντι 2
 25 ταῖς κατ' Αἴγυπτον πᾶσαν καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν καὶ τὰ ὅμορα
 τούτοις ἕως τῶν τῆς Ἰνδίας ἐπαρχιῶν.

20—S. 137, 7 vgl. S. 104, 21—106, 6 (= Gel.)

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 κριθέντων A¹ 4 συγγράμματι H γράμματι d. übr. HSS 5 εὐσεβῆ > H
 6 σπουδάσματα] συγγράμματα A¹ 9 προσθεῖναι M²P¹P²P³ | ἀναγκαῖον > H 11 γῆς
 > H 13f διεπέμψατο A¹ 17 σὺν αὐτοῖς ἧ ∼ A¹ 17f καὶ οἰκουμενικὴ
 καὶ μεγάλη ∼ HM²P¹P² 18 ταῖς ἐκκλησίαις corr. a. τῆς—ἐκκλησίας A¹ τῆς
 ἐκκλησίας V¹P³ 19 κεκρωμένα A¹ 20 Vor Ὅσιος noch ὁ HM²P¹ |
 κορυδοῦβης A¹ κορυδοῦβης M², über κορυδοῦβης von späterer Hd. κορυδοῦ P³
 | ταῖς A¹ τῆς HM²P¹P²V¹P³ 20f καὶ ἰταλίαν καὶ σπανίαν πᾶσαν V¹P³ vor σπα-
 νίαν von späterer Hd. ἰ vorgesetzt P³ 22 οὖσι μέχρι A¹ 25 καί = Gel. 1]
 > HSS, aber λιβύην τε H

Μακάριος Ἱεροσολύμων σὺν Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου ἐπισκόπου 3
Καίσαρείας ταῖς κατὰ Παλαιστίνην καὶ Ἀραβίαν καὶ Φοινίκην.

Εὐστάθιος Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ταῖς κατὰ Συρίαν κοίλην καὶ 4
Μεσοποταμίαν πᾶσαν καὶ Κιλικίαν ἐκατέραν.

5 Ἰωάννης Πέρσης ταῖς ἐν Περσίδι πάση καὶ τῇ μεγάλῃ Ἰνδία. 5
Λέοντος Καίσαρείας Καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου 6
καλλώπισμα, ταῖς κατ' αὐτὴν Καππαδοκίαν Γαλατίαν Πόντον Διοσ-
πόντον Παφλαγονίαν Πόντον Πτολεμαϊκὸν Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ
μεγάλην.

10 Θεωνᾶς Κυζίκου ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἑλλήσποντον Ἀσίδαν 7
τε καὶ Καρίαν διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων Εὐτυχίου Σμύρνης καὶ
Μαρίνου Τρωάδος.

Ἀλέξανδρος Θεσσαλονίκης διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων ταῖς 8
κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν ὅλῃ Ἑλλάδι τὴν τε Εὐ-
15 ρώπην πᾶσαν Σκυθίαν ἐκατέραν καὶ ταῖς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπά-
σαις Θεσσαλίαν τε καὶ Ἀχαΐαν.

Νουνέχιος Λαοδικείας ταῖς κατὰ τὴν Φρυγίαν πρώτην καὶ δευ- 9
τέραν.

Πρωτογένης ὁ θανασιος πόλεως Σαρδικῆς ταῖς ἐν Δακίᾳ Καλα- 10
20 βρία Λαοδανία καὶ ταῖς ὁμόροις τούτοις.

Κεκιλιανὸς πόλεως Καρθαγένης ταῖς κατὰ πάσας τὰς ἐπαρχίας 11
τάς τε Ἀφρικὰς καὶ τὰς Νουμηθίας καὶ Μανριτανίας ἀμφοτέρας οὐσαις
ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας.

Πιστὸς Μαρζιανουπόλεως ταῖς κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ τὰ τῶν 12
25 Ἀθηναίων καὶ Γάλλων ἔθνη καὶ ταῖς πλησιοχώροις τούτων πόλεσιν.

Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἔτι ὢν εἰς 13

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Μακάριος an siebenter Stelle Gel.¹ 2. 3. 5. 19 ταῖς] τῆς HSS 2 ἀρ-
ραβίαν HP¹M² 5 ἰω̄ς P³ 6 λέοντος aber d. Corrector am Rand λέοντιος P¹
7f διοσπόντον M²P¹P² | πόντον παφλαγονίαν διοσπόντον H 8 πόντου
πτολεμαϊκοῦ A¹V¹P³ | πολεμαϊκὸν H | ἀρμενίαν + πὸ A¹ 10 ἐλλή-
σποντον A¹ ἐλλήσποντον V¹ ἐλλήσποντον P³ 11 αὐτῶν P² 14 ὅλη]τῆ Gel.¹
15 κατὰ + φρυγίαν ā καὶ β̄, aber nachträglich wieder gestrichen und durch τὸ
ersetzt H | ἰλλυρικὸν P³ 17 τὴν > HM²P¹P² 19 ταῖς > P² 19f καλαν-
ρούς A¹ καλαβρίαν V¹ καλαβρῆ P³ 20 τοῖς HM²P¹P² 21 πόλεως > Gel.¹ |
καρθαγαίνης A¹ καρθαγένης M² (aber am Rand von späterer Hd. καρθαγένης),
P¹V¹P³ καρθαγένης corr. aus καρθαγένης P² 22 ἀμφοτέρας A¹ vgl. S. 105, 23
25 ἀθηναίων von späterer Hd. gestrichen P³ | γάλων HSS vgl. das zu S. 105, 26
Angemerkte 26 κωνσταντινουπόλεως + (24) ταῖς κατὰ τὴν μυσίαν — (26) κων-
σταντινουπόλεως wiederholt A¹, + ταῖς κατὰ τὴν μυσίαν aber wieder gestrichen P²

ὑστερον δὲ καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἱερατείας τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας λαχὼν
 σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀναγνώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ αὐτοῦ ταῖς ἐν
 ταῖς νήσοις πάσαις Κυκλάσιν.

Οὗτοι πάντες οἱ ἅγιοι καὶ ἀποστολικοὶ ἄνδρες πάσαις ταῖς ὑπὸ 14
 5 τὸν οὐρανὸν ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις τὰ ἐν τῇ Νικαίῳν ἀγία
 μεγάλη καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κεκοιμένα διαπορθμεύσαντες, παν-
 ταχοῦ γῆς παρέδωκαν, καθὰ ἀρτίως ὁ λόγος ἀπέδειξεν.

A¹H V¹P³ M²P¹P² (bis Z. 3 Κυκλάσιν)

1 τῆς ἐπισκοπῆς ἱερατείας corr. in τὴν ἐπισκοπὴν ἱερατείαν A¹ 2f ἐν ταῖς
 > M²P¹P² 4ff und der Anfang des in der HS folgenden Briefes (= Bch. III 19)
 fehlen, doch sind anderthalb Seiten frei gelassen und am Rand steht von 1. Hd.
 λειπ/; P² 5 ἀγία + καὶ H 6 οἰκουμένη M² (aber am Rand von späterer
 Hd. οἰκουμενικῇ) | κεκοιμένα A¹ 7 κατὰ (aber von späterer Hd. corr. in
 καθὰ) M² | καθὰ—ἀπέδειξεν > Gel.¹ | ἀρτίως: d. h. S. 135, 10ff | ἀπέδειξεν
 + ἐπληρώθη λόγος β̄ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας A¹V¹P³ (in V¹P³ ist δεύτερος
 ausgeschrieben) + τέλος τοῦ β̄ λόγον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας H

ΛΟΓΟΣ Γ̄

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας·

α' Περὶ τῶν μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον πραγματευθέντων.

*β' Περὶ τῆς ἀνευδότου τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου
5 περὶ τὰ θεῖα σπουδῆς.*

*γ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως πρὸς Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου περὶ τῆς
τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομῆς.*

δ' Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς τῶν ἱερῶν βιβλίων κατασκευῆς.

*ε' Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μακάριον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων
10 περὶ τοῦ σωτηρίου τάφου.*

ς' Περὶ τῆς ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοιπορίας τῆς μακαρίας Ἐλένης.

ζ' Περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ ἁγίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.

η' Περὶ τοῦ φόρου τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου.

*θ' Περὶ τοῦ Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐνδοτάτῃ
15 Ἰνδία.*

*ι' Περὶ Ἰβήρων καὶ Λαζῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀγχαλώτου ἁγίας
γυναίκος.*

*ια' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Σαβόριον τὸν τῶν
Περσῶν βασιλέα περὶ τῆς τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ προνοίας.*

A²

1—S. 139, 24 Das dritte Buch des Gelasius ist nur in A², aber auch hier nicht vollständig überliefert. Der Capitelindex ist erhalten, die Capitelzahlen stehen innerhalb des Textes am Rand. Der Schreiber bricht nach ιγ' ab und verweist durch ein Randzeichen auf den Brief εθ', der in den HSS zusammen mit zwei weiteren Konstantinbriefen (s. Anhang) hinter Buch II folgt. Hingegen ist in A² hinter ιγ' die Konstantinrede S. 46 ff, die an ihrer Stelle in A¹ fehlt, nachgetragen. Die letzten drei im Index aufgeführten Capitel sind nirgends erhalten.

Die editio princeps des dritten Buches nach dem Ambrosianus gab Ceriani (Cer.) im ersten Band der Monumenta sacra et profana (1861) S. 129 ff.

19 Mit περὶ fälschlich Anfang eines neuen Capitels bezeichnet A² corr. Cer.

- ιβ' Περὶ Κωνσταντίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ παρεμφήμου βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ παρατεθέντος αὐτῷ παρ' αὐτῆς Ἀρριανῶν πρεσβυτέρου.
- ιγ' Βιβλίον ἐπιπλάστον μετανοίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας καὶ Θεογνίου Νικαίας.
- 5 ιδ' Μέρος τῆς πρὸς Ἀθανάσιον ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.
- ιε' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας.
- ις' Τέλος ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπὲρ Ἀθανασίου γραφείσης τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρέων.
- 10 ιζ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὴν ἐν Τύρῳ συναθροισθεῖσαν σύνοδον.
- ιη' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τοὺς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς Αἰλίας ἀναζεύξαντας ἐπισκόπους.
- 15 ιθ' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀρριανὸν καὶ Ἀρριανούς.
- κ' Προσευχὴ τοῦ νικηφόρου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς αἰσχίστης τελευτῆς Ἀρριανῶν.
- κα' Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Πίστον ἐπίσκοπον Μαρκιανουπόλεως.
- 20 κβ' Ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον.

λόγος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τρίτος· τὰ μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ σπουδασθέντα τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ.

A²

2 αὐτῇ (corr. aus αὐτῷ) παρ' αὐτοῦ A², die Verbesserung nach der Überschrift im Text Cer. 10 γραφεῖσα A² corr. A. Mai 14 Αἰλίας corr. Cer.] Ἰταλίας A²

Τὸν μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον λόγον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 1 1
 καθεξῆς ὁ λόγος ἡμῖν ἐποιήσατο, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῶν (πρώτων)
 χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ χριστοφόρου καὶ νικηφόρου [τοῦ] βασιλέως
 Κωνσταντίνου, διοδεύσας δὲ τὰ πάντα, τὰ ἐν τῷ μέσῳ ἕως τοῦ παντὸς
 5 συμπεράσματος τῆς πραγματείας τῆς κατὰ τὴν Νικαίων ἁγίας συνόδου
 ὡς εἰκόνα τῶν γεγεννημένων παρέστησε τῶν τε ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 τὴν ὑπὸ τῶν θεομισῶν τυράντων κινηθεῖσαν κατ' αὐτῶν πολιορκίαν
 τὴν τε τῶν αὐτῶν ἀσεβῶν τυράντων αἰσχίστην καταστροφήν, καὶ 2
 ὅπως ὁ τῆς ἐκκλησίας νυμφίος Χριστὸς τὸν αὐτοῦ ἄξιον θεράποντα
 10 Κωνσταντίνου τοῖς τοῦ τιμίου (σταυροῦ) αὐτοῦ ὄπλοις γενναϊότατα
 φράξας κατ' αὐτῶν τῶν ἀσεβῶν ἐξεγήγερκε, καὶ ὡς τὰ τρόπαια τῆς 3
 νίκης αὐτῷ κατ' αὐτῶν τῶν τυράντων ἐχαρίσατο, πάντας αὐτοὺς
 παγγενῆ κτείνας ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλεστάτου ποσί,
 βαθείαν εἰρήνην ἄνωθεν δι' αὐτῶν ταῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην
 15 αὐτῶν ἐκκλησίαις προτανεύσας, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα πάλιν κατ' αὐ- 4
 τῆς ὑπὸ τοῦ μισαγάθου ἐχθροῦ δαίμονος διὰ τοῦ παμμάρου Ἀρείου
 κινηθεῖσαν μηχανῆν, καὶ ὡς αὐτοῦ ἕνεκα καὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτοῦ 5
 βλασφημιῶν, ὧν κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμησεν, ἢ ἐν Νικαίᾳ
 ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐκ κελεύσεως τοῦ θεοῦ διὰ
 20 τοῦ αὐτοῦ θεράποντος τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου
 γεγένηται· τὰ τε ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τῶν ἐκεῖσε 6
 ἁγίων ἀρχιερέων τριακοσίων τὸν ἀριθμὸν ὀρθοδόξων ὑπὲρ τῆς
 ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως πραγματευθέντα ὁ λόγος ἡμῖν
 κατὰ δύναμιν Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριτι τρανωῶς παρέδωκε.
 25 Βαδιῶ δὲ ἐντεῦθεν ἐξῆς ἐπὶ τὴν τῆς βασιλικῆς εὐσεβείας διή- 7
 γησιν, καὶ ὅπως ἄλληκτον εἶχε τὴν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 μέριμναν.

Περὶ τῆς ἀνερότου τοῦ βασιλέως περὶ τὰ θεῖα σπονδῆς.

Πολὺς καὶ ἄφατος ἐνῆν αὐτῷ ὁ περὶ τὸν χριστιανισμὸν πυρός 2 1
 πάντας ἄγειν καὶ τοὺς ἕξω ἐπὶ τὴν ἀληθῆ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος

22 vgl. S. 45, 9

A²

2 τῶν (πρώτων) Hei. 3 [τοῦ] Hei. 4 τὰ¹ wieder getilgt A² 10 corr. A. Mai

ἐπίγνωσιν. πᾶσι γὰρ τοῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων τελοῦσιν ἡγεμονίαν
ἐπέστειλε δῆμοις, τῆς μὲν προτέρας αὐτοὺς ἀπαλλαγῆναι ἀπάτης
παρεγγυῶν, ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ διδασκαλίαν ἑαυτοῦς
μεταθεῖναι προτρέπων καὶ ἐπὶ ταύτην ἅπαντας τὴν ἀλήθειαν ἀπιέναι
5 παρεκάλει, ἀποστολικῶ μᾶλλον ἢ βασιλικῶ χρώμενος σκοπῶ. τοὺς 2
δὲ κατὰ πόλιν ἐπισκόπους ἐπὶ τὰς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομὰς διήγειρε,
καὶ οὐ γράμμασι μόνοις ἐπὶ τοῦτο προτρέπων, ἀλλὰ καὶ χρήματα
φιλοτίμως δωροῦμενος καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς δαπανήματα ἅπαντα
χορηγῶν. δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γραφέντα παρ' αὐτοῦ, τοῦτον ἔχοντα τὸν
10 τρόπον·

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου περὶ τῆς τῶν
ἐκκλησιῶν οἰκοδομῆς.

»Νικητὴς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Εὐσέβιου. 3 1

Ἐως τοῦ παρόντος χρόνον τῆς ἀνοσίτου βουλήσεως καὶ τυραννίδος
15 >διωκούσης τοὺς τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ὑπηρέτας πεπίστευκα
>καὶ ἀκριβῶς ἑμαυτὸν πέλεικα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς θεῖους
>οἴκους ἢ ὑπὸ ἀμελείας διεφθάρθαι ἢ φόβῳ τῆς ἐπιχειμένης ἀδικίας
>ελάττονας τῆς ἀξίας γεγενῆσθαι, ἀδελφὲ προσφιλέστατε· νυνὶ δὲ τῆς 2
>ἐλευθερίας ἀποδοθείσης καὶ τοῦ δράκοντος ἐκείνου ἀπὸ τῆς τῶν
20 >κοινῶν διοικήσεως τῆ τοῦ παντοῦρου θεοῦ προνοίᾳ ἡμετέρας δὲ
>ὑψηροσΐα διωχθέντος, ἠγοῦμαι πᾶσι φανεράν γεγενῆσθαι τὴν θεῖαν
>δύναμιν καὶ τοὺς ἢ φόβῳ ἢ ἀπιστίᾳ ἢ ἀμαρτήμασι τισὶ περιπεσόντας
>ἐπιγνόντας τε τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἠξῆεν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθὴν
>πίστιν καὶ κατάστασιν τοῦ βίου. ὅσων τοίνυν ἢ αὐτὸς προΐστασαι 3
25 >ἐκκλησιῶν ἢ ἄλλους τοὺς κατὰ τόπον προΐσταμένους ἐπισκόπους
>πρεσβυτέρους τε ἢ διακόνους οἶσθα, ὑπόμνησον σπουδάξῃν περὶ τὰ
>ἔργα τῆς οἰκοδομίας τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ ἐπανορθοῦσθαι τὰ ὄντα ἢ καὶ
>εἰς μείζονα αὐξῆιν ἢ ἔνθα ἂν ἡ χρεία ἀπαιτῆ καιρὰ ποιεῖν. αἰ- 4
>τήσεις δὲ καὶ αὐτὸς καὶ διὰ σοῦ οἱ λοιποὶ τὰ ἀναγκαῖα παρὰ τε τῶν
30 >ἡγεμονούντων καὶ τῆς ἐπαρχικῆς τάξεως. τούτοις γὰρ ἐπεστάλη
>πάσῃ σπουδῇ ἐξυπηρετήσασθαι τοῖς ὑπὸ τῆς σῆς ὁσιότητος λεγομέ-
>νοις. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφὲ ἀγαπητέ».

1—S. 145, 7 vgl. Thdt. I 14, 12 p. 58, 17—I 18, 1 p. 64, 3

A²

14 βουλήσεως Thdt.] βουλίδος A² 20 παντοῦρου^{κράτορος} A² 22 nach ἀμαρτή-
μασι ist μασι wiederholt, aber von 1. Hd. gestrichen A² 26 πρεσβυτέρους τε ἢ δια-
κόνους = Thdt.] πρεσβυτέρων τε ἢ διακόνων A² 32 διαφυλάξει corr. in διαφυλάξει A²

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομίας πρὸς τε τὸν 5
αὐτὸν Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου καὶ τοὺς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν προ-
στατεύοντας ἐπισκόπους ἐπέστελλεν. ὅποια δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν 6
ἱερῶν βιβλίων κατασκευῆς πρὸς τὸν αὐτὸν Εὐσέβιον τὸν Παλαιστίνων
5 ἔγραψεν, ἐξ αὐτῶν τῶν γραμμάτων καταμαθεῖν εὐχέρεις.

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς τῶν ἱερῶν κατασκευῆς βιβλίων.

»Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Εὐσέβιῳ ἐπισκόπῳ. 4 1
»Κατὰ τὴν ἐπόνημον ἡμῶν πόλιν, θεοῦ συναιρομένης προνοίας,
»μέγιστον πλῆθος ἀνθρώπων τῇ ἀγιοτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐαυτοῦ ὁ Χριστὸς
10 »ἀνατέθεικεν, ὡς πάντων ἐκείσε πολλὴν λαμβανόντων τὴν αἵξῃσιν
»σφόδρα ἄξιον ἡμῖν καταφαινεσθαι καὶ ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ κατασκευα-
»σθῆναι πλείους. τοιγάρτοι δέδεξο προθυμότατα τὸ δόξαν τῇ ἡμε- 2
»τέρᾳ προαιρέσει. πρέπον τοῦτο κατεφάνη ἡμῖν δηλώσαι τῇ σῇ συ-
»νέσει, ὅπως ἂν πεντήκοντα σωματία ἐν διφθέραις ἐγκατασκευείας
15 »εὐανάγνωστά τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐπαρακόμιστα ὑπὸ τεχνικῶν
»καλλιγράφων καὶ ἀκριβῶς τὴν τέχνην ἐπισταμίμων γραφῆναι κελεύ-
»σειας, τῶν θείων μάλιστα, ὧν τὴν τε ἐπισκευὴν καὶ τὴν χρῆσιν τῶ
»τῆς ἐκκλησίας λόγῳ ἀναγκαίαν εἶναι γνωσκέας. ἀπέσταλται δὲ 3
»γράμματα παρὰ τῆς ἡμετέρας ἡμερότητας πρὸς τὸν τῆς διοικήσεως
20 »καθολικόν, ὅπως ἅπαντα τὰ πρὸς τὴν ἐπισκευὴν αὐτῶν ἐπιτήδεια
»παρασχεῖν φροντίσῃ. ἵνα γὰρ ὡς τάχιστα τὰ γραφέντα σωματία 4
»κατασκευασθῆι, τῆς σῆς ἐπιμελείας ἔργον τοῦτο γενήσεται, καὶ γὰρ
»δύο δημοσίων ὀχημάτων ἐξουσίαν εἰς διακομιδὴν ἐκ τῆς αὐθεντίας
»τοῦ γράμματος ἡμῶν λαβεῖν σε προσήκει. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὰ 5
25 »καλῶς γραφέντα καὶ μέχρι τῶν ἡμετέρων ὄψεων ἤξιστα διακομισθῆι,
»ἐνὸς δηλαδὴ τοῦτο πληροῦντος τῶν ἐκ τῆς σῆς ἐκκλησίας διακόνων,
»ὃς ἐπειδὴν ἀφίκοιτο πρὸς ἡμᾶς, τῆς ἡμετέρας πειραθήσεται φιλιαν-
»θρωπίας. ὁ θεὸς διαφυλάξει σε, ἀδελφὲ ἀγαπητέ».

Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα τεκμηριῶσαι, μᾶλλον δὲ διδάξαι σαφῶς, 6
30 ὅπως ὁ πανεὐρόμος βασιλεὺς, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, πᾶσαν εἰς
τὰ θεῖα μετατέθεικε τὴν σπουδὴν.

Προσθήσω δὲ ὅμως τοῖς εἰρημένοις τὰ περὶ τὸν σωτήριον αὐτῶ 7
τάφρον κατωρθωμένα. μαθὼν γὰρ ὡς οἱ κορυβαντιῶντες καὶ περὶ

30 vgl. S. 140, 28ff
A²

5 γραμμάτων Thdt. πραγμάτων A² 8 πόλιν am Rand nachgetragen A² 9 ὁ
von späterer Hd. A² 11 καταφαινεσθαι Thdt.] καταφαινεται A² 14 σωματία von
1. Hd. corr. aus σωματεία A² 15 τεχνικῶν vom Korrektor beanstandet A² τεχνιτῶν
Thdt. 17 θείων + γραφῶν Thdt. 24 τὰ > A² vgl. Thdt. 28 von 1. Hd. διαφυλάξειεν,
von 2. Hd. εν getirgt und σε übergeschrieben A² 32 αὐτῶ von 2. Hd. aus αὐτοῦ A²

τὴν τῶν εἰδώλων θεραπείαν βεβακχευμένοι τὸν μὲν δεσποτικὸν τοῦ
 κυρίου κατέχουσιν τάφον, λήθη παραδοῦναι φιλονεικοῦντες τῆς τῶν
 ἀνθρώπων σωτηρίας τὴν μνήμην, ἐπὶ τούτῳ δὲ τῆς ἀκολάστου δαι-
 5 τῆς Ἀφροδίτης ἐδομήσαντο οἶκον, καταλυθῆναι μὲν δὴ ὡς τάχιστα
 τὸ μυστήριον ἐκεῖνο προσέταξεν οἰκοδόμημα ὁ πιστότατος βασιλεύς,
 τὸν δὲ χοῦν ἐκείνον τὸν ἐναγέσι μολυνθέντα θυσίαις ἐκφορηθῆναι
 καὶ πόρρω που ῥιφῆναι τοῦ ἄστεος, εἶτα ναὸν τοῦ σωτήρος ἡμῶν
 θεοῦ οἰκοδομηθῆναι μέγιστον καὶ κάλλιστον προστάττει. ὅλοι δὲ
 ταῦτα σαφέστερον ἢ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἐπιστολῇ. ἦν πρὸς
 10 τὸν πρόεδρον τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις λέγω, ἐπέ-
 στείλει. Μακάριος δὲ ἦν τότε, οὗ καὶ ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν, ὅς καὶ
 τῇ μεγάλῃ τῇ κατὰ Νίκαιαν κεκοινωνήκει συνόδῳ καὶ τὴν τῆς Ἀρείου
 οὖν τοῖς ἄλλοις βλασφημίας κατέλυσεν φλόγα.

Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τῷ (ἐπισκόπῳ) Ἱεροσολύμων
 15 περὶ τοῦ σωτήριου τάφου.

»Νικητῆς Κωνσταντίνου Μέγιστος Σεβαστὸς Μακάριῳ ἐπισκόπῳ 5 1
 »Ἱεροσολύμων.

»Τοσαύτη τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἡ χάρις, ὡς μηδεμίαν λόγων χορη-
 γίαν ἀξίαν τοῦ παρόντος οἶμαι θαύματος δοκεῖν. τὸ γὰρ γνώρισμα
 20 τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου τάφου ὑπὸ γῆν πάλαι κρυπτόμενον τοσαύταις
 ἐτῶν περιόδοις οὐ λαθεῖν δεδύνηται, ἄχρις οὗ διὰ τῆς τοῦ σωτήρος
 ἡμῶν θεοῦ χάριτος ἢ τοῦ κοινῶς πάντων ἡμῶν ἐχθροῦ τυραννίς
 ἀνηρέθη ἡστικὸς τυραννίδος τοῖς ἑαυτοῦ θεράποισιν ὁ παμβασιλεύς
 »Χριστὸς τὴν ἐλευθερίαν παρασχὼν τὴν τοῦ ἀγιωτάτου τόπον γνῶσιν
 25 κατέλαμψεν, ὡς ἀληθῶς πᾶσαν ἐκπληξῖν ἔπερβαίνειν. εἰ γὰρ πάν- 2
 τες οἱ διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης εἶναι δοκοῦντες σοφοὶ εἰς ἕν καὶ τὸ
 αὐτὸ συνελθόντες ἀξιόν τι τοῦ πράγματος τούτου ἐθέλουσιν εἰπεῖν,
 οὐδὲ κἂν πρὸς τὸ βραχύτατον ἀμιλληθῆναι δυνήσονται, ἐπειπερ το-
 σοῦτον πᾶσαν ἀνθρωπίνην λογισμῶν χωρητικὴν φύσιν ἢ τοῦ θαύματος
 30 τούτου πίστις ὑπερβαίνει, ὅσον τῶν ἀνθρωπίνων τὰ οὐράνια δυνα-
 τώτερα εἶναι συνέστηκε. διὰ τοῦτο γοῦν οὗτος αἰὶ καὶ πρῶτος 3
 καὶ μόνος ἐστὶ μοι σκοπός, ἵν' ὥσπερ ἑαυτὴν ὀσημέραι καινότεροις
 θαύμασιν ἢ τῆς ἀληθείας πίστις ἐπιδείκνυσιν, οὕτως καὶ αἱ ψυχαὶ
 πάντων ἡμῶν περὶ τὸν ἅγιον νόμον σωφροσύνη καὶ ὁμογνώμονι
 35 προθυμίᾳ σπουδαιότερα γένωνται. ὅθεν ἐπειδὴ πᾶσι φανερόν εἶναι 4
 νομίζω, ἐκεῖνο μάλιστα πεπεισθῆναι σε βούλομαι, ὡς ἄρα μοι πάντων
 μᾶλλον μέλει τὸν ἱερὸν ἐκείνον τόπον, ὃν θεοῦ προστάγματι ἀσπί-
 στης εἰδώλου πλάνης ὥσπερ τινὸς ἐπικειμένον βάρους κομφισθῆναι
 προσέταξα, ἅγιον μὲν ἐξ ἀρχῆς θεοῦ κτίσει γεγεννημένον, ἀγιώτερον

>δὲ ἀποφανθέντα, ἀφ' οὗ τὴν τοῦ σωτηρίου πάθους πίστιν εἰς φῶς
>προήγαγε, τοῦτον κάλλει οἰκοδομημάτων κοσμήσει.

>Προσῆκει τοίνυν τὴν σὴν ἀγχίνοιαν οὕτως διατάξαι τε καὶ ἐκά- 5
>στου τῶν ἀναγκαίων ποιήσασθαι πρόνοιαν, ὡς οὐ μόνον τὴν βασι-
5 >λικὴν τοῦ αὐτοῦ ἀγιωτάτου τόπου τῶν ἀπανταχοῦ βελτίονα γενέσθαι,
>ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα ἀναδειχθῆναι, ὡς πάντα τὰ ἐφ' ἐκάστης
>πόλεως καλλιστεύοντα ὑπὸ τῆς τοῦ κτίσματος τούτου νικᾶσθαι λαμ-
>πρότητος. καὶ περὶ τῆς τῶν τοίχων ἐγέρσεώς τε καὶ καλλιεργίας 6
>Δρακιλιανῶ τῷ ἡμετέρῳ φίλῳ τῷ διέποντι μέρη τῶν λαμπροτάτων
10 >ἐπαρχιῶν καὶ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι ἐγκεχειρίσθαι παρ' ἡμῶν τὴν
>φροντίδα γίνωσκε. κεκέλευσται γὰρ ὑπὸ τῆς ἐμῆς εὐσεβείας τεχνί-
>τας τε καὶ ἐργάτας καὶ πάντα ὅσα περὶ τὴν οἰκοδομὴν ἀναγκαῖα
>τυγχάνει, ἃ παρὰ τῆς σῆς καταμάθοιεν ἀγχινοίας, παραχορῆμα διὰ
>τῆς ἐκείνων προνοίας ἀποσταλῆναι. περὶ δὲ τῶν κίωνων ἢ τῶν 7
15 >μαρμάρων, ἃ δὴν νομίσεις εἶναι χρησιμώτερά τε καὶ τιμιώτερα,
>συνόψεως γενομένης πρὸς ἡμᾶς γράφαι σπούδαςον, ἵνα ὅσων δὴν
>καὶ ὁποίων χρεῖαν διὰ τοῦ σοῦ γράμματος ἐπιγνώμεν, ταῦτα παντα-
>χόθεν μετενεχθῆναι πρὸς τὴν τοῦ αὐτοῦ οἴκου λαμπρότητα δυνηθῆ-
20 >τὸν γὰρ τοῦ κόσμου θυμασιώτερον τόπον κατ' ἀξίαν φαιδρύνεσθαι
>δίκαιον.

>τὴν δὲ τῆς βασιλικῆς τοῦ αὐτοῦ οἴκου καμάραν, πότερον λακω- 8
>ναρίαν ἢ διὰ τινος ἐτέρας φαιδροτάτης ἐργασίας δοκεῖ γενέσθαι, παρὰ
>σοῦ γνῶναι βούλομαι. εἰ γὰρ λακωναρία μέλλοι εἶναι, δυνήσεται καὶ
>χρυσῶ καλλωπισθῆναι τὸ λειπόμενον. καὶ περὶ τούτων ἢ σὴ ὁσίο-
25 >της τοῖς προειρημένοις δικασταῖς τὸ τάχος γνωρισθῆναι ποιήσει, ὅσων
>τε καὶ ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ ἀναλωμάτων χρεῖα· ἅτινα καὶ πρὸς
>ἐμὲ εὐθέως ἀνεργεῖν σπούδαςον, οὐ μόνον περὶ τῶν μαρμάρων
>καὶ κίωνων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λακωναριῶν, εἴ γε τοῦτο κάλλιον
>ἐπιχρίνεις. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

30 *Περὶ τῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοπορίας τῆς μακαρίας Ἑλένης.*

Τούτοις τοῖς γράμμασιν οὐκ ἄλλος τις διηκόνησεν ἀλλ' αὐτοῦ 6 1
τοῦ βασιλέως ἢ μήτηρ, ἢ καλλιπαις ἐκείνη καὶ παρὰ πάντων τῶν
εὐσεβῶν ἰδομένη, ἢ τὸν μέγαν τοῦτον φωστῆρα τῆ οἰκουμένη τεκοῦσα

33 vgl. Gen. 1, 16

A²

9 λαμπροτάτων] λαματάτων A² 16 συνοψίσεως A² 29 διαφυλάξει
corr. aus διαφυλάξει A²

καὶ τὴν τῆς εὐσεβείας αὐτῶ ἐκ παιδύθεν προσενεγκοῦσα τροσῆν (οὐχ' ἦπτον γὰρ καὶ αὐτὴ τοῦ τοῦ παιδὸς πατρός, ἐαυτῆς δὲ ἀνδρός Κωνσταντίου τοῖς θείοις αὐτὸν τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἀρεθρόφατο νόμοις)· αὕτη τῶν τῆς ὀδοιπορίας ἀνασχομένη πόρων καὶ τοῦ γήρους ²
 5 οὐ λογισαμένη τὰ πάθη — πρὸ γὰρ ὀλίγου τῆς τελευτῆς ἐαυτῆς τὴν ἀποδημίαν ταύτην ἐστείλατο. ὀγδοηκοντοῦτις γὰρ τοῦδε τοῦ βίου τὸ τέρμα κατέληφεν.

Περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ ἁγίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπιθυμητῶς γοῦν ἔχουσα καὶ πυρὸς δίκην ἐκκαυμένη τῇ καρδίᾳ ⁷ 1
 10 τῆς τῶν ἁγίων τόπων καταλήψεως ἔνεκα καὶ τῆς τε τοῦ σωτηρίου πάθους καὶ τῆς τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ τοῦ Χριστοῦ σταυροῦ ἀναζητήσεως φθάνει τὰ Ἱεροσόλυμα. ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον εἶδεν ἐκεῖνο, ²
 τὸ τῆς κοινῆς σωτηρίας τὰ πάθη δεξάμενον, εὐθὺς μὲν τὸν μυσερὸν ἐκεῖνον ναὸν καταλυθῆναι εἰς ἕδαφος καὶ τὸν γοῦν ἐκεῖνον τὸν ἐναγῆ
 15 πόρρω πον ἐκρηφῆναι προσέταξε. δῆλον δὲ τοῦ κεκρυμμένου τόπου γεγενημένου, ὠφθῆσαν παρὰ τὸ δεσποτικὸν μνημα τρεῖς κατακεχωσμένοι σταυροί. καὶ ὅτι μὲν εἶς ἐκ τούτων ὁ τοῦ δεσπότητος καὶ σω- ³
 τῆρος ἡμῶν ἐτύγχανεν ὢν, οἱ δὲ ἕτεροι τῶν σὺν αὐτῶ προσηλωθέντων ληστῶν, ἀναμφισβητήτως ἐπίστευον ἅπαντες· ἡγνόουν δὲ ὅμως
 20 τὸν τῶ δεσποτικῶ ἐκείνῳ καὶ ἁγίῳ πελάσαντα σῶματι καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τὴν λιβάδα δεξάμενον.

Ἄλλ' ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος καὶ θεῖος ὄντως Μακάριος, ὁ τῆς ἐκ- ⁴
 κλησίας ἐκείνης πρόεδρος, τοῖσδε πόρρω τὴν ἀπορίαν διέλυσε. γυναικὶ περιφανεστάτῃ τῆς ἐκεῖσε πόλεως, νόσῳ κατεχομένη μακροῦ καὶ ὀρώσῃ
 25 πρὸς θάνατον τὰ ξύλα προσενεχθῆναι σχολήσας, ἔγνω τοῦ σωτηρίου σταυροῦ τὴν δύναμιν, τοῖσδε προσευχῆ πρὸς τὸν θεὸν χρησαίμενος· ⁵
 κλίνας τὰ γόνατα πρὸς τὸ τοῦ γυναιίου σκιμπόδιον, φωνῆ μεγάλη ἐβόησε, σενούσης αὐτῶ καὶ τῆς θεοφιλεστάτης Ἑλένης καὶ πλήθους ἀνθρώπων πολλῶν· οὐ, δέσποτα θεέ παρτοκράτορ, ὁ διὰ τοῦ μονο-
 30 γενοῦς σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ τῶν ἀνθρώπων γένει τὴν σωτηρίαν ἐν τῶ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ ἐργασάμενος, ὁ καὶ νῦν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τῇ σῇ θεραπαιδίᾳ ἐμπνεύσας σὺν τῶ ταύτης παιδί, σῶ δὲ θεράποντι, ἐπιζητήσαι τὸ μακάριον ξύλον, ἐν ᾧ ὁ σωτὴρ πάν-

12—26 vgl. Thdt. I 18, 2—4 p. 64, 3—17 — 26—S. 146, 21 vgl. Rufin X 7 a. E. und S p. 970, 7ff

A²

2f Κωνσταντίου A² 6 γὰρ A²] δὲ Thdt. 15 τόπου A²] τάφου Thdt.
 23 nach γυναικὶ + γὰρ von späterer Hd. A² 32 von späterer Hd. θεραπείῃ A²
 Gelasius. 10

των ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν, Χριστὸς καθηλώθη σαρκί, ἀνάδειξον
 ἡμῖν, κύριε, ποῖον ἐκ τούτων τῶν τριῶν ξύλων ἐστὶν ὁ σταυρὸς τοῦ
 Χριστοῦ, ὃς διὰ τῆς προσπαύσεως αὐτοῦ τῆς δι' ἡμῶν γινομένης ἐπὶ
 ταύτην τὴν ἀσθενῆ καὶ ἡμιθανῆ πρὸς ὑγίαν αὐτῆς καὶ ἑξανάστασιν
 5 χειραγωγὸς γένηται. ὡς δὲ ἐπαύσατο προσενξάμενος, προσφέρει
 τὸ πρῶτον ξύλον καὶ ἐπιτίθησιν ἐπὶ τὴν ἀσθενῆ· ἀλλ' οὐδὲν αὐτὴν
 ὤνησεν. εἶτα προσάγει καὶ τὸ δεύτερον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἄπρακτον
 ἐδείχθη. ὅτε δὲ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ τρίτον, αὐθις τῇ σκιάσει
 τὸ ξύλον τῇ ἀσθενεὶ προσήγγισε καὶ θάναμα μέγιστον γέγονεν. ἄφρω
 10 γὰρ ἡ ἡμιθανῆς τοὺς ὀφθαλμοὺς διήνοιξεν· εἶτα ἐπιταθέντος αὐτῇ
 τοῦ τιμίου καὶ δεσποτικοῦ σταυροῦ, εὐθὺς ἀνεπήδησε, καὶ στάσα
 ἐπὶ τοὺς πόδας τῷ θεῷ δόξαν ἀνέπεμπε, τοσοῦτ' κρείσσων ἑαυτῆς
 γενομένη, καὶ πάντα τὸν οἶκον περιπορευομένη χαίρουσά τε πανοικί
 μεγαλοφώνως ἐγγηγιζέτο τοῦ θεοῦ σταυροῦ τὴν δύναμιν.

15 Οὕτως ἡ εὐσεβιστάτη βασίλισσα, ἡ τοῦ πανευφήμου καὶ θεοφι-
 λεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου μήτηρ, εἰλικρινῶς ἐπιστήσασα τὸν
 νοῦν καὶ πιστωθεῖσα περὶ τε τοῦ σωτηρίου τάφου καὶ τοῦ τιμίου
 σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, εὐκτήριον οἶκον εὐθέως ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ
 ἐγείρει κατὰ τὰς τοῦ εὐσεβιστάτου παιδὸς Κωνσταντίνου προστάξεις,
 20 καὶ μαρτύριον αὐτὸν προσαγορεύσασα, εἰσέτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῇ
 πίστει προέκοπτε.

Διόπερ τοῦ ποθομένου τυχοῦσα, λοιπὸν καὶ περὶ τὴν τῶν ἡλῶν 8
 ἀναζητήσιν ἀδιστάκτως ἑαυτὴν ἐπιδίδωσιν, ἐν οἷς τὸ κυριακὸν σῶμα
 ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ καθήλωτο. καὶ εὐροῦσα τὰ μὲν εἰς τὸ βα-
 25 σιλικὸν ἐνέβαλε κράνος, τῆς τοῦ παιδὸς προμηθουμένη κεφαλῆς, ἵνα
 τὰ τῶν πολεμίων ἀποκρούηται βέλη· ὅπερ κράνος ἄτε θεῖον δῶρον
 πρὸς τὸν υἱὸν μετεκόμισε. τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἡλῶν τῷ τοῦ βασιλικοῦ
 ἵππου χαλκεύσασα ἀνέμιξε χαλινῷ, ἀσφάλειαν μὲν μηχανωμένη τῷ
 βασιλεῖ, καὶ παλαιῶν προφητεῖα πέρας ἐπιθήσασα. πρόρωθεν γὰρ
 30 Ζαχαρίας ὁ προφήτης ἐβόα· »καὶ ἔσται τὸ ἐπὶ τοῦ χαλινοῦ ἅγιον
 τῷ κυρίῳ παντοκράτορι. τοῦ δὲ σωτηρίου σταυροῦ μοῖραν 9
 μὲν τινα τοῖς βασιλείοις ἀπένειμε· τῷ δὲ λοιπῷ θήξην ἐξ ὕλης ἀρ-
 γυρᾶς ποιησαμένη τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης δέδωκεν ἐπισκόπῳ, τῷ
 θεῷ ἐκείνῳ Μαζαρίῳ, οὗπερ καὶ ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, φυλάττειν
 35 παρεγγυήσασα ταῖς μετέπειτα γενεαῖς τὰ τῆς σωτηρίας μνημό-
 συνα. πάντοθεν δὲ παντοδαπῆς ὕλης τεχνίτας ἀγείρασα ἅμα Μα-
 ζαρίῳ τῷ τῆς ἐκείσε ἐκκλησίας προσέδωκεν κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως
 τοῦ ταύτης υἱοῦ Κωνσταντίνου προσταχθέντα τοὺς μεγίστους ἐκεί-

22—S. 147, 5 vgl. Thdt. I 18, 5—7 p. 64f — 30 Zachar. 14, 20 — 34 s. S. 143, 11

A²

29 παλαιῶ Thdt.] πάλαι δὲ A²

ρους καὶ λαμπροτάτους ναοὺς θαυμασίως ᾠκοδόμησεν, ὧν τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος περιττὸν ἄγαν ἐπέληψα ἐντάξει τῷδε τῷ γράμματι πάντων ὡς ἔπος εἶπεν τῶν φιλοχρίστων τῶν ἐκ πάσης τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκείσε συρροόντων καὶ θεωμένων τῶν ἔργων τῆν πολυτέλειαν.

Ἐποίησε δὲ καὶ ἕτερον μνήμης ἄξιον ἢ παρεύρημος ἐκείνη καὶ 11 ἀξιάγαστος βασίλισσα, ἡ τοῦ πιστοτάτου βασιλέως μήτηρ. τὰς γὰρ διὰ βίον τὴν παρθενίαν ἀσκούσας συναγείρασα πάσας καὶ ἐπὶ σπιβάδων πολλῶν κατακλίναςα, αὐτῇ δι' ἑαυτῆς θεραπαινίδος ἔργον ἐπλή-
10 ρου, διακονοῦσα αὐταῖς καὶ ὅσα παρατιθείσα καὶ κύλικας ὀρέγουσα καὶ οἰνοχοοῦσα καὶ πρόχοον ἐπὶ λέβητος φέρουσα καὶ ὕδωρ ταῖς ἐκείνων χειρῶν ἐπιχέουσα.

Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια δρᾶσασα ἐπαρῆλθε μὲν πρὸς τὸν 12 παῖδα χαίρουσα, μετ' οὐ πολὺ δὲ μετ' εὐθυμίας ἀπάσης εἰς τὸν ἀνόλεθρον μετέστη βίον, πλείστα τῷ παιδί περὶ τῆς εὐσεβοῦς πολι-
15 τείας ἐντειλαμένη καὶ ταῖς ἐξιτηρίοις αὐτὸν στεφανώσασα εὐλογίας. ἐκείνη μὲν οὖν καὶ μετὰ τὴν τελευταίην τιμῆς τετύχηκεν, ὅποιας τυχεῖν ἔχουσαν τὴν οὕτως ἐπιμελῶς καὶ θερμοῦς τὸν τῶν ὄλων θερα-
20 πεύσασα θεόν. Θυγατέρα δὲ καταλέλοιπεν ὀνόματι Κωνσταντίαν 13 τὴν τοῦ ἀσεβοῦς Δικινίου γενομένην γυναῖκα.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς μακαριωτάτης καὶ εὐσεβεστάτης καὶ 14 θεοσιλεστάτης Ἑλένης, σμικρὰ ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς καὶ μεγάλων ἀρετῶν κατὰ θεὸν τὸν σωτήρα ἡμῶν, τῷδε τῷ ἱστορικῷ παρατέ-
θεικα γράμματι.

25 Περὶ τοῦ φόρου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ τὸν θεῖον τοῦ χριστοφόρου βασιλέως τοῦ ταύτης S
υἱοῦ Κωνσταντίνου ζῆλον τρέψω τὸν λόγον, ὅστις τοσοῦτον ὑπεραν-
έβη τὸν πατρῶον καὶ μητρῶον περὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ σωτήριον
ζῆλον, ὥστε τὸ παρὰ τῆς μητρὸς ἐνεχθὲν αὐτῷ τοῦ δεσπότητος Χριστοῦ
30 κατὰ σάρκα πάθος σωτηρίου σταυροῦ σύμβολον, πιστεύσας ὡς αἰεὶ
σωθήσεται ἡ πόλις ἢ ἐπώνυμος αὐτῷ, ἐὰν ἐκεῖνο ἐν αὐτῇ φυλάττη-
ται. κατέκρυπεν αὐτό, ἐνθὲς τῷ ἑαυτοῦ ἀνδριάντι τῷ ἐν τῇ ἐπι-
λεγομένῃ ἄγορῃ ἤτοι φόρῳ Κωνσταντίνου καὶ ἐπὶ τοῦ πορφυροῦ
καὶ μεγάλου κίονος ἰδρυμένῳ.

6—19 vgl. Thdt. I 18, Sf p. 65 — 19f vgl. Rufin X 12 p. 976. Soer. I 25 p. 136. Thdt. II 3 p. 96 — 29—34 vgl. Soer. I 17, 8 p. 106f; vgl. auch S. 12, 18ff

A²

4 τὸν aus τῶν A² | καὶ Thdt.] > A²

10*

Περὶ Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐνδοτάτῃ Ἰνδία.

Ὁ μὲν οὖν θεοφιλέστατος βασιλεὺς εὐσεβείᾳ τε καὶ πίστει τοιαύτῃ 9 1
 πρὸς τὸν θεὸν συνεσφιγμένως, πάμπολλα καὶ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη εἰς
 εἰρήνην τὴν πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν παρεσκεύασε, τοῦ θεοῦ αὐτῷ ταῦτα
 5 καθυποτάξαντος πολλὰ πάλαι Ῥωμαίοις διαστασιάσαντα. ὅσον γὰρ
 ἑαυτὸν δι' εὐλαβείας τῷ θεῷ ἔταπεινοῦτο, τοσοῦτον, μᾶλλον δὲ πολλῶν
 πλεον αὐτῷ ὁ θεὸς πάντα κατηύθυνε. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖ- 2
 ρον πολλὰ προσθήκαι τοῖς ἀποστολικῶς ἐγίνοντο κηρύγμασιν. εἰ
 γὰρ καὶ Ματθαῖος Πάρθοις ἐκήρυξε καὶ Βαρθολομαῖος Αἰθίοψι καὶ
 10 Θωμᾶς τοῖς τῆς μεγάλης Ἰνδίας Ἰνδοῖς, ἀλλὰ τοῖς πόρρω Ἰνδοῖς Πάρ-
 θων καὶ τισὶν ἔθνεσι πλησιοχώροις αὐτῶν οὐπω ἦν ὁ περὶ Χριστοῦ
 λόγος γνώριμος. γίνεται οὖν πρὸς ἀπομίμησιν Μητροδώρου φιλο- 3
 σόφου τιὸς, ἐκπειροσθήσαντος πάντα σχεδὸν τὰ ἔθνη ἱστορίας ἕνεκα,
 Μερόπιον τοῦνομα τινὰ ἄνδρα Τύριον, ἐν φιλοσόφοις ἐπίσημον, τὴν
 15 αὐτὴν τοῦ Μητροδώρου ἱστορίας χάριν ὑπέισελθεῖν πραγματεῖαν, ὅς
 ἐπήγετο παῖδας συμφνεῖς δύο, μεμνημένους μὲν εἰς ἄγαν πᾶσαν τὴν τῶν
 πραγμάτων παιδείαν, σπουδὴν δὲ ἔχοντας (εἰς) ἱστορίας ἀπάσης φιλο-
 μάθειαν, παρακαλέσοντας αὐτὸν τὸν φιλόσοφον Μερόπιον μεθ' ἑαυτοῦ
 αὐτοὺς παραλαβεῖν. ὧν ὁ μὲν εἰς Φρουμέντιον τοῦνομα, ὁ δὲ ἕτερος 4
 20 Αἰδεσίος. ἐπειδὴ δὲ ἔθος καὶ νόμος ἦν τοῖς ἐκεῖσε βαρβάρους τοὺς 4
 σπονδαῖς τῆς εἰρήνης τῆς πρὸς αὐτοὺς μὴ στοιχοῦντας Ῥωμαίους τοὺς
 ἀφ' ἡμῶν παρ' αὐτοῖς εὐρισκομένους ἀναιρεῖν, συνέβη καὶ τότε κατὰ
 κράτος λελύσθαι τὰς σπονδὰς ἑκατέρων, ἐν ᾧ καιρῷ ὁ Μερόπιος τὴν
 ἐνδοτάτην Ἰνδιαν ἰσθόρησεν ἅμα Φρουμεντίῳ καὶ Αἰδεσίῳ. στενω- 5
 25 θέντες γοῦν τῇ τῶν ἀναγκαίων λήψει, μάλιστα ὕδατος, ἀπάραντες
 ἐκ τῆς χώρας καὶ τῇ θαλάσῃ προσπλέοντες, προσορμίζονται τοῖς
 κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς ἐκείνους τοὺς ἐνδοτάτους διαφέρουσι τόποις, μὴ
 δυναθέντες προβῆναι ἀνέμων ἐναντιότητι κωλυθέντες. καὶ δὴ ἐπὶ
 ἡμέρας τινὰς λανθάνοντες ἦσαν ἐκεῖσε, ἐκ τῆς αὐτόθι γῆς ποριζό-
 30 μνοι τὰς χρεῖας τοῦ σώματος. ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν (τῶν) παίδων 6
 ὑπό τι δένδρον ἐπαδολεσχούντων ἀναγνώσασιν, ἐπιστάντες οἱ βάρ-
 βαροι κατέσφαξαν σὺν τῷ Μεροπίῳ ἅπαντας πλὴν τῶν προροηθέν-
 των παίδων Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου, οὓς ἰδόντες καὶ εἰς οἶκτον
 ἐλθόντες ὡς ἅτε παίδων ἔφείσαντο, καὶ δῶρον αὐτοῖς τῷ οἰκείῳ
 35 βασιλεῖ προσήγαγον. ὧν εὐθὺς τὸν Φρουμέντιον, αἰσθόμενος αὐτοῦ

2—7 vgl. Rufin X 8 p. 971 Z. 5ff — 8—S. 150, 22 vgl. Rufin X 9f p. 971ff
 (erweitert)

A²

6 ἑαυτῷ A² se deo subiceret Rufin 17 corr. Hei. 28 ἐναντιότητι an
 dem Wort ist mehrfach herumcorrigiert A² 30 corr. Holl

τῆς εὐφροίας ὁ βασιλεὺς ἐπίτροπον αὐτοῦ καθίστα ἐπὶ τοῖς οἴκοι γινο-
 μένοις ἀναλώμασι, τὸν δὲ Αἰδέσιον οἰροχοεῖν αὐτῷ διετύπωσεν. ἐν 7
 τούτοις ὄντων αὐτῶν καὶ προκοπτόντων αὐτῶν ὁσημέραι γίνεται
 τὸν βασιλέα τὸν ἀνθρώπινον ὑπεξελεθῆναι βίον, ἀφέντα γίον κομιδῆ
 5 νῆπιον, τῆς οἰκείας βασιλείας διάδοχον νεύματι τοῦ μεγάλου τῶν
 Ἰνδῶν βασιλέως. γίνονται τοίνυν οἱ περὶ Φρουμέντιον ἐξεξῆς 8
 πάσης τῆς βασιλείας τοῦ παιδὸς ἐπίτροποι, τῆς μητρὸς αὐτοῦ πάντων
 αὐτοὺς προθεμένης τὴν ἕξουσίαν ἔχειν διὰ τρόπων γνησιότητα καὶ
 πειραν πραγμάτων βιωτικῶν. εἶχον γὰρ σὺν τῇ φύσει καὶ γυνῶν,
 10 προτριβέντες μάλιστα παιδεία τε καὶ ξενιτεία, δι' ὧν μάλιστα καὶ
 τοῖς νέοις κατάστασις πρεσβυτέρων προσγίνεται. ἐπειδὴ τοίνυν 9
 ἦσαν καὶ εὐσεβεῖς. πίσκει τε τῇ πρὸς τὸν θεὸν διαπρέποντες ἀπάσῃ
 τε φιλανθρωπία τοὺς πολλοὺς ὑπερακοτιζόντες, γῆν τε καὶ θάλασ-
 σαν ἐπήεσαν, τὰ τῆς βασιλείας τοῦ παιδὸς ἰθύνοντες πράγματα τοῖς
 15 τε πλησιοχώροις προσέταττον, ἵνα τοὺς ἐπιξενουμένους Ῥωμαίων
 πρὸς αὐτοὺς φέρωσιν, ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ δι' αὐτῶν τοῖς Ἰνδοῖς
 ἐγκατασπεῖραι προμηθεύμενοι. εἶχον γὰρ καὶ τὸν καιρὸν προσυπ- 10
 ακοῦντα· τότε δῆτα ἀνευρόντες τινὰς προτρέπονται τοῖς ἔθεσι Ῥω-
 μαίων χρησαμένους ἐνκτήρια ποιεῖν καὶ οἴκους ἐκκλησιῶν δειμασθαι
 20 πρὸς συναθροισμὸν τῶν τῆν τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσιν ὑποδεχομένων, εἰ
 καὶ μὴ δύναντο θυσιαστήρια πηγνύειν τῷ μὴ παρεῖναι αὐτοῖς ἀθην-
 τίαν ἱεροσύνης. γίνεται γοῦν ἐκ τούτου πρόφασις τοῖς ἐπέκεινα 11
 Ἰνδοῖς θεογνωσίας λίαν τοῦ Φρουμεντίου εὐεργεσίαις καὶ θωπείαις καὶ
 παραινέσεσι φιλοτίμως αὐτοῖς προσιόντος.
 25 Ὡς δὲ ἠνδρύνθη τὸ βασιλικὸν παιδίον, οὐπερ τὴν ἐπιτροπείαν 12
 τῆς βασιλείας ἐποιούντο. εἰς ἀΐξιν μεγίστην ἐπιδόντος αὐτοῦ, αἰ-
 τοῦσιν αὐτοὶ χάριν αὐτὸν τὴν ἐπὶ τὰ οἴκεια ἐπάνοδον αὐτοῖς χαρί-
 σασθαι. τοῦ δὲ βασιλέως σὺν τῇ μητρὶ πολλαῖς παρακλήσεσι λιπα-
 ροῦντος καὶ κρατοῦντος καὶ μὴ ἀπολύοντος, ὁ Φρουμέντιος ἔφασκε
 30 σφόδρα λυπεῖσθαι αὐτοὺς περὶ τούτου· διὸ κατηνάγκασαν τὸν τε
 βασιλέα καὶ τὴν τούτου μητέρα ἐπιδοῦναι τὸ ἀπολύθῃναι αὐτούς· οἱ
 δὲ μετὰ πλείστης ὀσῆς θλίψεως ἐπένευσαν, ὡς δεσπότη γὰρ τῷ Φρου-
 μεντίῳ ἀντειπεῖν οὐκ ἐβούλοντο. οἱ δὲ παραδεδωκότες ἅπαντα τῷ 13
 παιδί καὶ τῇ τούτου μητρὶ τὰ ἐγχειρισθέντα αὐτοῖς τῆς βασιλείας
 35 πράγματα, ἐξῆεσαν τῆς Ἰνδίας σὺν τιμῇ πολλῇ τὴν ἐπὶ τὰ οἴκεια
 πορείαν ποιούμενοι. τότε οὖν ὁ μὲν Αἰδέσιος τὴν Τύρον κατέλιψεν 14

A²

5 οἰκείας Cer.] οἰκίας A² 17 καιρὸν am Rand von 2. Hd. A² 25 ἠν-
 δρύνθη corr. von 1. Hd. (?) aus ἰδρύνθη A² 36 οἶν + τότε A²

φεν, ὁ δὲ Φρουμέντιος εἰς Ἀλεξάνδρειαν παραγίνεται, λογιζόμενος ὡς ἀκόλουθον εἶη τὸ γενόμενον παρὰ τοῖς βαρβάροις ἔργον θεῖον μὴ περιῦδειν· καὶ προσελθὼν τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλησίας Ἀθανασίῳ — αὐτὸς γὰρ ἦν τότε τῆς ἐκείσε ἀρχιερωσύνης κατέχων
 5 τοὺς ὄλακας — ἕκαστα αὐτῷ ὁ Φρουμέντιος τῶν γεγενημένων ὑφη-
 γησάμενος ὑπομνησκει ἐπισκόπους αὐτοῖς ἀποσταλῆναι. τότε 15
 ὁ μέγας Ἀθανάσιος σφόδρα σοφῶς καὶ συνετῶς τοῖς εἰρημίοις
 προσέχων, λέγει τῷ Φρουμεντίῳ· »καὶ τίνα εὐρήσομεν ἄλλον τοιοῦτον
 ἄνδρα, ἐν ᾧ πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ σέ, ἀδελφέ, τὸν δυνάμενον
 10 ταῦτα ὁρθῶς διακελεύσασθαι καὶ τὰς ἐκκλησίας ὡς ἐνὶ μάλιστα τὰς
 ἐκείσε ἰθύνειν; καὶ χειροτονήσας αὐτὸν ἐπίσκοπον κελεύει πάλιν εἰς
 Ἰνδοὺς ἀποδημῆσαι καὶ τὰς ἐκείσε ἐκκλησίας καθιερωῶσαι καὶ τοῦ
 αὐτόθι λαοῦ προμηθεύσθαι.

Πλείστη δὲ τοῦ θεοῦ χάρις προσετέθη μετὰ τὴν χειροτονίαν τῷ 16
 15 ἄνδρῳ, τὰς ἀποστολικὰς ἀφιέντι ἀκτίνας. φθάσας γὰρ τὴν προρη-
 θεύσαν ἰνδοτάτην Ἰνδιαν, ἐπὶ σημείοις καὶ δυνάμεσι τὸ τοῦ Χριστοῦ
 βεβαιῶν εὐαγγέλιον, πολλὰ πλήθη τῶν Ἰνδῶν ἐπὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ
 ἀληθῆ πίστιν ἐφείλκυσσε, γνησιώτατα αὐτῶν τὸν θεῖον δι' αὐτοῦ παρα-
 δεξαμένων λόγον. διὸ καὶ ἐκκλησίαι καὶ χειροτονίαι εἰς πλῆθος
 20 ἠΐξησαν ἐν ἐκείνοις τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα ἡμῖν ὁ Αἰδέσιος ἐν τῇ 17
 Τύρῳ παραμείνας διηγῆσατο· πρεσβύτερος γὰρ τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας
 γενόμενος ἐν αὐτῇ παρέμεινεν ὥς τῆς τοῦ βίου τελευτῆς.

Περὶ Ἰβήρων καὶ Λαζῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς αἰχμαλώτου ἀγίας γυναικός.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ οἱ πρὸς τῇ κατὰ Πόντον γῆ 10 1
 25 Ἰβηρῆς τε καὶ Λαζοὶ τὸν τοῦ θεοῦ ἐδέξαντο λόγον, μήπω πρὸ τού-
 του εἰς αὐτὸν πεπιστευκότες. τοῦ δὲ μεγίστου ἀγαθοῦ τούτου αἰτία
 κατέστη γυνὴ τις παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτος οὖσα, ἄκρον δὲ βίον μετερ-
 χομένη δι' ἐγκρατείας τε καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἔργων πάντας αὐτοὺς
 εἰς ἕκστασιν ἤγειν. ὡς δὲ τὴν αἰτίαν διεπυθάρωντο τῆς τοσαύτης 2
 30 αὐτῆς ἀσκήσεως, ἀπλότῃ μὲν ἡ ἀγία ἐκείνη γυνὴ λέγει· »διὰ Χρι-
 στὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ«. οὐδένα μέρτοι ἐκ τούτου εἰς πίστιν ἔφερεν
 τῆς εὐσεβείας, ἐθαύμαζον δὲ μόνον τὴν γυναῖκα, καὶ τῷ ξένῳ βίῳ
 αὐτῆς προσέχοντες πολλὰ ἐλογίζοντο. ἀλλ' ἐπειδὴ ἔθνος ἦν αὐτοῖς, 3
 ἔπερ ἡμίον εἶχον ἀσθενεῖα περιπεσόν, περιτρέχοντας αὐτοὺς πρὸς

20 auch die Quellenangabe wörtlich bei Rufin — 24—S. 154, 19 vgl. Rufin X 11 p. 973ff

A²

2 εἶη Ltz εἶναι A² | γινόμενον A² | zu θεῖον vgl. opus dominicum Ruf. θεὸν A² 23 γυναικός + κατὰ τοῦ θεοδοσιῶτου A² 25f τοῦτον aus τοῦ-
 του, ε von 1. Hd. gestrichen A²

τοὺς ἐγχωρίους ἅπαντας ἐκάστοθεν πορίζεσθαι βοήθημα, γέγονε διὰ
 τούτου ἐκπεριελθούσάν τινα πάντας ἐλθεῖν καὶ πρὸς τὴν αἰχμάλω-
 τον. ἡ δὲ πρὸς τῇ θύρᾳ ἐστύσθη σὺν τῷ παιδαρίῳ τῇ γυναικὶ ἔφη· 4
 οὐδὲν ἐγὼ τῷ παιδαρίῳ δευήσομαι βοηθῆσαι, τὸν δὲ Χριστόν, ὃν
 5 ὑμῖν εἶπον πολλάκις, οἶδα δυνατὸν εἶναι καὶ νεκροὺς ἀνίστᾶν καὶ τοῖς
 ἀπηγορευμένοις χαρίζεσθαι ἴασιν». ἡ δὲ τοῦ παιδὸς μήτηρ καθιέ-
 τενε τὴν αἰχμάλωτον. τότε οἶκτω τῆς δεομένης κινήθησα τὸ νήπιόν
 τε τῷ σάκκῳ τῷ ἑαυτῆς περιβαλοῦσα, προσενξαμένη τῷ θεῷ ἀπέ-
 δωκεν αὐτὸ τῇ μητρὶ ὑγιές. διέδραμε δὲ εἰς πολλοὺς τὸ γενόμεον 5
 10 καὶ γε ἄχρι τῆς βασιλίδος ἔφθασεν, ἥτις κατέκειτο βαρυτάτῃ νόσῳ
 κατεχομένη· καὶ γὰρ χρόνον ἰκανὸν ἀσθενήσασα, ἀριάτως εἶχε λοιπὸν
 τὰ περὶ τῆς φθασάσης αὐτὴν χαλεπωτάτης νόσου. ἀξιοὶ μὲν οὖν τὴν
 αἰχμάλωτον ἀποστείλασα διὰ τῶν οἰκείων πρὸς αὐτὴν παραγγεῖσθαι.
 ἡ δὲ δέει καὶ εὐλαβεῖα ἀνανεύει τοῦ πρὸς τὴν βασιλίδα διαβῆναι,
 15 εἰδυῖα τὸν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης παρεισδύνοντα ὄλισθον. διὰ 6
 τοι τοῦτο ἀποῖξ ἔχουσαν αὐτὴν τοῦ μὴ ἐλθεῖν ἐπιγνοῦσα ἡ βασίλισσα
 κελεύει σὺν τῷ σκιμποδίῳ πρὸς αὐτὴν ἀπαχθῆναι. ἡστίνος δυσω-
 πηθεῖσα τὴν ταπεινώσιν ἢ μακαρία αἰχμάλωτος τὸν αὐτὸν τρόπον
 περιβαλοῦσα τὴν βασιλίδα τῷ σάκκῳ, ἐφ' ᾧ γόνυ κλίναςα τὰς εὐχὰς
 20 τῷ θεῷ προσέφερε τῇ συνήθει πρὸς τὸν Χριστὸν εὐχῇ, ἔγῃ οἴκαδε
 ἀποπέμπει χairoύσαν καὶ πορευομένην τοῖς οἰκείοις ποσί, νέον καὶ
 ξένον θαῦμα τοῖς ἐντοπίοις παρεχομένην, τοῦ Χριστοῦ τὴν χάριν
 ὁμολογοῦσαν, καθὼς παρὰ τῆς αἰχμαλώτου γυναικὸς ἐδιδάχθη, τρα-
 νῶς τε ἀπεφθέγγετο πορευομένη· »δόξα σοι Χριστέ, φησί, δέσποτα
 25 τῆς αἰχμαλώτου· σοὶ χάρις καὶ σοὶ πᾶσα τιμὴ, σωτῆρ ἡμῶν τῶν
 εἰς σὲ πιστεύειν ἤξισωμένων». ἀλλὰ καὶ τῷ συμβίῳ ἑαυτῆς ἡ βασί- 7
 λισσα διηγήσατο ἕκαστα, παρώρμησε δὲ αὐτὸν εἰς ἀμοιβὴν ἀξιόπιστον
 χρήμασι βουληθῆναι ἀμείψασθαι τὴν αἰχμάλωτον τῆς εὐεργεσίας τῆς
 εἰς τὴν σύμβιον αὐτοῦ ἔνεκα. ἡ δὲ βασίλισσα πρὸς αὐτὸν ἔφη· »ἡ 8
 30 αἰχμάλωτος αὐτῆ, ᾧ βασιλεῦ, οὐκ ὀρέγεται ἀργυρίου οὔτε χρυσοῦ
 περιποιεῖται· δῶρον δὲ ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἀξιόχρεων, τὸ μόνον ἡμᾶς
 πιστεῦσαι, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἐστὶ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐπίστου· ἡ γὰρ ὁ
 πᾶς βίος νηστεία καὶ ἐγκράτεια, περιττοὶ θησαυροὶ χρυσοῦ καὶ ἀργυ-
 ρίου, καὶ γὰρ ἀπεπειράθην τῆς εὐσεβοῦς. τάλειθ' διηγοῦμαι σοι, ᾧ
 35 βασιλεῦ. ἀλλ' εἴ μου παρὰ σοὶ φροντίς ἐστὶ σωτηρίας, ἀμειψόμεθα
 καινότερον τὴν γυναῖκα, τὸν Χριστὸν αὐτῆς παραδεχόμενοι εἰς προσ-
 κύνησιν». ὁ δὲ τέως ὀκνηρότερον διετέθη, καίτοι πολλάκις ἔπο- 9

A²12 οὖν von 2. Hd. übergeschrieben A² 33 περιττοὶ aus περιττὸν corr. A²

μνηνησκόμενος πρὸς τῆς γαμετῆς ὑπερετίθετο ἐκλύων ταῖς εὐαγγελ-
 λίας τὴν αἴτησιν καὶ καιρὸν πρόσφορον ἐλπίζων αὐτῷ περὶ τούτου
 λυσιτελεῖν [ἔλεγεν]. ὁ καὶ γέγονε κατὰ πρόνοιαν θεοῦ τοῦ θέλοντος
 » πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας
 5 ἔλθειν«. συνέβη γὰρ αὐτὸν ἐν θήρᾳ περισπώμενον περὶ ὕλην 10
 κάταλσον καὶ βαθυτάτην ἐν ἡμέρᾳ σταθροῦ ὑποστῆναι νύκτα ἀπροσ-
 δόκητον. ἄφνω γὰρ ἐν μεσημβρίᾳ κατὰ πάσης τῆς ὕλης περιεχύθη
 σκότος βαθύτατον, ἐνθα ἦν ὁ βασιλεὺς. ὡς δὲ καὶ οἱ συνόντες αὐτῷ
 10 τῆδε κάκεισε πρὸς τὴν θήραν διασπώμενοι εὐρηται, φόβος συνέσχε
 τὸν βασιλέα μέγιστος ἤκιστα λογιζόμενον, ὅπως διαφύγη τὴν ἔφοδον.
 ἔπει δὲ καὶ πάντες οἱ συνόντες αὐτῷ τὴν αὐτὴν ὑπέμενον ἀνάγκην 11
 (ἐκαστον γὰρ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐληλυθῆναι σπενδόντων ἐν ᾧ κατεί-
 ληφε τόπω τὸ σκότος ἐστήλωσε, προβῆναι μὴ συγχορῆσαν εἰς ἀλλή-
 λων παράκλησιν) τότε ὑπομνησθεῖς ὁ βασιλεὺς τῆς γαμετῆς καὶ
 15 τῆς ταύτης ἀνιάτως ἔχουσαν ἰσαμένης αἰχμαλώτου, ἐβόησε λέγων
 » Χριστέ, ὁ τῆς αἰχμαλώτου κύριος, παράστηθί μοι τὰ νῦν, ἵνα φύγω
 τὴν ἐπικειμένην ἀνάγκην· ἔχω γὰρ σαφειάτην πείραν τῆς θείας σου
 δυνάμεως τὴν ἐμὴν σύμβιον«. καὶ ἅμα τῷ τελεῖσαι τὴν εὐχὴν εὐθὺς
 20 πριαραιθέντος τοῦ σκότους τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐπεχύθη μᾶλλον ἢ
 τὸ πρότερον κατὰ πάσης τῆς ὕλης, ἐνθα ἦσαν ἐστηλωμένοι. καὶ 12
 παραγενόμενοι οἴκοι ὕγιεις παραχορῆμα εὐρον τὸν βασιλέα κελύοντα τὴν
 αἰχμαλώτου (εὐθ)έως πρὸς αὐτὸν γενέσθαι, μηκέτι θεὸν ἕτερον προσ-
 κυνεῖν ἐπαγγελλόμενον ἢ Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν ἡ γυνὴ σέβεται. ἔρχε- 13
 ται οὖν ἡ γυνὴ ἢ αἰχμαλώτος, καὶ γίνεται τοῦ βασιλέως διδάσκαλος
 25 πάντα τὸν τύπον τῆς πίστεως αὐτῷ ἐπιστήσασα. ὁ δὲ χαίρων οὐκ
 ἠδέετο πρὸς εὐτελοῦς γυναικὸς θεοσέβειαν ἐκμανθάνων· τούναντιον
 δὲ ἐπ' αὐτῇ σεμνυνόμενος εἰς μέσον αὐτὴν ἄγεσθαι ἐπὶ τοῦ πλήθους
 ἐκέλευσε παρησιαζόμενος ἐπ' αὐτῇ λέγων· » ὅτι μου ἡ γαμετὴ θάνα-
 30 τόν διὰ τῆς προσευχῆς ταύτης διέδρα Χριστοῦ τοῦ παιμβασιλέως τῇ
 χάριτι«. ἔπειθ' ἐτε τοὺς ὑπηκόους, εἰ θέλοιν σωῆσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ
 φρονεῖν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν ἀφείσθαι προσκύνῃσιν τῶν εἰδώλων
 καταφρονούντας.

Ἐπειδὴ δὲ ἔμαθε πρὸς τῆς ἀγίας γυναικὸς ὅτι ἐκκλησίας χρὴ 14
 ἰδρῦσασθαι εἰς προσκύνῃσιν τοῦ Χριστοῦ, ὁμοῦ προῆει ἐπὶ τὴν χρεῖαν
 35 σπουδαίως. ὡς δὲ τοῦ οἴκου τὸν περιβόλον ἠγειραν οἰκοδομήσαντες,

4 I Tim. 2, 4

A²

22 <εὐθ>έως Hei] ἔως A² 34 ἰδρῖσασθαι: ἴσ übergeschrieben A² 35 am
 Rand Θ A²

ἔδει δὲ λοιπὸν τοὺς κίονας στῆσαι ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου πρὸς διαίρεσιν
 τῶν συνερχομένων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, θέλων ὁ θεὸς πάγιον
 γνώμην ἐνθῆναι τῷ τε βασιλεὶ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ὑπηκόοις
 περὶ τοῦ διὰ τῆς αἰχμαλώτου γυναικὸς κηρυχθέντος εὐαγγελίου Ἰησοῦ
 5 Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ποιεῖ τὸν τρίτον κίονα εἰς μέσον ὀρθωθέντα
 ἔτι τε πλάγιον ὄντα μὴ γενέσθαι εἰς τέλος ὀρθιον καθάπερ καὶ οἱ
 δύο ἕτεροι· καὶ πολλὰ καμώντες οἱ τεχνῖται τὰ τε ἰστία σὺν ταῖς
 μηχαναῖς ἀπάσαις διαρκήσαντες καὶ συντρίφαντες ὑπεξαναχωροῦσι
 φεύγοντες, δεδιότες μὴ ἐναπολειφθέντες χαμαὶ ὑπὸ τὸν κίονα ἀπο-
 10 θάνωσιν· ἴστατο γὰρ ὁ κίον ἐν τῷ ἄερι κρεμάμενος πλάγιος, μηδε-
 νὸς ὡς ἔθος τοῖς τεχνίταις ἐπινοουμένου παρ' αὐτῶν τινας βοηθή-
 ματος. ἀκούει ταῦτα ἡ αἰχμάλωτος καὶ δέει πολλῶν συσχεθεῖσα, μὴ
 15 ἀνάπαλιν τὸ πλῆθος ἐπιδῶ ἑαυτὸ πρὸς τὰ εἶδωλα, ἔρχεται δύνοντος
 τοῦ ἡλίου κατὰ τὸν τόπον καὶ κλίνασα γόνυ πρὸς τὸν θεὸν ἕως
 15 πρῶτ' ἠγριρε διὰ τῆς εὐχῆς τὸν κίονα, οὐκ ἐπὶ τὴν βᾶσιν ἐστῶτα.
 ἀλλ' ὀρθὸν μὲν ἠρτημένον ἐπάνω τῆς βάσεως ὅσον ἀπὸ πήξεως ἐνόε,
 οἰκορομοῦντος τοῦ θεοῦ μὴ ἀπιέναι τὴν αἰχμάλωτον οἴκοι ἕως τῆς
 τοῦ πλήθους ἀφίξεως, ἵνα γνωῶσιν αὐτῆς τὴν ἐν τῷ ὑπ' αὐτῆς κηρυτ-
 τομένῳ ἀληθινῷ θεῷ πίστιν. ἦλθον οὖν ἔωθεν σὺν τῷ βασιλεῖ, 16
 20 καὶ ἰδόντες ὀρθιον ἠρτημένον τὸν τηλιζούτον κίονα ἐξίσταντο. τότε
 τῆς αἰχμαλώτου πᾶσι γενομένης καταφανοῦς διὰ τὸ γεγονός, ἀναστά-
 σης αὐτῆς ἐκ τῆς εὐχῆς εὐθέως ὁ κίον, οἷά τινων τεχνιτῶν τῇ οἰκείᾳ
 βάσει αὐτὸν προσαρμολοζόντων ὡς ἐνὶ μάλιστα ἀπετέθη, πλείστην ὄσσην
 παρὰ τοὺς ἔμπροσθεν καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν κίονας ἔχων εὐπρεπῆ τὴν
 25 ἀσφάλειαν. ἐκ τούτου γέγονε καὶ τοὺς λοιποὺς τοῦ πλήθους συν- 17
 ελθεῖν καὶ συνομολογήσαι τὴν τοῦ βασιλέως πίστιν θαυμάζοντας
 Χριστόν· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ αἰχμάλωτος ἐκείνη ἀγία γυνὴ διεμαρ-
 τύρατο· ἐδεδοίκει γὰρ τοῦ πλήθους τὴν ἀπλότητα, μήποτε ἄρα ὑπὸ
 τῆς πατρῴας δεσποδαιμονίας νυττόμενοι εἰς αὐτὴν τὸ εἰς Χριστόν
 30 σέβας ἀπενέγκοιτο, ἤγουν δόξαν περὶ αὐτῆς σχῶσι μὴ συντείνουσαν
 πρὸς εὐσέβειαν. διὰ τοῦτο καὶ κοινωνῆσαι αὐτοὺς τῆς εὐχῆς προ- 18
 ετρέφατο, ἠνίκα τὸν κίονα ἠρτημένον τῷ οἰκείῳ τόπῳ προσαρμολο-
 σθῆναι πεποίηκε, συσκιάζουσα διὰ τούτου τὴν οἰκείαν ἐπόληψιν, τὴν
 δὲ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐνέργειαν λέγουσα εἰς πάντας ἀνθρώπους
 35 τοὺς εἰς αὐτὸν εὐσεβοῦντας διαβαίνειν ἐν ταῖς ὑπὲρ ἀνθρώπων
 πράξεσι.

A²22 οἰκία A² corr. Cer.24 nach τὴν (τ') Raum für zwei Buchstaben A²32 οἰκίω A² corr. Cer.

Μετὰ δὲ τὸ τελειωθῆναι τὴν ἐκκλησίαν ὑποτίθεται τῷ τε βασι- 19
 λεὶ καὶ τῇ βασιλίδι ἢ ἀρχιμάλωτος πέμψαι αὐτοὺς πρὸς τὸν τῆς εὐσε-
 βείας σύντροφον τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα Κωνσταντῖνον πεμφθῆ-
 ναι αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ αἰτουμένους τὸν τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην κα-
 5 θιερώσοντα. τότε ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ κοινῶ τῶν Ἰβήρων
 οἱ σταλέντες πρεσβευταὶ καταλαμβάνουσι τὴν Κωνσταντινούπολιν,
 ἀναγγέλλοντες τῷ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ τὴν ἐκεῖσε κρατυνθείσαν
 τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἐπίσκοπον αἰτοῦντες δοθῆναι αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ
 εἰς τὴν τῶν παρ' αὐτοῖς ἐκκλησιῶν καθιέρωσιν ὁμοῦ καὶ διατύπω-
 10 σιν. οὗς προσηρῶς δεξιόμενος ὁ εὐσεβῆς καὶ φιλόχριστος βασιλεὺς 20
 Κωνσταντῖνος, χαίρων ἐν τῷ κερῶ παρέσχε τὴν αἴτησιν, τὸν τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον παρορμήσας χειροτονή-
 σαι τῶν Ἰβήρων ἐπίσκοπον, ὁμοῦ συνορῶν θεοῦ νεῦμα εἶναι τοῦ τοῦς
 ἀλλοφύλους αὐτῷ καθυποτάσσοντος. τούτων ἡμῖν ὁ πιστότατος 21
 15 Βαζκούριος ἐφηγητὴς γέγονεν, ἀνὴρ εὐλαβέστατος καὶ τοῦ βασιλικοῦ
 γένους τῶν παρ' αὐτοῖς Ἰβήρων περιφανέστατος, (ὃς) σατράπης Ῥω-
 μαίων καταστὰς καὶ ταῖς ἀρχιεραταῖς τῆς Παλαιστίνης κατὰ τῶν Σαρα-
 κηνῶν βαρβάρων ἐπιστρατεύσας πόλεμον ἄκρωσ ὅτι μάλιστα τὴν κατ'
 αὐτῶν νίκην ἤρατο.
 20 Ἄλλ' ἐπανιτέον εἰς τὸ ἐγχειρισθὲν τῆς βασιλείας τῆς ἱστορίας 22
 ὁ γὰρ τοι βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπιμελέστερος ὢν περὶ τὸν χρι-
 στιανισμὸν καὶ ἀποστολικῶ εἰς τὸν Χριστὸν ἐκκαίόμενος πόθῳ,
 ἐτέρας καὶ αὐθις ἐκκλησίας κατὰ πόλεις ἐποίη καὶ μίαν μὲν ἐν τῇ
 καλουμένῃ θρῶ τῇ Μιμβρῇ, ὑφ' ἣν τοὺς ἀγγέλους ξεισιθῆναι πρὸς
 25 τοῦ Ἀβραάμ οἱ ἱεροὶ λόγοι μηγύουσι, κατεσκεύασε. μαθὼν γὰρ ὁ 23
 τὰ πάντα ἄριστος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὑπὸ
 τῇ θρῶ ἐκείνῃ βωμὸν ἰδοῦσθαι καὶ θυσίας Ἑλληνικὰς ἐπ' αὐτῷ τε-
 λειοῦσθαι, μέμφεται μὲν δι' ἐπιστολῆς Εὐσεβίῳ τῷ Καισαρείας τῆς
 Παλαιστίνης ἐπισκόπῳ παριδόντι τὸ τοιοῦτον μυσερὸν τόλμημα,
 30 κελεύει δὲ τὸν μὲν βωμὸν ἀνατραπῆναι, πρὸς δὲ τῇ θρῶ ἐκκλησίαν 24
 τῆς Φοινίκης μαθὼν αὐτοὺς ἀσεβῶς βιοῦντας καὶ ἀσυχρὰν ἀγωγὴν
 μετιόντας, νόμῳ σεμνῷ τὸν ἀσυχρὸν αὐτῶν ἀνείλε βίον, ἐκκλησίαν
 δὲ κτίσας ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι παρα-
 σκευάσας κληρὸν τε ἱερὸν σὺν αὐτῷ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ καθιερω-

14 Quellenangabe fast wörtlich so bei Rufin — 20—S. 155, 11 vgl.
 Soer. I 18, 5ff p. 110 — 24 vgl. Gen. 18, 1ff

A²

1 ῶ in τῷ undentlich A² 16 corr. Holl 22 ἐκκαίόμενος; αἰ durch Cor-
 rector A² 30 im Text ἀνατραπῆ, darüber von 2. Hd. εἶναι A²

θῆναι προστάξας, οὕτως τὰ Ἰλιουπολιτῶν κατὰ μετριώτερα ἀπειργά-
 σατο, οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄρχοντας πολιτικούς Χριστιανούς καὶ ἐπὶ
 βίῃ σεμνῶ μαρτυροῦμένους ἐπιλεξάμενος προσκατέστησε τῇ πόλει
 καὶ τῇ περιχώρῳ πάσῃ, θάνατον αὐτοῖς ἀπειλήσας, εἰ μὴ τῆς πρό-
 5 τερον προσοῦσης αὐτοῖς ἀσχοουργίας καὶ τῆς περὶ τὰ μυσῆρά εἶδωλα
 δεισιδαιμονίας αὐτῶν ὡς τάχιστα ἑαυτοὺς μεταβάλουεν. ἔτι τε τὸν 25
 ἐν Ἀράκοις τῆς Ἀφροδίτης * ἀροητοποιίας ἀρέτρειψε, καὶ τὸν ἐν τῇ
 Κιλικίᾳ Πυθωνικὸν ἀπήλασε δαίμονα, τὸν ραὸν ἐν ᾧ ἐρώλευεν ἐκ
 θεμελίῳ ἀνατραπῆναι κελεύσας. τοιαῦτα ὁ πιστότατος βασιλεὺς
 10 Κωνσταντῖνος πανταχοῦ γῆς εἰργάζετο χρηστὰ.

Παραθῆσω δὲ καὶ ἕτερον τεκμήριον τῆδε τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστο- 26
 ρίᾳ τῆς τοῦ αὐτοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὸν
 τῶν ὄλων θεὸν πίστει. τοσοῦτος γὰρ αὐτῷ ἦν ὁ περὶ τὸν Χρι-
 στὸν πόθος καὶ ζήλος, ὡς καὶ εἰς Πέρσας σκεπτόμενος ὑπὲρ τῶν
 15 ἐκεῖσε Χριστιανῶν διαβῆναι κελεύσας τε κατασκευασθῆναι σκηρὴν ἐκ
 ποικίλης ὀθόνης ἐκκλησίας τύπον ἀποτελοῦσαν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν
 τῇ ἐρήμῳ πεποίηκε καὶ ταύτην φέρεσθαι ἐν τῇ ὁδοῦ. ἵνα ἔχη κατὰ
 τοὺς ἐρήμους τόπους εὐκτήριον εὐπρεπές, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς τῷ θεῷ
 ἀναπέμψει. ἀλλὰ τὴν μὲν ἐπὶ τὴν Περσίδα πορείαν διανέουσα αὐτὸν 27
 20 τότε κατὰ γνώμην αὐτῷ οὐχ ὑπήντησε, τῆς τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 προμηθουμένην εἰρήνης· ὁ δ' ἐκεῖσε, τῶν Περσῶν λέγω, βασιλεὺς ὑπὲρ
 τῶν ὑπ' αὐτὸν τῆς εὐσεβείας τροφίμων τὴν πρόνοιαν ποιούμενος,
 μαθὼν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε ἀσεβῶν ἑλενομένους καὶ αὐτὸν δὲ
 τοῦτον τὸν ἐκε(ῖνον) βασιλέα τῇ πλάνῃ δεδουλωμένον παντοδαποῦς
 25 αὐτοῖς καττύειν ἐπιβουλὰς, Σαβώριος δὲ ἦν, ἐπέστειλεν αὐτῷ καὶ
 εὐσεβεῖν παραινῶν καὶ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ Χριστιανούς τιμῆς ἀπολαβεῖν
 αὐτῶν. σαφῆ δὲ τὴν τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως σπουδὴν αὐτὰ δείξει
 τὰ γράμματα.

Ἐπιστολὴ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Σαβώριον τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα περὶ
 30 τῆς τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ προνοίας.

»Τὴν θεῖαν πίστιν φυλάττων τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς μετα- 11 1
 >λαγχάνω· τῷ τῆς ἀληθείας φωτὶ ὀδηγούμενος τὴν θεῖαν πίστιν ἐπι-

11—21 Quelle Johannes? — 16f vgl. Exod. 36 — 22—28 vgl. Thdt. I
 24, 12f p. 76 — 31—S. 157, 11 vgl. Thdt. I 25, 1—13 p. 76ff

A²

7 Ἀράκοις Soer.] ἀράκοις A² | * erg. nach Soer. etwa: ραὸν καθελὼν
 τὰς ἐκεῖ γιγνομένης ἀνέδην 13 τοσοῦτον A² 17 ἔχη Ltz. ἔχει A² 24 ἐκεί-
 νων Thdt.] ἐκεῖ (entgegen d. Sprachgebrauch) A² 26 ἀπολαβεῖν corr. aus ἀπο-
 λάβειν A²

>γινώσκω. τοιγάρτοι ὡς τὰ πράγματα βεβαίῳ, τὴν ἀγιοτάτην θρη-
 >σκείαν γνωρίζω διδάσκαλον οὖσαν τῆς γνώσεως τοῦ ἀγιοτάτου θεοῦ,
 >ταύτην τὴν λατρείαν ἔχειν ὁμολογῶ. τούτου τοῦ θεοῦ μου τὴν
 >δύναμιν ἔχων σύμμαχον, ἐκ τῶν περάτων τοῦ ὠκεανοῦ ἀρξάμενος
 5 >πᾶσαν ἐφεξῆς τὴν οἰκουμένην βεβαία(ις) σωτηρίας ἐλπίσι διήγειρα,
 >ὡς ἅπαντα ὅσα ὑπὸ τοσοῦτοις τυράννοις ἔθνη διδουλωμένα ταῖς
 >καθημεριναῖς συμφοραῖς τρυχόμενα ἐξίτηλα γέγονε, ταῦτα νῦν προσ-
 >λαμβάνοντα τὴν τῶν κοινῶν ἐκδικίαν, ὥσπερ ὑπὸ πολλῆς τινος θερα-
 >πείας ἀναξωπυρηθέντα, ἀχθοῦσι τε καὶ ἀγάλλονται καὶ πανηγυρικάς
 10 >τῷ θεῷ ἐπιτελοῦσιν ἑορτάς. τοῦτον τὸν θεὸν ἐγὼ πρεσβεύω, οὐπερ 2
 >τὸ σημεῖον ὁ αὐτῷ ἀνακείμενός μοι στρατὸς ὑπὲρ τῶν ὄμων φέρει,
 >καὶ ἐφ' ἅπερ ἂν ὁ τοῦ δικαίου λόγος παρακαλεῖ, κατευθύνεται. ἐξ
 >αὐτῶν δ' ἐκείνων περιφανέσι τροπαιοῖς αὐτίκα τὴν χάριν λαμβάνω.
 >τοῦτον τὸν θεὸν ἀκραίφρει καὶ καθαροῦ διανοία ἐν τοῖς ἀνωτάτω
 15 >τυγχάνειν ὑπερανγάζομαι.
 >Τοῦτον δὲ τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι γόνυ κλίνας, φεύγων μὲν πᾶν 3
 >αἴμα βδελυκτὸν καὶ ὀσμὰς ἀηδεῖς καὶ ἀποτροπαιοὺς, πᾶσαν δὲ λαμ-
 >πηδόνα ἐκκλίνων, αἷς ἢ παμμίαρος καὶ ἀθέμιτος πλάνη χαίρουσα
 >πολλοὺς τῶν ἔθνων καὶ ὅλα γένη χράνασα κατέρριψε, τοῖς κατω-
 20 >τάτω παραδοῦσα μέρεσιν. ἅ γὰρ ὁ θεὸς τῶν ἀνθρώπων πρόνοιαν 4
 >διὰ φιλάνθρωπίαν οἰκίαν ποιούμενος χρείας ἡμῶν ἕνεκα εἰς τοῦμ-
 >φανῆς παρήγαγε, ταῦτα πρὸς τὴν ἐκάστων ἐπιθυμίαν κακῶς ἀνέρ-
 >χεται· καθαρὰν δὲ μόνην διάνοιαν καὶ ψυχὴν ἀκηλίδωτον παρὰ
 >ἀνθρώπων ἀπαιτεῖ, τὰς τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας πράξεις ἐν τούτοις
 25 >σταθμώμενος. ἐπιεικείας γὰρ καὶ ἡμερότητος ἔργοις ἀρέσκεται πρῶτος
 >φιλῶν, μισῶν τοὺς ταραχώδεις, ἀγαπῶν τὴν πίστιν, ἀπιστίαν κολά- 5
 >ζων, πᾶσαν μετὰ ἀλαστοειίας δυναστείαν καταγρονὺς καταβάλλει, ἴβριν
 >ὑπερηφάνων τιμωρεῖται, τοὺς ὑπὸ τύφου ἐπαιρομένους ἐκ βάθρων
 >ἀναιρεῖ. οὗτος καὶ βασιλείαν δικαίαν περὶ πολλοῦ ποιούμενος ταῖς 6
 30 >παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίας κρατύνει, σύρεσίν τε βασιλικὴν τῷ γαληναίῳ
 >τῆς εἰρήνης διαφρλάττει.

>Διὸ χάριων ἄγαν ὑπεραγάλλομαι, ἀδελφέ, τοῦτον θεὸν εἶναι
 >ὁμολογῶ(ν) πάντων ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα, ὃν πολλοὶ τῶν τῆδε βασιλευ-

9 Interpolation des Gelasius — 27 vgl. Jes. 13, 11

A²

5 βεβαίαις Thdt.] βεβαία A² 6 τυράννοις aus τυράννης A² 7 συμφο-
 ραῖς A² 10 Am Rand noch kenntlich ἕπερ . . . ἀλλ von späterer Hd. A²
 11 αὐτῷ corr. aus αὐτοῦ A² 16 μὲν übergeschrieben von späterer Hd. A²
 21 οἰκίαν A² 27 ἀλαστοειίας A² 33 ὁμολογῶν Thdt.] ὁμολογῶ A²

>σάντων, μαριώδεσι πλάνας ὑπαχθέντες, ἐπεχείρησαν ἀρνήσασθαι.
 >ἀλλ' ἐκείνους ἅπαντας τοιοῦτον τιμωρὸν τέλος κατανάλωσεν, ὡς
 >πᾶν τὸ μετ' ἐκείνους ἀνθρώπων γένος τὰς ἐκείνων συμφορὰς οὐκ
 >ἀντ' ἄλλον παραδείγματος ἢ ταύτας παρὰ τοῖς τὰ ὅμοια ζηλοῦσι
 5 >τίθεσθαι. τούτων ἐκείνον ἕνα ἡγοῦμαι γεγονέναι, ὃν καθάπερ τις 7
 >σκηπτὸς ἢ θεῖον δίκη τῶν τῆδε ἀπελάσασα τοῖς ἑμετέροις μέρεσι
 >παραδέδωκε, τῆς ἐπ' αὐτῷ αἰσχύνῃς πολυθρόλλητον τὸ παρ' ὑμῖν
 >τρόπαιον ἀποσῆρατα.

>Ἀλλὰ γὰρ ἔοικεν εἰς καλὸν προκεχωρηκέναι τὸ καὶ ἐν τῷ καθ'
 10 >ἡμᾶς αἰῶνι τὴν τῶν τοιούτων τιμωρίαν περιφανῆ διεχθῆναι. ἐπι-
 >δον γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκείνων τὰ τέλη, τῶν ἔναγχος ἀθεμίτοις 8
 >προστάγμασι τὸν τῷ θεῷ ἀνακείμενον ἐκταραξάντων λαόν. διὸ δὴ
 >καὶ πολλὴ χάρις τῷ θεῷ, ὅτι τελεία προνοία πᾶν τὸ ἀνθρώπινον
 >γένος, τὸ φυλάττον τὸν θεῖον αὐτοῦ νόμον, ἀποδοθείσης αὐτῷ τῆς
 15 >εἰρήνης, ἀγάλλεται καὶ γαυροῖ. ἐντεῦθεν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς πεπεισ- 9
 >μένον, ὅτι κάλλιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἔχειν ἡμᾶς ἅπαντα συνέστηκεν,
 >ὄποτε διὰ τῆς τούτων, τῶν τοῦ θεοῦ λέγω λαῶν, καθαρὰς καὶ
 >δοκίμου θρησκείας ἐκ τῆς περὶ τὸ θεῖον συμφωνίας πάντα(ς) εἰς αὐτὸν
 >ἀγείρειν ἄξιον.

>Τούτου τοῦ καταλόγου τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐμῶν συνθεραπόν- 10
 >των, λέγω δὴ τῶν Χριστιανῶν (ὑπὲρ γὰρ τούτων ὁ πᾶς μοι λόγος)
 >πῶς οἶε με ἠδεδῆαι ἀκούοντα, ὅταν καὶ τῆς Περίοδος τὰ κράτιστα
 >ἐπὶ πλεῖστον ὥσπερ ἔστι μοι βουλομένη κοσμηται; σοὶ τε οὖν, ὡς
 >ἄτε προεπῶδες τὰ κάλλιστα νέμειν ἐκείνοις ἐπινεύσεως, ὑπάρξοι
 25 >ὡσαύτως τὰ κάλλιστα, ὅ τι σοὶ κάκεινοις. οὕτως γὰρ ἔξις τὸν 11
 >τῶν ὅλων δεσπότην καὶ θεὸν προῖον, ἴλεων καὶ εὐμενῆ. τούτους
 >τοιγαροῦν, ἐπειδὴ τοσοῦτος εἶ, σοὶ παρατίθημι, ὅτι καὶ εὐσεβεία
 >ἐπίσημος εἶ, ἐγχειρίζων τὴν τούτων διακινβέρνησιν, τῶν Χριστιανῶν
 >λέγω, τοῖς τῆς εἰς τὸν θεὸν θρησκείας εὐσεβοῦς ἐν αὐτοῖς προστα-
 30 >τεύουσι· τούτους ἀγάπα ἀρμοδίως τῆς σαυτοῦ φιλανθρωπίας. σαυτῷ
 >τε γὰρ καὶ ἡμῖν ἀπερίγραπτον δώσει(ς) διὰ τῆς πίστεως τὴν χάριν.

Τοσαύτην ὁ τὰ πάντα ἄριστὸς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τῶν ἐν 12
 τῇ εἰς Χριστὸν εὐσεβεία κοσμουμένων ἐποιεῖτο φροντίδα, οὐ μόνον

A²

4 ἀντ' ἄλλον corr. aus ἀντάλου A² συμφορὰς ἀντ' ἄλλον παραδείγματος
 ἐπαράτους τοῖς τὰ ὅμοια ζηλοῦσι Thdt. 5 ἐκείνον corr. aus ἐκείνων A²

6 ἑμετέρες A² 11 Nach αὐτὸς Rasur oder Flecken, worauf von 3 Buchstaben

kenntlich ε A² 18 πάντα Thdt.] πάντα A² 24 über ἐκείνοις übergeschrieben

ει(?) A² 25 corr. nach Thdt. σὺ κάκεινοι A² 31 δώσει Thdt.] δώσει A²

τῶν ὑπηκόων ἐπιμελούμενος, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑφ' ἕτερα σκήπτρα τε-
 λούντων εἰς δύναμιν προμηθεύμενος. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τῆς ἀνω-
 θεν θείας κηδεμονίας ἀπήλυσε, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ Ῥωμαίων
 κόσμῳ οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων τὰς ἡγίας κατέχων, ἕρποντες
 5 εἶχε τοὺς ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους καὶ τῷ χαλινῷ τοῦ αὐτοῦ γενέ-
 ματος μεθ' ἡδονῆς πειθομένους. καὶ γὰρ καὶ οἱ βάρβαροι ἐκόντες 13
 λοιπὸν (ἦ) φόβῳ πολέμου κρατούμενοι ἐδοῦλενον, δεδιότες τὸν Κων-
 σταντίνῳ συμπαρόντα θεόν. πανταχοῦ γὰρ τρόπαια ἴσταντο, καὶ
 νικηφόρος ὁ βασιλεὺς κατὰ πάντων ἐδείκνυτο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ
 10 ἄλλοι πλείστοι ὅσοι ἀκριβέστερον εἰς δόξαν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ εὐφη-
 μούντες συνέγραψαν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς προκειμένης
 ἱστορίας πάλιν τὸν λόγον ἀγάγωμεν.

*Περὶ Κωνσταντίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ πανευφήμου βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ
 παρατεθέντος αὐτῷ πατρὸς αὐτῆς Ἀρριανῶ ἡρεσβιτέρου.*

15 Ὁ μὲν οὖν πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταντίνος τῆς τῶν ἐκκλη- 12 1
 σιῶν εἰρήνης προμηθεύμενος τὰς τούτων φροντίδας κατὰ τὸν ἀπό-
 στολον, ὡς πολλὰκις εἰρήκαμεν, ἐν τῇ ψυχῇ περιέφερεν. οἱ δὲ τῷ
 δοκεῖν ἱερεῖς λεγόμενοι, ὅσοι τὴν Ἀρειοῦ λώβην εἰσεδέξαντο, ἡρεμεῖν
 οὐκ ἠρέχοντο, ἄσπονδον τὸν κατὰ τῆς ἐληθείας ἀναδεξιόμενοι πόλε- 2
 20 μον, ποιζίλλας μηχανὰς κατὰ τῆς ὀρθῆς ἐπιτεχνώμενοι πίστει. Κων-
 σταντία γὰρ τῇ ἀδελφῇ τοῦ θεοσιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου, γα-
 μετῇ γεγονυῖα τοῦ ἀσεβοῦς Λικινίου, ἧς καὶ ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν,
 συνέβη ἐν συντυχίᾳ γενέσθαι πρεσβύτερόν τινα ὁμόσρονα τῶν τῆς
 Ἀρειοῦ βλασφημίας κοινῶν, θῶπα ἀκροθίνιον τοῦνομα Εὐτό- 3
 25 ζιον. καὶ τὰ μὲν πρῶτα προσεφθάρη τισὶ τῶν τῆς Κωνσταντίας 3
 θεραπευτῶν, αὐτίκα δὲ καὶ αὐτῇ τῇ Κωνσταντίᾳ εἰς ὄψιν ἔρχεται.
 καὶ δὴ πλείστης ὄσης πρὸς αὐτῆς ἀπολαέων παρρησίας ὁμοῦ καὶ
 κηδεμονίας διὰ τῶν σιγνοτέρων συντυχῶν προῦχώρει αὐτῷ καὶ ἡ
 30 περὶ Ἀρειοῦ πρὸς αὐτὴν ὁμιλία. θαρρόσας δὲ λοιπὸν συνήρπαξεν 4
 αὐτὴν διὰ τῶν ἀπατηλῶν αὐτοῦ λόγων. ὡς φθόνος, φησί, μόνος τὰ
 κατὰ Ἀρειοῦ εἰργάσατο. ἔπειθ' ἐτε αὐτὴν διὰ τούτων καὶ τῶν τοι-
 ούτων ἀπατηλῶν αὐτοῦ λόγων, ὡς τὰ αὐτὰ φησὶ φρονεῖ καὶ διδάσκει

15—S. 160, 7 aus Johannes? Gelasius bietet mehr als die Parallelrecen-
 sionen Soer. I 25, Thdt. II 3, Rufin X 12 — 22 s. SS. 13, 6f. 18, 16. 147, 19 —
 24f der Name nur hier überliefert

A²

zu 7 vgl. Thdt. 8 ἴσταντο Thdt. 17 τῷ Holl] τοῦ A² 27 ἀπολαέων:
 r auf Rasur (vgl. S. 155, 27) A² 31 Ἀρειοῦ A² 32 λόγῳ A²

- Ἄρειος ὁμοίως Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοῖς ἰνὰ τὴν οἰκουμένην ἐπισκόποις. ἡ δὲ Κωνσταντία ἐπίστευσε τοῖς λεγομένοις αὐτῇ παρ' αὐτοῦ. 5
 μάλιστα ἀκούσασα παρ' αὐτοῦ ὁμόφρονα εἶναι τὸν Ἄρειον Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ζήλω δὲ τῆς παρὰ τῶν πολλῶν
 5 ἐκκλησίας μάτην αὐτῷ ἐναντιοῦσθαι τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον. γίνεται οὖν εἰσδεξαμένην τὴν Κωνσταντίαν τὰ τῆς τοῦ κατὰ Ἄρειον πρεσβυτέρου ἀπάτης ῥήματα ἠσθῆναι μὲν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις καὶ πλείονος τὸν πρεσβύτερον ἐκείνον ἀξιῶσαι τιμῆς καὶ ἐν τοῖς οἰκειοτάτοις ἔχειν αὐτόν.
- 10 Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὑσθερεῖα χαλεπωτάτῃ περιέπεσεν, ἐν ἣ καὶ 6
 ἐτελεύτησε. γνοὺς τοίνυν ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος παρεγένετο σπουδαίως πρὸς αὐτὴν ἐπισκεψόμενος αὐτήν. καὶ γὰρ μετὰ τὴν τοῦ ὑσεβοῦς ἄνδρὸς αὐτῆς τελευτὴν καὶ τὴν τῆς θεοφιλοστάτης καὶ ἀοιδίμου Ἑλένης τῆς μητρὸς αὐτῶν εἰς τὸν ἄλυπον βίον
 15 μετάστασιν πάσης αὐτὴν κηδεμονίας ἤξιον ὁ πανεύφημος οὗτος καὶ πιστότατος βασιλεὺς, καὶ τῶν τῆς χηρείας ἢ ὀρφανίας ὀδυνηρῶν πείραν αὐτὴν λαβεῖν οὐκ ἠσῆκεν. οὗ καὶ χάριν καὶ παρ' αὐτὴν τὴν τελευτὴν τὴν ἀρμότιον αὐτῇ καὶ ἀπὸν καὶ παρὼν παρεῖχε θραπείαν. μετὰ γοῶν πολλὴν συνομιλίαν τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς 7
 20 Κωνσταντίας λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ Κωνσταντία ἅτε πρὸς γνήσιον ἀδελφὸν θαροῦσα· «μὴ μοι χάριν δός, ὃ πανεύφημε βασιλεῦ, ἀπερχομένη πρὸς τὸν θεόν». ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς αὐτήν· «ποῖαν, φησί, ταύτην»; ἡ δὲ Κωνσταντία πρὸς αὐτὸν ἔφη· «δέομαί σου, φησί, βασιλεῦ, ἵνα τὸν Ἄρειον ἀνεθῆναι τῆς ἐξουσίας κελύσης καὶ τὴν ἀπὸ
 25 συσκευῆς ἐπαραστᾶσαν αὐτῷ συμφορὰν καταστείλης, μηδὲ ἐν βραχεὶ ἀθῶοις αἵμασι κηλίδα τῇ εὐσεβεὶ σου βασιλείῃ προσάψης». ἠρέσχετο 8
 οὖν τῆς ἀδελφῆς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, νομίσας αὐτὴν ἀδελφικῇ διαθέσει ταῦτα λέγειν πρὸς αὐτόν καὶ μὴ παραπεισθεῖσαν ἐπὶ τοῦ κατὰ Ἄρειον πρεσβυτέρου, σύμβουλον ἀσφαλῆ νομίσας αὐτῷ εἶναι τὴν
 30 ἀδελφὴν. καὶ τέως μὲν ἐπιβῆναι τὸν Ἄρειον τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ 9
 τῇ Αἰγύπτῳ ἐκόλυσεν, ἀνεθῆναι δὲ αὐτόν εὐθὺς τῆς ἐξουσίας ἐκέλευσε διὰ τὴν τῆς Κωνσταντίας τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς παράκλησιν. παρεθέτο δὲ αὐτῷ ἡ Κωνσταντία καὶ τὸν πρεσβύτερον ἐκείνον τὸν κατὰ Ἄρειον πείθεσθαι αὐτῷ τὸν βασιλέα παρακαλέσασα καὶ τοῖς ἐπ'
 35 αὐτοῦ λεγομένοις ἠδεσθαι· «ὥς ἔχουσα πείραν αὐτοῦ τῆς ὀρθότητος, σοὶ τοῦτον, εὐσεβέστατε βασιλεῦ, παρακατατίθηναι».

12—17 vgl. Thdt. II 3, 2f p. 96

A²

6f πρεσβύτερον A² 25 συσκευῆς corr. aus σκευῆς A²

Καὶ δὴ ἡ μὲν Κωνσταντία τὸν ἀνθρώπειον ὑπεξέροχεται βίον· ὁ 10
 γε μὴν πρεσβύτερος ἐκεῖνος ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσέδω, ὁ γὰρ δὴ ἡμε-
 ρώτατος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς τῇ Κωνσταντίᾳ αἰτησαμένη
 τοῦτο ποιεῖν ὑποσχόμενος, μετὰ ταῦτα πεπλήρωκε τὴν ὑπόσχεσιν
 5 καὶ θαμὰ φοιτᾶν παρ' αὐτὸν ἐκελεύετο, παρηγοσίας τε ὅτι μάλιστα
 πλείστης αὐτῷ ὁ βασιλεὺς μετέδωκε, καὶ λίαν ἐν τοῖς οἰκειοτάτοις
 τοῦ χριστοφόρου βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπῆρχε.]

Ταῦτα ἀκούσαντες Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας καὶ Θεόγνιος ὁ Νικαίας 11
 ἔτι ἐν τῇ ἐξορίᾳ διάγοντες, θαρρήσαντες γράφουσι βιβλίον μετανοίας
 10 δῆθεν καὶ πέμπονσι τοῖς κορυφαίοτατοις τῶν ἐπισκόπων ἀνακληθῆναι
 τῆς ἐξορίας αἰτοῦντες, διαβεβαιούμενοι λόγῳ, οὐ τρόπῳ, ὡς καὶ τὸ
 πρότερον, δέχεσθαι καὶ κρατεῖν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, καὶ δὴ 12
 χρηστευσαμένων εἰς αὐτοὺς τῶν ἐπισκόπων τῶν τὸ βιβλίον τῆς ἐπι-
 πλάστου μετανοίας αὐτῶν δεξαμένων, καὶ τῆς ἐξορίας κατὰ παρά-
 15 κλησιν ἀνεκλήθησαν ἐκ βασιλικῷ προστάγματος καὶ τὰς ἐκκλησίας
 ἐξ ὧν ἐξηλάθησαν, ἀπειλήσαν, τοὺς εἰς τὸν αὐτῶν τόπον χειροτο-
 νηθέντας ἐπισκόπους ἐξωθήσαντες, Ἀμφίωνα μὲν Εὐσέβιος, Χρῆστον
 δὲ Θεόγνιος.

Καλὸν δ' ἂν εἴη καὶ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου τῆς νόθου αὐτῶν μετα- 13
 20 νοίας τὸ ἀντίγραφον ἐντάξαι τῇδε τῇ συγγραφῇ. ἔστι δὲ οὕτως·

Βιβλίον ἐπιπλάστου μετανοίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας καὶ Θεογνίου Νικαίας.

»Ἦδη μὲν καταψηφισθέντες παρὰ τῆς ὁσιότητος ὑμῶν ἐν ἡσυχίᾳ 13 1
 >φύρειν τὰ κεκριμένα παρὰ τῆς ἀγίας ὑμῶν ἐπικρίσεως ὀφείλομεν.
 >ἀλλ' ἐπειδὴ τόπον δίδομεν καθ' ἑαυτῶν διὰ τῆς σιωπῆς, τούτου
 25 >ἔνεκεν ἀναφίρομεν ἐπὶ τὴν ἀγιότητα ὑμῶν, ὅτι ἡμεῖς καὶ τῇ ἀγίᾳ
 >ὑμῶν συνόδῳ συνεδράμομεν καὶ τὴν ἔννοιαν ἐξετάσαντες ἐπὶ τῷ
 >ὁμοουσίῳ ὅλοι ἐγενόμεθα τῆς εἰρήνης, μηδαμοῦ τῇ αἰρέσει ἐξακολου-
 >θήσαντες. ὑπομνήσαντες δὲ ἐπὶ ἀσφαλείᾳ τῶν ἐκκλησιῶν ὅσα τὸν 2
 >λογισμὸν ἡμῶν ὑπέτρεχε, καὶ πληροφορήσαντες καὶ πληροφορηθέν-
 30 >τες τοὺς δι' ἡμῶν πεισθῆναι ὀφείλοντας ὑπεσημηνάμεθα τῇ πίστει·
 >τῷ δὲ ἀναθεματισμῷ οὐχ ὑπεγράψαμεν, οὐχ ὡς τῆς πίστεως κατη-
 >γοροῦντες, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὡς ἀπιστοῦντες τοιοῦτον εἶναι τὸν
 >κατηγορηθέντα ἐκ τῶν ἡδὴ παρ' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς διὰ τε ἐπιστολῶν

4—6 vgl. Thdt. II 3, 6 p. 97 — 8—20 vgl. Soer. I 14, 1 p. 97. Philostorg. I 9
 p. 10, 2ff (Bidez) — 11 s. S. 104, 13 — 22—S. 161, 26 vgl. Soer. I 14, 2ff p. 97ff

A²

16 1. αὐτῶν] αὐτὸν A² 17 χριστὸν A² vgl. S. 119, 16 22 ἡδη Soer.]
 ἴδει A² 33 ἡδη] ἰδίᾳ Soer.

>αὐτοῦ καὶ τῶν εἰς πρόσωπον διαλέξεων πεπληροσφορημένοι μὴ τοι-
 >οὔτον εἶναι αὐτόν. εἰ δὲ ἐπέσθη ἡ ἀγία ἑμῶν σύνοδος, οὐκ ἀντι- 3
 >τείνομεν, ἀλλὰ συγκατατιθέμενοι τοῖς περὶ ἑμῶν κεκριμένοις πληρο-
 >σφοροῦμεν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ γράμματος τὴν συγκατάθεσιν διδόντες,
 5 >οὐ τὴν ἐξορίαν βαρίως γέροντες, ἀλλὰ τὴν ὑπόνοιαν τῆς ἀρέσεως
 >ἀποδρόμοι. εἰ γὰρ καταξιώσῃτε τῶν γούν εἰς πρόσωπον ἑμῶν 4
 >ἐπαραλαβεῖν ἡμᾶς, ἔξετε ἐν ἅπασι συμψύχους ἀκολουθοῦντας τοῖς
 >παρὶ ἑμῶν κεκριμένοις. εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν ἐπὶ τοῖς τῆς ἀρέσεως
 >ἐργαζόμενον ἔδοξε τῇ ἑμῶν ἀγιοσύνῃ χρηστενθῆναι παρὰ τοῦ εὐσε-
 10 >βεστάτου ἡμῶν βασιλέως καὶ γιανθροπίας ἀξιοθῆναι, καὶ τῆς
 >ἐξορίας τούτου ἐλευθερωθῆναι ἐπροσβεύσασθε, πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς
 >τοὺς ἀνευθύνους δίκαιον ἀξιοθῆναι καὶ τῆς ἐκ τῆς ἐξορίας ἐλευθε-
 >ρίας καὶ τῆς πρὸς τὴν ἑμετέραν ὁσιότητα ἀναξενύξεως. ἄτοπον 5
 >γὰρ ἂν εἴη τοῦ δοκοῦντος ὑπευθύνου ἀνευθέντος ἡμᾶς ἐπισιωπᾶν,
 15 >διδόντας καθ' ἑαυτῶν διὰ τῆς σιωπῆς, ὡς προειρήκαμεν. ἐναργεῖς
 >τοὺς ἐλέγχους. καταξιώσατε οὖν, παρακαλοῦμεν, ὡς ἀρμόξει τῇ
 >φιλοχρίστῳ ἑμῶν ὁσιότητι. ὑπομνήσαι περὶ τούτου τὸν θεοφιλέστα-
 >τον ἡμῶν βασιλέα καὶ τὰς δεήσεις ἡμῶν ἐγχειρίσαι καὶ θᾶπτον
 >βουλεύσασθαι περὶ ἡμῶν τὰ ὑμῖν ἀρμόζοντα ἐφ' ἡμῖν, ἀγιώτατοι.

20 Τοῦτο μὲν τῆς παλινοφθίας τὸ βιβλίον Εὐσεβίου καὶ Θεογρίου 6
 τῶν προορηθέντων ἐστίν. ἀπὸ μὲν τῶν ῥημάτων αὐτῶν φαίνονται,
 ὅτι τῇ μὲν ὑπαγορευθείσῃ ἐν τῇ Νικαίων ὑπὸ τῆς ἐκείσε ἀγίας συν-
 ὁδου πίστει ὑπεσημῆρατο χειρὶ μόνη, οὐ προθέσει, καθὼς καὶ
 25 ἀναθεματισμῶ σύμφηροι γενέσθαι τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ οὐκ ἠθέλη-
 σαν. τῆς μὲντοι ἐξορίας ἐκ σπουδῆς τῶν τὰς δεήσεις αὐτῶν δεξα- 7
 μένων ἐπισκόπων ἀπελύθησαν, καὶ τὰς πρότερον παροικίας αὐτῶν,
 καθάπερ καὶ ἀνωτέρω μοι εἴρηται, καταλαμβάνοντες καὶ μόνον ὡς εἶπεν
 ταύτας θεασάμενοι, σπουδῆ ὅτι μάλιστα πλείστη χρησάμενοι ἐπὶ τὸ
 30 στρατόπεδον ὄρησαν καὶ φθάσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσπη-
 δᾶν εἰς τὰ βασίλεια κατεθάρρον, πεποιθότες ταῖς τοῦ πρεσβυτέρου
 ἐκείνου προστασίαις, οὔπερ ἡ Κωνσταντία τῷ θεοφιλεστάτῳ Κων-
 σταντίνῳ ὡς γρησία αὐτοῦ ἀδελφῆ παρέθετο, πλείστης ὄσης θερα-
 πείας καὶ τιμῆς ἀξιουμένου παρὰ τοῦ βασιλέως. ἀλλ' ὅμως καὶ 8

23 s. S. 104, 13 — 26—S. 162, 20 Johannes? — 28 vgl. S. 160, 15 ff — 32 vgl. S. 159, 33 f

A²

10 γιανθροπίας A² 12 das ἰ in ἀνευθύνους von 1. Hd. nachträglich zugefügt, das Wort am Rand von anderer Hd. wiederholt A² 20 τὸ βιβλίον Socr.] τοῦ βιβλίον A² 24 κατὰ>Socr. | κατ' αὐτοὺς A² 32 οὔπερ attrahiert statt ὑπερο Gelasius.

οὗτος οὐκ ἐθάρρει, ὡς ἤδη προέφη, ἀποκαλύπτειν τὴν ἔνδοθεν ἐγκλιμένην αὐτῷ Ἀρειανὴν αἵρεσιν, θεωρῶν θερμοτάτην περὶ τὰ θεῖα καὶ τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἀκρίβειαν τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν. τὸν 9
 μέντοι Εὐσέβιον σὺν Θεογνίῳ πρὸς τὸν βασιλέα εἰσήγαγε, κρῦψαι 5
 αὐτοῖς παρεγγυήσας ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν τῆς ἀσεβοῦς Ἀρειοῦ αἰρέ-
 σεως νόσον, πολλά τε ὑπὲρ αὐτῶν τὸν βασιλέα ἐδυσώπησε μεταδιό-
 ναι αὐτοῖς παρησίας, μάλιστα Εὐσέβιῳ, τὰ ἐν τῇ συνόδῳ λεχθέντα
 φρονεῖν αὐτοὺς μαρτυρόμενος.

Καὶ δὴ τὴν ἀλήθειαν ὁ τῆς ἀληθείας ἀληθῶς ἐχθρὸς ἔλεγεν. ἃ 10
 10 γὰρ ἐκεῖ δυσσημοῦντες ὑπεγόγγυζον, ταῦτα ὁ θῶπαξ φρονεῖν αὐτοὺς
 ἔλεγεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔμψνον ἔχων τὸ καλοκάρηθες καὶ πολλὴν
 πρὸς τοὺς ἱερομένους αἰδῶ καὶ τὴν ἀμνησίκαζον καρδίαν τοῦ μεγά-
 λου βασιλέως ὁμοῦ καὶ προσήτου Δαυὶδ κειτημένος καὶ μήτε ἐν νῶ
 λαβεῖν ἀνασχόμενος τὰς κατ' αὐτοῦ τετολυμμένας ὑπὸ Εὐσέβιον ἐπι-
 15 βουλὰς ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς Λικιννίου, προσεδέξατο αὐτοὺς εὐμενῶς καὶ
 εὐλαβῶς ὡς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ τιμῆς πλείστης ὄσης αὐτοὺς καὶ
 ἀσπασμοῦ ἤξιωσε, καὶ συχνότερον ἤκειν αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν ἐκέ-
 λευσε. τῶν δὲ ὁσημέραι προκοπτόντων εἰς τὴν (πρὸς) τὸν τὰ πάντα 11
 ἄριστον βασιλέα Κωνσταντίνον παρησίαν, δυσωποῦσι τὸν πρεσβύ-
 20 τερον ἐκείνον τὸν κατὰ Ἀρειον ἄρξασθαι αὐτὸν εἰς τὰς ὑπὲρ Ἀρειοῦ
 πρὸς τὸν βασιλέα παρακλήσεις τοῦ ἀξιῶσαι αὐτὸν τῶν αὐτοῦ ὄψεων.
 συστῆναι αὐτῷ δυνάμενον καὶ δεῖξαι τὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ ἀγίων πατέ-
 ρων φρονούντα.

Ὁ δὲ πρεσβύτερος, εἰζας ταῖς Εὐσέβιον καὶ Θεογνίου παρακλή- 12
 25 σεσιν, ἄρχεται τῶν ὑπὲρ Ἀρειοῦ πρὸς τὸν βασιλέα λόγων, ὡς ἐκ
 προσώπου τῶν προσηθέντων τὰ πλείστα λέγων, ὅτι πᾶσι τοῖς ἐν
 τῇ συνόδῳ συντίθεσθαι αὐτὸν φάσκουσι καὶ τῇ ἐκείσε ἐκφωνηθείσῃ
 πίστει ἀρέσκεισθαι. τῷ δὲ βασιλεῖ ξένα κατεφαίνετο τὰ περὶ τοῦ 13
 Ἀρειοῦ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου λεγόμενα. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πλεί- 13
 30 στας ἡμέρας, τοῦτο μὲν κατ' ἰδίαν τοῦτο δὲ καὶ παρόντος τὰ πλείστα
 Εὐσέβιον τοῦ Νικομηδείας· συχνότερον γὰρ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς μετε-
 πέμπετο, οὐ γὰρ ἐμέμνητο τῶν πάλαι κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀσεβοῦς
 Εὐσέβιον τοῦτον δραματουρηθέντων ὁ πιστότατος βασιλεὺς. τῇ 14
 τοίνυν εὐτεχνίᾳ τῶν ἀπατηλῶν αὐτοῦ λόγων ὁ Εὐσέβιος πείθει διὰ
 35 τε τοῦ πρεσβυτέρου καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸν φιλανθρωπότατον καὶ ἐπιει-
 κέστατον βασιλέα κληθῆναι κελεύσαι παρ' αὐτὸν τὸν Ἀρειον, διαβε-

1 vgl. S. 158f. — 12 vgl. S. 46, 1 — 21—S. 163, 26 Johannes? teilweise bei Socr. I 25, 5f. 9—11 p. 137ff — 32 vgl. o. S. 13

A²

S μαρτυρόμενος corr. aus μαρτυρόμενος A² 9 ἐχθρὸς am Rand von spä-
 terer Hd. nachgetragen A² 18 corr. Cer. 21 τοῦ Holl] καὶ A²

βαιοῦμενος ἐλθόντα αὐτὸν εἰς πρόσωπον τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κων-
 σταντινίου συντίθεσθαι καὶ αὐτὸν πᾶσι τούτοις, οἷς καὶ ἡ σύνοδος
 καὶ ἡμεῖς, ἡσίοι, συνεθέμεθα. ἄπιστα καταφάινεται ταῦτα τῷ βα- 15
 σιλεῖ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς προσοῦσης αὐτῷ θεοφιλοῦς ἐπεικειάας καὶ τῆς
 5 περὶ τῶν ἐκκλησιῶν ὁμοροίας σπουδῆς ἠπτημένος, ὡς ἱερεῦσιν
 πιστεύσας, τάδε ἔφη πρὸς αὐτούς: «εἰ Ἄρειος συντίθεται τῇ συνόδῳ
 καὶ ἀληθῶς τὰ ἐκείνης φρονεῖν ἔλοιτο, δέξομαι τε αὐτὸν εἰς πρόσω-
 πον καὶ σὺν τιμῇ ἐκπέμψω εἰς Ἀλεξάνδρειαν». ταῦτά τε ἔλεγε καὶ
 διὰ γραμμάτων μετάπεμπτον αὐτὸν ἐπὶ τὸ κοινοῦ γενέσθαι ἐκέ-
 10 λυσεν.

Ὁ δὲ Ἄρειος τῶν τοῦ βασιλέως ἀξιωθεὶς γραμμάτων ἀδτις θρά- 16
 σαι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔσπευσε. συμπάρῃν δὲ αὐτῷ καὶ Εὐζώ-
 ῖος, ὃν σὺν αὐτῷ καθείλεν ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος ὁ τῆς κατὰ Ἀλεξάν-
 δρειαν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος. ἀναφέρεται δὴτα ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα
 15 διὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἐκ σπουδῆς τῶν περὶ Εὐσέβιον τὸν Νιζομηδέα
 παρεῖναι τὸν Ἄρειον. δέχεται οὖν αὐτὸν σὺν Εὐζώῳ εἰς πρόσω- 17
 πον καὶ διεπυθάρετο παρ' αὐτῶν ὁ βασιλεύς, εἰ τῇ ἐν τῇ Νικαίων
 παρὰ τῶν τριακοσίων ἀγίων πατέρων ἐκτεθείῃ πίστει συντίθεται.
 ὁ δὲ Ἄρειος ἐνωμότως ἔλεγεν οὕτως ἀεὶ πεπιστευκέναι καὶ πιστεῖν,
 20 καθὼς καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες, καὶ πάντες δὲ οἱ σὺν
 ἡμῖν οὕτως πιστεύουσιν — ἔλεγε δὲ τοὺς περὶ Εὐσέβιον τὸν Νιζομη-
 δέα καὶ Θεόγριον τὸν αὐτῆς Νικαίας, ὥσπερ εὐορκῶν πρὸς ἀπάτην
 καὶ πειθῶ τῆς τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως ἀπλότητος. ταῦτα ἐνω- 18
 μότως τοῦ Ἀρείου εἰπόντος, εἰς ἔκστασιν τὸν θεοφιλέστατον καὶ
 25 ἐπεικειέστατον βασιλέα ἤγαγεν, ὥστε αὐτὸν εὐθὺς καὶ παραχρῆμα εἰς
 Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τιμῆς ἐκπέμψαι τὸν Ἄρειον. καταλαβόντα οὖν 19
 αὐτὸν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἐπίσκοπος οὐκ ἔδεχτο αὐτόν, παρορμῶν-
 τος αὐτὸν Ἀθανασίου, ὡς μῦθος γὰρ αὐτὸν ἐξετρέπετο. τότε δὴ 20
 οἱ περὶ Εὐσέβιον αὐτοὶ τε ἔγραφον ὑπὲρ Ἀρείου καὶ τὸν βασιλέα
 30 γράφειν ἐπιπληκτικώτερον Ἀλεξάνδρῳ καὶ Ἀθανασίῳ παρεσκευά-
 ζον. Ἀθανάσιος μὲν οὖν πάντῃ τὸ δέξασθαι Ἄρειον καὶ τοὺς σὺν 21
 αὐτῷ ἀπηγόρευε καὶ τὸν βασιλέα γράφων σὺν τῷ ἐπισκόπῳ ἐδί-
 दाσεν. ἀδύνατον εἶναι λέγων τοὺς ἅπασι τὴν πίστιν ἀθειψάντας
 καὶ ὑπὸ τσαυτῆς ἀγίας συνόδου καὶ τῆς σῆς θεοφιλοῦς εὐσεβείας
 35 ἀναθεματισθέντας καὶ κατακριθέντας ἀδτις ἐξ ἐπιστροφῆς προσλαμ-

23—S. 164, 12 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^b Montf. — 26—S. 164, 10

vgl. Socr. I 27, 1—4 p. 143f

A²

5 möglich auch die Lesung ἠπτημένος; A² | ἱερεῖσιν Klosterm. nach S. 173, 2]
 ἱερεῖς εἴη A² 20 ἡμῶν am Rand von späterer Hd. A² 27 ὁ ἐπίσκοπος]
 Ἀθανάσιος Socr.

βάνεσθαι. τότε ὁ βασιλεὺς βαρέως ἐνεγκὼν καὶ εἰς ὄργην ὑπὸ τῶν 22
περὶ τὸν Εὐσέβιον τὸν Νικομηθεῖα κινήθεις τάδε Ἀθανασίῳ γράφων
ἠπέλιψεν·

Μέρος τῆς πρὸς Ἀθανάσιον ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως.

5 » Ἐχων τοίνυν τῆς ἐμῆς βουλῆς τὸ γνώρισμα, πᾶσι τοῖς βουλο- 14
» μένοις εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσελθεῖν ἀκώλυτον πάρασχε τὴν εἰσοδον.
» ἔαν γὰρ γνῶ, ὡς κεκόλυκας τινὰς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταποιουμέ-
» ρους πίστεως ἢ ἀπειρήξας τοὺς τοιοῦτους τῆς εἰσόδου, ἀποστελῶ
» παραχρῆμα τὸν καθαιρήσοντά σε ἐξ ἐμῆς κελεύσεως καὶ τῶν τόπων
10 » μεταστήσονταε.

Ὅμοιως δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ ὑπὲρ Ἀρείου τὰ ἴσα
ἔγραψεν·

Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον
Ἀλεξανδρείας.

15 » Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς πατρὶ Ἀλεξάνδρῳ 15 1
» ἐπισκόπῳ.

» Καὶ νῦν ἄρα ὁ παμμίαρος φθόρος ἀνοσίους ὑπερθέσεως σοφίσμα-
» σιν ἀνθυλακτῆσει· τί οὖν πρὸς τὸ παρόν; ἕτερα παρὰ τὰ ὑπὸ τοῦ
» ἁγίου πνεύματος δι' ὑμῶν κεκριμένα δογματίζομεν. ἀδελφῆ τιμώ-
20 » τατε; Ἄρειον Ἄρειον ἐκείνον λέγω πρὸς ἐμὲ τὸν Σεβαστὸν ἐλθεῖν 2
» ἐκ παρακλήσεως πλείστον ὄσων, ἐκεῖνα φρονεῖν περὶ τῆς καθολικῆς
» πίστεως ἡμῶν ἐπαγγελλόμενον, ἄπερ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ
» δι' ὑμῶν ὠρίσθη καὶ ἐκρατύνθη, παρόντος καὶ συνορίζοντος κλήμου
» τοῦ ὑμετέρου συνθεράποντος. παραχρῆμα οὖν οὗτος ἅμα σὺν Εὐ- 3
25 » ζώϊῳ, γρόντες δηλονότι τὴν τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος βούλησιν,
» ἀρίζοντο πρὸς ἡμᾶς. διελέχθην οὖν αὐτοῖς παρόντων πλειόνων
» περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς. ἐγὼ εἰμι ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖνος, ὃς τὸν
» νοῦν τὸν ἐμυατοῦ μετὰ πίστεως ἐλικρινοῦς ἀνέθηκα τῷ θεῷ· ἐγὼ
» εἰμι ὁ ὑμέτερος συνθεράπων, ὃς πάσαν τὴν περὶ τῆς ἡ... καὶ ὁμοσίας
30 » ἐπανηρήσθαι φροντίδα. καὶ μεθ' ἕτερα· ἀπέστειλα τοιγαροῦν οὐ 4
» μόνον ἀναμιμήσων, ἀλλὰ καὶ ἀξιῶν ὑποδέξασθαι τοὺς ἀνθρώπους
» ἔξετεύοντας. εἴπερ οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθείσης ὀρθῆς καὶ εἰς αἰ-
» ζώσεως ἀποστολικῆς πίστεως ἀντιποιοιμένους αὐτοὺς εἴρητε — τοῦτο
» γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῶν φρονεῖν διεβεβαιώσαντο — προνοήσατε πάντων,

15—S. 165, 6 Johannes? vgl. Rhein. Mus. LXI, 44 ff

A²

2 γράφων Socr.] γράφειν A² 29 Unleserliche Stelle; etwa ἡμετέρας εἰρή-
νης A², vgl. 165, 5 33 εἴρητε mit iota adscr. A²

>παρακαλῶ. ἐὰν γὰρ τούτων ποιήσητε πρόνοιαν, τὰ μίση τῆ ὁμο-
 >νοία νικήσητε ἄν. ἐπικοιμήσατε οὖν, παρακαλῶ, τῆ ὁμονοίᾳ, 5
 >συρεισενέγκατε τὰ τῆς φιλίας καλὰ πρὸς τοὺς τὰ τῆς πίστεως μὴ
 >διαχωρομένους, ποιήσατέ με ἀκούσαι ταῦτα, ἄπερ βούλομαι καὶ ἐπι-
 5 >θιγμῶ, τὴν τῶν πάντων ὑμῶν εὐφρόνην καὶ ὁμόνοιαν. ὁ θεὸς σε
 >διαφυλάξει, πάτερ τιμωτάτε».

Ταῦτα ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς, τοῦ λυσiteloῦς γινόμενος καὶ μὴ 6
 βουλόμενος τὴν ἐκκλησίαν διασπᾶσθαι, τοὺς γὰρ πάντας ἐπὶ τὴν
 ὁμόνοιαν ἄγειν ἐσπούδαζε.

10 Δεξιόμενος δὲ ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα 7
 καὶ ὀλίγον ἐπιβιώσας χρόνον μακαρίῳ τέλει μεταλλάττει τὸν βίον.
 ἐπισκοπήσας τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὰ ὅλα ἔτη 15
 πρὸ μὲν τῆς ἐν Νικαία συνόδου ἔτη 9' μῆνα ἕνα καὶ τὰ ἐν τῇ συν-
 ὄδῳ ἔτη τρία μῆνας 5' καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ἔτη 7' μῆνας 4', ὁμοῦ
 15 τὰ πάντα ἔτη 15'. Ἀθανάσιος δὲ τῆς ἱεροσούνης τὴν λειτουργίαν 8
 ὑπέδραξε· οἷος δὲ ἦν νουνεχία καὶ τῆ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ κατὰ τὴν
 ἐκκλησίαν διατυπώσει, τὰ ἐξῆς ἡμῖν δηλώσει. γρόντες τοίνυν οἱ 9
 αἰρετικοί, ὅτι τῆς ἐκκλησίας ἐξάρχη ὁ θεὸς Ἀθανάσιος, τὰ μὲν πρῶτα
 συνέπεσον, αὐθις δὲ οὕτως αὐτῷ μὲν γνώμη συμβάλλουσιν, ὥστε, εἰ χοῖ
 20 λέγειν, τὸ μνημόσυρον αὐτοῦ ἐκ τῆς γῆς περιελεῖν, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι
 κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἔλογισαντο. παραχοῖμα γὰρ βασιλικᾶς κατ' αὐτοῦ
 διατάξεισι χοῖσασθαι τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα πείθειν ἐσπούδαζον.

Χοῖ δὲ ἡμᾶς πρῶτον περὶ τῆς ἐκ παιδὸς διαγωγῆς τοῦ ἀνδρός 10
 μικρὰ διηγῆσασθαι. τοῦ γοῦν μακαρίου Ἀλεξάνδρου μετὰ τὸν μακά-
 25 ριον Ἀχιλλᾶν τὴν ἀρχὴν τῆς ἱεροσούνης ἐγχειρισθέντος καὶ τὸν κλη-
 ρον μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος σύνα-
 ξιν τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ εἰς ἐστίαν προτρεψαμένου καὶ περιμένουτος
 ἕως ἄν συναθροισθῶσιν, ἐστὼς ἐξ ἀπόπτου ὄρα παιδας ἐκκλησιαστικῶ
 30 κανόνι παίγνιον ὑπεσελθόντας. ἦν δὲ ὁ οἶκος πρὸς θάλασσαν 11
 τετραμμένος, ἧς παρὰ τὰς ὄχθας ἔπαιζον οἱ ἱεροὶ παῖδες, ἐν οἷς ἦν
 ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος καὶ συνήλυδες ἄλλοι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι,
 οἱ καὶ προσῆγον αὐτῷ παιδας κατηγουμένους ἐπὶ τῷ βαπτισθῆναι
 αὐτοὺς ὑπ' αὐτοῦ· οὗς πάντας τύπῳ ἐκκλησιαστικῶ βαπτίσας ὡς
 ἐπίσκοπος ὁ Ἀθανάσιος ἠβούλετο λόγον αὐτοῖς διδασκαλικὸν προσ-

7—9 vgl. Socr. I 27, 5 p. 144 — 7—17 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII¹ Montf. —
 10—22 Die Datierung weicht von den Angaben des Socrates, Theodoret, Rufin ab;
 vgl. S. 44, 5 und 134, 24. Quelle Johannes? — 21 vgl. Mark. 15, 2 — 23—S. 166, 29
 vgl. Rufin X 15 p. 980 ff. Vita Athan. 1 p. CXXXVII^b Montf.

A²1 Γ τῆς ὁμονοίας A² 6 διαφυλάξει A² 20 Ἰουδαῖοι + οἱ A², corr. Holl

ενεργεῖν. ἰσοτᾶς οὖν ἐπὶ τοῖς γινομένοις ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος, **12**
 ἄρσθαι πρὸς αὐτὸν κελεύει τοὺς παῖδας· καὶ ἐπιγυνοὺς ἅπαντα ὡς
 ἐγένοντο γνώμη τῶν σὺν αὐτῷ κληρικῶν τοὺς μὲν βαπτισθέντας
 παῖδας σφραγίσας τῇ ἐν Χριστῷ σφραγίδι καὶ ἐπιχοῖσας τοῖς ἁγίου
5 τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος συμβόλοις ἐτελείωσε· τὸν δὲ Ἀθανάσιον
 τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ Ἀθανασίου συγκαλέσας παρέθετο, παιδεῦσαι
 γράμματα κελεύσας καὶ ἐν κυρίῳ προβιβάζειν ὅτι μάλιστα, προβάνα
 δὲ αὐτὸν ἀποδοῦναι αὐτῷ, μᾶλλον δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκέλευσεν, ὡς ἡ
 Ἄννα φησὶ τὸν Σαμουὴλ προσήγαγεν. προβάνατος οὖν τοῦ καιροῦ **13**
10 προσφέρουσιν οἱ γονεῖς τῷ ἐπισκόπῳ Ἀλεξάνδρῳ τὸν Ἀθανάσιον,
 ὥπερ εὐθέως ὁ ἐπίσκοπος τὸ ἱερατικὸν ἔφουδ περιτίθησι, νέον αὐτὸν
 Σαμουὴλ τῇ ἐκκλησίᾳ προβιβάζων εἰς ἄμνηραν τῶν ἀληθῶς ἀλλοφύ-
 λων. καὶ γὰρ πολλοὺς ἀγῶνας ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῶν αἱρετικῶν, οὔτινες
 καὶ στυγμοσίαν ποιήσαντες (ἦσαν) οὐ τεσσαράκοντα ἄνδρες μόνον κατὰ
15 τὸν ἱερὸν ἀπόστολον Παῦλον, ἀλλὰ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν αἱρετικῶν,
 μάλιστα τῶν Ἀρειομανιτῶν, τὸ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τοῦ Ἀθα-
 νασίου μετὰ τοῦ Δαυὶδ ψάλλοντος καὶ λέγοντος· »ἐὰν παρατάξη- **14**
 ται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου· ἐὰν
 ἐπαραστῆ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω στέφανον
20 νίκης περιθέσθαι, δηλαδὴ ποθήσας λαβεῖν παρὰ κυρίου τοῦ καὶ
 πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος· »θάρσει, καὶ μὴ φοβοῦ· ὅτι ἐγὼ εἰμι
 μετὰ σοῦ, καὶ οὐ προσθήσει τις τοῦ κακῶσαί σε.

Ἐπειδὴ οὖν τὰ πολλὰ τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ ὑφηγήσασθαι **15**
 φεύγομεν, μήπως κόπον ἐμποιήσωμεν τοῖς ἐντευξομένοις τῷδε τῷ
25 γράμματι τὸν λόγον μηκύνοντες (ἄπειρα γὰρ εἰσιν ἅπερ ὑπέστη διω-
 κόμενος ὑπὸ τῶν ἀσεβεστάτων αἱρετικῶν) ταῖς ἐπισημοτέραις αὐτοῦ
 πράξεσιν ἀρκεσθῆσόμεθα, αἱ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς γνωστοῖς τοῦ ἀνδρὸς
 ἔδοται. παραντὰ γὰρ εὐθὺς προστάντος αὐτοῦ, ὥπερ ἔφαμεν, **16**
30 τῆς ἐκκλησίας, οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας ἀπεχθῶς λίαν πρὸς
 αὐτὸν τὸν Ἀθανάσιον ἔχοντες, τότε δὴ καιρὸν ἐγκαίριον τοῦ ἰδίου
 σκοποῦ τὴν τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου λέπην λα-
 βόντες, ὡς ἐνόμιζον, πάντα κατ' αὐτοῦ τολμῶντες ἐκύκων ἀποκινῆ-
 σαι αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς σπουδάζοντες, καταψηφισόμενοι τοῦ ἀνδρὸς
 ὡς ἀναξίως ὑπέσειλθόντος τὴν ἱερωσύνην. οὕτω γὰρ μόνως ἤλπι-
35 ζον τὴν Ἀρειανὴν δόξαν κρατῆσειν, εἰ Ἀθανάσιον ἐκποδῶν ποιήσουσι.

9 vgl. I Kön. 1, 24 — **14** vgl. Act. 23, 12 — **17** Psal. 26, 3 — **21** II Kön.
 7, 10 — **28**—S. 167, **32** vgl. Vita Athan. III 2 p. CXXXVIIIe Montf. — **30**—S.
 167, **25** vgl. Socr. I 27, 6ff p. 145ff

Λ²

3 conlocutus cum concilio clericorum statuisse tralitur Ruf. 14 erg. Hei

Συμφράττονται οὖν κατ' αὐτοῦ οἱ προσηθέντες τῆς Ἀρειανικῆς 17
 ἀσεβοῦς αἰρέσεως Ὅσιωνα Εὐδαίμονα Καλλίνικον, καὶ διαφόρους κατη-
 γορίας κατὰ τοῦ θείου Ἀθανασίου δι' αὐτῶν ἐκίνησαν. καὶ πρῶτον
 μὲν, ὅτι Ἀθανάσιος, γησί, ὑπεισελθὼν τὴν ἐπισκοπὴν λαῶν ἐσθῆτα
 5 τελεῖν τοὺς Αἰγυπτίους τῇ Ἀλεξανδροῖον ἐκκλησίᾳ ἐκέλευσε· δευτέραν
 ἐπισυρράπτουσιν διαβολὴν τῆς προτέρας χείρονα, ὅτι Ἀθανάσιος ἐπι-
 βουλεύων τοῖς τοῦ βασιλέως προστάγμασι Φιλομένῳ τινί, γησί,
 γλωσσόζομον ἔπεμφε πλῆρες χουσίου πρὸς ἀντίστασιν τοῦ βασιλέως
 Κωνσταντίνου· τρίτον Ἰσχόρας τις οὕτω καλούμενος πρᾶγμα ὑπέδν 18
 10 πολλῶν θανάτων ἔξιον· οὐδέπω γάρ ποτε ἱεροσύνης τυχὼν τὸ τοῦ
 πρεσβυτέρου ὄνομα ἑαυτῷ περιθεῖς τὰ ἱερέων πράττειν ἐτόλμησεν ἐν
 ταῖς κώμαις τοῦ λεγομένου Μαρεώτου. ἐν τούτῳ δὴ καὶ ὁ ἅγιος
 Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος, καταλαβὼν τὸν Μαρεώτην, τὰς ἐκείσε ἐκκλη-
 σίας ἐπισκέπτετο, καὶ μαθὼν τὰ περὶ Ἰσχόραν ἀποστέλλει Μαζάριον
 15 τὸν πρεσβύτερον ἐσποπεῦσαι, εἰ ἀληθῆ ἐοῖ τὰ λεγόμενα, ὅθεν φωρα-
 θεῖς ὁ Ἰσχόρας, ἀποδρὰς ἐκείθεν φυγῇ τε εὐτόνῳ χρησάμενος, κατα-
 λαμβάνει τὴν Νικομήδειαν καὶ προσφεύγει τοῖς περὶ Εὐσέβιον. οἱ 19
 δὲ μῖσει τῷ πρὸς Ἀθανάσιον δέχονται μὲν αὐτὸν ὡς πρεσβύτερον,
 ἐπαγγέλλονται δὲ καὶ τῇ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξία τιμῆσαι, εἶγε κατηγορίαν
 20 ἐνόστησασθαι κατὰ Ἀθανασίου ἀρέζεται. ὁ δὲ κατίνει ταῦτα, ὅτι
 Μαζάριος ὡς πρεσβύτερος Ἀθανασίου ἀποσταλείς, γησί, παρὰ Ἀθα-
 νασίου, ἔφοδον ποιήσας [ἐν] τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ἐν τῷ Μαρεώτῃ καὶ
 εἰσπηδήσας εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἀέτρεψε μὲν τὴν τράπεζαν τὴν
 ἁγίαν ποτήριόν τε κατέαξε μυστικὸν καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία κατέ-
 25 κανσε. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τὸν βασιλέα διδάσκουσιν οἱ προση- 20
 ῳηθέντες κατήγοροι διὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας, εἰς
 ὄργην κινουῦντες αὐτὸν κατὰ Ἀθανασίου, καὶ ὅτι τὸ θεῖον γράμμα
 δεξάμενος οὐ προσήκατο καὶ Ἄρειον οὐκ ἐδέξατο ὁμολογήσαντα ἐπὶ
 τῆς οἷης εὐσεβείας τὴν πίστιν. ὡς ἀκούσαντα τὸν βασιλέα τὰ κατὰ
 30 Ἀθανασίου λεγόμενα ἐκπλαγῆραι αὐτόν, ὥστε παρενθὺς κελεύσαι
 αὐτὸν ἴκειν τάχιστα πρὸς αὐτὸν Ἀθανάσιον τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὴν
 Κωνσταντινούπολιν. ὁ δὲ ἀγικόμενος καὶ τὸν βασιλέα θεασάμενος, 21
 διήλεγξε τῶν συκοφαντῶν τὸ ψεῦδος καὶ τὸν βασιλέα ἐπληροφό-
 ρησε. καὶ γράμμασι βασιλικῶς ὄχρωσθεῖς μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα 22
 35 πλείστῃς ὑπὸ τοῦ πιστοτάτου βασιλέως ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδροῖαν πέμπεται.

25—32 Johannes? — 32—S. 168, 3 vgl. Thdt. I 26, 5 p. 81

A²

2 Ἰστορία Vita Ath. διὰ Ἰσώωρος od. Ἐσώωρος Soer. 7 πρόγραμμα Soer.

11 ἱερέως Vita Ath. Soer. 15 πρεσβύτερον Vita Ath. vgl. u. Z. 21] ἐπίσκοπον A²

20 ἀναδέξεται Vita Ath. 21 M. ὁ πρεσβ. ἀποσταλείς Vita Ath. 22 ἐρ > Vita Ath.

24 τε A²] δὲ Soer. καὶ . . . δὲ Vita Ath.

καὶ τὴν θεόθεν αὐτῷ ἐγχειρισθεῖσαν ἐκκλησίαν κατέλαβε. ὄηλοι δὲ ταῦτα καὶ τὰ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως γράμματα. ἃ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπέστειλεν, ὧν τὰ τελευταῖα ἐνθῆσω τῆδε τῆ συγγραφῇ.

Ἄλλ' ἐμοὶ μηδεὶς τῶν ἐντυγχανόντων τῷδε τῷ συγγράματι 23
 5 διαμέμφηται ὡς τὴν ὅλην ἐπιστολὴν τῷ τῆσδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγῳ μὴ συνάψαντι. τοὺς γὰρ περὶ τούτων πάντας συγγραφεῖς διερευνησάμενος οὐχ εὖρον ὅλην ὑπ' αὐτῶν συγγραφείσαν. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄλλας πλείστας ὄσας ἐπιστολάς ὡς ἐν ἐπιτόμῳ φανεράν τινα μοῖραν αὐτῶν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν σπονδασθείσαις
 10 ἱστορίαις ἐγράψαντο. ὅθεν πλείον πάντων ὑμῶν ὑπεραλγῶ περὶ τούτου. ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκειμενον ἐπανέλθωμεν, τὸ τέλος τῆς προο- 24
 ρηθείσης ἐπιστολῆς τῆδε τῆ ἱστορία ἐγκαράττοντες, ὡς ὁ λόγος ἐπήγγελται. ἐγράφη δὲ οὕτως·

15 Τέλος ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπὶ Ἀθανασίου συγγραφείσης τῆ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ.

»Οὐδὲν ἴσχυσαν οἱ ποιηροὶ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν, ἐμοὶ 16 1
 >πιστεῦσατε, ἀδελφοί· οὐδὲν ἕτερον ἐσπονδάσασιν ἢ ἵνα κατατρίψαντες
 >τοὺς ἡμετέρους χρόνους μηδεμίαν χῶραν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μεταμ-
 >λείας σχεῖν δυνηθῶσιν. ἐπικουρήσατε τοίνυν ὑμῖν αὐτοῖς, παρακαλῶ,
 20 >τὸ ἅγιον φίλτρον τὸ ὑμέτερον, ἀγαπήσατε ἑαυτοὺς παντὶ σθένει,
 >καὶ τὸν ὑμέτερον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον ἀπλήστῳ εὐφροσύνῃ ὑπο-
 >δέξασθε, ἀγαπητοί, εἰ καὶ τὰ μάλιστα εὖ οἶδα, ὡς οὐ τοσαύτην 2
 >ὑμῖν λύπην ἐνεποίησεν ὁ αὐτοῦ χωρισμός, ὅσῃν ἔχετε χαρᾶς ὑπερ-
 >βολὴν ἐπὶ τῇ τούτου πρὸς ὑμᾶς ἐπαναζεύξει. διώξατε τοὺς τὴν 3
 25 >τῆς ἡμετέρας ὁμοιοῖας χάριν ἀφανίζειν ἐπιθυμοῦντας, καὶ πρὸς τὸν
 >θεὸν ἀπιδόντες ὑμᾶς αὐτοὺς ἀγαπήσατε, παρακαλῶ. ἐγὼ γὰρ τὸν
 >ὑμέτερον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον ἀσμένως προσηκάμην, οὕτως τε προσ-
 >εφθεγξάμην, ὡς ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι τοῦ θεοῦ πεπεισμένως. ὁ
 >θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

30 Ταῦτα τὰ γράμματα λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως ὁ μέγας Ἀθανά- 4
 σιος καταλαμβάνει τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ὃν ἅπας ὁ τε κληρὸς καὶ ὁ λαὸς ἀσμένως ἀποδεξιόμενοι ἔχαιρον, ἰδόντες τὸν ἑαυτῶν νομῖα (<πρὸς>
 τὰ θρέμματα ἐπανελθόντα μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης. καὶ τὸν

4—11 vgl. zu der Zwischenbemerkung G. Loeschke im Rhein. Mus. LX, 613 und Parmentier in der Vorrede zu Theodoret p. LXIVf — 16—29 vgl. Thdt. I 27 p. 82 — 30—S. 169, 14 Johannes?

A²

14 συγγραφείσα A² 29 διαφυλάξει A² 32 corr. Holl

θεὸν ἐδόξασαν ἅπαντες καὶ τὸν τὰ πάντα ἄριστον βασιλέα Κων-
 σταντῖνον εὐφρήμοις φωναῖς ἐγέγραλλον. ἀλλὰ ταῦτα τοῖς μὲν ἡμε- 5
 τέροις εὐφροσύνην παρεῖχεν ἄρατον, τοῖς δὲ θυμηνέσι καὶ τοῖς τῷ
 εἰς τοῦ θεοῦ πολεμεῖν ἠσκημένοις ὀδύνην καὶ αἰσχύνην ἀπέρα-
 5 τον. ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως τὴν αἰδῶ πᾶσαν τοῦ οἰκείου προσώπου 6
 ἀποδυσάμενοι, μορφιζόμενοι τὴν εὐσέβειαν, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς
 ἠρημένοι οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηθείας μάλιστα καὶ δέον αὐτοὺς
 εἰς γῆν καταδῦναι, πολλὴν ἄγαν τὴν ἀναίσχυντίαν ἡμυρισμένοι ἐφ'
 ἕτερον πύργον εὐσεβείας τὴν παγγάλεπον καὶ κάκιστον αὐτῶν ἐπὶ τοῖς
 10 πονηροῖς δράμασι εὐτεχνίαν ἐτόψωσαν.

Ἦν δὲ τούτων ἀπάντων τῶν πονηρῶν βουλευμάτων γεννήτωρ 7
 καὶ ἕξαρχος ἐξοχότατος ὁ Νικομηθείας Εὐσέβιος, σοφὸς ἄγαν ὢν εἰς
 τὸ κακοποιῆσαι ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ διάβολος. αὐτὸς γὰρ τὰς ἡμίας
 οὐ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοῦ ἄσεβοῦς τοῦ Ἀρειανῶν ἐργαστη-
 15 ρίου ἐκράτει. ἐγχεροῖζων δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ συχνότερον
 τὸν βασιλέα διὰ τοῦ κατὰ Ἄρειον πρεσβυτέρου θεώμενος καὶ πολλὴν
 τὴν πρὸς αὐτὸν παρορησίαν ἀνέξῃσας ἐφόδιον τῆς οἰκείας κακοτεχνίας
 εὐράμενος τὴν τοῦ βασιλέως ἀπλότητα. ῥαδίως τὰς κατὰ τῶν τῆς
 ἀληθείας προμάχων κατεσκεύαζε μηχανάς. τῆς οὖν κακίστης αὐτοῦ 8
 20 σπουδῆς τῆς κατὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἐλπίδος ψευθεῖς, ὁδὸν
 εὐπρόσωπον τῆς κατὰ τοῦ θείου Εὐσταθίου τοῦ τῆς Ἀντιοχείου
 ἐκκλησίας προέδρου ἐσοφίστατο ἔφοδον, καὶ πρόσεισι τῷ φιλαγάθῳ
 βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ὡς δῆθεν εὐνοῦστάτος καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ
 25 πρᾶττομένοις χαίρων τὴν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὀδοιπορίαν ἐξαιτῶν καὶ
 τῆς τῶν ἐκεῖσε παρ' αὐτοῦ δομηθέντων ἱερῶν τοῦ θεοῦ οἰκῶν θείας
 ἐμειρόμενος, τούτοις τοῖς ἀπατηλοῖς λόγοις τὴν τοῦ βασιλέως δαυι-
 κὴν βουκολήσας ψυχὴν, μετὰ πλείστης ὀψης ἀπὸ τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως ἀπῆρε τιμῆς. τοῦ βασιλέως αὐτῷ καὶ ὀχήματα ἀπονεύμαντος
 καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν θεραπείαν. συναπῆρε δὲ αὐτῷ καὶ Θεόγριος 9
 30 ὁ Νικαίας κοινωνὸς αὐτοῦ ὢν. ὡς καὶ ἔμπροσθεν ἔφαμεν, τῶν πο-
 νηρῶν καὶ ἄσεβῶν αὐτοῦ βουλευμάτων.

Ἀφικόμενοι δὲ καταλαμβάνουσι τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὸ τῆς φιλίας 10
 περιθέμενοι πρόσωπον, καθά φησιν ὁ Θεοδώρητος — εἰ καὶ τὰ πάμ-
 πολλα τῶν γεγενημένων παροῖς δι' ὀλίγων λίαν τὴν τῆς ἱστορίας
 35 ποιησάμενος πρόνοιαν συνέγραψεν, ἀλλὰ τοῖς πρὸ αὐτοῦ συγγρα-

6 vgl. II Tim. 3, 5—13 vgl. Joh. 8, 44 — 15—33 vgl. Thdt. I 21, 1 f p. 70 —

30 vgl. S. 160, 8 u. 6. — 33—S. 170, 3 Zwischenbemerkung des Verfassers

A²

9 ἄσεβείας A² corr. Hei

14 Am Rand οὕτως κατὰ Θεοδώριτον A²

33 προσωπεῖον Thdt.

γείσιν ἡμεῖς ἐντυχόντες ἀκριβῶς ἅπαντα τᾶξει τε καὶ εἰρημῷ ἱστορήσασσι, τὴν ἀκολουθίαν συντάττω. τὰ γὰρ ἐκείνων ποιήματα, ὡς μοι προείρηται, ἐξ ἑκατέρων ἀναλεξάμενοι ἐνταῦθα συντάττομεν.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπιειλήθωμεν· καταλαβόντων τοίνυν **11**
5 τῶν ἀλιτηρίων τὴν Ἀντιόχου πόλιν, μετὰ πλείστης ὄσης χαρᾶς ὑπὸ τοῦ ἐκείσε προέδρου τοῦ μεγάλου Εὐσταθίου πνευματικῶς ὑπεδέχθησαν· ἦν γὰρ ἀκηχοῦς περὶ τῆς ἐπιπλάστου αὐτῶν μετανοίας ὡς ἀληθοῦς, φησί, καὶ ἔχειρεν ἐπ' αὐτοῖς, φιλοφρόνως δὲ αὐτοὺς ὑποδεξάμενος τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἕνεκα ὁ μέγας Εὐστάθιος, πλεί-
10 στης ὄσης θεραπείας ἤξιώσαε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τῆς Ἀντιοχείας **12**
ἀπάραντες, τοὺς ἱεροὺς τόπους τῶν Ἱεροσολύμων κατέλαβον εὐρόν τε ἐκεῖ τινας τῶν ὁμοφρόνων, ἐφ' οἷς παρεκλήθησαν οὐ μετρίως διὰ τὸ καττυθῆν παρ' αὐτῶν δράμα κατὰ τοῦ τῆς ἀληθείας προμάχου — οὐκ Εὐσέβιον τὸν Καισαρεία τῆς Παλαιστίνης, καθὰ Θεοδοῶρητος δοκεῖ **13**
15 συκοφαντεῖν τὸν ἄνδρα ψευδῆ περὶ αὐτοῦ γραψάμενος· οὐτινος πάντες οἱ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ἐπὶ τῇ ὀρθοδόξῳ διαπρέφαντος πίστει μὲμνηται, καὶ τῶν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ ὑπὲρ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος πόρων καὶ ἀγῶνων τοῦ ἀνδρός ἕδουσι τοὺς ἄθλους, καθὰ καὶ τοῦ θείου Μακαρίου τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπου καὶ **14**
20 Εὐσταθίου τοῦ μεγάλου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Λεοντίου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐψυχίου Τεάνων καὶ Πρωτογένους Σαρδικῆς καὶ πρό γε πάντων Ὁσίου τοῦ Κορυδοῦβης Ἀθαρασίου τε Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀλεξάνδρου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἱερῇ καὶ ἀγίᾳ συνόδῳ ὑπὲρ τῶν ἀποστο-
25 λικῶν ἀγωνισαμένων δογμάτων, οὕτως ἐπιμὲμνηται καὶ τοῦ θαυμασίου Εὐσέβιου τοῦ Παμφίλου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἐπισκόπου — ἀλλὰ τοῦτον μὲν οὐχ εὐρον οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας, **15**
ἀλλὰ τοὺς ὁμόφρονας εὐρόντες, Πατρόφιλον τὸν Σκυθοπολίτην καὶ τὸν Αἰδίδης Ἀέτιον καὶ τὸν Λαοδιζείας Θεόδοτον καὶ τοὺς ἄλλους
30 ὅσους τῆς ἀσεβείας Ἀρείου εὐρον κοινωρούς, οἷς συμμίζαντες καὶ τὸ παρ' αὐτῶν τυρενθῆν κατὰ τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου κατάδηλον αὐτοῖς ποιήσαντες σὺν αὐτοῖς τῶν Ἱεροσολύμων ἐξήμεσαν καὶ τὴν Ἀντιόχου ἅμα αὐτοῖς κατέλαβον.

3 vgl. S. 5, 31 — 4—11 Thdt. I 21, 3 erweitert — 12—27 Polemik gegen Theodoret I 21, 4 p. 70 — 27—S. 171, 34 vgl. Thdt. I 21, 4ff p. 70ff

A²

21 Πρωτογένους nach S. 85, 17] ἑμογένους; A², ein Name, der in der Liste von Nicaea nicht vorkommt 30 ὅσον von 1. Hd. ὅσοι von 2. Hd. A² corr. Cer.

Ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσχημα τῆς τῶν ἄλλων ἐπιδημίας προπόμ- 16
 πιος ἦν δῆθεν τιμὴ, τὸ δὲ παρ' αὐτῶν σπονδαζόμενον ὁ κατὰ
 τῆς εὐσεβείας τῆς εἰς Χριστὸν πόλεμος ἦν. γίναιον γὰρ ἑταιρι-
 κὸν χροσίου μισθωσάμενοι καὶ τὴν γλῶτταν αὐτῆς μίαν ὄραν
 5 δοῦναι αὐτοῖς πείσαντες, συνέδριόν τε σὺν τῷ μεγάλῳ Εὐστα-
 θίῳ ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ ἁγίοις ἐπισκόποις συστήσαντες, εἶτα τοὺς
 ἄλλους ἅπαντας ἔξω γενέσθαι κελεύσαντες, οἱ κατὰ τοῦ ἀρχιερέως
 δρᾶμα συντεθεικότες ἄγεσθαι ὡς τάχιστα τὸ τρισάθλιον γίναιον εἰς
 τὸ συνέδριον παρακελεύονται. οἱ δὲ τῆς παρανομίας αὐτῶν ἔπορευ- 17
 γοὶ ἄγουσιν αὐτῶν μέσον τὸ γύναιον. ἡ δὲ ἔστη παιδίον ἑπομάζιον
 ἐπιδεικνύουσα καὶ λέγουσα ἐκ τῆς Εὐσταθίου συνοσίας τοῦτο συν-
 ειληφέναι καὶ τετοκέναι καὶ ἀνέδην ταῦτα ἐπέμενε βοῶσα. τὸ δὲ
 τῆς συκοφαντίας προφανὲς ἐγνωκὼς ὁ μέγας Εὐστάθιος, εἴ τινα ἔχοι
 τούτου συνίστορα, ἄγειν εἰς τὸ μέσον ἐκέλευεν. ἐκείνης δὲ μηδένα 18
 15 ἔχειν λεγούσης, ὄρκον αὐτῇ προέτειναν τῇ ἑταιρίδι οἱ τὴν συκοφαν-
 τίαν ὑψήσαντες, καίτοι τοῦ ἀποστολικοῦ θείου κανόνος διαγορεύοντος
 μὴ δεῖν κατὰ πρεσβύτερον κατηγορίαν παραδέχεσθαι παρεκτικτὸν δύο
 ἢ τριῶν μαρτύρων. ἀλλὰ τῶν θείων οὕτως νόμων καταγορή- 19
 σαντες καὶ τὴν κατὰ τῶν συκοφαντῶν κεκριμένην ὑπόφασιν τοῦ
 20 θεοῦ εἰς οὐδὲν λογισάμενοι, ἀμάρτηρον κατὰ ἀνδρὸς τοσοῦτον κατη-
 γορίαν διὰ τοῦ ἑταιρικοῦ γυναιίου ἐξύφηναν καὶ ἐδέξαντο, ὡς δικασταὶ
 κατάδικοι. ἐπειδὴ δὲ καὶ ὄρκον, ὃν αὐτοὶ ἐπέθεντο, τὸ τρισάθλιον
 προστέθεικε γύναιον, βοῶσα Εὐσταθίου εἶναι τὸ βρέφος, ὡς κατὰ
 μοιχοῦ λοιπὸν οἱ πάσης ἀισχύροτης ἔμπλεοι τὴν ψῆφον ἐξήνευ-
 25 καν. τῶν δὲ ἄλλων ἀρχιερέων (πολλοὶ γὰρ ἦσαν τῶν ἀποστολι- 20
 κῶν σὺν Εὐσταθίῳ τῷ μεγάλῳ ὑπερμαχοῦντες δογμάτων (καὶ)
 ἀγροοῦντες ἅπαντα τὰ τυρευθέντα) προφανῶς ἀντέλεγον τοῖς παρα-
 νόμοις καὶ τὴν ἄδικον ψῆφον ἐκείνην δέξασθαι τὸν ἐπίσκοπον Εὐ-
 στάθιον διεκώλουν, οἱ δὲ τὸ δρᾶμα συντεθεικότες τάχιστα πρὸς τὸν
 30 βασιλέα ἀνέδραμον (καὶ) πείσαντες αὐτόν, ὡς ἀληθῆ τὰ λεχθέντα
 διερενηθέντα ἐνόησαν καὶ δικαία ἢ τῆς καθαιρέσεως ψῆφος, ὡς
 μοιχὸν ὁμοῦ καὶ τύραννον ἐξελαθῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων καὶ εἰς
 Ἰλλυρικὴν πόλιν διὰ τῆς Θράκης πορρωτέρω ἐξορίᾳ ἀπαχθῆναι παρα-
 σκευάζουσι τὸν τῆς εὐσεβείας καὶ σωφροσύνης ἀγωνιστήν.
 35 Ἀλλ' ὁ μὲν τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων πολέμιος καὶ τὰς κατὰ 21

17 vgl. I Tim. 5, 19 — 35—S. 172, 4 Johannes?

A²

23 βρέφος Thdt. γύναιον A² 26 corr. nach Thdt. 27 ἀντέλεγον: anakoluthisch. Die bei Thdt. durchgeführte Participialkonstruktion ist aufgegeben
30 corr. nach Thdt.

τῶν τῆς ἀληθοῦς πίστεως κηρύκων συκοφαντίας δραματοποιεῖν ἐπι-
 στάμενος, ὁ τῆς Νικομηδείας Εὐσέβιος ἅμα Θεογρίῳ τῇ Κωνσταντι-
 νουπόλει ἐπεχωρίζον, εἶχον δὲ ἑάσαντες ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς τῆς
 οἰκείας μοχθηρίας κοινωνοὺς, οἱ ἀντὶ τοῦ θείου Εὐσταθίου χειροτο-
 5 νοῦσιν Εὐλάλιον. τούτου δὲ ὀλίγον λίαν ἐπιβιώσαντος χρόνον 22
 Εὐσρόνιον τινὰ προεβάλοτο. καὶ τούτου δὲ τάχιστα τελευτήσαντος
 (ἐνιαυτὸν γὰρ ἕνα καὶ μῆνας ὀλίγους μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐβίωσε)
 Φλακίτῳ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης τὴν προεδρίαν δοθῆναι παρασκευά-
 ζουσι. πάντες δὲ οὗτοι ὁμοίως τὴν Ἱερὴν ἀσέβειαν εἶχον ἐγχε- 23
 10 κρημμένην· ὅθεν ἅπαντες οἱ τῆς ὀρθῆς καὶ εὐσεβοῦς πίστεως ἀντι-
 ποιούμενοι, οἱ τε τῶν ἱερομένων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ, τοὺς ἐκκλη-
 σιαστικοὺς καταλιπόντες συλλόγους καθ' ἑαυτοὺς συνηθροίζοντο.
 Εὐσταθιανοὺς δὲ τούτους ὠνόμαζον πάντες, ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐκεί-
 15 νου συνέστησαν ἕξοδον. τὸ μέντοι τρισάθλιον ἐκείνο γύναιον νόσφ 24
 χαλεπωτάτῃ καὶ μακροτάτῃ μετ' οὐ πολὺ περιπεσὸν ἐξέφηγε τὴν
 ἐπιβουλήν καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐγύμνωσεν, οὐ δύο ἢ τρεῖς ἀλλὰ
 πολλοὺς τῶν ἱερέων προσκαλεσαμένη καὶ τὰ τυρευσθέντα παρὰ τῆς
 θουμαστίης τῶν ἀσεβῶν συμμορίας διδάξασα. ἔφη γὰρ ἐπὶ χρήμασι
 τὴν συκοφαντίαν ἐκείνην τετολυμζέται, τὸν μέντοι ὄρχον μὴ πολὺ
 20 εἶναι ψευδῆ ἔλεγεν· Εὐσταθίου γὰρ τινας χαλκίως τὸ βρέφος εἶναι ἐβόα.
 Ταῦτα μὲν οὖν ἐν Ἀντιοχείᾳ παρὰ τοῦ ἀσεβοῦς Εὐσέβιου καὶ 25
 τῶν ἀμφ' αὐτὸν τετόλμηται τότε. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς ἐνε-
 τράπησαν τότε οὐδὲ κόρον ἐλάμβανον τῶν κατὰ τῆς ἀληθείας προ-
 μάχων συκοφαντιῶν, ἀλλ' ἑωρακότες ὡς κατὰ γνώμην αὐτοῖς τὰ
 25 κατὰ τοῦ μεγάλου Εὐσταθίου ὑπήντησεν, ἕτερον πάλιν δράμα κατὰ
 τοῦ θείου Ἀθανασίου συρράπτουσιν, ᾧ προσόμοιον οὐδεὶς τῶν κα-
 χίστων ἀνδρῶν πώποτε κατετόλμησε. κατηγοροῦν γὰρ πάλιν τινὰς 26
 ἐκ τῆς αὐτῆς Μελετίου συμμορίας μισθωσάμενοι προσάγουσι τῷ βασι-
 λει κατὰ Ἀθανασίου βοῶντας ἀνοσιουργίας αἰσχρὰς τετολυμζέται
 30 πολλὰς τὸν τῆς ἀρετῆς ἀδελγὴν. ἤγειτο δὲ τούτων Εὐσέβιος τε καὶ
 Θεόγριος καὶ Θεόδωρος ὁ Πρακλεώτης τῆς Θράκης, οὐκ ἀνεκτὰ ταῦτ'
 εἶναι λέγοντες οὐδὲ ἀκοαῖς φορητά. πείθονται δὴ οὖν τὸν βασιλεῖα 27
 σύνοδον ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας συναθροισθῆναι κελεῦσαι, ἐνθα

4—21 vgl. Thdt. I 22, 1ff p. 72 — 16 vgl. S. 171, 16f — 22—S. 173, 15 vgl.
 Thdt. I 28 p. 82f — 23 vgl. Thdt. I 25, 15 p. 80 Z. 15

A²

10 καὶ εὐσεβοῦς am Rand von 1. Hd. A² 19 πολὺ] πάμπαν Thdt.
 28 Μελετίου A² 33 Nach Theodoret a. a. O. und Sozomenos II 25, 1 sollte
 die Synode ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης stattfinden

πλείους ἦσαν οἱ δυσμενεῖς, κάκεισε τὸν Ἀθανάσιον κοιθῆραι. πεισθεῖς
 δὲ ὡς ἱερεῦσιν ὁ βασιλεὺς (ἠγγόει γὰρ παντελῶς τὰ παρ' αὐτῶν
 τυρενόμενα) γενέσθαι τοῦτο προσέταξεν. ἀλλ' ὁ τῆς ἀληθείας 28
 ὑπέρομαχος, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, τὴν τῶν προσηθέντων ἀσεβῶν δυσ-
 5 μείναιαν ἐπιστάμενος, οὐχ ἦκεν εἰς τὸ συνέδριον. ἐντεῦθεν τοίνυν
 μείζονα πρόφασιν εἰς συκοφαντίαν λαβόντες, ἅπαξ τὸν κατὰ τῆς
 ἀληθείας ἀναδεξάμενοι πόλεμον, τυραννίδος αὐτὸν καὶ θρασύτητος
 ἐπὶ τοῦ βασιλείως διὰ γραμμμάτων ψηφίζονται. ἐκ δὲ τούτου εἰς 29
 10 αὐτῷ τὴν ὄργην ὑποφαίνων καὶ τὴν Τύρον καταλαβεῖν παρεγγυῶν·
 ἐκέισε γὰρ μετατεθεῖσαν ἀθροισθῆραι τὴν σύνοδον προσέταξεν, ὑπο-
 οπτεύσας ὑφορᾶσθαι τὴν Ἀρτιοχέων τὸν Ἀθανάσιον διὰ τὸ πολλοὺς
 εἶναι κατὰ τὴν ἀτατολὴν τοὺς τὴν Ἀρείου λώβην εἰσδεδεγμένους.
 ἔγραψε δὲ καὶ τῇ συνόδῳ ἄπερ ἐχοῖν ἐπιστεῖλαι τὸν εὐσεβεία κοσμοῦ-
 15 μειον. ἔστι δὲ ταῦτα·

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὴν ἐν Τύρῳ συναθροισθεῖσαν
 σύνοδον.

»Κωνσταντίνος Νικητῆς Μέγιστος Σεβαστὸς τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τῇ 17 1
 >ἐν Τύρῳ συναθροισθείσῃ.
 20 >Ἦν μὲν ἴσως ἀκόλουθον καὶ τῇ τῶν καιρῶν εὐπραγία μάλιστα
 >πρέπον ἀστασίαστον εἶναι τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ πάσης λοι-
 >θορίας τοὺς τοῦ Χριστοῦ νῦν ἀηλλάχθαι θεράποντας. ἐπειδὴ δὲ 2
 >τοίνυν οὐχ ἔγιως φιλοειχίας οἷστρω τιεὶς ἐλανθόμενοι (οὐ γὰρ ἂν
 >ἄλλο τι εἴποιμι) βιοῦντες ἑαυτῶν ἀναξίως τὰ πάντα συγγέιν ἐπι-
 25 >χειροῦσιν, ὅπερ πάσης συμφορᾶς κερωρηζέμαι μοι δοκεῖ ἐπέκεινα,
 >τούτου χάριν θέοντας ὑμᾶς, τὸ τοῦ λόγου, προτρέπομαι χωρὶς τιος
 >ὑπερθέσεως ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνδραμεῖν καὶ πληρῶσαι τὴν σύνοδον
 >πνευματικῆς παρηγόρεως ἐπαμύναί τε τοῖς χορήζουσιν ἐπικουρίας,
 >τοὺς δὲ ἀδελφόν· λατρεύσαι κινδυνεύοντας εἰς ὁμόροιαν ἐπαραγαγεῖν
 30 >τὰ τῶν μελῶν διεστῶτα διορθώσασθαι τε τὰ πλημμελοῦμενα, ὡς
 >καιρὸς ἐπιτρέπει, ἵνα ταῖς τοσαύταις ἐπαρχίαις τὴν πρέπουσαν ἀπο-
 >δῶτε συμφωνίαν, ἣν, φεῦ τῆς ἀτοπίας, ἐλαχίστων ἀνθρώπων ἀλώ-
 >λεσαν ὑπεροψία. ὅτι δὲ τοῦτο καὶ τῷ δεσπότηι θεῷ ἔστιν ἀρεστὸν 3
 >καὶ ἡμῖν πᾶσιν εὐχῆς ὑπέρτερον καὶ ὑμῖν γε αὐτοῖς, ἐάν γε τὴν εἰρή-

20—S. 174, 23 vgl. Thdt. I 29 p. 83ff

A²

1 κάκεισε Thdt.] κάκει A² S ψηφίζεται A² 12 Καισαρέων Thdt.
 23 τοίνυν von 1. Hd. durchstrichen A² > Thdt. | ἐγιως corr. von späterer Hd.
 in ὑγιῶς A² (Thdt.)

>νῆν ἀνακαλέσθησθε, οὐ τῆς τυχοῦσης ἄξιον εὐδοξίας, πάντας ἀνθρώ-
 >πους συνομολογεῖν ἡγοῦμαι. μὴ τοίνυν μέλλετε λοιπόν, ἀλλ' 4
 >ἐπιτείναντες ἐντεῦθεν ἡδὴ τὰ τῆς προθυμίας, ὅρον τοῖς προκειμένοις
 >ἐπιθεῖναι σπουδάσατε τὸν προσήγοντα, μετὰ πάσης εἰλικρινείας δη-
 5 >λαδῆ καὶ πίστεως συνελθόντες, εἰρήνην <τ'> ἐκείνην ἐν ἅσιν πρυτανευ-
 >θηται ὑμῖν τε καὶ πᾶσι προνοήσατε. ἀπέστειλα πρὸς οὓς ἡβουλή- 5
 >θητε τῶν ἐπισκόπων, ἵνα παραγενόμενοι κοιτωνήσωσιν ὑμῖν τῶν
 >φροντισμάτων. ἀπέστειλα Διονύσιον τὸν ἀπὸ ὑπατικῶν, ὃς καὶ τοὺς
 >ὀφείλοντας ἀγαγέσθαι εἰς τὴν σύνοδον μεθ' ὑμῶν ὑπομνήσει, καὶ
 10 >τῶν πραττομένων ἐξαίρετος δὲ καὶ τῆς εὐταξίας κατὰ σκοπος παρ-
 >έσται. ἂν γὰρ τις, ὡς ἔγωγε οὐκ οἶμαι, τὴν ἡμετέραν κέλευσιν 6
 >καὶ νῦν διακρούσασθαι πειρώμενος μὴ βουληθῆ ἡ παραγενέσθαι ἐν τῇ
 >συνόδῳ, ἐντεῦθεν παρ' ἡμῶν ἀποσταλήσεται, ὃς ἐκ βασιλικῆς προσ-
 >τάγματος ἐκβαλὼν <αὐτὸν διδάξ>ει. ὡς οὐ προσήκεν ὄροις αὐτοκράτορος
 15 >ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐξενεχθεῖσιν ἀντιτείνειν ποτέ. λοιπὸν ἔσται τῆς 7
 >ἡμετέρας ὁσιότητος ἔργον. ὁμογνώμονι κρίσει, μήτε πρὸς ἀπέχθειαν
 >μήτε πρὸς χάριν, ἀκολούθως δὲ μᾶλλον τῷ τε ἐκκλησιαστικῷ καὶ
 >ἀποστολικῷ κανόνι, τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἤγονν κατὰ σφάλμα συμβε-
 >βηκόσι τὴν ἀσπιότουσαν θεραπείαν ἐπινοῆσαι, ἵνα καὶ πάσης
 20 >βλασφημίας ἐλευθερώσητε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς ἐμὰς ἐπικουρίσητε
 >φροντίδας καὶ τὴν τῆς εἰρήνης χάριν [ἐν] τοῖς νῦν στασιαζομένοις
 >ἀποδόντες, μεγίστην εὐκλήριαν ὑμῖν αὐτοῖς προξενήσητε. ὁ θεὸς
 >ὑμῶν διαφυλάττοι, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί«.

Τὴν μὲν οὖν σύνοδον ἐν Τύρῳ γενέσθαι προστάξας ταῦτα γε 8
 25 >γράφηκεν. ὡς γὰρ ἱεροῦσι τοῖς συκοφάνταις ἐπέθετο, εἰ καὶ τὸν
 >τῆς εὐσεβείας τόνον εἶχεν ἀγάνωτον, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸν
 >ἡδικῆσθαι τοὺς ἐναντίους, ὡς κριτῆς δίκαιος ἠρέσχετο καὶ ταύτης
 >τῆς κελύσεως, προστάξας μέντοι μετὰ τὴν τῆς συνόδου ἐκπλήρωσιν
 >διευκρινισάσης ἕκαστα καταλαβεῖν πᾶσαν τὴν σύνοδον τὰ ἱεροσόλυμα
 30 >τῶν ἐγκαινίων τῆς ἐξεῖσε ὑπ' αὐτοῦ δομηθείσης ἐκκλησίας ἔνεκα.

Γράφει δὲ καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν τῇ συνόδῳ, παρεγγυῶν ὥστε μὴ 9
 >μόνον τὸν Ἀθανάσιον ἀπαντῆσαι τῇ συνόδῳ, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ἄρειον
 >καὶ γυμνασθῆναι εἰλικρινῶς τὰ παρ' ἑκάστου γινόμενα, ἵνα εἰ, καθὼς
 >λέγει Ἄρειος, φθόνῳ τὴν διαίρεσιν ὑπέστη τῆς ὀρθῆς ἐντὸς ὧν
 35 >πίστεως, πρότερον ἑαυτοῦ καταγνούς ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ τετολημ-
 >μένοις κατὰ τῆς ἀληθείας σιωπήσῃ — εἰ μὴ ἄρα ἄμυναν κατὰ τοῦ 10

16 vgl. S. 180, 5 — 24 — S. 175, 19 Johannes? vgl. Vita Athan. 3p. CXXXIX^c Montf.

A²

14 erg. nach Thdt. unleserlich A² 18 ἡγονν] εἴτ' ὄν Thdt. 19 ἐπινοῆσαι
 Thdt.] ἐπινοήσατε A² 21 ἐν > Thdt. 22 εὐκλειαν Thdt. 33 γινόμενα A²

ιδίου επισκόπου Ἀθανασίου σοφισζόμενος ἐπανείλετο τὴν διόρθωσιν, πλέκων κατ' αὐτοῦ ὑποτίσας παρεκβράσματα — καὶ εἰ μὲν φθόνος αἴτιος εὐρεθῆ, σπουδὴ αὐτοῖς τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ ἐπισκόποις γένηται τοῦ εἰς εἰρήνην ἀμφοτέρους συνάψαι, εἰ δὲ πλαστῆ τιμὴ μεταμελεία 5 κέχρηται Ἀρειος, καταλάβοι πάλιν τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ περὶ τοῦτου κζήροιο.

Ταῦτ' ἔγραφε βασιλεὺς ὁ πανεύφημος τῆς τῶν ἁπάντων ὁμο- 11 νοίας προμηθεύμενος, ὅπως ἂν ἐκείσε πάσης ἐρεσχελίας ἐκποδῶν γενομένης, εἰρημικότερον τὰ ἐγκαίρια τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας 10 ἐκτελέσωσι καθιεροῦντες αὐτὴν τῷ θεῷ. ἀλλ' ὁ μὲν ἀνόσιος Ἀρειος 12 ἀπαρτῆσαι ἐν τῇ συνόδῳ ἐν τῇ Τύρῳ οὐκ ἠρείχετο, Ἀθανάσιος δὲ ὁ μέγας ταύτην σὺν Τιμοθέῳ καὶ Μαζαρίῳ τοῖς αὐτοῦ πρεσβυτέροις καὶ πλείστοις ἄλλοις συνεπομένοις αὐτῷ κληρικοῖς καὶ αἰδεσίμοις ἀνδράσι τὴν Τυρίων κατέλαβε σὺν προθυμίᾳ πολλῇ. οὕτω δῆτα 13 15 συνελθόντων ἐπισκόπων εἰς τὴν Τύρον καὶ ἅμα πάντων σὺν τῷ ὑπατικῷ Διονυσίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ ἐξοχωτάτοις ἀνδράσιν ἀξιώμασι τετιμημένοις καὶ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενομένων ἀπεδόθησαν ἐπὶ τοῦ ἀπὸ ὑπατικῶν Διονυσίου τῆ τῶν ἐπισκόπων συνόδῳ τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα. ἀφίζοντο δὲ καὶ ἄλλοι 14 20 τινὲς ἐπίσκοποι δογματῶν διασθορὰν ἐγκαλοῦμενοι, ὧν εἷς ἦν Ἀσκληπᾶς ὁ Γαζεύς. βούλομαι δὲ πρῶτον τὰς τῆς κατὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κατηγορίας τραγοιδίας ἐνθῆναι τῆδε τῇ συγγραφῇ, εἰθ' οὕτως τὰ κατὰ τὸ πολυθρόνλητον δικαστήριον διηγήσασθαι. Ἀρσένιος 15 25 τις πρῶτον μὲν γενόμενος Ἀθανασίου ἀναγνώστης ἐπὶ ἐγκλήμασί τισι ἐναγόμενος καὶ μέλλων ὑπὸ τοῦ πλήθους διασθ(εῖρε)σθαι. ἐπειδὴ ἔγνω τοῦτο ὁ μέγας Ἀθανάσιος (διερευνησάμενος γὰρ ἦν τὴν ὑπόθεσιν), τοῦτον τὸν τρόπον διεσώθη· μαθὼν γὰρ σκωφαντεῖσθαι τὸν Ἀρσένιον, ἐπιστὰς νυκτὸς διασώζει τὸν ἄνδρα, φηγῆ τὸν φόρον ἀποδρᾶναι τοῦτον παρασκευάσας. ὄντινα μετὰ ταῦτα οἱ Μελιτίου 16 30 κοιωνοὶ εὐρόντες κατὰ τὴν Αἴγυπτον, τὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῷ παρασκευάζουσι δοθῆναι ὄνομα. μετὰ δὲ χρόνον τινὰ καθ' ὑλόθεσιν Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας (αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ παρταχοῦ κατὰ τῶν εὐσεβῶν πολυπλόκους σκωφαντίας ἐπιτεχνώμενος) αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἀρσένιον κατακρούψιντες οἱ τῆς Μελιτίου συμμορίας λαθεῖν αὐτὸν

19—23 vgl. Thdt. I 29, 7 p. 85 — 23—31 Johannes? vgl. Rufin X 18 p. 983 — 34—S. 179, 10 vgl. Thdt. I 30—31, 3 p. 85 ff (erweitert)

A²

16 ὑπατικῷ aus ὑπατικῶν corr. A² 17 f γενομένης A² 25 verdorbene Stelle in A² 34 corr. aus Μελιτίου A²

ἐπὶ πλεῖον ἠξίωσαν. ἔπειτα χεῖρα δεξιὰν ἀπὸ τινος σώματος ἔκτε- 17
 μόντες νεκροῦ καὶ ταύτην ἐν λάρακι ξυλίνῃ τεταριχενυμένην ἀπο-
 θέμενοι, παρταχοῦ περιέφερον, πεφορευῆσθαι καὶ κατατετυμῆσθαι λέ-
 γοντες ὑπὸ Ἀθανασίου τὸν Ἀρσένιον, μισοφόρον τε ἀπεκάλουν τὸν
 5 Ἀθανάσιον. ἀλλ' ὁ πάντα ἐφορῶν ὀφθαλμὸς τοῦ θεοῦ οὐκ εἴασεν 18
 ἐπὶ πλείστον λαυθάρειν τὸν Ἀρσένιον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐν Αἰγύπτῳ
 καὶ Θιβηαδί δηλὸς γέγονεν ὅτι ζῆ, ἔπειτα ἐρέβαλεν αὐτῷ ὁ θεός, ὡς
 αὐτὸς ἐς ἕστερον διηγήσατο, τὴν παρὰ τοῦ Ἀθανασίου παρὰ πᾶσαν
 ἐλπίδα προταρευθεῖσαν αὐτῷ σωτηρίαν διαλογίσασθαι ἔτι τε καὶ
 10 ἀδικεῖν αὐτὸν καὶ παρανομίαν μεγίστην ἐργάζεσθαι, εἰ τὸν ἐνεργέτην
 παρίδοι θαράτῳ ἔνεκεν αὐτοῦ ὑποβληθῆναι καὶ μὴ μᾶλλον αὐτὸν
 ὑπὲρ ἐκεῖνου τεθνᾶναι. ἄγει οὖν αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων πρύτανης ἐν τῇ
 Τύρῳ, ἔνθα ἡ τραγωδομένη χεῖρ ὑπὸ τῶν συζοφαντῶν ἐπὶ τῶν
 κροτῶν προσφέρετο. τοῦτον οἱ Ἀθανασίου θεασάμενοι σύνοικοι 19
 15 ἤγαγον ἐν τῇ αὐτῶν καταγωγῇ, καὶ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὰ τε τῆς
 τοῦ θεοῦ οἰκονομίας καὶ τὰ τῆς αὐτοῦ προθυμίας, λαυθάρειν αὐτὸν
 ἐν τῷ τέως παρεκάλεσαν.

Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ὑπὸ τὴν ἔωθεν κατέλαβε τὸ συνέδριον 20
 ἅμα Τιμοθέῳ καὶ Μαζαρίῳ τοῖς ἑαυτοῦ πρεσβυτέροις καὶ τοῖς σὺν
 20 αὐτῷ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκεῖσε παραγερομένοις. καὶ πρῶτον μὲν 21
 γύναιον εἰσήγαγον ἀκολασία συνεζηκόε. ἡ δὲ ἀνέδην ἐβόα παρθενίαν
 μὲν ἐπαγγέλλεσθαι λέγουσα, τὸν δὲ Ἀθανάσιον ἐπιξενωθέντα εἰς τὴν
 αὐτῆς καταγωγὴν βιάσασθαι αὐτήν καὶ ἄκουσαν διαφθεῖραι. τούτων
 25 ἅμα τοῖς ἄλλοις Τιμόθεος ὁ πρεσβύτερος, ἀνὴρ ἀξιάγαστος. τῶν 22
 δὲ δικαστῶν ἀπολογῆσασθαι πρὸς τὴν κατηγορίαν τὸν Ἀθανάσιον
 προστατόντων ὁ μὲν Ἀθανάσιος εἰρήγησεν, ὡς οὐκ ὄν αὐτὸς ὁ κατη-
 γορούμενος, ὁ δὲ Τιμόθεος ἔφη πρὸς τὴν γυναῖκα· »ἐγὼ σοι, ὦ γύ-
 ναι, συνέτυχον πώποτε; εἰς δὲ τὴν σὴν οἰκίαν εἰσελήλυθά ποτε; ἢ
 30 δὲ ἀναιδέστερον ἐβόα, διαμαχομένη τῷ Τιμοθέῳ καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν
 χεῖρα ἐξάγουσα καὶ κατεπέχουσα καὶ λέγουσα αὐτῷ τῷ Τιμοθέῳ· »σύ
 μου τὴν παρθενίαν ἀφείλον· σύ με τῆς σωφροσύνης ἐγύμνωσας· σύ
 μου τὸ σεμιδὸν τῆς ψυχῆς ἠχρεΐωσας καὶ τὰ ἄλλα ὅσα λέγειν εἰώ-
 35 ὄντως ἐκπληξῆς (τὰ δ)ρώμενα καὶ παντὸς θαύματος μεῖζον, ὅτι Ἀθα- 23
 νάσιος μὲν κατηγορεῖτο, Τιμόθεος δὲ ἐνεκαλεῖτο. οὕτω δὴ τῶν τὸ

A²

18 ἔωθεν nachträglich corr. in ἔω A² 21 παρθενίαν Thdt.] παρθενίας A²
 35 nach τ Raum für 2 Buchstaben; von späterer Hd. τ . . ρώμενα A² erg. Ltz.

δρα̅μα συντεθεικότων καταισχυθέντων, ἐρουθριασάντων δὲ καὶ τῶν δικαστῶν ὅσοι συνίστορες ἦσαν, ἐκβληθῆναι τὸ γύναιον προσέταξαν.

Τότε δὴ ὁ θεὸς Ἀθανάσιος ἔλεγε μὴ χρῆναι ἀφειθῆναι τὸ γύναιον, 24
ἀλλ' ἐξετάσαι καὶ μαθεῖν. οἱ δὲ συκοφάνται ἐβόων ἕτερα εἶναι
5 κατηγορήματα χαλεπώτερα, οὐδαμῶς τέρη τι καὶ δεινότητι δια-
λυθῆναι δυνάμενα· ὅφρι γὰρ καὶ οὐκ ἀκοῇ δικάζει τοῖς δεικνυμένοις.
ταῦτα εἰπόντες τὴν πολυθούλγητον ἐκείνην ἐπέδειξαν λάρανα καὶ
τὴν τεταριχειμένην ἐγῆμνωσαν χεῖρα. τῶν δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ 25
θεασάμενος ἕκαστος ἐβόησεν, οἱ μὲν τῶν συκοφαντῶν συνίστορες
10 ἀληθῆς εἶναι τὸ μῦθος λέγοντες, οἱ δὲ τὸ μὲν ψεῦδος εἰδότες, κε-
κρῶσθαι δὲ τὸν Ἀρσένιον ἔτι ζῶντα λέγοντες κατεγέλων. μεγίστης 26
δὲ παραχῆς πεπληρωμένον τοῦ συνεδρίου καὶ μόλις βραχείας ἡσυχίας
γεγενημένης, ἤρετο τοὺς δικαστὰς ὁ κατηγορούμενος Ἀθανάσιος, εἰ
τις ἐν αὐτοῖς εἴη ἐπιστάμενος τὸν Ἀρσένιον. πολλῶν δὲ εἰρηκότων
15 ἀκριβῶς εἰδέναι τὸν ἄνδρα ἐκέλευσεν ὁ Ἀθανάσιος τοῦτον ἀχθῆ-
ναι. τοῦ δὲ εἰσελθόντος καὶ σάντος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συνεδρίου 27
ἤρετο πάλιν ὁ Ἀθανάσιος, εἰ οὗτός ἐστιν Ἀρσένιος ὁ παρ' ἐμοῦ μὲν
ἀνηρημένος, παρὰ δὲ τούτων μετὰ σφαγῆν ὑβρισμένος καὶ τῆς δεξιᾶς
χειρὸς ἐστερημένος. συνομολογησάντων δὲ πλείστον ὅσων τῶν ἐν
20 τῇ συνόδῳ αὐτὸν εἶναι τὸν Ἀρσένιον, τῆς ἐφεστίδος αὐτὸν γυμνώ-
σας ὁ θεὸς Ἀθανάσιος, ἐπέδειξεν ἄμφω τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρσενίου,
δεξιάν τε καὶ εὐώνυμον· »ἄλλην δέ«, ἔφη, »ζητείτω μηδεὶς· δύο γὰρ
ἀνθρώπων ἕκαστος παρὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ὄλων ἐδεξιόμεθα χεῖρας».

Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως δειχθέντων κρίσει τοῦ τὰ πάντα ἐφο- 28
25 ρῶντος θεοῦ, δέον καταδέσθαι τοὺς κατηγοροὺς καὶ τῶν δικαστῶν
τοὺς συνειδότας καὶ εἴχεσθαι χῆραι καὶ αὐτὴν τὴν γῆν ἐπ' αὐτοὺς
καὶ ἄρδην λαβεῖν αὐτούς, τούναντίον ἐποίησαν. θορόβον γὰρ καὶ
στάσεως ἐπέπλησαν τὸ συνέδριον γόητα ἀποκαλοῦντες τὸν Ἀθανάσιον
καὶ τισὶ μαργαρίαις ἀπατᾶν αὐτὸν λέγοντες τῶν ἀνθρώπων τὰς
30 ὄφρις. καὶ ἐπαναστάντες ἐπ' αὐτὸν διασπᾶν ἐπεχείρουν καὶ κατα- 29
σφάττειν τὸν τῆς εὐσεβείας ὑπέρομαχον, κινουῦντες, ὡς εἰπεῖν, καὶ
αὐτὴν τὴν γῆν καὶ κοινορτὸν βάλλοντες εἰς τὸν ἄερα κατ' ἐκείνους
τοὺς κατὰ τοῦ θεοῦ ἀποστόλον Παύλον ποτὲ κρᾶζοντας καὶ λέγοντας·
»αἴρετε αὐτὸν ἐν τάχει· οὐ γὰρ καθήκει αὐτὸν ζῆν«. ἀλλ' οἱ παρὰ 30

31 vgl. Archimedes bei Simplicius 424 — 32 vgl. Act. 22, 23 — 34 vgl.

Act. 22, 22

A²

10 μίσος A² corr. Cer. (vgl. S. 178, 32) 12 ἡσυχίας am Rand von 1. Hd.
nachgetragen A² 18 τούτων ἐπιζητούμενος, μετὰ σφαγῆν δὲ ὑβρισμένος Thdt.

26 χῆραι mit iota subscr. A²

Gelasius.

τοῦ βασιλέως τὴν τῆς εὐταξίας πρόνοιαν πιστευθέντες τὸν φόρον ἐκόλυσαν. ἐξαρπάσαντες γὰρ τὸν ριζιφόρον καὶ σκάφους ἐπιβῆναι παρασκευάσαντες τὴν σωτηρίαν προὔξενησαν. ὁ δὲ θεὸς Ἀθανάσιος ἐπιβίς τοῦ σκίφους ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ὄρησεν ἐκφυγῶν τῶν 5 μαισγόνων τὰς χεῖρας.

Αὐτοὶ δέ, ὡς εἶχον, ἐπὶ τὸν Μαρεώτην τινὰς τῶν ὁμοφρόνων 31 ἐπισκόπους ἀπέστειλαν, Θεόγριον τὸν Νιζαίας, Μάρκον Χαλκηδόνος, Θεόδωρον τὸν Ἰρακλιώτην τῆς Θροάκης, Νάρκισσον τὸν Κίλικα, Οὐρσάκιον καὶ ἄλλους τινὰς τοὺς αὐτῶν ὁμόφρονας, ἐπὶ τῷ κατὰ 10 μοιρομέρειαν πρᾶξιν αὐτοὺς ὑπομημάτων ἐκείσε κατὰ Ἀθανασίου συστήσασθαι (ὁ δὲ Μαρεώτης ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἐστίν, ὁμώνυμος τῆς λίμνης Μαρίας, πλησίον αὐτῆς ὄν) ἐντειλάμενοι αὐτοῖς, ὡς τάχιστα 32 καὶ τὸν τῶν κακῶν αὐθέντην Ἀρείον στείλαι πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Αἴλιαν, τοῦτ' ἐστὶν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐκείσε ἀπὸ τῆς Τύρου ἔξορ- 15 μῆσαι σὺν τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ ἐπισκόποις· τὴν γὰρ σύνοδον ἅπασαν ἀπὸ τῆς Τύρου ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα συνελθεῖν μετὰ τῶν ἁπάντων ὁ βασιλεὺς ἀπαρταχόμενος ἐπισκόπων καὶ αὐθις παρηγγύησεν, ὡς μοι καὶ 20 πρότερον εἶρηται, ἐπὶ τῷ τοὺς ἐκείσε ἐπ' αὐτοῦ δομηθέντας καθιε- ρῶσαι ναοῦς. συναπέστειλε δὲ καὶ τῶν εὐνοστέρων ἀρχόντων 33 τινὰς, εὐσεβεῖς καὶ πίστει λαμπρομένους, φιλοτίμως ἅπασιν πάντα δὲ αὐτῶν χορηγηθῆναι κελεύσας, οὐ μόνον ἀρχιερεῖσι καὶ ἱερεῦσι καὶ 25 τοῖς τούτοις συνεπομένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις ἅπασιν τοῖς παρ- ταχόμενος συντρέχουσιν, ἀφάτου πλήθους συρρέοντος ἐκ πάσης, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῆς κατὰ τὴν ἀνατολὴν γῆς ἐκείσε εἰς τὰ ἔγκαῖνα τῆς 30 νέας Ἱερουσαλήμ. διεκοσμεῖτο δὲ καὶ τὸ θεῖον θυσιαστήριον βασιλι- κοῖς παραπετάσμασι καὶ κειμηλίοις λιθοκολλήτοις χρυσοῖς.

Ταῦ δὲ ἄσεβοῦς Ἀρείου φθάσαντος εἰς τὴν Αἴλιαν τῇ τῶν ἔγκα- 34 νίων ἡμέρᾳ σὺν προθυμίᾳ πολλῇ, ἀκούσαντος μάλιστα ἀπολείπεισθαι τὸν Ἀθανάσιον τῆς ἐορτῆς ἐκείνης, ἀσμένως ὑπὸ τῶν ὁμοφρόνων, 30 λέγω δὴ τῶν περὶ Εὐσέβιον τὸν Νιζομηδεῖας καὶ Πατρόφιλον τὸν Σκυθοπολίτην, ὑπεδέχθη. οἱ δὲ τῆς ὀρθῆς ἀντιποιοῦμενοι πίστεως, 35 ἰδόντες τὸν Ἀρείον, ὡς μῦθος αὐτὸν ἀπεστράφησαν καὶ τῆς ἐκκλη- σίας ἐξήλασαν καὶ τῆς συνόδου διωχθῆναι προσέταξαν, ἐπὶ τῇ κατὰ Ἀλεξανδρείαν αὐτοῦ ἀκουσθήσεσθαι συνόδῳ, ἐν ἣ καὶ ἔάλω, ὀρυσά-

18 s. S. 174, 29 — 27—S. 179, 2 Johannes?

A²

1 τὸν φόρον im Text undeutlich, am Rand wiederholt A² 9 am Rand von 1. Hd. ὁμογνώμονας A² 14 f ἐξορμάσασι A² 30 τῶν Holl] τὸν A²

μενοι, καθά, φασί, καὶ ὁ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐκέλευσεν.

Οὕτω δὴ τοῦ λυμεῶνος ἐκποδῶν γενομένου καὶ τῆς ἐορτῆς εἰρη- 36
 ριστωτάτης καὶ λαμπροτάτης γενομένης, ὁ πανεύφημος βασιλεὺς καὶ
 5 ἴλιαν πιστότατος τὴν τῆς παρηγύρεως λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν
 μεμαθηκώς. θνηθείας ὅτι μάλιστα πλείστης ἔμπλεως γέγονε καὶ τὸν
 τῶν ἀγαθῶν πρῶτατιν ἐπερέμνησεν, ὅτι καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν αἴτη-
 σιν δέδωκε. τῆς μὲν οὖν τῶν ἐγκαταίρων ἐορτῆς οὕτως ἐνδόξως 37
 τελεσθίσει, οἱ πλείστοι τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὰς οἰκείας ἐπαγγέλθον
 10 πατρίδας, ὅσοι μάλιστα τῇ ἐν Τύρῳ συνόδῳ γεγενημένη οὐ συνήδρευ-
 σαν. οἱ δὲ τῆς γατρίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηθείας, ὅσοι σὺν αὐτῷ 38
 τὴν λώβην Ἀρείου εἰσεδέξατο, σὺν αὐτῷ Εὐσεβίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις
 ἐπισκόποις τὴν Τύρον κατελιθήσασιν. περιμένοντες ἐκίσει τοὺς ὁμόφρο-
 ρας ἀπὸ τοῦ Μαρωτίου.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ φθάσας τὸ κομιτάτον ὁ μέγας Ἀθανάσιος 39
 πρόσσεισι τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ
 καὶ πᾶσαν τὴν κατ' αὐτοῦ τολμηθεῖσαν ἐδίδαξε τραγοδίαν. ὁ δὲ
 συμπαιθέτατος καὶ χρηστότατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὑπεραλγῆσας
 τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῖς κατὰ Ἀθανάσιον τετολμημένοις καὶ κινήθεις ἐπὶ
 20 τῇ κατ' αὐτοῦ ἀδίκῳ γεγενημένῃ κρίσει, μετὰ δακρῶν μάλιστα ἔξαι- 40
 τοῦντος τοῦ Ἀθανασίου κληθῆναι τοὺς τε κατηγοροὺς καὶ τοὺς δικασ-
 τὰς καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἀναγεώσασθαι τὴν κρίσιν.
 πέμπει τοῖς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς Αἰλίας ἀναζητέσασιν γράμματα ὁ βασι-
 λεύς, σημαίνοντα πρὸς αὐτῷ μὲν εἶναι τὸν Ἀθανάσιον, αὐτοὺς δὲ ὡς
 25 τάχιστα φθάσαι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. τὰ δὲ γραφέντα ἐστὶ
 ταῦτα·

Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τοὺς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς
 Αἰλίας ἀναζητέσοντας ἐπισκόπους.

»Νικητῆς Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς τοῖς ἐν Τύρῳ πάλιν 18 1
 30 >συνελθοῦσιν ἐπισκόποις.

Ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ, τίνα ἐστὶ τὰ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας συνόδου μετὰ
 >ποσούτου θορύβου καὶ χιμῶνος κριθέντα· δοκεῖ δέ πως ὑπό τινος
 >ταραχῶδους ἀταξίας ἢ ἀλήθειας διεστράφηαι, ὑμῶν δηλαδὴ διὰ τὴν
 >πρὸς τοὺς πλησίον ἐρεσχηλίαν, ἣν ἀήττητον εἶναι βούλεσθε, τὰ τῷ

3—10 vgl. Thdt. I 31, 3 p 88 — 10—26 Johannes? — 29—S. 181, 34 Aus-
 führlicher als Athan. apol. ad Ar. 86, der Quelle ist für Socr. I 34 p. 158 ff. Soz. II 28.
 Johannes? (vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LXI, 34 ff.)

>θεῶ ἀρέσκοντα μὴ συνροῶντες. ἀλλ' ἔστω τῆς θείας προνοίας ²
 >ἔργον τὸ τὰ τῆς φιλονεικίας ἤγουν μᾶλλον καχομαχίας ὑμῶν δεινὰ
 >φανερῶς ἀλόντα διασκεδιάσαι καὶ ἡμῖν διαρρήδην δεῖξαι, εἴ τινα τῆς
 >ἀληθείας συνελθόντες αὐτόθι ἐποιήσασθε φροντίδα καὶ εἰ τὰ κεκρι-
 5 >μένα χωρὶς τινος χάριτος καὶ ἀπεχθείας ἐκρίνατε. τοιγαροῦν ³
 >ἠπειγμένως πάντας ὑμᾶς πρὸς τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν εὐλάβειαν βούλομαι,
 >ἵνα τὴν τῶν πεπραγμένων ὑμῖν ἀκριβείαν δι' ἑαυτῶν ἐπ' ἐμοῦ παρα-
 >στήσητε. τίνος δὲ ἕνεκα ταῦτα γράψαι πρὸς ὑμᾶς ἐδικαίωσα καὶ
 >ὑμᾶς διὰ τοῦ γράμματος πρὸς ἑμαυτὸν ἐκάλεσα, ἐκ τῶν ἐπομένων
 10 >γνώσεσθε.

>Ὡς Ἀθανάσιος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας, ⁴
 >ὁ τοῦ θείου νόμου φοιτητής, πρὸς μέ ἐστιν, ὃς εἰσιόντι μοι ἀπὸ
 >προζέσσου ἐπὶ τὴν ἐπώνυμον ἡμῶν καὶ πανευδαίμονα Κωνσταντι-
 >νούπολιν πρόσσεισιν ἐν μέσῳ τῆς λεωφόρου μετὰ ἑτέρων τινῶν ὧν
 15 >περὶ ἑαυτὸν εἶχε, πενθῶν δὲ καὶ ὀλοφνρόμενος, αἰφνιδίον τε τὴν
 >προέλευσιν ἐποιήσατο οὕτως, ὥστε καὶ ἐκπλήξεως ἀφορμὴν ἡμῖν
 >παρασχέιν. μαρτυρεῖ μοι γὰρ ὁ πάντων ἔφορος θεός, ὅτι οὔτε ⁵
 >ἐπιγνώσκει αὐτόν, ὅστις ἦν, κατὰ τὴν πρώτην ὄψιν ἠδυνήθην, εἰ μὴ
 >τῶν ἡμετέρων τινές, ὅστις (ἦν) καὶ τὴν ἀδικίαν, ἣν πέπονθε παρ' ὑμῶν,
 20 >διηγῆσαντο πυρθαρομένοις. οὕτως τεταπεινωμένον καὶ κατηφῆ τεθεά-
 >μεθα τὸν ἄνδρα, ὥστε ἡμᾶς εἰς ἄφατον οἶκτον ἐπ' αὐτῷ περιπεσεῖν,
 >γρόντας ἐκείνον εἶναι τὸν Ἀθανάσιον, οὗ ἡ ἱερά θεία, ἰκανὴ πρὸς τὸ
 >εἰς τὸν τῶν ὄλων θεὸν σέβας καὶ τοὺς ἐθνικοὺς ἐφελκῶσαι. ὄντινα
 >πάλαι πορηροὶ τινες ἄνδρες καὶ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας ἀλλότριον
 25 >σχοφαντίαις οὐ ταῖς τυχούσαις περιέβαλλον, ὥστε καὶ [εἰς] ἐμὲ αὐτὸν ⁶
 >ἐκ τῆς ἐκείνων πολυτέχνου ἀπάτης συναρπαγέντα μέλλειν [με] ἀμαρ-
 >τεῖν εἰς τὸν ἄνδρα, εἰ μὴ θεία κρίσει κινήθεις ἐκέλευσα αὐτὸν τότε
 >ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπὶ τὸ τῆς ἡμετέρας ἡμερότητος στρατόπεδον
 >θθάσαι τὸ τάχος. καὶ οὕτως ἀνακριθεὶς παρὰ τῆς ἐμῆς εὐλαβείας ⁷
 30 >περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ ψευδῶς δραματορηγηθέντων, συστάς ἐφ' ἡμῶν
 >ὁ ἀνὴρ ἑαυτῷ ἠλεγξε μὲν τῶν κατηγορημάτων τὸ ψεῦδος, ἀθῶος δὲ
 >περὶ πάντων ἐκείνων ἀποφανθεὶς μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης
 >παρ' ἡμῶν ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀπεστάλη πατρίδα, ἀποδοθεὶς ἐν εἰρήνῃ
 >τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἰθυνομένῳ ὀρθοδόξῳ λαῷ.

5 vgl. Tacitus ann. I 1: *sine ira et studio* und S. 174, 16

A²

15 δὲ von späterer Hd. getilgt A² 19 (ἦν) nach Athan. Ltz. 20 δι-
 γήσαντο G. L.] διηγήσαντο A² 23 nach ὕλων wiederholt: γρόντας ἐκείνον u.
 wieder gestrichen, wonach die Zeilenlänge der Vorlage zu bestimmen A² 25 εἰς
 von späterer Hd. beanstandet A² 25f corr. Ltz.

>Νῦν δὲ πάλιν χεῖρονα τῶν πρώτων τὰ δεύτερα κατ' αὐτοῦ τε- 8
 >τολμησθαι βοᾷ μετὰ πλείονος παρηγορίας, οὐδὲν ἕτερον παρ' ἡμῶν
 >αἰτῶν ἢ τὴν ὑμετέραν πρὸς ἡμᾶς ἀφίξιν, ἣν ἠξίωσεν αὐτῶ ὑπάρξαι,
 >ὡς ἑμῶν παρόντων ἂ πέπονθεν ἀναγκαίως ἀποδύρασθαι δυνήθη. 9
 5 >περὶ ἐπειδὴ εὐλογον εἶναι καὶ τοῖς καιροῖς πρέπον ἡμῖν κατεφάνη,
 >ταῦτα γραφῆναι πρὸς ὑμᾶς προσέταξα, ἵνα πάντες ὅσοι τὴν ἐν Τύρῳ
 >σύνοδον γενομένην ἀνεπληρώσατε, ἀνυπερθέτως εἰς τὸ στρατόπεδον
 >τὸ ἡμέτερον φθάσαι ἐπειγθῆτε, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδεικνύοντες τὸ
 >τῆς ὑμετέρας κρίσεως καθαρὸν τε καὶ ἀδιάστροφον, ἐπ' ἐμοῦ δηλαδὴ
 10 >ὄν τοῦ θεοῦ εἶναι [με] γνήσιον θεράποντα οὐδ' ἂν ὑμεῖς ἀρνησῆσθε τὰ
 >κεκριμένα παρ' ὑμῶν (ἀπολογούμενοι). τοιγαροῦν διὰ τῆς ἐμῆς πρὸς 10
 >τὸν θεὸν λατρείας τὰ πανταχοῦ εἰσηγνύεται καὶ τῶν βαρβάρων αὐτῶν
 >τὰ πλείστα ἔθνη τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα γνησίως ἐλαβονύμενον, ἃ μέχρι
 >νῦν τὴν ἀλήθειαν ἠγνόουν — δηλὸν δὲ ὅτι ὁ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοῶν
 15 >οὐδὲ τὸν θεὸν ἐπιγινώσκει — πλὴν ὁμως, καθὰ προείρηται, καὶ οἱ
 >βάρβαροι αὐτοὶ νῦν δι' ἐμέ, τὸν τοῦ θεοῦ θεράποντα γνήσιον, ἐπέ-
 >γνωσαν τὸν θεὸν καὶ εὐλαβεῖσθαι μεμαθήκασιν, ὃν ὑπερασπίζειν μου
 >καὶ προνοεῖσθαι πανταχοῦ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἤσθοντο· ὅθεν μάλιστα
 >καὶ ἴσασιν τὸν θεόν, ὃν ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς φόβον εὐλαβοῦν-
 20 >ται. ἡμεῖς δὲ οἱ τὰ ἄγια μυστήρια τῆς εὐμενείας αὐτοῦ δοκοῦντες 11
 >προβάλλεσθαι, οὐ γὰρ εἶπομι φυλάττειν. οὐδὲν ἕτερον πράττομεν ἢ
 >τὰ πρὸς διχόνοιαν καὶ μῖσος συντείνοντα καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, τὰ πρὸς
 >ὄλεθρον τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἔχοντα τὴν ἀναφορὰν.

>Ἄλλ' ἐπειγθῆτε, καθὰ προείρηται, πρὸς ἡμᾶς τὸ τάχος, πεπεισ- 12
 25 >μένοι, ὡς παντὶ σθένει κατορθῶσαι πειράσομαι. ὅπως ἐν τῷ νόμῳ
 >τοῦ θεοῦ ταῦτα ἐξαιρέτως ἀδιάπτωτα φυλάττηται, οἷς οὔτε ψόγος
 >οὔτε κακοδοξία τις προσπλακῆναι δυνήσεται, διασκεδασθέντων δη-
 >λαδὴ καὶ συντριβέντων ἄρδην καὶ παντελῶς ἀφανισθέντων τῶν
 >ἐχθρῶν τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐπὶ προσχήματι τοῦ ἁγίου ὀνό- 13
 30 >ματος ποικίλας καὶ διαφόρους βλασφημίας πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπλο-
 >στέρων προσφέρουσιν, ἐπιποθοῦντες ὡς οἶόν τε τὸ τῆς καθολικῆς
 >ἐκκλησίας καθαρὸν, ἥντινα ὁ ἡμέτερος σωτὴρ ἀσπίλον διαφυλάττει
 >καὶ ἅγιον καὶ ἄμωμον, τῷ σωτηριῶδει καὶ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι ἀγο-
 >ράσας αὐτήν, καθὼς οἱ θεοὶ αὐτοῦ καὶ ἄρραγεῖς διαγορεύουσι νόμοις

33 vgl. Ephes. 5, 25ff

A²

3 αἰτῶν Cer.] αὐτῶν A² | ὑμετέραν Cer.] ἡμετέραν A² 10 ὄν Athan.]
 ὄντος A² | με > Athan. 10 ἀρνηθεῖτε Athan. 10f τὰ—ἑμῶν > Athan.
 erg. etwa (ἀπολογούμενοι) Ltz. 31 ἐπιποθοῦντες—34 νόμοι > Socr.

Ταῦτα τὰ γράμματα εἰς ἀγορίαν τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ κατέστησαν, 14
 μάλιστα τοὺς περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας. οἱ μέρτοι ἐν τῷ Μα-
 ρεώτῃ ὑπ' αὐτῶν σταλέντες καὶ τὰ ψευδῆ ὡς ἀληθῆ ἐγγράψαντες,
 5 κατὰ μοιρομέριαν πρὸ τῶν βασιλικῶν τούτων γραμμάτων, φθάξουσιν
 ἐν τῇ Τύρῳ τῶν θαυμαστῶν ἐπισκόπων τὴν σύνοδον. ἀλλ' οὐ 15
 πάντες τὴν πλαστὴν ἐκείνην καὶ τῶν μυσαρῶν ἐκείνων συκοφαντῶν
 γέμουσαν κατὰ Ἀθανασίου πρᾶξιν προσεδέξαντο. ὅθεν οἱ πλείστοι
 αὐτῶν τὰ τοῖς βασιλικαῖς γράμμασι περιεχόμενα ἐκ τῆς ἀγαγνώσεως
 10 μεμαθηκότες ἐπὶ τὰ ξαντῶν δέισαντες ἀνεχώρησαν. οἱ δὲ περὶ 16
 Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας καὶ Θεόγριον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς τέως
 ἐν τῇ Τύρῳ ἐχρόνιζον, παρελκοντες ἐκοντὶ τὸν καιρὸν, ἔγραφον δὲ
 τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ ἀκορτάς ἐπέχεσθαι ἐκείσε. ἐπειγομένους ἔξορμᾶν
 πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν τῶν πλαστῶν ὑπομνημάτων πρᾶξιν, ἣν ὡς μύσος
 15 ἀπέφραψε καὶ οὐθ' ὅλως προσδέξασθαι ἠρέεγχο βασιλεὺς ὁ πιστότα-
 τος, ἤκειν ἀπαξ πρὸς αὐτὸν τοὺς ἀλιτηρίους κελεύσας.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ βραδυνάντων αὐτῶν, τῶν περὶ Εὐσέβιον λέγω, 17
 μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης τὸν Ἀθανάσιον ἐπὶ τὴν Ἀλεξάν-
 20 δρειαν πάλιν ἀπέπεμψε, γράψας καὶ αὐτῷ τῇ Ἀλεξανδρείῳ ἐκκλησίᾳ,
 ὅτι ὁ αὐτῶν ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ψευδῶς διεβέβητο, καὶ ὡς ἡ
 καθαρότης αὐτοῦ ἐν πᾶσι τηλανῶς ἐξέλαμψεν. ἐν δὲ τῷ παρεῖναι 18
 τὸν Ἀθανάσιον κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ συγκροτεῖσθαι κατὰ τὰς
 βασιλικὰς κελεύσεις καὶ τὰς τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τῶν εἰς τὰ ἐν
 Ἱεροσολύμοις ἐγκαίρια συναχθέντων προστάξεις (τὴν σύνοδον), ἀπαντῶ
 25 τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον, καὶ πολλή τις ἦν τοῦ πλήθους συνέλευσις καὶ ἐλπίς
 ἐπὶ ταλαντενοῦσῃ ἐκβάσει περιεγομένη, μάλιστα πάντων ὁρώντων τὰ
 τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις ἐπισκόποις συμφώνως δόξαντα καὶ κρι- 19
 θέντα πάλιν διασχυλλόμενα. ὁρῶν τοίνυν ὁ θεῖος Ἀθανάσιος
 ταραττομένην τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον οὐ παρε-
 30 σιόλησεν, ἀλλὰ φανερὰ διὰ γραμμάτων ταῖς εὐσεβείων ἀκοαῖς τοῦ
 πάντα ἀρίστου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως κατέστησεν. 20

Ὡς δὲ ἔγνω ὁ βασιλεὺς διεστράφθαι τὸν Ἄρειον, πάλιν μετά-
 πεμπτον αὐτὸν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀχθῆναι προσέταξε, δό-
 σοντα λόγον, ὧν ἀνακαινεῖν πάλιν ἐτόλμησε, γράψας αὐτῷ καὶ τοῖς
 35 σὺν αὐτῷ ἐπιστολὴν τῆς κατ' αὐτῶν ἀγαρακτῆσεως γέμουσαν. τὰ
 δὲ γραφέντα ἐστὶ ταῦτα·

1 vgl. Soer. I 35, 1 p. 163 — 3—35 Johannes? — 4 vgl. oben S. 178, 10

A² A¹ (von Z. 7 σύνοδον an)

1 ἀγῶνα Soer. 14 πρᾶξιν (ἀπέστειλαν) wohl zu Unrecht Ceriani 24 corr. Ltz.

Ἐπιστολὴ τοῦ Θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀρειοὺν καὶ Ἀρειανούς.

»Κωνσταντίνος Σεβαστὸς Ἀρειῶν καὶ Ἀρειανοῖς.

191

- »Κακὸς ἐρομηρεὺς αὐτόχορημα εἰκῶν τε καὶ ἀνδρείας ἐστὶ τοῦ διαβόλου.
 »Ὡσπερ γὰρ ἐκείνον οἱ δεινοὶ πλάσται πιὸς ἀπάτης δέλιαρ πλάττουσιν,
 5 »οἷοιρεὶ κάλλουε ἀντιῶ εὐπρέπειαν προσμηχανώμενοι. αἰσχίστω καθ' ἀπαξ
 »ὄντι τῇ φύσει, ὅπως ἂν τοῦε ταλαιπώρουε ἀπολλῶοι πλάνην αὐτοῖε
 »προτείνων, τὸν αὐτὸν οὔτωε ἂν οἷμα τρόπον ποιήσειεν. ὃ μόνον σπου-
 »δῆε ἀξιον τοῦτ' εἶναι δοκεῖ, τὸ τὰ τῆε οἰκείασ ἰταμότητοε δηλητή-
 »ρια ἀγειδῶε προβάλλεσθαι. τοιγάτοε καὶ νῦν καὶ ἀφ' οὔ γεγόνασιν 2
 10 »ἀνθρώποε οὐδεπώποτε φανεῖσαν ἀπιστίας εἰσάγει πίστιν, διόπερ
 »οὐδὲν τῆε ἀληθείασ ἄρα ἀπῶδον ἐκεῖνο φαίνεται τὸ πάλα τῇ θείε
 »ρήσει διηρθρωμένον, ὅτι πρὸε τὸ κακὸν εἰσε πιστοί. τί δ' ἂν τῖε 3
 »ἐκεῖνο λέγοιτο τὴν τοῦ βολευέσθαι χάριν αὐτὸν ἀπολωλεκότα μη-
 »κέτι κουφισμοῦ τινα ἐπικουρίαν εἶρασθαι ἐπιθυμῆν; τί τοῖνον φημί,
 15 »Χριστὲ Χριστέ, κέριε κέριε; τί δήποτε ἡμῶε τὸ ληστήριον ὀσημέραι
 »τιτρώσκει; ἔστηκεν ἔξεναντίας δεινῆ τῖε βιαία τόλμα, βουχᾶται ἐπι-
 »πρίουσα τὸν ὀδόντα δόμορροε ὑπ' ἀτιμίας καὶ παντοδαποῖε περι-
 »τερωμένη ἐγκλήμασιν. αὐτῆ μῆντοι ἐν τῶ ρόμω καὶ τῶ περὶ σοῦ 4
 »κηρύγματι. Ὡσπερ τισὶ ζάλαε καὶ τρικυμίας κακῶν διαφορομένη,
 20 »ἐξερεύγεται μὲν ἐξώλειε λόγουε, γράφουσα δὲ τούτοε ἐκφαίνει, οὔε

2 ff Der Brief ist vollständig außer bei Gelasius nur in der Urkundensammlung der Athanasiushandschriften überliefert. Für den Athanasiustext liegt G. Loeschekes Collation des cod. Paris. 474 saec. XI (= Athan. R) und des cod. Basil. A III 4 saec. XIV (= Athan. B) vor (ihre Übereinstimmung = Athan.). Für nähere Angaben vgl. G. Loescheke im Rhein. Mus. LXI, 38 ff — 12 vgl. Jerem. 4, 22

A¹H V¹P³ M²P¹ Athan. B R

1 Die Überschrift nach dem Index 2 Die Adresse am Fuß der Seite H | Ἀρειῶν καὶ τοῖε σὸν αὐτῶ Athan. 3 τε > Athan. | ἀνδρείασ M² | ἐστὶ > Athan. 6 τὴν φύσιν A¹ | ἀπολλῶε A¹ ἀπολλοίη HM²P¹ | πλάνασ HM²P¹ 7 προτείνων] προπίνων Athan. B προπείνων Athan. R οὔτωε V¹P³, durch Rasur corr. aus οὔτωε Athan. R οὔτωε d. übr. HSS | τρόπον > A¹ 9 προβαλέσθαι A¹ προβαλλέσθαι V¹P³ προσβάλλεσθαι Athan. R | καὶ νῦν HSS] κανὴν Athan. 10 φανεῖσα ἀπιστία anscheinend durch Rasur aus φανεῖσαν ἀπιστίας A¹ 11 οἶδὲ HM²P¹ 13 λέγοιτο von späterer Hd. am Rand P³ Athan. λέγεσθαι A¹HM²P¹V¹ 15 τὸ + ἀσεβῆε τοῦτο Athan. 16 f ἐπιπρίουσα V¹ 17 f περιτερωμένον H 19 καὶ M²P¹P³ (wo es von späterer Hd. eingeschoben) Athan. > d. übr. HSS

>οὐδέποτε σὺ τῷ ἀδίῳ τῆς σαντοῦ πηγῆς τῷ πατρὶ συνυπάρχων ταῖς
 >περὶ σαντοῦ γνώσεσιν ἀφόριστας. συνάγει δὲ ὅλως καὶ συμφορεῖ
 >δεινὰ ἅττα καὶ ἄνομα ἀσεβήματα, νῦν μὲν τὰς γλώττας κραδαίνουσα,
 >νῦν δ' αὖ πάλιν ταῖς τῶν ἀθλίων σπουδαῖς ἐπαιρομένη, οὕς ἐπ'
 5 >ἀδείας αὐτῇ παρόντας ἐξαπατᾷ καὶ φθείρει.
 >Βούλομαι δὲ ἥδη τοῦ προέδρου αὐτῆς τὴν φῦσιν ἐξετάσαι. τί γὰρ 5
 >δὴ λέγει; »ἢ κατέχωμεν, φησὶν, οὗ ἥδη ἐγκρατεῖς γεγόναμεν, ἢ γενέσθω
 >ὡς αὐτοὶ βουλόμεθα«. πέπτωκε, καὶ ταῦτα πέπτωκεν ἀναιρούμενος,
 >»δόλω, φησὶν, ἢ δεινότητι πανουργίας«. οὐδὲν διαφέρει. σεμνὸν
 10 >μόνον ἠγείται, ὃ διὰ πονηρᾶς ἐπινοίας εἰς αὐτὸν εἰσερρῶν. »πλή-
 >θην, φησὶν, ἔχομεν«. προβήσομαι δὴ μικρὸν αὐτὸς ἐπὶ τὸ πρό- 6
 >σθεν, ὡς ἂν τῶν τῆς μαρίας πολέμων θεατῆς γένομαι. αὐτὸς, ἔφην,
 >ἐγὼ προβήσομαι, ὃ τοὺς τῶν ἀφρόνων πολέμους πᾶνιν εἰσθῶς.
 >ἄγε δὴ, Ἄρες Ἄρειε, ἀσπίδων χρεῖα. μὴ σὺ γε τοῦτο ποιήσης, ἴκε-
 15 >τεύομεν' ἐπισχέτω γοῦν σε ἡ τῆς Ἀφροδίτης ὀμίλια. ἀλλὰ γὰρ εἶθε
 >ὡς τοῖς ὄλοις ἄριστα συνεκκροτεῖσθαι δοκίεις, οὕτω σοι τῇ περὶ τὸν
 >Χριστὸν εὐσεβεῖα προσῆν ἀκμάζειν. ἰδοὺ δὴ πάλιν αὖ ἐκέτης ἔρχο- 7
 >μαι, καὶ τοῖς ὄλοις πᾶν πληθὸς ἰσχύων μάχεσθαι μὲν οὐκ ἐθέλω,
 >τῇ δὲ τοῦ Χριστοῦ πεφραγμένος πίστει σέ τε ἰάσασθαι καὶ τοὺς ἄλ-
 20 >λων θεραπεῦσαι βούλομαι. τί οὖν φῆς ταῦτα πράττειν, ἂ μὴ τοῖς 8
 >ἡθεσι προσῆγε τοῖς σοῖς; ἀλλὰ μετὰ ποίας ἡσυχίας, εἰπέ μοι, ἢ τίνα
 >περιουσίαν περιβεβλημένος, μᾶλλον δὲ ἐφ' ὃ τι προπετείας ἐληλακῶς;
 >ὡ τὸ λμης ὑπὸ κερανῶν ἀξίας καθαιρεθῆναι. ἀκούσατε γὰρ ἂ δεδή-
 >λωκε πρῶην πρὸς μέ, ἰὼν ἀποστάζοντι γράφων τῷ καλάμφ. »οὕτω,

14 vgl. Epiph. haer. 69, 9 Homer II. E 31

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 22 περιουσίαν an) Athan. B R

1 σὺ τῷ Athan.] οὕτω A¹ οὐ τῷ H ὁ τῷ d. übr. HSS | σαντοῦ Athan.]
 αὐτοῦ A¹ (aber corr. in σαντοῦ), HM²P¹V¹P³ (aber von späterer Hd. σ vorgesetzt) |
 πηγῆ(?) A¹ 5 αὐτῇ Athan. 7 δὴ λέγει] ἂ ἢ λέ aber von späterer Hd. ge-
 strichen und am Rand eingetragen πλάνη P³ | ἦ¹] ἢ A¹HM²P¹ | κατέχωμεν Athan.]
 κατεχομένη HSS | οὐ] ἦς A¹ ἦ οὐ Athan. | γενέσθαι M²P¹V¹P³ 8 [ταῖτα πέπτω-
 κεν] A | ἀναιρούμενος] καὶ ἀφρούμενος Athan. 9 δειλιότητι P³ | οὐδὲ P³
 11 [δὴ μικρὸν] A¹ | δὴ] δὲ M²P¹ 14 ἀσπίδων + ἦ oder ἦ HSS + εἰ Athan.,
 beides falsch: η ist Dittographie des vorhergehenden ν; es fehlt bei Epiphanius
 haer. 69, 9 G.L. | ποιήσεις H 15 γ' οὖν σε ἡγον τῆς HSS (nur für σε τε H) γ' οὖν
 σε ἡ τῆς Athan., doch in R nach ἡ ein durch Rasur von etwa vier Buchst. ent-
 standenes Spatium 16 συνεκκροτεῖσθαι Athan. | τὸν > H 17 δὴ > H 18 ὄλοις]
 ὄλοις M²P¹ | πᾶν τὸ πληθὸς H παμπληθές Athan. 20 μὴ A¹H Athan. 21 μεθ'
 ὀποίας Athan. 23 τὸ λμης P³ | ἀξίας V¹P³ Athan. ἀξίως A¹HM²P¹P² | ἐ] οἶα
 Athan. 24 ἰὼν (so!) V¹ | ἀποστάζοντα HSS corr. G.L.

>φησί, πιστεύομεν«. εἶτ', οἶμαι, προσθεῖς οὐκ οἶδα ἅττα σοβαρῶς πω-
 >καὶ μάλα ἀκριβῶς ἐξησκημένα, προῖόν πορωτέρω οὐδέν ὅ τι τῶν
 >δεινῶν ἀπεσιώπησεν· ἀλλ' ὅλον, ὡς ἂν εἴποι τις, τὸν τῆς παρανοίας
 >ἠέρωξε θησαυρόν. »ἀπελανθόμεθα«, φησί, »καὶ τὴν τοῦ εἰσδεχθῆναι 9
 5 >ἡμᾶς ἄδειαν ἀφαιροῦνται«. ἀλλ' οὐδέν πω ταῦτα πρὸς τὸ πρᾶγμα·
 >τοῖς δὲ ἐξῆς προσέχετε τὸν νοῦν· αὐτοῦ γὰρ χρῆσομαι τοῖς ῥήμασι.
 >»δεόμεθα«, φησί, »ἐν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμένῃ γνώμῃς ὅ τῆς Ἀλεξαν-
 >δρείας ἐπίσκοπος, ἄδειαν ἡμῖν τοῦ λοιποῦ δοθῆναι κατὰ τὴν τοῦ
 >νόμου διάταξιν τὰς ἐνθρόνους καὶ ἀπαραιτήτους θεραπείας τῷ θεῷ
 10 >ἐπιτελεῖν«. ὃ δεινῆς ἀναδείας, ἣν σπουδῆ τῆς ἀληθείας ἀπε-
 >λέγξει προσῆκεν. ὃ γὰρ αὐτῷ καθ' ἡδονὴν ἐτύγγαρεν ὄν, τοῦτο τῆ
 >συντομίᾳ τῆς φράσεως ἀπετυπώσατο. τί φῆς, ἄτοπε; διάστασιν εὐ-
 >προσώπον ἡμῖν τὸ σαθρὸν τῆς κατ' ἐμὲ ἀγρίας σου διανοίας ἐπιτε-
 >χιζεῖν μηχανῆς; καὶ τοὺς ἐπὶ κακῷ σοι προσπλαζέντας ἀπολέσει σπεύ-
 15 >δει; »τί οὖν«, φῆς, »πράξω, εἰ μηδεὶς ἄξιον ἡγεῖται με δέξασθαι; 11
 >τοῦτο γὰρ πολλὰκις ἐκ τῆς ἀνοσίας φάρυγγος ἐκβοᾷς· ἐγὼ δὲ τοῦ-
 >ναντίον ἔρομαι σε· ποῦ δὲ σαφὲς γνώρισμα καὶ μαρτύριον τῆς σεαυτοῦ
 >διανοίας ἐπεδείξω; ἣν ἐχρῆν σε διαπτύξαντα καὶ τοῖς θείοις καὶ τοῖς
 >ἀνθρωπίνους σαφῆ καταστῆσαι, καὶ μάλιστα ὅτι τὰ ἰοβόλα τῶν ἐρπε-
 20 >τῶν τὸ τηρικαῦτα μᾶλλον ἀγριαίνειν πέφυκεν, ὅταν ἑαντὰ τοῖς τῶν
 >φωλεῶν μυχοῖς ἐνηδρυνθέντα αἰσθηται.

>Ἐξεῖνο δέ γε λιαν ἀστεῖον αὐτοῦ τὸ σπουδαίως εὐ μάλα καθά- 12
 >περ ὑπό τι προσώπιον αἰδοῦς σιγῆν πλάττεσθαι. τῆ μὲν τοῦ σχή-
 >ματος τέχνη τιθασδὸν σεαυτὸν καὶ χειροῆθη σύ γε παρέχεις, κακῶν
 25 >δὲ μυθίων καὶ ἐπιβουλῶν ἔνδον γέμων τοὺς πολλοὺς λέληθας. ἀλλ'
 >ὃ τῆς ἀθλιότητος· ὡς ὁ πονηρὸς βεβούληται, οὕτως Ἄρειον ἡμῖν
 >ἀνομίᾳς ἐργαστήριον κατεστήσατο. λέγε δὴ νῦν μοι παρελθὼν τῆς 13

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 εἶτ' οἶμαι] εἰς(?) οἶμαι A¹, ὡς οἶμαι H 3 εἴπη V¹ | τὸν] τῶν M²P¹ |
 παρανοίας] παρονίας P² Athan. B 4 ἀνέρωξε Athan. 5 οὐδέν πω] οὐδέπω P³
 6 προσέχεται V¹ 7 γνώμης ἐπιμένῃ ∞ H | ἐπιμένῃ Athan. B 10 nach ἦν
 scheint ἦ oder ἡ durch Rasur getilgt H 10f ἀπελέγξει^{ασθαι} (die Correctur von
 späterer Hd.) P³ 12 τῆς συντομίας H | ἀνετυπώσατο Athan. B 13 τῷ σαθρῷ
 Athan. | ἀγρίας σου διανοίας] ἀγροίας σου, worauf διανοίας oder Entsprechendes
 durch Rasur getilgt A¹ | κατ' ἐμὲ ἀγρίας] κατεαγρίας Athan. 14 προσπλέ-
 ζοντας HP¹ (am Rand) 16 δὲ > P² 17 ἐρῶ^H σομαι (so!) A¹ | δὲ] μὲν οὖν
 Athan. B | ἑαντοῦ A¹ 19 μάλιστα τότε τὰ Athan. 20 ἀγριαίνον H 21 ἐνη-
 δρυνθέντα A¹ ἐνηδρυνθέντα V¹P³ ἐνιδρυνθέντα Athan. B ἐνιδρωθέντα H ἐνιδρω-
 θέντα d. übr. HSS 23 πλάττεσθαι V¹P³ πλάττεται A¹HM²P¹P² Athan. 26 Ἄρειος
 Athan. 27 δὴ A¹P² Athan. δὲ d. übr. HSS | νῦν nachträglich eingefügt H

>σεαυτοῦ πίστεως τὸ γνώρισμα καὶ μηδαμῶς γε ἀποσιωπήσης, ὃ τὸ
 >μὲν στόμα διάστροφον τὴν δὲ φύσιν ὀξύνροπον πρὸς ποιηρίαν κεκτη-
 >μέρε· »ἔνα λέγεις θεόν»; σύμφηγον ἔχεις καμέ, οὕτω φρόνει. »τῆς οὐσίας
 >αὐτοῦ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον λόγον λόγον εἶναι φῆς; στέργω τοῦτο·
 5 >οὕτω πίστευε. εἴ τι περαιτέρω προσπλέκεις, τοῦτ' ἀραιῶ· εἴ τι 14
 >πρὸς ἀσεβῆ χωρισμὸν συγκαττίεις, τοῦτο οὔτε ὄραν οὔτε νοεῖν
 >ὀμολογῶ· εἴ »τὴν τοῦ σώματος ξενίαν πρὸς οἰκονομίαν τῶν θείων
 >ἐνεργειῶν» παραλαμβάνεις, οὐκ ἀποδοκιμάζω. εἴ »τὸ πνεῦμα τῆς ἀδιό-
 >τητος ἐν τῷ ὑπερέχοντι λόγῳ γεγενῆσθαι» λέγεις, δέχομαι. τίς ἔγνω
 10 >τὸν πατέρα, εἴ μὴ ὁ ἐλθὼν ἀπὸ τοῦ πατρὸς; τίνα ἔγνω ὁ πατήρ, εἴ
 >μὴ ὃν ἀδίως καὶ ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ γεγέννηκε; σὺ μὲν »ὑπόστασιν
 >ξένην» ὑποτάττειν οἷε δεῖν κακῶς δήπου πιστεύων, ἐγὼ δὲ τῆς
 >ὑπερεξόχου καὶ ἐπὶ πάντα διηκούσης δυνάμεως τὸ πλήρωμα πατρὸς
 >καὶ υἱοῦ οὐσίαν μίαν εἶναι γνώσκω. εἴ τοίνυν σὺ ἀφαιρεῖς μὲν 15
 15 >ἀπ' ἐκείνου, ἀφ' οὗ χωρισθῆναι οὐδὲ διανοία τῶν ἐρεσχελούντων
 >θεδύνηται οὐδέπωποτε οὐδέν, προσθήκης δὲ χαρακτῆρας εἰδοποιεῖς
 >καὶ ὅλως γνωρίσματα ζητήσεων διορίζεις ἐκείνῳ ὃ ὀλόκληρον μὲν
 >ἐξ ἑαυτοῦ τὴν ἀδιότητα δέδωκεν, ἀδιάφθορον δὲ τὴν ἔννοιαν, ἀθα-
 >ρασίας τε δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐκκλησίας ἔνευε πίστιν, κατάβαλε οὖν δή,
 20 >κατάβαλε τὸ εἴηθες τοῦτο ἀνόμημα. ὃ ἀστείε σὺ καὶ εἴφονε καὶ τὰ
 >κακὰ πρὸς ἀπιστίαν τῶν ἀνοήτων ἐξείδων. εἰκότως ἄρα σε ὁ πονη- 16
 >ρὸς τῆ ἑαυτοῦ κατεστρέφατο κακία καὶ τοῖς μὲν ἴσως ἠδὲ τὸ τοι-
 >οῦτον εἶναι δοκεῖ (οὕτω γὰρ σεαυτὸν πέπεικας), ἔστι δὲ πάντῃ ὀλέ-
 >θριον τὸ κακόν. φέρε δή, τῆς ἐν τοῖς ἀτοπήμασι διατριβῆς ἀπαλ- 17
 25 >λαγείς ἄκουε, ὃ δαιμόνιε Ἄρειε· σοὶ γὰρ διαλέγομαι. τῆς ἐκκλησίας
 >δήπου τοῦ θεοῦ ἀποκεκρυγμένος οὐκ αἰσθάνη; ἀπόλωλας, εὐ ἴσθι,
 >ἐὰν μὴ βλέπας εἰς σεαυτὸν τὴν παροῦσάν σοι κατακρίνης ἄνοιαν.
 >ἀλλ' ἔρεῖς, ὡς ὄχλοι συμπράττουσί σοι καὶ τὰς φροντίδας ἀπελαφρύ-
 >ρουσιν.

9 ff vgl. Matth. 11, 27 und Luc. 10, 22

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 τὸ¹ > H | σιωπήσης H | ὦ] ὄς A¹ 6 συγκαττίεις Athan.] συγκατα-
 τίειτεις HSS 9 γεγενῆσθαι P²V¹P³ Athan. B 11 ἑαυτοῦ H 12 δεῖν >
 Athan. B 13 διοικούσης H | πλήρωμα + τοῦ Athan. 14 σὺ > H 15 οὐδὲ
 + ἡ P³ 16 οὐδέποτε HM²P¹P² | χαρακτῆρος(?) A¹ | εἰδοποιεῖς Athan.] ὀδο-
 ποιεῖς HSS 19 τε] δὲ Athan. | καὶ] τῆ (auf Rasur) A¹ | ἐκκλησία A¹ | δὴ οὖν ~
 A¹ 22 τῆς H | γνώμῃ^{κακίας} H | ἠδὲ] ἠδὴ V¹ 23 εἶναι δοκεῖ] ἐδόκει Athan. B |
 πέπεικας] πεποίηκας Athan. | δὲ > M²P¹P² 24 τῆς] τοῖς M²P¹ 26 αἰσθάνης P³
 27 ἑαυτὸν A¹P³ Athan. | σοὶ] σοῦ Athan. | κατακρίνει P³

5 >Ακουε οὖν δὴ μικρὸν ὑποσχὼν τὰ ὄτια, ὃ ἀνόσιε Ἄρειε, καὶ 18
 >σύνης τὴν σεαυτοῦ ἀνοίαν. σὺ δέ, ὃ πάντων κριθεμῶν θεός, εὐμε-
 >νῆς εἴης τῷ λεγομένῳ, εἰ πίστεως ἔχοιτα. ἐγὼ γὰρ ὁ σὸς ἀνθρωπος
 5 >ἔλω ἔχων τὴν παρὰ σοῦ προμήθειαν καὶ ἐξ Ἑλληνικῆς καὶ ἐκ Ῥω-
 >μαϊκῆς γραφῆς πάντῃ ἀρχαιοτάτης σαφῶς ἀποδείξω τὴν Ἀρείου μαρίαν
 >πρὸ τρισχιλίων πον ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἐρυνθιαῆς προρορηθεϊσάν τε καὶ
 >προσημισθεϊσαν. ἔφη γὰρ ἐκείνη γε· οὐαί σοι, Λιβύη, ἐν παραλίῳις 19
 >κειμένη χώροισ· ἦξει γάρ σοι καιρός, ἐν ᾧ μετὰ τῶν δήμων καὶ τῶν
 >σαντῆς θυγατέρων διωνὸν ἀγῶνα καὶ ὠμὸν καὶ παγγάλεπον ἔπειθειν
 10 >ἀναγκασθήσῃ, ἄφ' οὗ κριτήριον μὲν εἰς ἅπαντας πίστεώς τε καὶ
 >εὐσεβείας διαδοθήσεται, σὺ δὲ πρὸς ἕσχατον ἀποκλινεῖς καταστροφῆς·
 >ἡμεῖς γὰρ τῶν οὐρανίων ἀνθῶν τὸ δεκτῆριον ἀνασπάσαι τετολμή-
 >κατε καὶ δήγματι σπαράξαι καὶ μέντοι σιδηροῖς ἐχράνατε τοῖς
 >ὀδοῦσι. τί δῆτα, ὃ παροῦργε; ποῦ γῆς σαντὸν εἶναι τὴν ὁμολο- 20
 15 >γίης; ἐκεῖ δηλονότι κατέχω γάρ σου τὰ γράμματα. ἂ τῷ τῆς μαρίας
 >καλάμῳ πρὸς με διεγράφαξαι, ἐν οἷς φῆς πάντα τὸν Λίβην δῆμον
 >σύμφηρον εἶναι σοι πρὸς σωτηρίαν δήπου. εἰ δὲ οὐ φῆσεις ταυτὶ
 >οὔτως ἔχειν, μαρτύρομαι ἤδη τὸν θεὸν ἢ μὴν ἀρχαιοτάτον τῆς Ἐρυν-
 >θραῆς πυκτίου, Ἑλληνικῇ συντεταγμένον γλώττῃ, εἰς Ἀλεξάνδρειαν
 20 >ἀποστέλλειν, ὡς ἂν θάττον ἀπόλοιτο. εἶτα σὺ ἀναμάρτητος, ὃ 21
 >δικρανοφόρε; εἶτα οὐ σαφῶς ἀπόλωλας. ὃ ἄθλιε, τοιοῦτο δεινῶ
 >περιεδοιχισμένος; ἴσμεν, ἴσμεν σου τὸ ἐγγείρημα· ποία φροντίς, ποῖον
 >σε θράττει δέος, οὐ λέληθεν ἡμᾶς, ὃ δύστηνε καὶ ταλαίπωρε. ὃ
 >τῆς ἀμβλύτητος τῶν σῶν φρενῶν, ὃς οὐδὲ τὴν νόσον καὶ τὴν ἀμη-
 25 >χαρίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς ἀναστέλλεις· ὃ ἀνόσιε, ὃς τὴν ἀλήθειαν
 >ποικίλοις διορῦττεις λόγοις, καὶ τοιοῦτος ὢν οὐκ αἰσχύνῃ ἡμᾶς; ψέ-

6 vgl. Orae. Sibyll. III 323ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 οὖν > V¹ δὴ οὖν ∞ Athan. | ὃ > M²P¹P² 2 σαντοῦ M²P¹P² Athan. | viell.
 ἀπόνοιαν A¹ 4 ἔλωσ Athan. R | παρὰ σοῦ] παροῦσαν V¹P³ | ἐκ > HP² 6 am
 Rand γραπτὸν ἐρυνθραίας H, ἐρυνθραίας P³ (die Corr. von späterer Hd.) Ἐρυν-
 θραίας Athan. 7 παραλίῳις Athan. 8 χωροῖς M²P¹P² | τοῦ δήμου Athan.
 10 ἀναγκασθῆσῃ V¹ | τε > H nachträglich eingefügt M² 11 δοθήσεται H |
 σοι Athan. | ἀποκλινῆς P² | ἀποκλινεῖ Athan. B (R unleserlich) 12 γὰρ] δὲ P²
 οὐρανῶν P³ | ἀν' ᾧ A¹ | ἀνασπάσαι] ἀναπαῦσαι H 14 τὴν > HM²P¹P²
 16 διαγράφαξαι Athan. R 18 ἢ μὴν Athan.] ἡμῖν HSS 18f ἐρυνθραίας P³ (spä-
 tere Hd.) Ἐρυνθραίας Athan. B Ἐρυνθραίας R 20 ἀποστέλλει H | ἀπόλλοιο P³
 Athan. B, ἀπόλλοιο P² Athan. R (nur daß hier das erste λ ausradiert ist)
 21 δικρανοφόρε = fureifer vgl. Balfour. und E. Schwartx Gött. Nachr. 1904, 393
 22 ἴσμεν² > P²P³ 23 οὐ > Athan. 25 ἀναστέλλεις (du unterdrückst) HSS
 ἀναστένης Athan. 26 ποικίλοις M²P¹P²

- >γων καὶ νῦν μὲν ἐλέγχων, ὡς γε οἶει, νῦν δ' αὖ πάλιν νουθετῶν,
 >ὡς πίστει καὶ λόγοις ὑπερφέρων παρ' οἴου δήτα οἱ ἄδλιοι ἐπικου-
 >ρίαν ἑαυτοῖς πορίζεσθαι γλίχονται· καίτοι οὐδὲ συγγίνεσθαι τῷ 22
 >τοιούτῳ ἐρχῆν, οὐδὲ ὅλως αὐτὸν προσσθέγγεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τις
 5 >ἐν τοῖς ὑποβόλοις τούτου ῥήμασι τὴν τοῦ ὀρθῶς βιοῦν ἐλπίδα τοῖς
 >μετρίοις ἀποκείσθαι οἶεται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, πολλοῦ γε δεῖ 23
 >τὸ δὲ ἀληθές, ὃ τῆς ὑμετέρας ἀνοίας, ὅσοι τούτῳ συναναμίγνυσθε,
 >τίς ἄρα οἰστρος ὑμᾶς τῆς χαλεπῆς τούτου γλώττης καὶ τῆς ὕφους
 >ἀνασχέσθαι κατηνάρκασεν;
- 10 >Εἶεν· ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἤδη σε βαδιοῦμαι τῷ λόγῳ, ὃ τὴν μὲν 24
 >ψυχὴν ἄφρον σου, τὴν δὲ γλώτταν στωμύλε, ἅπιστε δὲ τὰς φρένας,
 >δοξ δὴ μοι τοῦ λόγου οὐκ ἀμφιλαφές τι λέγω καὶ ἱσπῆλατον πεδίον,
 >ἀλλ' οὖν κύκλον γε εὐπερίγραφον, μὴ σαθρὸν μόνον, ἀλλ' ἐρρωμένον
 >τε καὶ στερρὸν τῇ φύσει, ὃ ἀνόσιε δήτα καὶ κάκιστε καὶ κρυψίτον.
- 15 >ἐξάγομαι γὰρ ταῦτα λέγειν· μᾶλλον δὲ βρόχον ἤδη σοι περιάψας καὶ
 >συμποθίσας τῷ λόγῳ εἰς μέσους σε καταστήσω, ὡς ἂν πᾶς ὁ δῆμος
 >τὴν σὴν καταμάθῃ φανόλητα. ἐπ' αὐτὸ δὲ πορεύσομαι ἤδη τὸ 25
 >πρῶγμα. νενημμένοι δῆπουθὲν εἰσιν αἱ χεῖρες· προσίωμεν ταῖς εὐχαῖς·
 >ἐπικάλεσαι δὴ τὸν θεόν· μᾶλλον δὲ μικρὸν ἐπισχών, εἶπέ μοι, ὃ
 20 >θεομώτατέ σου, τίνα θεὸν ἐπικαλέσῃ πρὸς βοήθειαν; ἀλλὰ γὰρ ἤρε-
 >μειν οὐ δύναμαι. ὃ τῶν πάντων ἔχον τὸ κῆρος δέσποτα, ὃ τῆς 26
 >μονήρους δυνάμεως πάτερ, διὰ τουτοῦ τὸν ἀνόσιον ὀνειδῆ τε καὶ
 >λύπας καὶ μέντοι καὶ τραύματα καὶ ὀδύνας ἢ σὴ ἔχει ἐκκλησία.
 >Ἀρεῖός σοι τόπον ἤδη προσαρμόζει καὶ μάλα γε εὐφρῶς, ἐφ' οὗ
 25 >καθιζάνων οἶμαι σύνοδον ἑαυτῷ ἢ παιδα τὸν Χριστὸν τὸν σὸν τὸν
 >ἐκ σοῦ τὸν τῆς ἡμετέρας ἐπικουρίας ἀρχηγέτην θέσεως νόμῳ περι-

5 f vgl. Socr. I 9, 16 p. 64 — 18 vgl. Matth. 27, 24 — 24 ff vgl. E. Norden Agnostos Theos 23 f

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 μὲν + γε M²P¹P² 2 παρ' οἴου Athan.] παρ οὐ (corr.?) A¹ περι οὐ
 HM²P¹P²V¹P³ (wo aber in παρ' von d. späteren Hd. corr.) 5 τούτοις M²P¹P²
 6 μετρίοις Athan. μέτροις HSS | γε + καὶ M²P¹P² | δεῖ] δεῖ (so! viell. aus δῆ) A¹
 δοκεῖ (am Rand καὶ δεῖ) M² δῆ Athan. R 7 ἀνοίας] διανοίας M²P¹P² 8 οἰστρος]
 ἰστρος H (vgl. 50, 14) | ἡμᾶς; H ἐμᾶς (aber wohl v aus η corr.) P³ > Athan. B 10 εἶεν
 > HV¹ 12 τῷ λόγῳ HM²P¹P² 13 κύκλον Athan. κύκλῳ HSS 14 καὶ¹ > V¹ |
 τῆ und καὶ² nicht zu lesen A¹ | καὶ³ > Athan. B 15 λέγων H 16 μέσον H
 18 προσίωμεν P³ 19 δεῖ H 20 θεομώτατε wohl zu erklären aus der Verschrei-
 bung calidissime statt callidissime der Vorlage; s. E. Schwartz Göttg. Nachr. 1904,
 394 21 δέσποτα τὸ κῆρος ~ A¹ | ὦ² > Athan. 23 λύπας] μώλωπας Athan. B
 24 ἀφῶς H 25 ἢ > A¹ παιδα nach σὸν ~ A¹ 26 τὸν > A¹ 26 f περι-
 πεοιῖται Athan.

ποιείται καὶ ἴσχει. ἐπάκουσον, ἀντιβολῶ σε, τῆς θαυμασίας πίστεως. 27
 >δὲ τὴν κατὰ τὸν τόπον κινεῖσθαι, δέσποτα, κίνησιν οἶεται. δὲ τῆς
 >ἀφορισμένης καθέδρας κόλῳ περιγράφειν τολμῶ. ποῦ γὰρ οὐκ ἔστιν
 >ἢ σὴ παρούσα; ἢ ποῦ τὴν σὴν οὐ πάντες ἐνεργεῖαν ἐκ τῶν ἐπὶ
 5 >πάντα σου δηκόντων νόμων ἀσθάνονται; πάντα γὰρ αὐτὸς περι-
 >έχεις, καὶ ἔξω σοῦ οὔτε τόπον οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐπινοῆσαι θέμις.
 >οὕτως ἢ σὴ δύναμις μετ' ἐνεργείας ἐστὶν ἀπειρος. σὺ μὲν δὴ ἐπά-
 >κουσον, ὁ θεός, ὑμεῖς δὲ πᾶς ὁ λαὸς προσέχετε τὸν ροῦν. ὁ γὰρ 28
 >ἀναίσχυντος οὗτος καὶ ἀχρεῖος, ὁ ἐπ' ἄκρον μοχθηρίας τε καὶ ἀνο-
 10 >μίας ὁμοίως ἐλληλακῶς εὐλάβειαν σκήπτεται. »ἄπαγε, φησὶν, σὺ
 >βούλομαι τὸν θεὸν ἐγὼ ὑβρεῶν πάθει δοκεῖν ἐνέχεσθαι· καὶ διὰ 29
 >τοῦτο ὑποτίθεμαι καὶ πλάττω θαυμασίᾳ γε τῇ πίστει, ὡς ὁ θεός
 >νεογενῆ καὶ νεόχτιστον οὐσίαν Χριστοῦ ποιησάμενος βοήθειαν ἑαυτῷ
 >παρεσκευάσατο, ὡς γέ μοι δοκεῖ· ὁ γὰρ ἄν, φησὶν, ἀπ' αὐτοῦ ἀφέλῃς,
 15 >τοῦτο ἔλαττον πεποίησας«. εἶτα, ὃ λυμῶν καὶ ὄλεθρε, σοὶ τοῦτ' 30
 >ἔστι πίστις; σὺ καθ' ὑπόθεσιν καὶ πλάσμα λαμβάνεις τὸν τὰ πλάσ-
 >ματα τῶν ἐθνῶν καταχρίναντα, σὺ ἐπίσασκτον καλεῖς καὶ ὡσπερεὶ
 >καθηκόντων ὑπερέτιν τὸν ἄνευ ἐνθουμώσεως καὶ λογισμοῦ τῷ συνυπ-
 >άρχειν τῇ τοῦ πατρὸς ἀδιότητι πάντα διανύσαντα; ἐφάρμοσον νῦν,
 20 >εἰ δὴ τολμῶς, ἐφάρμοσον, φημί, τῷ θεῷ καὶ τὸ εὐλαβεῖσθαι καὶ τὸ
 >ἐλπίζειν τὸ ἐκβησόμενον, ἔτι δὲ τὸ ἐνθυμείσθαι τὸ λογίζεσθαι τὸ
 >σκεπτόμενον γνώμην ἀποφαίεσθαι καὶ διαφροῦν καὶ ὅλως τὸ τέρ-
 >πεσθαι τὸ γελᾶν τὸ λυπεῖσθαι. τί τοίνυν φῆς, ὃ τῶν ἀθλίων 31
 >ἀθλιώτερε, ὃ τῆς κακίας ἀτόχημα μῆστορ; σύνες δὴ, εἰ δύνασαι,
 25 >ὡς ἐν αὐτῇ γέ σου τῇ παρουσίᾳ μοχθηρὸς ὢν ἀγαλίσκη. »ὁ Χριστός«, 32
 >φημί, »δι' ἡμᾶς πέπονθεν«. ἀλλ' ἤδη θνάσας ἔγωγε εἶπον, ὡς μορφῇ
 >σώματος ἀπεστάλη. »ναί«, φησὶν. »ἀλλὰ δέος μὴ δόξωμεν κατὰ τι
 >ἐλαττοῦν«. εἶτα, ὃ τῶν θηρίων μεσίτα, ταῦτα λέγων οὐ μαίνη καὶ
 >σαφῶς λυττῆς; ἰδοὺ γὰρ δὴ ὁ κόσμος αὐτὸς μορφῇ, ἤγουν σχῆμα

16f vgl. Prov. 24, 12

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

2 τῶν] τίς Athan. | τὸν > HM²P¹P² | τῆς] τίς Athan. 4 τῆς σῆς . . . ἐνεργ-
 γείας A¹ 6 ἐπινοεῖσθαι Athan. 8 δὲ > M² | ὁ] οὐ V¹P³ 9 ἄκρων A¹
 12 πλάττων P¹ 13 νεογενῆ P² 15 ὄλεθρε V¹P³ | σοὶ corr. aus σὺ P² σὺ Athan.
 16 τὸν] τὸ M² 17 ὡσπερεὶ] ὡσπερ V¹ Athan. B, ὡς περι P³, ὡς ἐπὶ Athan. R
 18 ἐνθουμώσεων HM²P¹P² 18f συνάρχειν A¹M²P¹P² 20 φημί > V¹ | εὐλα-
 βεῖσθαι + καὶ τὸ φοβεῖσθαι V¹ 24 μῆστορ] νέστορ Athan. 25 ἀλίσκη
 M²P¹P² Athan. 26 ἀπέθανεν aber darüber mit roter Tinte πέποθεν (sol) V¹ |
 μορφῇ H Athan. μορφῇ d. übr. HSS 27 ἐπεστάλη P³ 28f σαφῶς καὶ M²P¹P²
 29 ἰδοὺ—μορφῇ > V¹ | ἤγουν A¹ ἤτοι M²P¹ Athan. R εἴτοι d. übr. HSS

>τηγχάνει ὢν, καὶ οἱ ἀστέρες γε χαρακτηῆρας προβέβληνται, καὶ ὅλως
 >τὸ πνεῦμα τοῦ σφαιροειδοῦς τούτου κύκλου εἶδος τῶν ὄντων τυγ-
 >χάνει ὢν καὶ ὡσπερ μύσφωμα. καὶ ὅμως ὁ θεὸς παρταχοῦ πάρεστι.
 >ποῦ τοίνυν εἶδιν ἐν τῷ θεῷ αἱ ἕβρεις; ἢ κατὰ τί ὁ θεὸς ἐλαττοῦ-
 5 >ται; ὃ πατροκτόνε τῆς ἐπιεικείας σὺ, λόγισαι δὴ οὖν ἐκ σαυτοῦ 33
 >τευμαριόμενος καὶ ἐνθυμήθητι, εἰ ἀμάρτημα εἶναι δοκεῖ, τὸ ἐν Χριστῷ
 >παρεῖναι τὸν θεόν. ἐκεῖνος μὲν οὖν κατείδε τὴν ἀτιμίαν τοῦ λόγου
 >καὶ τὴν τιμωρίαν οὐ βραδέως ἐπήγαγε. χωρὶς δὲ τούτων καθ' ἐκά-
 >στην δῆπουθεν ἡμέραν ἀμαρτήματα ἐν τῷ κόσμῳ γίνεται· καὶ ὅμως
 10 >ὁ θεὸς πάρεστι καὶ τὰ τῆς δικῆς οὐχ ἔστειρίζει. τί οὖν παρὰ τοῦτο
 >ἐλαττοῦται εἰς τὸ μέγεθος τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, εἰ τὰ παρταχοῦ
 >διασθάνεται; οὐδέν, οἶμαι. ὁ μὲν γὰρ τοῦ κόσμου νοῦς διὰ τοῦ 34
 >θεοῦ· δι' αὐτοῦ πᾶσα διαμονή, δι' αὐτοῦ πᾶσα δίχη· ἢ δὲ τοῦ Χριστοῦ
 >πίστις ἀράρχως ἐξ αὐτοῦ. ὅλως δὲ θεοῦ νόμος ἐστὶ Χριστός, δι'
 15 >αὐτοῦ τὸ ἄπειρον ἅμα καὶ ἀτελεύτητον ἔχων.

>Ἀλλὰ γὰρ σὺ κατὰ σεαυτὸν ἐννοῶν φαίνῃ. ὃ τῆς μαρίας λίαν· 35
 >περίτρεφον γυν εἰς τὴν σαυτοῦ ἀπόλειαν τὸ τοῦ διαβόλου ξίφος.
 >ὁρᾶτε δὴ, πάντες ὁρᾶτε, ὡς γοερὰς ἦδη προύσχηται γοερὰς τῷ τοῦ
 >ἔχρους ἐπισχημέναις δῆγματι, ὡς αἱ φλέβες αὐτοῦ καὶ σάρκες τῷ ἰῶ
 20 >ἐγκρατελιημέναι, δεινὰς ἀκακιοῦσιν ὀδύνας, ὡς διεροῦσεν αὐτοῦ τὸ
 >σῶμα πᾶν κατισχρωθέν — ἀχμοῦ τε καὶ ῥύπου καὶ θρήνων καὶ ὠχρί-
 >σεως καὶ φρίκης καὶ μυρίων τε γέμει κακῶν καὶ δεινῶς κατέσκλησεν —
 >ὡς εἰδεχθὲς καὶ κατάρρυτον τὸ τῆς κόμης) δάσος, ὡς ὅλος ἡμιθνής
 >καὶ ἐξασθενῶν ἦδη τὸ βλέμμα, ὡς ἄναιμον τὸ πρόσωπον καὶ ὑπὸ
 25 >μερίμνης ἐκτετηχός, ὡς ὁμοῦ πάντα εἰς αὐτὸν συνδραμόντα, οἷστρος
 >μαρία τε καὶ ματαιότης, διὰ τὸ χρόνιον τοῦ πάθους ἄγχιόν τε καὶ
 >θηριώδη πεποιήκασιν. αὐτίκα οὐδὲ ἐπαισθανόμενος οὐ δὴ κακοῦ 36
 >τηγχάνει ὢν »αἰρομαι«, φησί, »ὑφ' ἠδονῆς καὶ πηδῶ γε σκιρτῶν ὑπὸ
 >χαρᾶς καὶ πεφοῦμαι«. καὶ πάλιν νεανικῶς γε λίαν »εἶεν«, φησί,

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 χαρακτηῆρας Athan. B | προβέβληνται] καὶ βέβληνται H 3 ὢν P³ 5 ἐξ
 αὐτοῦ Athan. 6 ἀμάρτημα + τοῦτ' Athan. | εἶναι nachträglich eingefügt P² 8 οὐ]
 οἶν H 9 καὶ > M²P¹P² 10 παρὰ τοῦτο > HM²P¹P² 11 εἰς] εἰ Athan. | τὸ
 > M² | αὐτοῦ τῆς ~ Athan. | εἰ > Athan. 13 am Rand οὐα⁶ P³ 14 ὅλως Athan.
 17 περιότρειπον Athan. 18 πάντα ὁρᾶτε M²P¹P² | τῷ] τὸ M²P¹V¹P³ (wo aber
 corr. in τῷ) 19 ἔχρος P³ ἄφρους Athan. B | ἐπισχημένους H Athan. B 21 ἀχμοῦ H
 22 τε durch Rasur getilgt Athan. R 23 κόμης M² | ὅλως A¹M² ὅλον P²
 25 μερίμνης] ῥίμνης P³ (von späterer Hd. in ῥέμνης od. ῥέμης corr.) | πάντα εἰς
 + ἐκτετηχός· ὡς ὁμοῦ πάντα εἰς P³ | ἐαυτὸν M² 25 f οἷστρος μαρία] οἷστροῦ ὦ
 μαρία und am Rand von 1. Hd. ἴσως· οἷσθα P³ 27 θηριώδη + σε V¹P³ 27 κα-
 κοῦ > H 28 γε] τε M² 29 γε λίαν > P³ | εἶεν] εἰ P²

»ἀπολώμεθα«. τοῦτο μὲν γε καὶ ἀληθές ἐστι· σοὶ γὰρ μόνῳ ἡ κακία 37
 >τὰς παρ' ἑαυτῆς σπουδὰς δαφιλωῶς χειροῖ γηγε, καὶ ὁ πολλῆς ἐόντητο
 >τιμῆς, τοῦτό σοι ῥῆστα διεδόρηται. φέρε δὴ νῦν εἰπέ, ποῦ τὰ σεμνά
 >σοῦ ἐστι παραγγέλματα; ἀπόνειαι δὴτα τῷ Νείλω σαντῶν, εἰ οἷόν τε,
 5 >ὃ ἀτόπον γέμων ἀνθρώποισι ἀναισθησίας· καίτοι σύ γε τὴν οἰκουμένην
 >ἅπασαν τοῖς αὐτοῦ ἀσεβήμασι διαταράττει ἐσπουδάσας. ἴσά γε συν- 38
 >ίης ὡς ἅπαντα ἤδη ὁ τοῦ θεοῦ ἀνθρώπος ἐγὼ ἐπίσταμαι; ἀλλὰ
 >γὰρ ἀπορῶ, πότερον μένειν ἢ ἀπίεῖν δεῖ· οὔτε γὰρ βλέπειν εἰς τοῦτον
 >ἔτι δύναμαι, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐπαισχύνομαι, ὡς Ἄρειε. ἡμᾶς μὲν εἰς
 10 >σῶς κατέστησας, σαντὸν δὲ εἰς σκότος, ὃ ταλαίπωρε, κατέβαλες.
 >τοῦτό σοι τῶν πόρων πέφηνε τὸ τέλος.

>Ἀλλ' ἐκεῖσε πάλιν ἐπάγειμι· πληθὺς εἶναι γῆς τῶν περὶ σὲ ἄλω- 39
 >μένων. εἰκός, οἶμαι, καὶ δέχον γε τοῦτους, δέχον, φημί· λέκοις γὰρ
 >ἑαυτοῦς καὶ λέουσι βρωθησομένους ἐκδεδώκασι. πλὴν ἀλλὰ καὶ τού-
 15 >των ἕκαστος προσθήκη κεφαλαίων δέκα καὶ τελέσμασι τούτων πεισθεῖς
 >αὐτίκα δὴ μάλα ἰδρώσει, ἐὰν μὴ τὴν ταχίστην ἐπὶ τὴν σωτήριον
 >δραμῶν ἐκκλησίαν τὴν τῆς ἀγάπης εἰρήνην τῷ φίλτρῳ τῆς ὁμοιοσίας
 >ἐπαρέλθῃ. οὐδὲ γὰρ δὴ ὑπὸ σοῦ λοιπὸν ἐξαπαιτηθήσονται ἐπὶ 40
 >πονηρῶ συνειδήσει κατεγνωσμένον, οὐδ' ἀνέξονται τέλεον ἀπολέσθαι
 20 >ταῖς μαραιῖς σου ζητήσεσιν ἐμπλακέντες. σαφῆ καὶ γνώριμα πᾶσι
 >πρὸς γούν τὸν ἕξῃς χρόνον τὰ σά ἐστι σοφίσματα· καὶ μὴν οὐδὲ
 >αὐτὸς ἀνῶσαι τι δευῆση, ἀλλὰ μάτην σχηματιῆ, ἐπιεικείαν τε καὶ
 >πραότητα λόγων καθυποκρινόμενος καὶ ἀπλότητος ὡς εἰπεῖν προσ-
 25 >ωπεῖον ἕξωθεν περιτιθέμενος. μάταιον ἔσται σου τὸ ὄλον τέχνασμα·
 >αὐτίκα γὰρ σε ἡ ἀλήθεια περιστήσεται, αὐτίκα σου τὰς φλόγας ὁ
 >τῆς θείας δυνάμεως ὡς εἰπεῖν ὄμβρος ἀποσβέσει. καὶ μέντοι καὶ 41

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 ἀπολώμεθα A¹HM²P¹P² 2 ἔωρεῖτο Athan. R ἔωρεῖτο B 3 δέδοκε
 Athan. 4 ἐστι] νῦν P² 4 ἐπαγγέλματα H | Das Richtige bei Athan. Cor-
 ruptelen in allen Gel.-HSS: ἀπόνειαι δὴτα τῶν ὧν ἦλως σαντῶν A¹ ἀπόνειαι δὴ
 τὰ τῶν ὧν εἴλωσ σαντῶν H ἐπόνειαι δὴ τὰ τῶν ὧν ἦλως σαντῶν V¹P³M²P¹P² | τε]
 τι H 5 γέμων P³ 6 σαντοῦ M²P¹P² 7 ἐξεπίσταμαι Athan. 8 τοῦτον]
 τοσοῦτον V¹P³ 9 ὦ > H | Ἄρειε + δὴτα Ἄρειε Athan. 11 σοι] σου Athan.
 12 ἄλωμενον Athan. 13 γε > HM²P¹P² 14 καὶ λέουσι ἑαυτοῦς ∞ V¹
 15 κεφαλαίων Athan. κεφαλῶν HSS | καὶ > M² | πεισθεῖς H 16 μάλα]
 μᾶλλον A¹ | ἰδρώσει H δρώσει (von späterer Hd. corr. in δώσει δίτην) P³ ἰδρώ-
 σεῖν ἂν Athan. 18 οὐδέ] οὐ V¹ Athan. B 19 κατεγνωσμένον Athan.] κατε-
 γνωσμένοι HSS 22 σχηματιῆ M²P¹P² Athan. B σχήματι ἢ A¹H σχηματιῆ V¹
 (die Correctur mit roter Tinte) σχηματεῖν (corr. in σχηματεῖν) P³ σχηματιεῖ Athan. R
 22f ἐπεικεία καὶ πραότητι A¹ 26 θείας > Athan.

>τοὺς ἑταίρους καὶ ὁμογρόμονάς σου ἐνόηους ἤδη τῇ βουλῇ γενομέ-
 >ρους αἱ τῶν δημοσίων λειτουργημάτων καταλήψονται φροντίδες, ἐάν
 >γε μὴ τὴν ταχίστην ἀποφυγόντες τὴν πρὸς σὲ συνουσίαν τὴν ἀδιά-
 >φθορον ἀνταλλάξονται πίστιν. σὺ δέ, ὁ σιδηρόφρων ἀνὴρ, δεῖγμά 42
 5 >μοι δὸς τῆς σῆς προαιρέσεως, εἰ σαυτῷ πιστεύεις, καὶ ἔρωσαι τῷ
 >βεβαίῳ τῆς πίστεως καὶ καθαρὰν ὄλως ἔχεις συνείδησιν. ἦκε πρὸς
 >ἐμέ, ἦκε, φημί, πρὸς θεοῦ ἀνθρώπων· πιστευσον, ὡς ταῖς ἑμαντοῦ
 >πεύσει διερευνήσομαι σου τὰ ἀπόρητα τῆς καρδίας· κὰν μὲν τι
 >μανιζὸν ἐνεῖναι δόξῃ, τὴν θείαν ἐπικαλεσάμενος χάριν, παραδειγμα-
 10 >τός σε κίλλιον λάσομαι. ἐὰν δὲ ὑγιαίνων τὰ κατὰ ψυχὴν φανῆς, τὸ
 >τῆς ἀληθείας φῶς ἐπιγνὸς ἐν σοί, καὶ τῷ θεῷ χάριν εἶσομαι καὶ
 >ἑμαντῷ τῆς εὐσεβείας συνησθήσομαι.

Καὶ ἄλλη χειρὶ· ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφνύξει, ἀγαπητοί. 43

Διὰ Συγκλητίου καὶ Γανδεντίου μαγιστριανῶν ἐκομίσθη καὶ ταῦτα,
 15 ὅτε Πατέριος ἦν ἑπαρχος Αἰγύπτου, καὶ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ παλατίῳ.

Anhang.

I.

Κατὰ Εὐσεβίου καὶ Θεογόνου.

»Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ Νικομηδέων.
 20 >Τὸν δεσπότην θεὸν δηλαδὴ καὶ σωτῆρα Χριστὸν ἀκριβῶς ἄπαν-
 >τες ἴστε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πατέρα τε καὶ υἱὸν εἶναι. πατέρα

14f vgl. E. Schwartz Gött. Nachr. 1904, 336

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R (von Z. 19 an ist nur Athan. B verglichen)
 L = cod. Paris. Lat. 1682 s. u. (v. Z. 19 an)

1 ἐτίρους Athan. R | ἦδη Athan.] εἶναι HSS 3 ἀποφείγοντες τῆς . . .
 συνουσίας Athan. | τὴν³ > H 4 ἀνταλλάσσονται Athan. R 5 εἰ σαυτῷ] εἰ
 ἀντῷ HM²P¹P² ἦς ἀντῷ V¹P³ | σαυτῷ πιστεύεις καὶ > A¹ 6 nach ὄλως von
 der späteren Hd. εἰ eingeschoben P³ 9 δόξει Athan. R 10 τὰ > A¹ | γα-
 ρεῖς Athan. R 11 εἶσομαι] ἔσομαι P² 12 συνησθήσομαι] συνήσομαι A¹H
 13 ἄλλη χειρὶ nachträglich (wohl von späterer Hd.) gestrichen P³ | ἡμᾶς H |
 διαφνύξει (so!) + ἀδελφοὶ Athan. 14 Γανδεντίου A¹HM²P¹P²

cod. Paris. Lat. 1682 (ed. Ed. Schwartz: Acta Conc. oec. IV 2 p. 102)

Constantinus Augustus catholicae ecclesiae Nicomedensium.

Dominum deum scilicet et salvatorem Christum suptiliter omnes cognoscitis, dilecti fratres, patrem et filium esse, patrem dico sine principio sine fine

>φρημὶ ἀναρχὸν ἀνευ τέλους γονεὰ τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, υἷὸν δέ. τοῦτ' ἔστι
 >τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν, ἣτις οὔτε δι' ἐνθυμήσεώς τινος ἀνείληπται.
 οὔτε πρὸς τὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ τελεσιουργίαν διὰ τινος ἐξεζητη-
 >μένης οὐσίας κατελήφθη. ὅς γὰρ τοῦτο καὶ νοεῖ καὶ νοήσει, οὗτος
 5 >ἔξει πρὸς ἅπαν τιμωρίας γένος ἀκάματον ὑπομονήν. ἀλλὰ γὰρ ὁ 2
 >τοῦ θεοῦ υἱὸς Χριστὸς ὁ τῶν ἀπάντων δημιουργὸς καὶ τῆς ἀθανα-
 >σίας αὐτῆς χορηγὸς ἐγεννήθη ὅσον πρὸς πίστιν ἀνήκεν ἢ πεπιστευ-
 >καμεν. ἐγεννήθη — μᾶλλον δὲ προῆλθεν αὐτὸς καὶ πάντοτε ἐν τῷ
 >πατρὶ ὢν ἐπὶ τὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένων διακόσμησιν — ἐγεννήθη
 10 >τοῖνυν ἀμερίστω προελεύσει· ἡ γὰρ βούλησις ὁμοῦ καὶ τῷ οἰκητηρίῳ
 >αὐτῆς ἐμπέπηγε καὶ ταῦθ' ἄπερ διαφόρον δέεται ἐπιμελείας κατὰ τὴν
 >ἐκάστου ποιότητα πράττει τε καὶ διοικεῖ. τί οὖν; ἔστι τι μεταξὺ 3
 >τοῦ θεοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ; οὐδὲν δηλαδὴ· αὐτὴ γὰρ ἡ τῶν
 >πραγμάτων συμπλήρωσις αἰσθήσει παρελήφε τοῦ τῆς βουλήσεως πρόσ-
 15 >ταγμα, οὐχὶ δὲ μερισθεῖσαν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας τὴν βούλησιν
 >διέστησεν. ὁ δὲ τούτοις ἔπεται· τίς ἐστίν, ὅς τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐμοῦ
 >δεσπότητος ὀπαδὸς δι' αἰδῶ μᾶλλον ἢ μωρίαν δέδιεν; ἄρ' οὖν πύσχει 4

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

1 ἀναρχὸν φρημὶ ~ P² 3f ἐξεζητήμενος Athan. B 4 οὔτως H 5 ἀκάμα-
 τον H | γὰρ ὁ > H | ὁ > A¹ 7 αὐτοῦ H | πρὸς + τὴν V¹P³ Athan. B
 8 αὐτὸς + ὁ Athan. B 11 ἐαντῆς Athan. B | ἐμπέπηγε > P² | τημελείας Athan. B
 12 τι > Athan. B 13 τοῦ 2] καὶ Athan. B τοῦ 3 > Athan. B αὐτῆ] las L 15 μερισθεῖ-
 σαι = divisam L] μερισθεῖσα HSS Athan. B 17 ὀπαδὸς Athan. B sequax L] παιδὸς HSS

generatorem saeculi ipsius; filium autem, hoc est voluntatem patris, quae nec
 per cogitationem aliquam recepta est, nec ad perfectionem operum per aliquam
 exquisitam substantiam deprehensa est. Qui enim hoc et intellegit et intelle-
 xerit, iste habebit ad omne genus poenae inlassabilem patientiam. Sed enim 2
 5 dei filius Christus opifex omnium et ipsius immortalitatis dator genitus est, quan-
 tum pertinet ad fidem cui credidimus, natus est — magis autem processit ipse, qui
 et semper in patre est ad condecorationem illorum, quae ab ipso facta sunt —
 genitus est igitur individua processione. Voluntas enim et in habitaculo suo
 simul fixa est, et ista, quae diverso indigent cultu secundum uniuscuiusque quali-
 10 tatem et agit et administrat. Quid igitur? est aliquid inter deum patrem et 3
 filium? Nihil scilicet: ipsa enim rerum plenitudo sensu accepit voluntatis prae-
 ceptum, non autem divisam ex patris substantia voluntatem separavit. Quod
 autem ista sequitur, quis est qui Christi mei domini sequax per reverentiam magis
 vel stultitiam reformidat? Igiturne patitur numen, cum venerabilis corporis 4

9 qua HS corr. Schw. 14 nomen HS corr. G. L.
Gelasius.

>τὸ θεῖον, ἐπειδὴν ἡ τοῦ σεμνοῦ σώματος οἰκησις πρὸς ἐπίγνωσιν
>τῆς ἰδίας ἀγιότητος ὁρμῆ, ἢ ὑποπίπτει θίξει τὸ τοῦ σώματος ἐκκε-
>χωρισμένον; ἄρ' οὐχὶ διέστηκε τοῦθ' ὅπερ ἐκ τῆς τοῦ σώματος ἀφή-
>ρηται ταπεινότητος; οὐχὶ δὲ ζῶμεν, κὰν πρὸς θάνατον ἢ τῆς ψυχῆς
5 >ἐκκλεια τὸ σῶμα προσκαλέσῃται;

>Τί τοίνυν ἐνταῦθα ἡ ἀβλαβῆς τε καὶ εἰλικρινῆς πίστις ἄξιον 5
>ἀμφιβολίας κατείληφεν; ἢ οὐχ ὄρας ὅτι σεμνότατον σῶμα ὁ θεὸς
>ἐπελέξατο, δι' οὗ τὰ τῆς πίστεως τεκμήρια καὶ τὰ τῆς οἰκειᾶς ἄρε-
>τῆς ὑποδείγματα ἐμελλεν ἐμφανίζεῖν, καὶ τὴν ἤδη συγκεχυμένην
10 >ὀλεθρίῳ πλάνῃ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπόλειαν ἀποσεῖσθαι. καινὴν
>τε θρησκείας διδόναι διδασκαλίαν καὶ τῷ τῆς ἀγνείας ὑποδείγματι
>τὰς ἀναξίας τοῦ νοῦ πράξεις καθαίρειν, ἔπειτα δὲ τὴν μὲν τοῦ θά-
>νάτου βάσανον ἐκλύειν, τὰ δὲ τῆς ἀθανασίας ἔπαθλα προαναφω-
>νεῖν. ἀλλ' ὑμεῖς, οὓς λοιπὸν ἀδελφοὺς ἢ τῆς ἀγάπης κοινωνία 6
15 >εἰκότως ὑπ' ἐμοῦ προσαγορεύεσθαι ποιεῖ, οὐκ ἀγνοεῖτέ με τὸν ὑμέ-
>τερον συνθεράποντα, οὐκ ἀγνοεῖτε τὸ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὀχύ-
>ρωμα, οὗ τὴν φροντίδα γνησίως ἐπανήρημαι, καὶ δι' οὗ τῶν ἡμετέρων
>ἐχθρῶν οὐ μόνον τὰ ὄπλα κατεμαχεσάμεθα ἀλλὰ καὶ ζῶντας ἔτι

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

4 ταπεινώσεως P² 8 ἐξελέξατο V¹P³ 9 ἐμφανίζεῖν] ἀφανίζεῖν P² | συγ-
κεχωσμένην Athan. B 10 ὀλεθρίον HM²P¹P² | πλάνην viell. aus πλάνη
corr. A¹ | ἀποσεῖσθαι Athan. B 11 καὶ > HV¹P³ | ἀγνείας] ἀγνοίας
P³ (Balf.) 12 δὲ] μὲν A¹HV¹P³ > M²P¹P² deinde autem L 15 προα-
γορεύεσθαι P² 15f ἡμέτερον M² 16 τὸ wie es scheint von 2. Hd. corr. etwa
aus με A¹ | vestrae L ἡμετέρας HSS 18 ἐχθρῶν > P² | [ἔτι] ἐπὶ HM²P¹P²

habitatō ad cognitionem suae sanctitatis ruit, vel tactui succidit illud, quod corpore superius est? nonne distat hoc, * corporis humilitati ablatus est? non autem vivimus, licet ad mortem animae gloria corpus advocaverit?

Quid igitur hic inlaesa et sincera fides dignum dubitatione occupavit: an 5
5 non vides, quod venerabilissimum corpus deus elegit, per quod fidei argumenta
et propriae virtutis exempla manifestare futurus esset, et iam confusam exitiali fol. 2^r
errore humani generis perditionem expellere et novam religionis dare doctrinam
et castitatis exemplo indignos mentis actus expurgare, deinde autem mortis qui-
dem tormentum dissolvere, immortalitatis autem praemia pronuntiare. Sed vos 6
10 quos iam fratres communio caritatis merito ex me appellari facit, non ignoratis
me vestrum conservum, non ignoratis vestrae munimen salutis, cuius curam dili-
genter suscepi, et per quod inimicorum nostrorum non solum arma expugnnavimus,

2 hoc <quod e> corporis humilitate Schw. <quod> Stroux

>τὴν ψυχὴν συγκατερίζαμεν πρὸς τὸ τὴν τῆς φιλανθρωπίας ἀληθῆ
 >πίστιν ἐκφάναι. ἀλλ' ἐγὼ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις διὰ τὴν τῆς 7
 >οἰκονομίας μάλιστα ἀνανέωσιν ἔχαιρον. καὶ γὰρ θαύματος ἦν ἄξιον
 >ἀληθῶς ἔθνη τοσαῦτα εἰς ὁμόνοιαν ἐπαγαγεῖν, ἃ πρὸ βραχέος ἐλέγετο
 5 >τὸν θεὸν ἀγνοεῖν. πλὴν τί ἔμελλε γινώσκειν τὰ ἔθνη ταῦτα, ἃ
 >οὐδὲμίαν φιλονεικίας ἐπανήροητο φρονιίδα; τί οὖν νοεῖτε, ἀδελφοὶ
 >ἀγαπητοί, ὡς ὑμᾶς αὐτοὺς αἰτιῶμαι; Χριστιανοὶ ἔσμεν καὶ οἴκτρῃ
 >διαθέσει διχονοοῦμεν. αὕτη ἄρα ἐστὶν ἡ ἡμετέρα πίστις, αὕτη ἡ 8
 >τοῦ ἀγνωστάτου νόμου διδασκαλία; ἀλλὰ τίς ἐστὶν αἰτία, δι' ἣν ὁ τοῦ
 10 >παρόντος κακοῦ ὄλεθρος ἐξεγήγερται; ὃ τῆς ἀτοπίας, ὃ μίσου
 >ὑπερβολῆ πάσης ἀγανακτήσεως μέγεθος ὑπερπαίονσα. τίς ἡ τοῦ
 >λησθηρίου τούτου ἀναπέφανται δεινότης, ἢ τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν ἀρνεῖ-
 >ται ἐξ ἀμερίστου τοῦ πατρὸς οὐσίας προελθῆναι; ἄρ' οὐχὶ παν-
 15 >ταχοῦ ἐστὶν ὁ θεός, καίτοι γε τοῦτον πάντοτε παρεῖναι ἡμῖν αἰσθα-
 >νόμεθα; ἄρ' οὐχὶ διὰ τῆς τούτου δυνάμεως ἢ τῶν ὅλων συνέστηκεν
 >εὐκοσμία; καίτοι γε τῆς τοῦ χωρισμοῦ διαστάσεως ἐστέρηται;

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

1 ψυχὴν] εἰρατὴν M²P¹P² | συγκατερίζαμεν M²P¹ κατερίζαμεν P² Athan. B,
 πρὸς] πρὸ P³ | τὴν² > V¹P³, nachträgl. eingefügt H 4f ἃ—ἀγνοεῖν > V¹
 5 πλὴν τί] tamen quid L | τὰ ἔθνη > P² 6 ἐπανήροηθαι Athan. B 7 ἡμᾶς
 P³ | οἴκτρῃ] viell. μετρίᾳ = mediocri L 9 ἐστὶν + ἡ V¹ 14f αἰσθόμεθα
 Athan. B 17f εὐκοσμία συνέστηκεν ∼ A¹

sed etiam vivos adhuc animam inclusimus ad manifestandam veram fidem clemen- 7
 tiae. Sed ego super istis donis propter renovationem maxime orbis terrarum
 gaudebam. Etenim dignum erat vere miraculo in concordiam tot gentes addu-
 cere, quae paulo ante ignorare deum dicebantur: tamen quid haberent istae gentes
 5 cognoscere, quae nullam certaminis curam susceperunt? Quid igitur intellegitis,
 dilecti fratres? nam vos ipsos accuso: Christiani sumus et mediocri affectu dis- 8
 sentimus? Haecine est nostra fides, haec sanctissimae legis doctrina? sed quae
 causa est, propter quam praesentis mali exitium suscitatum est? O flagitium, o
 odium supra modum omnium indignationis magnitudinem superans. quae istius
 10 latrocinii atrocitas extitit, quae filium dei abnegat ex individua patris substantia
 processisse? nonne ubique est deus, cum certe istum semper nobis adesse senti-
 mus? nonne per eius virtutem omnium decoratio constat? cum certe separatione
 dissipationis careant?

2 l. bonis = ἀγαθοῖς Klosterm. (?) 6 cristiani HS

>Μὴ οὖν ὑμῖν τι πέπρακται; ὃ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καταμάθετε 9
 >νῦν, ἀξιῶ, τὰς βασιάνους τῆς παρούσης ἀλγηδόνοσ. ὁμολογητὰς ὑμᾶς
 >εἶναι τούτου ἐπηγγέλλεσθε, ὃν εἶναι ἀρνεῖσθε, τοῦθ' ὑμᾶς τοῦ πανώ-
 >λου διδασκάλου πείθοντοσ. ἰκετεῖω, τίσ ἐστιν ὁ ταῦτα διδάξασ οὔτωσ
 5 >ἄκαζον πλήθοσ; Εὐσέβιοσ δηλαδὴ ὁ τῆσ τυραννικῆσ ὀμότητοσ συμ-
 >μύστησ. ὅτι γὰρ πανταχοῦ τοῦ τυράννου γεγένηται προσφύλαξ,
 >πανταχόθεν ἔστι συνορᾶν. τοῦτο μὲν γὰρ αἱ τῶν ἐπισκόπων σφραγαῖ
 >διαμαρτύρονται, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶσ ἐπισκόπων. τοῦτο δὲ ἡ χαλεπω-
 >τάτη τῶν Χριστιανῶν ἐκδιώξισ διαρορήδην βοῶ. οὐδὲν γὰρ τῶν 10
 10 >εἰσ ἐμὲ γεγεννημένων ὕβρεων νῦν ἐρῶ, δι' ὧν, ὅτε μάλιστα αἱ τῶν
 >ἐναντίων μερῶν ἐπραγματεύσαντο συνδρομαί, οὔτοσ καὶ ὄφθαλμοῦσ
 >κατασκόπουσ ὑπέπεμπε κατ' ἐμοῦ καὶ μόνον οὐκ ἐνόπουσ τῶ τυ-
 >ράννω συνεισέφερον ὑπουργίασ. μηδ' ἐμὲ τίσ ολίσθω εἶναι πρὸσ 11
 >τὴν τούτων ἀπόδειξιν ἀπαράσκευον· ἔλεγχοσ γὰρ ἐστιν ἀκριβῆσ, ὅτι

4—S. 199, 16 vgl. S. 22 ff (= Gel.¹) Thdt. I 20 ff p. 66 ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 ἡμῖν A¹HM²P¹P² Athan. | ὃ > A¹M²P¹P² Athan. 3 ἐπαγγέλλεσθε V¹P³
 ἐπηγγέλλεσθε H ἐπηγγέλλεσθαι P² | τοῦθ' τῶ καθ' HM²P¹P² | ἡμᾶσ H
 3 f πανώλου A¹ 4 τίσ| τί P¹ | διδάξασ ταῦτα ~ Athan. B 6 προσφρξ Athan.
 B Thdt. = cliens L 7 πάντοθεν HM²P¹P² πολλαχόθεν L Athan. B Gel.¹ Thdt.
 γὰρ > Gel.¹ 9 διαρορήδη P³ 9 f γὰρ τῶν εἰσ ἐμὲ A¹ γὰρ + περὶ Athan. B Thdt.
 γὰρ τῶν + περὶ τῶν HV¹P³ 10 ὕβρεων| παρ' αὐτοῦ Gel.¹ | ὧν corr. in ὦν A¹
 ὅτε Gel.¹ Athan. B Thdt. cum L] ὅτι HSS 11 μερῶν + καθ' ἡμῶν Gel.¹ | ἐπρα-
 γματεύοντο Gel.¹ 12 ἔπεμπε Gel.¹ Athan. B Thdt. 13 λειτουργίασ Athan. B
 ὑπουργίασ + αὐτῶ χάριν Gel.¹

Num igitur vobis aliquid actum est? O dilecti fratres, considerate modo 9
 deprecor, tormenta praesentis doloris. confessores vos esse istius promittebatis
 quem esse denegatis, in hoc vobis doctore persuadente in omnibus perditio;
 supplico, quis est qui ista docuit ita simplicem multitudinem? Eusebius scilicet,
 5 qui tyrannicae crudelitatis conscius est: Quod enim ubique tyranni factus est
 cliens, ex multis est pervidere. Tam enim caedes episcoporum testantur, sed vere
 episcoporum, quam saevissima Christianorum persecutio manifeste clamat. nihil 10
 enim de factis in me iniuriis modo dicam, per quas | cum maxime adversarum fol.2^v
 partium festinaverunt concursiones, iste et oculos speculatores contra me sub-
 10 mittebat, et paene etiam armata tyranno ministeria conferebat. Nec me qui 11
 dam esse arbitretur ad istorum probationem inparatum. Argumentum enim sub-

4 Am Rand von späterer Hd. Tho. 1. 20. (= Theodoret I, 20) HS 7 mani-
 festa HS corr. Schw. 10 armatas (-tas unterstrichen [vom Corrector?]) HS

>τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τοὺς Εὐσεβίου παρεπομένους φανε-
 ρῶς ἐπ' ἑμοῦ συνειληφθαι συνέστηκεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρήμι, ἃ
 νῦν οὐκ ἀνανακτήσεως ἔνεκεν, ἀλλ' εἰς ἐκείνων ἀσχύνην ἐπ' ἑμοῦ
 >προενήνεκται. ἐκεῖνο μόνον δέδρα, ἐκεῖνο διαλογίζομαι, ὅτι ὑμᾶς ὁρῶ
 5 >πρὸς τὴν τοῦ ἐγκλήματος καλεῖσθαι κοινωσίαν. διὰ γὰρ τῆς Εὐσε-
 βίου ἀγωγῆς τε καὶ διαστροφῆς συνείδησιν τῆς ἀληθείας κερωρισμέ-
 νην ἀνειλήφατε. ἀλλ' ἔστιν οὐ βραδεία θεραπεία, εἴγε ἐπίσκοπον 12
 >πιστόν τε καὶ ἀξέριον νῦν γοῦν λαβόντες πρὸς τὸν θεὸν ἀπίδητε,
 >ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν ὑμῖν ἔστι καὶ πάλαι ἐχοῖν τῆς ὑμετέρας
 10 >κρίσεως ἠρτῆσθαι, εἰ μὴ ὁ προειρημένος Εὐσέβιος ἢ δεινῇ τότε συλ-
 λαβομένον αὐτῷ ἐνταῦθα ἐληλύθει καὶ τὴν τῆς τάξεως ὀρθότητα
 >ἀνασχύντως ἢ συνεπεπράξει.

>Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην 13
 >ὀλίγα προσῆγε φράσαι, μέμνηται ἢ ὑμετέρα ἀνεξικακία ἐπὶ τῆς Νι-
 15 >καέων πόλεως γεγενῆσθαι σύνοδον, ἣ καὶ αὐτὸς ἐγὼ πρεπόντως τῇ
 A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 καὶ + τοὺς Gel.¹ Athan. B Thdt. | Ἀσεβίῳ P³ | παρεπομένους Gel.¹
 2 παρήμι, ἃ] παρ' ἡμῶν Gel.¹ 3 ἀσχύνην ἐκείνων ∞ Gel.¹ | ἐπ' ἑμοῦ > Gel.¹
 5 πρὸς] περὶ M²P¹P² | καλεῖσθαι] καλουμένους A¹ 6 διαγωγῆς Gel.¹ | κερωρισ-
 μένην ὑῆς ἀληθείας ∞ Gel.¹ 7 εἰλήφατε Gel.¹ Thdt. 8 λαβόντε P³ | τὸν >
 Gel.¹ | ἐπίδητε P³ 9 ἔστι + ὁ Gel.¹ | ὑμετέρας P³ 10 ὁ > P² | δεινῇ]
 δεινῶν A¹ κοινῇ P² δεινῇ P³, am Rand ἢ δεῖνα Athan. B δεινῇ + τῶν Gel.¹ τότε]
 τῶν Athan. B 10f συναγομένον Athan. B 11 αὐτῷ V¹P³ Gel.¹ Athan. B Thdt.
 αὐτῶν d. übr. HSS αὐτῷ + προαιρέσει Gel.¹ 11f vgl. das S. 23, 6f Angemerkte
 13 τοῦ > M² τῷ αὐτοῦ ∞ Gel.¹ 14 φράσαι + μακροθύμως ἀποΐσατε Gel.¹ |
 ἢ > V¹P³ | ὑμετέρα P³ 15 σύνοδον + ἐπισκόπον Gel.¹

tile est, quod presbiteros et diaconos, qui Eusebium adsequebantur, manifeste a
 me comprehensos esse constat. Sed ista quidem praetermitto, quae nunc non in-
 dignationis causa, sed ad illorum confusionem a me prolata sunt. Illud autem
 solum timeo, illud cogito, quod vos video ad criminis vocari communionem: nam
 5 per Eusebii conversationem et perversionem, conscientiam suscepistis a veritate
 separatam. Sed est non tardum remedium, si episcopum fidem et integrum
 vel nunc accipientes ad deum respiciatis, quod in praesenti in vobis est, et iam 12
 pridem oportebat a vestro pendere iudicio, nisi praedictus Eusebius cum turbu-
 lenta multitudinem eorum qui eum sequebantur, huc pervenisset et ordinis recti-
 10 tudinem impudenter conturbasset.

Sed quoniam de ipso Eusebio ad vestram caritatem pauca oportet dicere,
 meminit vestra patientia in Nicaena civitate factum esse concilium, cui et ipse 13

2 comprehensos Schw. compressos HS 3 confusione HS | prolata Schw.
 probata HS 5 varietate HS corr. nach d. Griech. 8 pondere HS s. ἠρτῆσθαι
 L übersetzt etwa <σὺν> δίνῃ <τῶν> τότε συναγομένων αὐτῷ Ltz.

>τῆς ἐμῆς συνειδήσεως λατρεία παρήμην, οὐδὲν ἕτερον βουλόμενος ἢ
 >ὁμόνοιαν ἅπασιν ἐργάσασθαι καὶ πρὸ πάντων ἐλέγξει τε καὶ ἀπο-
 >σεύσασθαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ὃ τὴν μὲν ἀρχὴν εἰλήφει διὰ τῆς Ἀρείου
 5 >Εὐσεβίου ἀτόπον τε καὶ ὀλεθρῆς σπουδῆς. ἀλλ' αὐτὸς οὗτος 14
 >Εὐσεβίος, προσφιλέστατος καὶ τιμιώτατος, μεθ' ὅσης νομίζετε συν-
 >δρομῆς ἅτε δὴ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῆς ἠττώμενος, μεθ' ὅσης δὲ
 >αἰσχύνῃς τῇ παταχούθην ἐλληλεγμένη ψευδολογία συνίστατο, ὑπο-
 >πέμπων μὲν μοι διαφόρους τοὺς ἀξιοῦντας ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐξαιτούμενος
 10 >δὲ παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν τινά, ὅπως μὴ ἐπὶ τοσοῦτῳ ἐλεγχθεῖς πλιμ-
 >μελήματι τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ τιμῆς ἐκβάλλοιτο; μάρτυς ἐστὶ μοι
 >τούτου ὁ θεὸς αὐτός, ὃς ἐμοί τε καὶ ὑμῖν φιλανθρώπως ἐπιμένει, ἐπεὶ καὶ ἐμὲ
 >ἐκείνος περιέτρωψε καὶ ἀπορεπῶς ὑφῆρασεν, ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπιγνώσεσθε.
 15 >πάντα μὲν γὰρ ἐπράχθη τότε, καθὼς αὐτὸς ἐπόθει πᾶν ὀτιοῦν κακὸν
 >ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ἀποκουπτόμενος.

>Ἀλλὰ πρόην, ἵνα τὰ λοιπὰ τῆς τούτου σκαιότητος παρῶ. τί 15

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

2 τε > Gel.¹ 6 νομίζεται P³ 8 πάντοθεν HM²P¹P² | ψευδολογία +
 αὐτοῦ Gel.¹ | συνίσταται Gel.¹ 9 ὑπὲρ αὐτοῦ ἀξιοῦντας ∞ Gel.¹ 10 παρ'
 ἐμοῦ > M²P¹P² 11 ἐκπέσει τιμῆς Gel.¹ 12 τούτων Gel.¹ | αὐτὸς > M²
 αὐτὸς ὁ θεὸς ∞ Gel.¹ | ἐπιμένει (corr. aus ἐπιμένει) M²P² | ἐπεὶ] ὅτι Gel.¹ | ἐμὲ
 + αὐτὸς Gel.¹ 13 ἐκείνος + Εὐσεβίος Gel.¹ | ὑφῆρασεν + ἀλλ' ἡ θεία με
 πρόνοια ἐπὶ τὴν ἀληθεσάτην αὐτῆς ὁδὸν ἐπανήγαγεν Gel.¹ | ὑμεῖς + ἐπέγνωτε
 καὶ Gel.¹ 14 ἐπράχθη + παρ' αὐτοῦ τότε, Εὐσεβίου τοῦ ἀροσίου λέγω Gel.¹
 15 αὐτοῦ Gel.¹ 16 πρόην] πρότην M²

ego decenter aderam servitute conscientiae meae; nihil alterum volens, quam
 concordiam omnibus operari et ante omnia convincere et hanc causam depellere,
 quae initium quidem ceperat per Arrii Alexandrini insolentiam: corroborata est
 autem statim per Eusebii flagitiosam et perniciosam festinationem. Sed iste
 5 ipse Eusebins, amicissimi et carissimi, cum quanta putatis concursione (quando ab 14
 ipsa conscientia vincebatur) cum quanta autem confusione undique convictum
 falsiloquium defendebat, submittens quidem mihi diversos pro ipso supplicantes,
 postulans autem ex me aliquid auxilii, quatenus vel in tanto convictus delicto
 non) eiciatur honore quem habebat. Testis mihi est in hoc deus ipse, qui mihi et
 10 vobis benignus permaneat, quoniam et me ille pervertit et indecenter subripuit,
 quod et vos cognoscetis. Omnia enim tunc acta sunt, sicut ipse desiderabat.
 omne quodlibet malum in sua mente abscondens.

Sed pridem, ut cetera eius pravitatis praetermittam, quid maxime cum

3 coeperat HS corr. Schw. 5 Eusebii HS 8 für quatenus schlägt quo- 15
 minus vor Klosterm. 9 (non) corr. Schw. 10 Am Rand: nota (in Abkürzung) HS
 11 cognoscetis HS corr. n. d. Griech. Schw.

>μάλιστα μετὰ Θεογρίου. ὃν τῆς ἀνοίας ἔχει κοινωνον. διεπραξατο.
 >ἀκούσατε, παρακαλῶ. Ἀλεξανδρέας τινὰς τῆς ἡμετέρας πίστεως
 >ἀναχωρήσαντας ἐνταῦθα κεκελεύειν ἀποσταλῆναι. ἐπειδὴ διὰ τῆς
 >τούτων ἕπηρεσίας ὁ τῆς διχονοίας ἡγήρετο πυρός. ἀλλ' οὗτοι 16
 5 >οἱ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι, οὓς ἄπαξ ἢ τῆς συνόδου ἀλήθεια
 >πρὸς μετάνοιαν τετηρήκει, οὐ μόνον ἐκείνους ἐπεδέξαντο καὶ παρ'
 >ἑαυτοῖς ἡσφαλίσαντο. ἀλλὰ καὶ ἐκοινωνήσαν αὐτοῖς τῆς τῶν τρόπων
 >κακοηθείας. διὸ τοῦτο περὶ τοὺς ἀχαρίστους τούτους ἔκρινα προῦσαι
 >ἀπαγέντας γὰρ αὐτοὺς ἐκέλευσα ὡς ποροστίτω ἐξορισθῆναι. νῦν 17
 10 >ἡμέτερόν ἐστι πρὸς τὸν θεὸν ἐκείνη τῇ πίστει βλέπειν ἢ πάρ-
 >τοτε καὶ γεγενῆσθαι συνέστηχε καὶ εἶναι πρέπει, καὶ διαπράσσασθαι
 >οὕτως, ἵνα ἐπισκόπους ἀγνοὺς τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ φιλανθρωποῦς
 >ἔχοντες χαίρομεν· εἴ τις δὲ ἢ πρὸς μνήμην τῶν λυμεῶνων ἐκείνων
 >ἢ πρὸς ἔπαινον ἀπροροήτως ἐξαφθῆναι τολμήσει, παραχρῆμα τῆς
 15 >ιδίας τόλμης διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ θεοῦ. τοῦτ' ἐστὶν ἱμοῦ,
 >ἐνεργείας ἀνασταλῆσεται. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφνύλαξει. ἀγαπητοὶ ἀδελφοίε.

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 τῆς ἀνοίας μετὰ προαιρέσεως ἔχει Gel.¹ 2 Ἀλεξανδρέας Athan. B
 4 ὁ τῆς > Gel.¹ | οἰτοῖ] οἰ P³ 6 ἐδέξαντο ἐκείνους Gel.¹ 8 περὶ ἀχαρίστους
 M² περὶ τοὺς ἀχωρίστους P³ 10 ἡμέτερόν P²V¹P³ 11 γεγενῆσθαι + καὶ
 V¹P³ Athan. B | συνεστηχέναι V¹P³ ὑμᾶς Gel.¹ 12 ἵνα Gel.¹ L > HSS Athan. B
 Thdt. 13 ἢ > Gel.¹ Thdt. | μνήμην] λίμην Athan. B 16 ἡμᾶς H | φνύλαξει V¹
 φνύλαξοι¹ P³ | ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ ~ H Gel.¹ ὁ — ἀδελφοὶ > Athan. B

Theognio, quem dementiae consortem habet, peregerit, audite supplico. Alexan-
 drinos quosdam, quia nostra fide recesserunt huc iussi transmitti, quia per istorum
 ministerium ignis discordiae surgebat. Sed isti boni et benigni episcopi, quos 16
 semel concilii veritas ad paenitentiam servavit, non solum illos susceperunt et
 5 apud se servaverunt, sed etiam consortes morum fuerunt eorum pravitatis.
 Propter quod circa istos ingratos hoc agere censiui: raptos enim eos iussi quam
 longissime exterminari. Nunc vestrum est ad deum fide illa respicere, qua 17
 semper et fuisse constat et esse decet et sic peragere, ut episcopos castos et
 orthodoxos et elementes habentes gaudeamus. Si quis autem vel ad pestiferorum
 10 memoriam illorum vel ad laudem inconsulte exardere audeat, confestim a sua
 audacia per operationem servi dei, hoc est mei, compescetur: deus vos conservet,
 fratres dilectissimi.

Haec exemplaria duarum epistolarum domnus imperator Iustinianus beatis-
 simo papae Vigilio translatas de Graeco in Latino direxit die quinto Kalendarum
 15 Iuniarum sexies post consulatum Basili viri clarissimi.

4 servabit HS, aber am Rand Korrekturzeichen 7 qua] quam Schw. 11 mei
 Schw. me HS 15 d. h. 28. Mai 547 | viro HS ro vom Korrektor beanstandet

II.

»Νικητῆς Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς Θεοδότω·

»Ὁση τῆς θείας ὀργῆς ἢ ἰσχὺς πέφυκε, καὶ ἐξ ὧν Εὐσέβιος τε καὶ
 »Θεόγνιος πεπόνθασιν εὐχερὲς καὶ σὲ μαθεῖν, οἱ εἰς τὴν ἀγιωτάτην
 »παρουσιῶντες θρησκείαν τὸ τοῦ σωτῆρος θεοῦ ὄνομα τῷ συστήματι
 5 »τοῦ οἰκείου ληστηρίου καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν συγγνώμης ἐμίαναν. ὅτε
 »γὰρ μάλιστα μετὰ τὴν τῆς συνόδου ὁμογνώμονα συμφωνίαν ἐχρῆν
 »τὴν προτέραν ἐπανορθώσασθαι πλάνην, τότε τοῖς αὐτοῖς ἀτοπήμα-
 »σιν ἐμμένοντες ἐάλωσαν. διὰ τοῦτο γοῦν ἡ θεία πρόνοια αὐτοὺς 2
 »τοῦ ἐαντῆς ἀπόσπαστο λαοῦ· ἐπειδὴ μηδὲ ἔφερε τὰς ἀκάκους ψυχὰς
 10 »ὀλίγων ἀπονοία φθειρομένης καθορᾶν, καὶ νῦν μὲν ἄξιαν παρ' αὐτῶν
 »ἤτησε δίκην, μείζονα δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος
 »λήψεται.

»Ὅπερ τῇ σῇ ἀγχινοία δηλωθῆναι δεῖν ἡγησάμην, ἵν' εἴ τις κακῆ 3
 »παραίνεσις τῶν τοιούτων, ὡς ἔγωγε οὐκ οἶμαι, τῇ σῇ ἐνεκαθέσθη
 15 »προαιρέσει, ταύτην τῆς ψυχῆς ἀφελόμενος καθαρὰν ὡς προσῆκε τὴν
 »διάνοιαν, εἰλικρινῆ τε καθοσίωσιν καὶ ἄχραντον πίστιν τῷ σωτῆρι
 »θεῷ παρασχέσθαι προθυμηθῆς. καὶ γὰρ τοῦτο προσήκόν ἐστιν ὑπὸ
 »τούτου πράττεσθαι, ὅς δ' ἂν ἀκραιῶν τῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπά-
 »θλων ἀξιούσθαι βουλεύεται. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφε ἀγαπητέε.

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B

1 Θεοδότω V¹ 2 ὅσα corr. in ὅση A¹ | ἡ ἰσχὺς > A¹H | πέφυκε M²P¹
 3 καὶ aus τε corr. A | μαθεῖν(?) A¹ 4 σωτῆρος θεοῦ A¹HV¹P³ πατρὸς θεοῦ
 M²P¹ θεοῦ πατρὸς P² 7 πλάνον P² 8 ἐμμένοντες > P² ἐμμανέντες V¹ 9 μὴ
 διέφερε(?) V¹ 10 ὀλίγων] ὀλίγον V¹P³ 11 ἔτισε (Correctur) Athan. B 13 δηλω-
 θῆναι > H | δηλωθ. + νῦν P² | ἡγησάμην δεῖν ∞ P² 14 τοιούτων + παραι-
 νεις H 15 καθαρὰν] καθορᾶν Athan. B 19 βουλεύεται + καὶ ἄλλη χειρὶ Athan. B |
 σε] τε A¹ | διαφυλάξει V¹P³ | ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ A¹ ἀγαπητὲ ἀδελφε ∞ H

REGISTER

- I. Biblischer Index
 1. Altes Testament
 2. Neues Testament
- II. Quellen- und Parallelschriftsteller
- III. Namenregister
- IV. Wortregister

I. Biblischer Index

Die aus der Quelle übernommenen Citate sind eingeklammert.

1. Altes Testament

Genesis	
1, 3	74, 1
1, 16	74, 2—144, 33
1, 26	64, 14. 26—65, 1—66, 21. 25. 28
	—82, 25—83, 4
1, 26. 27. 67, 4. 13. 16—69, 3—85, 21—97, 16	
1, 26. 28	64, 21
1, 27	65, 7—86, 9
1, 27. 31	70, 13
18, 1 ff.	154, 24

Exodus	
3, 4	10, 19
14, 29	10, 18
15, 11	12, 8—10
15, 12	12, 5—8
19, 16	10, 19

Josua	
5, 14	10, 21
10, 11	10, 22

I Könige	
1, 24	166, 9
2, 10	4, 23

II Könige	
7, 10	166, 21

Esra	
3, 12	[36, 22

Psalmen	
7, 10	78, 17
14, 6	117, 1
17, 14	4, 24
18, 5	5, 6
26, 3	166, 17
26, 13	111, 23
32, 6	80, 16. 86, 21
32, 15	78, 17
32, 16—19	14, 21
35, 10	95, 10. 14
42, 3	108, 18
44, 1	[37, 4]
47, 2	[17, 6]
71, 18	[17, 6]
72, 23	16, 11
81, 1	55, 12 f
81, 6	55, 12
87, 5 f	110, 16

93, 10	78, 23
97, 1	17, 15—87, 12
109, 3	[37, 5]
112, 7	[17, 9]
118, 60	62, 4
118, 103	3, 12
135, 4. 17. 18. 23. 24	[17, 16—20]
138, 2 ff	78, 20

Proverbien

8, 21 a	72, 8—73, 23
8, 22	73, 11—84, 1
8, 22—25: 71, 18—72, 10—75, 16—76, 5. 11. 21. 24	
8, 26	72, 14—73, 9—73, 12—84, 2
18, 3	[37, 30]
24, 5	78, 11
24, 53 (30, 18)	78, 8
26, 11	115, 17

Hiob

5, 9	17, 7
9, 10	[17, 7]
33, 4	86, 3
38, 4	72, 18
38, 7	73, 29
38, 15	[17, 12]

Weisheit Salomos

1, 7	87, 27
7, 2	100, 1
7, 26	[37, 6]

Zacharias

14, 20	[146, 30]
------------------	-----------

Malachias

3, 6	[37, 12]. 95, 21
----------------	------------------

Jesaia

2, 3	16, 11
9, 5 f	70, 27
13, 11	[156, 27]
26, 6	111, 25
40, 23	69, 23
41, 4	95, 19
45, 21	95, 19
48, 12 f	87, 1
53, 4	18, 2
61, 14	86, 23. 25
65, 17	111, 17
66, 12	94, 23

Jeremia

17, 5	61, 5
17, 9	99, 12
23, 24	87, 26

Baruch

3, 23	72, 21—79, 23
3, 26. 28	84, 16
3, 32 ff: 69, 13—72, 24. 27—73, 1. 28—77, 9. 12—95, 26	
3, 38: 73, 18—77, 15—96, 9—97, 6. 24—100, 17	

Ezechiel

3, 22	87, 3
-----------------	-------

Daniel

2, 21	[17, 8]
5, 6 (Th)	93, 11
7, 18	111, 20

Cantica

8, 5 (Gebet Manasses)	65, 19
---------------------------------	--------

2. Neues Testament.**Matthäus**

1, 16	99, 6
3, 11	109, 21. 24
5, 4	111, 24
6, 25	108, 26

6, 25	108, 26
11, 27	82, 1. [186, 9]
12, 42	79, 5
13, 32	80, 1
18, 17	[35, 14]

19, 6 118, 28
 24, 45 [38, 11]
 27, 24 188, 18
 28, 19 f 4, 26 — 101, 21. [124, 13]

Markus

1, 4 100, 10
 2, 27 77, 22
 4, 26 f 109, 5
 5, 25 48, 28
 15, 2 165, 22

Lukas

1, 2 99, 3
 1, 52. 53 [17, 10. 12]
 2, 47 48, 21
 2, 52 100, 7
 10, 22 [186, 9]
 12, 10 2, 23
 12, 56 89, 23
 21, 8 [38, 11]
 24, 39 101, 9

Johannes

1, 1 [36, 27. 37, 8]. 60, 2
 1, 1 ff 70, 17—82, 12
 1, 3 [36, 27] 66, 14—68, 2. 11—78, 16—
 86, 18.
 1, 18 83, 9
 1, 29 110, 5
 2, 21 f 101, 5
 3, 18 [36, 29]
 4, 24 89, 15
 4, 38 108, 20
 5, 5 ff 49, 1
 5, 6. 10 87, 17 ff
 6, 9 48, 23
 6, 16 ff 49, 5
 7, 37 f 95, 3
 7, 39 95, 7
 8, 12 108, 22
 8, 42 94, 26
 10, 15 [37, 21]
 10, 30 [37, 11] 66, 21—94, 27
 11, 43 48, 26
 12, 29 101, 4
 14, 6 108, 22
 14, 9 [37, 7]

14, 10 94, 27 f
 14, 11 [37, 10]
 17, 24 76, 4

Acta

1, 3—11 101, 12 ff
 2, 5 45, 4
 2, 9 45, 6
 5, 3 f. 87, 23
 9, 15 71, 12—79, 10
 22, 22 f. 177, 34. 32
 23, 12 166, 15

Paulusbriefe**Römer**

1, 3 99, 5
 3, 6 78, 13
 5, 14 100, 23
 9, 5 79, 17—99, 7
 8, 9 89, 1
 16, 17 [35, 14]

I Korinther

1, 24 [37, 8]. 80, 14
 2, 2 62, 22
 2, 10 90, 18
 3, 19 62, 16
 4, 20 62, 17
 12, 4. 6. 11 89, 3. 10. 7. 12
 12, 26 [35, 1]
 15, 23 110, 25

II Korinther

3, 17 89, 3. 10
 6, 14. 15 36, 23

Galater

1, 1 4, 11
 3, 27 109, 30
 4, 26 4, 7—53, 9

Epheser

4, 4. 3 [34, 26]
 5, 25 [181, 33]

Philipper

2, 7 83, 7
 2, 8 110, 19

2, 10	92, 14		
3, 20	110, 29		
			Hebräer
		1, 3	71, 10
		2, 10	[37, 15]
		2, 16	99, 8
		4, 12 f	79, 11—90, 14
		4, 15	99, 9
		13, 4	118, 22
		13, 8	[37, 16]
			Katholische Briefe
			I Petrus
		1, 19	110, 7
		3, 18	101, 5
			I Johannes
		1, 1	16, 19
		2, 23	93, 26—96, 19
		5, 6. 10	87, 17
			II Johannes
		10	[38, 29]
		Ignatius Ephes. 9, 1	[36, 25]
		ἐν βιβλίῳ ἀναλήψεως Μωσέως	74, 10
		ἐν βιβλίῳ λόγων μυστικῶν Μωσέως	74, 13
			Kolosser
1, 26	94, 2		
2, 23	110, 9		
			I Timotheus
1, 7	3, 24		
2, 4	152, 4		
2, 15	98, 18		
3, 6	112, 19		
3, 16	4, 15—97, 27—98, 3		
4, 1	[38, 15]		
5, 19	171, 17		
6, 16	65, 18		
6, 19	111, 14		
			II Timotheus
2, 17	[38, 8]		
			Titus
1, 14	[38, 18]		

II. Quellen- und Parallelschriftsteller

Des Überblickes wegen sind die Namen der unter dem Text zitierten Autoren hier zusammengestellt worden. Die Quellenübersicht für den Gelasius-Text findet sich am Schluß der Einleitung.

			Epiphanius
Adv. omn. haereses 69, 9	184	X 8, 2	18
		X 8, 5	18
		X 8, 6	19
		X 8, 14	19
		X 8, 17	20
		X 8, 19	20
		X 9, 5	31
			Eusebius
			Historia ecclesiastica
VIII 13, 12	6		
IX 9, 1	6		
IX 9, 8	12		
IX 9, 12	8		
IX 10, 1	13		
IX 10, 13	14		
X 4, 8	17		
			Oratio Constantini ad sanct. coet.
			(ed. Heikel)
		p. 169, 10	47
		p. 187, 19. 28	46. 47

p. 192, 7 47

Vita Constantini

II 64 41

III 13 106

III 14 106

III 17 130

III 21 134

III 34 46

IV 43 178

Georgios Monachos (ed. de Boor)

II p. 505 ff. 61

II p. 507 f. 56

Philostorgius (ed. Bidez)

I 9 a 102. 103

I 9 160

III 12 56

p. 180 und XCVI 21

Rufin

Historia ecclesiastica

X 1 33

X 2 54. 56

X 3 61

X 4 56

X 5 54. 57. 102. 104. 107

X 7 145

X 8 f. 148

X 11 150

X 12 147

X 15 165

X 18 175

Socrates

I 2, 8 f. 13

I 3, 1 f. 21

I 4, 1 21

I 4, 2 31

I 4, 2-4 25

I 4, 5 31. 33

I 5, 6 34

I 6, 3 40

I 7, 1 40

I 8, 5 ff. 44

I 8, 12 45

I 8, 13 60

I 8, 17 45

I 8, 18 54

I 8, 21 106. 107

I 8, 31 54

I 8, 35-54 123

I 9, 1-14 120

I 9, 17-25 128

I 9, 30 f. 128

I 9, 32-46 130

I 9, 64 128

I 10, 1 107

I 11, 1 56. 118

I 12, 1 ff. 57

I 14, 1 160

I 14, 2 ff. 160

I 17, 8 147

I 18, 5 ff. 154

I 25 158

I 25, 1 147

I 25, 5 r. 162

I 25, 9-11 162

I 27, 1-4 163

I 27, 5 165

I 27, 6 166

I 34, 1 179

I 35, 1 182

Sozomenus

I 11, 1-5 57

I 17, 3 60

I 17, 3-5 55

I 18, 1-7 61

I 21, 5 119

I 23, 3 f. 118

Theodoret

Historia ecclesiastica

I 2, 8-10 33

I 4, 61 35

I 7, 11 f. 53

I 7, 13, f. 54

I 9 120

I 10 130

I 11, 1-2 133

I 11, 4-6 55

I 12 123

I 13, 2 106

I 13, 3 f. 134

I 14, 12	141	164, 15—165, 6 Brief Constantins an Alexander von Alexandrien
I 18, 2—4	145	179, 20—181, 34 Brief Constantins nach Tyrus
I 18, 5—7	146	183, 1—192, 15 Brief Constantins an Arius und die Arianer
I 18, 8 f	147	192, 18—199, 16 Brief Constantins an die Gemeinde von Nicomedien
I 20 ff	22	200, 1—19 Brief Constantins an Theodot
I 20, 11	119	104, 21—106, 3 = 135, 20—137, 3 Bischofsliste
I 21, 1 f	169	108, 12—111, 30 Diatyposeis
I 21, 3	170	112, 1—118, 11 Nicaenische Canones
I 22, 1 ff	172	
I 24, 12 f	155	
I 25, 15	172	
I 26, 5	167	
I 27	168	
I 28, 1 ff	172	
I 29, 1 ff	173	
I 29, 7	175	
I 30, 1—31, 3	175	
II 3, 1	147, 158	
II 3, 2 f	159	
II 3, 6	160	
Vita Athanasii (Montfaucon)		
1 p. CXXXVII b	165, 23	
2 p. CXXXVIII b	163, 23	
2 p. CXXXVIII d	163, 7	
2 p. CXXXVIII e	166, 28	
3 p. CXXXIX c	174, 24	
Aus unbekannter Quelle.		
Vielleicht Gelasius von Caesarea oder Johannes (s. S. 5, 20)		
I. Urkunden		
46, 5—53, 29 Rede Constantins in Nicaea		8, 5—12, 10 59, 23—61, 11 64, 11—101, 23 <i>Philosophendialog</i> 106, 9—26 148, 8—150, 22 155, 11—21 158, 15—160, 7 161, 26—163, 26 165, 10—22 167, 25—32 168, 30—169, 14 171, 35—172, 4 174, 24—175, 19 175, 23—34 178, 27—179, 2 182, 3—35

2. Erzählende Abschnitte.

III. Namenregister

Ἀβραάμ: 154, 25

Ἀγάθων 1) alexandrinischer Presbyter: 39, 9

2) Presbyter der Mareotis: 40, 9

Ἀδάμ: 85, 26—86, 5. 9. 10—97, 12—98, 13

Ἀέτιος Ἀύδδης: 170, 29

Ἀθανάσιος: 1) 39, 19 Diakon unter Alexander von Alexandrien — 54, 19

Ἀ. ὁ ἀρχιδιάκονος τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλησίας. — 58, 25 nimmt

an der Synode von Nicaea teil *τηνικάδε διάκονος ὄν.* — 105, 1 *ὄν Ἀ. τότε ἀρχidiaκόνω ὄντι* vgl. 135, 24. — 165, 15 Nachfolger des Alexander: *Ἀ. δὲ τῆς ἱεροσύνης τὴν λειτουργίαν ὑπέδῆξατο.* — 165, 16 ff. seine Charakteristik. — 166, 9 mit Samuel verglichen. — 104, 16. 150, 7 u. ὁ. ὁ μέγας. — 172, 26 *τοῦ θείου Ἀ.* — 150, 4 *ἦν τότε τῆς ἐκεῖσε ἀρχιερωσύνης κατέχων τοὺς οἴακας.* — 180, 11 *ὁ τοῦ θείου λόγου φοιτητής;* vgl. a. 150, 4. 7; 163, 27. 30. 31; 164, 2. 4; 167 oft; 168, 14 ff.; 169, 20. 30; 170, 22; 173 oft; 174, 32; 175 ff oft; 180, 22; 182 oft.

2) alexandrinischer Diakon: 39, 16.

Ἀθῆναι: 105, 26 (136, 25) vgl. *Πιστός.*

Ἀγύπτιοι 44, 15 — 56, 21 — 167, 5.

Ἀγρυπτος: 36, 19 — 105, 2 (135, 25) — 113, 28 — 120, 11. 16. 19 — 121, 22 — 122, 22 — 132, 25 — 159, 31 — 175, 30 — 176, 6 — 182, 29 — 192, 15.

Αἰδέσιος: 148, 20. 24. 33 — 149, 2. 24. 36 — 150, 20.

Αἰθίοπες von Bartholomäus bekehrt: 148, 9.

Αἰλία: 178, 14 *εἰς τὴν Αἰλίαν τοῦτ' ἔστιν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα* — 114, 7. 8 — 178, 27 — 179, 23. 28.

Ἀξέσιος Bischof der Novatianer: 107, 18 ff.

Ἀλεξάνδρεια: 34, 3 — 105, 1 (135, 24) — 113, 29 — 120, 15 — 122, 17 — 150, 1 — 159, 4. 30 — 163, 8 ff — 165, 12 — 167, 35 — 168, 30 — 170, 20. 23 — 175, 5 — 176, 20 — 178, 11. 34 — 180, 11 — 182, 18 ff — 185, 7 — 187, 19.

Ἀλεξανδρεὺς: 198, 4 *Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρείως* — 33, 8 *τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας* vgl. 33, 17 — 34, 14 — 54, 19 — 58, 28 — 120, 13. 19 — 122, 23 — 128, 25 — 150, 3 — 167, 5 — 168, 2. 15 — 182, 19 — 24, 3 *Ἀλεξανδρέας τινὰς τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας* = 199, 2 — 128, 23 *ἐπιστολῆ . . . πρὸς Ἀλεξανδρεῖς* — 180, 28 *ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων . . . φθάσαι.*

Ἀλέξανδρος 1) der Große: 10, 26 — 103, 7 Überschr.: *ἔτους ἀπὸ Ἀλέξανδρου.*

2) Bischof von Alexandria: seine Charakteristik 33, 17 ff — 159, 5 *τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον* — 163, 13 *ὁ θεῖος Ἀ. ὁ τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος* — 165, 24 f Nachfolger des Achilles — 34, 3 ff hat Arius zum Presbyter gemacht — 34, 3 ff sein Schreiben gegen die Ketzerei des Arius — 41, 3 ff das Schreiben des Kaisers an ihn und Arius — 58, 28 wird von Athanasius nach Nicaea begleitet, vgl. 105, 1 (135, 24) — 120, 9 ff Streit mit Melitius — 164, 11 ff Schreiben des Kaisers zwecks Versöhnung Alexanders

mit Arius — 165, 11 ff sein Tod. Berechnung der Dauer seines Episkopats — vgl. auch 159, 1. 3—163, 30—166, 1. 10—170, 20. 23.
 3) Bischof von Konstantinopel: 44, 25 als Presbyter und Vertreter des Metrophanes in Nicaea, μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γερονῶς πόλεως — 54, 17 τούτοις . . . ἀντιγωνίζοντο . . . Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ὢν, vgl. 105, 27 (136, 26) — 154, 12 wird vom Kaiser nach Spanien geschickt.

4) alexandrinischer Presbyter: 39, 6.

5) alexandrinischer Presbyter: 39, 8.

6) Diakon der Mareotis: 40, 14.

Ἀμάσεια: 19, 18 τὰς γοῦν ἀμφὶ τὴν Ἀμάσειαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Πόντου πόλεις . . . πιέζεσθαι προσέταξε (sc. Licinius).

Ἀμμωνᾶς 1) Presbyter der Mareotis: 40, 6.

2) Presbyter der Mareotis: 40, 8.

Ἀμμώνιος 1) alexandrinischer Diakon: 39, 15.

2) Diakon der Mareotis: 40, 15.

Ἀμντιανός alexandrinischer Diakon: 39, 21.

Ἀμφίων Bischof von Nicomedien an Eusebs Stelle: 119, 15—160, 17 wieder von Euseb abgelöst.

Ἀνανίας: 87, 23 Πέτρος φησὶ πρὸς Ἀνανίαν.

Ἄννα: 166, 9 ὡς ἡ Ἄννα . . . τὸν Σεμουήλ προσήγαγεν.

Ἀντιόχεια: 113, 31—172, 3. 21. 33—169, 32 Aufnahme des Euseb und Theognius durch Eustathius und 170, 10 Weiterreise derselben nach Jerusalem — 172, 33 Als Ort einer Synode bezeichnet, wofür sonst Caesarea überliefert ist — 170, 5 τὴν Ἀντιόχου πόλιν — 170, 23 ἡ Ἀντιόχου — 173, 12 τὴν Ἀντιοχείων — 105, 4 (136, 3) Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης.

Ἀπίς alexandrinischer Presbyter: 39, 12.

Ἀπολλώνιος alexandrinischer Diakon: 39, 17.

Ἀπολλῶς Presbyter der Mareotis: 40, 2.

Ἄραβες: 44, 14.

Ἀραβία: 105, 14 (136, 2); vgl. Μαζάριος.

Ἄρειος: 1) 33, 15 Diakon in Alexandrien unter Achillas — 33, 20 von Alexander zum Presbyter gemacht, vgl. 34, 2 f — Urheber der kirchlichen Unruhen: 5, 11—23, 14 (198, 3) διὰ τῆς Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀπονοίας — 178, 13 αὐθέντης τῶν κακῶν — 34, 10 Streit zwischen Arius und Alexander — 40, 23 Gemeinsames Schreiben Constantins an sie — 54, 21; 58, 32 Arius vor die nicaenische Synode berufen — 59, 5 ff Bekämpfung seiner Lehre — 128, 4 ff Constantin erklärt sich in zwei Schreiben gegen Arius — 158, 13 ff

der arianische Presbyter Eutocius gewinnt Constantia für Arius, durch ihn Euseb und Theognius auch den Kaiser — 164, 15 Schreiben Constantins an Alexander in Arius' Interesse — 167, 28 Athanasius verweigert die Wiederaufnahme — 183 ff Brief Constantins gegen Arius und die Arianer. — Bezeichnungen für Arius: 16, 21 ὁ θεομάχος καὶ ἀσεβέστατος, vgl. 2, 6—162, 5 τοῦ ἄσεβοῦς Ἀ. — 140, 16 τοῦ περμιάρου Ἀ. — 186, 25 ὁ δαιμόνιε Ἄρειε (C) — 184, 14 Ἄρες Ἄρειε (C) — 185, 26 ὁ πονηρὸς . . . Ἄρειον ἡμῖν ἀνομίας ἐργαστήριον κατεστήσατο (C); vgl. außerdem 93, 19, 24—102, 14 ff—103, 26—104, 9—129, 21—185, 29, 31—161, 24—174, 32 ff—178, 13 ff—182, 25—187, 1—191, 9 — Bezeichnungen für seine Lehre: 32, 23, 29 τὰ Ἄρειον — 33, 1 κατὰ τῆς ἀσεβείας Ἄρειου, vgl. 96, 14; 121, 4; 172, 9 — 120, 7; 187, 5 u. ö. τῆς Ἄρειου μαρίας — 84, 23; 96, 11 u. ö. τῆς μοχθηρίας Ἀ. — 4, 2; 143, 12; 188, 24 τῶν Ἀ. βλασφημιῶν — 84, 25; 88, 26; 93, 17 u. ö. ἀσεβεῖς Ἀ. δόξαι — 188, 18; 173, 13 Ἀ. λώβην — Seine Anhänger: 35, 20 Verzeichnis der Namen im Brief Alexanders vgl. 54, 9 ff—36, 17 οἱ περὶ Ἄρειον — 54, 8 οἵτινες τὴν τοῦ Ἄρειου δόξαν μεγαλοφρῶς συγκροτεῖν ἐσπούδαζον, vgl. 56, 13, 18—60, 26 οἱ τῆς ἀσεβείας Ἄρειου ἀντιποιοῦμενοι — 60, 29 ff Verteidigung seiner Lehre durch von ihm gedungene „Philosophen“: τοὺς μισθωτοὺς Ἄρειου φιλοσόφους . . . οὓς συνηγόρους . . . μισθωσάμενος Ἄρειος σὺν αὐτοῖς ἤκεν εἰς τὴν . . . σύνοδον, vgl. 2, 25—61, 12 ff Verteidigung durch einen ungenannten Philosophen — 64, 11 ff Verteidigung durch Phaedon — 170, 30 ἄλλους ὅσους τῆς ἀσεβείας Ἄρειου εὔρον ζοιζωνοῦς.

2) Anhänger des Arius: 35, 21 καὶ ἕτερος Ἄρειος.

Ἀρειανικός: 167, 1 Ἀρειανικὴ αἵρεσις.

Ἀρειανοί: 119, 9—188, 14—162, 2—166, 35—169, 16—183, 1, 2 —

Ἀρειανός: 162, 2 Ἀρειανὴ αἵρεσις — 166, 33 Ἀρειανὴ δόξα.

Ἀρειομανταί: 2, 20, 23—96, 16—166, 16.

Ἀρμενία: 105, 9 (136, 8) Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ μεγάλην.

Ἀρποκρατίων alexandrinischer Presbyter: 39, 9

Ἀρσένιος: 175, 24 πρῶτον μὲν γενόμενος Ἀθανασίου ἀναγνώστης, später Bischof der Melitianer und von diesen in eine Intrige gegen Athanasius verwickelt, vgl. 175, 28 ff.

Ἀσία: 21, 27—44, 11, 17—105, 10 (136, 10) — 132, 25 Ἀσιανὴν τε διοίκησιν.

Ἀσκληπᾶς ὁ Γαζεύς Bischof: 175, 20.

Ἀσσύριοι: 50, 10.

- Ἀφρακοί*: 155, 7 τὸν ἐν Ἀφάκοις Ἀφροδίτης ναόν (Soer).
Ἀφρόδιος alexandrinischer Diakon: 39, 18.
Ἀφρικὴ: 105, 23 (136, 22) ἐπαρχίας . . . Ἀφρικᾶς — 132, 24 Ἀφρικὴν παῖσαν.
Ἀφροδίτη: 143, 4 τῆς ἀκολάστου δαίμονος Ἀφροδίτης ἔδομήσαντο οἶκον (über dem heiligen Grab) — 155, 8 vgl. Ἀφρακοί — 184, 15 ἢ τῆς Ἀφροδίτης ὀμίλια.
Ἀχαΐα: 7, 27—105, 18 (136, 14).
Ἀχαιοί: 44, 19.
Ἀχιλλᾶς 1) alexandrinischer Bischof: 33, 12 Nachfolger des Petrus — 165, 25 Vorgänger des Alexander.
 2) Presbyter der Mareotis: 40, 9.
Ἀχιλλεύς Anhänger des Arius: 35, 20.
Βακζούριος Gewährsmann des Rufin: 154, 15 Gelasius nennt ihn als seine Quelle und erweitert die Angaben Rufins.
Βαρθολομαῖος: Bekehrer der Aethiopier.
Βαρούχ: 69, 12; 72, 21; 73, 11 ἐν βίβλῳ Βαρούχ.
Βασιλίσκος: 3, 18 ἐπὶ ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίου Βασιλίσκου.
Βηρυτός einstiger Wohnsitz des Euseb von Nicomedien: 35, 9.
Βιθυνοί: 3, 16 ἐν τῇ τῶν Βιθυνῶν ἐπαρχία.
Βικέντιος römischer Presbyter: 104, 24 (136, 23) — 44, 22.
Βίτων römischer Presbyter: 104, 24 (136, 23) — 44, 22.
Βόκκων Presbyter der Mareotis: 40, 8.
Βρεττανία: 132, 25.
Βρεττανοί: 9, 2.
Βυζάντιον: 24, 27.
Γαβριήλ: 98, 29 ὁ διαζωνησάμενος τῷ μυστηρίῳ ἐκείνῳ.
Γάιος 1) Anhänger des Arius: 35, 22.
 2) alexandrinischer Presbyter: 39, 21.
 3) Diakon der Mareotis: 40, 17.
Γαλατία: 105, 8 (136, 7).
Γαλλία: 132, 24.
Γάλλοι: 9, 16—105, 26 (136, 25) [s. Appar.]
Γαυδέντιος: 192, 14 διὰ Συγκλητίου καὶ Γαυδεντίου μαγιστριαῶν ἐχομίσθη.
Γελάσιος von Caesarea: 13, 5 Ῥουφίνος ἤγουν Γελάσιος.
Γερμανοί: 8, 29.
Γρανικός: 10, 24 τὸν ἐπὶ Γρανικῷ πόλεμον.
Λακία: 105, 20 (136, 19).
Δαυμάτιος Bischof von Cyzicus: 2, 11.

- Λανήλ*: 111, 20.
Λαρθανία: 105, 21 (136, 20).
Λαρεῖος Gegner Alexanders des Großen: 10, 27.
Λαυδὸς: 74, 14—166, 17—62, 3 τὸν μέγαν προφήτην ὁμοῦ καὶ βασιλέα
Δ. μιμούμενοι — 87, 12; 95, 9 ὁ προφήτης — 80, 11 τοῦ ἱερο-
 ψάλτου *Δ.* — s. a. *Κωνσταντῖνος*.
Λέκιος Kaiser: 108, 3 τὰ ἐπὶ Δεκίου κατὰ τὸν διωγμὸν γενόμενα.
Λέσιος: 103, 7 ἐν μηνὶ Λεσίῳ.
Λημήτριος Diakon der Mareotis: 40, 12.
Λίδυμος 1) Presbyter der Mareotis: 40, 7.
 2) Diakon der Mareotis: 40, 12.
 3) Diakon der Mareotis: 40, 16.
Λιοκλητιανός Kaiser: 6, 10—7, 20.
Λιονύσιος: 1) 174, 8 *Λιονύσιον τὸν ἀπὸ ὑπατικῶν*. vgl. 175, 16. 18.
 2) alexandrinischer Presbyter: 39, 7.
Λόσκορος 1) alexandrinischer Presbyter: 39, 6.
 2) Presbyter der Mareotis: 40, 3.
Λρακιλιανός kaiserlicher Offizier: 144, 9.
Ἐβραῖοι: 10, 16—79, 10.
Ἐλρήνη Tochter des Spyridon: 57, 23 ff.
Ἐλαμίται: 45, 7.
Ἐλένη Mutter Constantins: 144, 30—145, 28—147, 22—159, 14.
Ἐλιούμ ὁ Βουζανίτης: 86, 2 ff—89, 9 f.
Ἐλλάδιος Anhänger des Arius: 35, 22.
Ἐλλάς: 105, 16 (136, 14) — 132, 25.
Ἐλληγες: 10, 24—13, 18—111, 12 — *Ἐλληγιστός*: 21, 16—154, 27—
 187, 4, 19.
Ἐλλήσποντος: 105, 10 (136, 10).
Ἐρνοθαία Sibylle: 187, 6, 18.
Ἐνα: 85, 27—97, 12—98, 13.
Ἐνδαίμων Arianer: 167, 2 gegen Athanasius gebraucht.
Ἐξώσιος Arianer: 35, 21—163, 12, 16—164, 24.
Ἐλλάλιος Bischof von Antiochien: 172, 5 verdrängt Eustathius.
Ἐμμενής alexandrinischer Diakon: 39, 17.
Ἐυρώπη: 7, 23 f—21, 29—44, 10—105, 16 (136, 14 f).
Ἐύσεβιος 1) von Caesarea 6, 11—7, 13—105, 13 (136, 1) σὲν Ἐύσεβίῳ
 τῷ Παμφίλου ἐπισκόπῳ Καισαρείας — 5, 27 *Ε. ὁ θανατός* ὁ
Παμφίλου vgl. 5, 23; 16, 5; 18, 11; 32, 13—21, 11 *Ε. ὁ τοῦ παρ-
 ενφήμου Παμφίλου* — 31, 10 *Ε. ὁ τοῦ παμφήμου Παμφίλου* —
 7, 16 *Ἐύσεβίου τοῦ πάντῳ Παμφίλου* — 16, 4 ὁ πάντα ἄριστος

ὁ Παμφίλου *E.* — 21, 24 τῆς Εὐσέβιον τοῦ Παμφίλου ἀληθείας συνήγοροι — Im Redekampf mit Phaedon: 71, 23; 74, 21; 77, 29; 79, 26; 81, 13; 84, 10 — s. a. 12, 6—44, 8—45, 18—104, 16—106, 22—123, 14 Brief an seine Gemeinde — 134, 12—141, 11—142, 2 f—154, 28—170, 14, 26.

2) von Nicomedien: 54, 10 *E.* ὁ Νικομηθεύς — 104, 14; 160, 8 ὁ Νικομηθείας *E.* — 22, 5 ff *Εὐσέβιον Νικομηδέων ἐπίσκοπον* — 23, 15 unterstützt Arius vgl. 35, 8 ff — mit Theognius verbunden: 160, 8 ff—162, 24—119, 9, 18 — Anstifter alles Bösen 169, 7, 12 — vgl. a. 22, 8 ff—23, 5, 8—24, 20—38, 26—60, 27—160, 17, 21—161, 20—162 oft — 163, 15, 21, 29—164, 2—166, 29—167, 17, 26—170, 27—172, 2, 21, 29—175, 32—178, 30—179, 11, 12—182, 2, 11, 17—192, 16—196, 5—197, 1 ff—198, 5, 6—200, 2—36, 20; 163, 15 οἱ περὶ Εὐσέβιον.

3) alexandrinischer Presbyter: 39, 7.

Εὐστάθιος 1) von Antiochien: 105, 4 (136, 3) *E.* Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης — 64, 20; 65, 1 *διὰ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας* verteidigen die Väter die Lehre gegen Phaedon — 169, 21 Verleumdung durch Euseb von Nicomedien, vgl. 170 ff—104, 15 *καθὰ E.* *τε ὁ τῆς Ἀντιοχείων καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου Ἀθανάσιός τε ὁ μέγας καὶ πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραφάμενοι διηγοῦνται.*

2) ein Schmied: 172, 20.

Εὐσταθιαροί: 172, 13.

Εὐτόκιος arianischer Presbyter: 158, 24 gewinnt Constantia für Arius — 162, 20 gewinnt Einfluß auf Constantin.

Εὐτυχῆς: 3, 21 *τῶν τοῦ ἀρετικοῦ Εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων.*

Εὐτύχιος Bischof von Smyrna: 105, 11 (136, 11).

Εὐφρόνιος Bischof von Antiochien: 172, 6 Nachfolger des Eulalius.

Εὐψύχιος Bischof von Tyana in Cappadocien: 170, 21—68, 7, 19; 70, 7 Gegner des Phaedon.

Ζαχαρίας ὁ προφήτης: 146, 30.

Ἰλιούπολις τῆς Φοινίκης: 154, 31 — *Ἰλιονπολίται* 155, 7.

Ἰπειρώται: 44, 19.

Ἰρακλῆς Presbyter der Mareotis: 40, 8.

Ἰσαάκ: 69, 23; 70, 27; 86, 23 — *τοῦ θεσπεσίου Ἰσαίου* 70, 27; 71, 3.

Θαλῆς Anhänger des Arius: 35, 21.

Θεόργιος Bischof von Nicaea (die Namenform schwankt zwischen *Θεόργιος* und *Θεόργις*; vgl. jeweils den Apparat): 24, 2 arianisch gesinnt — 54, 10 mit Euseb von Nicomedien verbunden (s. diesen!);

- vgl. 60, 28—160, 8 ff—161, 20—162, 4. 24—163, 22—169, 29—172, 2—178, 7—182, 11—192, 16—199, 1—200, 3.
- Θεόδωτος* Bischof von Laodicea: 170, 29—200, 1 ff Briet Constantins an ihn.
- Θεοδώρητος* der Kirchenhistoriker: 119, 22; 170, 14 als Quelle von Gelasius angeführt — 169, 33 Polemik gegen ihn.
- Θεόδωρος* Bischof von Heraclea: 54, 11—172, 31 Parteigänger des Euseb von Nicomedien, vgl. 178, 8.
- Θεσσαλία*: 7, 27—105, 17 (136, 16).
- Θεσσαλονίκη*: 25, 7—105, 15 (136, 13).
- Θέων* Presbyter der Mareotis: 40, 4.
- Θεωνᾶς* 1) Bischof von Cyzicus: 105, 10 (136, 10).
2) Bischof von Marmarice, Arianer: 35, 23—54. 13—121, 17.
- Θηβαῖοι*: 44, 15.
- Θηβαίς*: 120, 10—176. 7.
- Θοῤ̄κες*: 44, 18.
- Θοῤ̄κη*: 171, 33.
- Θωμᾶς* Bekehrer der Inder: 148, 10.
- Ιαζώβ*: 16, 16—87, 1.
- Ἰβηρες*: 150, 24 *οἱ πρὸς τῇ κατὰ Πόντον γῆ* — 154, 5 ff.
- Ἰγγένιος* Presbyter der Mareotis: 40, 2.
- Ἰεζεκὴλ*: 87, 2.
- Ἰέραξ* Diakon der Mareotis: 40, 18.
- Ἰερεμίον τοῦ προφήτου*: 72, 20—69, 12—73, 11—95, 25—99, 12—84, 15.
- Ἰεροσόλυμα*: 16, 5—105, 13 (136, 1) — 143, 10 ff—144, 30—145, 12—169, 24—170, 11 ff—175, 9—174, 29—182, 24 — *Ἰερουσαλήμ*: 178, 25.
- Ἰησοῦς Χριστός*: 2, 4—4, 13—11, 5—12, 13—17, 21. 25—25, 11—34, 7—38, 19. 27—57, 10—58, 23—62, 15—64, 5. 7—63, 5—72, 4. 6—103, 10—123, 12—135, 15—145, 30—152, 23.
- Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ*: 74, 11.
- Ἰλλυρικόν (τό)*: 105, 17 (136, 15) — 171, 33 *εἰς Ἰλλυρικὴν πόλιν*.
- Ἰλλύριοι*: 7, 25.
- Ἰνδία*: 105, 3 (135, 26) — 149, 35—148, 10 *ἢ μεγάλη Ἰ.* — 148, 24; 150, 16 *τῆν ἐνδοτάτην Ἰνδιαν*.
- Ἰνδοί*: 148, 10—149, 6. 16. 23—150, 12. 17.
- Ἰόνιον πέλαγος*: 8, 1.
- Ἰουδαῖοι*: 59, 27—70, 28—92, 5—111, 12—123, 1—135, 5. 11—133, 3—165, 20.
- Ἰοῦδας* der Jünger: 38, 9.
- Ἰουλιανός*: 103, 6 *ἐν ὑπατεία Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ*.

- Ἰούλιος* Anhänger des Arius: 35, 22.
Ἰουῆτος Diakon der Mareotis: 40, 11.
Ἰσραήλ: 69, 23—108, 17.
Ἰστρος der Fluß: 7, 24.
Ἰσχύρας Ankläger des Athanasius: 167, 9 ff.
Ἰταλία: S, 14—9, 17. 23—104, 22 (135, 21) — 132, 24.
Ἰωάννης 1) ὁ εὐαγγελιστής: 70, 14—78, 16—82, 13—87, 16—100, 10.
 12—36, 27—39, 1 ὁ μακάριος Ἰωάννης.
 2) Bischof von Persien und Indien: 105, 6 (136, 5).
 3) unbekannter Schriftsteller, Quelle des Gelasius: 5, 20 *παρὰ*
 . . . *Ἰωάννη μὲν τινι πρεσβυτέρῳ ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῷ, ἐν*
 τετραδίοις παλαιοῖς λίαν.
Ἰώβ: 72, 18—73, 29—86, 3.

Καθαροί: 114, 11. 12. 25.
Καλαβρία: 105, 20 f (136, 19 f).
Καλλίνικος Arianer: 167, 2.
Καππαδοκία: s. *Λεόντιος*.
Καρία: 105, 11 (136, 11).
Καρπώνης Anhänger des Arius: 35, 21.
Κεκιλιανός Bischof von Karthago: 105, 22 (136, 21).
Κελτοί: 7, 25.
Κίλικες: 44, 13.
Κιλικία: 105, 5 (136, 4) — 132, 26—154, S.
Κόλλουθος alexandrinischer Presbyter: 39, 4.
Κομῶν Diakon der Mareotis: 40, 14.
Κόπρης Presbyter der Mareotis: 40, 5.
Κονροδύβη τῶν Σπανίων: 41, 1. 4—59, 25; vgl. *Όσιος*.
Κρίσπος Sohn Constantins: 21, 3. S. 26 f—31, 15.
Κυζικηνοί: 2, 12 vgl. *Δαλμάτιος*.
Κύζικος: vgl. *Θεωνᾶς*.
Κυκλάδες: 106, 3 (137, 3).
Κύρος alexandrinischer Presbyter: 39, 13.
Κωνσταντία Schwester Constantins: 13, 7 Gemahlin des Licinius vgl.
 147, 19 — 158, 13 ff läßt sich durch Eutocius für Arius gewinnen
 und gewinnt Constantin vgl. 161, 32 — 160, 1 stirbt.
Κωνσταντῖνος (sehr oft): 6 f Beginn seiner Regierung — 7 ff Kampf
 gegen Maxentius — 10 f Kreuzesvision — 11, 11 ff Herstellung des
 Labarums — 11, 20 ff Sieg am Ponte Molle — 13, 3 ff Sendung
 des Licinius gegen Maximin — 13, 20 ff Sieg über Maximin —
 19 ff Auseinandersetzung mit Licinius — 31 ff Alleinherrschaft Con-

stantins — 41 ff Eingreifen in den Streit zwischen Arius und Alexander — 44 f Berufung der Synode von Nicaea — 45 ff Anwesenheit in Nicaea und Eröffnungsrede — 54, 25 Vernichtung der Anklageschriften der Bischöfe — 56 f Ehrung des Paphnutius — 106, 8 ff Dankgebet nach Festsetzung des Bekenntnisses — 107, 18 ff Gespräch mit Acesius — 133 f Bewirtung der Synodalen und Ehrung der Märtyrer — 140 f Ermunterung der Bischöfe zum Kirchenbau — 147, 25 Bergung der Kreuzesreliquie — 148 ff Begünstigung der Missionstätigkeit — 154 f Die Iberer fordern einen Bischof von ihm — 155, 11 f Er läßt ein Modell für eine Kirche in Persien anfertigen — 158, 13 ff Einfluß der Constantia zugunsten der Arianer — 163, 11 ff Arius und Euzoïus in Constantinopel, Arius nach Alexandrien geschickt — 166 ff Verhandlungen mit Athanasius — 172, 33 Berufung einer Synode nach Antiochien in Syrien (?), die er 173, 10 nach Tyrus verlegt — 178, 14 ff Einweihungsfeier in Jerusalem — 179, 15 ff Versöhnung mit Athanasius. Briefe Constantins: 41 an Arius und Alexander — 128 an die Bischöfe und Laien — 128 an die Alexandriner — 130 an die in Nicaea fehlenden Bischöfe — 141 an Euseb von Caesarea — 142 an denselben — 143 an Macarius von Jerusalem — 155 an Sabores — 164 an Athanasius (Fragment) — 164 an Alexander — 168 an die Gemeinde von Alexandrien (Fragment) — 173 an die Synode von Tyrus — 179 an die von Jerusalem nach Tyrus gekommenen Bischöfe — 183 an Arius und die Arianer — 192 an die Gemeinde von Nicomedien — 200 an Theodot von Laodicea Titel und zur Charakteristik Constantins dienende Epitheta: 31, 14 *Αἰγιόστος* — 11, 20 u. o. *τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως* — 7, 7 u. o. *τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως* — 9, 13 u. o. *ὁ πάντα πιστότατος Κ.* — 182, 31 u. o. *τοῦ πάντα ἀρίστου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως* — 169, 22 *ὁ φιλάγαθος βασ.* — 179, 1 *φιλόχριστος* — 175, 1 u. o. *πανεύφημος* — 179, 18 *συμπαθέστατος καὶ χρηστότατος* — 162, 13 mit David verglichen: *ὁ δὲ βασιλεὺς . . . τὴν ἀμνησίκακον καρδίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως ὁμοῦ καὶ προφήτου Δαυὶδ κεκτημένος* — 169, 26 *τὴν τοῦ βασιλέως δαντικὴν . . . ψυχὴν* — 192, 7 *θεοῦ ἄνθρωπον.*

Κωνσταντινούπολις: 54, 18—154, 6. 12—161, 30—163, 12—167, 32—169, 15—170, 23—172, 2 — *ἡ ἐπώνυμος ἡμῶν πόλις:* 180, 13 vgl. 147, 31 — *τῆς δὲ νῦν βασιλευούσης πόλεως ὁ προεστώς* 44, 32 — *τὸ ἡμέτερον στρατόπεδον* u. ä.: 180, 28—181, 7—182, 28.

Κωνσταντῖος 1) Vater Constantins: 6, 6—7, 21—145, 2.

- 2) Sohn Constantins 10, 14.
Αΐζαρος: 48, 28 Auferstehungswunder.
Ααζοί Völkerschaft mit den Iberern zusammen bekehrt: 150, 25.
Ααοδίξια: vgl. *Νοννέχιος*.
Αεόντιος Bischof von Caesarea in Cappadocien: 105, 7 (136, 6) — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 68, 7. 19—70. 7—87, 6—88 17—91, 2. 27—94, 9—97, 1. 10; vgl. 170, 20.
Αιβύη: 44, 11—105, 2 (135, 25)—120, 16. 20—187, 7 — *Αιβύαι*: 36, 19—44, 15—113, 28—132, 25 — *τὸν Αίβον δῆμον* 187, 16. 22.
Αιζίννος: 7, 6—13, 6—14, 5. 8—18, 13. 27—21, 13. 15—22, 9—24, 21. 26—45, 20—115, 9—147, 20—158, 22—162, 15.
Αόγγος alexandrinischer Presbyter: 39, 10.
Αουκᾶς der Evangelist: 99, 4.
Αούκιος Anhänger des Arius: 35, 22.
Αυδία: 105, 10 (136, 10).
Μακάριος 1) Bischof von Jerusalem: 105, 13 (136, 1) — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 97, 26—98, 23—99, 15—143, 11. 16—145, 22—146, 34—170, 19.
 2) alexandrinischer Diakon: 39, 15.
 3) alexandrinischer Diakon: 39, 19.
 4) Presbyter unter Athanasius: 167, 14. 21—175, 12 — 176, 19.
Μακεδονία: 7, 26—105, 16 (136, 14).
Μακεδόνες: 44, 19.
Μαμβροή: 154, 24 *ἐν τῇ καλονμένῃ δροῦ τῇ Μαμβροῇ*.
Μανιχαῖος: 103, 28.
Μαξέντιος: 7, 5—8, 3 ff—9, 18—11, 19. 23—12, 4—18, 7.
Μαξιμιανός: 6, 10—7, 21—56, 22.
Μαξιμῖνος ὁ Διοκλητιανοῦ παῖς: 8, 2—13, 20—14, 3—15, 19—18, 8.
Μαρσιότης: 40, 1—167, 12. 22—178, 6. 11—179, 14.
Μαρία: 3, 6 *ἐκ τῆς θεοτόκου παρθένου* — 4, 30 *τῆς πανσέμνου καὶ ἁγίας παρθένου* — 98, 30 *ἡ πάναργος καὶ καθαρὰ καὶ ἁγία παρθένος* vgl. 99, 18—100, 4—178, 12 *τῆς λίμνης Μαρίας*.
Μαρίνος Bischof der Troas: 105, 12 (136, 12).
Μάρις Bischof von Chalcedon: 54, 11—178, 7.
Μαρκιανούπολις: vgl. *Πιστός*.
Μαρζίων: 103, 29.
Μάρκος 1) Diakon der Mareotis: 40, 13.
 2) Diakon der Mareotis: 40, 18.
Ματθαῖος Bekehrer der Parther: 148, 9.

- Μαυριτανία*: 105, 23 (136, 22) *Μαυριτανίας ἀμφοτέρας*.
Μαῦρος Diakon der Mareotis: 40, 13.
Μελίτιος: 120, 5. 6. 9—121, 22. 25—122, 18—172, 28—175, 29. 34.
Μερόπιος: 148, 14. 23. 32 *Μερόπιον . . . τινὰ ἄνδρα Τύριον, ἐν φιλοσόφοις ἐπίσημον*.
Μεσοποταμία: 105, 5 (136, 4) — 44, 15 ἐκ *Μέσης τῶν ποταμῶν*.
Μῆδοι: 45, 6.
Μηναῖ Anhänger des Arius: 35, 22.
Μηρόφαντος arianischer Bischof von Ephesus: 54, 11.
Μητροόδωρος Philosoph: 148, 12. 15.
Μητροφάνης Bischof von Alexandrien: 44, 23.
Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος: 86, 14.
Μουλβίαν γέφυραν: 12, 3.
Μυσία: 105, 25 (136, 24).
Μωσῆς: 69, 1—74, 1 u. ö. — 78, 15—76, 26—155, 16 — ἐν βίβλῳ ἀναλήψεως *Μωσέως* 74, 10 — ἐν βίβλῳ λόγων μυστιζῶν *Μωσέως* 74, 13.
Νάρκισσος Bischof von Neronias, Arianer: 54, 12 — ὁ *Κίλιξ* 178, S.
Ναυατιανοί: 107, 22 vgl. *Ἀκέσιος*.
Νεῖλος: 191, 4 *ἀπόνυψα δῆτα τῷ Νείλῳ*.
Νεμέσιος alexandrinischer Presbyter: 39, 10.
Νερωσιάς: 54, 12 *Νάρκισσος Νερωσιάδος Κιλικίας δευτέρως, ἦν νῦν Εἰρηνούπολιν ὀνομάζομεν*.
Νίκαια oder *Νικαέων πόλις*: oft; vgl. 2, 2—4, 7—6, 4—5, 16—16, 9. 28—44, 5—58, 28—59, 22—140, 5—161, 22 usw. — 103, 8 ἐν *Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας* — 162, 22 *τὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ ἁγίων πατέρων φρονεῖν*.
Νικομηθεῖα: 167, 17 — ἐν τῇ *Νικομηδέων*: 22, 2. 5. 11. — 119, 16 — τῇ ἐκκλησίᾳ *Νικομηδέων* 35, 10—43, 14 — ἀπὸ τῆς *Νικομηδέων* 24, 26—119, 16—192, 17.
Νουμηδία: 105, 23 (136, 22).
Νουνέχιος Bischof von Laodicea: 105, 19 (136, 17).
Ὀλύμπιος alexandrinischer Presbyter: 39, 18.
Ὅσιος Bischof von Corduba: 41, 4—44, 20—59, 24 — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 65, 26—66, 28—104, 21 (135, 20) — 170, 22.
Ὅσιων (Soer. *Ίσιων*) Mietling der Arianer: 167, 2.
Ὀυάλεντινος Haeretiker: 103, 29.
Ὀυρσάκιος Arianer: 178, 9.
Παλαιστίνη: 105, 14 (136, 2) — 154, 17.
Παλαιστινοί: 44, 14.

Πάμφιλος: vgl. *Εὐσέβιος*.

Παμφυλία: 44, 18.

Πάρθοι: 45, 6—148, 9, 10.

Πατέριος ἑπαρχος Αἰγύπτου: 192, 15.

Πατρόφιλος arianischer Bischof von Scythopolis: 54, 12—170, 28—178, 30.

Παυλῖνος Consul: 103, 6.

Παῦλος 1) der Apostel: 37, 18—38, 14—71, 11—79, 10—83, 7—89, 1—94, 2—97, 27—110, 25—177, 33.

2) von Samosata: 103, 28—117, 21—166, 15 — *οἱ Παυλιανίσαντες* 117, 22.

3) alexandrinischer Presbyter: 39, 13.

4) alexandrinischer Diakon: 39, 20.

5) Begleiter des Alexander von Constantinopel in Nicaea: 106, 2 (137, 2) *σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀναγνώστη ὄντι*.

Παφλαγονία: 105, 9 (136, 8).

Παφνούτιος Bekenner: 56, 19, 20—118, 12, 21—119, 2.

Πεντάπολις: 105, 2 (135, 25) — 113, 28—120, 16, 20.

Πέρσαι: 44, 15—155, 14 ff — *Πέρσης* 105, 6 (136, 5).

Περσίς: 2, 3—105, 6 (136, 5) — 155, 19—157, 22.

Πέτρος 1) der Apostel: 87, 22 *ὁ μέγας . . . τῶν ἀποστόλων πρόβουλος ὁ θεῖος*.

2) Bischof von Alexandrien und Märtyrer: 33, 7, 12—120, 8—165, 26.

3) alexandrinischer Diakon: 39, 20.

Πρωοὺς alexandrinischer Presbyter: 39, 11.

Πιστός 1) Bischof von Marcianupolis: 105, 25 (136, 24).

2) alexandrinischer Diakon: 39, 16.

Ποντιζός: 132, 26.

Πόντος: 19, 18—44, 17—150, 24—105, 8, 9 (136, 7) *Πόντος Διοσπόρτου*.

Πορφύριος: 128, 5 *ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρός* — *Πορφυριανοί* 128, 11.

Προτέριος alexandrinischer Presbyter: 39, 12.

Πρωτογένης Bischof von Sardica: 85, 17—105, 20 (136, 19) — 170, 21.

Πτολαρίων Diakon der Mareotis: 40, 16.

Πυθαγόρας: 10, 30 *τὰ περὶ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου . . . συνταχθέντα*.

Πεθωνιζός: 155, 8 *τὸν ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πεθωνικὸν ἀπήλασε δαίμονα*.

Ρῆνος: 7, 26—9, 14.

Ρουφίνος der Schriftsteller: 7, 15, 18—21, 12—13, 5 *Ρ. ἤγουν Γελάσιος* — 5, 23 *Ρουφίνου πρεσβυτέρου Ρώμης*, angeblich Teilnehmer der nicaenischen Synode.

Ρωμαῖοι: 11, 24—7, 13, 22 — 2, 3—8, 7 ff—12, 5 ff—13, 1, 8—31, 17—

59, 26—79, 17—123, 1—132, 23—141, 1—148, 5 ff—149, 15. 18—154, 15—158, 3.

Ῥωμαϊκός: 187, 4.

Ῥώμη: 5, 24—8, 3—9, 23. 26—11, 22—12, 3 ff—18, 7—21, 4—41. 21 f—104, 21. 24 (135, 23)—113, 30.

Σαβέλλιος Ketzler 103, 27.

Σαβώριος (so!) König der Perser: 155, 27 ff.

Σαμαρείτις: 89, 15.

Σαμονήλ: 166, 9. 12.

Σαρακηνοί: 154, 18, vgl. Βακκούριος.

Σαραπίων Diakon der Mareotis: 40, 11.

Σαρδιζή: 105, 20 (136, 20) vgl. Πρωτογένης.

Σαρμάτης Anhänger des Arius: 35, 21.

Σαῦροι: 8, 29.

Σαυρομάται: 7, 25.

Σεκοῦνδος Anhänger des Arius: 35. 23--54, 14. 121, 17 Σεκοῦνδον τὸν ἀπὸ Πτολεμαίδος.

Σέρας Diakon der Mareotis: 40, 17.

Σερῆνος Presbyter der Mareotis: 40, 7.

Σίλας alexandrinischer Presbyter: 39, 8.

Σίλβεστρος römischer Bischof: 44, 21.

Σιών: 16, 15.

Σκύθης: 44, 16.

Σκυνθία: 7. 24—105, 17 (136, 15).

Σμίρνη: 105, 11 (136, 11) vgl. Εὐτύχιος.

Σολομών: 71, 19—72, 17—73, 11—74, 5. 15—75, 8. 14—76, 6. 10. 20—77, 27. 30—78, 4. 8—79, 2 ff—87, 27.

Σπαρία: 104, 22 (135, 20) — Σπάνοι: 9, 1. 16—41, 1—44, 20—132, 24.

Σπυρίδων Κύπριος: 57, 8 f—58, 2.

Συγκλήτιος: vgl. Γαυθέντιος.

Συρία: 105, 4 (136, 3) — Σύροι: 44, 13.

Σωκράτης der Philosoph: 10, 28.

Σωστράς Presbyter der Mareotis: 40, 4.

Τιμόθεος alexandrinischer Presbyter: 175, 12—176, 19 ff.

Τρωάς: 105, 12 (136, 12) vgl. Μαρίνος.

Τρύφων Diakon der Mareotis: 40, 15.

Τύανα: vgl. Εὐψύχιος.

Τύραννος Presbyter der Mareotis: 40, 5.

Τύρος: Synode 149, 30—150, 21—173, 10 ff—174 f—179, 10 ff—181 f—175, 14 τὴν Τυρίων κατέλαβε.

- Ὑμέναιος Abtrünniger: 38, 8.
 Φαίδων arianischer Philosoph: 64, 11.
 Φαρισσαῖοι: 89, 22.
 Φιλήτος Abtrünniger: 38, 8.
 Φιλούμενος Vertrauter des Athanasius: 167, 7,
 Φλάκιτος antiochenischer Bischof: 172, 8.
 Φοινίκη: 105, 14 (136, 2) — Φοίνικες: 44, 14.
 Φράγγες: 8, 29—9, 16.
 Φρουμέντιος in Indien: 148 ff.
 Φρυγία: 44, 17—105, 19 (136, 17).
 Φωτεινός: Ketzler 103, 38.
 Χαλκηδών: 25, 3.
 Χρήστος Bischof von Nicaea: 119, 16—160, 17.
 Χριστιανός: 13, 9 ff—21, 16—22, 17—31, 5—38, 27—64, 7—92, 6—
 108, 24—109, 1—130, 28—155, 2 ff—157, 21. 28—195, 7—196, 9.
 Χριστός: 13, 16—15, 16—140. 24—147, 28 u. ö. — 140, 9 ὁ τῆς
 ἐκκλησίας νυμφίος Χρ. — 20, 10 τοὺς τοῦ Χριστοῦ θεράποντας —
 19, 6 Χρ. σωτήρ — 21, 20 τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας —
 Χρυσόπολις τῆς Βιθυνῶν: 25, 2.
 Ὡρίων Presbyter der Mareotis: 40, 6.

IV. Wortregister

Vorbemerkung: Bibelcitate und die aus Euseb und Theodoret entlehnten Abschnitte sind für das Wortregister nicht berücksichtigt.

C = Constantinbrief.

D = Philosophendialog.

Or = Eröffnungsrede Constantins.

Ἄβυσσος: 74, 28 D.

ἀγιάζω: 108, 15.

ἀγαθότης: 67, 5.

ἀγαλλιῶ: 64, 10 ἀγαλλιῶντος ἐπὶ τοῖς
 μεγαλείοις τοῦ Θεοῦ — ἀγαλλιύ-
 ομαι 102, 1.

ἄγαν: 5, 21 ἄγαν γραφικῶ — 60, 30
 λογίους ἐπεράγαν — 169, 8 πολλὴν
 ἄγαν — 169, 12 σοφὸς ἄγαν.

ἀγανάκτησις: κατὰ m. Gen. 182, 35.

ἀγάπη: 76, 3 D.

ἄγε δή: 184, 14 C.

ἀγέννητος: 80, 25 D; 81, 12 D.

ἄγιος: 93, 13 τοῖτοις τοῖς ἁγίοις σου D.,
 vgl. 80, 22 D. 100, 24—46, 5 ἁγία σύν-
 οδος Or, vgl. 84, 14 D.; 101, 26 u. ö. —
 164, 19 τοῦ ἁγίου πνεύματος C; 200, 3
 τὴν ἁγιωτάτην . . . θρησκείαν C —

46, 9 τοῦ ἁγιωτάτου νόμον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 47, 10 τοῦ ἁγιωτάτου τόπου Or — 49, 21 τὸ ἁγιώτατον κατ' ἀξίαν σῶμα Or — 49, 24 περὶ τῆς ἁγιωτάτης . . . θεοῦ τίξεως Or — 50, 6 ἐκ τῆς ἁγιωτάτης διμιλίας Or — 50, 8 τὰς δυνάμεις τῶν ἁγιωτάτων ἀρετῶν Or — 51, 7 τοῦ ἁγιωτάτου αὐτοῦ λόγον Or — 52, 22 ἕγιον πρόσταγμα Or — 52, 29 ἅγιος . . . ὁ οἶκος Or. ἁγιότης: 67, 5 D — 53, 7 ἡ ἁγνοιάτη σύνοδος τῆς ἑμετέρας ἁγιότητος Or. ἁγιωσίνη: 161, 9. ἁγνεία: 194, 11. ἁγνοέω: 181, 14 C; 194, 15 C; 195, 5 C. ἁγνοια: 50, 18 Or — 50, 26 μετὰ τῆς ἁγνοίας τοῦ θείου Or. ἁγνός: 46, 24 ἁγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθιμίας Or — 47, 1 ἁγνοὺς τόνους τῆς ζωῆς Or — 48, 19 ἁγνοῦ σήματος Or — 48, 29 ἁγνὴν θεότητα Or — 51, 13 ἁγνῆς λαμπρότητος Or — 53, 7 ἁγνοίτη σύνοδος Or — 53, 8 τῆς ἁγνῆς . . . μητροῦς (v. d. Kirche) Or. ἁγνότης: 50, 5 Or. ἁγνωσία: 52, 17 Or. ἁγοράζω: 181, 33 C. ἁγριαίνω: 185, 20. ἁγριος: 49, 6 τὴν ἁγρίαν θάλατταν καταπατήσας Or — 185, 13 ἁγρίας . . . διανοίας C. ἁγριότης: 49, 12 τὴν ἁγριότητα τῶν νόμων ὑπέταξεν Or. ἁγχινοια: 70, 10 ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγχινοίᾳ πλουτοῦντων ἀνδρῶν D — 129, 19 ἐπισκόπων ἐπὶ σοφοσύνῃ τε καὶ ἀγχινοίᾳ θαυμαζομένον C; 129, 27 τῇ ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ πίστει . . . πρέπει C; 200, 13 τῇ σῇ ἀγχινοίᾳ δηλωθῆναι C. ἁγχο: 47, 2 εἰς φανερόν ἄγουσα Or; 47, 15 εἰς . . . φωτὸς λαμπρότητα ἤγαγε Or — 22, 4 u. 41, 2 διὰ τιμῆς ἤγεν (= Soer.) vgl. 57, 5. ἁγωγή = διαγωγή: 154, 32. ἁγών: 66, 26 ἡ λέξις παρέχει ἀγῶνα D — 70, 5 Redekampf: ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀγῶνων D. ἁγωνία: 182, 1 εἰς ἀγωνίαν . . . κατέστησαν

ἁδεια: 184, 5 ἐπ' ἁδειας C; 185, 5 τὴν τοῦ εἰσδεχθῆναι ἡμᾶς ἁδειαν ἀφαιροῦνται C; 185, 8 ἁδειαν . . . δοθῆναι C. ἀδελφότης: 53, 15 τῆς ἑμετέρας ἀδελφότητος . . . τὴν εὐνοίαν Or. — 98, 10 οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀδελφότητος ἐκπεσόντες D; 98, 13 εἰς ἀδελφότητα εἰσαχθῶμεν D. ἀδιάπτωτος: 181, 26 C. ἀδιάστροφος: 181, 9 C. ἀδίδακτος: 38, 10 οὐκ ἀδιδάκτοι μεμενηκαμεν. ἀδιστάκτως: 146, 23. ἀδόκητος: 9, 18. ἀδόκιμος: 48, 3 ἀδόκιμος τοῦ λέγειν (Conjectur) Or. ἀδυνατέω: 78, 10 D. ἀηδία: 113, 15 (Canon 5). ἀήτητος: 179, 34 C. ἀθανασία: 47, 1 ἀθανασίας καρπὸν ἀθροίζουσα Or; 53, 14 τῶν πινῶνων τῆς ἀθανασίας ἤρξατο ἔπιεσθαι Or. ἀθάνατος: 46, 22 τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ νόμον τὴν σεμνότητα Or; 47, 15 ἀθανάτου φωτὸς λαμπρότητα; 49, 1 τὸ ἀθάνατον ἔργον Or; 52, 12 τοῦ ἀθανάτου θεοῦ Or; 52, 29 ἅγιος καὶ ἀθανάτος ἐστὶ τοῦ . . . θεοῦ ὁ ἀκάματος οἶκος Or. — 92, 3 ἀθάνατον πῶρ D. ἀθάνατος: 97, 7 D. ἀθέμιτος: 52, 16 ἀθέμιτος κόσμου πολιτεία Or. ἄθεος: 96, 18 D. ἀθλήσις: 33, 9 τὸν τῆς ἀθλήσεως στέγανον ἀναδησαμένον vgl. 165, 27. ἄθλιος: 84, 24 ὁ ἄθλιος D; 187, 21 C — 51, 15 ἐπὶ τῆς ἀθλίας πλάνης καταπίπτοντες Or; 52, 19 ἐν ταῖς τῶν σαιῶν ἀνθρώπων ἀθλίαις ψυχαῖς Or — 184, 4 ταῖς τῶν ἀθλιῶν σπουδαῖς ἐπιειρομένη C; 189, 23 ὁ τῶν ἀθλιῶν ἀθλιώτερος C. ἀθλιότης: 185, 26 C. ἀθλος: 170, 18 ἤδοναι τοὺς ἄθλους. ἀθροίζω: 46, 10 (ὁδὸν) ἤθροισε Or; 47, 1 καρπὸν ἀθροίζουσα Or. ἄθυτος: 110, 6 ἀθύτως θυόμενον. ἀθῶος: 159, 26 ἀθῶως αἵμασι — 180, 31 ἀθῶος . . . ἀποφανθεις C.

αἰδέσιμος: 175, 13.
 αἰδώς: 47, 14 τοῦ αἰδίου καὶ ἀθανάτου φωτός Or — 92, 3 πῦρ . . αἰδίου D; 79, 20 αἰδώς ἐξ αἰδίου D — 184, 1 τῷ αἰδίῳ τῆς σαυτοῦ πηγῆς C — αἰδίως: 46, 20 Or; 67, 22 D.
 αἰδώς: 53, 13 τὸ μέτωπον τῆς οικείας αἰδοῦς Or — 185, 23 ἐπὶ τι προσωπεῖον αἰδοῦς C.
 αἰρεσις Sekte: 103, 29.
 αἰρετικός: 3, 21—165, 18 οἱ αἰρετικοὶ vgl. 1, 24.
 αἶρω: 50, 19 εἰς ὕψος ἀρθέτα Or — αἶρωμαι: 154, 19 νίκην ἤρωτο; vgl. 14, 6 πόλεμον αἶρεται (HSS αἶρει od. αἰρεῖται) und 19, 13.
 αἰσθησις: 46, 14 αἰσθησιν λαβεῖν Or — 80, 23 τὴν αἰσθησιν δέδεξι D — 132, 2 αἰσθήσει (Thdt. ἔθεισι).
 αἰσθητός: 92, 29 τὰ αἰσθητά, vgl. 92, 11 D; 92, 19 αἰσθητὸν πῦρ D; 86, 20 τὴν κτίσιν τὴν τε νοητὴν καὶ αἰσθητὴν D.
 αἰσχροτής: 50, 30 Or.
 αἰφνίδιος: 180, 15 C.
 αἰών: 47, 3 τοῦ αἰῶνος ἀεὶ τικρομένον μᾶλλον δὲ φουμένον Or — 200, 11 διὰ τοῦ παντός αἰῶνος C — 68, 23 οἱ αἰῶνες D, vgl. 76, 7; 81, 25; 83, 3 u. ὅ. D.
 αἰώνιος: 52, 12 τὴν αἰώνιον . . . ἐξουσίαν Or; 53, 2 αἰωνίου φωτός λαμπρότητα Or — 200, 18 τῆς αἰωνίου . . . ζωῆς C.
 ἀκακος: 200, 9 μηδὲ ἔφερε τὰς ἀκάκους ψυχὰς φθειρομένας καθορᾶν C.
 ἀκάματος: 52, 3 ἀκάματον ἔχοιμεν τὴν ἀκμὴν Or; 52, 30 θεοῦ ὁ ἀκάματος οἶκος Or.
 ἀκατάληπτος: 80, 13 D.
 ἀκαταμάχητος: 22, 7.
 ἀκέραιος: 35, 7 μὴ . . . ὀνόσῃ τινῶν ἀκέραιον τὰς ἀκοάς (Brief Alexanders) — 47, 23 προσλαμβάνοντες ἀκέραιον πίστιν Or — 200, 18 ἀκέραιον . . . ἐπίθλων ἀξιοῦσθαι C.
 ἀκέρητος: 47, 11 Or.
 ἀκίνητος: 46, 19 Or.
 ἀκμάζω: 52, 5 κινεῖσθαι . . . καὶ ἀκμάζειν Or — 184, 17 εἰσεβεία προσῆν ἀκμάζειν C.

ἀκμή: 52, 1. 3 τῆς ἁρμονίας τὴν ἀκμὴν Or.
 ἀκοή: 96, 29 ὑπόσχετέ μοι τὰς εὐαγεῖς ὕμνων ἀκοάς D — 182, 30 φανερά . . . ταῖς εὐσεβείαι ἀκοαῖς τοῦ . . . βασιλέως. ἀκουόνητος: 113, 10; 116, 28 (Canon. 5. 16).
 ἀκολουθία Zusammenhang: 5, 25—7, 15 τὴν ἀκολουθίαν . . . τῆ ἱστορίᾳ ἐνήθηξεν — 33, 3 ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν . . . ἐπανῶμεν — 158, 11 ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς προκειμένης ἱστορίας πάλιν τὸν λόγον ἀγάγωμεν — 170, 2 τὴν ἀκολουθίαν συντάττω.
 ἀκόλουθόν ἔστιν: 34, 28.
 ἀκοιτίζω: 84, 23 ἐπὶ τὸν βεθὸν τῆς μοχθηρίας Ἀρείου ἐαντὸν ἀκοιτίζει D.
 ἀκρίβεια: 83, 1 τὴν τῶν ἀποστολικῶν δογματῶν ἀκρίβειαν D — 162, 3 τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἀκρίβειαν — 180, 7 τὴν τῶν πεπραγμένων ἐμὴν ἀκρίβειαν . . . παραστήσητε C.
 ἀκριβής: 99, 2 τὸ ἀκριβές οἶδε D — ἀκριβῶς: 185, 2 C; 192, 20 C.
 ἀκοίτως: 8, 10.
 ἀκόρασις: 99, 15 D; 101, 27 D.
 ἀκοροθίνος: 158, 24 θῶπα ἀκοροθίνιον.
 ἄκτιστος: 16, 20 — ἄ. σοφία od. φῖσι: oft i. Dial; vgl. 66, 4; 80, 13; 89, 27.
 ἄκτρος: 116, 31 (Canon 16).
 ἀκτρούω: 116, 19 (Canon 15).
 ἀλαζονικῶς: 62, 13.
 ἀληθδών: 196, 2 C.
 ἀλεξιφάρμακος: 11, 8.
 ἀληθεια: oft; vgl. 47, 16 τῆς ἀληθείας ἀνάμοστον Or; 47, 26 τῆς ἀληθείας ἢ πίστις Or; 51, 12 τῆς ἀληθείας ὑπόστασιν Or — 162, 8 ὁ τῆς ἀληθείας ἀληθῶς ἔχτρος.
 ἀληθής: oft; 130, 2 τὴν ἀληθεστάτην ὁδὸν C — 188, 7 τὸ δὲ ἀληθές C — ἀληθῶς: 16, 15. 20. 25.
 ἀληθινός: 66, 10. 11 D; 79, 21 D.
 ἀλιτήριοις: 14, 13—170, 5.
 ἀλλά: 77, 17 οὐχὶ . . . ἀλλ' ἢ D — 102, 28 ἀλλὰ καὶ . . . δὲ — 48, 24 ff analeptisch in längerer Periode Or.
 ἀλίσκομαι: m. Partic. 51, 26 Or. — 200, 8 C.

- ἄλλος: 89, 17 ἄλλ' οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος
 ἀλλὰ D — 73, 14, 77, 12 οὐκ ἄλλος
 ἄλλ' ἢ D — 72, 3 πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα καὶ D.
 ἀλλότριος: m. Gen. 50, 28 Or — 90, 11.
 13, 19 D; 94, 20 D — 180, 24 C.
 ἀλλόφυλος: 154, 14—166, 12.
 ἀλονοργίς: 6, 9 μετὰ τὴν ἐπόθεσιν τῆς
 βασιλικῆς ἐλονοργίδος.
 ἁμαρτένω: εἰς 93, 17 D.
 ἁμαρτήμα: 52, 17 λογισμοῦ ἁμαρτήματος
 προτέρου τευχθέντος Or.
 ἁμαρῶω: 52, 28 τὰς διανοίας τῶν ἀν-
 θρώπων . . . ἡμαρῶσε Or.
 ἀμβλύτης Stumpfsinn: 187, 24 ὃ τῆς
 ἀμβλύτητος τῶν σῶν φρενῶν C.
 ἄμβων: 109, 15.
 ἀμειβομαι vergelte: 151, 28, 35.
 ἀμέλει δέ: 79, 4 D.
 ἄμεμπτος: 117, 25 (Canon 19).
 ἄμετρος: 47, 28 Or; 49, 25 Or.
 ἀμνησίζακος: 162, 12.
 ἀμοιβή: 53, 20 εἰρήνης ἀξίαν ἀμοιβὴν . . .
 προσενέγκωμεν Or — 96, 31 ἵνα πλη-
 ρεστάτην λήψεσθε . . . ἀμοιβὴν D.
 ἀμφιβάλλω: 88, 21 D — 130, 1 C — m.
 Infin. 49, 27 Or.
 ἀμφιβολία: 106, 26—129, 13 C.
 ἀμφιβολος: 47, 15 ἀμφιβολός τις . . .
 πίστις Or.
 ἀμφιλαφής: 188, 12 C.
 ἀμώμητος: 101, 17 πίστις D.
 ἄμωμος: 181, 33 C.
 ἀναβαπτίζομαι: 117, 23, 25 (Canon 19).
 ἀναβλύζω: 95, 2 D.
 ἀναβοάω = λέγω: 68, 20 D.
 ἀνάγκη: 113, 5 διὰ κατεπειγουσαν ἀνάγ-
 κην (Canon 4).
 ἀνάγνωσις: 182, 9.
 ἀναγνώστης: 119, 1—106, 2 Παύλῳ ἔτι
 τότε ἀναγνώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ.
 ἀνάγραπτος: 53, 25 τὴν διδασκαλίαν
 ἀνάγραπτον ἔχοντας Or.
 ἀνάγω: 48, 28 εἰς τὴν τοῦ φωτός λαμ-
 πρότητα αἴθις ἀνήγαγε Or.
 ἀναδέχομαι nehme auf mich: 100, 30 D.
 ἀναξέγγνημι: intr. 84, 23 D — 179, 23.
 ἀνάξενξις: 161, 13.
 ἀναθεματίζω: 36, 20—93, 23 D — 103,
 23 u. 5.
 ἀναιρέω: 69, 9 D — 184, 8 πέπτωζει
 ἀναιρούμενος C.
 ἀναισχηντία: 49, 30 Or.
 ἀνακαινίζω: 98, 4 D; 99, 20 D.
 ἀνακαινίσαις: 98, 4 D.
 ἀνακινέω: 82, 29 D.
 ἀνακραυγάζω: 93, 12 ἀνεκραύγασε (von
 Suidas getadelte Form).
 ἀνίκτισαις: 76, 3 D.
 ἀναλέγομαι: 5, 32.
 ἀνάλεξις: 16, 6 ἀνάλεξιν ποιεῖσθαι.
 ἀναλίσκω: 49, 2 τηκεδόνι ἀναλωθεῖς Or
 — 189, 25 (f. ἀλίσκομαι).
 ἀναλλοιώτως: 97, 25 D.
 ἀναλῶω breche auf: 134, 26.
 ἀναμύρητος: 100, 14, 29 D.
 ἀναμύχομαι: τὴν ἦταν 25, 9.
 ἀνάμνηρος: 83, 28 ἀνάμνηρον φέγγος D.
 ἀναμφίλεκτος: 85, 9 D.
 ἀνανδρος: 71, 25 D.
 ἀνανεόομαι: 75, 23 D — 179, 22.
 ἀνανεύω: 84, 13 D — 151, 14.
 ἀνανέωσις: 195, 3 C.
 ἀναντίρρητος: 70, 3 D.
 ἀναπαλαίω: 119, 19.
 ἀναπειθω: 50, 11 Or.
 ἀναπειτάννυμι: 47, 11 αἱ θύραι ἀναπε-
 πταμένα Or.
 ἀναπληρῶω: 80, 6 ἀναπληρουμένων τῶν
 νοημάτων D — 181, 7 τὴν ἐν Τύρῳ
 σύνοδον . . . ἀνεπληρώσατε C.
 ἀναπληρώσις: 71, 9 ἐπὶ τῇ . . . τοῦ
 τεφλοῦ ἀναπληρώσει D.
 ἀναπνεύω: 48, 24 ἀνεπνευσαν . . . τοσοῦτοι
 δῆμοι Or.
 ἀναπτύσσω: 37, 28 ἀναπτύσσοντες τὰς
 θείας γραφάς (Schreiben Alexanders)
 — 58, 33 τὴς προτάσεις αὐτοῦ ἀναπ-
 τύσσοντες διέλκον — 96, 8 ἀναπτύξει
 τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν D.
 ἀναριθμητος: 52, 31 ἀναριθμήτους . . .
 πολυπληθείας Or.
 ἀνάρμοστος: τῆς ἀληθείας 47, 16 Or.
 ἀναρχος ohne Anfang: 80, 14 D — 190,
 14 ἀνάρχωσ C.

- ἀνασπῶ breche auf: 187, 12 τὸ δεκτῆ-
 ριον ἀνασπᾶσαι C.
 ἀναστῆλλω: 187, 25 τὴν νόσον καὶ τὴν
 ἀμηχανίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς ἀνα-
 στῆλλεις C.
 ἀνάστασις: 48, 29 Or — 101, 1 D.
 ἀναστροφή: 50, 25 ἐν τῇ τοῦ κόσμου
 ἀναστροφῇ Or.
 ἀνατίθημι: 164, 28 τὸν νοῦν . . . ἀνέθηκα
 τῷ θεῷ C.
 ἀνατολή Orient: 13, 4. 20f—173, 13.
 ἀνατρέπω: 79, 5 D.
 ἀναφορά: 181, 23 τὰ πρὸς ὄλεθρον . . .
 ἔχοντα τὴν ἀναφορὰν C.
 ἀνδρέω: 149, 25.
 ἀνεγείρω: 13, 17 ἀνεγείρουν τὰς ἐκκλησίας
 τοῦ θεοῦ.
 ἀνέδην: 171, 12—176, 21.
 ἀνέκαθεν: 4, 5—59, 14—60, 18.
 ἀνεκφράστως: 66, 10; 88, 29 D.
 ἀνεξερεύνητος: 81, 16 D; 82, 4 D.
 ἀνεξικακία: 49, 10 τὴν ἡμίαν αὐτοῦ
 ἀνεξικακίαν Or; 50, 15 εἰς τὴν τοῦ σωτη-
 ριώδους ἰαματός ἀνεξικακίαν ἐκέλευσεν
 ἀνῆκειν Or.
 ἀνεξιχνίαστος: 94, 4 D.
 ἀνεπίδεκτος: 111, 2.
 ἀνεπίληπτος: 115, 1 (Canon 9); 117, 25
 (Canon 19).
 ἀνεπιλόγιστος: 98, 26 u. 5. D.
 ἀνερέυνητος: 81, 19 D.
 ἀνέχομαι: 100, 14 D — m. Gen. 174,
 27—188, 9 C — m. Infin. 53, 9 Or —
 84, 12 D; 88, 26 D — 104, 10—162,
 14—175, 11.
 ἀνήκω: 50, 15 Or — 193, 7 ὅσον ἀνήκειν
 πρὸς C.
 ἀνήνυτος: 10, 24.
 ἀνθῶ: 46, 28 ἀνθοῦσαι στεφάνοις τετι-
 μημένη Or — 11, 6 εἰς ἀνθρώπων
 ἤνθησεν.
 ἄνθος: 52, 23 ἐτέχθη τῆς προσηγορίας
 ταύτης τὸ ἄνθος Or. — 187, 12 τῶν
 οὐρανίων ἀνθῶν τὸ δεκτῆριον C.
 ἀνθραπέξω: 9, 23.
 ἀνθρώπειος: 50, 23 Or — 47, 2 τῆς
 ζωῆς τῆς ἀνθρωπείας Or — 181, 23
 τοῦ ἀνθρωπέου γένους C.
 ἀνθρώπινος: 49, 19 τὸ ἀνθρώπινον γένος
 Or, vgl. 101, 7 D — 49, 22 τοῖς ἀνθρώ-
 πίνους σώμασιν Or — 50, 20 τοῖς
 ἀνθρώπinois πράγμασιν Or — 80, 24;
 88, 24 ἀνθρώπinois λογισμοῖς D.
 ἀνθρωπόμορφος: 64, 16. 19 D; 89, 18 D.
 ἄνθρωπος: 187, 3 ὁ σὸς ἄνθρωπος (Con-
 stantin von sich) C, vgl. 192, 7 θεοῦ
 ἄνθρωπος C — 46, 27 πίστις ἀνθρώ-
 πων Or u. ä. oft.
 ἀνθρακτέω: 164, 17 ὁ παμμίαρος φθόνος
 ἀνθοῖσι ἐπερθέσεως σοφίσμασιν ἀνθ-
 ρακτῆσει.
 ἀνιάτος: 151, 11 ἀνιάτως εἶχεν, vgl. 152, 15.
 ἀνόητος: 49, 10 Or.
 ἀνόλεθρος: 147, 15 εἰς τὸν ἀνόλεθρον
 μετέστη βίον.
 ἀνόμημα: 186, 20 C.
 ἀνομία: 185, 27 C.
 ἀνομος: 184, 3 C.
 ἀνταρσία: 3, 18.
 ἀντιβολῶ: 189, 1 ἀντιβολῶ σε C.
 ἀντίδοτος (ῆ): 59, 17.
 ἀντίληψις: 17, 3.
 ἀντιποιόμαι strebe nach: m. Gen. 60,
 26—164, 33 τῆς . . . πίστεως ἀντιποιου-
 μένος C, vgl. 178, 31 u. 172, 10.
 ἀντίρροισις: 67, 18 u. o. D.
 ἀντιτείνω leiste Widerstand: 53, 22
 Or — 53, 9 viell. ἀντιαθῆναι.
 ἀντιτοξείω: 62, 8.
 ἀντίτυπος: 11, 11:
 ἀντίχριστος: 35, 4 ἀποστασίαν . . . πρό-
 δρομον τοῦ ἀντιχρίστου — 38, 4 ἐγγίτε-
 ροι τοῦ ἀντιχρίστου γενόμενοι.
 ἀντλέω schöpfe: 94, 17 D.
 ἀνυμῶ: 12, 12—17, 20.
 ἀνυπερθέτως: 181, 7.
 ἀνώμαλος: 55, 17.
 ἀξιάγαστος: 56, 9—176, 25.
 ἀξία Würde: καὶ ἀξίαν 48, 31; 49, 21:
 50, 2 Or — 167, 19 τῇ τῆς ἐπισκοπῆς
 ἀξία τιμῆσαι.
 ἀξιοχρῆστος: 151, 31.
 ἀξίωμα Würde: 175, 16.
 ἀπέδω: 183, 11 οὐδὲν τῆς ἀληθείας ἤρα
 ἀπέδον C.

- ἀπαθανάτιζω: 110, 21—4, 20 τὸ ἡμέτερον ἀπεθανάντισε γένος.
 ἀπαντιάω: 93, 3 ἀπαντήσῃ σοι D — 174, 32 ἀπαντήσῃ τῇ συνόδῳ — 175, 11 ἀπαντήσῃ ἐν τῇ συνόδῳ — 182, 24 ἀπαντιῆ (= accidit?) τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον.
 ἄπαξ: b. Partic. 15. 1 (Eus. ἦτε τις); 84, 13 D.
 ἀπαξιῶω: 90, 11 D; 100, 6 D.
 ἀπωραίτητος: 185, 9.
 ἀπαραλείπτως: 2, 10—67, 11. 14 D.
 ἀπαράλλακτος 65, 16 D; 71, 11 D.
 ἀπαραφλέκτως: 71, 26 D.
 ἀπαρτίζω: 11, 15.
 ἀπάτη: 183, 4 C.
 ἀπατηλός: 162, 34—169, 26.
 ἀπαίγασμα: 37, 6—92, 19 u. ö. D.
 ἄπειρος: 190, 15 τὸ ἄπειρον ἦμα καὶ ἀτελείτητον C.
 ἀπελαφρίνω: 186, 28 C.
 ἀπελέγγω: 185, 10 C.
 ἀπειρόδομαι verstumme: ἀπηνεώθη 63, 20—93, 10 D.
 ἀπέραντος: 169, 4.
 ἀπερίεργος: 32, 24.
 ἀπερνούητος: 66, 9 D; 90, 12; 91, 3; 93, 6; 96, 24 D.
 ἀπέχθεια: 85, 2 D — 180, 5 C.
 ἀπεχθῶς ἴαν . . . ἔχοντες 166, 29.
 ἀπιστία: 183, 10 ἀπιστίας . . . πίστιν C.
 ἀπλότης: 67, 5 D — 103, 3—150, 30—191, 23 C.
 ἀπλόης: von Gott 64, 17 D; 65, 17. 22 D; 89, 27 D; 92, 1 D — 181, 30 πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπλοστέρων C — 181 — 22 ἀπλῶς εἰπεῖν C.
 ἀπλώω: 106, 14 τὰς χεῖρας ἀπλώσας.
 ἀπό: 46, 22 τὴν ἀπὸ ψυχῆς πίστιν Or — 53, 1 ἀπὸ τοῦ βάρους . . . ἐλειθεροῖ Or — 51, 3 ἀπὸ τῆς . . . ψυχῆς ἐξέλκειν Or — 53, 3 ἀπὸ τούτων infulgedessen Or.
 ἀποβαίνω: 50, 20 ἐνωτίως ἂν ἀπέβῃ Or.
 ἀποδοκιμάζω: 186, 8 C.
 ἀποδύρομαι: 181, 4 C.
 ἀπόθεσις Abdankung: 7, 21.
 ἀποκρητίτω καὶ ἀναθεματίζω: 38, 5. 21 (Alexander von Alex.)
 ἀπόνοια: 200, 10 C.
 ἀποσηδῶς falle ab: 4. 1—35, 7 (Alexander von Alex.)
 ἀποπνίγω: 12, 4 ἀποπνίγεις ὄλετο.
 ἀποποιος: 165, 28 ἐξ ἀπόποιον.
 ἀπόπτως: 97, 13 D; 99, 20 D.
 ἀπόρητος: 3, 6—80, 24 D; 98, 25 D; 99, 19 D — 192, 8 τὰ ἀπόρητου τῆς καρδίας C.
 ἀπορητοτέρος: 48, 31 Or.
 ἀποσβέννυμι: 191, 26 C.
 ἀποσιεῶ: 194, 10 C.
 ἀποσιωπῶ: 185, 3 C; 186, 1 C.
 ἀποστήζω: 184, 24 ἵν ἀποστήζοντα C.
 ἀποστολικός: 150, 15 ἀποστολικὰς ἀφιέντι ἀκτίνας — 53, 26 ἀποστολικαὶ βιβλίοι Or — 148, 8 ἀποστολικά κηρίγματα — 154, 22 ἀποστολικῶν . . . πόθῳ — vgl. a. 83, 1 D; 84, 25 D u. ö.
 ἀποστρέφωμαι abwende mich: m. Akk. 91, 21 D — 178, 32.
 ἀποσυνήγωγος: 113, 15.
 ἀποσυχονίζω: 36, 8 ἀποσυχωνιζόμενος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας (Alexander von Alex.)
 ἀποτυπῶ: 185, 12 C.
 ἀπόφασις: κατὰ 104, 5.
 ἀπορίξ: 151, 16 ἀπορίξ ἔχονσαν αὐτὴν τοῦ μὴ ἐλθεῖν ἐπιγροῦσα.
 ἀπρόσοιτος: 65, 18 φῶς ἀπρόσοιτον D.
 ἀπτομαι: 8, 21 τῶν ὕλων ἵπτεσθαι — 53, 14 τῶν πύλων . . . ἵπτεσθαι Or
 ἀπώλεια: 194, 10 C.
 ἄρα: 191, 6 ἄρα γε C — 193, 17 ἄρ' οὖν C — 86, 8 ἄρα οὐχί D.
 ἄρδην: 177, 27—181, 28 C.
 ἀρέσκω: 180, 1 τὰ τῷ θεῷ ἀρέσκοντα C — 162, 27 τῇ . . . πίστει ἀρέσκεσθαι.
 ἀρετή: 51, 29 Or — 50, 8 τὰς δυνάμεις τῶν ἀγνωσίων ἀρετῶν Or — 53, 13 πασῶν τῶν καλλίστων ἀρετῶν ἐξενήρησε σφραγίδα Or — 67, 13 ἔχειν διὰ τῶν ἀρετῶν D.
 ἀριθμός: τὸν ἀριθμὸν als acc. graec.: 46, 19 Or; 47, 20 Or — 102, 13—48, 27 ἀριθμῶν περιλαβεῖν Or.
 ἀρκέω: 48, 2. 18 Or — ἀρκέομαι m. Dat.: 166, 27.

- ἁρμόδιος: 53, 18 *πίστει ἁρμόδιον* Or.
 ἁρμόζω: 76, 10 *ἤρμοσεν ἐναρμόστως* D.
 ἁρμονία: 5, 25 *τὴν ἀκολοθηῖαν τῆς βίης ἁρμονίας εἶρον* — 32, 19 *τῆς τοιαύδα σιλλογῆς τὴν ἁρμονίαν* — 52, 1 *ἵνα σῶμεν τῆς ἁρμονίας τὴν ἀκμὴν* Or vgl. 52, 4 Or.
 ἄρρησις: 96, 17 D.
 ἀροτήρ: 31, 9 *ὁ ἀροτήρ ὁ κάλλιπτος τῆς ἐκκλησιαστικῆς γεωργίας* (von Euseb).
 ἀρπάζω: 100, 23 *ἐκ τοῦ θανάτου ἀρπάσαι* D.
 ἀροαγής: 181, 34 *οἱ θεοὶ αὐτοῦ καὶ ἀροαγεῖς . . . νόμοι* C.
 ἄροητος: 81, 26, 27 D; 80, 15 u. ὅ. D.
 ἀροτάω: 153, 16, 20, 32 *ἀροτῶν . . . ἡροτημένον*.
 ἀροῦμαι: 94, 15 *ἀρῶσασθαι ἐκ ποταμοῦ* D.
 ἀρογάγγελος: 81, 24 D; 97, 29 D.
 ἀροχῆ: 72, 8 *μετὰ καὶ τῆς ἀροχῆς* D — 75, 27 *ἀπὸ τῆς ἀροχῆς* D — 81, 14; 98, 10 *ἐξ ἀροχῆς* D — 92, 2 *ἐν ἀροχῇ* D.
 ἀρομερέως: 80, 22 D.
 ἀροχομαι: εἰς 162, 20.
 ἀσεβεία: 51, 15 Or — 84, 14 D; 96, 15 D u. ὅ.
 ἀσεβήμα: 184, 3 C.
 ἀσεβής: 91, 6 *ἀσεβῆς Ἄρειος* D, vgl. 88, 26 D; 93, 19 D; 96, 11 D — 49, 30 *ἀσεβεῖ στόματι* Or — 50, 1 *ἀσεβοῦς φωνῆς* Or u. ὅ.
 ἄσκησις Askese: 150, 30.
 ἀσκητήριον: 119, 3 *ἐν ἀσκητηρίοις ἀναστρέφεσθαι*.
 ἀσπασμός: 162, 17.
 ἀσπίς: 184, 14 *ἀσπίδων χρεῖα* C — 25, 1 *ἐπὶ τὴν τῶν κοραιτῶνων ἀσπίδα προσπεφυγῶτων*.
 ἄσπιλος: 181, 32 von der Kirche C — 60, 20 *πίστιν φηλαξάντων ἀσπίλως*.
 ἄσπινδος: 158, 19 *ἀσπινδον . . . πύλεμον*.
 ἀστεῖος: 185, 22 C; 186, 20 C.
 ἀστεκτος: 65, 19 *ἀστεκτος φύσις ἢ τῆς ἁγίας τριῦδος οὐσία*.
 ἀστράπτω: 46, 9 Or.
 ἀστροειδής: 46, 18 *ἀστροειδεῖ σφραγιδι* Or.
 ἄστρον: 83, 23 D — 49, 12 *μέγρι τοῦ φέγγους τῶν ἄστρον* Or.
 ἀστυχρῆτος: 92, 13, 29 D.
 ἀσύνθετος: 65, 17, 22 D; 82, 19; 89, 19 D; 92, 1 D u. ὅ.
 ἀσφαλίζομαι: 56, 14 *τῷ τῆς ἀληθείας ὄπλῳ ἡσφαλισμένοι*.
 ἀσχημῆτιστος: 64, 17 D; 65, 22 D; 89, 19 u. ὅ. D.
 ἀσώματος: 81, 7 D; 98, 7 u. ὅ. D.
 ἀσωτία: 11, 25.
 ἀταξία: 179, 33 C.
 ἀταράχος: 62, 2.
 ἴτε: ὡς ἴτε 148, 34—157, 23.
 ἄτμητος: 90, 9 *ἀτμήτως* D.
 ἀτόπημα: 200, 7 C.
 ἀτοπία: 195, 10 C.
 ἀτοπος: 106, 21 *οὐκ ἀτοπον δὲ ἡγοῦμαι* (Übergang z. Citat) — 185, 12 *ἀτοπε* C.
 ἄτρεπτος: 83, 11 *ἀτρέπτον ἐνώσεως* D — 88, 24 *φύσιν . . . ἄτρεπτον* D — 5, 27 *ἀτρεπι . . . διώδενεν*.
 ἀθάνατος: 49, 11 Or — 50, 3 (Conjectur) Or.
 ἀθθεντής: 51, 27 *θεός . . . πάντων ἀθθεντής* Or — 96, 17 von Arius *τῆς βλασφημίας αὐτῶν ἀθθεντή* D.
 ἀθθεντία: 69, 8 *ἀθθεντίαν προσώπων* D.
 ἀθθεντικός: 69, 10 *μαρτυρίαν ἀθθεντικὴν* D.
 ἀΐζω: 51, 21 Or — intr. 80, 25 D.
 ἀΐζησις: 100, 6 D.
 ἀιστηρός: 108, 4 *ἐκρίβειαν ἀιστηροῦ ζιζάνιος*.
 ἀντάρκης: 88, 13 D.
 ἀντεξούσιος: 70, 26 D.
 ἀντεξουσιότης: 89, 10 D.
 ἀντοκρατορία: 31, 1.
 ἀντόχημα: 183, 3 C; 189, 24 C.
 ἀνέω: 51, 26 Or.
 ἀνχμός: 190, 21 C.
 ἀφάρισσις: 115, 8 (Canon 11).
 ἀφανής: 50, 5 *ἀφανῆ καταστήσαι* Or.
 ἀφανίζω: 128, 14 C — 181, 28 C.
 ἄφατος: 2, 18 *τὸ ἄφατον ἐκεῖνο πέλαγος τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκειμένων* — 32, 20 *ἄφατον πλοῦτον πόνον* — 178, 23 *ἄφατον πληθονος σαρρῶντος* — 140, 29 *ἄφατος . . . πνεσός* — 169, 3 *ἐνφροσύνῃ . . . ἄφατον* — 180, 21

εἰς ἄφατον οἶκτον ἐπ' αὐτῶ περιπε-
σεῖν C.
ἀφειδῶς: 183, 9 C.
ἀφθονία: 67, 6 D.
ἄφιξις: 181, 3 C.
ἄφρω: 49, 3 Or — 152, 7.
ἀφορώω: 51, 15 πρὸς τὸ δέον ἀφορῶντες
Or — 79, 26 ἀπιδὼν . . . πρὸς D.
ἀφορίζω: 184, 2 C.
ἀφορμή: 180, 16 ἐκπλήξεως ἀφορμὴν . . .
παρασχεῖν C — Plur. 71, 25 D; 93, 1 D.
ἄφραστος: 81, 2 D; 82, 28 D.
ἀγαίνωτος: 174, 26 τὸν τῆς εἰσεβείας
τόνον εἶχεν ἀγαίνωτον.
ἀχλύς: 49, 25 ὥσπερ ἀχλὺ τινὲ συγκρη-
μένη Or.
ἄχαρτος: 93, 14 τῆς ἀχαρτου καὶ ἀχω-
ρίστου καὶ ἀκτίστου θεότητος D — 200,
16 ἄχαρτον πίστιν C.
ἀχρεῖος: 189, 9 C.
ἀχρεῖός: 176, 33 τὸ σεμνὸν τῆς ψυχῆς
ἠχρεῖσας.
ἀχώρητος: 98, 2 τῆς ἀχωρήτου . . . θεό-
τητος D.
ἀχώριστος: 86, 18 D; 66, 17 D; 92, 21
u. ὁ. D.
βαδίζω: 119, 24 βαδιῶ δὲ ἐγὼ ἐντεῦθεν
τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἐξῆς — 188, 10 βαδι-
οῦμαι τῷ λόγῳ C.
βάδισμα: 49, 6 τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ σταθι-
γὸν βάδισμα Or.
βάθρον: 129, 4 ἐκ βέθρων ἀνήροται C.
βαθῆς: 46, 13 τοῖς δὲ θεμελίους . . .
βαθέως καὶ πιστῶς ἐρριζῶσθαι . . . γι-
νώσκωμεν Or — 49, 7 τῆς βαθυτάτης
θαλάττης τὴν ὑγρότητα ἐπηξε Or.
βαθύτης: 49, 8 Or.
βάλλω: 53, 23 βάλλειν ἡμᾶς ἀλλήλους Or.
βαπτίζω 71, 17; 100, 14 ἐβαπτίσθη σω-
ματικῶς (von Christus) D — 165, 32.
βάπτισμα: 100, 15 u. ὁ.
βαρβαρος: 181, 12 τῶν βαρβάρων αὐτῶν
τὰ πλεῖστα ἔθρη C.
βάρος: 53, 1 ἀπὸ τοῦ βάρους τούτου δι'
ἐμοῦ τοῦ αὐτοῦ θεράποντος ὁ θεὸς
δεδοτῶμένης ἐλευθεροῦ Or.
βαρῆς: 164, 1 βαρέως ἐνεργῶν.

βασανίζω: 75, 10 D.
βάσανος: 194, 13 C; 196, 2 C.
βασιλικός 84. 11 πολὺ διασίζων τῆς
βασιλικῆς λεωφόρου, τοῦτ' ἔστι τῆς
ἰστοσολικῆς πίστεως D.
βάσις Basis: 153, 15 ff τὸν κίονα οἶκ
ἐπὶ τὴν βέσιν ἐστῶτα.
βασκανία: 50, 27 τοῦ δὲ φθόνου καὶ τῆς
βασκανίας τὸ ἄδικον οἶχ ὡς ἐν ἀλίγοις
μεμενῆκει, ἀλλ' οὐδεὶς ἂν ἐρέθη ταί-
της τῆς βασκανίας ἀλλότριος.
βαστάζω: 46, 21 τὸ μέτωπον . . . κίονες
. . . βαστάζουσιν Or.
βέβαιος: 94, 1 ἀληθῆ καὶ βέβαια D —
95, 24 πρὸς τὸ βεβαιωτέρον τὴν σί-
στασιν ἔχειν D — 192, 5 f τῷ βεβαίῳ
τῆς πίστεως C.
βεβαιώω: 50, 19 εἰς ὕψος ἀρθέντα βε-
βαιώσασθαι Or — bekräftigen 77, 21
βεβαιοὶ τὰ προειρημένα (vgl. 79, 4
ἐπιβεβαιοὶ τὴ ῥηθέντα) ὁ κίριος D —
πίστιν . . . οἱ . . . ἄγιοι ἐπίσκοποι
ἐβεβαίωσαν — 129, 20 ἐπισκόπων . . .
μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν . . . εἶναι
βεβαιούντων C.
βεβαιώσις: 119, 10 τὴν τῆς ἀληθοῦς πί-
στεως κρατηθεῖσαν βεβαιώσιν.
βερεφίζιον: 115, 17 (Canon 12.)
βιάζομαι: 71, 20. 83, 26; 88, 8 D.
βίαιος: 183, 16 βιαία τόλμα C.
βιβλίδιον: 16, 7.
βιβλος: (bei Bibelcitatzen) 53, 26 εὐαγ-
γελικαὶ γὰρ βιβλοὶ καὶ ἀποστολικαὶ
Or — 69, 1 ἐν βιβλῳ γτίσεως u. ἄ.
69, 12—72, 20—73, 11—86, 2 D.
βιβρόσκω: 191, 14 λέγοις γὰρ ἑαυτοῖς καὶ
λέουσι βοιωθησομένους ἐκδεδοῦσθαι C.
βίος: 74, 10 ἐξῆναι τὸν βίον D — 159,
14 τὴν . . . εἰς τὸν ἄλπεον βίον με-
τάστασιν — 160, 1 τὸν ἀνθρώπιον
ἐπιξέροχεται βίον.
βιώω: 10, 12 τὰ χρήσιμα σὺλλέγειν τῶν
ἐξείνων βεβωμένον.
βλασφημέω: 66, 2; 91, 6 u. ὁ. 93, 25 βλ.
κατὰ D — 93, 20. 27 βλ. εἰς D — 140,
18 βλασφημιῶν, ὧν . . . ἐβλασφημήσειν.
βλασφημία: 64, 12 D; 96, 17 D u. ὁ.

- βλάσφημος:** 84, 25 τὰ Ἄρειον βλάσφημα ὄρηματα u. ä. o. D.
- βλέμμα:** 82, 19 οὐκ ὀφθαλμῶν βλέμματι D — 83, 1 τῷ τῆς διανοίας βλέμματι D — 190, 24 ἔξασθενῶν ἡδὴ τὸ βλέμμα C.
- βλέπω:** 85, 2 πρὸς ἀπέχθειαν βλέπων D — 88, 22 πρὸς τὴν ἀλήθειαν βλέπειν D — 53, 17 εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην . . . βλέφαρτες Or.
- βοῶω = λέγω** (bes. vor Citaten): 66, 21; 70, 27; 87, 16 u. ö. D — 70, 13 τῆς γραφῆς βοῶσης D.
- βοηθῶ:** 93, 29 D.
- βουλή:** vom göttlichen Willen 66, 17; 82, 21; 91, 10; 97, 22 u. ö. D — 8, 23 βουλὴν δὲ λαμβάνει (consilium capit).
- βούλησις:** 82, 24 βουλῆσει πατρός D — 193, 2 τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν C — 141, 14 τῆς ἐνοσίον βουλῆσεως (überl. βουλήδος) C — 164, 25 τὴν τοῦ βασιλιχοῦ προστάγματος βούλησιν C.
- βουνός:** 74, 28 D.
- βραβεῖον:** 47, 4 βραβεῖα ἐπογράφει Or — 47, 9 τῆς συνέσεως βραβεῖον Or.
- βραδύνω:** 182, 17.
- βραχίον:** 87, 4 εἴθεον ἢ γραφή . . . ἢ χεῖρα ἢ βραχίονα καλεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἕγιον D.
- βραχίς:** 48, 27 βραχεῖα τινὶ ἡάβδω ἀνάστασιν πεποίηκε Or — 80, 5 ἐν βραχεῖσι λέξεσιν D — 79, 28 βραχυντάις τῆς λέξεσιν D — 16, 7 διὰ βραχέων (Bezeichnung der Kürzung) 49, 27 Or.
- βρόχος:** 188, 15 βρόχον περιώνυς C.
- βρονχόμαι:** 183, 16 C.
- βυθίζω:** 84, 23 D.
- βυθός:** 71, 24 τοὺς βυθοὺς διαπιπρόσκει D — 84, 13 ἐκ τοῦ περιέχοντός σε τῆς ἀσεβείας βυθοῦ D — 84, 22 ἐπὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας D.
- γαλακτοτροφία:** 100, 3 γαλακτοτροφούμεθα D.
- γαλήνως:** 48, 20 γαλήνῳ νεύματι . . . ἔδειξε (von Christus) Or.
- γαμβρός:** 13, 6 γ. . . ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ.
- γαμετή:** 118, 16. 19. 26—152, 28 u. ö.
- γάρ:** 184, 6 τί γὰρ δὴ C — 191, 18 οὐδὲ γὰρ δὴ C — 174, 32 ἀλλὰ γὰρ καὶ — 184, 15 ἀλλὰ γὰρ εἴθε C — 193, 5 C — 4, 29 εἰ γὰρ καὶ vgl. 84, 7; 99, 3; 91, 22 ἢ γὰρ ἂν D — 158, 6 καὶ γὰρ καὶ — 50, 22 μᾶλλον γὰρ ἂν Or.
- γε:** 3, 9—189, 12 C — 85, 6. 93, 3: ὡς γε D — 189, 14 C — 129, 31 ὅπου γε C — 184, 14. 185, 24. 191, 5 σὺ γε C — 185, 22 δέ γε C — 167, 19 εἴ γε — 191, 1 μὲν γε C — 151, 10 καὶ γε — 191, 5: 195, 14. 16 καίτοι γε C — 160, 2 ὅ γε μὴν.
- γέλως:** 63, 4 μήποτε . . . γέλως γένηται — 53, 24 ἡδονὴν καὶ γέλωτα προξενεῖν Or.
- γέμω:** 185, 25 C.
- γενναῖος:** 20, 15 γενναιοτάτη δὲ χειρὶ χειραγωγήσας (Zusatz zu Eus.) — 88, 15 λευκοτέρως δέεται φρόσεως καὶ γενναιοτέρως ἢ ἐπόθεισι D.
- γεννάω:** 66, 9. 80. 26. 82, 1. 90, 9. 94, 11 D u. ö.
- γέννημα:** 70, 8 D u. ö.
- γέννησις:** 94, 17 D.
- γεννήτωρ:** 98, 12 D.
- γένος:** 46, 6 τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει Or vgl. 97, 15 D — 49, 19 πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος Or vgl. 101, 7 D — 49, 29 τοιοῦτον γένος εἰσάγουσιν ἀνασχυντίας Or — 50, 29 τῶν θρησκείων τὰ γένη Or.
- γεραίρω:** 169, 2.
- γερονσία:** 93, 29 καθικετεῦω τὴν ἐμετέραν ἱεράν γερονσίαν (Synode) D.
- γῆνός:** 51, 12 τὸ γῆνον εὐαξιητοῦσιν Or — 51, 18 τὰς γῆνας (ἴλας) Or.
- γ(γ)νομαι:** 52, 14 πάντα τὰ γεγνότα Or — 52, 23 γέγοτε Or — 53, 11 = zuteil werden Or — 67, 28. 80, 12. 100, 5 u. ö. D — 91, 8 μὴ γίνωτο (in Parenthese) D.
- γ(γ)νώσκω:** 46, 14 mit acc. c. inf. Or — 73, 26 ἐγνώσθη ἡμῖν D.
- γλιχόμαι:** 188, 3 ἐπικουρίαν ἐαυτοῖς πορίζεσθαι γλιχόνται C.
- γλωσσόμομον** Kassetten: 167, 8.

γλωττα: 47, 27 οὔτε φωνή οὔτε γλωττα Or — 48, 2 ἢ τῆς γλωττῆς πορεία Or.
 γνήσιος: 81, 4 f γνήσιος ὁ πατήρ, γνήσιος ὁ υἱός D — 94, 20 γνήσιον λοιπὸν τέκνον τῆς χάριτος D — 129, 26 ἐπαυώμεν ἐπὶ τὸ κοινὸν ἡμῶν σῶμα καὶ τὰ γνήσια ἡμῶν μέλη C — 181, 13, 194, 17 γνησίως C.

γνωρίζω: 83, 14 νοουμένης καὶ γνωρίζομένης τῆς διαφορᾶς D.

γνώριμος: 191, 20 σαφῆ καὶ γνώριμα C.

γνώρισμα: 185, 17 σαφές γνώρισμα καὶ μαρτύριον C — 186, 1 πίστειος τὸ γνώρισμα C — 186, 17 γνωρίσματα ζητήσεων C.

γνώσις: 184, 2 ταῖς περὶ σεαυτοῦ γνώσεσιν ἀφώρισας C.

γοερός: 190, 18 γοερὰς . . . φωνάς C.

γοῆν: 7, 20—58, 29—102, 3—129, 12 C — 148, 25—159, 19—186, 24—200, 8 C.

γοήμις = σύγγραμμα: 5, 33—166, 25.

γραμματεῖς: 89, 22 πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους D.

γραφή: 74, 9, 80, 1, 83, 23 u. ὅ. ohne Epitheton D — 70, 2, 84, 21 u. ὅ. αἱ θεῖαι γραφαί D — 87, 11 u. ὅ. ἐκ τῶν ἱερῶν D.

γραφικός: 5, 21 ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῷ; = biblisch 59, 15 γραφικαῖς μαρτυρίαις vgl. 81, 11 D.

γράφω zeichne, male: 67, 9 οἱ τῶν ζωγράφων ἐπιστήμονες γράφοντες ἐν σανίσι D — 67, 11 τὰς εἰκόνας . . . γράφουσιν D.

γυμνάζω: 174, 33 γυμνασθῆναι εἰλιζομένης τὰ . . . γινόμενα.

γυμνώω: 97, 14 τοῦ θείου χαρίσματος ἐγυμνώθησαν D.

γυνή: 98, 15, 22 λαμβάνει σάρκα ἐκ γυναικός D.

δαίμων: 153, 8 τὸν ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πιθωνικὸν ἀπέλασε δαίμονα (sc. Constantin).

δακτολυδικεῖον: 84, 15 D.

δαμάζω: 49, 11 Or.

δᾶν = δὴ ἂν 129, 4 C — 200, 18 C u. ὅ.

δάσος: 190, 23 τὸ τῆς κόμης δάσος C.

δαφιλέομαι: 49, 28 ἢ πίστις . . . τοῦ

λέγειν εὐπορίαν δαφιλέεται Or — 51, 7 τοῦ ἐγιωτάτου αὐτοῦ λόγον δαφιλέεσθαι τὴν ὀμίλιαν Or.

δαφιλής: 48, 15 δαφιλῆς εὐπορία τοῦ λέγειν Or — 191, 2 σπονδᾶς δαφιλῶς χειροχρηγε C.

δείγμα: 192, 4 δεῖγμα μοι δός C.

δεινός: 53, 21 δεαὸν . . . ἂν εἶη καὶ ἄγαν δεινόν Or.

δεινότης: 184, 9 δεινότητι πανουργίας C.

δεκτήριον: 187, 12 τῶν οὐρανίων ἀνθρώπων τὸ δεκτήριον ἀνασπάσαι C.

δεκτικός: 102, 24 κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν (von Christus).

δέλεαρ Köder: 183, 4 πρὸς ἀπάτης δέλεαρ C.

δέμω: 149, 19 οἴκους ἐκκλησιῶν δέμωσθαι.

δέομαι: 159, 23 δέομαι σου . . . ἵνα . . . κελεύσης — 51, 15 πρὸς τὸ δέον ἀγορῶντες Or.

δέος: 189, 27 δέος μὴ C.

δεσποτεία: 88, 2 τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος δεσποτείας D.

δεσπότης: 188, 21 von Gott τῶν πάντων ἔχων τὸ πᾶρος δέσποτα C.

δεῦρο: 90, 6 δεῦρο δὲ . . . λάμβανε . . . ἐποθήζας D — 112, 6 ἐκ τοῦ δεῦρο.

δέχομαι: 69, 10, 70, 26, 88, 2 δέχεσθαι μαρτυρίαν u. ἱ. 80, 23, 85, 12, 83, 1, 91, 17 u. ὅ. D.

δή: 2, 14—6, 1—79, 28 D, 86, 23 D, 91, 27 D — 160, 1—163, 28—188, 19 C — 191, 16 δὴ μάλα C — 160, 2 γὰρ δὴ — 189, 29 γὰρ δὴ C — 160, 12, 162, 9 καὶ δὴ — 189, 7 μὲν δὴ C.

δήγμα: 190, 19 ἔχεως δήγματι C.

δήθεν: 169, 23, 171, 2.

δηλαδὴ: 51, 17 Or — 166, 20—179, 33 C, 181, 9, 27 f. C, 192, 20 C, 193, 13 C.

δηλητήριον: 183, 8 τὰ τῆς οἰκειᾶς ἱταμότητος δηλητήρια C.

δηλονότι: 70, 22 D, 77, 7 D, 81, 8 D, 94, 24 D — 164, 25 C, 187, 15 C.

δηλώω: 184, 23 C — 48, 20 δίδαγμα . . .

δηλῶν (von Christus) Or — 49, 31 τὰ τῶν θεῶν νόμον δηλούμενα Or — bei Bibelcitaten 64, 16 ὡς ἡ φωνὴ δηλοῖ D — 85, 10 ὡς αἱ μαρτυρίαι δηλοῦσι D.

δημεύω: 13, 14 τοῖς δημευθεῖσι τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποκαθίστασθαι.

δημιουργέω: 66, 16 D. 80, 13 D u. o. D.

δημιουργός: von Gott 48. 9 πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶν Or — 67, 25 D. 68, 26 D. 69, 11 D. 86, 5. 12 D. 97, 15 D.

δῆμος Menge: 48, 24 ἀνέπνευσαν . . . τοσοῦτοι δῆμοι (Speisung der Fünftausend) Or; Heiden 49, 11 τῶν ἀνοήτων δῆμων Or — 51, 10 τῶν ἐθνῶν οἱ δῆμοι Or. 52, 31 Or.

δήποτε: 183, 15 C.

δήπον: 186. 26 C. 187, 17 C.

δήπουθεν: 190, 9 C.

δῆτα: 101, 30—149, 18—150, 7—163, 14—175, 14—188, 2. 14 C. 191, 4 C.

διά: m. Gen. örtlich 46, 27 διὰ παντός τοῦ περιβόλου Or — 49, 9 διὰ γῆς Or — instrumental 180, 9 διὰ τοῦ γραμματός . . . ἐκάλεσα C — 182. 30 διὰ γραμμάτων — 3, 1 διὰ γραφικῶν διδαγμάτων — 2. 18 διὰ στόματος φέρειν — 4, 2 διὰ γλώττης προφέρειν — 41, 2 διὰ τιμῆς ἤγεν (vgl. ἄγω) — ε. a. παρὰ.

διαλαβάνω: 75, 25 D. 99. 24 D. 72, 4 D — 106. 24 διελάβετο ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ.

διαβεβαίδομαι: 47. 19 Or — 162, 36—164, 34 C.

διαβλέπω: 85, 6 D.

διαβολικός: 62. 7 διαβολικῇ ἐντεχνία.

διάβολος: 33, 24—36, 15—86. 15 D — 129, 3 C — 129, 25 τοῦ διαβόλου ἀναδῆς τις ἐπιφύτης C — 183, 3 C — 190, 17 τὸ τοῦ διαβόλου ξίφος C.

διαγορεύω: 72, 30 D. 80, 1 D — 181. 34 οἱ θεῖοι . . . διαγορεύουσι νόμοι C.

διαγωγή: 6, 7—23, 1 (= Thdt. ἀγωγή).

διαδιδράσκω: 152, 29 θάνατον . . . διέδρα.

διαξέγγνημι: 91, 11 τὰς τῆς ἁγίας τριᾶδος ἵποστάσεις οὐ διεξενγμέντας D.

δαιοθάνομαι: 190, 12 C.

διακονέομαι: 98, 30 D.

διακόνισσα: 118. 1 (Canon 19).

διακόσμησις: 193. 9 προήλθεν . . . ἐπὶ τὴν τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένων διακόσμησιν C (sc. Christus).

διακρίνω: 165, 4 C.

διακρίβερησις: 157, 28 ἐγγειρίζων τὴν τοῦτον διακρίβερησιν, τῶν Χριστιανῶν λέγω C.

διαλέμπω: 14. 3 τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ διαλάμπontos.

διαλέγομαι: m. Dat. 86, 14 D. 164, 26 C — περὶ 53, 24 Or — πρὸς 74, 11. 89, 11. 22 D.

διᾶλεξις Gespräch: 81, 15 D.

διαλίω: 50, 19 καθελεῖν καὶ διαλίωσαι Or.

διαμαρτύρομαι: 81, 15 D.

διαμονή: 190. 13 C.

διαμφισβητέω: 1, 23.

διανέπασσις: 9, 27 ἐκ πολλῆς ἐκχειρίας καὶ διαναπαύσεως ὄντες.

διαναπαύω: 134, 14.

διάνοια Vernunft: 46, 25 καθαρῶς διανοίας

πεποιθήσει Or — 47, 27 τῷ προστάγματι

τῆς διανοίας ἐπουργῆσαι Or — 48, 1

διάνοια im Gegensatz zu γλώττα Or —

47, 24 ἢ ἐμὴ διάνοια τῶν θεῶν ἐνεργε-

τημάτων κορσεθεῖσα Or — 52, 8 τῆς

διανοίας . . . τὸν λογισμὸν Or — 52, 28

τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων Or — 80.

6 τὴν διάνοιαν τῶν πετεινῶν D — 83.

1 τῷ τῆς διανοίας βλέμματι D — 91.

28 προὔπεθέμεθά σου τῇ διανοίᾳ D —

99, 12 λογικῆς φύσεως ἐπερβαίνει

διάνοιαν D — 129, 32 ταῖς διανοίαις

ἐγκείμενον C — 200. 16 καθαρὰν . . .

τὴν διάνοιαν . . . παρασχέσθαι C —

Sinn, Bedeutung 65, 19 αὕτη ἐστὶν ἡ

διάνοια τοῦ ποιήσωμεν' D. — 96, 8

ἀναπτύξαι τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν D.

διανοίγω: 146, 10.

διανῶ: 92, 10 D. 100, 9 D.

διαπορθμεύω bringe Botschaft: 106, 5

τὰ ἐν τῇ Νικαέων . . . συνόδῳ κεκρι-

μένα διαπορθμεύσαντες.

διαπρέπω: 170, 16 ἐπὶ τῇ ὀρθοδόξῳ δια-

πρέψαντος πίστει.

διαπτέσσω: 185, 18 C.

διαρθρόω: 183, 13 τὸ πάλα τῇ θεῖᾳ

ῆσει διρθρωμένον C — 189, 22

γνώμην ἀποφαίνεσθαι καὶ διορθοῦν C.

διορθόδημι: 180, 3 C.

διορθέω schwinde hin: 190, 20 διορθέω-

ζεν αὐτοῦ τὸ σῶμα C.

διασπεδάννυμι: 180, 3 C. 181, 27 C.
 διασκέπτομαι: 25, 9—16, 18.
 διασκόλλω zerreiße: 182, 28 ὁρώντων τὰ
 . . . συμφώνως δόξαντα καὶ κριθέντα
 πάλιν διασκόλλόμενα.
 διασπῶ: 49, 2 τῶν μελῶν αὐτοῦ χιθίνων
 καὶ διασπασθέντων Or.
 διασπείρω: 129, 23 τὸ κακὸν C.
 διάστεις: 195, 16 C.
 διαστήζω: 81, 11 m. Gen. D.
 διαστρέφω: 179, 33 δοκεῖ ἢ ἀλήθεια
 διεστράφηται C — 182, 32 ἔγνω ὁ βα-
 σιλεὺς διεστράφηται τὸν Ἄρειον.
 διάστροφος: 186, 2 στόμα διέστροφον C.
 διατίθημι: 151, 37 ἄκνηρότερον διετίθη.
 διατιρώσσω: 71, 25 s. βυθός D.
 διατρέχω: 151, 9 διέδραμε δὲ εἰς πολλοὺς
 τὸ γενόμενον.
 διατριβή: 186, 24 τῆς ἐν τοῖς ἀποπήμασι
 διατριβῆς ἀπαλλαγείας C.
 διατυπῶ: 2, 8—133, 11—149, 2.
 διατύπωσης: 51, 29 Or — 52, 4 σωτηριώδει
 διατυπώσει Or — 52, 9 τῆς διατυπώσεως
 τὸν λογισμὸν σκοπήσειε Or — 108,
 12—154, 9 εἰς τὴν τῶν . . . ἐκκλησιῶν
 . . . διατύπωσιν.
 διαφορά: 83, 14 D. 91, 15 D.
 διαφορέω: 183, 19 C.
 διάφορος: 67, 10 D.
 διαφιλῶ: 51, 8 Or — oft in Brief-
 schlüssen ὁ θεὸς ἡμᾶς διαφιλᾷ.
 διαφωνέω: 102, 2 διαφωνῆσαι ταύτης τῆς
 σωτηρίου ὁμολογίας.
 διαφωνία: 129, 5 C.
 διαχαράττω: 187, 16 καλέμῳ . . . διεχί-
 ραζας C.
 διαχειρίζομαι ich lege Hand a. mich: 58, 7
 διαχέω: 50, 30 τῶν θρησκειῶν . . . διαχρ-
 θίντων (vgl. App.) Or.
 διαχωρίζω: ἀπὸ 49, 12 Or — 92, 22, 27 D.
 δίγαμος: 114, 17 διγάμοις κοινωνεῖν
 (Canon 8).
 δίδαγμα: 48, 22 Or.
 διδασκαλία: 48, 24 θεῖον διδασκαλιῶν
 Or — 53, 25 τοῦ παναγίου πνεύματος
 τὴν διδασκαλίαν ἀνάγραφτον ἔχοντις Or
 — 82, 21 κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν
 ἱερῶν γραφῶν vgl. 96, 28 D — 194, 10

καινὴν θρησκείαν διδόντα διδασκαλίαν C.
 διδασκαλικός: 108, 12 Überschr. λόγος
 διδασκαλικός — 165, 31 λόγον . . .
 διδασκαλικὸν προσειργκεῖν.
 διδάσσω: 48, 25 Or — 75, 8, 95, 3, 96,
 29 u. ὅ. D.
 διδαχή: 48, 22 Or.
 δίδωμι: 63, 3 δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον
 — 46, 23 εἰς νοῦν ἔδωκεν Or — 182,
 33 δόσονται λόγον.
 διέπω: 8, 4, 57, 11 τὴν ἐπισκοπήν.
 διερευνῶ: 81, 15 D. 82, 4 D. 91, 23 D —
 διερευνῶμαι: 80, 24 D — 5, 18—32,
 14—168, 7—171, 31—192, 8 C.
 διευκρινής: 91, 24 D.
 διευκρινίω: 174, 28.
 διηγέομαι: 49, 28 Or — 76, 23 D —
 διηγῆσασθε . . . διήγημα 118, 12.
 διήζω: 189, 5 C.
 δίκαιος: 86, 10 D. 93, 18 D. 100, 26 D —
 46, 22 τὴν δικαίαν πίστιν Or.
 δικαιοσύνη: 47, 12 Or. 49, 20 Or. 50, 6 Or.
 δικαίω: setze fest 117, 2; = νομίζω
 180, 8 C.
 δίκη: 157, 6 ἡ θεία δίκη C.
 δικρανοφόρος furcifer: 187, 21 C.
 διοδεύω = διεμι: 5, 29—140, 4.
 διοικέω: 193, 12 C.
 διολισθαίνω: intr. (vgl. ὀλισθάνω), 62, 11
 διολισθαίνων . . . συγκρατεῖται.
 διορίζω: 186, 17 C.
 διορίττω: 187, 26 C.
 διαφθέρα: 109, 17 ψέλλειν ἐν ταῖς δι-
 φθέραις.
 δίχα: m. Gen. 66, 16 D.
 διχονοέω: 195, 8 C.
 διχνοία: 129, 4, 13 C — 181, 22 C.
 διώκω: 178, 33 τῆς συνόδου διωχθῆναι.
 δόγμα: 1, 25 ὀρθοδόξον δόγματος — 2,
 6 μοχθηρῶν καὶ ἀσεβῶν δογμάτων
 Ἄρειον — 83, 1, 84, 25 τῶν ἀποστο-
 λικῶν δογμάτων D — 91, 22 τὰ τῆς
 ἀληθείας δόγματα D.
 δογματίζω: 164, 19 C.
 δοκιμῶ: 50, 12 Or.
 δόξα: 47, 5 οὐράνιος δόξα Or — 50, 4
 τῆς θείας ταύτης ἐβεργεσίας τὴν δόξαν

Or — 93, 16, 24 ἀσεβεῖς δόξα D — 93, 13 δόξα σοι, ὁ θεός D.
δοξάζω: 17, 26—100, 16 D — 111, 1.
δοῦμα Schauspiel: 51, 14 ὁ ἀναξίον
δοῦματος Or.
δοματοουργέω: 162, 33—172, 1—180, 30C.
δύναμις: 46, 20 τῇ τῆς θεότητος τοῦ
ἡμετέρου σωτήρος δυνάμει Or — 50,
8 τὰς δυνάμεις τῶν ἁγιωτάτων ἀρετῶν
Or — 52, 14 δυνάμει τοῦ θεοῦ Or —
52, 28 ἡ ἔπεροβλή τῆς ἐναντίας δυνά-
μειος Or — 189, 7 δύναμις μετ' ἐνερ-
γείας C — 79, 27 τῆς σοφίας τὴν
δύναμιν D — 80, 5 τὴν τῶν θείων
δημίτων δύναμιν D.
δυναστεία: 50, 17 τὴν θείαν δυναστείαν
Or — 51, 13 δυναστείαν τῆς οὐρανίου
θεότητος Or.
δυσεπίβατος: 71, 26 D.
δίσις: 52, 27 τῆς τε ἐφ' αὐτῶν καὶ τῶν πρὸς
δύσιν κρηπίδων Or.
δυσμενής: 53, 23 δυσμενεῖσιν ἰδοῦν πρό-
ξενεῖν Or.
δύσιςορμος: 153, 17 C.
δύστηνος: 35, 16 τὰ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν
δύστηνα δημίτια (Br. Alexanders).
δυσσημίω: 162, 10.
δυσχερής: 85, 18 D.
δυσωπέω erbitte: 162, 6 τὸν βασιλίαν
ἐδυσώπησε μεταδιδόναι αὐτοῖς παρηγο-
σίαν — 162, 19 δυσωποῦσι τὸν προε-
βύτερον ἐκείνον — pass. fürchten 151,
17 ἡστίως δυσωπιθεῖσα τὴν ταπεινώσιν.
ἔγγραμος: 103, 3 ἐγγράφως ἐκτίθενται —
114, 15 ὁμολογήσαι ἐγγράφως.
ἐγκαθέζομαι: 200, 14 ἐνεκαθέσθη C.
ἐγκαίνια: 174, 30—175, 9.
ἐγκαταλαμβάνω: 190, 20 σφόδρα τῷ ἰῷ
ἐγκατελημμένα C.
ἐγκλημα: 183, 18 C.
ἐγκόσμιος: 76, 14 τὰς γήσεις τὰς ἐγκο-
μίους D.
ἐγκρατής: 181, 7 ἐγκρατεῖς γεγόναμεν C.
ἐγκύκλιος: 31, 18 ἀρχήν, τὴν ἀπ' ἀνίσ-
χοντος ἡλίον πᾶσαν ἐγκύκλιον.
ἐγκέπτω: m. Dat. = blicke hinein 55, 8.
ἐγκωμιάζω: 48, 16 Or.

ἐγκαράττω: 16, 7—168, 12 vgl. διακα-
ράττω.
ἐγκείρημα: 187, 22 C.
ἐγγελες: 62, 10 δίκην ἐγγέλους.
ἐγγρονίζω verweile: 169, 15.
ἐθρικός Heide: 180, 23 πρὸς τὸ εἰς τὸν
τῶν ὕλων θεὸν σέβας καὶ τοὺς ἐθρι-
κοὺς ἐφελκίσαι C.
ἔθρος: 49, 29 (var. ἐθροός) Or — 50, 11
Or — 51, 10 Provinz: πάντων τῶν
ἐθρῶν οἱ δήμοι Or.
εἰ μὴ ἄρα 174, 36.
εἰδεχθῆς sehenbüch: 190, 23 C.
εἰδοποιέω: 186, 16 (HSS ὁδοποιέω).
εἶδος: 54, 30 Or — 98, 8, 11, 14 εἶδος
ἀσώματων D.
εἶδωλον: 151, 31 τῶν εἰδώλων καταφρο-
νοῦντας — 155, 6 τῆς περὶ τὰ μυστήρια
εἶδωλα δεισιδαιμονίας . . . μεταβάλοιεν.
εἰζότης: 47, 24 Or — 48, 2 καὶ μάλιστα
εἰζότης Or.
εἶξω: 162, 24.
εἰκόν: 65, 17 ἡ τοῦ θεοῦ εἰκὼν ἀπλή
καὶ ἀσύνθετος D u. ὁ. — 75, 26 bild-
lich: εἰς εἰκόνα D — 183, 3 εἰκὼν τε
καὶ ἀνδρούς C.
εἰλικρινής: 76, 2 εἰλικρινῆ ἀγάπην D —
200, 16 εἰλικρινῆ καθουσίωσαν C — 164,
28 μετὰ πίστεως εἰλικρινοῦς — 130, 5.
194, 8 εἰλικρινῆ πίστιν C.
εἰλικρινῶς: 174, 33.
εἰλίττω: 75, 27 ὡς τροχὸν εἰλιπτόμενον D.
εἴπερ: oft im Dialog, vgl. 71, 17, 84, 27,
85, 6, 86, 12 D — 164, 32 C.
εἰρηνεύω: 181, 12 τὰ πανταχοῦ εἰρηνεύει-
ται C.
εἰρήνη: 53, 16 εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ
εἰρήνην τῆς καθολικῆς πίστεως βλέψαν-
τες Or — 53, 20 τῆς . . . ἐντιμοσύνης
εἰρήνης ἀξίαν ἀμοιβήν Or — 180, 33
ἐν εἰρήνῃ C.
εἰρώς Reihe: 170, 1 τᾶς εἰρώς
(= d. Reihe nach) ἰστορήσασιν.
εἰς: 3, 11 ἦσθην εἰς τοσοῦτον — 100, 2,
4 ἦλθε εἰς τοῦτο D — 93, 12 εἰς ἑαυτὸν
ἐλθὼν D — 72, 1 φήσομεν . . . εἰς τὸ
D — 5, 14 τὴν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμέ-
νην ἐκκλησίαν — 66, 2 εἰς τὸν . . .

- ἀναγορευθεὶς D — 64, 14 πρότασις εἰς . . . D — 65, 1 ἀπόκρισις εἰς . . . D — 99, 15 εἰς ἀκρόασιν D.
- εἶς: 51, 5 εἰς πάντα δινόμενος (rhetorisch) Or — 91, 7 ἕνα καὶ ἄλλον D.
- εἰσάγω: 49, 30 Or — 65, 10 D. 98, 18 D.
- εἰσδέχομαι: 185, 4 C.
- εἰσέτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον 31, 5.
- εἰσηγώμαι: 88, 18 D. 94, 22 D.
- εἰσηγῶ: 161, 31 εἰσηγῶν εἰς τὰ βασίλεια κατεθάρσυνον — 167, 23 εἰσηγησας εἰς τὸ θνῆσιαστήριον.
- εἰσπράττω: 93, 17 εἰσπραχθήσομαι δίκας ἔπερ D.
- εἶσω: 47, 11 εἶσω οἰκισθεῖσα Or — 47, 18 εἶσω τοῦ στήθους Or — 52, 7 εἶσω τῆς χώρας ταύτης . . . συνέκλεισε Or.
- ἐκ: 9, 27 ἐκ . . . διαναπαύσεως ὄντες — 67, 10 ἐκ διαφόρων καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς χρόνου . . . γράφουσιν D — 75, 8 διδαχθεὶς ἐκ . . . τῆς σοφίας D 52, 20. 24 ἐξ . . . καιροῦ. ἐξ οὗ Or — 145, 1 ἐκ παιδῶθεν.
- ἐκατοστή: 117, 2 δαρεῖζοντες ἑκατοστάς ἀπαιτοῦσιν (Canon 17).
- ἐκβάλλω: 96, 18 ἐκβαλόντες τῆς θεότητος D.
- ἐκβασίς Ausgang (Ende): 182, 26.
- ἐκβοῶ: 85, 16 D — 185, 16 C.
- ἐκγονος: 101, 19 εἰς ἐγγόνους D.
- ἐκδίδωμι: 69, 2 συνδημιουργὸν . . . ἐξέδωκε D — 72, 2 ἐξέδωκαν περὶ τῆς λήξεως D — 75, 21 ἐκδιδόμενον εἶπε D — 191, 14 ἑαυτοῖς . . . βρωθησομένους ἐκδεδοκασί C.
- ἐκδικέω: 115, 2 (Canon 9).
- ἐκδοσις: 72, 5. 6. D. 100, 19 D.
- ἐκεῖ: 175, 5 ἀκεῖ.
- ἐκεῖσε = ἐκεῖ: 3, 8—4, 2—5, 19—13. 9—24, 28—140, 21—179, 13—182, 13 C — 191, 12 C. u. 5.
- ἐκκήρυκτος: 102, 19 ἐκκηρύκτους . . . γενέσθαι . . . τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.
- ἐκκλησιώ: 47, 15 Or.
- ἐκκλησία: 46, 10. 53, 18 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 53, 8 τὴν σωφρονεσάτην ἐκκλησίαν Or — 101, 19 D. u. 5.
- ἐκλήμω: 182, 21.
- ἐκοντί: 182, 12.
- ἐκοῖσιος: 4, 18 ἐκοῖσιον πάθος vgl. 100 21 D — 101, 1 ἐκοῖσιος D.
- ἐκπαιδεῖω: 53, 28 Or.
- ἐκπερινοστέω: 148, 13.
- ἐκπίπτω: 23, 22 ὅπως μὴ . . . ἐκπέσῃ τιμῆς C — 98, 11 οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀδελφότητος ἐκπεσόντες D.
- ἐκπλήρωσις: 102, 4 μετὰ τὴν τῆς προσενηγητῆς σκέψεως ἐκπλήρωσιν.
- ἐκπορεύομαι: vom Geiste 90, 10. 95, 1 u. 5. ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ πατρὸς D.
- ἐκστασις: 93, 10 ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος D — 150, 29. 163, 24 εἰς ἐκστασιν ἤγαγε.
- ἐκτέμνω: 175, 10.
- ἐκτέμνω: 112, 4. 5. 8 (Canon 1).
- ἐκτίκω: 190, 25 ὑπὸ μερίμνης ἐκτεκνῶς C.
- ἐκτίθημι: 69, 10 μαρτυρίαν αὐθεντικὴν εἰς μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἐκτεθεισας D — vgl. 68, 25 D — 85, 19 τὰς μαρτυρίας . . . ἅς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐστῆθεντο D — 93, 31 ἀκολουθοῦντι μάλιστα τοῖς δι' ἡμῶν . . . ἐκτεθεῖσι καὶ ὀριζομένοις D.
- ἐκτρέφω: 53, 13 τὸ μέτωπον . . . ἀρετῶν ἐξενήργησε σφραγίδα Or.
- ἐκφρονέω: 75, 17 D. 76, 11 D. 96, 27 τὰ πικρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ἡμῶν ἐκφρονήσεντα D, vgl. 101, 26.
- ἐκφρόνησις: 1, 24.
- ἐκφωτίζω: 130, 1 τὸ ἄγων πνεῦμα . . . τὴν θεῖαν βούλησιν ἐξεφώτισε.
- ἐλαττώω: 189, 28 C. 190, 4. 11 C.
- ἐλεύθερος: 48, 31 παντὸς νοσήματος ἐλευθερίαν ἔδειξε Or.
- ἐλευθερώω: 51, 8 Or — 53, 2 ἀπὸ τοῦ βέρονος . . . ἐλευθεροῦ Or — 83, 11 D.
- ἐλλάμπω: 97, 3 D.
- ἐλλείπω: 51, 14 μηδὲ ἐλλείποντες τῆς ἀσεβείας Or.
- ἐλλίς: 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα . . . προσδοκῶμεν Or — 51, 19 ἐλπίδα τῆς ζωῆς ἐπαγγελόμενοι Or.
- ἐμμανῶς: 50, 3 ἐμμανῶς καὶ τολμηρῶς Or.
- ἐμπήγγυμι: 67, 3 D — 193, 11 C.
- ἐμπίπτω: 92, 16 τὸ ἐμπεσὼν ἐπόδειγμα D.

ἐμπλέω: 191, 20 ταῖς . . . ζητήσεσιν ἐμπλαζέντες C.
 ἐμπλωσ: 88, 21 D — 96, 26 φωτὸς ἐμπλεα D.
 ἐμπνέω: von Gott 52, 6 ἐνέπνευσε καὶ θείαν τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς Or — 93, 13 D — 95, 6 ὁ εὐαγγελιστὴς θεόθεν ἐμπνευσθεὶς D.
 ἐμποδόν: 51, 4 μηδενὸς φαίλου ἐμποδὸν ὄντος Or.
 ἐμπροσθεν: 90, 24 τῶν . . . ἔμπροσθεν ὀφθηνῶν D — futurisch 70, 5 ἀποδείξω ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀγῶνων D.
 ἐμπυρος: 31, 6 ἔμπυρον ἔχον πίστιν.
 ἐμφανίζω: 101, 7 D.
 ἔμψυτος: 20, 22—31, 7—162, 11.
 ἐν: 3, 14 ὑπερηγάσθη ἐν τοῖς ἀναγεγραμμένοις — 99, 21 γίγονεν ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἵνα ἡμῶς ποιήσῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ D.
 ἐνανθρωπείω: 63, 14.
 ἐνανθρώπησις: 99, 2. 24 D.
 ἐναντίος: 52, 27 τῆς ἐναντίας δυνάμεως Or — 50, 20 ἐναντίως ἂν ἀπέβῃ Or.
 ἐναργής: 3, 2 ἐναργεῖς ἐπιλήσεις — 72, 30 πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν D — 135, 7 εἰς ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν — 88, 18 ἐναργεστάτων τῶν μαρτυριῶν vgl. 70, 26 D — 47, 28 ἡ πίστις ἐναργῶς δεικνύσιν Or.
 ἐνέρετος: 2, 7 τῆ ἐναρέτη . . . συνόδῳ vgl. 16, 10.
 ἐναστράπτω: 93, 3 ἐναστράπτουσα . . . ἡ χάρις D.
 ἐνδέω: 52, 13 = i. e. Tempel einschließen Or.
 ἐνδοθεῖν: 47, 1 Or — 162, 1 ἀποκαλύπτειν τὴν ἐνδοθεὴν ἐγγεμμένην . . . αἴρεσιν.
 ἐνδοξοῦν: 51, 11 τοῦ ἐνδοξοτάτου ὁσίου ὑπεροφροῦντες Or — 53, 4 ἐνδόξοις εὐεργεσίαις Or — 48, 7 ἐνδόξους ἐπαύρους . . . εἰπεῖν Or.
 ἐνέργεια: 189, 4 von Gott C — 153, 31 τὴν τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐνέργειαν — vgl. 70, 11 D. 72, 27 u. ὅ. D.
 ἐνεργός: 77, 16 αἱ ἐνεργοὶ τῶν φύσεων πάροδοι D.

ἐνέχομαι: 189, 11 ὕβρωον πάθει ἐνέχουσα C — 190, 19 ἐνεσχημίας C.
 ἐνθεσμός: 185, 9 τὰς ἐνθέσμονας καὶ ἀπαραιτήτους θεραπείας τῷ θεῷ ἐπιτελεῖν C.
 ἐνθύμησις: 52, 11 ταχεῖα ἐνθυμήσει καὶ ἰδεῖν καὶ συνιέναι Or — 193, 2 οὔτε δι' ἐνθυμῆσός τινος ἀνεύληπται C — 74, 23. 25. 29 ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει u. ὅ. D.
 ἐν: 150, 10. 153, 23 ὅς ἐν μάλιστα.
 ἐνδρῶν: 185, 21 C.
 ἐνιστορέω: 3. 8 ἐνιστορήσας . . . ἐν τῇ βίβλῳ.
 ἐνοία: 47, 7 τῇ ἐτίῳ ἐνοία Or — Vorstellung 80, 10. 84, 4 u. ὅ. D.
 ἐννομος: 7, 3 πολέμῳ ἐννόμῳ (vgl. App.).
 ἐνοικέω: 49, 22 Or.
 ἐνορία: 49, 5 διὰ τε τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐνορίας διέδραμεν Or.
 ἐνοχος: 192. 1 τοὺς ἐταίρους . . . ἐνόχους ἤδη τῇ βουλήν γενομένους C.
 ἐνοσάρκος: 4, 14 μετὰ τὴν τῆς ἐνοσάρκου αὐτοῦ παρουσίας οἰκονομίαν vgl. 98, 28 D. 99, 5 D.
 ἐντάττω: 106, 24. 111, 28. 30. 135, 3 ἐντάξαι τῇ συγγραμῇ.
 ἐντελής: 53, 2 εἰς ἐντελή . . . λαμπρότητα Or — 53, 10 εἰς ἐντελή τὴν καθαρότητα Or — 88, 14 πρὸς ἐντελεστάτην πληροφορίαν D — ἐντελῶς 48. 9 Or.
 ἐντεθεῖν: 47, 3 αἴθρις ἐντεθεῖν (b. Gegenüberstellung) Or.
 ἐντιμος: 53, 19 τῆς θεοῦ ἡμῖν παρασχθεισῆς ἐντιμοτάτης εἰρήνης Or.
 ἐντολή: 97, 14. 100, 19 τῶν θεῶν ἐντολῶν D.
 ἐντόπιος = ἐγχώριος: 151. 22 θαῦρα τοῖς ἐντοπίοις παρεχομένην.
 ἐντός: 174. 34 τῆς ὁρθῆς ἐντός ὧν πίστει.
 ἐντυγχάνω: 168, 6 ἔ. τῷ συγγράμματι vgl. 166, 24.
 ἐντυπώω: 67. 2 D. 76, 3 D.
 ἐνωμός: 163, 19. 23 ἐνωμῶτος ἔλεγεν.
 ἐνωσις: 83, 11 D (viell. Citat, vgl. App.).
 ἐξάγω: 53, 2 εἰς ἐντελή αἰωνίου φωτὸς ἐξάξει λαμπρότητα Or — 188, 15 ἐξάγομαι . . . λέγειν C.

- ἐξάδω: 186, 21 C.
 ἐξαιρέτως: 49, 20 Or — 181, 26 C.
 ἐξαπάγω: 64, 16 D.
 ἐξαπατάω: 184, 5 C.
 ἐξάπτομαι: 173, 9 εἰς ὄργην . . . ἐξαφθείς.
 ἔξαρχος: 104, 14 τῆς ἑποπλίας ἔξαρχος.
 ἐξασθενέω: 190, 24 C.
 ἐξασκέω: 185, 2 προσθεῖς . . . μᾶλα ἀκριβῶς ἐξησχημένα C.
 ἔξιμι: 74, 10 ἐξίναί τὸν βίον D.
 ἐξέλκω: 51, 3 ἐξέλκειν ἀπὸ τῆς ψυχῆς Or.
 ἐξεναντίας (adv.): 183, 16 C.
 ἐξερεύγομαι: 183, 20 ἐξερεύγεται ἐξώλους λόγους C.
 ἐξετάζω: 74, 18 D. 81, 26 D — 184, 6 C — 116, 5 (Canon 6).
 ἐξίσταμαι gerate in Ekstase: 153, 20 ἰδόντες . . . ἐξίσταντο — 166, 1 ἐξστῆς ἐπὶ τοῖς γινομένοις.
 ἐξιστορέω: 11, 3.
 ἐξοδεύω sterbe: 116, 2, 3, 7 (Canon 13).
 ἔξοδος: 46, 16 ἄρχοι τοῦ τέλους τῆς ἐξόδου Or.
 ἐξορία: 13, 13 τὸν ἐν ἐξορίᾳ ὄντα ἀνακαλεῖσθαι — 119, 12 ἐξορίᾳ ὑπέπεσον.
 ἐξοριστος: 47, 14 Or.
 ἐξορμῶ: intrans. 178, 14.
 ἐξουσία: 52, 12 τοῦ ἀθανάτου θεοῦ ἐξουσίαν Or.
 ἐξουσιαστής: 104, 2 ἐξουσιαστής τοῦ θανάτου (v. Christus) D.
 ἔξοχος: 47, 25 ἐξόχους ἐπαίνους Or.
 ἐξοφάω: 171, 21 κατηγορίαν . . . ἐξόφηναι.
 ἔξωθεν: 47, 3 ἢ ἔξωθεν οὐράνιος δόξα Or.
 ἐξώλης: 183, 20 ἐξώλεις λόγους C.
 ἐπαγγελία: 22, 9.
 ἐπαγγέλλομαι: 51, 20 ἐλπίδα τῆς ζωῆς ἐπαγγελλόμενοι Or — 164, 22 φρονεῖν ἐπαγγελλόμενοι C.
 ἐπάγω hinzufügen: 72, 10 λέγει . . . εἶτα ἐπάγει λέγειν u. ä. o. D.
 ἐπαδολεσχέω: 148, 31 ἐπαδολεσχόντων ἀγνώσασαν.
 ἐπαθλον: 194, 13 τὰ τῆς ἀθανασίας παθλα C — 200, 18 τῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπάθλων ἀξιοῦσθαι C.
 ἐπαινος: 47, 5, 9, 13, 25 Or. 48, 9 Or. 49, 4 Or.
 ἐπαίρω: 184, 1 σπονδαῖς ἐπαιρομένη C.
 ἐπαζοῖω: m. Gen. 68, 25 D — 189, 1 C.
 ἐπᾶν: m. Orfat. 94, 15 D.
 ἐπαυροῖμαι: 164, 30 ἐπανήρομαι φροντίδα C.
 ἐπαυλαμβάνω: 71, 5 D. 95, 23 D.
 ἐπανόληψις: 98, 5 D.
 ἐπαναπαύομαι: 111, 9.
 ἐπανίσταμαι: 159, 25.
 ἐπανορθόομαι: 200, 7 τὴν προτέραν ἐπανορθώσασθαι πλάνην C.
 ἐπάξιος: 48, 7 ἐπαίνους ἐπαξίους Or.
 ἐπαρχία: 113, 4, 12, 18, 31 (Canon 4) — 175, 17.
 ἐπαρξάνω: intrans. 52, 24 ἐπαρξήσεν Or.
 ἐπείγω: 46, 25 ἐπιθυμίας ἐπειγούσης Or — 180, 6 ἠπειγμένως C.
 ἐπίπερ: oft im Dialog vgl. 64, 24, 66, 6, 16, 80, 14, 21, 81, 24 D.
 ἐπέισακτος: 189, 17 C.
 ἐπερωτώ: 96, 29 D, περι 67, 19, 84, 19 D.
 ἐπερώτησις: 66, 23 D.
 ἐπέχω: 184, 15 ἐπισχέτω γοῦν σε ἢ τῆς Ἀφροδίτης ὁμιλία C — 182, 13 ἐπέχεσθαι = zurückgehalten werden.
 ἐπί: m. Gen. temporal: 3, 5 ἐπ' ἐσχίτων — 3, 18 ἐπὶ τῆς ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίτου Βασιλέσκον — 162, 5 ἐπὶ τοῦ παρόντος — 162, 15 ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς Αἰκινίου — local od. instrumental: 2, 16, 18 ἐπιμήμης φέρειν — 184, 4 ἐπ' ἀδείας C — 185, 7 ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιμένω C — 67, 29 ἔστι τοῖσιν καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ D vgl. 67, 18, 86, 5, 91, 15, 98, 25 D 164, 34 ἐφ' ἡμῶν (bei uns) C — mit Dat.: 72, 5 ἐπ' ἄλλαις ἱστορίαις D — z. Bezeichnung d. Zwecks: 185, 14 ἐπὶ κακῶ C — m. Accus. 184, 22 ἐφ' ὅ τῃ προπετείᾳ ἐληλεῖσθε C — 86, 7 φανεροῦσθαι ἐπὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου πρόσωπον — 110, 1 (Diatypose 6).
 ἐπιβιώω: 165, 16.
 ἐπίγειος: 68, 24 πάντων ἐπιγείων D — 82, 22 τὴν κτίαν τὴν τε ἐπουράνιων καὶ ἐπίγειων D.
 ἐπιγινώσκω: 166, 2.
 ἐπίγνωσις: 93, 2 D — 141, 1.

ἐπιδείλνυμι: 50, 9 Or — 85, 18 D — 181, 8 ἐπιδεικνύοντες C.

ἐπεικεία: 163, 4 ὑπὸ τῆς προσοίσης αὐτῶ θεοφιλοῦς ἐπεικείας.

ἐπιζητέω: 51, 12 Or — 53, 11 Or.

ἐπιθεύζω: 10, 27 πόσα . . . ἐπεθείασαν οἱ χρησμολόγοι.

ἐπιθνήσκω: m. Infin. 50, 5 Or — 97, 1 ἐπιθνητὸν ἡμῖν = ἐπιθνησκόμεν D.

ἐπιθυμία: 46, 24 ἀγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐπιγοῦσης Or.

ἐπιχαίνομαι: 188, 19. 20 C. 192, 9 C.

ἐπίκειμαι: 47, 12 τοῦτων . . . ἐπικειμένων τοῖς προθρόοις Or.

ἐπίκλησις: 109, 23 διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως.

ἐπικουρέω: 165, 2 ἐπικουρήσατε . . . τῆ ὁμοιοῖς C.

ἐπικουρία: 183, 14 κοιφισμοῦ τινα ἐπικουρίαν εὔρασθαι C.

ἐπιλέγω: 19, 13—84, 17 D.

ἐπιμέλεια: 52, 22 μετὰ τῆς προσηγοῦσης ἐπιμελείας Or.

ἐπιμύνω: 83, 26 ἐπιμενε βιάζόμενος D.

ἐπίνειος: 25, 2.

ἐπιπέω: 149, 32.

ἐπιπίσιος: 45, 20 ἐπιτελέσας . . . ἐπινίκιον κατὰ Δικωνίων ἑορτήν.

ἐπίνοια: 69, 9 D — 184, 10 C.

ἐπιξενόομαι: 149, 15.

ἐπιπληκτικὸς: 163, 30 γράφειν ἐπιπληκτικώτερον.

ἐπιπρίω: 183, 16 ἐπιπρίονσαι τὸν ὀδόντα C.

ἐπισημαίνωμαι: 2, 19.

ἐπίσημος: 51, 20 μετὰ ἐπίσημον κόσμου Or — 53, 5 ἐπισημώτερος εἶναι . . . πέποιθα Or — 46, 8 τὴν ἐπισημοτήραν ὀδὸν (Comparativ = Superlativ) Or, vgl. 166, 26 ταῖς ἐπισημοτέραις αὐτοῦ πρόξενον ἀρεσθησόμεθα — 134, 2 τοῖς μὲν ἐπισημότερους ὁμοτραπέζους λαβόν.

ἐπισιζῶ: 51, 1 ὡς . . . τὸ φῶς . . . ἐπισιασθήναι Or — 83, 27 ἐπισιζῶζειν ὡς νέφος περιῶ τὸ . . . φέγγος D.

ἐπισκοπή: 120, 6 ἐπισκοπῆς χειροτονίας ἤξιωμένους.

ἐπίσκοπος: sehr oft, bes. im Dialog.

ἐπιστροφή: 115, 21. 26 (Canon 12 var. ἐπιστρέφειαν) — 163, 35 ἔξ ἐπιστροφῆς (Soer. ὑποστροφῆς) προσλαμβάνεσθαι (Soer. συλλαμβάνεσθαι).

ἐπισυνάπτω: 72, 15 ἐπισυνάψας εἶπε D.

ἐπισυρράπτω: 167, 6 δευτέραν ἐπισυρράπτουσαν (Soer. ἐπισυνάπτουσαν) διαβολῆν.

ἐπισωρεύω: 71, 25 μὴ σαντῶ . . . ἀφορμὰς ἀνάνδρους ἐπισώρευε D.

ἐπίταγμα: 8, 13.

ἐπιτειγίζω: 185, 13 C.

ἐπιτέρομαι: m. Dat. 102, 14.

ἐπίτομος: 168, 8 ὡς ἐν ἐπιτόμῳ . . . ἐργάνατο.

ἐπίτροπος: 149, 1 ἐπίτροπον καθίστα . . . ἐπὶ τοῖς οἴκοι γινομένοις ἀναλώμασι.

ἐπιφάνεια: 72, 4 οἰκονομίαν τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου D.

ἐπιφανής: 46, 6 ἐπιφανειότητας ὁδοῦς Or — 47, 2 ἐπιφανεῖς καθίστησαν Or.

ἐπιφημίζω: 32, 21 ἐκ τῶν ἐπιπεφημισμένων.

ἐπιχρῶ: 166, 4.

ἐπιχωριάζω: 172, 3.

ἐπολέθριος: 49, 26 ἐπολεθρίον σκαιότητος ἔρημηριαν ποιησθαι Or.

ἔπομαι: 193, 16 ὃ δὲ τοῖτοις ἔπεται C.

ἐπονειδιστος: 128, 7 C.

ἔπος: 2, 2 ὡς ἔπος εἶπεῖν.

ἐπουράνιος: 68. 23. 82, 22. 97, 30 D.

ἐποφθαλιμίζω: 35, 9.

ἐράσμιος: 96, 27 ἐρασμίον μοι ὄντων τῶν ἱερῶν . . . λόγων D.

ἐργαλεῖον: 67, 26. 27. 29. 68 u. s. o. D.

ἐργαστήριον: 169, 14 τὰς ἡρίας . . . τοῦ . . . Ἀρειανῶν ἐργαστήριον ἐκράτει — 185, 27 Ἀρειον ἡμῖν ἀνομίας ἐργαστήριον κατεστήσατο C.

ἔργον: Gebäude 46, 13 ἐτι ἀρχομένον τοῦ ἔργου Or — 46, 21 τούτων τοίνυν τοῦ τηλικούτου ἔργου ὁ τεχνίτης Or —

Werk 76, 18 ἡγεῖσθαι τῶν ἔργων D — 47, 22 ἔργον ἰκανόν Or — 51,

16 ὄντα τοῖς ἔργοις Or — 49, 1 τὸ ἀθάνατον ἔργον Or.

ἐρεσχελέω: 186, 15 διανοίξαι τῶν ἐρεσχελοῦντων C.

ἔρσεχελία: 54, 30—175, 8—179, 34 C.
 ἔρημος: m. Gen. 83, 21 D.
 ἔρημός: 83, 20 D.
 ἔρις: 53, 28 τὴν πολυμοποιῶν οὖν ἀπελάσαντες ἔριν Or.
 ἔρημνεία: 49, 26 ἔρημνείαν ποιεῖσθαι Or.
 ἔρημνεύς: 183, 3 κακὸς ἔρημνεύς εἰκὼν τε καὶ ἀνδοιάς ἐστι τοῦ διαβόλου C.
 ἔρημνέω: 65, 27 D. 95, 7 D.
 ἔρηπετών: 185, 19 τὴ ἰοβόλα τῶν ἔρηπετών C.
 ἔρις: 46, 24 οὐδὲν ἕτερον εἰ μὴ Or — 129, 30. 181, 2. 21 οὐδὲν ἕτ. . . ἢ C.
 ἔτεροοσίσιος: 86, 4 D.
 ἔτι: 11, 24—13, 18—176, 9 ἔτι τε (δέ) καὶ — 119, 10 ἔτι μὴν καὶ — 33, 22 ὡς ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον.
 εὐαγγελικός: 53, 26 αἱ εὐαγγελικαὶ βίβλοι καὶ ἀποστολικαὶ Or.
 εὐαγγέλιον: 66, 14. 20 D. 79, 4 D. 89, 14. 22 u. o. D.
 εὐαγάης: 96, 29 εὐαγείης ἀκούας D.
 εὐαγαρόστως: 76, 10 D.
 εὐδαιμονέω: 47, 27 ἡ ἐμὴ διάνοια . . . εὐδαιμονεῖν δοκεῖ Or.
 εὐδαιμονία: 47, 17 τῆς εὐδαιμονίας τὸν τύπον Or — 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα . . . κατέχομεν Or.
 εὐδοκῶ: 49, 13 τὰ . . . μέγιστα τῆς αὐτοῦ θεότητος, οἷς ζῶμεν, οἷς εὐδοκοῦμεν Or.
 εὐδοκία: 3, 17 κατ' εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ.
 εὐεργεσία: 47, 21 τὰς θείας εὐεργεσίας Or, vgl. 48, 3 Or. 50, 3. 16 Or. 53, 4 Or — 71, 7 D. 86, 25 D.
 εὐεργέτημα: 47, 24 ἡ ἐμὴ διάνοια τῶν θείων εὐεργετημάτων χορηγεῖσθαι Or.
 εὐήθης: 186, 20 καταβάλε τὸ εὐήθες τοῦτο ἀνόμημα C.
 εὐκλεια: 194, 4 ἡ τῆς ψυχῆς εὐκλεια C.
 εὐκληρία: 159, 5 ζήλω τῆς παρὰ τῶν πολλῶν εὐκληρίας — 174, 22 εὐκληρίαν (Thdt. εὐκλειαν) . . . προσξενήσητε C.
 εὐκόλως: 48, 8 Or.
 εὐκοσμία: 195, 17 ἡ τῶν ὄλων εὐκοσμία C.
 εὐκταῖος: 130, 5 τὴν εὐκταίαν ἀγάπην C.
 εὐκτιήριον: 149, 19 εὐκτιήρια ποιεῖν.

εὐλάβεια Frömmigkeit: 33, 12 Ἀρχιλλᾶς . . . εὐλαβεῖς ἡμοῦ καὶ σοφίης . . . διαπρέπων — 148, 6 ἑαυτὸν δι' εὐλαβείας τῷ θεῷ ἔταπεινοῦτο (von Constantin) — 189, 10 εὐλάβειαν στήριπται (von Arius) C — Constantin von sich selbst: 180, 6 πρὸς τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν εὐλάβειαν C. 180, 29 παρὰ τῆς ἐμῆς εὐλαβείας C — Scheu. Respect: 45, 24 τοσαύτη τις εὐλάβεια κατὰ αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν τὸν βασιλέα κατέχευε vgl. 55, 18. 134, 14—151, 14 ἡ δὲ δέει καὶ εὐλαβεῖς ἀνανεύει.
 εὐλαβέομαι Gott verehren: 181, 13. 19 C — 189, 20 = s. fürchten (Gegens. ἐλπίζω).
 εὐλαβής: 154, 15 ἀνήρ εὐλαβέστατος.
 εὐλαβῶς: 162, 16.
 εὐλαλος: 33, 18.
 εὐλόγος: 100, 8 ἢ αὖσα ἡλιζίαν εὐλόγησεν (von Christus).
 εὐλόγος: 114, 4 ψήφω εὐλόγω οὕση (Canon 6) — 181, 5 εὐλόγον εἶναι . . . κατεγράφη C.
 εὐμαρῶς: 97, 2 D.
 εὐμένεια: von Gott 181, 20 C.
 εὐμετάδοτος: 33, 18.
 εὐνοια: 53, 16 Or.
 εὐνοχηζέω: 112, 9 (Canon 1).
 εὐορκῶ: 163, 22 εὐορκῶν πρὸς ἀπάτην.
 εὐπερίγραφος: 188, 13 ὁδὸς . . . κτίζων εὐπερίγραφον C.
 εὐποιία: 8, 26—46, 6 Or.
 εὐπορία: τοῦ λέγειν 48, 17 Or. 49, 28 Or.
 εὐπρέπεια: 183, 5 κάλλος αὐτῷ εὐπρέπειαν προσμηχανόμενοι C.
 εὐπρόσωπος: 169, 22 ὁδὸν εὐπρόσωπον . . . ἐσοφίσαστο — 185, 12 διάστασιν εὐπρόσωπον . . . ἐπιτερίζειν C.
 εὐρίπιστος: 8, 30.
 εὐσέβεια: 70, 10 D. 92, 17 D — 184, 17 τῇ περὶ τὸν Χριστὸν εὐσεβείᾳ C.
 εὐσεβέω: 153, 35 τοὺς εἰς αὐτὸν εἰσεβούοντας.
 εὐσεβής: 46, 24 εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐπειγομένης Or — εὐσεβῶς: 80. 20. 23 D. 92, 18 D.
 εὐταξία: 120, 1 τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐ-

ταξίαν τυπώσαντες — 135, 2 τῶν τῆς . . .
 εὐταξίας κανόνων.
 εὐτελής: 152, 26 πρὸς εὐτελοῦς γυναικός.
 εὐτεργία: 83, 27 D — 162, 34—169, 10
 εὐτονος: 167, 16 φργῆ τε εὐτόνῳ χρυσά-
 μενος.
 εὐτρεπίζω: 68, 18 D. 75, 17 D. 77, 7 D.
 εὐφημέω: 32, 5.
 εὐφραίνω: 18, 15 εὐφραινομένης (εὐθυ-
 νομένης H) τῆς ἀρχῆς.
 εὐφρῶς: 188, 24 καὶ μίλα γε εὐφρῶς C.
 εὐχαριστήσιος: 13, 11.
 εὐχαριστία: 49, 4 εὐχαριστίας ἐπαίνοιο
 διαχέων Or.
 εὐχερής: 200, 3 εὐχερές σε μαθεῖν C —
 142, 5 καταμαθεῖν εὐχερές (Thdt. εὐ-
 πετές).
 ἐγάμιλλος: 9, 28 ἐγάμιλλον φρόνημα.
 ἐφαρμόζω: 189, 19. 20 C.
 ἐφίστημι: 146, 16 ἐπιστήσασα τὸν νοῦν,
 vgl. νοῦς.
 ἐφοδίων: 119, 19—116, 3 τοῦ δεσποτικοῦ
 ἐφοδίου μὴ ἀποστρεφίσθω (Canon 13).
 ἔφοδος: 152, 10 ὅπως διαφύγῃ τὴν ἔφο-
 δον — 167, 22 ἔφοδον ποιήσας τῇ
 ἐκκλησίᾳ vgl. 169, 22.
 ἐφοῦδ: 166, 11 τὸ ἱερατικὸν ἐφοῦδ περι-
 τήσῃ.
 ἐχθρός: subst. 49, 25 Or — 129, 29 C
 = Teufel 52, 18 Or — adj. 50, 9 Or.
 ἔχρις: 190, 19 ἔχρις ἐπισχημένως δόγματι C.
 ἔχω: prägnant 70, 25 τὸ γὰρ ἔχῃ . . .
 τὸ προὔπλοχον οὐκ ἔχει D — 187, 3
 εἰ πίστεως ἔχουτο.
 ἔθος: 52, 26 τῆς τε ἔθους καὶ τῶν πρὸς
 δόξιν ζῶντων Or.
 ἔωθεν: 153, 19.
 ἔως: 52, 25 ἔως δὲ τοσοῦτον (adv.) Or
 — 63, 29 ἔως ὅτε.

ζάλη: 120, 11 θοοῖβον καὶ ζάλης ἐνέ-
 πλησε — 183, 19 ζάλαις καὶ . . . τρι-
 κυμίας κακῶν διαφορομένη C.
 ζάω: 49, 13 ἐξείνα. οἷς ζῶμεν Or — 51,
 5 ὁ ζῶν τῆς ἀληθείας λόγος Or.
 ζητέω: 53, 29 λάβωμεν τῶν ζητομένων
 τὴν λῶσιν Or — 65, 3 D — 72, 16 D
 — S1, 13. 16. 19 D.

ζήτημα: 65, 5 ζήτημα ἐνέβαλε D.
 ζήτησις: 88, 16 D — S1, 18f καταλείπει
 ζήτησιν D.
 ζυγομαχία: 55, 4 ἐπισκόπων τὴν πρὸς
 ἀλλήλους ζυγομαχίαν.
 ζωγράφος: 67, 9 D.
 ζωή: 47, 1 τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπείας
 Or — 51, 21 ἐλπίδα τῆς ζωῆς Or —
 94, 20 ἐκ τῆς ἀληθοῦς πηγῆς τῆς ζωῆς
 D — 95, 10 ff περὶ ταύτης τῆς πηγῆς
 τῆς ὄντως ζωῆς D — 164, 27 περὶ τοῦ
 λόγου τῆς ζωῆς C.
 ζωοποιός: 98, 20 ἄνευ τοῦ ζωοποιῶ (so
 A¹HR ζωτικῶ D. übr. HSS) D.
 ζωτικός: 98, 19 τὸ κατὰ φύσιν . . . ζωτικὸν D.
 ἦ: 4, 11f οὐκ — ἄλλ' ἦ.
 ἠγόμασι: τῶν ἔργων 76, 18 D.
 ἠγουν: 13, 5 ὅ γε μὴν Ρουφίνος ἠγουν
 Γελάσιος — 153, 30 σέβας ἀπενέγκων-
 το . . . ἠγουν δόξαν . . . σχῶσι — 174,
 18 τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἠγουν (Thdt.
 εἴτ' οὖν) κατὰ σάλλα συμβεβηκόσι
 C — 180, 2 φιλονεικίας ἠγουν μᾶλλον
 κακομαχίας C — 189, 29 μορφῇ . . .
 ἠγουν (var. εἴτουν) σχῆμα C.
 ἠδονή: 53, 23 Or.
 ἠλικία: 100, 5 εἰς προζοπὴν καὶ αὐξῆσιν
 ἠλικίας D — 100, 8 ἵνα πᾶσαν ἠλικίαν
 ἐδλογήσῃ D.
 ἠλιος: S1, 23 D.
 ἠμίρα: 50, 13 Or — 74, 27 ἠμίρας — νκ-
 τὸς D — 76, 7 ἐκ τῆς περιόδου τῆς
 ἡμέρας καὶ τῆς νκτὸς D.
 ἠμίτερος: 169, 3 οἱ ἠμίτεροι im Gegen-
 satz zu τοῖς δυσμενεῖσι.
 ἠμιθνής: 190, 23 C.
 ἠμιόλιος: 117, 5 ἠμιολίας ἀπαιτῶν (Ca-
 non 17).
 ἠρία: 169, 13 τὰς ἠρίας . . . ἐκράτει.
 ἠπειγμένως: 180, 6 C.
 ἠπίος: 49, 10 ἠπίαν . . . ἀνεξιστακίαν Or.
 ἠτοι: 73, 11 D — 89, 25 D — 92, 19 D — 147, 33.
 θάλαττα: 49, 6 f. ἐπιβαίνων τὴν ἀγρίαν
 θάλατταν καταπατήσας ἐπέξενσε Or —
 S1, 22 D.
 θαμά: 60, 5.
 θανάσιμος: 129, 6 θανάσιμα γέρομακα C.

θάνατος: 83, 11 D — 100, 23 ἐβασίλευσε | γὰρ ὁ θάνατος . . . ἐπὶ τοῖς μὴ ἀμαρτήσαντας D — 100, 25. 29. 101, 3 D.
 θάτερος: 89, 17 τῶν πατέρων προσώπων D — 92, 20. 23 θάτερον τοῦ πατέρον D.
 θαῦμα: 46, 10 παντός θαύματος μείζον Or — 51, 25 τὸ μέγεθος τῶν οἰκωδομάτων . . . παρέχεται τὸ θαῦμα Or.
 θαυμάζω: 79, 27 τὴν δίδαξιν D — 88, 20 θαυμάζομεν, πῶς D — 99, 14 θαυμάζοιτος τοῦ φιλοσόφου . . . εἰς τὴν ἀκρόασιν D.
 θαυμαστός: 46, 26 θαυμαστήν τινα κόσμον λαμπρότητα Or.
 θαυματουργός: 101, 10 ὁ θαυματουργῶν D.
 θαυματουργία: 100, 19 τὰς τε τῶν σημείων . . . θαυματουργίας D.
 θία: Sehkraft: 52, 6 ἐνέπνευσε θίαν τοῖς . . . ὀφθαλμοῖς Or.
 θεάομαι: 48, 30 γυναικα . . . θεασάμενος Or — 181, 20 θεθάμεθα τὸν ἄνδρα C.
 θεατής: 184, 12 τῆς μανίας πολέμων θεατής C.
 θεατός: 97, 30 D.
 τὸ θεῖον: 47, 9 ὁ πρὸς τὸ θεῖον ἔπαινος Or — 50, 26 μετὰ τῆς ἀγνοίας τοῦ θεῖου Or — 53, 27 περὶ τοῦ θεῖου φρονεῖν Or — 64, 19 μὴ ἄρα ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον D, vgl. 89, 16 D.
 θεῖος: 46, 14 θείῳ νεύματι Or — 47, 7 φόβος θεῖος Or — 47, 19 τὰς θείας ἐνεργημάτων Or — 48, 13 ὁ θεῖος λόγος τῆς ἀληθείας Or — 48, 17 ὁ θεῖος σωτὴρ ὁ ἡμέτερος Or — 48, 22 ἀπὸ θεῖων διδασκαλιῶν Or — 48, 26 τῇ τοῦτον θείᾳ προνοίᾳ Or — 49, 3 θείῳ ἰάματι Or — 49, 5 τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ σταθηρὸν βάδισμα Or — 49, 7 τοῖς θεῖοις ἔργεσι Or — 49, 21 τοῦ ἰδίου θεῖου πνεύματος Or — 49, 31 τῷ θείῳ νόμῳ Or — 52, 19 ἐκ τοῦ θεῖου νόμου Or — 50, 3 τῆς θείας ταύτης ἐνεργησίας Or — 50, 12 θεῖον ὁρῶμεν οἰζον Or — 50, 18 τὴν θείαν δυναστείαν Or — 52, 21 τὸ θεῖον καὶ ἅγιον πρόσταγμα Or — 53, 24 περὶ θεῖων πραγμάτων

Or — 67, 15 διὰ τῶν θεῖων πραγμάτων D — 68, 25 ἐκ τῶν θεῖων γραφῶν D — 80, 5 τὴν τῶν θεῖων ῥημάτων δίδαξιν D — 87, 22 ὁ θεῖος Πέτρος D — 96, 26 θεία . . . τὰ . . . ἐκφωνηθέντα D — 97, 14 τοῦ θεῖου χαρίσματος D — 98, 14 τὸ θεῖον εἶδος D — 129, 20 τοῦ θεῖου νόμου C — 129, 29 θείαν χάριν C — 130, 1 θείαν βούλησιν C — 167, 27 τὸ θεῖον γράμμα für das kaiserliche Schreiben — 183, 11 τῇ θείᾳ ὀήσει C.
 θέλῃσις: 129, 8 θελήσει θεοῦ C.
 θέλω: 72, 7 D — 82, 3. 6 D.
 θεμέλιος fundamentum: 46, 12 τοῖς θεμέλιοις . . . ἐρριζῶσθαι . . . γινώσκωμεν Or.
 θέμις: 47, 12 Or.
 θεογονία: 149, 23.
 θεόθεν: 53, 19 τῆς . . . θεόθεν . . . ἐληρηνησιν Or — 95, 6 θεόθεν ἐμπνευσθείς D.
 θεολογέω: 87, 17 D — 88, 7 D — 89, 9 ἀπόδειξις θεολογοῦσα D.
 θεομάχος: 64, 12 ἵππερ τοῦ θεομάχου Ἄρειον D, s. Ἄρειος.
 θεομολήσας: 140, 7 τῶν θεομισῶν τυράννων.
 θεοπνευστος: 53, 29 ἐκ τῶν θεοπνεύστων λόγων Or — 129, 16 ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς C.
 θεοπροπέως: 119, 30.
 θεός: 46, 7 τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ Or. 49, 18. 50, 12 u. ὅ. τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ Or — 51, 27 ὁ πάντων δυνάστης θεός Or — 52, 12 τοῦ ἀθανάτου θεοῦ Or — 52, 14 δυνάμει τοῦ θεοῦ Or — 52, 17 τὴν τοῦ θεοῦ ἀγνωσίαν (Wortstellung!) Or — 53, 5 τοῦ ἀθανάτου καὶ τοῦ ἡμετέρου θεοῦ Or — 130, 4 τῷ παντεφώρῳ θεῷ C, vgl. auch 180, 17 C — 180, 23 τὸν τῶν ὕλων θεόν C — 187, 2 ὡ πάντων κηδεμῶν θεός C — s. a. λόγος und Χριστός.
 θεοσέβεια: 128, 6 ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρός C.
 θεότης: 46, 20 τῇ τῆς θεότητος τοῦ ἡμετέρου σωτῆρος δυνάμει Or — 48, 21 γαληνῶν νεύματι τῆς αὐτοῦ θεότητος Or — 48, 29 τὴν ἀγνήν αὐτοῦ θεότητα

- Or — 49, 13 Or — 50, 21 Or — 51, 14 τῆς οὐρανίου θεότητος Or — 65, 12 f μιάς οἰῆς τῆς τῶν ἀμφοτέρων προσώπων θεότητος D — 65, 16 τῆς τοῦ πατρὸς καὶ εἰοῦ θεότητος D — 83, 15 τῆς τε θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς D — 83, 20 D — 88, 3 D — 90, 22. 26. 91, 9 μίαν θεότητα D — 99, 25 D.
- θεόφιλος: 96, 7 θεοφιλέστατε φιλόσοφε D.
- θεραπεύω heile: 10, 16 τὴν παλαιὰν ἀπιστίαν — 184, 20 τοὺς ἄλλους θεραπεῦσαι C.
- θεράπων: 181, 10 τὸν τοῦ θεοῦ . . . γνήσιον θεράποντα C — 53, 1 τοῦ αὐτοῦ θεράποντος Or.
- θερμός: 162, 2 θερμοτάτην . . . τοῦ βασιλέως ψυχὴν — 188, 20 εἰπέ μοι ὦ θερμοτάτε σι C.
- θέσις: 46, 19 ἀκινήτων τῇ θέσει τῆς πίστεως Or — 188, 26 θέσειω νόμῳ C.
- θεσπίσμα: 2, 4 ἐκ . . . θεσπίσματος — 53, 27 τῶν παλαιῶν προφητῶν τὰ θεσπίσματα Or.
- θεωρέω: 76, 10 D.
- θεωρία: 50, 12 Or — 74, 9 D.
- θήρατρον: 11, 32.
- θησανρός: 184, 4 τὸν τῆς παρανοίας . . . θησανρόν C.
- θλίψις Sträuben: 149, 32.
- θόρυβος: 129, 5 τοὺς θορύβους . . . ἐτίκησε ἢ λαμπρότης.
- θράττω: 187, 23 C.
- θρέμμα: 168, 33 θρέμματα = Schafe oder Herde.
- θηρησκεία: 33, 26 τῇ οὐρανίῳ θηρησκείῃ — 50, 28 f τῶν θηρησκειῶν τὰ γένη Or — 200, 4 εἰς τὴν ἡγουσάτην . . . θηρησκείαν C.
- θυσιαστήριον: 149, 21 θυσιαστήρια πηγύναι.
- θώπαξ: 162, 10.
- θωπεία: 149, 23.
- θῶψ: 158, 24 θῶπα ἀχροθίνιον τοῦνομα Εὐτόκιον.
- ἴαμα: 49, 3 θείῳ ἰάματι Or — 50, 15 τὴν τοῦ σωτηριώδους ἰάματος ἀνεξιστασίαν Or.
- ἰάομαι: 184, 19 C.
- ἰαρός: 91, 22 ὡς ἰαρός ἄριστος D.
- ἴδιος: 9, 21 τοῦ ἰδίου θείου πνεύματος Or — 50, 12 ἰδίᾳ θεωρίᾳ Or — 50, 25 τὴν ἰδίαν λειτουργεῖ τάξιν Or — 51, 28 τῆς ἰδίας . . . ἀρετῆς Or — 95, 1 ἴδιον mit Gen. D — 98, 20 ἰδίως D — 162, 30 κατ' ἰδίαν = privatim.
- ἰδοί: 71, 12 D — 85, 12 D — 89, 8 D — 91, 14 D — 184, 17 ἰδοὺ δὴ πάλιν αὐ C.
- ἰδρῶν: 191, 16 C.
- ἰερατικός: 118, 18 ὁ ἰερατικός κατάλογος.
- ἱεροφάντης: 94, 2 ὁ ἱεροφάντης Παῦλος D.
- ἱερώω: οἱ ἱερωμένοι 109, 9 — 118, 16. 17. 22 — 162, 12.
- ἰθίνω: 180, 34.
- ἰκανός: 47, 22 ἔργον ἰκανόν Or.
- ἱκεσία: 93, 30 διὰ τῶν . . . ἱκεσιῶν ἑμῶν D.
- ἱκετεῖω: 164, 32 C — 184, 14 C.
- ἱκέτης: 184, 17 ἱκέτης ἔρχομαι C.
- ἴλεως: 92, 9 D — 157, 4. C.
- ἴνα: 92, 23 διὰ τοῦτο . . . ἴνα D — 96, 30 mit Ind. fut. D.
- ἰοβόλος: 185, 19 τὰ ἰοβόλα . . . πέφινεν C.
- ἰός: 184, 24 C — 190, 19 C.
- ἱππῆλατος: 188, 12 ἱππῆλατον πεδίον C.
- ἰσοδύναμος: 66, 13 D.
- ἰσόπεδος: 46, 17 ἰσόπεδος πορεία Or.
- ἰσοπροσῆγορος: 79, 7 D.
- ἰσοσχέδιο: 86, 6 τὸ ἰσοσχέδιον D.
- ἰστορεῖω: 76. 6. 17 D — 148, 24 Ἰνδῶν ἰστόρησεν.
- ἰστορία: 72, 5 D — 76, 9 D — 148, 13 ἱστορίας ἔνεκα — 148, 15 ἱστορίας χάριν.
- ἴστωρ: 77, 8 ἴστωρ γενόμενος D.
- ἰσχυρός: 52, 2 ἰσχυροτάτοις νεύροις Or.
- ἰσχός: 200, 2 C.
- ἰσχῶν: 100, 23 οἷτε ἕαντοῖς . . . ἀρπῆσαι ἰσχῆσμεν D.
- ἴσως: 47, 18 Or.
- ἰταμότης: 183, 8 C.
- ἴγνος: 49, 7 τοῖς θείοις ἴγνῃσι Or.
- καθέ, καθάπερ: sehr oft — vgl. 66, 2. 10 D — 69, 3 D — 91, 6 D — 101, 1 D.
- καθαίρω: 50, 19 Or — 117, 6. 27 (Canon 17, 19) — 184, 23 C.

καθάπιαξ: 183, 5 C.

καθαρός: 46, 25 καθαρῶς διανοίας πεποιθήσει Or — 200. 15 καθαρὰν . . . δύνωσαν C — 53, 5 καθαρότητι πίστευ Or — 192, 6 καθαρὰν . . . συνείδησιν C — 181, 9 τὸ τῆς ἐμετέρας κολύσεως καθαρὸν τε καὶ ἐδάστροφον C — 181, 31 τὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καθαρὸν C.

καθαρότης: 182, 21 — 49, 18 Or — 67, 5 D — 53, 11 τὴν καθαρότητα τῆς καθολικῆς πίστεως Or.

καθέδρα: 189, 3 τῆς ἀφορισμένης καθέδρας κίβλη περιγράφειν C.

καθιδρόω: 51, 19 Or.

καθικετεύω: 93, 28 D.

καθίστημι: 47, 2 ἐπιφανεῖς καθίστησιν Or — 50, 5 ἀφανῆ καταστήσαι Or — 191. 10 ἡμᾶς εἰς φῶς κατέστησας, σεαντὸν δὲ εἰς σκότος C — 188. 16 εἰς μέσους καταστήσω C.

καθολικός: 46, 9 καθολικὴ ἐκκλησία Or u. δ. — 53, 11 τῆς καθολικῆς πίστεως Or u. δ. — ἐν καθολικαῖς (sc. ἐπιστολαῖς) 87, 16 D — 96. 20 D.

καθόλου: 112, 26 — 114, 1 — 116, 6.

καθομολογέω: 89, 20 D — 92, 2 D.

καθορῶ: 51, 11 Or.

καθουσιώω: 49, 17 τῆς ἐμῆς καθουσιωμένης ψυχῆς . . . τὴν καθαρότητα Or.

καθουσιώσεις: 48, 13 Or — 49, 27 Or — 200, 16 C.

καθουσιάζομαι: 191, 23 C.

καθουσιάζω: 148, 5 — 154, 14.

καθώς: oft — vgl. 70, 1 D — 71, 4 D — 72, 20 D — 16, 21.

καινότερον (denuo?): 151, 36.

καιότης: 98, 4 D.

καιρός: 52, 20 εἰς ἐκεῖνον γὰρ καιροῦ Or — 67, 19 ἐπὶ τοῦ παρόντος καιροῦ D — 166, 9 προβνόντος τοῦ καιροῦ.

καίτοι = καίπερ: 151, 37 — vgl. γε.

κακοδοξία: 128, 9 C — 181, 27 C.

κακόδοξος: 88, 25 κακοδόξοις . . . ἐννοίας D.

κακομαχία: 180, 2 C.

κακόνοια: 49, 29 Or.

κακοτεχνάζομαι: 129, 4 κακοτεχνήσάμερος C.

κακοτροπία: 18, 10.

κάλαιμος: 184, 24 C — 187, 15 C.

κάλλος: 183, 5 C.

καλοκάγαθής: 162, 11 ὁ δὲ βασιλεὺς ἔμφροντον ἔχων τὸ καλοκάγαθές.

καλός: 48, 9 τῷ πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶ Or.

καμπτήρ: 75, 27 ἐπ' αὐτὸν τὸν καμπτήρα ἐπανιών D.

καρών: oft, vgl. 112 ff.

καρπός: 47, 1 ἀθανασίας καρπὸν ἀθροίζουσα Or.

καρποφορέω: 101, 6 D.

κατά: m. Acc. 50, 13 καθ' ἡμέραν καὶ κατὰ χρόνον Or — 1, 25 — 2, 1 κατὰ τὴν σύνοδον — 5, 26 κατὰ τὴν βίβλον — 67, 21 κατὰ τὸ αὐτὸ D u. ä. δ. — 159, 29. 34 τοῦ κατὰ Ἄρειον προσβητέροι, vgl. 169, 16 — 162, 20 — 44, 9 κατὰ λέξιν = wörtlich — m. Gen. oft; vgl. 22, 1 — 85, 8 D — 93, 18. 25 D — 11, 19 — 3, 2 κατὰ τῶν σοφισμῶτων . . . ἐπιλήσει.

καταβολή: 75, 12 u. δ. πρὸ καταβολῆς κόσμον D.

καταδουλόω: 47, 22 Or.

καταθαρορέω: 161, 31.

καταχρῖνομαι: 186, 27 C.

καταλαζονεύομαι: 62, 25.

καταλαμβάνω: 52, 28 Or — erreiche: 48, 2 τοὺς ἀνωτέρω . . . τύπους καταλαμβάνει Or — 163, 26 καταλαμβάνοντα . . . τὴν Ἀλεξάνδρειαν, vgl. 167, 13 — 168, 31 — 169, 32.

καταλείπω: 35, 9 καταλείψας — 119, 5 καταλείψαντες.

καταλήπτικον (τὸ): 98, 27 D.

κατάληψις: 99, 1 D.

κάταλος: 152, 6 ἕλην κάταλον καὶ βαθινάτην.

καταλιώω: 53, 22 καταλιθῆντων τῶν πολεμίων Or.

καταμίχνομαι: 194, 18 C.

καταναγκάζω: 188, 9 C.

καταντῶω: 48, 13 Or.

καταξιώω: 48, 19. 30 Or — 49, 23 Or — 53, 16 Or.

καταπατέω: 49, 6 Or.

- καταπίπτω: 51, 16 Or — 68, 10 καταπίπτεις ἐκ τῶν σεαντοῦ λόγων D.
κατάρρητος: 190, 23 C.
καταρχή: 91, 22 ἐκ πρώτης καταρχῆς τῶν λόγων D.
κατασκέλλω: 190, 22 κατέσκληκεν C.
κατασκευάσμα: 116, 20.
κατασκευή: 67, 25. 28 D.
καταστέλλω: 159, 25 ἵνα συμφορῶν καταστείλῃς.
καταστρέφω: 7, 8 καταστρέφει τὸν βίον, vgl. 14, 27.
καταστροφή: 187, 11 πρὸς ἔσχατον ἀποκλινεῖς καταστροφῆς C.
κατατολιμῶ: 88, 25 D.
καταφλέγω: 83, 8 D.
καταφοίτησις: 98, 1 D.
καταχρηστικῶς: 36, 4.
κατεπέχω: 176, 31 κατεπέχονσα viell. volkstümlich für τῷ δακτύλῳ δεικνύσα (vgl. Thdt. 86, 9f).
κατενθύνω: 148, 7.
κατέχω: 49, 15 Or.
κατηγόρημα: 180, 31 C.
κατηγήσις: 180, 31 οὕτως τεταπεινωμένον καὶ κατηγῆ θεθεάμεθα τὸν ἄνδρα C.
κατηχέομαι: 112, 15. 18—116, 9—165, 32.
κατήχησις: 116, 10.
κατισχνῶ: 190, 21 τὸ σῶμα πᾶν κατισχνῶθέν C.
καίττω: 167, 20.
κέλευσις: 129, 6 κατὰ θεοῦ κέλευσιν C — 182, 22 κατὰ τῆς βασιλικῆς κελύσεως.
κεφαλαία Kopfsteuer: 191, 15 προσθήκη κεφαλαίων δέκα.
κεφάλαιον: 46, 9 ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἰσχυριώτατον νόμον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Or.
κεφαλή: 128, 18 κεφαλῆς ὑποστήσεται τιμωρίαν (capitis damnatio) C.
κηδεμών: 51, 6 τῆς ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών Or.
κηλῆς: 159, 26 μὴ . . . ἀθώοις ἀίμασι κηλῖδα . . . προσάψῃς.
κήρυγμα: 183, 19 C.
κινέω: 52, 5 Or — 80, 10 D.
κίνησις: 189, 2 τὴν κατὰ τὸν τόπον κινήσθαι κίνησιν.
κίων: 46, 19 κίονες κίονος λαμπρότεροι Or.
κληρικὸς: 116, 32 (Canon 17).
κληρώω: 77, 16 D.
κλίμαξ: 108, 8.
κλίνω: 151, 19. 153, 14 γόνυ κλίνασα.
κοινός: 53, 9 τῆς ἀγνῆς κοινῆς τε πάντων ἡμῶν μητρὸς (von der Kirche) Or — 53, 18 τῷ κοινῷ τῶν πραγμάτων συμφέρον Or — 53, 20 κοινῶς Or.
κοινωνία: 194, 14 ἀγίας κοινωνία C.
κόλπος: 55, 8 ἐν τῷ οἰκείῳ κόλπῳ θήμενος.
κομιδῆ: 48, 3 σιενὸν κομιδῆ Or — 149, 4 κομιδῆ νήπιον (vgl. Eus.).
κομιτάτον: 163, 9 ἐπὶ τὸ κομιτάτον γενέσθαι — 179, 15 φθάσας τὸ κομιτάτον.
κόπος Ermüdung: 166, 24 μήπω κόπον ἐμπούσωμεν.
κορύννιμι: 47, 24 ἡ ἐμὴ διάνοια τῶν θεῶν ἐδραγετημίτων κορυσθεῖσα Or.
κορυβαντιῶν: 62, 13 κορυβαντιῶν ἀλαζονικῶς . . . ἐφέρετο.
κορυφή: 46, 11. 15 Or.
κόσμος: Schmuck 46, 26 κόσμον λαμπρότητα Or — 51, 20 μετὰ ἐπίσημον κόσμον οικοδομοῦντες Or — Kosmos 51, 17 Or — 50, 24 Or — 52, 16 Or — 67, 25 D — 68, 1. 14 u. 3. D.
κομφισμός: 183, 14 κομφισμοῦ τινα ἐπιζονορία εἴρασθαι C.
κραδαίνω: 184, 3 τὰς γλώττας κραδαίνουσα C.
κρατέω: gelte 113, 12 κρατεῖτω ἡ γνώμη vgl. 113, 27. 114, 5. 7 (Canon 5—7). 1, 24 — transit. 101, 20 πίστις, ἦντινα . . . ἡ ἐκκλησία . . . κρατεῖ D — vgl. 3, 23 — 160, 12 — 149, 29 — 83, 10 ἐκρατήθη σαρκὶ D.
κρατύνω: 154, 7 τὴν ἐξεῖσε κρατινθεῖσαν τοῦ Χριστοῦ πίστιν — 164, 23 ἄπερ . . . ὠρίσθη καὶ ἐκρατύνθη C.
κορηνίζω: 72, 1 D — 81, 15 D — 84, 12 D.
κορημός: 71, 26 κορηνοῖς ἐπιβάς D.
κορηπίς: 52, 27 τῆς τε ἐφῶς καὶ τῶν πρὸς δόσαν κορηπίδων πατεψηφίσαστο Or.
κρίνω: 10, 2 οὐπω κεκοιμένης τῆς μάχης — 78, 6 u. 3. κρίνων κατὰ πρόγνωσιν D.

κρίσις: 180, 27 *θείη κρίσει κληθείς* C.
κριτήριον: 187, 10 C.
κριτής: 51, 28 Or — 93, 18 D.
κριτικός: 76, 19 *κριτικῆ σοφίᾳ* D.
κρούω: 53, 15 (*πλῶνας*) D.
κρουήνους: 188, 14 C.
κρίζω: *κιστός* sehr oft im Dialog, vgl. 66, 3. 5 — 67, 8. 12. 26 — 68, 1. 13 etc.
κτίσις: 70, 4 D — 75, 3. 5 D — 82, 22 D — 85, 20 D — 86, 20 D.
κτίσμα: 67, 23 D — 68, 14 D — 70, 21 D — 84, 25 D — 85, 4. 15 D.
κτίστης: oft; vgl. 85, 4 *κτίστης καὶ δημιουργός* D.
κνώω: 166. 32.
κνωικός: 46. 11 *τὸ κνωικὸν οὐκ κτηρίον* Or — 46, 28 *τοῦ περιβόλου τοῦ κνωικοῦ* Or — 47, 6 *ὁ κνωικός οἶκος* Or.
κνός (ὄ): 72, 4. 6. 16 D — 73, 20 D — 77, 21 u. o. D.
κνώω: 73. 10 D.

λαϊκός: 119. 1.
λαμβάνω: 46, 15 *ἄσθησαν λαβεῖν* Or — 48, 19 *ἐκ παρθένου λαβεῖν* Or — 52, 19 *ἐκ τοῦ θείου νόμου λαβεῖν* Or — 83, 8 D — 90, 6 *λάμβανε . . . ἑποθήσας* D — 96, 30 D — 98, 15. 22 *λαμβάνει σάρκα* D.
λαμπρός: 46, 19 *μῖνος λαμπρότερος* Or.
λαμπρότης: 46, 17 *τῆ λαμπρότητι τοῦ φωτός* *χομένη* Or — 47, 17 *εἰς τὴν τοῦ αἵθιου καὶ ἀθανάτου φωτός λαμπρότητα* Or — 48, 30 Or — 51, 1 *τὸ φῶς τῆς λαμπρότητος* Or — 51, 7 Or — 51, 13 *φαιδρότητα ἁγνῆς λαμπρότητος* Or — 51, 17 *τοῦ κόσμου τὴν λαμπρότητα* Or — 53, 2 Or — 129, 7 *ἀληθείας λαμπρότης* C.
λαμπροφανής: 16, 9 *ὄρος λαμπροφανές*.
λαός Volk Gottes: 200, 9 C — 86, 25 D — 100, 11 D.
λατρεία: 181, 11 f *διὰ τῆς ἐμῆς πρὸς τὸν θεὸν λατρείας* C.
λέγω: 129, 51 *ἕν' οὕτως εἶπω* C — 191, 23. 26 *ὡς εἶπεν* C.
λειτουργέω: 50, 25 *λειτουργεῖ τάξιν* Or.
λειτούργημα: 192, 2 C.
λειτουργία: 165, 15.
λεληθότως: 21, 18.

λεξίδιον Lesart: 21, 13.
λέξις: 66, 26 *οὐ μισθὸν ἢ λέξις παρέχει ἄγωνα* D — vgl. 71, 5. 21. 72, 2. 7. 79, 29. 80, 5 D.
λευκός: 88, 14 *λευκότερας φησίσεως* D — 90, 27 *λευκότερον* (Adv) D — 94, 27 *λευκότερα* (Adv) D.
λεωφόρος: 84, 11 f *τῆς βασιλικῆς λεωφόρου τοῦτ' ἔστι τῆς ἀποστολικῆς πίστεως* D — 180, 14 *πρόσειον ἐν μέσῳ τῆς λεωφόρου* C — 5, 28 *τῆ λεωφόρου τῆς ἀληθείας*.
ληστήριον: 183, 15 *τί . . . ἡμᾶς τὸ ληστήριον . . . ιτιρώσσει* C — 195, 12 *ἢ τοῦ ληστήριου . . . δεινότης* C — 200, 5 *τοῦ οἴκειον ληστήριον* C.
λήψις: 148, 25 *λήψις . . . τῶν ἀναγκάων*.
λίαν: 5, 22 *παλαιὸς λίαν* — 60, 27 *λίαν τροχόμενοι* — 61, 14 *λίαν θαυμαζόμενος* — 63, 21 *λίαν οἰκτοῦ φωνῆ* — 135, 10 *λίαν ἐρμόδιον* — 160, 6 *λίαν ἐν τοῖς οὐκαιοτάτοις* — 166, 29 *ἀπερχοῦς λίαν* — 169, 34 *δὲ ὄλιγον λίαν* — 179, 5 *λίαν πισιότατος* — 185, 22 *λίαν ἄστειον* C — 190, 29 *ρεανικῶς γε λίαν* C — 190, 16 *ὦ τῆς ματίας λίαν* C.
λίβελλος: 54, 25, 30 — 55, 2. 7. 15.
λιπαρώ: bitte 22, 9 *ἐπαγγελίας λιπαρηθείς* — 149, 28 *βασιλέως . . . παρακλήσει λιπαροῦντος*.
λογίζομαι: 48, 11 Or.
λογισμός: 80, 24 D — 88, 24 D — 46, 26 *κόσμον λαμπρότητα σοτήριος προσήγαγε λογισμός* Or — 52, 8 *τῆς διανοίας . . . τὸν λογισμὸν* Or — 52, 9 *τῆς διατηπώσεως τὸν λογισμὸν* Or — 52, 17 *λογισμὸν ἀμαρτήματος* Or — 53, 10 *ὁ λογισμὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς* Or.
λόγος: 6, 2 *θεοῦ λόγον* — 46, 5 *λόγος προσφωνητικός* — 48, 7. 14 Or — 49, 16 Or — 52, 10 *μήτε λόγον μήτε ἀρῆμῳ* Or — 67, 2 D — 68, 10 D — 74, 13 *ἐν βίβλῳ λόγων μυστικῶν Μωσέως* D — 80, 10. 16. 18. 27 D — 81, 1. 3 *οὐ λόγον μόνον . . . ἀλλὰ ἀληθῶς* D — 83, 3. 8 — 89, 20 D — 90, 10. 97, 6. 98, 6. 27. 99, 1. 100, 13 D — 108, 12 *λόγος διδασκαλικός* — 186, 9 *ἐν*

τῷ ἐπερόχοντι λόγῳ C — 187, 26 ποι-
 νίλοις λόγοις C.
 λοιπός: 46, 16 ἀπασῶν τῶν λοιπῶν
 ὄλων Or — 50, 11 τὰ λοιπὰ ἔθνη Or —
 50, 16 τοῖς λοιποῖς Or — 52, 10 τὸ
 δὲ λοιπὰ Or — 53, 5 τὸ λοιπόν Or —
 72, 16 — 85, 27 — 94, 10 λοιπόν (Adv)
 D — 92, 10 τῶν λοιπῶν D — 129, 3
 λοιπόν C u. δ.
 λόκος: 191, 13 C.
 λυμῶν: 179, 3 — 189, 15 C.
 λύσις: 53, 29 Or.
 λυσιτέλεια: 48, 20 Or.
 λυτιῶν: 189, 29 C.
 λυτρώομαι: 100, 26 τῆς τοῦ θανάτου
 ἔξουσίας . . . λυτρώσασθαι D.
 λῦω: 99, 21 τὰ λυθέντα D.
 λύβη: 173, 13 τὴν Ἀρείου λύβην εἶδε-
 δεχημένους.
 μαθητής: 101, 21 D.
 μακαριότης: 67, 6 D.
 μέλα: 48, 2 καὶ μέλα εἰκότως Or — 62,
 8 εὐ μέλα ἤρσα — 185, 2, 22 C —
 188, 24 καὶ μέλα γε C u. oft —
 μᾶλλον: 47, 6 μᾶλλον δὲ Or — 50, 5
 τί γὰρ μᾶλλον ἢ . . . Or — 50, 20 ἀλλὰ
 μᾶλλον . . . ἐναντίως ἂν ἀπέβη Or —
 67, 19 D — 82, 5 μᾶλλον δὲ καὶ D —
 84, 24 μᾶλλον δὲ D — 193, 8 μᾶλλον
 δὲ C — μέλισσα: 16, 10 — 47, 26 εἰ
 καὶ τὰ μέλισσα Or — 49, 19 μέλισσα
 δὲ καὶ ἐξαίρετος Or — 51, 24 Or —
 53, 10 Or — 93, 31 D — 129, 31 μέ-
 λισσα ὕπον γε C — 169, 7 μέλισσα
 καὶ — 150, 10 ὡς ἔτι μέλισσα vgl.
 153, 23.
 μανία: 49, 25 ἄμετρος τῶν ἐχθρῶν μα-
 νία Or — 50, 14 πυρόδους μανία·
 ὁστρα(φ)ελαντομένους Or — 50, 22 ἢ
 τῶν ἀνθρώπων μανία Or — 184, 12
 τῶν τῆς μανίας πολέμων C.
 μαγκός: 192, 9 γὰρ μὲν τι μανικὸν
 ἐνεῖναι δόξῃ C.
 μέγιστος: 71, 16 D — 83, 17, 18 D.
 μαρτυρία Schriftzeugnis: 68, 21, 25 D
 — 69, 10, 70, 27 D — 85, 10, 14, 18,
 88, 6f D u. δ.

μαρτύρομαι: 89, 21 μεμαρτύρηται D.
 ματαιότης: 190, 26 C.
 μεγαλειόν: 98, 21 τοῖς μεγαλείοις τοῦ
 θεοῦ D.
 μεγαλαυχέω: 22, 2.
 μεγαλειότης: 92, 9 ἢ θεία μεγαλειότης D.
 μεγαλοπρέπεια: 48, 10 Or.
 μεγαλοφυῶς: 119, 29.
 μεγαλύνω: 101, 27 D.
 μέγας: 59, 29 μεγάλως τε καὶ πλατέως
 Or — 93, 13 μέγα (Adv.) D — 46, 18
 παντὸς θαύματος μείζον Or vgl. 176,
 35 — 49, 20 παντὸς ἐπαίνου μείζονα
 δικαιοσύνην Or — 49, 13 τὰ μέγιστα Or.
 μέγεθος: 48, 3 ἀμέτρον ὄντος μεγέθους
 τῶν ἐνεργειῶν Or — 48, 14, 50, 17,
 51, 22 Or — 83, 20 τὸ . . . μέγεθος
 (acc. graec.) D.
 μειόομαι: 80, 25 μειοῖται D.
 μέλων: 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαιμο-
 νίας τὴν ἐλπίδα Or.
 μέλος Glied: 49, 2 τῶν μελῶν χυθέντων
 καὶ διασπασθέντων ὄλων Or — 52, 1
 τῶν πάντων μελῶν τὴν συζυγίαν συν-
 ἔδησε Or — 132, 8 (var. μέρους).
 μεμβρόνη: 2, 10 ἐν μεμβρόναις.
 μίντοι: 52, 29 Or — 128, 15 C — 150,
 31 — 161, 26 — 162, 4 — 174, 27 — 182, 2
 C — 183, 18 C — 187, 13 C — 188, 23 C.
 μίσημα: 190, 25 C.
 μεσίτης: 189, 28 ὃ τῶν θηρίων μεσίτα C.
 μετέ: 47, 4 μετὰ τοῦ προσήκοντος ἐπαί-
 ρου Or — 52, 25 ἢ ἔτι μετὰ τῆς σκαι-
 οτήτος τῶν ἀνθρώπων προήχθη Or
 — 172, 15 μετ' οὐ πολὺ.
 μεταγενής: 65, 28, 66, 7, 71, 23, 75, 2,
 77, 23, 92, 24, 25 D.
 μεταγεννώ: 80, 29 μεταγεγενημένος D.
 μεταλλάττω: 165, 11 μακαρίῳ τέλει μετ-
 ἀλλάττει τὸν βίον.
 μέταλλον: 56, 24 τοῖς μετέλλοις συνέ-
 χεσθαι.
 μετὰστασις: 98, 2 D.
 μετατρέπω: 18, 13.
 μεταχειρίσις: 117, 4 (Canon 17) τόκους
 λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως.
 μεταχρόνιος: 92, 25 μεταχρόνιον τοῦ
 παρό· D.

μετόπωρον: 113, 25 *περὶ τὸν τοῦ μετώπων καιρὸν*.

μετριότης: 47, 21 *τὴν ἐμὴν μετριότητα . . . θεὸς . . . κατεδοιλόσατο* Or — 48, 11 *τῆς ἐμῆς μετριότητος τὴν καθ' ὁσίων* Or.

μέτωπον: 46, 18 *τὸ μέτωπον* (sc. *τῆς κορυφῆς*) *ἀστροειδέϊ σφραγιδι ζεκοσμημένον* Or — 53, 13 *τὸ μέτωπον τῆς οὐκείας αἰδοῦς* Or.

μηδαίς: 21, 12 *μηδεμίαν μοῖραν τῶν . . . πραγμάτων ἐμνημόνευσεν*.

μῆρ: 58, 25 *ἀλλὰ μῆρ καὶ . . . δέ* — 89, 26 D — 191, 21 *καὶ μῆρ* C — 118, 28 *μὴ μῆρ ἀποξέγγυσθαι* — 57, 16 *οὐ μῆρ ἀλλὰ καὶ* — 56, 9, 119, 26, 158, 4 *οὐ μῆρ δέ ἀλλὰ καὶ* — 2, 24 *οὐ μῆρ δέ ἀλλὰ γὰρ καὶ* vgl. 5, 22, 25 — 32, 24 — 119, 26 — 168, 8.

μηρῶ: 10, 5.

μήστωρ: 189, 24 C.

μήτηρ: 53, 9 von der Kirche *τῆς πάντων ἡμῶν μητρός* Or.

μητροπολίτης: 114, 2 (Canon 6).

μηχανάω: 185, 14 C.

μηχανή: 11, 26 *εἰς μηχανῆς εἶδος* — 82, 23 *οὐκ δογάνοις οὐτε μηχαναῖς* D.

μηχάνημα: 11, 30.

μαίνω: 51, 17 *τοῦ κόσμον τὴν λαμπρότητα . . . μαίνοντες* Or — 200, 5 *θεοῦ ὄνομα . . . ἐμίμνεν* C.

μαιφονία: 8, 15 — 21, 30.

μαρῶς: 191, 20 *ταῖς μαρῶς σου ζήτησεσιν ἐμπλακέντες* C.

μικρομεγέθης (var. *μικρομέγεθος*): 33, 18.

μικρῶς: 48, 27 *μικρῶ τινι τροφῇ* Or — 49, 16 *μετ' αὐτῆς τῆς μικρῶς τοῦ λόγου παρασκευῆς* Or — *μικρόν* (Adv.) 84, 13, 85, 5, 91, 15 D.

μικροπνεχία: 113, 14, 23.

μισήαθος: 140, 16 *ἐπὶ τοῦ μισαγῆθου ἐχθροῦ δαίμονος*.

μισθοδοτιῶ: 22, 4.

μισόθεος: 19, 1.

μῖσος: 181, 22 C.

μημόσνον: 165, 20 *τὸ μημόσνον . . . περιελεῖν*.

μονήρης: 188, 22 *ὦ τῆς μονήρους δυνάμεως πάτερ* C.

μορογενής: 71, 2, 80, 26, 81, 25, 97, 30 D u. ὁ.

μόνω: 166, 34.

μόρφωμα: 190, 3 C.

μοχθηρία: 84, 22 *ἐπὶ τὸν βιθὸν τῆς μοχθηρίας Ἀρείου* D — 96, 11 *τὴν ἀσεβῆ μοχθηρίαν Ἀρείου* D.

μυριανδρος: 14, 7 *στρατόπεδον μυριανδρον*.

μυσαρός: 182, 7.

μῦσος: 177, 10 — 182, 14 — 163, 28 *ὡς μῦσος γὰρ αὐτὸν* (sc. Arius) *ἐξετρόπετο* vgl. 178, 32.

μυστήριον: 93, 14, 96, 23, 98, 28, 30 D — 110, 15 *τῆς κατὰ σάρκα αὐτοῦ οἰκονομίας μυστήριον* — 181, 20 *τὰ ἄγια μυστήρια τῆς εὐμερείας* C.

μυζός: 185, 21 C.

μῦω: 148, 16 *παῖδας μεταμημένους . . . εἰς . . . παιδείαν*.

ναί: 78, 1, 3, 4, 5, 7, 86, 1, 90, 20 D.

ναός: 51, 20 *ναοὺς . . . οἰκοδομοῦντες* Or.

νεανικός: 190, 29 *νεανικῶς γε λίαν* C.

νεαρός: 10, 15 — 118, 13.

νεογενής: 189, 13 C.

νεόκτιστος: 189, 13 C.

νεῦμα: 82, 19 D — 46, 14, 52, 25 *θεῖω νεύματι* Or — 48, 20 *γαληρῶ νεύματι* Or — 50, 21 *σωπηρῶ νεύματι* Or — 82, 18 *νεύματι πατριζῶ* D — 154, 13 *θεοῦ νεύμα*.

νευροκοπέω: 56, 23.

νεῦρον: 52, 2 Or.

νέφος: 74, 27 D — 83, 8, 28 D.

νεωτεροποιία: 8, 27 — 120, 14.

νηπιόθεν: 119, 2.

νηκτής: 49, 10 *νηκτής ὢν ἐν πᾶσι* Or. u. oft im Kaisertitel.

νηγάς: 61, 24 *νηγάδες* (sc. *λόγων*).

νοερός: 67, 3 *τῇ νοεραῖ . . . οὐσίᾳ* D — 67, 12 *ἐν τῷ νοερῶ ταμείῳ τῆς ψυχῆς* D — *νοερόν* (Adv.) 67, 2, 8 D.

νοέω: 51, 24 Or — 65, 5, 23, 66, 19, 67, 1, 29 D — 73, 14 *συλλογισώμεθα . . . καὶ νοήσομεν* D — 73, 19, 75, 22, 85,

6. 86, 20 D — 8, 23. 91, 12. 15 πί-
σει νοεῖν D — 90, 23. 91, 9 νοεῖσθαι
καὶ πιστεῖσθαι D — 90, 12. 92, 11.
18. 94, 10. 11. 97, 6. 16. 98, 3 D.
νόημα: 79, 28. 80, 6. 91, 23 D.
νόθος (adj.): 160, 19.
νομεύς: (von Athanasius) 168, 32.
νομίζω: 50, 9 Or — 51, 29 Or.
νομοθετέω: 48, 11 Or.
νόμος: 46, 9 τοῦ ἀγιοτάτου νόμου τῆς
καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 46, 23 τοῦ
ἀθανάτου αὐτοῦ νόμου . . . τὴν σε-
μνότητα . . . ἔδωκεν Or — 49, 12 τὴν
ἀγριότητα τῷ νόμῳ ἐπέταξεν Or —
49, 31 τὰ τῷ θεῷ νόμῳ δηλούμενα
Or vgl. 52, 19 Or — 181, 25 ἐν τῷ νόμῳ
τοῦ θεοῦ C.
νόσημα: 48, 31 παντὸς νοσήματος ἐλε-
θήσαν C.
νόσος: 49, 1 δι' οὗ . . . νόσον . . . ἀνα-
λωθεῖς Or.
νοτάριος: 106, 2.
ροννέχεια: 165, 16.
νοῦς: 46, 23 εἰς νοῦν ἔδωκεν Or — 64,
16. 67, 13 D — 74, 8 ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν
νοῦν τοῦ πράγματος D — 74, 18 D —
85, 2. 87, 9. 96, 7 ἐπίστησον (ἐπιστήσας,
ἐπιστήσαι) τὸν νοῦν D vgl. 146, 16 —
88, 25. 92, 12 τὰ ἐπέρ νοῦν D — 90,
9 D — 91, 16 τὸν νοῦν δοῦναι ἡμῶν
D — 92, 29 κατὰ νοῦν λαβῶν . . . πρὸς
τὴν ἀίδιον . . . οὐσίαν D.
νυγματίζω: 72, 17 D.
νῦν: 93, 24 νῦν καὶ πάντοτε D — 97, 2
νῦν μάλιστα D — 101, 20 καὶ ἄχρι
καὶ νῦν D — 164, 17 καὶ νῦν ἄρα —
188, 1 νῦν μὲν . . . νῦν δὲ C — 200, 10
καὶ νῦν μὲν . . . δὲ C.
νῦττοιμαί: 153, 29 ἔπο τῆς πατροφῆας δει-
σιναιμονίας νῦττομένης.
ξενία: 186, 7 εἰ τὴν τοῦ σώματος ξενίαν
. . . παραλαμβάνεις C.
ξενιτεία: 149, 10.
ξένος sonderbar: 162, 28.
ξίλον: 51, 17 Or.
ὀδηγέω: 85, 3 ὀδηγήσει σε D.
ὀδός: 46, 7 πρὸς ἐπιποίαν . . . ὁδοῦς Or.
ὀδοῦς: 183, 17 βρουχῆται ἐπιπρίονσα τὸν
ὀδόντα C.
ὄθεν: 72, 14 D — 88, 12 D — 181, 18
C — 182, 8.
ὀθόνη: 155, 16.
οἶαξ: 150, 5 τῆς ἀρμερωσίνης . . . τοῦς
οἶαξας.
οἶδα: 78, 8 εἰδὸς ἐν ἑαυτῷ D.
οἰκετός = Reflexivpron.: 83, 23. 89, 25 D
— 169, 5 — 169, 17 τῆς οἰκείας κακο-
τεχνίας — 172, 4 — 180, 33 — 183, 8 τῆς
οἰκείας ἱταμότητος C — 11, 32 — 12,
1—52, 3 τῆς οἰκείας ἀρμονίας Or —
53, 4 οἰκειοτέρα τῷ προνοίᾳ Or —
53, 13 τῆς οἰκείας αἰδοῦς Or — 55, 8
— 151, 21 πορευομένην τοῖς οἰκεῖοις
ποσί — vgl. 153, 22. 32. 33 u. ö. —
200, 5 τοῦ οἰκεῖου ληστηρίου C.
οἰκουμένη: 50, 7 Or — 46, 14 ὡς πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην ἀλοθησαν τοῖτον λαβεῖν Or.
οἰκητήριον: 46, 11 τὸ κρυαζὸν οἰκητή-
ριον Or — 48, 21 ἀγνοῦ σώματος οἰκητή-
ριον Or — 193, 10 ἢ γὰρ βούλησις
. . . τῷ οἰκητηρίῳ αὐτῆς ἐμπέπηγε C.
οἰκίζω: 47, 13 εἴω οἰκισθεῖσα Or.
οἰκοδομέω: 51, 20 κινῶς . . . οἰκοδομῶν-
τες Or.
οἰκοδόμημα: 51, 22 Or.
οἰκονομέω: 97, 11 D — 153, 17 οἰκono-
μῶντος τοῦ θεοῦ.
οἰκονομία: 4, 14. 18 — 72, 3 D — 83, 16.
22 D — 98, 3. 28 D — 99, 5 D — 176, 16
οἰκονομίας θεοῦ — 186, 7 οἰκονομῶν
τῶν θεῶν ἐνεργειῶν C.
οἰκονομικῶς: 76, 4 D — 83, 18 D.
οἶκος: 48, 20 τοῦ παρ' αὐτοῦ οἴκτου
Or — 50, 13 θεῖον ὀρῶμεν σνεργεῖν
οἴκτου Or — 52, 13 θεοῦ ὁ ἀκάματος
οἴκτος Or — 148, 33 f εἰς οἴκτον ἐλ-
θόντες.
οἶμαι: 80, 21 D — 95, 23 D — 183, 7
C — 71, 24 ὡς οἶσθαι D.
οἰονεῖ: 183, 5 C.
οἶος: 48, 27 οἶόν τε Or — 181, 31 ὡς
οἶόν τε C.
οἶστρος: 188, 8 τίς ἄρα οἶστρος ἡμῶς . . .
κατηνέγκασεν C — 190, 25 οἶστρος μα-
ρία τε C — 50, 14 πυρώδους μαρίας

οἶτρο(ν) ἐλάνοιμένοις) (vgl. 173, 23; Thdt.).
 ὀλίγοις: 46, 8 οὐχ ἥμισυ Or — 50, 27 ἐν ὀλίγοις Or — 72, 24. 87, 18. 24 καὶ μετ' ὀλίγα D.
 ὀλισθάνω: 48, 14 οὐδεμία πλὴν αὐτὸν ὀλισθήσει Or.
 ὀλισθος: 151, 15.
 ὀλόκληρος: 186, 17 ὀλόκληρον . . . τὴν αἰδιότητα C.
 ὀλοφύρομαι: 180, 15 C.
 ὄλωις: 85, 15 D — 116, 25 — 117, 28 — 128, 15 C — 182, 15 οὐθ' ὄλωις C — 184, 2 C — 186, 17 C — 188, 4 οὐδὲ ὄλωις C — 189, 22 C — 190, 1 C — 190, 14 ὄλωις δὲ C — 192, 6 C.
 ὀμαλός: 46, 17 ὀμαλὴ πορεία C.
 ὀμβροσ: 191, 26 ὁ τῆς θείας δυνάμεως ὀμβροσ C.
 ὀμῆγροις: 56, 22.
 ὀμιλία: 48, 30 Or — 50, 6 ἐκ τῆς ἡγουτάτης ὀμιλίας μετὰ τῆς πηγῆς τῆς δικαιοσύνης Or — 51, 7 τοῦ . . . λόγον δαυκεύεσθαι τὴν ὀμιλίαν Or — 158, 29 ἡ περὶ Ἀρείου πρὸς αὐτὴν ὀμιλία — 184, 15 ἐπισχέτω γοῦν σε ἡ τῆς Ἀφροδίτης ὀμιλία C.
 ὀμιλος: von der Synode 16, 17.
 ὄμμα: 93, 2 τὸ τῆς διανοίας σου ὄμμα D — 106, 15 τὸ ὄμμα τεῖνας εἰς τὸν οὐρανόν.
 ὀμογνώμων: 200, 6 C.
 ὀμοίω: 98, 7 D.
 ὀμοίως: 159, 1 τὰ αὐτά . . . ὀμοίως.
 ὀμοιώσις: 67, 10 D — 98, 5 πρὸς ὀμοίωσαν D — 98, 6 εἰς ὀμοίωσαν D.
 ὀμολογητής: 56, 17 ὀμολογητῶν πολλὸς ἀριθμὸς — 196, 2 C.
 ὀμονοία: 53, 16 εἰς μίαν ὀμόνοιαν . . . βλέψαντες Or — 164, 29 ὀμονοίας ἐπαρήρημαι φροντίδα C — 165, 1 τὰ μίση τῆ ὀμονοία νικήσητε ἕν C — 165, 2 ἐπικουρήσατε . . . τῆ ὀμονοία C — 165, 5 ποιήσατέ με ἀκούσαι . . . τὴν ἑμῶν ὀμόνοιαν C.
 ὀμοούσιος: 66, 12 D — 82, 27 D u. ὁ.
 ὀμότιμος: 82, 28 D.
 ὀμόφρον: 159, 3 — 158, 23 πρὸςβέτερόν

τινα ὀμόφρονα τῶν τῆς Ἀρείου βλασφημίας ζωνωνῶν.
 ὀμοφωνία: 101, 24 D. .
 ὀμόψηφος: 42, 11 ὀμοψήφους ἀλλήλων εἶναι.
 ὄντως: 50, 3 Or — 81, 1 εἰς ὄντως θεός D — 95, 10. 15 τῆς ὄντως ζωῆς D — 176, 35 ἦν ὄντως ἔκπληξις.
 ὄξυρροπος: 186, 2 C.
 ὀπαδός: 193, 17 τοῦ Χριστοῦ . . . ὀπαδός C.
 ὀπότε: 48, 8 ὀπότε εἴ τις . . . λογίσαιτο.
 ὀράει: 67, 20. 83, 12 τὰ ὀρόμενα D 70, 22 δημιουργός . . . ὀρομένων καὶ νοουμένων D — 71, 26 D — 80, 4 D — 82, 23 D — 90, 4 τὴν γτίαν . . . τὴν τε ὀρωμένην καὶ νοουμένην D — 82, 29 D — 85, 15 τῶν ὀρατῶν καὶ ἀοράτων πτισμάτων D — 89, 10 D — 97, 29. 98, 1 D.
 ὄργανον: 82, 23 D.
 ὄργη: 200, 2 τῆς θείας ὄργης ἡ ἰσχίς C.
 ὀρίζω: 164, 23 C.
 ὀρμάω intr.: 161, 30 — 194, 2 C.
 ὀσημέρια: 162, 18 — 183, 15 C.
 ὄσιον (τὸ): 51, 11 τοῦ ἐνδοξοτάτου ὄσιον ἐπεοφρονοῦντες Or.
 ὀσιότης: 129, 28 C.
 ὄσος: 49, 27 εἰς ὄσον quatenus Or — 102, 26 οὐδὲ ὄσον ἀκούσαι — 130, 3 ὄσον οὐδεπόποτε C.
 οὐ: 82, 23 f. οὐκ — οὔτε — οὐδὲ D — 90, 10 οὐκ ἂν οὐδὲ — οὔτε D.
 οὐαί: 93, 19 οὐαί Ἀρείω D.
 οὐδέ: 70, 23 οὐδέ — οὔτε — οὔτε D — 88, 11 οὐδὲ ἀκηκόειν ποτέ εἰ μὴ τῶν D.
 οὔν: sehr oft i. Dialog z. B. 64, 15. 18. 65, 9. 22. 66, 19. 24. 68, 8. 12 D — 69, 25 τίς οὔν — 70, 21 ὥσπερ οὔν καὶ ἔστιν — 71, 16 τάχα οὔν καὶ — 73, 19 — 74, 25 οὔν i. d. Apodosis — 77, 8. 10 — 79, 23 — 81, 3 — 86, 3. 7 — 94, 22 — 96, 7 — 97, 13 D — 187, 1 οὔν δή.
 οὐράνιος: 47, 3 οὐράνιος δόξα Or — 51, 11 τὸ οὐράνιον . . . φῶς Or — 51, 13 τῆς οὐρανίου θεότητος Or.
 οὐρανός: 49, 19 θεός. ὁ τὸν οὐρανὸν οἰκῶν Or.

οὐσία: s. oft, bes. i. Dialog — vgl. 66, 20.
67, 4. 81, 9. 87, 9. 89, 27 D.

ὄφειλω: 116, 26 — 51, 30 τὸν ὀφειλόμενον τύπον Or.

ὀφθαλμός: 52, 6 Or — 82, 19 ὀφθαλμῶν βλέμματι D.

ὄχλος: 184, 16. 28 C.

ὀχρώμα: 194, 16 C.

ὄψις: 51, 23 ἄξιον τῆς ἐαντῶν ὄψεως παρέχεται τὸ θαῦμα Or — 180, 18 κατὰ τὴν πρότην ὄψιν C — 162, 21 ἀξιῶσαι . . . τῶν ὄψεων.

παγγενῆ (adv.): 140, 13.

πάγιος: 153, 2 πάγιον γνώμην ἐνθεῖναι.

παγίς: 11, 28 παγίς πλάνης — 112, 20 εἰς παγίδα τοῦ διαβόλου (Canon 20).

πάθος: 100, 21 σωματικὸν πάθος D — 101, 12 D.

παιδοποιία: 75, 21 D.

πάλαι: 22, 5 — 87, 25 D — 183, 11 C — 2, 8 πάλαι τε καὶ πρόπαλαι.

παλαιός: 87, 25 ἐν τῇ παλαιᾷ D.

παλαιῶν: 75, 22 τῆς αὐτῆς φύσεως παλαιουμένης καὶ ἀνανευομένης ἄχρῃ συντελείας D.

πάλιν: 5, 11 — 71, 4. 72, 30. 73, 24. 26. 75, 21. 76, 13. 78, 23. 80, 19. 83, 4. 84, 22. 92, 25. 97, 19. 92. 98, 14. 99, 22 D.

παλινοψία: 161, 20.

παμμίαρος: 156, 18 παμμίαρος . . . πλάνη C — 164, 17 παμμίαρος φθόρος C.

παμψηφί: 102, 20.

πανάγαθος: 93, 15 παναγέθον πατρός πανάγαθος νόος D.

πανάγιος: 53, 25 τοῦ παναγίου πνεύματος Or — 65, 15 τὸ πανάγιον καὶ ἀπαράλλακτον τῆς . . . θεότητος D.

πανηγυρικός: 128, 21 πανηγυρικώτερον γράψας C.

πανοικί: 146, 13.

πανοργία: 184, 9 C — 189, 25 C.

πανοῦργος: 187, 14 C.

παντίπασι: 48, 4 Or.

παντελῶς: 96, 18 D — 98, 27 D — 181, 21 C.

πάντη: 91, 4 D — 96, 24 D — 163, 31 — 186, 23 C — 4, 8 πάντη τε καὶ πανταχοῦ.

παντοδαπός: 183, 17 C.

παντοδύναμος: 46, 7. 47, 19. 49, 18 τοῦ παντοδύναμον θεοῦ Or.

παντοζώτωρ: 129, 23 παντοζώτωρ θεός C.

πάντοτε: 93, 24 D — 193, 8 C.

παντοργός: 141, 20 τοῦ παντοργοῦ θεοῦ (Thdt. μεγίστον).

πάντως: 72 5. 74, 20. 22. 77, 12. 89, 16 D.

πάνν: 48, 6 πάνν ἐνκόλως Or — 187, 5 γραφῆς πάνν ἀρχαιοτάτης C — 7, 16 Ἐνσεβίον τοῦ πάνν.

πανόλης: 196, 3 C.

παρά: 5, 4 παρά τοῦ κυρίου λαβόντες — παρά verbunden mit διὰ: 3, 26 — 16, 26 — 60, 19 — 96, 26 — 101, 18 — 164, 18 C.

παραβλέπω: 72, 29 D.

παραβολή: 80, 1 τῆς εὐαγγελικῆ παραβολῆ D.

παράγω: 76, 14. 24 D — 88, 9 D.

παράγγελμα: 191, 4 C.

παράδειγμα: 50, 10 τοῦ φαῖλον παραδείγματος Or — 192, 9 παραδείγματος κίλλιον C.

παράδεισος: 97, 11 ἐν τῷ παραδείσῳ τῶν πρωτοκτιστῶν ἐνθρώπων D.

παραδίδομι: 109, 18 D — 101, 19 D.

παραδοξοποιία: 58, 20.

παράδοσις: 114, 8 ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία (Canon 7).

παραίνω: 88, 22 D.

παραίνεις: 200, 14 κακῆ παραίνεις C.

παραίτιος: 34, 9.

παρακαλέω: 91, 1 D — 97, 9 D — 165, 1 C.

παρακατατίθηναι anvertraue: 159, 36.

παράκλησις: 162, 21. 24 — 164, 21 C.

παράλιος: 187, 7 C.

παράνοια: 185, 3 C.

παραπέιθω: 159, 28.

παραπέμπομαι [Thdt. παρέπομαι] 22, 24. παραπίτω: 116, 9 10 (Canon 14).

παρασιωπώω: 182, 29.

παρασκευή: 49, 16 Or.

παραντά = παραντικά: 166, 28.

παραφθείρω: 5, 12.

παραχορήμα: 128, 18 C — 164, 24 C — 165, 21 — 163, 25 ἐκθῆς καὶ παραχορήμα.

παραχωρέω: 81, 28 D.

- παρεγγύω: 162, 5 — 174, 31.
 παρεκκίζω: 79, 29 D.
 παρεισδύνω: 151, 15 τὸν . . . παρεισδύνοντα ὄλισθον.
 παρεισφέρω: 5, 13.
 παρεμβρασμα: 175, 2.
 παρεκτικὸν = παρεκτικός: 171, 17 (Thdt. δίχα).
 παρέλκω: 182, 12 παρέλκοντες τὸν καιρὸν C.
 πάρεργον: 135, 9.
 παρενθύς: 167, 30.
 παρέχω: 51, 9 Or — 51, 23 παρέχεται = παρέχει Or — 53, 19 τῆς παρασχεθείσης εἰρήνης Or — 68, 21 παρόσχον . . . τὴς μαρτυρίας D, vgl. 92, 17 D.
 παρθένος: 48, 19 ἐκ παρθένου λαβείν Or — 83, 23 τεχθεὶς ἐκ παρθένου D.
 παρήμι: 93, 16 D.
 παρίστημι: 16, 18 — 65, 16, 67, 2, 71, 7, 74, 8, 80, 9, 88, 12, 98, 27, 31 D.
 πύροδος: 77, 16 αἱ ἐνεργοὶ τῶν φύσεων πύροδοι D.
 παροινέω: 200, 4 C.
 παροομάω: 163, 27.
 παρουσία: 48, 18 Or — 97, 11 D.
 παρορησία: 162, 7, 19 — 181, 2 C.
 παρωθέω: 91, 22 D.
 πᾶς: 46, 10 παντὸς θαύματος μεῖζον Or, vgl. 49, 20 Or — 47, 13 παντὸς ἐπαίρον ἄξιον Or — 47, 21 πάντων πραγμάτων πατήρ Or — 48, 6 πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶ Or — 48, 17 πάντων πραγμάτων φύλαξ Or, vgl. 51, 5 Or. — 49, 31 τὸν θεὸν τὸν πάντα δυνάμενον Or, vgl. 52, 29 Or — 49, 24 τῆς πάντα δυναμένης θεοῦ τίξεως Or — 51, 5 εἰς πάντα δυνάμενος Or — 51, 27 ὁ πάντων δυνάστης u. ä. o. Or — 50, 18 πάντα λόγον = in jeder Hinsicht Or — ὁ πάντα ἄριστος: 16, 5 — 162, 8, vgl. 56, 15 — 106, 18 — 169, 1.
 πατήρ: von Gott 47, 21 Or — 67, 22 D — 76, 4 D — 81, 1 D u. ö. — οἱ πατέρες 85, 19 D — 101, 25 D u. ö.
 πατριός: 82, 18 D.
 πατροκτόνος: 190, 5 ὁ πατροκτόνος τῆς ἐπιεικείας C.
 πεξείω: 49, 7 Or.
 πειθαρχέω: 117, 20 (Canon 18).
 πείρα: 57, 10 τὴν ἐκ παιδὸς ποιμενικὴν πείραν . . . καθιερωμένους.
 πέλαγος: 49, 8 διὰ μέσον πελάγους Or.
 πενθέω: 82, 5 D — 180, 15 C.
 πενηκοστή: 118, 5 (Canon 20).
 πεποιθήσις: 46, 25 Or — 48, 5 — 51, 28 αὐτῇ τῇ πεποιθήσει τῆς ἰδίας . . . ἡρετῆς Or.
 πέρας: 50, 23 οὐκ ἔχουσα πέρας Or.
 περί: 49, 19 περὶ πᾶν τὸ ἐνθρώπινον γένος Or — 184, 16 τῇ περὶ τὸν Χριστὸν εἰσεβίβει C.
 περιαιρέω: 116, 15 (Canon 15) — 117, 13 (Canon 18).
 περιέπιπτο: 188, 15 βρόχον περιέπυας C.
 περιβέλλω: 180, 25 ονομαστικῶς περιβάλλον C — 184, 22 οὐσίαν περιβεβλημένος C.
 περιβόλος: 46, 28 διὰ παντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ κριακοῦ Or — 152, 35 τοῦ οἴζον (sc. Kirche) τὸν περιβόλον ἡγεῖσθαι — 171, 32 ἐξελαθῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων.
 περιγραφέω: 82, 15, 16 D — 66, 8 οὐ περιγραπτὸς τόπος D — 189, 3 γέγκω περιγράφειν C.
 περιεργίζομαι: 108, 25.
 περιερχομαι: 2, 13 περιελθούσιν εἰς τὸν . . . δεσπότην.
 περιέχω: 84, 13 D ἐκ τοῦ περιεχοντός σε . . . βυθοῦ D — 91, 5 D — 3, 11 τοῖς τῇ βίβλῳ . . . περιεχομένοις.
 περιλαμβάνω: 48, 25 ἀριθμῶ περιλαμβάνειν Or — 52, 11 ἀριθμῶ περιληφθῆναι Or — 50, 4 τὴν δόξαν τὴν . . . περιληφθῆναι δυναμένην Or — 103, 3 ἐν δλίγοις ὀήμασι . . . περιλαμβάνοντες.
 περίοδοι: 50, 7 Or — 76, 7 ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός D.
 περιορίζω: 49, 9 διὰ μέσον πελάγους οὐδενὶ μέτρῳ βαθύτητος περιοριζομένον Or.
 περιουσία: 184, 22 C.
 περιπίπτο: 150, 34 νῆπιον . . . ἀσθενεῖα

- περιπεσόν — 159, 10 ἀσθενεία . . .
 περιέπεσεν — 180, 21 εἰς ἄγατον
 οἶκτον . . . περιπεσεῖν C.
 περίστασις: 34, 12 τὴν λοιμικὴν περί-
 στασιν.
 περιστοιχίζω: 187, 22 C.
 περιτιπρώσκω: 183, 17 C.
 περιχέω: 152, 7 περιχέθη σζότος.
 περίχωρος (ή): 155, 4 τῆ περιχώρου πύση.
 πεύσις: 58, 11 πρὸς πεύσιν τοῦ πράγμα-
 τος — 192, 8 C.
 πηγῆ: 50, 6 μετὰ τῆς πηγῆς τῆς δικαιο-
 σύνης Or — 74, 28 προῦπάροχει (sc.
 ἄνθρωπος) . . . πηγῶν D — 94, 9 ff.
 u. ott D.
 πήγνυμι: 49, 8 τὴν ἔγροττητα ἔπηξε Or.
 πῆζω: 19, 19 κακοῖς πῆζεσθαι — 191,
 15 τελέσασαι . . . πεισθεῖς C.
 πιθανῶς: 71, 24 D.
 πίστις: 2, 5 ἐπέρο τῆς καθολικῆς καὶ
 ὁρθοδόξου πίστεως — 4, 5 τῆς ἁγίας
 καὶ ὁρθοδόξου πίστεως — 5, 3 τῆς
 ὁρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως — 5, 12
 τῆς ἁγίας καὶ ἀμωμήτου πίστεως —
 46, 11 τῆς πίστεως τὸ κριοακὸν
 οἰκητήριον Or — 46, 20 τῆ θέσει τῆς
 πίστεως Or — 46, 22 τὴν ἀπὸ ψυχῆς
 δικαίαν πίστιν Or — 46, 27 πίστις
 ἀνθρώπων Or — 47, 16 ἀμφίβολός τις
 τῆς ψυχῆς πίστις Or — 47, 23 προσ-
 λαμβάνοντες ἀκέραιοι πιστῖν Or — 47,
 26 τῆς ἀληθείας ἡ πίστις Or — 49, 27
 Or — 51, 3 τὴν ἐμὴν πίστιν Or — 53,
 6 τῆ πρὸς αὐτὸν καθαρωτάτῃ πίστει
 Or — 53, 11, 17 τῆς καθολικῆς πίστε-
 ως Or u. δ. — 56, 16 τὴν λαμπρὰν
 καὶ ἀμωμήτου πίστιν — 80, 20, 91, 14
 ἀληθῆς πίστις D — 82, 6, 8, 20, 88,
 23, 91, 12, 96, 25 πίστιν (μόνη) νοεῖν
 D — 84, 12 τῆς ἀποστολικῆς πίστεως
 D — 101, 17 ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀποστο-
 λικῆ καὶ ἀμωμητοῦ πίστεως D — 129,
 27 τῆ πίστιν . . . τῆ ἐμετέροσ προέπει
 C — 164, 33 τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθεί-
 σης ὁρθῆς καὶ εἰς αἰὶ ζώσης ἀποστο-
 λικῆς πίστεως C — 192, 4 ἐὰν τὴν
 ἀδιάφθορον ἀνταλλάξωται πίστιν C
 — 194, 6 ἡ ἀβλαβῆς τε καὶ εὐλακρῆς
 πίστις C — 194, 8 τὰ τῆς πίστεως
 τεκμήρια C.
 πιστός: 71, 17 πιστὸς ὑπάροχεις D — 85,
 9 ἔστω . . . πιστὰ περὶ τοῦ υἱοῦ D —
 94, 29 οἱ πιστοὶ D — πιστῶς: 46, 13
 πιστῶς ἐροῦζῶσθαι Or — 83, 2, 88, 27
 δέχον πιστῶς D — 92, 17 τοῖς πιστῶς
 δεχομένους D.
 πιστόω: 70, 2 πιστωθεῖς D — 91, 16
 πιστωθήσῃ ἐπὶ πλείον D.
 πιττάκιον 102, 28.
 πλάγιος: 153, 6, 10.
 πλάνη: 48, 14 οὐδεμία πλάνη αὐτὸν ὀλι-
 θήσει Or — 51, 15 ὑπὸ τῆς ἀθλιας
 πλάνης Or — 52, 13 πλάνης τινὸς ζω-
 ρίς Or — 52, 18 ἐκ πλάνης τοῦ ἐχ-
 θροῦ Or — 129, 2 πλάνης ἀπαλλαγέν-
 τες C — 129, 28 τῆς πλάνης ἐλεγχθεί-
 σης C — 183, 6 πλάνην . . . προτεί-
 νων C — 194, 10 τὴν ἦδη συγκεχυμέ-
 νην ὀλεθροῦ πλάνην . . . ἀπόλειαν C
 — 200, 7 τὴν προτίραν ἐπαρορθώσα-
 σθαι πλάνην C.
 πλάσις: 86, 12 D.
 πλάσμα: 189, 16 σὺ καθ' ἐπόθεσιν καὶ
 πλάσμα λαμβάνεις τὸν τὰ πλάσματα
 τῶν ἐθνῶν κατακοίναντα C.
 πλάστης: 183, 4 C.
 πλάττω: 183, 4 C — 185, 23 C.
 πλατίς: 34, 18 πλατίτερον . . . ἐκτε-
 θεικῶς σπουδῆν — 50, 29 τῶν θυσο-
 κειῶν . . . πλατίως . . . διακρινέντων Or.
 πλειστάκις: 71, 14 D.
 πλῆθος: 184, 18 πᾶν τὸ πλῆθος (Ath.
 παμπληθές) C — 150, 19 εἰς πλῆθος
 ἠΐξῃσαν.
 πλημύρω: 50, 8 Or.
 πλῆν: 5, 30 — 88, 9 D — 91, 5 D —
 92, 16, 30 D — 98, 22 D — 195, 5 C
 — 191, 14 πλῆν ἀλλά C — 114, 26
 πλῆν εἰ μὴ, vgl. 188, 4 C — 181, 15
 πλῆν ὅμως C.
 πλήρης: 96, 30 πληρεστάτην . . . ἀμοι-
 βῆν D.
 πληροφορέω: 22, 11 — 32, 27 — 97, 1
 D — 167, 33.
 πληροφορία: 88, 14 D.
 πληρώω: 99, 25 τὰ πάντα πληροῦ D —

32, 17 πληρώσας . . . εἰς χρόνον — 47, 26 ἐπαίνους πληρῶσαι Or.
 πλήρωμα: 186, 13 C.
 πλουτέω: 70, 10 τῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγνησίᾳ πλουτούντων ἀνδρῶν D.
 πνεῦμα: 52, 5 πνεῦμα ἡμῶν . . . ἐνέπνευσεν Or — ἄγιον πνεῦμα: 68, 20. 82, 25 u. ö. D — 53, 25 Or.
 πνευματικός: 80, 22 παρὰ τσοᾶντης . . . πνευματικῆς χορείας D — 112, 15 τὸ πνευματικὸν λουτρόν (Canon 2).
 πνευματοφόρος: 68, 21 τίνος πνευματοφόρον ἔχεις τὰς ὑπογραφάς D.
 ποδηγέω: 6, 1 ποδηγοῦντος τοῦ . . . θεοῦ λόγον.
 ποθενός: 53, 3 ἀδελφοὶ ποθεινότατοι Or.
 ποθέω: 85, 7 D.
 πόθος: 155, 14 πόθος καὶ ζήλος.
 ποίημα: 70, 8. 23 D.
 ποίησις: 68, 8 D.
 ποιητής: 81, 25 D.
 ποικίλος: 181, 30 ποικίλας . . . βλασφημίας C — 187, 26 ποικίλοις λόγοις C.
 ποιότης: 193, 11 κατὰ τὴν ἐκαστον ποιότητα C.
 πολεμιστής: 14, 18.
 πολεμοποιός: 53, 23 τὴν πολεμοποιὸν ἀπελάσαντες ἔριν Or.
 πολιτεία: 52, 16 ἀθέμιτος κόσμον πολιτεία Or.
 πολιτεύομαι: 3, 20 τῆς πολιτενομένης . . . πίστεως, vgl. 4, 8 — 108, 14 πολιτεῖεσθαι ταῖς ἐνχαῖς.
 πολυάνθρωπος: 5, 16 τὴν πολυάνθρωπον . . . σνήγαγε σίνδορον.
 πολυδύναμος: 11, 5 τὴν πολυδύναμον Χριστοῦ χρίον.
 πολυπλήθεια: 52, 31 ἀναριθμήτους πολυπληθείας Or.
 πολυπλόκος: 62, 5 πολυπλόκος προτάσις.
 πολυπραγματέω: 88, 25 D.
 πολύς: 58, 2 πολὺς ἦν ἐπιχείμενος ἀντῷ ὁ ἄνθρωπος — 88, 17 πολλῆς οὐσίας . . . τῆς ἀποδείξεως D — 61, 15 πολλὰ καὶ πάμπολλα — 159, 10 μετ' οὐ πολὺ — 89, 6 μετ' οὐ πολλὰ D — 172, 19 τὸ ὄροκον μὴ πολὺ (Thdt. πάμπαν)

εἶναι ψευδῆ — πλείων: 70, 9 διὰ πλείωνον ἀπεδείξαμεν D, vgl. 81, 14 D — 49, 15 τί πλεον . . . εἰ μὴ μόνον τοῦτο Or — ἐπὶ πλείον: 83, 2 D. 91, 16 D — πλείστος verbunden mit ὅσος sehr oft, scheint charakteristisch für den persönlichen Stil des Gelasius: 2, 19 — 3, 17 — 4, 8 — 5, 10. 25 — 16, 7 — 22, 1 — 32, 13 — 33, 13 — 58, 30. 33 — 60, 22 — 61, 2. 16 — 81, 10 D — 83, 26 D — 88, 26, D — 92, 1 D — 93, 11 D — 99, 16 D — 104, 7 — 149, 33 — 153, 23 — 158, 27 — 161, 29. 33 — 162, 16 — 164, 21 C — 168, 8 — 169, 27 (Zusatz zu Thdt.) — 170, 5. 9 — 177, 19 — ὅτι μέλιστα πλείστης: 167, 34 — 168, 33 — 179, 6 — 180, 32 C — 182, 18 C.
 πολύτεγνος: 180, 26 C.
 πονηρός (ὁ): 186, 21 C.
 πόνος: 16, 5 τῶν αὐτοῦ πόνον . . . τὴν ἀνάλεξιν ποιούμενος — 92, 10 ὁ πόνος ἡμῶν διανέται D.
 πορεία: 16, 8. 21, 28 πορείαν τοῦ λόγον ποιούμενος — 46, 17 ὁμαλὴ καὶ ἰσόπεδος πορεία Or — 48, 3 ἡ τῆς γλώττης πορεία Or — 49, 9 τὴν πορείαν ἐποιήσατο Or.
 πορθέω: 13, 22 — 50, 24 Or.
 προᾶγμα: 47, 21 θεός καὶ πάντων πραγμάτων πατήρ Or — 53, 18 τῷ κοινῷ τῶν πραγμάτων Or u. ö. — 149, 9 διὰ . . . πείραν πραγμάτων βιωτικῶν.
 προεπῶδες: 53, 17 Or.
 προεσβεῖον: 113, 31 τὰ προεσβεῖα σώζεσθαι (Canon 6).
 προεσβεῖω: 96, 21 D — 101, 20 D.
 προαίρεσις Gesinnung: 23, 6 — 24, 2 — 115, 20 — 192, 5 C — 200, 15 C.
 προανακροῦμαι: 9, 24.
 προαναμονέω: 80, 21 D — 194, 13 C.
 προαποδέκνυμι: 66, 7 D — 82, 15 D — 99, 20. 24 D — 95, 22 D.
 προαποδίδωμι: 100, 1 κατὰ τὰς προαποδοθείσας ἐννοίας D.
 προσβάλλομαι schütze vor: 3, 22 — 108, 5 — 181, 21 C — 190, 1 C.
 πρόβολος: 87, 22 D.

- προγενέστερος: 74, 22. 25. 26. 28 D — 76, 15. 22 D.
 πρόγνοις: 75, 26 D — 78, 2. 6 D — 111, 15.
 προγνώστης: 78, 7. 79, 8 D.
 πρόγονοι: 101, 19 ἐκ προγόνων D.
 προεδρία: 120, 12.
 πρόεδρος: 184, 6 C.
 προέλευσις: 180, 16 C — 193, 10 ἀμερίσ-
 τῶ προελεύσει C.
 προεντρεπίζω: 77, 11 D.
 προέχω: 190, 18 C.
 προηγέομαι: 50, 12 προηγουμένον τοῦ
 φαῖλον παραδείγματος Or.
 προθυμέομαι: 200, 17 C.
 προθυμία: 55, 5 ἐνστάσης τῆς προθυμίας
 — 178, 28 σὺν προθυμίᾳ πολλῇ.
 προθυμῶς: 130, 2 C.
 πρόθυρα: 47, 10 Or.
 πρόκειμαι: 73, 1. 88, 20 τῆς προκειμέ-
 νης ὑπόθεσεως D — 90, 2 ἐπὶ τὸ προ-
 κείμενον D.
 πρόκεισσοις: 180, 13 ἀπὸ προκέσσοι C.
 προκηρῆνται: 71, 3 D.
 προκοπή: 100, 5 D.
 προκόπτω: 162, 18.
 προκρίνω: 84, 24 D.
 προκτιζω: 66, 3 D.
 προλέγω: 46, 15 ἀπὸ τῆς χορηγῆς . . .
 τῆς προειρημένης Or — 69, 3. 74, 14.
 77, 21. 82, 19. 87, 10 D.
 προμήθεια: 187, 4 C.
 προμηθέομαι 13, 10 — 18, 1 τὴν σωτη-
 ρίαν προμηθεύμενος — 18, 5 τοῦ
 ἰδίου λαοῦ ἀεὶ προμηθεύμενος — 175,
 8 τῆς . . . ὁμοιοῖας προμηθεύμενος.
 προνοέω: 164, 34 προνοήσατε πάντων
 C — 181, 18 προνοεῖσθαι πανταχοῦ C.
 πρόνοια: 48, 24 διὰ τῆς αὐτοῦ (sc. θεοῦ)
 προνοίας Or — 48, 26 τῇ τοῦτου θείας
 προνοίας Or — 53, 4 οἰκειοτέρᾳ προ-
 νοίᾳ Or — 129, 1 παρὰ τῆς θείας προ-
 νοίας C, vgl. 200, 8 C — 152, 3 κατὰ
 πρόνοιαν θεοῦ — 165, 1 ἐάν . . .
 τοῦτον ποιήσῃτε πρόνοιαν C — 180, 1
 τῆς θείας προνοίας ἔργον C.
 προξενέω: 53, 24 ἡδονὴν καὶ γέλωτα
 προξενεῖν Or.
 προοδοποιέω: 6, 1.
 προοίμιον: 1, 25 — 48, 17 τοῦ προοι-
 μίου τῆς αὐτοῦ παρουσίας Or.
 προοράω: 111, 22 προεωρακῶς . . . τῶ
 τῆς πίστεως ὀφθαλμῶ.
 προπέτεια: 184, 22 C.
 προπετιέομαι: 38, 25.
 προπετής: 48, 4 Or.
 πρόροιζον: 59, 6.
 πρός: 25, 7 πρὸς ὀλίγον χρόνον — ad-
 verbal = außerdem 52, 8 καὶ πρὸς:
 Or — 54, 5 τριακόσοι καὶ πρὸς —
 129, 18 τριακοσίων . . . καὶ πρὸς C.
 προσαγορεύω: 84, 6. 95, 13 D (Grub-
 formel): 39, 1. 2.
 προσάγω: 46, 27 Or.
 προσαναφρονέω: 70, 29 D.
 προσβλάπτω: 118, 24.
 προσγίνομαι: 98, 8 D.
 προσδοκῶ: 49, 15 Or.
 πρόσκειμι: 46, 25 πρόσκεισιν ὁ βουλούμενος:
 Or — 47, 7 φόβος θεοῦ . . . πρόσκει-
 σιν Or — 47, 12 ταῖς θύραις προσελ-
 θεῖν Or.
 προσηγορία: 52, 23 Or — 64, 18. 86, 12.
 94, 16 D.
 προσήκω: προσήκει: 200, 15. 17 C — 47, 5
 μετὰ τοῦ προσήγοντος: ἐπαίνου Or —
 53, 22 μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας:
 Or.
 προσήχη: 51, 22 Or — 186, 16 προσ-
 θήκη δὲ χαρακτῆρα C.
 προσίεμαι: 90, 20 D — 132, 21 C.
 προσικνέομαι: 167, 28 προσήκατο.
 προσκαλέομαι: 74, 11 D — 194, 5 C.
 προσκροῦν: 113, 19 (Canon 5) προσε-
 κροῦνότες τῶ ἐπισκόπῳ.
 προσκυνέω: 51, 19 Or — 129, 7 C.
 προσκύνεισι: 48, 12 Or — 51, 21 Or.
 προσκυνητός: 5, 3 προσκυνητῶν ὕρον
 . . . τῆς πίστεως, vgl. 16, 28 — 5, 8
 προσκυνητῶν . . . δωρεάν.
 προσμηχανῶ: 183, 5 C.
 προσπλέω: 181, 27 C — 185, 14 C —
 186, 5 C.
 προστασία: 161, 31 πεποιθότες ταῖς
 προστασίαις.
 προστίθημι: 73, 10 προσθήσαντες D.
 πρόσταγμα: 47, 27 τῶ προτάγματι τῆς

- διανοίας ἐπογογήσαι Or — 52, 22 τὸ θεῖον καὶ ἅγιον πρόσταγμα Or, vgl. 52, 29 Or — 164, 25 τὴν τοῦ βασιλεῦσός προστάγματος βούλησιν Or.
- προσάπτω: 6, 4.
- προσφέρω: 53, 21 ἵνα . . . ἀξίαν ἀμοιβὴν . . . προσενέγκωμεν Or.
- προσφορά: 115, 12 (Canon 11).
- προσφέλαξ: 22, 15 C (196, 6) — 24, 21.
- πρόσχημα: 34, 4 προσχήμετι . . . τὰ δὲ ἄλλα.
- προσωπεῖον: 185, 23 C — πρόσωπον (Thdt. προσωπεῖον) 169, 33.
- πρόσωπον: 86, 7 D — 89, 18 ff D — 92, 5 u. o. D — 112, 22 (Canon 2) — 113, 1 (Canon 3) — 162, 25 ὡς ἐκ προσώπου . . . λέγων.
- προσωποποιέω: 77, 23 D.
- πρότασις: 58, 33 — εἰς τὸ: 64, 13 D — 92, 2 D.
- προτείνω: 72, 7 D.
- πρότερος: 52, 18 λογισμοῦ ἁμαρτήματος προτιέρον τεχθέντος Or.
- προτιμάω: 8, 11.
- προτρέπω: 53, 12 Or.
- προϋπόχω: 65, 24, 27 D — 70, 25 D — 74, 26 D — 75, 1, 7 D — 91, 19 D.
- προϋποτίθεμαι: 91, 28 D.
- προϋφίστημι: 67, 27, 29 D.
- προφανής: 83, 28 εἰς τὸ προφανές τῆς γραφῆς ἐλήθε D.
- προφημίζω: 187, 7 C.
- προφητεία: 84, 15 D.
- προφητεύω: 83, 17 D.
- προφήτης: 83, 16 D — 100, 25 D — 69, 2 Μωσῆν τὸν προφήτην D — 69, 12 Ἱερειμῖον προφήτην — 95, 9 ὁ προφήτης Δαβὶδ D, vgl. 78, 19 D — 53, 27 τῶν παλαιῶν προφητῶν τὰ θεασίματα Or.
- προφητικός: 95, 19 διὰ τῶν προφητικῶν λόγων D.
- προφορικός: 90, 8, 13 D.
- προχειρίζομαι: 115, 3, 4 (Canon 10).
- προχορόνιος: 92, 26 D.
- πρυντανεύω: 17, 5 εἰρήνην ἐπρυντανεύσει, vgl. 33, 5 — 140, 15 — 106, 18 πίστειωζ . ὁμοφονίαν . ἐπρυντανεύσει — 110, 21 ἵνα . . . πρυντανεύσῃ ἡμῶν . . . τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐλπίδα, vgl. 176, 9.
- πρωί: 153, 15 ἕως πρωί.
- πρωτόκτιστος: 76, 1 τοῦ πρωτοκτίστου ἀνθρώπου D, vgl. 84, 5 D, 97, 12 D.
- πρωτόμαρτυς: 83, 19 μάρτυρες διὰ τὸν πρωτομάρτυρα D.
- πρωτόπλαστος: 99, 20 διὰ τῶν πρωτοπλαστων D.
- πρῶτος: 98, 12 τῶν πρώτων ἀνθρώπων D.
- πταῖω: 115, 3 (Canon 10).
- πετρούς: 93, 1 πετρούσας τῆ πίστει τὸ τῆς διανοίας σου ὄμμα D — 190, 29 πετρούμαι C.
- πυκτίον: 187, 19 τῆς Ἐρυθρᾶς πυκτίον C.
- πυλόν: 46, 24 Or, vgl. 53, 14 Or.
- πῦρ: 65, 17 D — 92, 3 u. ὁ. πῦρ ἀθάνατον καὶ ἀίδιον καὶ ἄκτιστον D.
- πύργος: 169, 9 πύργος εἰσεβείας.
- πυρός: 140, 29.
- πυρόδης: 50, 1 πυρόδους μαρίας οὐστρ(φ) ἐλαννομένους Or.
- ῥάβδος: 48, 27 βραχεία τινὶ ῥάβδῳ ἀνάστασιν πεποίηκε Or.
- ῥημάτων: 88, 2.
- ῥήσις: 66, 25, 91, 1, 97, 3, 95, 23 D, 183, 11 θεία ῥήσει C.
- ῥιζόω: 46, 13 τοὺς δὲ θεμελίους . . . ἐρριζώσθαι . . . γινώσκωμεν Or.
- ῥιποκίνδυνος: 116, 23 ὕσσι ῥιποκίνδυνος . . . ἀναχωροῦσι τῆς ἐκκλησίας (Canon 16).
- ῥιπαρός: 51, 16 ῥιπαροῦς ῥηγοῖς Or.
- ῥίπος: 36, 26 ῥίπον τῶν ῥημάτων — 190, 21 ῥίπον . . . γέμει C.
- ῥιπτόω: 35, 7.
- ῥόννημι: 49, 3 θείῳ ἰμάτι ῥωσθεῖς Or.
- σαθρός: 185, 13 ἐμπρόσωπον ἡμῖν τὸ σαθρόν . . . ἐπιτερίζειν C — 188, 13 C.
- σάκκος: 151, 8, 19 τῷ σάκκῳ . . . περιβαλοῦσα.
- σανίς: 67, 10 γράφοντες ἐν σανίσι D.
- σαρκόμοι: 83, 21 πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι D — 83, 22, 98, 7, 99, 18 σαρκωθείς D.

σάρκωσις: 99, 1 D.
σάρξ: 2, 14 τὸν κατὰ σάρκα πατέρα — 72, 3. 83, 10. 15. 19. 98, 15. 100, 5. 24. 101, 5 D.
σαιτανᾶς: 111, 11.
σαφηνίζω: 91, 1 D.
σαφής: 47, 14 πράγματα σαφῆ Or — 52, 20 Or — 65, 25 D — 88, 10 σαφῆ . . . ἀπόδειξιν D — σαφέστερος 74, 7. 18. 87, 10. 88, 12. 91, 24 D — σαφέστατος 77, 20. 89, 9. 95, 3 D — σαφῶς 48, 13. 51, 24. 52, 14. 53, 27 Or — σαφέστατα 70, 15. 19 D.
σέβας: 180, 23 C.
σεβασμιότης: 104, 7 μετὰ πλείστης ὕψης σεβασμιότητος.
Σεβαστός: 46, 5 Or u. oft im Kaiser-titel.
σέβω: 22, 3.
σεμνός: 176, 33 τὸ σεμνὸν τῆς ψυχῆς — 184, 9 σεμνὸν . . . ἡγρεῖται C — 191, 3 τὴ σεμνί σου . . . παραγγέλματα C.
σεμνότης: 48, 22 Or — 46, 23 τοῦ ἀθανάτου νόμου τὴν σεμνότητα Or.
σεραφικός 109, 12 τὸν σεραφικὸν ἐπέχειν θρόνον.
σημασία: 64, 18 αἱ σημασίαι τῶν προσηγοριῶν D — 65, 9. 66, 24. 91, 24 D.
σθένος: 181, 25 παντὶ σθένει . . . πειράσομαι C.
σίγνον: 11, 11.
σιδηρόφρον: 192, 4 C.
σιτίον Brot: 48, 25 ἐλαχίστοις σιτίοις Or.
σιωπηρός: 50, 21 σιωπηρῶ νεύματι Or.
σκαῖός: 52, 18 ἐν ταῖς τῶν σκαῖῶν ἀνθρώπων ἀθλίαις ψυχαῖς Or.
σκαϊότης: 49, 26. 52, 25 Or.
σκέπτομαι: 189, 22 C.
σκεινωρόμαι 21, 18.
σκήπτομαι: 189, 10 C.
σκιμπόδιον: 49, 3 Or — 151, 17.
σκιρτάω: 190, 28 C.
σκοπέω: 48, 9. 13. 52, 10 Or.
σοβαρώς: 185, 1 C.
σοφία: sehr oft im Dialog, vgl. 74, 26. 75, 1. 76, 19. 79, 27. 80, 11. 84, 8.
σόφισμα: 164, 17 C.
σπαράττω: 187, 13 δῆγματι σπαράζει C.

σπινθήρ: 34, 13 ὡς ἀπὸ μικροῦ σπινθήρος μέγα πῦρ ἐξαφθῆναι.
σπονδαζόμενον (τὸ): 171, 2 (Thdt. τὸ καττιζόμενον).
σπονδαῖος: 185, 22 C.
σποῦδάσμα: 135, 6.
σπονδή: 52, 3 τῆς ἡμετέρας σπονδῆς ἀκέματον . . . τὴν ἀκμήν Or — 161, 26. 163, 15 ἐκ σπονδῆς.
σταθηρός: 49, 6 σταθρὸν βάδισμα Or — 152, 6 ἐν ἡμέρᾳ σταθρῆ.
σταυρός: 10, 1 — 10, 4 τὸ σωτήριον τοῦ σταυροῦ σύμβολον — 11, 12 — 12, 23 σταυροῦ σημεῖον — 100, 22 τιμωρία σταυροῦ D.
σταυρόω: 100, 23 D.
στενός: 48, 3 εἰς στενὸν τόπον συγλειοσθενώω: 148, 24. [9θεῖσα Or.
στέργω: 120, 9.
στερίσκομαι: 51, 2 Or.
στέφανος: 46, 28 ἀνθρώποι στεφάνοις τετιμημένη Or.
στεφανώω 147, 16.
στέγω: 47, 3 ἢ οὐράνῳ δόξα ἐστεμμένη Or.
στήθος: 47, 18 εἴσω τοῦ στήθους Or.
στηλόω: 152, 13 ἕκαστον . . . τὸ σκότος ἐστήλωσε — 152, 20 ἔνθα ἦσαν ἐστηλωμένοι.
στήριγμα: 5, 33.
στοιχέω: 148, 21 σπονδαῖς τῆς εἰρήνης . . . μὴ στοιχοῦντας.
στόμα: 69, 12. 70, 19. 95, 25 ἐκ στόματος (vor Citaten) D.
στρατιά: 68, 23 πασῶν στρατιῶν ἐπουρανίον D.
στρατόπεδον kaiserlicher Hof: 180, 28 C — 181, 7 C u. ö.
στρυπτεῖον: 62, 6 στρυπτεῖον δίκην.
στομίλω: 188, 11 C.
σύγγραμμα: 128, 12 σύγγραμμα . . . συντεταγμένον C — 128, 16 σύγγραμμα συνταγέν C.
συγκαταβαίω: 99, 22 συγκαταβάς D — 99, 23 συγκαταβῆναι D.
συγκατεῖργω: 195, 1 C.
συγκατῖω: 186, 6 C.
συγκλείω: 48, 3 Or — 52, 8 Or.

συγκροτέω: 41, 4 *σύνοδον συγκροτεῖ* —
 54, 9 *τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν... συγκροτεῖν*
 — 55, 1 *ἐγκλημάτων συγκροτουμένων*.
 συγκριζέω: 85, 10 *συνέκτισε τῷ θεῷ* D.
 συγγέω: 49, 26 *μανία ὡσπερ ἀγλὺ τινὶ*
συγκεχυμένη Or — 194, 9 *τὴν συγκεχυ-*
μένην ἄλεθρίῳ πλάνῃ τοῦ ἀνθρωπίνου
γένους ἀπόλειαν Or.
 συγχοῦσθαι = χοῦσθαι 9, 7.
 συζήτης: 3, 17.
 σύζυγος: 52, 2 *τὴν συζύγιαν συνέδησεν* Or.
 σκοφαντέω: 170, 15.
 σκωφάντης: 167, 33 — 171, 19.
 σκωφαντία: 171, 16 — 172, 1 u. 5.
 συμβασιλεύω: 66, 12 D.
 σύμβιος ὁ und ἡ: 151, 26, 29.
 συμβουλίαι: 119, 4.
 συμμορία: 3, 22 — 93, 19 D — 104, 19, 175, 34.
 συμπίσσης: 24, 22.
 συμπεράσμα: 86, 6 *τὸ ἰσοσχέδιον τοῦ*
συμπεράσματος D — 104, 5 *τοῦ συμ-*
περάσματος τῆς πραγματείας.
 συμπλήρωσις: 193, 14 C.
 συμποδίζω: 188, 16 C.
 συμπτάνω: 186, 28 C.
 συμφέρον: 53, 19 Or.
 συμφορέω: 184, 2 C.
 συμφοράτοιαι: 167, 1.
 συμφύρω: 88, 26 *μηδὲ ταῖς κακοδόξοις*
καὶ ἀσεβέσι ἐννοίαις Ἀρείου συμφύ-
ρεσθαι D.
 σύμφωνος: 65, 18 *ἀπόκρισις σύμφωνος* D.
 συναγέννητος: 80, 27 D.
 συναΐδιος: 66, 12, 68, 25, 70, 15 *συναΐ-*
διος τῷ πατρὶ D.
 συναναμίγνυμι: 188, 7 ὅσοι... *συνανα-*
μίγνυσθε C.
 συνάντητος: 66, 11, 70, 15, 94, 5 D.
 συνάπτω: 175, 4 *εἰς εἰρήνην... συνάπτει*.
 συναρτάζομαι: 180, 26 C.
 συνασεβής: 22, 9 *παρὰ τοῦ συνασεβοῦς*
αὐτοῦ Λικινίου.
 συνδέω: 52, 2 Or.
 συνδημιουργός: 65, 10 *πρόσωπον συνδη-*
μιουργόν D — 66, 13, 69, 2, 5, 87, 8, 90, 3 D.
 συνδάκνοντος: 48, 15 *τῷ ἐμετέρῳ συνδα-*
κόνῳ Or.
 συνδιαμένω: 94, 6 D.
 Gelasius.

συνέδριον: 118, 8 *τὸ ἅγιον συνέδριον* —
 134, 26 *τὸ τῆς συνόδου συνέδριον*.
 συνείσκατος: 112, 25, 27 (Canon 3).
 συνεισφέρω: 165, 3 C.
 συνέλευσις: 118, 28 — 182, 25 C.
 συνέργεια: 16, 30 *συνεργεῖ τῆς τοῦ*
θεοῦ χάριτος — 82, 24 *συνεργεῖα τινὸς*
ἐτέρου D.
 συνεργέω: 50, 13 Or — 72, 6 D.
 σύνεσις: 47, 9 *τὸ... τῆς συνέσεως*
βραβεῖον Or — 52, 7 *σύνεσιν δέδωκε*
Or — 88, 21, 23 D.
 σοφίγγω: 148, 3 *εἰσεβεία τε καὶ πίστις*
συνεσφιγγόμενος.
 σπεντός: 8, 28.
 συνεχής: 49, 1 *συνεχεῖ καὶ μακροῦ χρόνου*
τηκεδόν Or — 52, 24 *γένονε δὲ συν-*
εχές Or.
 συνέχω (oder — ἰσχω): 153, 12 *δέει*
πολλῶν συσχεθεῖσα.
 συνήγορος: 21, 24 *ἀληθείας συνήγοροι*,
 vgl. 60, 30.
 συνήθεια: 116, 15 (Canon 15) — 117, 10
 (Canon 18).
 συνήλυδες: 165, 31.
 συνθεράπων (Constantin von sich): 164,
 24, 29 C — 194, 16 C.
 συνήμι: 49, 17 *ψυχῆς συνεῖναι χορή* Or
 — 52, 11 *καὶ ἰδεῖν καὶ συνεῖναι* Or
 — 67, 3, 83, 3, 75, 20 D.
 συνισσοπροσήγορος: 65, 10 D.
 συνίστημι: 180, 30 f *συστάς... ἐαντῷ* C.
 σύνοδος: 46, 5 *πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον*
 C — 53, 7 *ἡ ἀγνωστάτη σύνοδος* Or —
 84, 14 D — 101, 26 D u. 5.
 συνορίζω: 164, 23 C.
 σύνταγμα: 1, 23 — 128, 6 *συντάγματα*
... συστησάμενος C — 135, 6 *ἐν τρι-*
τῷ κατατάξει... συντάγματι.
 συντάττω: 16, 5 *συντάττασεν* = *συνέγραψεν*.
 συντείνω: 181, 22 *τὰ πρὸς διχόνοιαν...
 συντείνοντα* C.
 συντελεία: 75, 23 *ἔχει συντελείας* D.
 συντομία: 185, 12 C.
 συντρέβω: 181, 28 C.
 συνπάρχω: 66, 7, 9, 70, 15, 82, 7, 88, 4,
 94, 5 D — 184, 1 C.
 συνωμοσία: 166, 14.

- σφραγίτω (Thdt. *εφαίνω*): 172, 26 *ετα-
ρον . . . δράμα . . . σφραγίτωνται.*
 σσκιάζω: 153, 33 *σσκιάζουσα . . . τὴν
οἰκείαν ἐπόληψιν.*
 σύστασις: 76, 7. 80, 11. 20. 88, 13. 95, 24 D.
 σύστημα Versammlung: 200, 4 C.
 συγγής: 50, 23 *ἡ μαρία ἐγένετο συγγή* Or.
 σφαιροειδής: 190, 2 C.
 σφράζω: 166, 4.
 σφραγίς: 46, 18 *ἀστροειδεῖ σφραγίδι νε-
ροσμημένον* Or — 53, 14 *τῶν καλλι-
στον ἀρετῶν ἐξενήνοχε σφραγίδα* Or —
166, 4 *σφραγίσας τῆ ἐν Χριστῷ σφραγίδι.*
 σχεδόν: 48, 3 Or, vgl. *ἀδόκιμος.*
 σήημα: 89, 26 D.
 σχηματίζω: 191, 22 C.
 σχίσμα: 129, 5 C.
 σωματικός: 98, 9. 14. 101, 22 D — *σω-
ματικῶς* 100, 7. 15 D.
 σωτήρ: 46, 20 *τοῦ ἡμετέρου σωτήρος*
Or — 48, 17 Or — 50, 12 *τοῦ σωτή-
ρος ἡμῶν θεοῦ* Or — 76, 4. 100, 27 D
— 200, 4. 16 C u. ὄ.
 σωτηρία: 92, 10. 96, 30 D — 51, 6 *τῆς
ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών* Or.
 σωτήριος: 46, 26 *σωτήριος λογισμός* Or
— 49, 24 *περὶ τῆς σωτηρίων . . . τάξε-
ως* Or — 93, 1 *ἀφορμὰς σωτηρίους* D.
 σωτηριώδης: 49, 22 Or — 50, 15 *τοῦ σω-
τηριώδους ἰάμιτος* Or — 52, 4 *σωτη-
ριώδει διατυπώσει* Or — 52, 12 *σωτηριώδη
θεοῦ ἐξουσίαν* Or — 91, 17 *σωτηριώδεις
ἐποθήκας* D — 181, 33 *τῷ σωτηριώ-
δει καὶ τιμῷ αὐτοῦ αἵματι ἀγοράσας
αὐτὴν* C.
 σφραγιστήριον: 47, 8 Or.
 σόφρων: 53, 8 *τὴν σφρονεσιάτην ἐκ-
κλησίαν* Or.
 ταλαίπωρος: 183, 6 C — 187, 23 C —
191, 10 C.
 τάλαντιεύω: 182, 26 *ἐπὶ τάλαντενοῦσῃ ἐκ-
βέσει.*
 τάλας: 93, 19 D.
 ταμειον: 67, 12 *ἐν τῷ νοερῷ ταμείῳ τῆς
ψυχῆς* D.
 τάξις: 49, 25 Or — 50, 25 Or — 76, 17.
77, 9 D.
 ταπεινότης: 194, 4 C.
 ταπεινός: 180, 20 C — 148, 6 *ἐαυτὸν . . .
τῷ θεῷ ἐταπεινοῦτο.*
 ταπεινώσις: 151, 17.
 παραχόδης: 179, 33 *ὑπὸ τινος παραχό-
δους ἀταξίας* C.
 τάχος: 180, 29 C — 181, 24 C *τὸ τάχος
(adv.).*
 ταχύς: 11, 17 *θάπτον* — 11, 18 *ταχύτεραν
τὴν νίκην . . . ὑποδεξάμενος* — 52, 11
ταχεῖς ἐνθυμήσει Or — 71, 16. 79, 29
τάχα οὖν D — 74, 8 *τάχιον* D — 50,
26 *ταχέως* Or.
 τέκνον: 94, 21 *τέκνον τῆς χάριτος* D.
 τέκτων: 67, 27 D.
 τελειός: 51, 4 *δύναμις τελεία* Or — 80,
25. 86, 13. 90, 26 D — 70, 25 *τελειότα-
τα* D.
 τελειώω: 166, 5.
 τελευτή: 48, 27 Or.
 τελεσιουργέω: 52, 4 Or.
 τελεσιουργία: 47, 5 *τοῦ αὐτοῦ ἔργον τὴν
τελεσιουργίαν κοσμεῖ* Or — 193, 3
*πρὸς τὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ τελεσιουρ-
γίαν* C.
 τέλεσμα: 191, 15 C.
 τέλος: 8, 10 *τῶν ἐν τέλει* — 46, 16 *ἄχρη-
στοῦ τέλους* Or — 134, 7 *τέλος δὲ τοῦ
συμποσίου λαβόντος.*
 τεσσαρακοστή: 113, 23 *πρὸ τῆς τεσσαρα-
κοστῆς* (Canon 5).
 τετραδίων: 5, 22 *ἐν τετραδίοις παλαιοῖς.*
 τέχνασμα: 191, 24 C.
 τεχνίτης: 46, 21 Or.
 τέως: 66, 26 *τέως τοῦτο λεκτέον* D —
151, 37 — 159, 30 — 176, 17 *ἐν τῷ
τέως* — 182, 11.
 τηκεδόν: 49, 1 *συνεχεῖ καὶ μακροῦ νόσου
τηκεδόνι ἀναλωθεῖς* Or.
 τηλαυγής: 182, 21 *τηλαυγῶς ἐξέλιμψεν.*
 τηλικούτος: 46, 21 *τοῦτου τοίνυν τοῦ
τηλικούτου ἔργου* Or.
 τηριζαῦτα: 185, 20 *τὸ τηριζαῦτα* C.
 τίκτω: 47, 3 *τοῦ αἰῶνος . . . κικτομένον*
Or — 48, 8 *τετέχθαι* Or — 52, 18
λογισμοῦ τεχθέντος Or — 52, 23 *ἐτέχθη
. . . τὸ ἄνθος* Or — 83, 22 D.

τιμῶν schmücke: 46, 28 στεγάνοις τε-
τιμημένη Or.
τιμῆ: vgl. ἄγω.
τιμώ: 47, 23 Or — 47, 13 ὅ τιμώτατοι
καὶ παντός ἐπαίνοιο ἄξιοι ἀδελφοί Or.
τιμωρία: 50, 2 Or — 100, 21. 27 D.
τοιγαροῦν: 18, 21 — 52, 8 f. 53, 3. 7 Or
— 58, 23 — 129, 7. 23 C — 164, 30 C
— 180, 5 C — 181, 11 C.
τοιγάροι: 183, 9 C.
τοίνων: 46, 15. 21 Or — 48, 10 Or —
49, 18 Or — 51, 10. 24. 26 Or — 52,
4 Or — 58, 10 — 60, 8 — 67, 2. 68,
24. 70, 27. 75, 22. 80, 19. 23. 83, 3. 84,
26. 88, 1. 92, 11. 22. 99, 26 D — 104, 4. 9.
— 128, 5 C — 159, 11 — 162, 34 — 165,
17 — 170, 4 — 173, 5 — 173, 23 C —
182, 28 — 183, 14 C — 186, 14 C —
189, 23 C — 190, 4 C — 193, 10 C —
194, 6 C.
τοκίζω: 116, 32 (Canon 17).
τόλμα: 82, 5 καταγελωμέν σου τὴν τολ-
μαν D.
τομάω: 48, 5 Or — 49, 16 Or — 53, 23
Or — 90, 19 D — 162, 14 τὰς . . .
τετολημμένας . . . ἐπιβουλὰς — 181,
1 f τετολημῆσθαι C.
τολημρός: 92, 9 τολημρόν ποιούμεν D
— 50, 3 τολημρῶς Or.
τόνος: 47, 1 ἄγνοὺς τόνους τῆς ζωῆς Or
— 174, 26 τὸν τῆς εὐσεβείας τόνου.
τοπικός: 91, 12 D — 98, 2 τοπικὴν με-
τάστασιν D.
τόπος: 47, 10 τοῦ ἀγνωτάτου τόπου Or
— 47, 13 τοῦτου τοῦ τόπου ἐκκλείεται
Or — 48, 2 ἡ δαῖνοια . . . τοὺς ἀνω-
τέρω τοῦ σώματος τόποις καταλαμ-
βάνει Or — 48, 3 εἰς στενὸν κομιδῆ
τόπον συγκλεισθεῖσα Or — 160, 24
τόπον δίδομεν καθ' ἑαυτῶν.
τοῦτ' ἔστι sehr oft: vgl. 67, 8. 13. 68, 5.
70, 12. 77, 27. 80, 7. 14. 84, 8. 11. 97,
28. 98, 11 D — 102, 7 — ταῦτ' ἔστιν
84, 4 D.
τρανός: 69, 9 τρανοτέραν δέχου μαρτυ-
ρίαν ἀθηντικὴν D — 89, 9 σαφειστάτη
καὶ τρανοτέρα ἀπόδειξις D — 140, 24
— 151, 23 f τρανώς.

τρανόω: 16, 28 μαρτυρίαις τρανοθείς,
τριακοστοετής: 100, 8 ἕως τριακοστοετῶς
χρόνον D.
τριός: 4, 33 — 65, 19 ἡ τῆς ἁγίας τριού-
δος οὐσία D — 82, 28. 86, 13. 91, 11.
92. 5 D — 91, 13. 96, 23 τῆς ἁγίας καὶ
ὁμοουσίου καὶ προσωννητῆς τριόδου D
— 91, 20 ἀδιείρετον καὶ ὁμοούσιον
τριάδα D — 170, 18 ἑπὲρ τῆς ἁγίας
καὶ ὁμοουσίου τριόδου.
τριετής: 100, 19 ἐπὶ τριετῆ χρόνον D.
τριευμία: 183, 19 ζῆλια καὶ τριευμίας
καζῶν διαφορομένη C.
τρόπαιον: 20, 23 τὸ στερόν τοῦ δικαίου
τρόπαιον φιλανθρωπία γερασμένοιο.
τρόπος: 49, 15. 51, 7 ὥσπερ τινὶ τρόπῳ
Or — 80, 16. 99, 24 κατὰ τὸν . . .
τρόπον D — 99, 11 D.
τροφή: 48, 25 μικρῆ τινι τροφῇ Or —
100, 4 διδοὺς τροφήν πέσῃ σαοζι D.
τρόφιμος: 46, 7 τρόφιμος δικαιοσύνη Or.
τροχός: 75, 27 ὡς τροχὸν εἰλιττόμενον D.
τρέχω: 156, 7 ἀμφοραῖς τρυχόμενα C.
τυγχάνω: 88, 15 περὶ τῶν τυχόντων D.
τύπος: 47, 18 τὸν τῆς ἐβδαμοῦνίας τύπου
Or — 52, 1 τὸν ὀφειλόμενον τύπου
Or — 94, 21 D — 117, 29 (Canon 19).
τυραννοκτόνος: 12, 2.
ὔβρις: 190, 4 C.
ὕβριον: 2, 20 τοῦ ἕγλαινοντος λόγου.
ὕγις: 48, 30 ἕγιθ' . . . ἔδειξε Or.
ὕγρα (ἡ): 81, 22 D.
ὕγρότης: 49, 8 τὴν ὑγρότητα ἔληξε Or.
ὕθεσία: 100, 10 f ὑθεσίας δῶρον D.
ὕλη: 52, 25 ἡ ἕλη αὐτῆ . . . προήχθη,
vgl. 51, 19 Or.
ὕμνησις: 46, 3 εἰς ὕμνησιν καὶ δοξολο-
γίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ . . . θεοῦ.
ὕπαγω: 93, 16 D.
ὕπαντῶ: 155, 21 κατὰ γνώμην αὐτῶ
ὄχ' ἐπήνησε — 172, 25 ἑωραζόμενος
ὡς κατὰ γνώμην αὐτοῦ τὰ κατὰ τοῦ
μεγάλου Εὐσταθίου ἐπήνησεν.
ὕπαριθμέω: 77, 8 D.
ὕπαρξις: 81, 10 ἐξ ὑπαρξῆς τῶν λόγων D.
ὕπαρχω: 16, 23 — 71, 17. 96,
24 D.

ἑπατιζός: 175, 16.
 ἐπεισέροχομαι: 165, 29 παίρνων ἐπεισελ-
 θόντας — 166, 34 τοῦ ἀνδρός . . .
 ἐπεισελθόντος τὴν ἱεροσύνην.
 ἐπειναντία: 112, 23 (Canon 2).
 ἐπεξαναρχωρέω: 153, 8.
 ἐπεξέρχομαι: 57, 24 τὸν ἀνθρώπινον βίον
 ἐπεξέρχεται — 149, 4 τὸν ἀνθρώπινον
 ἐπεξελεθεῖν βίον.
 ἐπεξούσιος: 70, 25, 71, 4 D.
 ἐπέρο: 93, 14 ἐπέρ . . . νοῦν D.
 ἐπεράγαν: 60, 30 φιλοσόφους τινὰς λο-
 γίους ἐπεράγαν, vgl. ἄγαν.
 ἐπεραζοντιζώ: 149, 13.
 ἐπεραλγέω: 168, 10 — 179, 18.
 ἐπεραναβαίνω: 147, 27.
 ἐπερασπίζω: 181, 17 C.
 ἐπερβαίνω: 99, 11 D.
 ἐπερβολή: 50, 2 ἐπερβολὴν τιμωρίας Or
 — 52, 27 ἢ ἐπερβολὴ τῆς ἐναντίας
 δυνάμεως Or — 129, 11 καθ' ἐπερβο-
 λὴν . . . χαίρων C — 195, 11 ὧ μίσους
 ἐπερβολή C.
 ἐπερέζω: 91, 5 οὐσία . . . ἐπερέζονσα
 καὶ περιέζονσα D.
 ἐπερηφανῶς: 51, 25 ὁρώσιν ἐπερηφανῶς
 Or.
 ἐπερθεσις Verzug: 164, 17 ἐπερθέσεως
 σοφίσμασιν C.
 ἐπέροκειμαι: 46, 16 ἀπὸ τῆς κορυφῆς . . .
 ἐπερκειμένης Or — 67, 18 ἐπερκεῖσθω
 μοι ταῦτα D.
 ἐπέρολαμπροσ: 49, 13 τὰ ἐπέρολαμπρα . . .
 τῆς θεότητος Or.
 ἐπεροαίω: 195, 11 C.
 ἐπεροτίθημι: 130, 2 C.
 ἐπέροχομαι: 187, 9 C.
 ἐπέρω: 187, 1 ἐποσῶν τὰ ὅια C.
 ἐπισχρέομαι: 96, 28 D.
 ἐπό: 140, 21 — 164, 18 in Verbindung
 mit διά: τὰ ἐπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος
 δι' ἑμῶν κεκοιμένα C, vgl. παρά.
 ἐποβάλλω: 176, 11 θανάτω . . . ἐποβλή-
 θηται.
 ἐπογογγέζω: 60, 27 — 82, 29 D — 162,
 10.
 ἐπογραφή: 68, 22 D.
 ἐπόδειγμα: 90, 7, 92, 16, 92, 21 D.

ἐποδέχομαι: 100, 29 ἐπεδέξατο εἰς τὴν
 σάρακα D.
 ἐπόθεσις: 68, 21 τὰς μαρτυρίας τῶν
 ἐποθέσεων D — 88, 15, 20, 91, 25 D
 — 189, 16 καθ' ἐπόθεσιν C.
 ἐποθήγη: 90, 7 λάμβανε . . . ἐποθήγας
 D — 91, 17 δεχόμενος σωτηριώδει:
 ἐποθήγας D.
 ἐπόκειμαι: 101, 2 ἐποκείμενος τῷ θανά-
 τῳ D.
 ἐπολαμβάνω: 78, 28, 80, 12 D — 89, 19
 μὴ ἀνθρωπομόρφον τὸ θεῖον ἐπολά-
 βωμεν D.
 ἐπομάζωσις: 171, 10 ἐπομάζιον παιδίον
 (Thdt. ἐπότιθον).
 ἐπομμινήσχω: 53, 12 Or.
 ἐπομονή: 193, 5 ἀκάματον ἐπομονήν C.
 ἐποπίπτω: 115, 12 (Canon 11) — 115,
 18 (Canon 12).
 ἐποπιεῖω: 98, 2 μὴ . . . ἐποπιεῖσθαι D.
 ἐπόστασις: 51, 12 ἐπόστασιν ἀληθείας
 ἔχον Or — 86, 13 ἐν τρισὶν ἐποστάσεσι
 D — 89, 18 D — 90, 26 τῶν τριῶν
 τελείων ἐποστάσεων D — 91, 11 D —
 186, 11 ἐπόστασιν ξένην ἐποτάττειν C.
 ἐποστρώννυμι: 46, 7 ἐπιφανεστάτας
 ὁδοὺς ἢ . . . δικαιοσύνην ἐπέστρωσεν
 Or.
 ἐποσέρω: 35, 12.
 ἐποτάττω: 49, 12 τὴν ἀγριότητα τῷ
 νόμῳ ὑπέταξεν Or — 104, 3.
 ἐποτέμνομαι: 11, 22 κήματων τῆ πίστι εἰ.
 ἐπονλία: 104, 14 τῆς ἐπονλίας ἔξαρχος.
 ἐπονλος: 3, 22 ἐπόνλω — 188, 5 ἐν τοῖς
 ἐπόνλοις δήμασι C.
 ἐπορογέω: 47, 28 τῷ προστάγματι τῆς
 διανοίας ἐπορογγῆσαι Or.
 ἐπορογός: 67, 23 ἐπορογὸν γεγενῆσθαι
 D — 67, 24 ἔδειτο . . . ἐπορογοῦ D.
 ἐστερίζω: 190, 10 C.
 ἐφγγέομαι: 77, 11 ἐφγγήσατο αὐτοῦ τὰς
 ἐφγγείας D.
 ἐψηλός: 48, 1 ἢ διάνοια ἐψηλὴ οὐσα Or
 — 90, 22 εἰς ἐψηλοτέραν ἐννοίαν με
 ἡγάγετε D — 93, 2 ἐπὶ τὴν ἐψηλὴν
 . . . ἐπίγρωςιν D.
 ἐφορσ: 50, 19 εἰς ἐφορσ ἀρθένητα Or.
 ἐφρῶ: 50, 18 Or.

- φαιδρός: 18, 9 φαιδρὸν καὶ βαθείαν εὐρή-
 νην.
 φαιδρότης: 51, 13 Or.
 φανερόμοια: 86, 6 D.
 φανερός: 5, 19 εἶδεν φανερά (nonnulla)
 τῶν ἐξεῖσε ἐσκαμμένων (cf. Nuth de
 Marci vita Porph. p. 39) — 47, 2 εἰς
 φανερόν ἄγουσα Or — 71, 21 περὶ
 τῆς φανεροῦ: λέξεως D — 180, 3 φα-
 νεροῦς C — 182, 30 φανερά . . . κατ-
 ἔστησεν C.
 φαῖλος: 51, 4 μηδενὸς φαῖλον ἐμπυδὸν
 ὄντος Or.
 φέγγος: 46, 12 μέγροι τοῦ φέγγους τῶν
 ἄστρον Or — 83, 28 τὸ τῆς γομφῆς
 . . . φέγγος D.
 φειδομαι: 129, 14 φεισάσθω ἢ θεία με-
 γαλειότης C.
 φεῖγος: 166, 24 ἐφηνήσασθαι φεῖγομεν.
 φθάζω: 182, 5 φθάζουσα ἐν τῇ Τροίῃ . . .
 τὴν σίνδοον.
 φθάνω: 3, 16. 22, 2 φθάσας ἐν — 9, 5
 φθάσας . . . ἀνακάμπει — 151, 10
 ἄγρι τῆς βασιλίδος ἔφθασεν — 161, 30.
 163, 11 φθάσαντες (φθάσαι) τὴν Κων-
 σταντινούπολιν — 178, 27 φθάσαντος
 εἰς τὴν Αἴλιαν — 180, 28 φθάσαι ἐπὶ
 τὸ στρατόπεδον C — 181, 8 φθάσαι
 εἰς τὸ στρατόπεδον C.
 φθέγγομαι: 94, 20 D.
 φθείρω: 184, 5 C.
 φθόνος: 50, 27 τοῦ φθόνου . . . τὸ ἴδι-
 ζον Or — 174, 34 φθόνῳ τὴν διαίθε-
 σιν ἐπέστη.
 φθορεύς: 38, 28 φθορέας τῶν ψυχῶν
 ἀποστρέφειν C.
 φιλανθρωπέομαι: 25, 6.
 φιλανθρωπία: 4, 29 — 83, 23. 99, 18.
 100, 1 D.
 φιλόανθρωπος: 162, 35 s. Constantin.
 φίλια: 165, 3 συνεισηνέγκατε τὴ τῆς φι-
 λίας καλὰ C.
 φιλόκαινος: 8, 29.
 φιλομαθής: 5, 20 παρὰ . . . φιλομαθεῖν
 ἀνδράσιν.
 φιλονεικός: 82, 4 D.
 φιλονεικία: 180, 2 C.
 φίλτρον: 191, 17 φίλτρον τῆς ὁμοιοῦς C.
 φλέψ: 190, 19 C.
 φοβέομαι: 49, 30 m. Infin. μὴ φοβηθῆναι
 εἰπεῖν Or.
 φόβος: 47, 7 φόβος θεῖος Or — 93, 12 D.
 φόρον forum: 147, 33 ἐν τῇ ἐπιλεγομένῃ
 ἔγορᾷ ἦτο φόρον Κωνσταντίνου.
 φράζω: 81, 12. 94, 19 D.
 φράσις: 73, 9. 88, 15 D — 155, 12 C.
 φράττω: 9, 20 χώραν . . . πεφραγμένην
 — 18, 6 τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας
 καὶ πίστεως ὄπλοις φράξας κατὰ τῶν
 . . . τυράνων — 22, 7 τὸν . . . πε-
 φραγμένον ἀκαταμεχρήτοις ὄπλοις Κων-
 σταντίνου — 140, 11.
 φροίζη: 190, 22 C.
 φρονέω: 10, 23 οἱ εἴ φρονοῦντες, vgl. 55,
 18 — 32, 28 εἴ φρονοῶν, vgl. 52. 9 Or.
 — 47, 8 τοῖς εἴ φρονοῦσιν Or — 53,
 28 περὶ τοῦ θεοῦ φρονεῖν Or — 93,
 25 τοῖς τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας D —
 164, 21 φρονεῖν περὶ τῆς καθολικῆς
 πίστεως C.
 φροντίς: 32, 18 ἀναδεξιόμενον φροντίδα
 — 164, 30 C — 180, 4 εἴ τινα τῆς
 ἀληθείας . . . ἐποιήσαθε φροντίδα C
 — 186, 28 τὰς φροντίδας ἀπελαφρό-
 νουσιν C — 187, 22 C — 194, 17 C
 — 195, 6 φιλονεικίας . . . φρον-
 τίδα C.
 φρονορέω: 47, 7 Or.
 φύλαξ: 47, 7 Or — 48, 19 ὁ θεὸς σωτήρ
 ὁ . . . φύλαξ Or — 51, 5 ὁ λόγος . . .
 φύλαξ πάντων πραγμάτων Or.
 φύσις: oft, vgl. 65, 17 D — 65, 19
 ἄστεκτος φύσις D — 66, 3 τῶν κτι-
 στῶν φύσεων D — 67, 3. 7. 26. 27. 75,
 21. 83, 9. 92, 18. 99, 11 D.
 φῦν: 47, 4 αἰῶνος . . . φνομένον Or
 — 86, 6 D — 200, 2 ὕση . . . ἢ ἰσχύς
 πέφυκε C.
 φωλεύς: 185, 21 C.
 φωνή: 47, 27 οὔτε φωνή οὔτε γλωττία
 τῷ προστάγματι τῆς διανοίας ἐπιου-
 γῆσαι ἀροῦσαι Or — 50, 2 ὃ τῆς . . .
 ἀσεβοῦς φωνῆς Or — 64, 16. 65, 16
 ἢ φωνή = Bibelstelle D — 66, 14. 68,
 10 λέγει ἢ θεία τῶν ἐξαγγελίων
 φωνῆ D — 79, 7 = Wort D —

97, 26 κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου D.
 φωρῶ: 119, 11 φωραθέντες . . . ἐπέπεσον — 128, 16 εἴ τις σύγγραμμα . . . φωραθῆναι κρίψα: C — 129, 21 ἐφωρίθη . . . ἡτημένους C.
 φῶς: 46, 17 Or (vgl. λαμπρότης) — 47, 15 τοῦ ἀδίου καὶ ἀθανάτου φωτός Or — 51, 1 Or — 51, 11 τὸ οὐράνιον φῶς Or — 92, 4 φῶς ἀχώρητον καὶ ἀκατάληπτον D.
 φωτοειδῶς: 10, 4.
 χαμαιλέον: 37, 29 ὡς χαμαιλέοντες μεταβάλλοντο.
 χαρά: 190, 29 C.
 χαρακτήρ: 81, 7 D — 190, 1 C.
 χαρίζομαι: 53, 20 Or.
 χείρις: 50, 17 πρὸς χείρην ἐλθεῖν Or — 67, 7. 93, 4. 97, 5. 98, 12 D — vgl. τέκνον.
 χείρισμα: 97, 14 D.
 χεϊμών: 179, 32 μετὰ θορύβου καὶ χεϊμῶνος C.
 χειροήθης: 185, 24 C.
 χειροθεσία: 116, 31 (Canon 16).
 χειροτονία: 112, 11 (Canon 2) — 113, 8 (Canon 4).
 χειρονογέω: 112, 4 (Canon 1).
 χειροβικός: 109, 13 χειροβικὸν θρόνον.
 χέω: 49, 2 τῶν μελῶν . . . χεθέντων Or — 49, 4 εὐχαριστίας ἐπαίνους διαχέων Or.
 χηρέω: 33, 10.
 χιών: 46, 19 χιόνες χιόνος λαμπρότεροι Or.
 χορεία: 3, 25 τῆ ἀγίας χορείας — 80, 22 παρὰ . . . πνευματικῆς χορείας D.
 χορηγέω: 191, 2 τὰς σπουδὰς . . . κηχορήγησε C.
 χορηγός: 21, 3 ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγός — 193, 7 Χριστός . . . ὁ . . . τῆς ἀθαρσίας αὐτῆς χορηγός C.
 χοαίνω: 187, 13 C.
 χρεωστέω: 100, 21 κηχεωστίητο τιμωρία D — 100, 27 τὰς κηχεωστομμένας τιμωρίας D.
 χοήμα: 16, 24 τῆς αὐτῆς οὐσίας . . . καὶ τοῦ αὐτοῦ χοήματος — 88, 3 πιστεῖων, ὅτι

τῆς . . . θεότητος . . . καὶ τοῦ αὐτοῦ χοήματος τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον D.
 χορησιολόγος: 10, 27.
 χορστεύομαι: 115, 10 κηρστεύσασθαι εἰς αὐτούς (Canon 11).
 χοριστός: 90, 7 κηρστός: ἐποθήκας D.
 κηρστότης: 67, 6 D.
 κηρστομαχέω: 37, 20 (Brief Alexanders).
 κηρονίζω: 182, 12.
 κηρόνος: 50, 13 κατὰ κηρόνους πολλούς Or — 52, 31 τοῖς κηρόνοις τοῖς παρεληλυθόσιν Or.
 κηρσοκόλλητος: 11, 14 κηρσοκόλλητοις λίθοις συναρμόσας.
 κηρῶμα: 67, 11 ἐξ ἐνδὸς κηρῶματος τὰς εἰκόνας . . . κηροφουσον D.
 κηρῶμα Raum: 52, 7 Or.
 κηρπεικόμοπος (var. κηρπεισκοπή): 114, 28 (Canon 8).
 κηρξέω: 84, 24 κηρρσθεῖς ἐκείνον D — 129, 25 ὧν ἡμῶς . . . ἐκηρξέτης ἐκῶρισεν C.
 κηρξίς: 52, 13 πλάνης τινὸς κηρξίς Or — 180, 5 κηρξίς τινος κηρξίτος C.
 κηρῶμα: 109, 17.
 κηρῶμα: 119, 1.
 κηρξός: 59, 30 οὐκ ὀνόματι κηρξῶ (Hosius).
 κηρξός: 79, 6 τῶ κηρξῶ τῆς κηρξῆς ἰσοπροσῆγορος D.
 κηρξή: 46, 22 τὴν ἀπὸ κηρξῆς δικαίαν πίστιν Or — 47, 16 ἀμφίβηλος . . . τῆς κηρξῆς πίστευ Or — 49, 28 ἡ κηρξοσώσις τῆς κηρξῆς τῆς ἐμῆς Or — 49, 17. 50, 24. 30. 51, 3. 52, 19. 53, 10 Or — 67, 13 ἐν τῶ . . . ταμείῳ τῆς κηρξῆς D — 98, 20 D.
 ὀμός: 187, 9 ἀγῶνα καὶ ὀμόν καὶ κηρξάλεπον ἐπέλθεῖν C.
 ὀμος: 49, 4 τοῖς ὀμοῖς ἐπέθηκε Or.
 ὀς: 50, 27 οὐκ ὀς ἐν ἀλλήλοις . . . ἀλλ' οὐδεῖς Or — 53, 21 ὀς ἀληθῶς Or — 104, 8 ὀς ἄτε, vgl. 118, 34 — 188, 16 ὀς ἂν κηρξάμῳ C.
 ὀσπερεῖ: 189, 17 C.
 ὀφέλεια: 92, 16 πρὸς ὀφέλειαν τοῖς πιστῶς κηρξομένοις D.
 ὀκρηάσις: 190, 21 C.

Berichtigungen.

- 22, 19 l. *ὄν*.
- 24, 17 Komma nach *διαφνύξει*.
- 24, 29 l. die Anmerkung in der Form: *ἐχόντων* ΑΨ (Mascul. d. Partic. statt Femin. wie 50, 30 und 68, 25) usw.
- 33 Unter den Quellen füge hinzu: 9 vgl. Thdt. I 2, S.
- 50, 27 Anm. l. *βαστανίας*.
- 54, 11 l. *Μύρις*.
- 65, 25 Anm. l. *τούτων*.
- 82, 24 l. *συνεργεία*.
- 102 Unter den Quellen füge hinzu: 3—17 vgl. Georg. Mon. II p. 507, 21 ff.
- 105 am Kopfe der Seite l. II 27, S.
- 106, 3 l. *Κυζλάσιν*.
- 128 Am Ende der Quellennachweise füge hinzu nach vor: ed. Ed. Schwartz
Acta conc. oec. IV 2 p. 101.
- 166, 4 l. *σφραγῖδι*.

Due Date Bookmark

Robarts Library

DUE DATE:

May 31, 1994

~~June 2~~ May 27

For telephone renewals
call

978-8450

Hours:

Monday to Saturday

9 am to 5 pm

Sunday

1 pm to 5 pm

**Fines 50¢
per day**

Preserve our past.

BR
65
G35
1918

Gelasius of Cyzicus
Gelasius Kirchengeschichte

